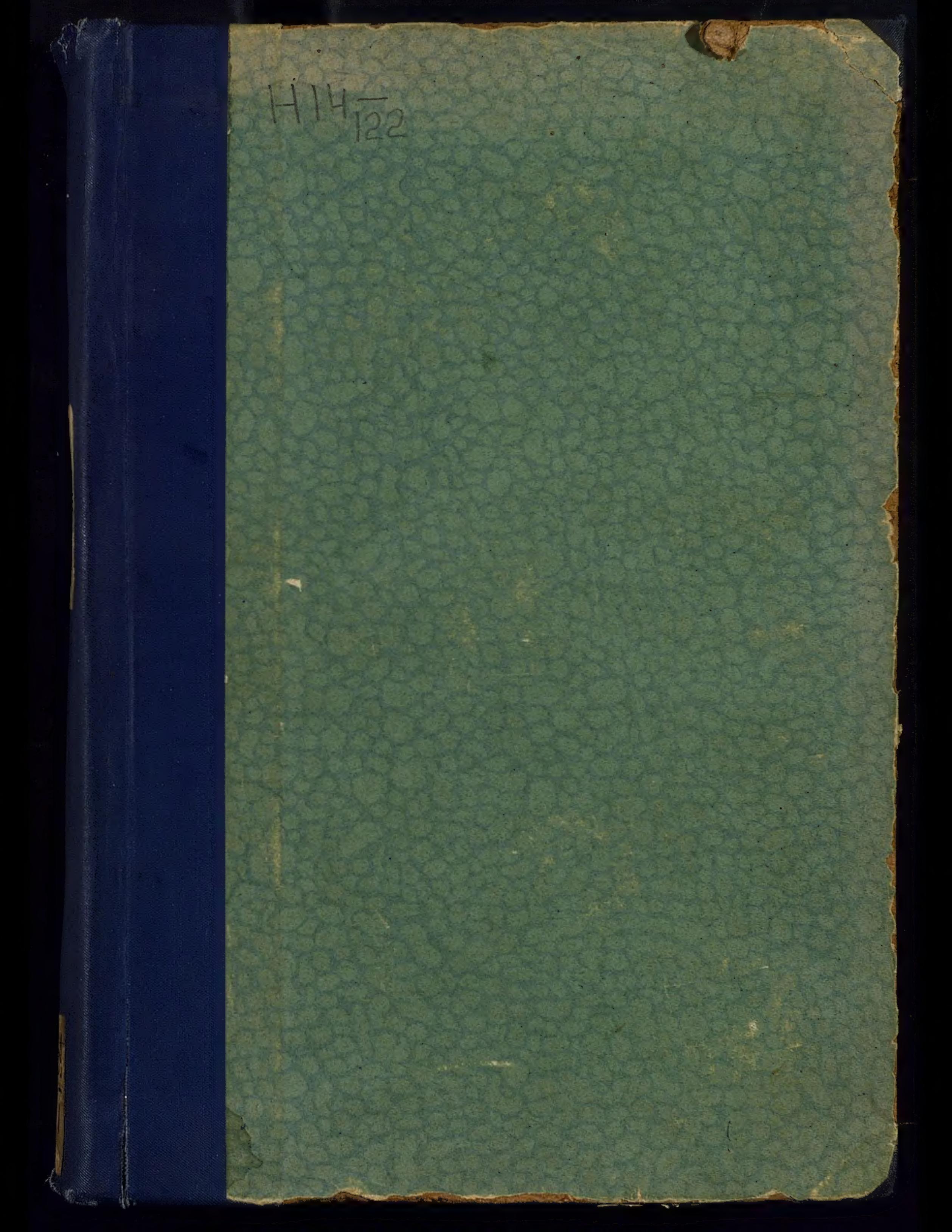
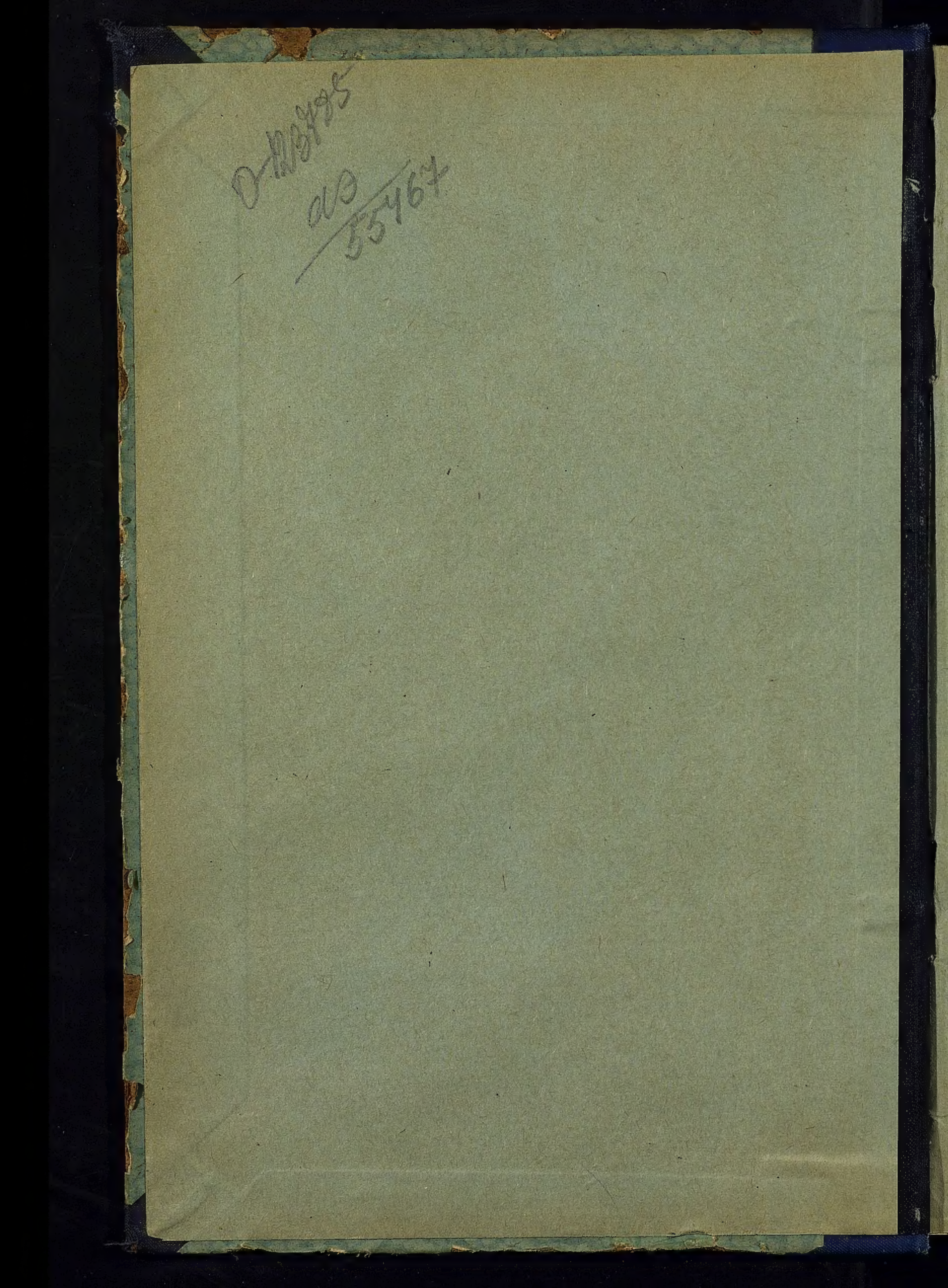

H14
122

СБОРНИКЪ
АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ
ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ III.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH
KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM III.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

СБОРНИКЪ
АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ
ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ III.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH
KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM III.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

Печатано по ВЫСОЧАЙШЕМУ повелѣнію.

Варшава. Въ Типографіи С. Оргельбранда.

Drukowano z rozkazu NAJWYŻSZEGO.

Warszawa. W drukarni S. Orgelbranda.

ОБЪЯСНЕНІЕ.

Въ настоящемъ III томѣ помѣщено продолженіе I-го отдѣла постановленій о общихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

Сборникъ этотъ, подъ главнымъ руководствомъ Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника, Сенатора Фундуклея, составленъ Статсъ-Референдаріемъ Видалемъ изъ матеріаловъ, собранныхъ Инспекторомъ Реальной гимназіи, Баромъ.

OBJAŚNIENIE.

W niniejszym tomie III-m mieści się dalszy ciąg działu I-go przepisów o zakładach naukowych średnich, ogólnych.

Zbiór niniejszy, pod zwierzchnim kierunkiem Rzeczywistego Tajnego Radcy, Senatora Fundukleja, ułożony został przez Referendarza Stanu Vidala, z materyałów zebranych przez Inspektora Gimnazyum Realnego, Bara.

ОГЛАВЛЕНІЕ ПРЕДМЕТОВЪ,

ЗАКЛЮЧАЮЩИХСЯ ВЪ НАСТОЯЩЕМЪ ТОМѢ.

SPIS PRZEDMIOTÓW,

W TOMIE NINIEJSZYM ZAWARTYCH.

МАТЕРІАЛЫ,

ЗАКЛЮЧАЮЩІЕ ВЪ СЕБѢ

УСТАВЫ И ПОСТАНОВЛЕНІЯ

О

СРЕДНИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЯХЪ.

MATERYAŁY,

OBEJMUJĄCE

USTAWY I URZĄDZENIA

DLA

ZAKŁADÓW NAUKOWYCH ŚREDNICH.

ОТДѢЛЪ I.

ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

(*Продолженіе*)

№ 12.

Правила для учениковъ публичныхъ учебныхъ заведеній.

(22 Февраля 1820 года.)

Всякій ученикъ публичнаго учебнаго заведенія обязанъ со всею точностію соблюдать слѣдующія правила:

1) Приходить исправно въ училище въ назначенный часъ, безъ малѣйшаго опозданія. Еслибы встрѣтилось какое нибудь важное и непреодолимое затрудненіе, то ученикъ обязанъ оправдать оное свидѣтельствомъ, выданнымъ ему на письмѣ тѣмъ лицомъ, которое имѣетъ за нимъ домашній надзоръ. Ученикъ, не представившій такого удостовѣренія, лишается въ классѣ своихъ преимуществъ; часто же опаздывающій, или пропускающій уроки, если не исправится послѣ другихъ опредѣленныхъ въ уставѣ наказаній, будетъ переведенъ въ низшій классъ.

2) Ученикъ, поздно возвратившійся изъ вакаціи или праздниковъ, не получитъ перевода въ высшій классъ, или будетъ переведенъ въ низшій, развѣ въ оправданіе своей просрочки представитъ какія либо уважительныя причины. Подобному взысканію, по мѣрѣ обстоятельствъ, подвергается ученикъ, не явившійся на полугодичный экзаменъ или на публичное испытаніе.

3) Безъ вѣдома Ректора, ни одинъ ученикъ не въ правѣ уѣхать домой въ учебное время. Отлучившійся почитается оставившимъ навсегда училище.

4) Ученикъ обязанъ запастись нужными книгами и письменными и рисовальными принадлежностями, согласно правиламъ своего класса, и всегда приносить съ собою въ классъ все то, что ему можетъ быть нужно во время урока.

DZIAŁ I.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE.

(Dalszy ciąg)

N° 12.

Ustawy dla uczniów szkół publicznych.

(d. 22 Lutego 1820 roku.)

Każdy uczeń szkoły publicznéj winien następujące ustawy jak najściśléj zachować:

1) Do szkoły regularnie, na wyznaczoną godzinę, bez najmniejszego spóźnienia się, przychodzić. Gdyby jaka ważna i nieprzełamana zaszła przeszkoda, udowodnić ją uczeń powinien świadectwem danem mu na piśmie od tego, który nad nim domowy ma dozór. Bez takiego udowodnienia, uczeń utraci w klassie swoje prerogatywy; często zaś opóźniający się, lub opuszczający lekcye, jeżeli po użyciu innych kar, w kodexie zawartych, nie poprawi się, do klassy niższéj przeniesiony zostanie.

2) Uczeń powracający nie rychło z wakacyi, lub świąt, nie otrzyma promocyi do klassy wyższéj, lub do niższéj przesadzonym będzie, chyba że swoje spóźnienie ważną jaką przyczyną udowodni. Podobnéj karze według okoliczności podpadnie uczeń, któryby się na examinie półrocznym lub popisie publicznym nie znajdował.

3) Bez opowiedzenia się Rektorowi, żaden uczeń wyjeżdżać do domu w czasie szkolnym nie może. Czyniący to uważany będzie jak gdyby na zawsze szkołę opuścił.

4) Opatrzyć się powinien w książki i wszelkie narzędzia do pisania i rysunków podług przepisów klassy swojéj, i przynosić zawsze do klassy to wszystko z sobą co mu na lekcyi być może potrzebne.

1*

5) Приносить же въ классъ дѣтскія игрушки и все то, что могло бы отвлекать отъ занятій, какъ его самаго, такъ и его сотоварищей, строго запрещается.

6) Каждый ученикъ долженъ сохранять въ цѣлости, чистотѣ и порядкѣ всѣ учебныя книги, тетради и инструменты, наблюдая за тѣмъ, чтобы не потерять чего нибудь изъ этихъ принадлежностей. Поэтому онъ не долженъ оставлять ничего въ училищныхъ залахъ, такъ какъ за утерянное онъ исключительно отвѣчаетъ.

7) Нашедшій какой нибудь предметъ въ классѣ, или внѣ класса, если не знаетъ, кому онъ принадлежитъ, долженъ отдать его Учителю

8) Всякій ученикъ долженъ соблюдать чистоплотность и величайшую опрятность въ одеждѣ, избѣгая всего того, что могло бы непріятно бросаться въ глаза.

9) Идя въ училище или возвращаясь изъ училища, избѣгать неприличнаго бѣганья, прыганья, крика, а тѣмъ болѣе толчковъ, пинковъ и бранныхъ словъ, потому что такіе и тому подобные легкомысленные и неблагопристойные поступки учениковъ не могутъ быть терпимы.

10) По приходѣ въ училище, ученикъ, не останавливаясь въ коридорѣ или въ сѣняхъ, долженъ отправиться немедленно въ свой классъ на назначенное ему мѣсто. Шляпу или шапку онъ долженъ повѣсить или положить въ назначенномъ мѣстѣ, книги же и другія учебныя принадлежности, какія ему необходимы для предстоящаго урока, онъ оставитъ при себѣ, уложивъ остальныя въ выдвижной ящикъ или на полкѣ подъ столомъ, гдѣ это возможно, дабы онѣ не помѣшались съ книгами товарищей, что могло бы подать поводъ къ ссорѣ.

11) До начатія урока ученикъ не долженъ терять время въ пустыхъ разговорахъ, а тѣмъ менѣе бѣгать и шумѣть, но, сидя тихо на своемъ мѣстѣ, прочитывать или повторять назначенные на урокъ предметы.

12) Во время между однимъ и другимъ урокомъ, когда Учители смѣняются, ученикъ, спрятавъ то, что ему не нужно, приведетъ въ порядокъ необходимыя къ слѣдующему уроку книги и пособія.

5) Przynoszenie zaś do klassy zabawek dziecinnych, i tego wszystkiego, coby tak jego samego, jak jego współuczniów roztargnienia nabawić mogło, surowo się zakazuje.

6) Wszystkie książki, sexterna i narzędzia szkolne, w całości, ochędóstwie i porządku każdy uczeń zachowywać ma, strzegąc się, by czego nie zgubił. Przeto nic w salach szkolnych zostawiać nie powinien, bo za stratę on tylko sam odpowiadać będzie.

7) Znajdujący rzecz jaką, tak w klassie, jak za klassą, jeżeli nie wie czyja jest, powinien ją oddać Nauczycielowi.

8) Każdy uczeń zachować powinien koło ciała i odzieży największe ochędóstwo, unikając wszystkiego coby razić mogło.

9) Idąc do szkoły, lub ze szkoły, strzedz się nieprzystojnego biegania, skakania, hałasowania, a tembardziéj pchania, szturchania, przezywania innych; takie bowiem i tym podobne płochości i grubijaństwa w uczniach cierpiane być nie mogą.

10) Wszedłszy uczeń do domu szkolnego, nie zatrzymując się na korytarzu, lub w sieni, uda się natychmiast do klassy swojéj, na miejsce sobie przeznaczone. Kapelusz lub czapkę zawiesi lub złoży w miejscu na to przeznaczoném, książki i inne narzędzia szkolne, jakie mu są potrzebne do bezpośrednio następującéj lekcyi przygotuje, resztę włoży w szufladę lub półkę pod stołem, gdzie to być może, aby się nie zamięszały z sąsiedzkiemi, coby mogło dać powód do sprzeczki.

11) Przed rozpoczęciem lekcyi, nie ma trawić czasu na próżnych gadkach, a tem mniéj na bieganiu i krzykach, ale siedząc na miejscu swojém, w cichości odczytywać, lub powtarzać zadane na lekcyą przedmioty.

12) W czasie między jedną a drugą lekcyą, gdy się Nauczyciele przemieniają, poskładawszy co mu nie jest potrzebne, przygotuje porządnie do następującéj lekcyi książki i narzędzia.

13) Запрещается выходить изъ класса во время урока, безъ крайней необходимости, тѣмъ болѣе, что каждые два часа дозволяется выходить ученикамъ на нѣсколько минутъ, съ тѣмъ однако, что они не могутъ отлучаться за предѣлы училищнаго двора.

14) Ни въ училищѣ, ни возлѣ него на дворѣ, ученикъ не долженъ дѣлать никакой нечистоты и поврежденій. Замѣченный въ этомъ не только долженъ вознаградить за причиненный ущербъ, но, кромѣ того, подвергается соотвѣтственному наказанію.

15) Всякій ученикъ долженъ вести себя благопристойно и скромно на каждомъ мѣстѣ, особенно же въ церкви и въ училищѣ.

16) Во время уроковъ, предписывается соблюдать ученикамъ величайшее спокойствіе, тишину и вниманіе. Запрещается имъ перебивать съ шумомъ другъ другу разсказываемый урокъ или чтеніе. Можетъ отозваться только тотъ, которому Учитель предложитъ вопросъ, или дозволитъ спросить о чемъ нибудь.

17) Каждый ученикъ обязанъ также избѣгать всякого другаго безпорядка, развлекающаго вниманіе, какъ его самаго, такъ и его товарищей.

18) Ученики должны оказывать уваженіе и повиновеніе Учителямъ и всему училищному начальству. Первое должно быть оказываемо не только поверхностно, но и на дѣлѣ, а послѣднее— точнымъ исполненіемъ его предписаній.

19) Всякія напоминанія, замѣчанія, выговоры и упреки со стороны Учителей ученики должны принимать съ сыновнею покорностію и сообразоваться съ ними для исправленія своихъ недостатковъ.

20) Ученики обязаны всѣ назначаемыя имъ упражненія составлять со всевозможнымъ прилежаніемъ и отдавать ихъ въ назначенный срокъ. Пользоваться при этомъ чужою помощью или трудами запрещается.

21) Кромѣ того, вмѣняется ученикамъ въ священную обязанность, какъ въ училищѣ, такъ и дома, стараться воспользоваться каждою минутою дорогаго и скоро протекающаго времени, употребляя свои силы и способности къ просвѣщенію своего ума преподаваемыми уроками, къ которымъ они должны приготовляться сколь можно прилежнѣе и согласно указаннымъ Учителями способамъ и правиламъ.

13) Wychodzenie ze szkoły podczas lekcyi bez konieczněj potrzeby zakazuje się, ile że co dwie godziny daje się kilka minut do wyjścia, a z tym jednak warunkiem, iż za dziedziniec szkolny oddalać się nie wolno.

14) Ani w szkole, ani około szkół na dziedzińcu uczeń żadnego dopuszczać się niechędóstwa, żadněj czynić szkody nie powinien. Gdyby popadł takowěj winie, nie tylko szkodę nagrodzi, lecz i stosowną ściągnie na siebie karę.

15) Przyzwoitą każdemu miejscu przystojność i skromność, osobliwie zaś w kościele i szkole każdy uczeń zachowa.

16) W czasie lekcyi jak największa spokojność, cichość, i uwaga wymaga się po uczniach, wyrywanie się krzykliwe z mówieniem, lub czytaniem jeden przed drugim, zakazuje się. Ten tylko ma się odezwać, któremu Nauczyciel uczyni zapytanie, lub pozwoli zapytać się o co.

17) Wszelkiéj także innéj niespokojności, przerywającéj uwagę sobie i współ uczniom, każdy wystrzegać się powinien.

18) Uczeń każdemu Nauczycielowi i wszelkiéj zwierzchności szkolnéj winien jest uszanowanie i posłuszeństwo. Pierwsze powinno być nie tylko powierzchowném, ale i rzetelném, drugiego dopełni przez scisłe wykonywanie jego zleceń.

19) Napominania, przestrogi, nagany, wyrzuty Nauczycielów, z synowską uczeń przyjmie powolnością i ku swej obróci poprawie.

20) Wszelkie podane sobie roboty z największą pilności uczniowie na czas wyznaczony wygotować i oddać winni. Używanie cudzéj pomocy, lub pracy zakazuje się.

21) Oprócz tego wkłada się na uczniów ten święty obowiązek, aby jak w szkole tak i w domu, z każdéj chwili drogiego i prędko upływającego czasu korzystali, używając swych sił i talentów do nabycia światła podług zadanych przez Nauczycieli wszelkich lekcyj, na które się jak najpilniéj gotować powinni, i podług dawanych od tychże Nauczycielów sposobów i prawideł,

22) Если, приготовляясь къ назначеннымъ урокамъ или читая книги, ученикъ не пойметъ чего нибудь, то долженъ просить объясненія у Учителей или домашнихъ надзирателей.

23) Каждый ученикъ не только въ училищѣ, но также дома и всюду, долженъ поступать прилично и учтиво, и слѣдовательно избѣгать каждаго мѣста, общества и всякихъ случаевъ, угрожающихъ его нравственности, или могущихъ запятнать его честь.

24) Предписывается ученикамъ—во всѣхъ поступкахъ своихъ оказывать почтеніе старшимъ, вѣжливость и дружескую готовность ко взаимной помощи товарищамъ и быть ласковыми и кроткими въ отношеніи всѣхъ. Пусть ни словами, ни движеніями не оказываютъ другимъ презрѣнія; пусть будутъ услужливыми при всякомъ удобномъ случаѣ; богатые пусть помогаютъ бѣднымъ, жертвуя деньгами, коими они въ правѣ располагать, щадя ихъ застѣнчивость и никогда не поставляя имъ на видъ сво го благодѣянія. Пусть стараются о примиреніи враждущихъ и ссорящихся, сами никогда не нарушая справедливости. Если иногда вспыхнутъ гнѣвомъ другъ противъ друга, пусть скоро опомнятся и простятъ себѣ взаимно.

25) Ученикъ, потерпѣвшій дѣйствительную обиду отъ сотоварищей, или отъ кого нибудь посторонняго, не долженъ самъ искать удовлетворенія, ни увлекаться мщеніемъ, но долженъ жаловаться своему начальству, которому единственно предоставлено право или учинить правосудіе, или позаботиться о томъ.

26) Въ соревнованіи съ сотоварищами или о мѣстѣ въ классѣ, или о другихъ почестяхъ и наградахъ, при самомъ сильномъ желаніи отличиться, никто изъ нихъ не долженъ ни питать, ни обнаруживать ни малѣйшей зависти, ненависти и охоты унизить другаго.

27) Ложь, какъ признакъ низкаго характера, бранчивость, вспыльчивость, руганіе поносительными словами, прозвища, а также возня и драки однихъ съ другими не могутъ быть терпимы между учащимся юношествомъ и будутъ наказываемы и искореняемы всѣми, хотя бы даже и самыми строгими мѣрами.

28) Ученики, какъ малолѣтніе, не имѣютъ права ни пріобрѣтать, ни отчуждать никакой вещи безъ вѣдома начальства; и потому всякая продажа, купля, обмѣнъ и даже дареніе вещей, какъ въ училищѣ, такъ и внѣ онаго, воспрещается ученикамъ, подъ

22) Gotując się na wyznaczone sobie lekcye, czytając książki, nie zrozumiawszy czego, prosić mają Nauczycieli lub dozorców domowych o objaśnienie.

23) Uczeń każdy nie tylko w szkole, ale też w domu i wszędzie przystojnie i obyczajnie ma sobie postępować; a zatem unikać każdego miejsca, obcowania i wszelkich okazyj grożących jego obyczajom, lub każących jego sławę.

24) Zaleca się uczniom, aby we wszystkich postępkach swoich okazywali uszanowanie ku wszelkim starszym, grzeczność i przyjacielską do wzajemnéj pomocy ochotę ku rówiennikom, ludzkość ku wszystkim. Niech nie okazują ani w słowach, ani w poruszeniach, żadnéj ku drugim wzgardy, niech przy zdarzonéj okazyi będą usłużnemi. Niech majętniejsi wspomagają uboższych, czém mają wolność zarządzić, oszczędzając im wstydu i nie wymawiając im nigdy swojéj uczynności. Niech się starają o pojednanie zwaśnionych i kłócących się, sami nigdy przeciw prawdzie nie wykraczając. Uniosłszy się czasem jeden przeciw drugiemu żywością, niech się wnet postrzegą i wzajemnie sobie przebaczą.

25) Uczeń prawdziwą ponoszący krzywdę, czyli od współuczniów czyli od kogokolwiek obcego, nie ma oddawać wet za wet, i sam poszukiwać zemsty; ale powinien użalić się przed swoją zwierzchnością, do któréj jedynie należeć będzie, albo wymierzyć sprawiedliwość, albo się o to postarać.

26) W emulacyi ze współuczniami o miejsce w szkole i o inne zaszczyty i nagrody, przy najwyższéj chęci popisywania się w niczem by najmniejszéj zazdrości, nienawiści, chętki upokorzenia drugiego ani mieć ani okazać żaden nie powinien.

27) Kłamstwo, jako cecha dusz podłych, kłótliwość, popędliwość, łżenie podłemi wyrazami, nadawanie przezwisk, cóż dopiero szamotanie się i bicia jednego z drugim, między młodzieżą biorącą edukacyą, cierpiane być nie mogą, i wszelkiemi, by też najostrzejszemi, sposobami karane i wykorzeniane będą.

28) Uczniowie, jako małoletni, nie mają prawa, ani nabywać ani się pozbywać, bez wiedzy zwierzchności, żadnéj rzeczy; dla tego wszelkie sprzedawanie, kupno, zamiana i samo nawet podarowanie rzeczy, wyjąwszy to, coby wyraźnie mieli do swego zarządzenia

опасеніемъ строгаго наказанія, за исключеніемъ того, что находится въ собственномъ ихъ распоряженіи и имъ менѣе нужно.

29) Каждый ученикъ долженъ составить списокъ всѣмъ вещамъ своимъ, служащимъ, какъ для одежды и удобства въ квартирѣ, такъ равно и для учебныхъ занятій, а также вести реестръ получаемымъ и расходуемымъ на собственныя надобности деньгамъ. Реестры эти, по приказанію начальства, онъ обязанъ показать во всякое время вмѣстѣ съ вещами.

30) Ученикъ, замѣченный въ непреодолимой лѣности и нерадѣніи, въ безпрестанной невнимательности и безпорядкахъ на урокахъ, въ соблазнительныхъ привычкахъ и порокахъ, въ закоснѣломъ упрямствѣ и непокорности, въ неоказываніи должнаго уваженія и повиновенія Учителямъ и всему училищному начальству, равно какъ въ проступкахъ, навлекающихъ безчестіе и позоръ, какъ на него самаго, такъ и на его классъ, или на все училище, не только будетъ записанъ въ черную, то есть позорную книгу и подвергнется соотвѣтственному каждому изъ этихъ и тому подобнымъ проступкамъ наказанію, но, сверхъ того, какъ недостойный милости Правительства, заботящагося о самомъ лучшемъ устройствѣ училищъ, и трудовъ Учителей на пользу его образованія, навсегда будетъ исключенъ изъ училища.

31) Наконецъ, такъ какъ каждый юноша долженъ поступать въ училище для того, чтобы пріобрѣсти прочныя основанія религіи и нравственности, просвѣтить свой умъ и развить всѣ способности для будущаго блага отечества и своего собственнаго, то онъ долженъ исполнять всѣ опредѣленныя настоящими правилами обязанности ученика по искреннему своему побужденію и наклонности, а не для виду, по причинѣ надзора, или изъ опасенія наказаній и принудительныхъ мѣръ, чтобы могъ достигнуть предназначенной училищамъ цѣли. И потому пусть часто приводитъ себѣ на умъ, сколь пріятно и полезно все болѣе и болѣе расширять кругъ своихъ познаній, доставлять утѣшеніе и честь родителямъ, родственникамъ и учителямъ, поощрять хорошимъ примѣромъ сверстниковъ и снискивая себѣ похвалу, вмѣстѣ съ тѣмъ готовиться къ будущему служенію отечеству и для собственнаго своего блага; напротивъ того, сколь прискорбно и безсовѣстно было бы не воспользоваться стараніями и издержками, родителей и Правительства, терять понапрасну удобнѣйшее для

oddane, a im mniéj potrzebne, tak w szkole, jak po za szkołą pod karą surową jest pomiędzy uczniami zakazane.

29) Każdy uczeń będzie miał spisany rejestr wszystkich rzeczy swoich, tak do odzienia i pomieszkania, jak do potrzeb szkolnych służących, tudzież rejestr odbieranych na swe potrzeby i wydawanych pieniędzy; takowe rejestra na rozkaz zwierzchności w każdym czasie wraz z rzeczami okazać powinien.

30) Notowany uczeń o niezwyciężoną gnuśność i niepilność, o ciągłą nieuwagę i niespokojność na lekcyach, gorszące współuczniów nałogi i wady, o nieprzełamaną upartość i krnąbrność, o uchybianie winnego Nauczycielom i wszelkiéj zwierzchności szkolnéj uszanowania i posłuszeństwa, jako też i wszelki występek sciągający niesławę i hańbę na popełniającego, a bardziéj jeszcze na jego klassę, lub całą szkołę, nie tylko w księdze czarnéj to jest w księdze hańby zapisany będzie, i stosowną do każdego z tych i tym podobnych przestępstw odniesie karę, ale też jako niegodny dobrodziejstwa Rządu, troskliwego o jak najlepsze szkół urządzenie, i prac nauczycielskich około jego oświecenia, ze szkół na zawsze oddalonym będzie.

31) Wreszcie, jako każdy młody do szkoły przychodzić powinien, ażeby gruntownych zasad religii i moralności, oświecenia rozumu i wszelkich zdatności ku dalszemu ojczyzny i swemu dobru nabył, tak z szczeréj swojéj chęci i ochoty, a nie dla oka, dozoru, bojaźni kar i przymusu wszystkie obowiązki ucznia, ustawami temi przepisane, pełnić powinien, aby doszedł do celu szkołom zamierzanego. Niech więc często sam z sobą rozmyśla, jak miłą i pożyteczną jest rzeczą coraz więcéj umieć, czego się nie znało, nie wiedziało poznawać, rodzicom, krewnym, nauczycielom pociechę i zaszczyt, współrówiennikom przez dobry przykład zachęcenie, sobie chwałę jednać, a zarazem sposobić się do przyszłych usług w ojczyznie i swego uszczęśliwienia, jak przeciwnie żałosną i niesumienną byłoby, ze starań i kosztów rodzicielskich i rządowych nie korzystać, czas najzdatniejszy do nabycia najwyższego dobra marnie tracić, siebie na pośmiech i pogardę a naj-

пріобрѣтенія самаго высшаго блага время и служить посмѣшищемъ и предметомъ презрѣнія, или чаще всего сдѣлаться жертвою недостатка и бѣдности въ дальнѣйшей своей жизни!

Такія размышленія будутъ поощрять каждаго ученика и побуждать его къ точнѣйшему исполненію настоящихъ правилъ.

Но самыя сильныя побужденія къ исполненію всѣхъ своихъ обязанностей ученикъ почувствуетъ лишь тогда только, когда станетъ исполнять оныя искренно и охотно, ибо тогда будетъ въ состояніи самъ удостовѣриться и узнать, какъ велико то благо, зародыши котораго старается развить въ немъ руководящее его образованіемъ начальство, какъ для него самаго, такъ равно и для всего общества.

Повѣрь, учащееся юношество! образуя свой умъ и сердце, ты успѣешь лучше сохранить человѣческое достоинство и уяснить себѣ свое предназначеніе. Совершенствуя себя въ этихъ двухъ отношеніяхъ, ты лучше постигнешь, какое счастіе составляетъ совершенство человѣка. Пріобрѣтая оное, ты будешь яснѣе сознавать его достоинство и права. Это сознаніе будетъ истинною наградою твоихъ трудовъ и твоихъ непріятностей, если только ученіе можетъ быть сопряжено съ какими либо непріятностями. Достаточно было бы тебѣ этой одной награды. Однакоже твое начальство, желая безпрестанно напоминать тебѣ объ этой важной истинѣ, что тебѣ суждено жить не для себя только, что тебѣ предстоятъ важныя обязанности относительно отечества и Государя, назначаетъ тебѣ училищныя награды, которыя ежегодно, отъ имени твоего Монарха, какъ отца отечества, будутъ раздаваемы преуспѣвающимъ въ наукахъ и нравственности, какъ залогъ завѣтныхъ надеждъ, которыя они подаютъ о себѣ Государю и отечеству.

Одобрено въ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Варшава, 22 Февраля 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій
(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

---

częściéj na niedostatek i nędzę w dalszym biegu życia wystawić.

Te uwagi ożywiają każdego ucznia, i do jak najdokładniejszego zachowania niniejszych ustaw pobudzają. Ale najmocniejsze pobudki znajdzie każdy uczeń do pełnienia wszystkich swoich powinności wtenczas, kiedy je zacznie szczerze, ochoczo wykonywać; wtenczas bowiem zacznie sam przekonywać się i poznawać jak jest wielkie dobro, które w nich zwierzchność nad jego edukacyą przełożona, tak dla niego samego, jako też i dla całéj społeczności ludzkiéj zakłada. Tak jest młodzieży! kształcąc swój rozum i serce, przestrzegać będziesz coraz lepiéj zacność jestestwa i przeznaczenia swojego. Doskonaląc się w tym dwoistym względzie poznasz najlepiéj, co to jest za szczęście doskonałość człowieka. Nabierając jéj, uczujesz pomnażającą się zacność i godność jego. To uczucie będzie ci najrzetelniejszą twoich prac i twoich (jeźli są jakie w uczeniu się) przykrości nagrodą. Na téj jednéj byłoby dosyć. Wszakże zwierzchność twoja, chcąc ci nieustannie przypominać tę ważną prawdę, że nie dla siebie tylko żyć masz, że cię czekają ważne obowiązki względem twojéj ojczyzny, twojego Monarchy, przeznacza ci szkolne nagrody, które corocznie w imieniu Panującego, jako ojca ojczyzny, dawane będą celującym nauką i obyczajnością, jako zakład drogiéj nadziei, którą oni ojczyźnie i Monarsze o sobie uczynią.

Przyjęto na sessyi Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

w Warszawie, d. 22 Lutego 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

№ 13.

Внутреннее устройство окружныхъ училищъ.

(8 Іюня 1820 года)

Введеніе.

Назначеніе училищъ.

§ 1.

Окружное училище имѣетъ цѣлью ознакомить юношество съ сущностью всѣхъ тѣхъ наукъ и предметовъ, отъ которыхъ совершенствуются нравы и обычаи, разумъ обогащается необходимыми и полезными познаніями, развивается промышленность и указываются обильные источники, какъ частнаго благосостоянія, такъ и народнаго богатства, равно какъ и существеннѣйшіе практическіе способы къ пріобрѣтенію и умноженію того и другаго. Поэтому въ особенную заслугу и отличіе каждаго благоустроеннаго окружнаго училища вмѣняется, если ученикъ, окончившій въ ономъ похвально полный курсъ ученія, пріобрѣтетъ основательныя познанія по тѣмъ предметамъ и наукамъ, которыя содѣйствовали столь высокому усовершенствованію въ иностранныхъ государствахъ земледѣлія, мануфактуръ, торговли и изящныхъ искусствъ, и если, не ограничиваясь пріобрѣтенными въ этомъ училищѣ познаніями, онъ приготовится надлежащимъ образомъ къ слушанію обширнѣйшаго курса наукъ, излагаемаго въ высшихъ классахъ Воеводскихъ училищъ.

Предметы преподаванія, число классовъ, Педагогическій Совѣтъ.

§ 2.

Въ окружномъ училищѣ преподаются слѣдующіе предметы: Законъ Божій; Языки: Польскій, Латинскій, Французскій, Нѣмецкій; Географія; Естественная исторія; Физика; Технологія; Чистописаніе; Рисованіе.

§ 3.

Педагогическій Совѣтъ окружнаго училища составляется: изъ старшаго Профессора, который состоитъ притомъ и Ректоромъ;

N° 13.

Wewnętrzne urządzenie szkół wydziałowych.

(d 8 Czerwca 1820 roku.)

Wstęp.

Cel tych szkół.

§ 1.

Celem jest szkoły wydziałowej dać dobrze poznać młodzieży treść wszystkich tych nauk i umiejętności, które wykształcają obyczaje i oświecają rozum potrzebnemi i użytecznemi wiadomościami, zaostrzają szczególniéj przemysł i wskazują mu obfite źródła tak prywatnéj zamożności jak bogactw krajowych, podają niezawodne praktyczne sposoby nabycia i pomnożenia obojga; cechą więc, zasługą i zaletą będzie dobrze urządzonéj szkoły wydziałowéj, kiedy każdy uczeń, który wszystkie jéj klassy chwalebnie ukończy, mieć będzie gruntowne zasady wszystkich wiadomości, umiejętności i talentów, za pomocą których rolnictwo, rękodzieła, handel i piękne kunszta do tak wysokiego jak widzimy doskonałości stopnia w krajach obcych doszły; a nie przestający na edukacyi w téj szkole ukończonéj, zdatnym prócz tego będzie do łatwego i prędkiego objęcia dokładniejszéj teoryi nauk i umiejętności w wyższych klassach szkół Wojewódzkich.

Nauki, liczba klass, Zgromadzenie Nauczycielskie.

§ 2.

Nauki w téj szkole będą następujące:

Religja, Język Polski, Łaciński, Francuzki, Niemiecki, Jeografja, Historya naturalna, Fizyka, Technologja, Kaligrafja, Rysunki.

§ 3.

Zgromadzenie Nauczycielskie szkoły wydziałowéj składa się: z pierwszego Professora, który jest razem i Rektorem,

из трехъ другихъ Профессоровъ;
изъ трехъ Учителей;
изъ ихъ помощниковъ, если въ нихъ встрѣчается надобность, и
изъ одного и болѣе Законоучителей для юношества разныхъ вѣроисповѣданій.

§ 4.

Въ каждомъ окружномъ училищѣ главныхъ классовъ полагается четыре, число же параллельныхъ классовъ соразмѣряется съ числомъ учениковъ и денежными средствами.

§ 5.

Въ приложенномъ къ настоящему положенію планѣ преподаванія наукъ въ окружныхъ училищахъ изъяснено, какимъ образомъ, въ какомъ объемѣ въ каждомъ классѣ и по какимъ руководствамъ должны быть преподаваемы предметы.

Обязанности Ректора.

§ 6.

Ректоръ есть непосредственный начальникъ ввѣреннаго ему училища и всѣхъ принадлежащихъ къ нему лицъ, и притомъ старшій Профессоръ. Поэтому онъ не можетъ отлучаться изъ училища на срокъ свыше трехъ дней, безъ разрѣшенія подлежащаго начальства.

Къ обязанностямъ его относятся:

a) пріемъ въ училище вновь поступающихъ учениковъ;
b) распредѣленіе предписанныхъ особымъ планомъ наукъ по часамъ, днямъ, классамъ и между Учителями;
c) надзоръ за Учителями и учениками, и частое посѣщеніе классовъ;
d) приглашеніе Учителей въ засѣданія;
e) наблюденіе за переводомъ учениковъ въ высшіе классы;
f) приготовленіе къ публичнымъ испытаніямъ;
g) выдача аттестатовъ выбывающимъ ученикамъ;
h) надзоръ за училищными суммами и имуществомъ;
i) сношенія и переписка съ правительственными мѣстами.

a) Пріемъ учениковъ.

§ 7.

Пріемъ учениковъ въ училище назначается два раза въ годъ:

z trzech innych Professorów,
z trzech Nauczycieli,
z Kollaboratorów, gdzie ich będzie potrzeba,
z Nauczyciela, lub Nauczycielów Religii dla młodzieży różnych wyznań.

§ 4.

Każda szkoła wydziałowa mieć będzie głównych klass IV, a tyle pobocznych, ile ich potrzebować będzie liczba uczniów, i fundusz dozwoli.

§ 5.

Plan nauk na szkoły wydziałowe, do tego urządzenia przyłączony, opisuje jakim sposobem wyżéj wymienione nauki mają być dawane, do jakiego kresu w każdéj klassie i z jakich książek.

Obowiązki Rektora.

§ 6.

Rektor jest bezpośrednim rządcą powierzonéj sobie szkoły, i wszystkich do niéj należących osób, oraz pierwszym Professorem, dla tego nie może się oddalać od szkoły na czas dłuższy nad trzy dni, bez pozwolenia Magistratury przyzwoitéj.

Do Rektora należy:

a) przyjmowanie nowo przychodzących do szkoły jego uczniów;
b) kierowanie rozkładem przepisanych w osobnym planie nauk na godziny, dnie, klassy i Nauczycieli;
c) dozór nad Nauczycielami, uczniami i częste klass odwiedzanie;
d) składanie konferencyi z Nauczycielami;
e) kierowanie promocyami uczniów;
f) przygotowanie publicznego popisu;
g) patentowanie odchodzących ze szkoły uczniów;
h) dozór nad funduszami szkoły i wszelką jéj własnością;
i) utrzymanie stosunków potrzebnych z Magistraturami.

a) Przyjmowanie uczniów.

§ 7.

Dwa razy na rok, przy otwarciu półrocza szkolnego, przyj-

при открытіи полугодичнаго учебнаго курса. Такъ какъ отъ этого зависитъ порядокъ и послѣдовательность въ преподаваемыхъ урокахъ, то отступленіе отъ этого правила дозволяется только по весьма важнымъ причинамъ.

§ 8.

Ученики, получившіе первоначальное воспитаніе въ другомъ училищѣ или частномъ заведеніи, должны представить свидѣтельство начальника того заведенія объ успѣхахъ своихъ въ наукахъ. Свидѣтельство это Ректоръ пріобщаетъ къ дѣламъ школы и независимо отъ этого экзаминуетъ кандидата, для назначенія ему класса, соотвѣтственно оказаннымъ имъ успѣхамъ въ наукахъ; если же въ послѣдствіи окажется, что вновь поступившій ученикъ не обладаетъ по какому либо предмету соотвѣтственными классу познаніями, то Профессоры должны предупредить о томъ Ректора.

§ 9.

Если признано будетъ, что подвергшійся экзамену можетъ быть принятъ въ число учениковъ, въ такомъ случаѣ отдающіе его въ школу родители или опекуны должны представить Ректору метрическое свидѣтельство о его крещеніи и такое же свидѣтельство о привитіи предохранительной оспы; при томъ объявить на какой квартирѣ и подъ чьимъ надзоромъ намѣрены его помѣстить, а также свое имя, фамилію и мѣсто жительства, о чемъ Ректоръ сдѣлаетъ отмѣтку въ дѣлахъ своихъ; и, наконецъ, дать поручительство въ томъ, что они будутъ посылать своего сына или питомца въ училище исправно, одѣвать приличнымъ образомъ и снабжать необходимыми книгами и матеріалами для письма и рисованія, и что дома онъ не будетъ оставаться безъ надлежащаго надзора. Затѣмъ они вносятъ за него установленную плату за ученіе, которую Ректоръ при нихъ же записываетъ въ назначенную на сей предметъ книгу и въ полученіи денегъ выдаетъ имъ квитанцію. Квитанцію эту, при первомъ посѣщеніи класса, ученикъ долженъ предъявить учителю, такъ какъ безъ нея онъ не можетъ быть допущенъ къ слушанію уроковъ.

§ 10.

Родители, неимѣющіе средствъ внести установленную пла-

mowanie uczniów miejsce mieć powinno, bo od tego zawisł porządek lekcyi, i jednostajne w nich postępowanie, przeto od tego prawidła odstąpić nie można, chyba dla bardzo ważnych przyczyn.

§ 8.

Ci którzy w szkole jakiéj lub prywatnym instytucie brali początkową edukacyą, złożą zaświadczenie przełożonego tegoż instytutu, o postępku swoim w naukach i obyczajach. Zaświadczenie to Rektor do akt szkolnych przyłączy, a pomimo tego kandydata examinuje, w celu wyznaczenia mu klassy, usposobieniu jego w każdéj nauce odpowiadającéj; gdyby się zaś potem pokazało, że nowo przybyły uczeń w jakiéj nauce nie jest na swojem miejscu, Professorowie ostrzegą Rektora.

§ 9.

Skoro wyexaminowany uznany będzie za zdatnego do przyjęcia, rodzice lub opiekunowie oddający go do szkoły, złożą jego metrykę i zaświadczenie z odbytéj ospy w ręce Rektora, oznajmią gdzie go umieszczają na stancyi i pod czyim dozorem; opowiedzą imię, przezwisko i mieszkanie swoje, co wszystko Rektor w aktach szkolnych zapisze; zaręczą za swego syna lub pupilla; że będzie regularnie posyłany do szkoły, przyzwoicie ubrany, opatrzony w książki i rzeczy potrzebne do pisania i rysunków, tudzież, że w domu nie będzie mu nigdy zbywało na potrzebnym dozorze; złożą za niego przepisaną opłatę szkolną, którą Rektor zaraz przy nich w księgę na to przeznaczoną wpisze i na odebrane pieniądze kwit wyda; kwit ten ma być pokazany przez ucznia pierwszy raz do szkoły przychodzącego Professorowi, bo bez kwitu uczeń nie może być przyjętym.

§ 10.

Rodzice, którychby nie stało na opłatę, powinni się z prośbą

ту за ученіе, должны обратиться съ просьбою въ училищный дозоръ, представить ему свое бѣдное положеніе и, получивъ испрашиваемое разрѣшеніе, представить таковое Ректору, который пріобщаетъ оное къ дѣламъ училища.

§ 11.

По исполненіи всѣхъ вышеизложенныхъ формальностей, Ректоръ, въ присутствіи лица, отдающаго воспитанника въ училище, читаетъ вновь принятому и внесенному въ списокъ учениковъ воспитаннику или предлагаетъ ему прочитать книжку, въ которой заключаются правила для учениковъ, вмѣняя ему въ обязанность точнѣйшее ихъ соблюденіе, и указываетъ ему классъ, въ который онъ принятъ по испытаніи.

При каждомъ пріемѣ, Ректоръ не долженъ принимать въ училище ни одного воспитанника, не получивъ отъ родителей или опекуновъ удостовѣренія, что ученикъ дома не будетъ оставаться безъ надзора.

b) Распредѣленіе предметовъ.

§ 12.

Число учениковъ въ каждомъ классѣ не должно значительно превышать шестидесяти. Тамъ, гдѣ оно значительно превышаетъ эту цифру, Ректоръ, если то позволяютъ средства, раздѣляетъ классъ на два отдѣленія. При распредѣленіи уроковъ по классамъ и между Учителями, онъ долженъ имѣть въ виду, чтобы каждый предметъ въ отдѣленіяхъ одного и того же класса преподаваемъ былъ однимъ и тѣмъ же Учителемъ.

§ 13.

Во всѣхъ классахъ и въ ихъ отдѣленіяхъ, обыкновенные уроки начинаются, въ лѣтнее время, въ семь часовъ утра и оканчиваются въ одиннадцать, въ зимнее время начинаются въ восемь и оканчиваются въ двѣнадцать часовъ; послѣобѣденные уроки лѣтомъ продолжаются отъ трехъ до пяти, зимою—отъ двухъ до четырехъ часовъ.

§ 14.

Ректоръ преподаетъ въ теченіе недѣли не менѣе семи уроковъ, прочіе же Профессоры и Учители имѣютъ не болѣе двадцати уроковъ въ недѣлю.

udać do dozoru szkolnego, tam wywieść swoją niemożność, a uzyskawszy od niego rezolucyą, złożyć ją Rektorowi, którą ten do akt szkolnych przyłączy.

§ 11.

Kiedy już powyższe wszystkie przepisy dopełnione zostaną, Rektor przyjętemu i w rejestr uczniów szkoły wpisanemu, w przytomności osoby, która go przyprowadziła, przeczyta lub da do przeczytania książeczkę praw i przepisów szkolnych dla uczniów, z zaleceniem najściślejszego onych zachowania, i wskaże mu klassę do któréj przeznaczonym został.

Przy każdym zapisie szkolnym, Rektor nie przyjmie do szkoły młodzieńca, póki się nie przekona od rodziców lub opiekunów, że uczeń w domu bez dozoru nie zostanie.

b) Kierowanie rozkładem nauk.

§ 12.

Liczba uczniów każdéj klassy nie ma znacznie przechodzić 60 uczniów, gdzieby znacznie większą być miała, podzieli Rektor klassę, jeżeli fundusz mu tego pozwoli, na dwa działy. Robiąc rozkład lekcyj na Nauczycielów i klassy, wzgląd mieć na to powinien, aby każda nauka w oddziałach jednéj klassy przez jednego Nauczyciela dawaną była.

§ 13.

Wszystkie klassy i ich oddziały zaczynają lekcye zwyczajne w lecie o godzinie siódméj, a kończą o godzinie jedenastéj, w zimie o godzinie ósméj, a kończą o godzinie dwunastéj z rana; po południu latem odbywają się lekcye od godziny trzeciéj do piątéj a zimą od drugiéj do czwartéj.

§ 14.

Rektor téj szkoły daje lekcyj na tydzień najmniéj godzin siedm, a inni Professorowie i Nauczyciele najwięcéj po godzin dwadzieścia.

§ 15.

Въ концѣ каждаго учебнаго полугодія, Ректоръ, согласно съ планомъ преподаванія наукъ и примѣняясь къ настоящимъ правиламъ, составляетъ заблаговременно, совмѣстно съ преподавателями, росписаніе предметовъ по часамъ и между Учителями, такъ, чтобы предъ открытіемъ новаго полугодичнаго курса, каждый Учитель могъ получить отъ Ректора это росписаніе. При составленіи росписанія, слѣдуетъ преимущественно имѣть въ виду, чтобы науки положительныя преподавались по возможности по утрамъ. Копію этого росписанія, за собственноручною подписью, Ректоръ приказываетъ до начала новаго курса вывѣсить на видномъ мѣстѣ, между классами, для свѣдѣнія всѣхъ учениковъ

c) Надзоръ за Учителями и учениками и частое посѣщеніе классовъ.

§ 16.

Главная обязанность Ректора состоитъ въ безпрестанномъ надзорѣ за тѣмъ, чтобы всѣ лица, принадлежащія къ составу заведенія, исполняли свои обязанности со всею точностью и исправностью.

§ 17.

Для этого онъ долженъ почаще посѣщать классы, въ особенности же уроки, преподаваемые младшими Учителями и помощниками Учителей, наблюдая въ каждомъ классѣ, исполняются ли предписанныя правила, какъ въ отношеніи часовъ, такъ и въ отношеніи наукъ и способа ихъ изложенія, а преимущественно, соблюдается ли между науками надлежащая связь и послѣдовательность при переходѣ изъ класса въ классъ. Поэтому Ректоръ въ правѣ экзаминовать учениковъ во время уроковъ, чтобы удостовѣриться въ ихъ успѣхахъ, по каждой наукѣ. При подобныхъ испытаніяхъ онъ долженъ однако обращать вниманіе на то, чтобы не отнимать у Учителя слишкомъ много времени отъ его урока.

§ 18.

При этомъ Ректоръ долженъ также имѣть надзоръ за удобствомъ и чистотою въ классахъ, за цѣлостью строеній и училищной мебели, приказывая школьнымъ служителямъ и предлагая Учителямъ имѣть за всѣмъ надлежащее наблюденіе и причинившихъ въ чемъ либо поврежденіе заставлять производить починку.

§ 15.

Stosownie do planu jako też do poprzedzających i następnych prawideł, Rektor przy końcu półrocza szkolnego wspólnie z Professorami zawczasu zrobi rozkład przedmiotów uczenia na osoby i godziny„ tak żeby każdy Nauczyciel przed rozpoczęciem półrocza mógł ten rozkład od Rektora odebrać. Przy tym rozkładzie, szczególniéj trzeba dawać baczność, aby nauki dokładne ile możności dawane były z rana. Ułożonego tego rozkładu kopię Rektor każe zawiesić przy rozpoczęciu nowego kursu nauk, z podpisem swoim, na widocznem dla wszystkich uczniów miejscu między szkołami.

c) Dozór nad Nauczycielami, uczniami i częste klass odwiedzanie.

§ 16.

Głównym Rektora obowiązkiem będzie mieć nieustanną baczność, aby wszystkie osoby do Instytutu należące, obowiązków swoich jak najściśléj dopełniały.

§ 17.

Na ten koniec odwiedzać będzie klassy często, a mianowicie wtenczas, kiedy tam lekcye przez młodszych Nauczycieli i Kollaboratorów dawane bywają. Uważać w każdéj klassie, czyli tak co do godzin, jak co do nauk i sposobu ich dawania, dopełniają się przepisy, a nadewszystko czyli się zachowuje przyzwoity między naukami związek i stopniowanie ich przez klassy. Dla tego mocen jest examinować uczniów podczas lekcyi, doświadczając jak daleko i z jakim pożytkiem w każdéj nauce postąpili. Przy tych jednak examinach na to wzgląd mieć powinien, aby przeznaczonego Nauczycielowi na jego przedmiot czasu znacznie nie skracał.

§ 18.

Przytem uważać także Rektor będzie na wygodę i ochędóstwo w klassach, na całość budowli i sprzętów szkolnych, nakazując sługom szkolnym, a Nauczycielom zalecając, aby na wszystko dawali baczność, a czyniących szkodę do naprawy zniewalali.

§ 19.

Какъ Ректоръ, такъ и Учители обязаны поочередно имѣть надзоръ за тишиною и порядкомъ между учениками, приходящими въ классы до начала уроковъ; во время же уроковъ наблюдать, чтобы Учитель не выходилъ изъ класса, до прибытія другаго преподавателя; если же въ двухъ классахъ Учители должны смѣнить другъ друга, то можно на самое короткое время оставить тотъ классъ, который менѣе нуждается въ надзорѣ. Сверхъ того, всѣ Учители обязаны наблюдать, чтобы ученики выходили изъ классовъ, въ порядкѣ, безъ шума и толчковъ, и поэтому Учитель долженъ выходить изъ класса послѣдній.

§ 20.

Если кто либо изъ Учителей, по болѣзни или по другой уважительной причинѣ, не можетъ въ теченіе нѣкотораго времени исполнять своей обязанности, въ такомъ случаѣ Ректоръ входитъ съ Учителями въ соглашеніе относительно замѣщенія его уроковъ. Соединеніе двухъ классовъ въ одинъ, какъ мѣра замедляющая успѣшный ходъ наукъ, не должно имѣть мѣста.

§ 21.

Въ отношеніи учениковъ, Ректоръ обязанъ имѣть о нихъ отеческое попеченіе, наблюдать за ихъ нравственностью и успѣхами въ наукахъ, посѣщая, какъ упомянуто было выше, классы и почаще просматривая классные журналы и книги отмѣтокъ, о которыхъ сказано будетъ ниже, а равно разспрашивая объ ученикахъ Учителей и домашнихъ наставниковъ и разсматривая ихъ классныя тетради и т. д.

Ректоръ долженъ поощрять учениковъ, удостоивающихся лестныхъ отзывовъ, напоминать и склонять къ прилежанію нерадивыхъ, или приглашая ихъ къ себѣ на домъ, или дѣлая имъ замѣчанія публично въ классахъ, въ педагогическомъ собраніи или даже въ присутствіи всего училища, однимъ словомъ онъ долженъ имѣть надзоръ за точнѣйшимъ исполненіемъ правилъ о наградахъ и наказаніяхъ, или училищнаго устава, о чемъ издана будетъ особая, болѣе подробная инструкція.

§ 22.

Попеченію Ректора ввѣряется также все то, что имѣетъ

§ 19.

Tak Rektor jak Nauczyciele obowiązani są do kolejnego pilnowania i utrzymywania w cichości i porządku uczniów, przed czasem do klass przychodzących; w ciągu zaś godzin, żeby Nauczyciel klassy nie opuścił, dopóki od drugiego zmienionym nie będzie, a gdy dwie klassy co do Nauczycieli wzajemnie mają być zmieniane, tedy ta klassa może na jak najkrótszy czas być opuszczaną, która mniéj dozoru potrzebuje. Aby zaś bez hałasu i ciśnienia się uczniowie porządnie z klass wychodzili, wszyscy Nauczyciele pilnować tego będą, dla tego też Nauczyciel z klassy ma ostatni wychodzić.

§ 20.

W przypadku, gdyby który z Nauczycieli, dla choroby lub innéj ważnéj przyczyny, nie mógł przez czas niejaki odbywać powinności swojéj, Rektor zniesie się z Nauczycielami względem zastąpienia jego lekcyi. Łączenie dwóch klass w jedną jako bardzo opóźniające uczniom postępek w naukach, miejsca mieć nie powinno.

§ 21.

Co do uczniów, Rektor ojcowską okazywać i mieć nad niemi powinien opiekę, wglądać w ich obyczaje i postępek w naukach, już to jako się wyżéj powiedziało odwiedzając ich często w klassach, już przeglądając często dzienniki szkolne i książki cenzury, o których niżéj, już wypytując się o nich Nauczycielów szkolnych i Korrepetytorów domowych, przeglądając ich seksterna, i t. d. Dobre zewsząd odbierających zalety pochwalać, opuszczających się napominać i do poprawy nakłaniać, już to prywatnie do siebie ich wezwawszy, już publicznie w szkole, już przed konferencyą Nauczycieli, już przed całem szkolnem zgromadzeniem; słowem, przestrzegać jak najściślejszego dopełniania przepisów o nagrodach i karach czyli kodexu szkolnego, o czem dana będzie oddzielna obszerniejsza instrukcya.

§ 22.

Staraniu Rektora porucza się także, aby w pomieszkaniu

связь съ домашними потребностями ученика въ отношенiи его здоровья, нравственности, надзора и учебныхъ пособiй.

d) Назначенiе засѣданiй.

§ 23.

Въ послѣднюю субботу каждаго мѣсяца, или по мѣрѣ надобности и чаще, Ректоръ приглашаетъ всѣхъ Учителей въ засѣданiе для совѣщанiй съ ними и взаимнаго сообщенiя замѣчанiй обо всемъ, что относится къ внутреннему управленiю училища, дисциплинѣ, наукамъ и способамъ преподаванiя, о возрастающихъ или уменьшающихся успѣхахъ учениковъ, о мѣрахъ къ устраненiю встрѣчающихся препятствiй и т. п. Постановленныя въ общемъ совѣщанiи предположенiя, собранныя Ректоромъ, какъ предсѣдательствующимъ, записываются однимъ изъ Учителей въ протоколъ, и Ректоръ наблюдаетъ за исполненiемъ оныхъ. На тѣхъ же совѣщанiяхъ Учители должны сообщать свои замѣчанiя, основанныя на собственномъ опытѣ, о планѣ преподаванiя наукъ, объ учебникахъ, объ устройствѣ школъ, для совмѣстнаго ихъ обсужденiя и представленiя высшему начальству.

§ 24.

Порядокъ, въ какомъ дѣлаются въ засѣданiи замѣчанiя лицамъ, не исправившимся отъ неоднократно повторяемыхъ частнымъ образомъ напоминанiй, описанъ въ статьѣ о наградахъ и наказанiяхъ, или въ училищномъ уставѣ.

e) Производство испытанiй.

§ 25.

Испытанiя учениковъ въ теченiе учебнаго года бываютъ двоякаго рода: одно частное—въ концѣ перваго полугодiя, другое публичное—въ концѣ года.

§ 26.

По предварительномъ соглашенiи съ Учителями, Ректоръ производитъ первое испытанiе въ присутствiи членовъ мѣстнаго Управленiя Учебнаго вѣдомства, на второе же приглашаетъ тѣхъ же членовъ и всю публику, разсылая программу испытанiя, составленную самимъ Ректоромъ или однимъ изъ Учителей и напечатанную, по мѣрѣ возможности, на счетъ училищныхъ суммъ.

§ 27.

Программа должна заключать въ себѣ: 1) описанiе состоя-

ucznia zachowywało się wszystko, co się ściąga do jego zdrowia, obyczajów, dozoru i pomocy w naukach.

d) Składanie konferencyj.

§ 23.

W ostatnią Sobotę każdego miesiąca, a w potrzebie i częściéj, Rektor zgromadzi wszystkich Nauczycieli, końcem porozumienia się z nimi, udzielenia sobie nawzajem uwag nad tem wszystkiem co się ściąga do wewnętrznego szkoły rządu, karności, nauk i sposobu ich dawania, nad coraz sporszym lub opieszalszym uczniów postępem, nad sposobami uprzątnienia zachodzących przeszkód, i t. p. Wnioski, wynikające z téj wspólnéj obrady, od Rektora jako prezydującego zebrane, jeden z Professorów w protokół zapisze, a Rektor dołoży starania, aby uskutecznione zostały. Na tych także konferencyach podawać mają Nauczyciele doświadczeniem stwierdzone uwagi swoje, nad planem nauk, książkami elementarnemi, nad samem szkół urządzeniem, końcem wspólnego ich roztrząśnienia i przełożenia wyższéj władzy.

§ 24.

Sposób napominania w czasie konferencyi tych osób, których prywatne przestrogi kilkakrotnie powtarzane nie poprawiły, opisany jest pod tytułem o nagrodach i karach, czyli w kodexie szkolnym.

e) Kierowanie popisami.

§ 25.

Dwojaki w roku szkolnym odbędzie się popis, jeden prywatny przy końcu pierwszego półrocza, drugi publiczny przy końcu roku.

§ 26.

Względem obu umówiwszy się wprzód Rektor z Nauczycielami, pierwszy odprawi w przytomności członków Magistratury miejscowéj wydziału edukacyjnego, na drugi zaprosi Magistraturę wydziału edukacyjnego i całą publiczność programatem od siebie, lub od jednego z Nauczycielów ułożonym, i gdzie będzie można kosztem funduszu szkolnego wydrukowanym.

§ 27.

Przedmiotem programatu będzie: 1) opis stanu szkoły, albo

нія училища, или, если описаніе это было помѣщено въ предшествовавшей программѣ и послѣ того не случилось ничего замѣчательнаго, какое либо интересное разсужденіе педагогическаго содержанія, или по отрасли языковъ или наукъ, предписанныхъ планомъ, въ примѣненіи къ потребностямъ училища и края; 2) порядокъ самаго испытанія, и еслибы таковое предполагалось продолжать нѣсколько дней, поясненіе, по какому предмету каждый день будетъ производиться испытаніе.

§ 28.

По каждому языку и по каждому предмету испытаніе начинается съ самаго низшаго класса, съ постепеннымъ переходомъ къ высшимъ классамъ, такъ, чтобы публика могла убѣдиться о степени успѣховъ учениковъ каждаго класса по отдѣльнымъ предметамъ.

§ 29.

Учители сами экзаминуютъ своихъ учениковъ, но членамъ Учебнаго вѣдомства предоставляется право удостовѣряться, все ли положенное по плану преподавалось Учителями, и все ли это усвоено учениками.

§ 30.

Ректоръ называетъ предметъ, по которому должно производиться испытаніе учениковъ, и приглашаетъ къ испытанію классъ и Учителя. Учитель, въ краткихъ словахъ, объясняетъ слушателямъ, что именно и съ какимъ успѣхомъ пройдено имъ въ извѣстномъ классѣ по его предмету, и приступая къ экзамену подаетъ лицу, назначенному Учебнымъ начальствомъ или училищнымъ дозоромъ для присутствованія при испытаніи, вѣдомость о числѣ учениковъ, оказавшихъ хорошіе, средніе и слабые успѣхи, по которой членъ Учебнаго вѣдомства вызываетъ учениковъ, кои должны быть переэкзаминованы Учителемъ, наблюдая притомъ, чтобы ученики отвѣчали порознь.

§ 31.

Дабы Учители не мѣшали другъ другу при испытаніяхъ, Ректоръ, за два или за три дня до экзамена, распредѣляетъ между ними время по часамъ и по четвертямъ, соразмѣрно съ объемомъ и важностью каждаго предмета, и наблюдаетъ, чтобы никто не испытывалъ болѣе противу назначеннаго времени.

jeżeli ten już był dany w poprzedzającym programacie, a późniéj nic nowego nie zaszło, interessujące jakie badanie pedagogiczne, lub rozprawa jaka tycząca się języka, albo nauk w planie przepisanych, do okoliczności szkoły i kraju zastosowana; 2) porządek, którym się popis odbywać będzie, a jeżeliby ten trwać miał dłużéj nad dzień jeden, wyszczególnienie z czem którego dnia uczniowie popisywać się mają.

§ 28.

Z każdego języka i z każdéj umiejętności popis zaczynać się będzie od klassy najniższéj, postępując ciągle do najwyższéj, ażeby publiczność poznać mogła, jak daleko i z jakim pożytkiem w szczególnych przedmiotach każda klassa doprowadzoną została.

§ 29.

Sami Nauczyciele examinują uczniów swoich, wolno jednak każdemu z Magistratury edukacyjnéj doświadczać, czyli Nauczyciele wszystko wydali, a uczniowie pojęli, co plan nauk przepisuje.

§ 30.

Rektor mianuje przedmiot, z którego uczniowie sprawę zdawać mają, wzywa do niego klassę i Nauczyciela. Nauczyciel krótko opowiada słuchaczowi, jak daleko i z jakim skutkiem naukę swoją posunął w téj klassie; zaczynając zaś examinować, osobie od Magistratury edukacyjnéj lub z dozoru szkolnego na examen zesłanéj, podaje liczbę uczniów swoich postępu największego, miernego i najmniejszego, a ta wymienia tych, których Nauczyciel examinować ma, przestrzegając aby uczniowie pojedyńczo odpowiadali.

§ 31.

Aby zaś jeden Nauczyciel drugiemu nie zabierał czasu popisu, na dwa lub trzy dni przed tymże, Rektor podzieli między nich czas rzeczony na godziny i kwandranse, stosownie do obszerności i ważności każdego przedmiotu i uważać będzie, aby nikt więcéj czasu nad wydzielony sobie nie zabierał.

§ 32.

Въ промежуткахъ испытаній, ученики будутъ декламировать наизусть разные отрывки на языкахъ, которымъ они учились. Предметы для декламировки избираются не только соотвѣтственно понятіямъ молодаго возраста, но и такіе, которые могли бы имъ служить въ будущемъ образцомъ основательныхъ сужденій, въ особенности въ отношеніи доброй нравственности, возвышенныхъ мыслей, а также чистоты и правильности слога. Описанія, мысли и выраженія, хотя бы только намекомъ содѣйствующія возбужденію страстей, должны быть пропускаемы.

§ 33.

При окончаніи испытанія, Ректоръ представляетъ списокъ учениковъ, удостоившихся публичной похвалы, а одинъ изъ почетнѣйшихъ чиновниковъ, присутствующихъ на томъ же испытаніи, прочтетъ имена тѣхъ учениковъ, кои удостоились награды, и послѣ того лично раздаетъ оныя преуспѣвающимъ.

f) Переводъ учениковъ изъ класса въ классъ.

§ 34.

За три или за четыре недѣли до публичныхъ испытаній, каждый Учитель представляетъ Ректору списокъ учениковъ, которые, по его мнѣнію, могутъ быть удостоены перевода въ высшій классъ.

§ 35.

Получивъ такіе списки отъ всѣхъ Учителей, Ректоръ, по разсмотрѣніи ихъ и соображеніи съ собственными выводами, составленными имъ о каждомъ ученикѣ, какъ при посѣщеніи классовъ, такъ и въ педагогическихъ засѣданіяхъ, или изъ классныхъ журналовъ и аттестаціонныхъ книгъ, составляетъ общій списокъ переводимымъ ученикамъ и, собравъ Учителей, вторично просматриваетъ оный, сообщая при томъ свои замѣчанія и предоставляя каждому право дѣлать такія же замѣчанія съ своей стороны.

§ 36.

Въ случаѣ несогласія половины Учителей на предлагаемый Ректоромъ переводъ ученика въ высшій классъ, или на оставленіе его въ томъ же классѣ, Ректоръ предлагаетъ Учителямъ того класса, въ который предполагается перевести ученика, переэкзаменовать сего послѣдняго въ его присутствіи. Послѣ такого испытанія, Ректоръ выводитъ окончательное заключеніе о томъ, заслуживаетъ ли ученикъ перевода, или нѣтъ.

§ 32.

Popis przegradzać będą deklamacye w językach, których się uczono, rzeczy zaś do deklamowania obierane być mają nie tylko stosowne do pojęcia młodych umysłów, ale oraz takie, aby im nadal służyć mogły za wzór gruntownych zdań, zwłaszcza moralnych, wysokich myśli i czystego a poprawnego stylu. Opisy, myśli i wyrazy, któreby choć z daleka mogły obudzać namiętności naganne, mają być pomijane.

§ 33.

Przy końcu popisu, Rektor poda imiona uczniów zasługujących na publiczne zalety, które przez najznakomitszego z urzędników przytomnych czytane, i przez tegoż zasłużonym nagrody rozdawane będą.

f) Kierowanie promocyami uczniów.

§ 34.

Na trzy lub cztery tygodnie przed popisem publicznym, każdy Nauczyciel poda Rektorowi rejestr uczniów, których sądzi być godnymi promocyi do klassy wyższéj swego przedmiotu.

§ 35.

Gdy wszyscy Nauczyciele takowe oddadzą rejestra, Rektor rozważywszy je i porównawszy z temi wyobrażeniami, których nabył o każdym w szczególności uczniu, już to często odwiedzając klassy i w nich examinując, już z konferencyi, już z dzienników szkolnych i książki cenzur, ułoży rejestr jeneralny promocyj, i zgromadziwszy Nauczycieli, powtórnie go z nimi roztrząsać będzie, przekładając im uwagi i dając wolność każdemu czynienia ich sobie nawzajem

§ 36.

W przypadku gdyby na jakiego ucznia od Rektora do promocyi podanego, lub od niéj odsuniętego, połowa przynajmniéj Nauczycielów nie zgodziła się, Rektor zaleci tym Nauczycielom, do których klassy ma być posunięty, lub od któréj ma być wstrzymany uczeń, aby go w przytomności swojéj examinowali. Po takowym examinie, Rektor ostatecznie osądzi o zdatności lub niezdatności ucznia do promocyi.

§ 37.

Для молодаго человѣка, на его учебномъ поприщѣ, нѣтъ дѣла важнѣе годичнаго перевода въ высшій классъ; но какъ, съ одной стороны, при слишкомъ скоромъ переводѣ, не пріобрѣвъ основательныхъ познаній въ наукахъ, онъ привыкаетъ ограничиваться поверхностнымъ взглядомъ на вещи, такъ, съ другой стороны, излишнее продержаніе ученика въ теченіе года въ одномъ классѣ, съ ущербомъ драгоцѣннаго времени, не только ставитъ ученика въ тягость всему классу, но нерѣдко бываетъ причиною совершеннаго съ его стороны пренебреженія къ наукамъ. Изъ этого можно убѣдиться, какъ предусмотрительно слѣдуетъ дѣйствовать при опредѣленіи перевода въ высшій классъ; поэтому, чтобы вывести Ректора и Учителей изъ затруднительнаго положенія, и чтобы убѣдить притомъ родителей, иногда весьма нетерпѣливыхъ и неразумѣющихъ, что въ этомъ дѣлѣ не можетъ имѣть мѣста никакое пристрастіе, поименовываются здѣсь важнѣйшіе предметы и сообщаются относительно объема ихъ для каждаго класса указанія, которыми слѣдуетъ руководствоваться при переводѣ учениковъ въ высшій классъ. И такъ ученикъ долженъ знать при поступленіи:

въ I-й классъ: плавно читать по польски, четыре ариѳметическія дѣйствія съ простыми числами и Пиѳагорову таблицу;

во II-й классъ: части рѣчи въ польскомъ языкѣ, склоненія и спряженія правильныя латинскія, четыре ариѳметическія дѣйствія съ числами простыми и именованными;

въ III-й классъ: склоненія и спряженія латинскія неправильныя, и первыя основанія латинскаго синтаксиса; читать по французски и по нѣмецки, и спрягать вспомогательные глаголы французскіе и нѣмецкіе; ариѳметическія дѣйствія съ дробями; изъ геометріи равенство треугольниковъ и о паралельныхъ линіяхъ;

въ IV-й классъ: безошибочно писать подъ диктовку по польски; составлять письма болѣе легкаго содержанія; склоненія и спряженія правильныя французскія и нѣмецкія; весь курсъ ариѳметики; общія понятія изъ естественной исторіи и физики, изъ геометріи свойства круга.

g) Выдача аттестатовъ выбывающимъ изъ училища ученикамъ.

§ 38.

Если кто либо изъ учениковъ пожелаетъ оставить училище

§ 37.

Gdy dla młodego człowieka nie ma nic ważniejszego w zawodzie jego szkolnym jak promocya roczna, gdy zbyt prędko i bez dojrzałości promowany w naukach ugruntować się nie może, i nabiera nałogu przestawania na niedokładném rzeczy objęciu, gdy z drugiéj strony, niepotrzebnie zatrzymany przez rok w klassie któréj uczeń, nie tylko z uszczerbkiem drogiego czasu swojego, bywa przykrym téjże klassy ciężarem, ale też częstokroć zupełnie się opuszcza, wnieść ztąd należy jak wielkiéj układ promocyi potrzebuje uwagi; dla ułatwienia więc Rektorowi i Nauczycielom trudności, a razem dla zapewnienia Rodziców, bardzo czasem niecierpliwych i niewyrozumiałych, iż w téj mierze żadne stronnictwo miejsca mieć nie może, wyszczególniają się tu najważniejsze nauk przedmioty i ich w każdéj klassie granice, na które przy układaniu promocyi najwięcéj uważać potrzeba, — i tak:

Umieć powinien uczeń przychodzący:

do klassy I-ej, czytać z łatwością po polsku, znać cztery działania arytmetyczne z liczbami pojedyńczemi, i tabliczkę Pitagoresa;

do klassy II-ej, rozbiór mowy na części w polskim języku, deklinacye i konjugacye foremne łacińskie, cztery działania arytmetyczne z liczbami pojedyńczemi i wielorakiemi;

do klassy III-ej, deklinacye i konjugacye łacińskie nieforemne i pierwsze zasady składni łacińskiéj, czytać tudzież czasować słowa posiłkowe w języku francuzkim i niemieckim, działania arytmetyczne z ułomkami, z jeometryi o przystawaniu trójkątów i o linjach równoodległych;

do klassy IV-ej, bezbłędnie pisać po polsku za dyktującym, układać listy w materyach łatwiejszych, deklinacye i konjugacye francuzkie i niemieckie foremne, całą arytmetykę, ogólny rys historyi naturalnéj i fizyki, z jeometryi własności koła.

g) Patentowanie odchodzących ze szkoły uczniów.

§ 38.

Gdyby któren uczeń nie ukończywszy całego biegu nauk na

не кончивъ предписаннаго полнаго курса, то Ректоръ выдаетъ ему свидѣтельство, въ которомъ должно быть показано, сколько лѣтъ ученикъ пробылъ въ училищѣ, изъ котораго класса выбываетъ, какіе оказалъ успѣхи въ наукахъ и какого былъ поведенія. Свидѣтельство это выдается на гербовой бумагѣ, за подписью одного только Ректора и съ приложеніемъ къ нему печати училища.

§ 39.

Ученикамъ, выбывающимъ изъ училища по окончаніи полнаго курса ученія, Ректоръ съ Учителями выдаютъ на доставленной ученикомъ гербовой бумагѣ свидѣтельство, которое, по изложеніи въ немъ всѣхъ вышеупомянутыхъ обстоятельствъ, утверждаютъ собственноручными подписями, съ приложеніемъ печати училища.

h) Надзоръ за училищными суммами и имуществомъ.

§ 40.

Подъ именемъ училищныхъ суммъ и имущества слѣдуетъ разумѣть всѣ вообще строенія и въ нихъ мебель и коллекціи, предназначенныя въ пользованіе училища, а равно взимаемую съ учениковъ плату за ученіе.

§ 41.

Въ отношеніи строеній и движимости, служащей для общаго употребленія, Ректоръ имѣетъ надзоръ за сохраненіемъ ихъ въ цѣлости, при содѣйствіи школьнаго служителя, руководствуясь инвентарнымъ описаніемъ, которое должно храниться въ архивѣ.

§ 42.

Если встрѣтится необходимость произвести какую либо починку или пріобрѣсть новую мебель, бумагу, перья, чернила и т. п., то Ректоръ производитъ этотъ расходъ изъ части сбора за ученіе, предоставленной въ его распоряженіе на чрезвычайныя надобности, представляя квитанціи въ покупкѣ каждой вещи.

§ 43.

Ректоръ заботится объ умноженіи библіотеки и кабинетовъ необходимыми для училища сочиненіями, машинами и коллекціями, и наблюдаетъ за цѣлостью ихъ, непосредственный же за ними надзоръ возлагаетъ на одного изъ Учителей. Для этого, при каждомъ рапортѣ въ Коммисію Народнаго Просвѣщенія, онъ представляетъ, въ видѣ проекта, списокъ предметовъ, которые въ будущемъ году предполагаетъ пріобрѣсти для заведенія.

tę szkołę przepisanego, chciał ją opuścić, Rektor wyda mu zaświadczenie, wyrażające ile lat w szkole bawił, którą w niéj ukończył klassę, jaki w któréj nauce uczynił postęp, i jak się sprawował. Zaświadczenie to na stemplowanym papierze sam tylko podpisze Rektor i na nim pieczęć szkolną wyciśnie.

§ 39.

Dla wychodzących zaś ze szkoły, po zupełnem w niéj wszystkich klass i całego nauk kursu ukończeniu, Rektor z Professorami, na przyniesionem przez niego arkuszu stemplowanego papieru, zaświadczenie z opisem okoliczności wyrażonych ułożą, podpisami je swojemi i pieczęcią szkolną stwierdzą.

h) Baczność na własności i fundusze wspólne szkoły.

§ 40.

Przez własności i fundusze szkolne rozumieją się wszystkie w powszechności budynki, i w nich sprzęty i zbiory do użytku szkoły przeznaczone, i opłata od uczniów.

§ 41.

Co do budynków i sprzętów w nich do wygody fizycznéj Instytutu służących, Rektor całości ich przestrzegać będzie, za pomocą służącego szkolnego podług inwentarza, który w archiwum ma się znajdować.

§ 42.

Gdy zajdzie potrzeba naprawienia czego, lub sprawienia jakiego nowego sprzętu, papieru, piór, atramentu, i t. p. Rektor to obmyśli z części opłaty uczniów, salvo calculo jemu ad extraordynarya zostawianéj, składając kwity na każdą rzecz kupioną.

§ 43.

Rektor stara się o pomnożenie biblioteki i gabinetu potrzebnemi szkole dziełami, machinami i zbiorami, czuwa nad całością tychże, bezpośredni zaś ich dozór poleca jednemu z Nauczycieli. Dla tego przy każdym rapporcie prześle projective Kommissyi Oświecenia rejestr rzeczy, które w następnym roku myśli przysposobić.

i) Сношенія съ учебными властями.

§ 44.

Ректоръ долженъ стараться о томъ, чтобы, на основаніи правилъ, постановленныхъ Учебнымъ начальствомъ, представлять своевременно рапорты и отчеты, и, сверхъ того, поддерживать со всею точностью отношенія, существующія между Учебнымъ начальствомъ и училищемъ.

§ 45.

По окончаніи перваго учебнаго полугодія, Ректоръ представляетъ немедленно въ Воеводскую Коммисію, въ двухъ экземплярахъ, рапортъ, въ которомъ сообщаетъ на особыхъ листахъ свѣдѣнія о числѣ учениковъ въ каждомъ классѣ и свои по сему предмету заключенія.

§ 46.

Годичный отчетъ о сборѣ за ученіе, составленный по прилагаемой въ концѣ настоящаго положенія формѣ, Ректоръ представляетъ не позже 15 Августа каждаго года, въ двухъ экземплярахъ, въ Воеводскую Коммисію.

§ 47.

Рапорты объ ученикахъ и отчеты должны быть подписаны Ректоромъ и Профессорами.

§ 48.

Въ случаѣ предстоящей необходимости замѣстить какую либо учительскую должность, Ректоръ въ возможной скорости входитъ о томъ съ представленіемъ въ Коммисію Народнаго Просвѣщенія, во всякомъ случаѣ не позже конца учебнаго года.

§ 49.

Ректоръ долженъ вмѣнить Учителямъ въ обязанность — записывать всѣ изобрѣтенія, факты и наблюденія по части исторіи, физики, сельскаго хозяйства, статистики и т. п., сообразно съ преподаваемымъ каждымъ изъ нихъ предметомъ.

§ 50.

Замѣтки эти, составленныя, по опредѣленной формѣ, на бумагѣ въ четвертую долю листа, Ректоръ, за своею подписью, представляетъ въ концѣ каждаго года вмѣстѣ съ рапортомъ объ Учителяхъ.

§ 51.

Ежегодно въ Іюлѣ мѣсяцѣ Ректоръ представляетъ, адресуя

i) Utrzymywanie związków z Magistraturami.

§ 44.

Rektor starać się będzie, ażeby podług wydanych przepisów od Magistratury nad edukacyą przełożonéj, przez niego w naznaczonym czasie oddawane były rapporta, rachunki, nadto, aby we wszystkiem jak najdokładniéj wszelkie stosunki, między szkołą i Magistraturą zachodzące, były zachowane.

§ 45.

Po ukończonem pierwszém półroczu szkolném, Rektor zaraz prześle rapport do Kommissyi Wojewódzkiéj w dwóch exemplarzach, w którym wymieni na osobnych arkuszach liczbę uczniów każdéj klassy, i zdanie o niéj w ogólności.

§ 46.

Rachunek roczny z opłaty od uczniów, podług wzoru przyłączonego na końcu niniejszego urządzenia, prześle najdaléj do dnia 15 Sierpnia każdego roku Kommissyi Wojewódzkiéj w dwóch exemplarzach.

§ 47.

Rapporta o uczniach i obrachunki mają być podpisane przez Rektora i Professorów.

§ 48.

Ile razy Rektor przewidywać będzie potrzebę obsadzenia jakiego miejsca nauczycielskiego, uczyni w téj mierze jak najspieszniéj przełożenie Kommissyi Oświecenia, a najpóźniéj przy końcu roku szkolnego.

§ 49.

Rektor zobowiąże Professorów do zapisywania wszelkich postrzeżeń, wynalazków i zdarzeń we względach historycznym, fizycznym, gospodarskim, statystycznym i t. p., każdego podług przedmiotu naukowego, którym się zatrudnia.

§ 50.

Zapisy takowe w pewnéj formie ułożone, i na papierze in 4-to spisane i przez niego podpisane, przesyłać będzie Rektor w końcu każdego roku wraz z rapportem o Nauczycielach.

§ 51.

W miesiącu Lipcu każdego roku, Rektor przesyłać będzie

въ собственныя руки Министра Народнаго Просвѣщенія, рапорты о Профессорахъ и Учителяхъ, по прилагаемой у сего формѣ.

§ 52.

Ректоръ, представляя рапорты объ ученикахъ, кромѣ таблицы съ распредѣленіемъ уроковъ по часамъ, долженъ приложить къ нимъ также таблицу съ росписаніемъ часовъ на предметы и Учителей, по прилагаемому образцу. Притомъ онъ представляетъ также подробныя вѣдомости предметамъ, прибывшимъ въ теченіе учебнаго года, какъ въ библіотеку, такъ и въ кабинеты.

Обязанности Профессоровъ, Учителей, содержателей пансіоновъ, наставниковъ и разнаго рода домашнихъ надзирателей.

§ 53.

Первое между Профессорами мѣсто присвоивается не по классамъ или преподаваемымъ предметамъ, а по личнымъ заслугамъ и достоинству, о коихъ заключаетъ высшее Учебное начальство.

§ 54.

Если Ректоръ изъ числа старшихъ Профессоровъ не назначитъ заступающаго его мѣсто, то исправленіе должности Ректора, въ случаѣ его отлучки, продолжительной болѣзни или смерти, возлагается на перваго по старшинству Профессора.

§ 55.

Такъ какъ главнѣйшею цѣлью важнаго Учительскаго призванія полагается руководить юношество собственнымъ примѣромъ, путемъ вѣры и проистекающей изъ нея нравственности, такъ какъ примѣръ старшихъ, за которымъ охотно слѣдуетъ юношество, представляется для этого самымъ дѣятельнымъ средствомъ, и при томъ наука и внушенія, не потвержденныя примѣромъ, обыкновенно остаются безъ послѣдствій, то Профессорамъ и Учителямъ вмѣняется въ обязанность присутствовать вмѣстѣ съ учениками въ церкви на Богослуженіи подлежащаго исповѣданія, о чемъ будетъ изложено ниже.

§ 56.

Профессоры, преподающіе отдѣльные предметы въ высшемъ классѣ, обязаны по крайней мѣрѣ разъ въ мѣсяцъ имѣть педагогическое совѣщаніе съ Учителями и ихъ помощниками, преподающими тотъ же предметъ въ низшихъ классахъ, въ видахъ под-

pod adressem do własnych rąk Ministra Oświecenia, rapporta o Professorach i Nauczycielach, podług przyłączonego szematu.

§ 52.

Rektor przesyłając rapporta o uczniach, oprócz tabellarycznego rozkładu nauk na godziny, dołączy także tabellę godzin na każdą naukę, i na każdego Nauczyciela przeznaczonych, podług załączonych wzorów. Dołączy także dokładne wykazy rzeczy przybyłych, w ciągu roku szkolnego, tak do Biblioteki jako też do Muzeum.

Obowiązki Professorów i Nauczycieli, utrzymujących pensye, korrepetytorów i wszelkich dozorców domowych.

§ 53.

Pierwszeństwo między Professorami nie jest przywiązane do klassy żadnéj, do żadnéj nauki, ale do osobistéj zasługi i wartości, o któréj najwyższa Magistratura edukacyjna stanowi.

§ 54.

Jeżeli Rektor ze starszych Professorów nie wyznaczy zastępcy, pierwszy Professor jest z porządku takim zastępcą, w przypadku oddalenia się, w dłuższéj słabości, lub śmierci Rektora.

§ 55.

Gdy ważnego powołania Nauczycielskiego głównym jest celem prowadzić młodzież przez przykład, drogą religii i zasadzonéj na niéj moralności, gdy przykład starszych, na których się młodzież chętnie zapatruje, jest nad wszystkie dzielniejszy sposoby, a nauka i zachęcanie nim niestwierdzone, zwyczajnie bez skutku pozostaje, z tych powodów zaleca się Professorom i Nauczycielom, aby razem z uczniami do kościoła na nabożeństwo niżéj przepisane właściwego wyznania uczęszczali.

§ 56.

Professorowie, każdego szczególnego przedmiotu w klassie najwyższéj, składać będą przynajmniéj raz w miesiąc konferencye naukowe, z Nauczycielami i Kollaboratorami klass niższych swego

держанія надлежащей связи и постепенности въ наукахъ по классамъ, а равно для приготовленія замѣчаній къ общему засѣданію у Ректора.

§ 57.

Каждый Профессоръ, Учитель и помощникъ Учителя, сознавая всю важность и святость своего званія и своихъ обязанностей, долженъ въ поступкахъ своихъ принять за правило слѣдующее:

a) на каждый урокъ приходить вполнѣ приготовленнымъ;

b) начинать и оканчивать всѣ уроки своевременно;

c) во время урока заниматься предписаннымъ предметомъ, избѣгая, какъ въ училищѣ, такъ и внѣ училища, въ бесѣдахъ съ учениками, всѣхъ выраженій и сужденій, предосудительныхъ для религіи, нравственности или Правительства, и наблюдать, чтобы ничего подобнаго не встрѣчалось въ приготовленныхъ учениками упражненіяхъ;

d) предлагаемыя ученикамъ на домъ упражненія собирать къ себѣ, просматривать и исправлять;

e) какъ въ училищѣ, такъ и внѣ его подавать собою ученикамъ примѣръ доброй нравственности и трудолюбія;

f) учениковъ своихъ въ классѣ держать въ порядкѣ и требовать отъ нихъ вниманія, къ чему должны служить ему помощью классные журналы и книги отмѣтокъ, о коихъ изъяснено будетъ ниже; прочія же для этого мѣры подробно изложены въ особой о томъ инструкціи;

g) во время уроковъ не оставлять класса до прихода на смѣну другаго Учителя; если же въ двухъ классахъ Учители должны смѣнить другъ друга, то дозволяется оставить на самое короткое время тотъ классъ, который менѣе нуждается въ надзорѣ.

По окончаніи уроковъ наблюдать, чтобы ученики расходились изъ классовъ безъ шума и толчковъ; поэтому Учитель долженъ выходить изъ класса послѣдній. Однимъ словомъ—споспѣшествовать всѣми возможными мѣрами пользамъ и преуспѣянію училища и поддержанію тѣсной связи между Учителями и подобающаго уваженія къ своему начальству.

§ 58.

Кто изъ Учителей не въ состояніи придти на урокъ, обязанъ заблаговременно извѣстить о томъ Ректора.

względnie przedmiotu, w celu utrzymania należytego związku i stopniowania nauk przez klassy, oraz przygotowania uwag na konferencyę ogólną u Rektora.

§ 57.

Każdy Professor, Nauczyciel i Kollaborator, przejęty ważnością urzędu i świętością powinności swoich, następujące przepisy za prawidła swego postępowania mieć będzie:

a) na każdą lekcyę dobrze przygotowanym przychodzić;

b) lekcye wszystkie w swoim czasie zaczynać i kończyć;

c) w czasie lekcyi przepisanemi trudnić się przedmiotami, wystrzegać się tak w szkole jak i za szkołą w rozmowie z uczniami wszelkich wyrazów i twierdzeń, któreby religii, moralności lub Rządowi uwłaczały, dać baczność, aby w wypracowanych przez uczniów robotach, nic takiego się nie wcisnęło;

d) zadawane uczniom do wypracowania domowe ćwiczenia do siebie odbierać, przeglądać i poprawiać;

e) jak w szkole, tak za szkołą być dla uczniów wzorem dobrych obyczajów i pracowitości;

f) uczniów swoich w klassie w porządku i w uwadze utrzymywać; do czego wielką mu pomocą będą dzienniki szkolne i cenzury, o których niżéj. Inne zaś środki znajdzie obszerniéj wyłożone w osobnéj na to instrukcyi;

g) w ciągu godzin nie opuści klassy, dopóki od drugiego zmienionym nie będzie. A gdy dwie klassy mają być wzajemnie zmienione co do Nauczycieli, tedy ta klassa na jak najkrótszy czas może być opuszczoną, która mniéj dozoru potrzebuje. Przy ukończeniu godzin przestrzegać będzie, aby uczniowie bez hałasu i ciśnienia się porządnie z klass wychodzili, tym końcem sam ostatni ma wychodzić. Jednem słowem, przykładać wszelkiego starania do pomnożenia użyteczności i kwitnienia szkoły, do utrzymania ścisłego związku między Nauczycielami i przyzwoitéj względem Zwierzchników swoich powolności.

§ 58.

Nie mogący przyjść na lekcyą, winien o tém jak najwcześniéj uwiadomić Rektora.

§ 59.

Если кто либо изъ Профессоровъ, Учителей и ихъ помощниковъ, по важнымъ причинамъ и крайней необходимости, которыя будутъ признаны Ректоромъ уважительными, вынужденъ будетъ отлучиться, то Ректоръ въ правѣ дать ему отпускъ срокомъ не болѣе, какъ на двѣ недѣли, и то одинъ разъ въ годъ, о чемъ обязанъ донести ближайшему начальству. О разрѣшеніи болѣе продолжительнаго отпуска, преподаватель долженъ просить, чрезъ посредство Ректора, высшее Учебное начальство.

§ 60.

На Учителей Закона Божія, сверхъ общихъ со всѣми Профессорами и Учителями обязанностей, возлагается еще слѣдующая особенная: въ преподаваніи своемъ они недолжны ограничиваться основательнымъ изложеніемъ правилъ вѣры по книгамъ, назначеннымъ въ руководство при преподаваніи этого важнаго предмета, но также приспособлять учащееся юношество ко всѣмъ человѣческимъ и гражданскимъ добродѣтелямъ, почерпая самыя могущественныя и священнѣйшія къ тому побужденія, соотвѣтственно возрасту учениковъ, изъ Св. Писанія, Отцевъ церкви и лучшихъ истолкователей Слова Божія; исполнять съ учениками духовныя требы и обряды, навѣщать больныхъ учениковъ, наводить на путь истины остывающихъ въ вѣрѣ, провинившихся противъ нравственности и упорствующихъ въ зломъ, увѣщевая ихъ съ приличнымъ достоинствомъ, проникающимъ до глубины души умиленіемъ и кротостью; однимъ словомъ — быть руководителями на пути вѣры и совѣсти учащагося юношества.

§ 61.

Ученики Римско-Католическаго исповѣданія должны по возможности ежедневно слушать литургію, а ученики всѣхъ другихъ христіанскихъ исповѣданій — присутствовать по воскресеніямъ и праздникамъ на Богослуженіи и слушать проповѣди въ церквахъ своихъ исповѣданій.

§ 62.

Учащееся юношество Римско-Католическаго исповѣданія должно два раза въ годъ исповѣдываться и причащаться, не считая Пасхальной исповѣди, къ которой оно должно приготовляться подъ руководствомъ своихъ Профессоровъ, въ понедѣльникъ, вторникъ и среду на Страстной недѣлѣ, повторяя основанія вѣ-

§ 59.

Gdyby Professor, Nauczyciel lub Kollaborator z ważnych przyczyn i dla nagłéj potrzeby, które przez Rektora za takie uznane być mają, przymuszony był oddalić się, Rektór najwięcéj na dwa tygodnie raz w całym roku będzie mógł dać pozwolenie, o czem doniesie miejscowéj wyższéj władzy. Na dłuższy zaś czas pozwolenia potrzebujący, do najwyższéj Magistratury edukacyjnéj przez Rektora udać się ma.

§ 60.

Nauczyciele Religii, oprócz wspólnych wszystkim Professorom i Nauczycielom obowiązków, ten jeszcze mają szczególny: w naukach swoich, nie przestając na gruntownym wykładzie prawd Religii podług książek do tego ważnego przedmiotu wyznaczanych, przysposabiać młodzież szkolną do wszystkich cnót człowieka i obywatela, przez najpotężniejsze i najświętsze, do wieku uczniów stosowne, Religii pobudki, czerpane z Biblii, Ojców ŚŚ. i najlepszych słowa Bożego opowiadaczów; ćwiczenia i obrzędy religijne z młodzieżą odbywać, chorych uczniów odwiedzać i cieszyć, stygnących w duchu religijnym, wykraczających przeciw moralności i w złem upartych, z przyzwoitą powagą, przenikającą ducha gorącością i słodyczą do dobrego zwracać, słowem być przewodnikami i rządcami sumienia szkolnéj młodzieży.

§ 61.

Uczniowie wyznania katolickiego co dzień ile możności na Mszą Ś-tą, a uczniowie wszelkich innych wyznań chrześcijańskich co Niedziela i Święta prowadzeni będą na nabożeństwo i naukę do swoich względnie kościołów.

§ 62.

Młodzież szkolna katolicka dwa razy na rok przystępować będzie do spowiedzi i Komunii Ś-téj, oprócz Wielkanocnéj, do któréj szczególniéj przygotowaną będzie od swoich Professorów przez Poniedziałek, Wtorek i Środę wielkiego tygodnia, powtarzaniem

ры, съ чтеніемъ соотвѣтственныхъ христіанско-нравственныхъ поученій, продолжающимся два часа утромъ и два часа по полудни. Приведеніе этого въ исполненіе и надзоръ за всѣмъ этимъ относится главнымъ образомъ къ Учителямъ Закона Божія.

§ 63.

Опекуны и домашніе наставники юношества, всѣ безъ различія, въ томъ числѣ Профессоры и Учители заведенія, содержащіе у себя пансіонеровъ, Учители и ихъ помощники, имѣющіе надзоръ въ частныхъ домахъ за сыновьями помѣщиковъ, посѣщающими училище, ученики высшихъ классовъ, коимъ порученъ надзоръ за учениками низшихъ классовъ, должны непосредственно заступать мѣсто родителей. Существеннѣйшія обязанности ихъ суть слѣдующія:

1) они должны быть неотступными блюстителями и товарищами ввѣренныхъ ихъ надзору дѣтей, руководить ихъ собственнымъ примѣромъ и приличными наставленіями о страхѣ Божіемъ, любви къ родителямъ, родственникамъ и отечеству, о почитаніи начальства, о любви къ истинѣ и правдѣ, о правосудіи, состраданіи и благотворительности, о благопристойномъ со всѣми обращеніи, о трудолюбіи, и отклонять онъ нихъ всякій соблазнъ;

2) содѣйствовать успѣхамъ ихъ въ наукахъ, повторяя съ ними уроки и облегчая имъ приготовленіе къ нимъ, а равно пріучая ихъ къ чтенію полезныхъ книгъ;

3) имѣть неослабное попеченіе о здоровьи учениковъ, пріучать ихъ къ опрятности, какъ въ одеждѣ, такъ и на квартирѣ, къ содержанію въ порядкѣ и чистотѣ своихъ вещей, внушать имъ отвращеніе ко всякой изнѣженности, къ женственной утонченности въ постели и одеждѣ и въ перенесеніи неудобствъ, къ трусости и робости; во время, свободное отъ занятій, укрѣплять ихъ тѣло продолжительными прогулками, упражненіями и играми, которыя содѣйствуютъ развитію физическихъ силъ.

§ 64.

Всѣ домашніе наставники и надзиратели подчиняются Ректору во всѣхъ своихъ училищныхъ и наставническихъ обязанностяхъ. Безъ его вѣдома они не въ правѣ ни принимать, ни передавать другимъ домашняго надзора за учениками; они должны постоянно сноситься съ Ректоромъ, слушаться его совѣтовъ, исполнять съ точностью правила, касающіяся домашняго обращенія

zasad religijnych z stosownemi naukami chrześcijańsko-moralnemi po dwie godziny z rana, dwie godziny po południu dawanemi, czego dopilnowanie i uskutecznienie szczególniéj do Nauczycielów Religii należy.

§ 63.

Opiekunowie, korrepetytorowie albo dyrektorowie domowi młodzieży, czyli nimi będą Professorowie i Nauczyciele szkoły, utrzymujący u siebie na pensyi młodzież szkolną, czyli Nauczyciele i Kollaboratorowie, w domach prywatnych synów obywatelskich do szkoły chodzących doglądający, czyli uczniowie klass wyższych, przydani do dozoru domowego uczniów klass początkowych, są bezpośrednimi zastępcami rodziców. Treścią głównych ich obowiązków jest:

1) być nieodstępnymi stróżami i towarzyszami powierzonych im dzieci i prowadzić ich własnym przykładem i zręcznie udzielanemi radami do pobożności ku Bogu, miłości rodziców, krewnych i ojczyzny, do szanowania zwierzchności, do zamiłowania prawdy i rzetelności, do sprawiedliwości, politowania i dobroczynności, do obyczajnego z każdym obcowania i pracowitości, chronić ich od wszelkiego zgorszenia;

2) dopomagać im do postępu w naukach, powtarzając z niemi lekcye szkolne, i ułatwiając im gotowanie się na nie, wprawiając ich w użyteczne książek czytanie;

3) troskliwie czuwać nad ich zdrowiem przyzwyczajać ich do ochędóstwa koło siebie i pomieszkania, do dozoru i porządnego utrzymywania rzeczy swoich, wmawiać w nich wstręt do wszelkiéj miękkości, zniewieściałéj delikatności w pościeli, odzieniu, unikaniu trudów, lękliwości, bojaźni; w czasy od prac wolne, hartować ich ciało przechadzkami przydłuższemi, rozrywkami i grami, pomagającemi do nabrania siły.

§ 64.

Korrepetytorowie i wszelcy dozorcy domów podlegli są Rektorowi we wszystkich szkolnych i dyrektorskich powinnościach, bez jego wiedzy ani podejmować się domowego uczniów szkoły dozoru, ani go odstępować nie mogą; znosić się z Rektorem, słuchać jego rady, przepisy tyczące się domowego z uczniami obchodzenia się wykonywać powinni; nadto co miesiąc

съ учениками; сверхъ того, ежемѣсячно представлять Ректору письменные рапорты о домашнемъ поведенiи учениковъ и состоянiи ихъ здоровья, по указанной для нихъ Ректоромъ формѣ. Домашніе надзиратели отвѣтствуютъ за проступки учениковъ, совершенные внѣ училища.

§ 65.

Что касается содержателей частныхъ пансiоновъ и хозяевъ ученическихъ квартиръ, то Ректоръ обязанъ наблюдать, не подвергается ли помѣщенное у нихъ юношество опасности утраты здоровья или порчѣ нравственности, не испытываетъ ли препятствій въ приготовленiи уроковъ и въ исполненiи другихъ училищныхъ обязанностей. Замѣтивъ что́ либо подобное, Ректоръ предупреждаетъ о томъ родителей или училищный дозоръ, дабы заблаговременно предотвратить зло.

Классные журналы и книги отмѣтокъ.

§ 66.

Для того, чтобы Ректоръ могъ знать, что́ именно каждый Учитель преподавалъ въ каждомъ классѣ, въ извѣстный день и часъ, много ли прошелъ по своему предмету, какъ ведетъ себя каждый ученикъ отдѣльно и какимъ духомъ одушевленъ весь классъ вообще, и каковы успѣхи учениковъ въ наукахъ и нравственности,—во всѣхъ классахъ должны быть заведены журналы, то есть книги, въ которыхъ каждый Учитель, по окончанiи урока, долженъ тотчасъ въ классѣ дѣлать въ краткихъ словахъ отмѣтки по слѣдующимъ графамъ: мѣсяцъ и число, часъ, названiе Учителя, содержанiе урока, фамилiи учениковъ отсутствующихъ и опоздавшихъ, и главнѣйшiе случаи, касающiеся поведенiя учениковъ.

§ 67

Ректоръ разсматриваетъ эти журналы и по нимъ одобряетъ, порицаетъ и исправляетъ то, что заслуживаетъ одобренiя или порицанiя, или требуетъ исправленiя.

§ 68.

Чтобы никто изъ учениковъ не забывалъ, какiя именно занятiя назначены ему Учителями на домъ каждый день, кромѣ вышеописаннаго журнала, первый ученикъ въ классѣ долженъ еще вести другой журналъ домашнимъ занятiямъ учениковъ. Въ жур-

podawać mu na piśmie rapport o domowém sprawowaniu się uczniów i stanie ich zdrowia, podług przepisanego im przez Rektora wzoru. Dozorca domowy odpowiedzialny jest za występki ucznia za szkołą popełnione.

§ 65.

Co się tyczy osób utrzymujących pensye i gospodarzów, młodzież mających na stancyi i stole, Rektora powinnością będzie dawać baczność czy umieszczona u nich młodzież nie jest wystawiona na niebezpieczeństwo utraty zdrowia i zepsucia obyczajów, albo czy nie doznaje przeszkód w gotowaniu się na lekcye i inne powinności szkolne. Kiedyby co podobnego postrzegł, przestrzeże rodziców lub dozór szkolny, aby złemu wcześnie zapobieżono.

Dzienniki szkolne i książki cenzury.

§ 66.

Aby Rektor mógł wiedzieć co który Nauczyciel, w któréj klassie, każdego dnia, każdéj godziny dawał, jak daleko w swoim zaszedł przedmiocie, jak się sprawuje każdy w szczególności uczeń, jakim się każda w ogóle klassa duchem powoduje i jaki czyni postęp w moralności i naukach, wprowadzone będą do wszystkich klass dzienniki czyli książki, w których każdy nauczyciel po skończonéj godzinie lekcyi swojéj, zaraz w klassie to wszystko w krótkości notować będzie pod rubrykami następującemi: Dzień miesiąca, godzina, Nauczyciel, rzecz w téj godzinie wykładana, imiona nieprzytomnych lub spóźniających się, i najgłówniejsze zdarzenia w sprawowaniu się uczniów.

§ 67.

Dzienniki te Rektor przegląda, podług nich pochwala, nagania, prostuje, co pochwały, nagany albo sprostowania potrzebuje.

§ 68.

Aby zaś żaden z uczniów nie zapomniał, jaką od każdego Nauczyciela, na który dzień ma zadaną robotę domową, oprócz wyżéj opisanego dziennika, drugi jeszcze dziennik roboty domowéj utrzymywany będzie przez ucznia w liście każdéj klassy

налъ этотъ записываются всѣ назначенные уроки, съ поясненіемъ: какимъ Учителемъ назначены, по какой книгѣ, на како страницѣ отъ какой до какой строки, прочитать ли только и разсказать своими словами, или же приготовиться къ словесному переводу, или изложить переводъ письменно или выучить наизусть, или же, наконецъ, написать сочиненіе на заданную тему, къ какому дню и часу слѣдуетъ приготовить.

§ 69.

Съ этими журналами должны соображаться всѣ Учители, при назначеніи по каждому классу домашнихъ занятій, въ особенности же Учитель, преподающій послѣдній урокъ въ каждомъ классѣ, долженъ прочитать вслухъ ученикамъ назначенные на слѣдующій день прочими Учителями уроки и, замѣтивъ, что классъ или слишкомъ обремененъ многочисленными въ одинъ разъ работами, или же имѣетъ ихъ слишкомъ мало, озаботится объ устраненіи этихъ двухъ крайностей способомъ, указаннымъ въ постановленіяхъ, состоявшихся въ педагогическихъ засѣданіяхъ.

§ 70.

Одно изъ дѣятельнѣйшихъ средствъ къ нравственному усовершенствованію юношества и къ содержанію его въ порядкѣ и повиновеніи составляютъ книги отмѣтокъ.

§ 71.

Въ исходѣ каждаго учебнаго полугодія, каждый Учитель порознь записываетъ въ назначенную на сей предметъ книгу, въ которой заключается наименованіе классовъ и имена и фамиліи всѣхъ вообще учениковъ, мнѣніе свое, сперва о каждомъ ученикѣ отдѣльно, по прилагаемой формѣ, и потомъ о всемъ классѣ вообще.

§ 72.

Такъ какъ книга отмѣтокъ должна быть показываема каждому ученику и даже родителямъ, опекунамъ и постороннимъ лицамъ, посѣщающимъ училище, и должна служить къ поощренію или исправленію учениковъ, то во вносимыхъ въ нее отмѣткахъ слѣдуетъ соблюдать строгое безпристрастіе, человѣколюбіе и умѣренность. Внимательный и опытный Учитель не долженъ ограничиваться общими по каждой графѣ выраженіями: „прилеженъ", хорошъ", „нехорошъ" и т. п., но выразить, въ чемъ именно хорошъ или нехорошъ ученикъ, и указать ему путь къ усовершен-

pierwszego. Ten zapisywać winien będzie wszystkie zadane lekcye z wyszczególnieniem od którego Nauczyciela, z jakiéj książki, na któréj karcie, od którego i do którego wiersza czyli do odczytania tylko i opowiadania swemi słowy czy do przygotowania się na tłumaczenie ustne, czy do przełożenia na piśmie, lub nauczenia się na pamięć, czy do wypracowania zadanego tematu z głowy, na który dzień, na którą każdego dnia godzinę.

§ 69.

Podług tych dzienników, wszyscy Nauczyciele regulować się będą w naznaczaniu każdéj klassie robót domowych, a w szczególności Nauczyciel, dawający ostatnią godzinę lekcyi w każdéj klassie, odczyta głośno zadane téjże klassie przez wszystkich do niéj należących Nauczycieli, na dzień następujący lekcye, a dostrzegłszy że klassa albo wielą razem robotami jest przeładowana, lub ich ma za mało, zaradzi obu tym ostatecznościom, w sposób na konferencyach naukowych umawiany.

§ 70.

Jednym z najskuteczniejszych środków układania moralnego młodzieży charakteru i utrzymania jéj w porządku są cenzury.

§ 71.

Przed końcem każdego półrocza szkolnego, każdy z osobna Nauczyciel, w księdze na to w każdéj klassie przeznaczonéj, zawierającéj numer klassy, nazwiska i imiona wszystkich szkoły uczniów, zapisuje zdanie swoje; naprzód o każdym w szczególności uczniu podług załączonego wzoru, potem o całéj w ogólności klassie.

§ 72.

Ponieważ takowa cenzura ma być okazywana każdemu względnie uczniowi, nawet rodzicom lub opiekunom i gościom do szkoły się zdarzającym, i służyć do zachęcenia lub poprawy, jak najściślejsza bezstronność z ludzkością i oszczędzeniem łączyć się powinna. Uważny i doświadczony Nauczyciel nie przestanie na ogólnych pod każdą rubryką wyrazach; pilny, dobry, zły i t. d., lecz wyrazi w jakim sposobie zły lub dobry, wskaże mu środki doskonalenia się lub poprawy; dla tego nie wtedy dopiero, kiedy

ствованію или исправленію; поэтому Учитель не долженъ придумывать, что ему слѣдуетъ написать о каждомъ ученикѣ, въ то время, когда онъ возьметъ въ руки аттестаціонную книгу, а заблаговременно приготовлять для этого замѣчанія и наблюденія и таковыя у себя записывать, къ чему весьма много должны ему способствовать классные журналы.

§ 73.

Аттестаціонныя книги, по внесеніи въ оныя отмѣтокъ всѣми Учителями, передаются Ректору, который дѣлаетъ изъ нихъ употребленіе соотвѣтственно тому, какъ сказано было выше.

Устройство училищной библіотеки и архива.

§ 74.

Училищною библіотекою собственно должны пользоваться Учители и ученики высшаго класса.

§ 75.

Учитель, получающій книгу изъ библіотеки, выдаетъ въ томъ собственноручную росписку библіотекарю.

§ 76.

На каждое сочиненіе выдается особая росписка; если же одна такая росписка выдана на нѣсколько сочиненій, то всѣ они въ одно время должны быть возвращены въ библіотеку, такъ какъ библіотекарь не можетъ дѣлать никакихъ помарокъ въ роспискѣ.

§ 77.

Росписки должны быть возобновляемы каждыя двѣ недѣли. Отъ уклоняющагося отъ сего библіотекарь имѣетъ право отобрать всѣ взятыя имъ изъ библіотеки книги и дѣлать затрудненія въ дальнѣйшей ихъ выдачѣ.

§ 78.

Учитель, получившій книгу изъ библіотеки, не имѣетъ права передавать ее кому либо другому, а долженъ возвратить лично библіотекарю взятое отъ него сочиненіе.

§ 79.

Кто замараетъ или испортитъ, а тѣмъ болѣе, кто потеряетъ библіотечную книгу,—долженъ за нее заплатить. Кто замараетъ, испортитъ или потеряетъ часть сочиненія,—обязанъ заплатить за все сочиненіе, а испорченное оставить у себя.

książkę cenzury weźmie w rękę namyślać się będzie, co o uczniu każdym napisać, ale wcześnie do tego zbierać będzie uwagi i postrzeżenia, i one notować, w czem mu dzienniki szkolne wielką będą pomocą.

§ 73.

Książki cenzury od wszystkich Nauczycielów zapisane, oddane będą Rektorowi, a ten ich użyje jako wyżéj.

Urządzenie biblioteki i archiwum szkolnego.

§ 74.

Biblioteka téj szkoły służyć właściwie powinna dla Nauczycielów i uczniów klassy najwyższéj.

§ 75.

Professór pożyczający książkę, rewers na nią, własną ręką podpisany, Bibliotekarzowi wyda.

§ 76.

Na każde dzieło osobny rewers ma być dany, gdyby zaś jeden tylko rewers na kilka książek był dany, wszystkie te książki razem do biblioteki oddane być muszą, bo Bibliotekaryusz nic z rejestru wymazać nie może.

§ 77.

Rewersa co dwa tygodnie odnawiane będą, zaniedbującemu tego ma prawo Bibliotekaryusz odebrać wszystkie dotąd pożyczone książki i trudzić pożyczenia mu ich nadal.

§ 78.

Pożyczający Professor lub Nauczyciel z biblioteki książkę, nie jest mocen pożyczać téj drugiemu, ale sam winien oddać Bibliotekaryuszowi dzieło od niego wzięte.

§ 79.

Kto książkę biblioteczną splami, zepsuje, a tym bardziéj kto ją zgubi, zapłacić ją musi, kto część dzieła splami, zepsuje lub straci, całe dzieło zapłaci, a uszkodzone sobie zatrzyma.

§ 80.

Если библіотекарь потребуетъ возврата какой либо книги, имѣя въ виду, что лицо, взявшее оную, слишкомъ долго держитъ ее у себя, или потому, что она крайне понадобилась кому нибудь другому, то книга должна быть немедленно возвращена. Если кто либо не возвратитъ книги по троекратномъ требованіи, то библіотекарь взыскиваетъ съ него деньги за книгу, какъ за утраченную для библіотеки.

§ 81.

Учители и ихъ помощники могутъ брать книги изъ библіотеки только съ особаго разрѣшенія Ректора и то не болѣе, какъ на четыре недѣли. За четыре же недѣли до истеченія учебнаго полугодія они обязаны возвратить въ библіотеку всѣ взятыя ими книги.

§ 82.

Ученикамъ высшаго класса книги выдаются изъ библіотеки, по предъявленіи ими поручительства одного изъ Профессоровъ, срокомъ на четыре недѣли, а необходимыя для учебныхъ занятій, и на болѣе продолжительное время. Но всѣ эти книги должны быть возвращены въ библіотеку за четыре недѣли до истеченія учебнаго полугодія.

§ 83.

Ученики низшихъ классовъ могутъ получать по одной книгѣ или по одному тому сочиненія, срокомъ на одну недѣлю, и то по предъявленіи ими засвидѣтельствованія всѣхъ преподающихъ въ классѣ Учителей о ихъ прилежаніи, похвальномъ поведеніи и о томъ, что имъ можно довѣрить книги.

§ 84.

За четыре недѣли до истеченія учебнаго полугодія, должны быть возвращены въ библіотеку всѣ взятыя изъ нее книги.

§ 85.

Чтобы убѣдиться, съ пользою ли читаютъ ученики выдаваемыя имъ изъ библіотеки книги, каждый Учитель по своему предмету долженъ искать случая удостовѣриться, извлекаютъ ли они изъ чтенія книгъ дѣйствительную пользу.

§ 86.

Библіотекарю вмѣняется въ обязанность содержать книги въ библіотекѣ и въ шкафахъ подъ тѣми знаками и надписями и въ томъ порядкѣ, какой будетъ установленъ съ вѣдома Ректора.

§ 80.

Jeżeli Bibliotekaryusz żądać będzie zwrotu książki jakiéj, albo dla tego, że ją już od dawnego czasu pożyczający u siebie trzymał, albo, że jéj kto inny pilno potrzebuje, mający książkę powinien ją natychmiast oddać. Jeżeliby kto tego po trzykrotném wezwaniu nie uczynił, Bibliotekaryusz pociągnie nieoddającego do zapłacenia książki, jako zgubionéj dla biblioteki.

§ 81.

Nauczyciele i Kollaboratorowie, za wyraźnem tylko Rektora pozwoleniem mogą pożyczać z biblioteki książek, i to nie na dłużéj jak na cztery tygodnie. Czteroma atoli niedzielami przed końcem półrocza szkolnego oddać je do biblioteki powinni.

§ 82.

Uczniom z klassy najwyższéj pożyczane będą książki z biblioteki za okazaniem świadectwa i zaręczeniem jednego z Professorów, na tygodni cztery, a potrzebne do prac szkolnych i na czas dłuższy. Te jednak na cztery tygodnie przed końcem półrocza szkolnego oddać muszą.

§ 83.

Uczniowie klass niższych, ci tylko po książce na tydzień, lub po jednéj dzieła części brać mogą, którzy okażą zaświadczenia wszystkich klassy swojéj Nauczycielów, że są pilni, i że się dobrze sprawują, i że im książki powierzyć można.

§ 84.

Na cztery tygodnie przed końcem półrocza szkolnego wszystkie książki do biblioteki zwrócone być muszą.

§ 85.

Dla przekonania się, że uczniowie pożyczane z biblioteki książki z pożytkiem czytają, każdy pierwszy w swoim względnie przedmiocie Nauczyciel, szukać będzie sposobności przekonania się, czy z czytania uczniowie odnoszą pożytek.

§ 86.

Bibliotekaryusza jest obowiązkiem książki w bibliotece i jéj szafach pod takiemi znakami lub napisami i w takim porządku zawsze utrzymywać, jaki za wiadomością Rektora wprowadzonym będzie

§ 87.

Настоящія правила должны быть вывѣшены въ библіотекѣ въ видномъ мѣстѣ, для всеобщаго свѣдѣнія, и кто пожелаетъ пользоваться библіотекою, тотъ долженъ подчиниться имъ вполнѣ и не въ правѣ отговариваться ихъ незнаніемъ.

Періодическія изданія.

§ 88.

Если училище выписываетъ для себя періодическія изданія, то всѣ интересные журналы и газеты ученаго содержанія должны по очереди передаваться Профессорамъ по частямъ, по возможности самымъ малымъ, для скорѣйшаго обхода очереди.

§ 89.

На оберткѣ газеты или журнала библіотекарь отмѣчаетъ время, въ теченіе коего преподаватель можетъ пользоваться присланнымъ ему пакетомъ. Кто не получитъ своевременно газеты отъ своего предмѣстника въ чтеніи, тотъ имѣетъ право потребовать ее отъ него же, или увѣдомить о таковой неисправности библіотекаря. Еслибы преподаватель въ столь короткое время не могъ извлечь надлежащей пользы изъ журнала или газеты, имѣющей связь съ преподаваемымъ имъ предметомъ, то онъ предупредитъ библіотекаря, чтобы тотъ передалъ ему изданіе по обходѣ очереди на болѣе продолжительное время.

§ 90.

Наконецъ, правила и условія, изложенныя въ 79 параграфѣ, обязательны также и въ отношеніи періодическихъ изданій.

Архивъ.

§ 91.

Инвентарь имущества училища, списки, книги и всѣ училищныя дѣла должны храниться въ самой квартирѣ Ректора или въ близкой къ ней комнатѣ, подъ непосредственнымъ его надзоромъ.

§ 92.

Инвентарныя описи, списки, книги, дѣла и бумаги, хранящіяся подъ надзоромъ Ректора въ архивѣ, суть слѣдующія:

1) книга для записки въ каждомъ полугодіи учениковъ, по порядку явки ихъ въ училище, съ графами, указанными выше въ 9

§ 87.

Przepisy te zawieszone będą na widocznem miejscu w bibliotece, dla wiadomości każdego i ktokolwiek téj biblioteki używać zechce, uważany będzie za świadomego tychże przepisów i im się poddającego

Pisma peryodyczne.

§ 88.

Która szkoła abonuje dla siebie pisma peryodyczne, w téj interessujące naukowe dzienniki i gazety uczone Professorom kolejno pożyczane będą, w częściach na raz jak tylko można najmniejszych, dla przyspieszenia kolei.

§ 89.

Na obwinięciu lub okładce pożyczonego pisma, Bibliotekaryusz przepisze czas, przez który współczłonek pakiecik sobie użyczony zatrzymać może. Kto od swego w czytaniu poprzednika w czasie przepisanym nie odbierze, upomni się u niego, albo też Bibliotekaryusza o téj nieregularności uwiadomi. Jeżeliby Professor z pism w jego przedmiot wpadających przez tak krótki czas korzystać nie mógł, zamówi sobie u Bibliotekaryusza, aby mu ich po obejściu kolei na czas dłuższy pozwolił.

§ 90.

Wreszcie przepisy i warunki w paragrafie 79-m wyrażone, tu także służą i są obowiązującemi.

Archivum.

§ 91.

Skład inwentarza szkolnego, rejestrów, ksiąg i wszelkich aktów szkolnych znajdować się będzie w samém pomieszkaniu lub w blizkiéj pomieszkania Rektorskiego izbie, i pod bezpośrednim jego dozorem.

§ 92.

Inwentarze, rejestra, księgi aktów, i papiery, które Rektor w archiwum mieć będzie, są następujące:

1) księga do zapisu półrocznego uczniów, porządkiem jak się kto do niego stawi, podług rubryk wyżéj w paragrafie 9 m

параграфѣ; въ книгѣ этой возлѣ каждаго ученика записывается внесенная имъ плата за ученіе;

2) именный списокъ учениковъ въ алфавитномъ порядкѣ, въ которомъ предъ фамиліею каждаго ученика отмѣчается номеръ, подъ коимъ ученикъ этотъ первоначально записанъ въ предыдущей книгѣ, а равно, когда именно записанъ и въ который классъ поступилъ при каждомъ новомъ полугодичномъ пріемѣ; слѣдуетъ также добавить номеръ, подъ которымъ онъ записанъ на то полугодіе въ первой книгѣ. При томъ же спискѣ хранятся представленные каждымъ ученикомъ документы, то есть свидѣтельства, выданныя при выпускѣ изъ прежняго заведенія, метрическое свидѣтельство о рожденіи и крещеніи и т. д. Здѣсь также записывается, когда именно ученикъ выбылъ изъ училища и какое получилъ свидѣтельство;

3) протоколъ ежегодныхъ переводовъ, за подписью всѣхъ Учителей и со внесеніемъ въ оный публичныхъ похвалъ и наградъ.

Въ эту книгу Визитаторъ записываетъ также свои замѣчанія при каждомъ посѣщеніи училища.

4 и 5) инвентарное описаніе { библіотеки, кабинетовъ;

6) книги педагогическихъ засѣданій;

7) книги полугодичныхъ учительскихъ отмѣтокъ;

8) классные журналы, росписанія уроковъ и программы;

9) собранныя въ порядкѣ всѣ бумаги, получаемыя отъ высшаго начальства, копіи представленныхъ ему рапортовъ, отчетовъ и вся вообще переписка по дѣламъ, касающимся училища.

Кабинеты: физическихъ инструментовъ и естественной исторіи.

§ 93.

Собраніе математическихъ и физическихъ инструментовъ, моделей разныхъ машинъ, а равно коллекція предметовъ по части естественной исторіи, состоятъ подъ общимъ надзоромъ Ректора и въ особомъ завѣдываніи Профессора подлежащаго предмета.

§ 94.

Изъ этихъ коллекцій не дозволяется выдавать никакихъ предметовъ на руки внѣ училища. Одни только Профессоры могутъ приносить ихъ въ классъ, для показанія ученикамъ или для производства опытовъ.

wzmiankowanych, w którym to protokóle zapisuje się przy każdym uczniu opłata;

2) zbiór imion tychże uczniów, ułożony porządkiem abecadła, w którym przed imieniem każdego liczba pierwszego zapisu, w pierwszym protokóle wyrażona będzie, również od którego czasu jest zapisany, i do której klassy; przy każdem półroczu, w którem na nowo bywa wciągnionym, przydać należy numer pod którym się w każdem respective półroczu w pierwszéj księdze znajduje. W tymże zbiorze pod każdym uczniem zachowane być mają papiery, które z sobą przynosi, jako to: zaświadczenia z dawniejszych szkół, metryka i t. d., tu także zapisuje się data, kiedy szkoły pożegnał i jakie dostał zaświadczenie;

3) protokół rocznych promocyj, podpisany ręką wszystkich Nauczycielów, tudzież pochwał i nagród publicznych. W tę książkę Wizytator zapisywać może bytność swoją;

4 i 5) inwentarze { biblioteki, muzeum;

6) książki konferencyj naukowych;

7) księgi półroczne cenzury;

8) dzienniki klassowe, plany lekcyj i programmata;

9) porządnie ułożone wszelkie pisma odebrane od Rządu, i kopie odesłanych do niego rapportów, rachunków, i wszystkie inne pisma do szkół się ściągające.

Muzeum narzędzi fizycznych i Gabinet historyi naturalnej.

§ 93.

Zbiór instrumentów matematycznych i fizycznych, modelów rozmaitych machin, tudzież kollekcya historyi naturalnéj zostaje pod ogólnym dozorem Rektora, a szczególnym Professora tych przedmiotów.

§ 94.

Z tych zbiorów nic za obwód murów szkolnych wydawane być nie może. Sami tylko Professorowie brać je mogą do klass, dla pokazania ich uczniom lub robienia tam z niemi doświadczeń.

§ 95.

Помѣщеніе для кабинетовъ должно быть устроено соотвѣтственно количеству инструментовъ. Инструменты размѣщаются по шкафамъ или на столахъ; опись онымъ должна быть составлена въ двухъ экземплярахъ, изъ коихъ одинъ хранится у Ректора, другой у Профессора, завѣдывающаго кабинетомъ.

§ 96.

Смотря по мѣстнымъ удобствамъ и обширности зданія, слѣдуетъ отвести особый залъ, подъ собраніе физическихъ инструментовъ, моделей разныхъ машинъ и предметовъ, относящихся къ естествознанію, въ особенности такихъ, коими изобилуетъ здѣшній край и отъ обработки коихъ можно извлекать большія выгоды.

§ 97.

Слѣдуетъ избрать особое мѣсто для производства физическихъ и химическихъ опытовъ.

§ 98.

При производствѣ опытовъ слѣдуетъ по возможности подражать природѣ, которая совершаетъ громадныя дѣла съ помощью весьма простыхъ средствъ. Поэтому преподаватель, при выборѣ опытовъ, долженъ по преимуществу показывать такіе, которые проще всѣхъ и притомъ объясняютъ важнѣйшія явленія.

§ 99.

Каждый преподаватель, имѣющій въ своемъ завѣдываніи коллекцію инструментовъ, долженъ содержать таковые въ порядкѣ и составить имъ точное описаніе, съ подробнымъ объясненіемъ; такъ напр. подъ N модель лѣсопильни, слѣдуетъ назвать ея части, дѣйствіе пилъ, прозваніе изобрѣтателя, въ какомъ находится состояніи. Подобнымъ же образомъ слѣдуетъ описать всѣ машины, инструменты, модели и всякіе физическіе аппараты.

Дни, свободные отъ уроковъ.

§ 100.

Кромѣ каникулъ, которыя полагаются съ 1 Августа по 15 Сентября и дней послѣобѣденнаго отдыха по вторникамъ и четвергамъ на каждой недѣлѣ, ученики свободны еще отъ занятій отъ кануна Рождества по 2 Января, три дня масляницы и отъ Страстнаго четверга до среды послѣ Пасхи. Въ случаѣ, если

§ 95.

Miejsce na Muzeum wybierane być powinno stosowne do ilości instrumentów. Narzędzia w szafach lub na stołach ustawiane być powinny, rejestr ich podwójny, jeden u Rektora, drugi u Professora, dozór nad Muzeum mającego, zostawać będzie.

§ 96.

Jeśli dogodność miejsca pozwoli, osobną salę obrać należy na skład narzędzi fizycznych, modelów rozmaitych machin, tudzież rzeczy do historyi naturalnéj należących, a szczególniéj takich, w które kraj nasz obfituje, i z których wyrobienia znaczny pożytek otrzymać można.

§ 97.

Osobne miejsce na robienie doświadczeń fizycznych i chemicznych wybrać trzeba.

§ 98.

W czynieniu doświadczeń, naśladować trzeba, ile możności, naturę, wykonywającą wielkie dzieła bardzo prostémi sposobami. A zatem Professor uczynić powinien wybór doświadczeń, to jest takie szczególniéj okazywać, które są najprostsze, a razem tłumaczą najważniejsze skutki.

§ 99.

Każdy z Professorów, mający zbiory narzędzi pod swoim dozorem, utrzymywać one będzie w porządku, mieć spisany ich rejestr dokładny, z potrzebnem wyszczególnieniem, np. pod Nr. model tartaku, wyrazić trzeba jego części, skutek pił, jakiego autora jest dziełem, i w jakim jest stanie. Podobnym sposobem wszystkie machiny, narzędzia, modele i wszelkie apparaty fizyczne i chemiczne opisać należy.

Ferye.

§ 100.

Czas wolny od szkół, oprócz wakacyj trwających od dnia 1 Sierpnia do 15 Września, i rekreacyj po południowych we Wtorki i Czwartki w tygodniu, będzie jeszcze od wigilii Bożego Narodzenia do 2 Stycznia, trzy dni ostatków, i od Wielkiego Czwartku

встрѣтится необходимость назначить какія нибудь чрезвычайныя вакаціи, напр. во время политическихъ событій, — Ректоръ сносится съ Учебнымъ начальствомъ.

Прислуга.

§ 101.

Для состоящаго при училищѣ служителя, Ректоръ каждаго училища составляетъ проектъ инструкціи, сообразно съ мѣстными условіями и обыкновенными потребностями заведенія, и представляетъ таковой на утвержденіе ближайшаго начальства.

Физическое воспитаніе.

§ 102.

Въ отношеніи физическаго воспитанія, всѣ Учители при каждомъ удобномъ случаѣ должны обращать особенное вниманіе на все то, что можетъ оказывать особенное вліяніе на здоровье учениковъ.

§ 103.

Кромѣ того, практическія занятія, какъ напр.: геометрическія съемки, ботаническія экскурсіи, игры и прогулки подъ надзоромъ Профессоровъ, Учителей, содержателей пансіоновъ и домашнихъ наставниковъ, должны быть направлены къ сохраненію и укрѣпленію физическихъ силъ учащагося юношества.

Заключеніе.

§ 104.

Настоящее положеніе должно быть прочитано въ цѣлости въ началѣ каждаго учебнаго полугодія въ присутствіи всѣхъ Учителей и ихъ помощниковъ; отдѣльныя же статьи его читаются Ректоромъ въ засѣданіяхъ, если онъ признаетъ необходимымъ по какому либо предмету сослаться на предписанныя въ немъ правила.

Утверждено въ общемъ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій (под.) *Станиславъ Потоцкій.*

---

do Środy po Wielkiéjnocy. W przypadku zaś potrzeby jakiej nadzwyczajnéj wakacyi, np. politycznego jakiego zdarzenia, uda się Rektor do miejscowego dozoru.

Służący.

§ 101.

Dla służącego, który się ma przy téj szkole znajdować, Rektor każdéj szkoły ułoży projekt instrukcyi, stosownie do miejscowych okoliczności, i zwyczajnych potrzeb szkolnych, który poda do potwierdzenia miejscowéj magistraturze.

Edukacya fizyczna.

§ 102.

Co do fizycznéj edukacyi, wszyscy Nauczyciele, przy każdéj zdarzonéj okoliczności, baczność dadzą na wszystko, co wpływać może na zdrowie uczniów.

§ 103.

Oprócz tego, rozmiary jeometryczne, exkursye botaniczne, zabawy i przechadzki pod okiem Professorów, Nauczycielów i utrzymujących pensye, Korrepetytorów, dążyć mają do zachowania i do wzmocnienia sił fizycznych młodzieży.

Zakończenie.

§ 104.

Urządzenie to na początku każdego półrocza szkolnego, w przytomności wszystkich Nauczycielów i Kollaboratorów czytane będzie w całości; w pojedyńczych zaś artykułach na posiedzeniach Rektorskich, o ile Rektor widzieć będzie potrzebę odwołania się w jakiéj materyi do tego urządzenia.

Zatwierdza się na sessyi ogólnéj Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

w Warszawie, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

Приложеніе 1-е къ № 13-му.

Форма распредѣленія предметовъ въ теченіе недѣли по классамъ и часамъ на N полугодіе.

	Классы. I.	II.	III.	IV.
часовъ				
Законъ Божій				
Польскій языкъ				
Латинскій языкъ				
Французскій языкъ				
и т. д.				
Общее число часовъ				

1-szy Annex do Nr. 13-go.

SZEMA ROZKŁADU NAUK NA KLASSY I GODZINY W TYGODNIU W PÓŁROCZU N.

	Klassy			
	I.	II.	III.	IV.
godzin				
Religja				
Język Polski				
„ Łaciński				
„ Francuzki				
i t. d.				
Summa godzin				

Приложеніе 2-е къ № 13-му.

Распредѣленіе уроковъ въ теченіе недѣли между преподавателями на N полугодіе.

		Классы.			
		I.	II.	III.	IV.
	часовъ				
Ректоръ N	Технологію . . .				
	Геометрію				
	Нѣмецкій языкъ и т. д.				
Профессоръ N	Польскій языкъ . .				
	Латинскій языкъ . .				
	Ариѳметику и т. д. .				
Учитель N					
Помощникъ Учителя N					
	Общее число часовъ				

2-gi Annex do Nr. 13-go.

Rozkład godzin w tygodniu na Nauczycielów w półroczu N.

	Klassy			
	I.	I.	III.	IV.
godzin				
Rektor N. Technologii				
Jeometryi				
Języka Niemieckiego i t. d.				
Professor N. Języka Polskiego . . .				
,, Łacińskiego . .				
Arytmetyki i t. d. . . .				
Nauczyciel N.				
Kollaborator N.				
Summa godzin . . .				

Приложеніе 3-е къ № 13-му.

Форма полугодичныхъ отмѣтокъ объ ученикахъ.

Имя и фамилія	Нравъ и характеръ	Умственныя способности и наклонности	Посѣщеніе классовъ.	Прилежаніе	Поведеніе	Успѣхи	Особыя примѣчанія.

3-ci Annex do Nr. 13-go.

Szema cenzur półrocznych o uczniach.

Imię i nazwisko	Temperament	Władze umysłowe i zdolności	Uczęszczanie do szkoły	Pilność w domu	Obyczaje	Postęp	Uwagi szczególne

Приложеніе 4-е къ № 13-му.

Форма ежегодныхъ рапортовъ объ учителяхъ.

Имя и фамилія	Мѣсто рожденія	Лѣта отъ роду	Лѣта Учительской службы	Вѣроисповѣданіе	Какой предметъ преимущественно преподаетъ	Мнѣніе о каждомъ преподавателѣ	Примѣчанія.

4-ty Annex do Nr. 13-go.

Szema rapportów rocznych o Nauczycielach.

Imię i nazwisko	Zkąd rodem	Wiek	Lata Nauczycielstwa	Jaka religia	Jaka nauka jest pryncypalnym każdego przedmiotem	Zdanie o każdym Nauczycielu	Uwagi

№ 14.

Планъ преподаванія наукъ въ окружныхъ училищахъ.

(1820 года.)

Законъ Божій.

I-й Классъ.

Въ этомъ классѣ Законъ Божій преподается по книгѣ, подъ заглавіемъ: „Христіанское и нравственное ученіе", и по первой части малаго историческаго катихизиса, заключающей въ себѣ сокращенную Священную исторію. Къ изученію по этимъ книгамъ религіозныхъ истинъ и правилъ вѣры, Законоучитель приготовляетъ своихъ учениковъ посредствомъ дружескихъ съ ними бесѣдъ и сократическихъ вопросовъ, въ которыхъ, обращая вниманіе дѣтей на окружающіе ихъ предметы, на ихъ начало и конецъ, возноситъ мысли ихъ къ первой причинѣ, то есть къ Богу. Для успѣшнаго преподаванія этого предмета во всѣхъ классахъ, Учитель можетъ найти отличные совѣты въ книгѣ подъ заглавіемъ: „Начальныя основанія воспитанія и образованія", часть I, глава 2, §§ 64—66.

II-й Классъ.

Въ этомъ классѣ предполагается пройти вторую часть краткаго историческаго катихизиса, въ которой заключается краткое изложеніе христіанскаго ученія. Кромѣ того, Учитель читаетъ и повторяетъ ученикамъ Священную исторію Ветхаго Завѣта по учебнику, изданному ксендзомъ Бѣльскимъ.

III-й Классъ.

Повтореніе второй части краткаго историческаго катихизиса и первая часть пространнаго катихизиса. При семъ чтеніе и повтореніе руководства, подъ заглавіемъ: „О правахъ израильтянъ."

IV-й Классъ.

Вторая часть пространнаго историческаго катихизиса. При семъ чтеніе и повтореніе Св. исторіи Новаго Завѣта, а также чтеніе сочиненія, подъ заглавіемъ: „Обычаи древнихъ христіанъ," изданнаго ксендзомъ Бѣльскимъ.

№ 14.

Plan nauk na Szkoły Wydziałowe.

(1820 roku)

Nauka Religii.

Klassa I.

W téj klassie nauka religii dawaną będzie podług książek pod tytułem „Nauka Chrześcijańska i obyczajowa", i podług pierwszéj części „Katechizmu historycznego mniejszego", zawierającego krótkie zebranie historyi świętéj. Do wykładania z tych książek prawideł religijnych, przygotuje Nauczyciel uczniów swoich przez poufałe z nimi rozmowy i pytania sokratyczne, w których zastanawiając uwagę dziecinną nad rzeczami zmysłowemi, nad ich początkiem i końcem, wzniesie ich myśli do pierwszéj przyczyny, to jest do Boga. Do dawania z pożytkiem téj nauki we wszystkich klassach znajdzie Nauczyciel wyborne przepisy w książce: „Zasady Edukacyi i Instrukcyi" część I rozdział 2 §§ 64—66.

Klassa II.

Na tę klassę przeznacza się druga część katechizmu historycznego mniejszego, zamykająca krótki zbiór nauki chrześcijańskiéj. Przy téj czytać i powtarzać będzie Nauczyciel uczniom historyą Starego Testamentu, przez X. Bielskiego zebraną.

Klassa III.

Powtórzenie drugiéj części katechizmu historycznego mniejszego. Część pierwsza katechizmu większego. Przy tych czytanie i powtarzanie dzieła „Obyczaje izraelitów".

Klassa IV.

Druga część katechizmu historycznego większego. Przy tem czytanie i powtarzanie Nowego Testamentu, tudzież dzieła: „Obyczaje dawnych chrześcijan", przez X. Bielskiego.

При Богослуженіи ученики должны употреблять молитвенники, одобренные Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Польскій языкъ.

I-й Классъ.

Ученики этого класса, умѣющіе уже читать и писать, будутъ упражняться въ болѣе правильномъ чтеніи и въ способности выражать перемѣнами голоса мысли и чувства, заключающіяся въ живой рѣчи.

Для этого они должны читать басни и самые легкіе разсказы, заключающіе въ себѣ нравственный смыслъ и соотвѣтственныя ихъ возрасту свѣдѣнія, заниматься ихъ разборомъ подъ руководствомъ Учителя, излагать ихъ другими словами, объяснять и разсказывать ихъ содержаніе, затверживая притомъ наизусть и декламируя лучшіе изъ нихъ.

При чемъ необходимо во всѣхъ классахъ обращать вниманіе на то, чтобы, декламируя стихи, ученики не останавливали, не понижали и не повышали голоса, если того не требуетъ самый смыслъ, и избѣгали въ произношеніи однообразія. Разборъ отрывковъ, избираемыхъ для декламированія, слѣдуетъ дѣлать не только въ грамматическомъ, но и въ логическомъ, а гдѣ это возможно, и въ нравственномъ отношеніи, такъ, чтобы, упражняя память, ученики могли вмѣстѣ съ тѣмъ развивать свои мыслительныя способности и образовать сердце и эстетическій вкусъ.

При разборѣ прочитаннаго, Учитель, при всякомъ удобномъ случаѣ, долженъ объяснять труднѣйшія слова, въ особенности такія, объясненіе коихъ можетъ содѣйствовать къ искорененію господствующихъ въ простонародіи предразсудковъ, каковы напр. вампиръ, домовой, колдовство, уроки, суевѣріе и т. п.

Первая часть польско-латинской грамматики будетъ преподаваема съ прибавленіями.

Для домашнихъ упражненій ученики должны прежде всего выписывать изъ книги прочитанныя и объясненныя мѣста, потомъ писать формы склоненій и спряженій; затѣмъ, ознакомившись со словосочиненіемъ, должны заниматься разборомъ предложеній, придерживаясь простаго или грамматическаго размѣщенія словъ; когда же пріобрѣтутъ навыкъ въ разсказѣ слышанныхъ, читанныхъ или видѣнныхъ предметовъ, то должны составлять о томъ

Do nabożeństwa używać będą uczniowie książki przyjętéj przez Kommissyę Oświecenia.

Język Polski.

Klassa I.

Uczniowie téj klassy, umiejący już czytać i pisać, wprawiani daléj będą w dokładniejsze czytanie i urabianie głosu, stosownie do myśli i czucia w mowie zawartego. Tym końcem czytać będą bajki i powieści jak najłatwiejsze, zamykające naukę moralną i wiadomości ich wiekowi przyzwoite; te za pomocą Nauczyciela rozbierać, innemi słowy wyrażać, objaśniać i w treści opowiadać, a co piękniejszych do słowa na pamięć uczyć się i one deklamować będą.

Przy czém ogólna na wszystkie klassy daje się przestroga, aby w deklamowaniu wierszy uczniowie nie zawieszali, nie spuszczali, ani nie podnosili głosu, kiedy sens tego nie wyciąga, i strzegli się monotonii. Rozbiór rzeczy, obieranych na deklamacye, powinien być czyniony nie tylko we względzie grammatycznym, ale oraz logicznym, a gdzie być może i moralnym; tak aby ćwiczenia pamięci były razem ćwiczeniem rozumu, kształceniem serca i gustu nabywaniem.

Przy rozbiorze rzeczy czytanych, za zdarzoną sposobnością, nie omieszka Nauczyciel wykładu wyrazów trudniejszych, a mianowicie takich, których objaśnienie prostować może błędne opinie, między pospólstwem panujące, jak są np. upiór, strzyga, czary, urok, zabobon, i t. d.

Grammatyki polsko-łacińskiéj z przepisami część I dawaną będzie.

Na ćwiczenia prywatne naprzód wypisywać będą z książki miejsca czytane i objaśniane, potém pisać formy przypadkowania i czasowania, daléj gdy poznają składnią, rozbierać będą myśli podług szyku nieprzekładanego czyli grammatycznego, gdy zaś nabędą wprawy w ustne opowiadanie rzeczy słyszanych, czyta-

сочиненія на письмѣ. При исправленіи этихъ упражненій, Учитель долженъ обращать исключительное вниманіе на полноту смысла и правописаніе.

II-й Классъ.

Чтеніе, разборъ и декламированіе, въ такомъ объемѣ, какъ въ первомъ классѣ, басенъ Красицкаго, Трембецкаго, Нѣмцевича и т. д., народныхъ песень, а также обыкновенныхъ писемъ, какъ оригинальныхъ, такъ и переводныхъ, историческихъ повѣстей и другихъ отрывковъ изъ Польскихъ писателей, отличающихся легкимъ слогомъ, съ тѣмъ однако, что разборъ образцовыхъ произведеній не долженъ выходить за предѣлы той части грамматики, которая для этого класса предписана.

Съ разборомъ Учитель долженъ соединять объясненіе словъ, выражающихъ отвлеченныя понятія, какъ напр. человѣколюбіе, правосудіе, добродѣтель, законъ, равенство, собственность, промышленность, экономія, гражданское общество, отечество и т. д.

Вторая часть польско-латинской грамматики будетъ преподаваема съ возможно большимъ количествомъ примѣровъ, выбранныхъ изъ вышеприведенныхъ образцовъ. Для домашнихъ упражненій, кромѣ изложенія содержанія прочитанныхъ или слышанныхъ отрывковъ, ученики должны составлять обыкновенныя письма и прошенія на имя низшихъ правительственныхъ мѣстъ. При разсмотрѣніи и исправленіи этихъ упражненій, Учитель, не требуя еще изящества слога, долженъ указывать только на ошибки противу словосочиненія, ясности и полноты мыслей и противъ правописанія.

III-й Классъ.

Здѣсь ученики начинаютъ знакомиться съ образцовыми произведеніями польской словесности, читая и декламируя изъ поэзіи: идилліи, элегіи и отрывки изъ разныхъ стихотвореній Красицкаго, Карпинскаго, Князнина и т. д., изъ прозы: письма, писанныя плавнымъ слогомъ, описанія мѣстностей, предметовъ и событій, почерпнутыя изъ польскихъ писателей, а также изображенія дружбы, благотворительности, благодарности, благородства души, мужества, храбрости и т. д.

Третья часть польско-латинской грамматики. Дома ученики занимаются переводами съ латинскаго языка и сочиняютъ исто-

nych lub widzianych, na piśmie one układać będą. W poprawianiu tych ćwiczeń wzgląd mieć będzie Nauczyciel jedynie na zupełność sensu i ortografiją.

Klassa II.

Czytanie, rozbiór i deklamowanie, podobnie jak w klassie pierwszéj, bajek Krasickiego, Trębeckiego, Niemcewicza i t. d. Śpiewów narodowych, nadto listów potocznych tak oryginalnych jak tłumaczonych, powieści historycznych, tudzież innych wyimków z autorów polskich, w stylu łatwym, zatrudniać będzie uczniów, z tą różnicą, że rozbiór wzorów, stosownie do grammatyki na tę klassę przepisanéj, więcéj względów obejmować nie powinien.

Z rozbiorem łączyć będzie Nauczyciel wykład wyrazów objaśnienia potrzebujących, np. ludzkość, sprawiedliwość, cnota, prawo, równość, własność, przemysł, gospodarność, społeczność, ojczyzna i t. d.

Grammatyki polsko-łacińskiéj część II dawaną będzie, z dobieraniem jak najwięcéj przykładów, z wzorów wyżéj wymienionych.

Na prywatne zabawy, oprócz treści rzeczy czytanych lub słyszanych, układać będą w potocznych materyach listy, i podania do władz niższych krajowych, w prostym sposobie. W roztrząsaniu i poprawie tych robót nie wyciągając jeszcze ozdób, wytykać będzie Nauczyciel błędy przeciwko składni, jasności i zupełności myśli, tudzież ortografii.

Klassa III.

Tu zaczynają uczniowie obeznawać się z wzorami literatury polskiéj, czytając i deklamując z poezyi sielanki, elegie i wyimki z różnych wierszy Krasickiego, Karpińskiego, Kniaźnina i t. d. Z prozy, listy gładszym stylem pisane, opisy miejsc, rzeczy i zdarzeń wyjęte z pisarzów polskich, tudzież wyobrażenie przyjaźni, dobroczynności, wdzięczności, szlachetności duszy, męztwa, heroizmu i t. d.

Trzecia część grammatyki polsko-łacińskiéj. Prywatnie tłumaczyć będą uczniowie z łacińskiego i robić z własnéj głowy opi-

рическія описанія, письма съ донесеніемъ, просьбою, поздравленіемъ и т. п., записки къ высшимъ должностнымъ лицамъ и властямъ съ жалобою, просьбою и т. п., все среднимъ слогомъ. Исправляя эти упражненія, Учитель долженъ обращать вниманіе на ясность и порядокъ въ изложеніи предмета и на употребленіе свойственныхъ выраженій.

IV-й Классъ.

Какъ образцы, будутъ читаемы и разбираемы—изъ поэзіи: эпиграммы, сатиры, пѣсни, отрывки изъ эпическихъ поэмъ низшаго разряда, какъ напр. Хотинской войны, Мышеиды, Ночей Юнга и т. д.; изъ прозы: письма серьознаго содержанія, нравоучительные примѣры, нѣкоторыя части сочиненія подъ заглавіемъ Панъ Подстоли, болѣе оживленныя повѣсти, характеры героевъ или знаменитыхъ государственныхъ мужей, описанія сраженій, преимущественно изъ отечественной исторіи, а равно отрывки изъ рѣчей, писанныхъ простымъ и среднимъ слогомъ.

Сверхъ разбора вышеозначенныхъ образцовъ, Учитель долженъ изложить сокращеннымъ образомъ теорію внѣшней польской поэзіи, съ раздѣленіемъ ея на роды, извѣстные уже изъ образцовъ, читаемыхъ во всѣхъ классахъ окружнаго училища, а также правила о составленіи писемъ, прошеній и годовыхъ рапортовъ.

Переводами съ латинскаго, французскаго и нѣмецкаго языковъ на польскій, подражаніемъ прочитаннымъ прозаическимъ отрывкамъ, а въ особенности письмамъ по важнѣйшимъ предметамъ, Учитель долженъ пріучать учениковъ къ ясному и правильному изложенію мыслей, обращая по возможности вниманіе на плавность слога и точность выраженій.

Образцы и теорію Учитель долженъ распредѣлять въ этомъ классѣ такимъ образомъ, чтобы ученики, въ теченіе двухгодичнаго курса, постоянно встрѣчали новые для нихъ предметы.

Латинскій языкъ.

I-й Классъ.

Такъ какъ поступающіе въ этотъ классъ ученики должны уже умѣть читать по польски, а латинское чтеніе немного отличается отъ польскаго, то Учитель безъ труда научитъ учениковъ латинскому чтенію, если только станетъ указывать имъ на

sy historyczne, listy z doniesieniem, prośbą, powinszowaniem, i t. d. Memoryały do wyższych osób i magistratur, z użaleniem, prośbą i t. d., wszystko w stylu pośrednim. Poprawiając te roboty, Nauczyciel przestrzegać będzie jasności, porządku rzeczy i właściwości wyrażeń.

Klassa IV.

Na wzory czytane i rozbierane będą z poezyi epigrammata, satyry, pieśni, wyimki z poematów epicznych niższego rzędu np. z Wojny Chocimskiéj, Myszejdy, z Nocy Junga i t. d. Z prozy listy w poważniejszych materyach, przykłady moralne, niektóre części książki Pan Podstoli, obrazy żywsze, charaktery bohaterów, lub radą znakomitych mężów, opisy bitew najwięcéj z dziejów narodowych czerpane, tudzież wyimki z mów prostego i średniego stylu.

Obok rozbioru wzorów powyższych, wykładać będzie Nauczyciel w krótkości teoryą poezyi polskiéj zewnętrznéj, podział jéj na rodzaje, poznane z wzorów dawanych po wszystkich klassach szkoły wydziałowéj, tudzież prawidła listów, suplik i rapportów rocznych.

Tłumaczeniem z łacińskiego, francuzkiego, niemieckiego na język polski, naśladowaniem rzeczy czytanych w prozie, a mianowicie listów co raz w ważniejszych materyach, wprawiać będzie uczniów w jasne i porządne myśli swoich wykładanie, przestrzegając ile być może gładkości i precyzyi.

Wzory i teoryą tak dobierać i na dwa lata rozkładać w téj klassie będzie, aby uczniowie drugoletni nowe dla siebie znajdowali przedmioty.

Język Łaciński.

Klassa I.

Ponieważ przychodzący do téj klassy uczniowie powinni już umieć czytać po polsku, a czytanie łacińskie mało co się różni od polskiego, przeto Nauczyciel łatwo wprawi uczniów w czytanie łaciny, kiedy ich tylko ostrzeże o różnicy niektórych głosek

разницу въ произношеніи нѣкоторыхъ буквъ въ польскомъ и латинскомъ языкахъ, слѣдуя первой части польско-латинской грамматики. Для склоненій и спряженій, по всѣмъ формамъ, онъ долженъ предлагать какъ можно болѣе словъ, принадлежащихъ каждой изъ нихъ. Падежи должны быть означены, по свойству своему, вопросами: кто? что? какой? quis, quid? qualis? По мѣрѣ успѣховъ учениковъ, слѣдуетъ соединять при склоненіи имена прилагательныя съ существительными и даже со степенями сравненія во всѣхъ падежахъ. При переводѣ отрывочныхъ предложеній и басень изъ книги, назначенной для этого класса Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, слѣдуетъ стараться, чтобы ученики научились различать части рѣчи, падежи, времена, а по нимъ и формы склоненій и спряженій. Учитель долженъ посвящать этимъ упражненіямъ наиболѣе времени. Въ концѣ года можно учить учениковъ, помощью краткихъ примѣровъ, согласованію именъ прилагательныхъ съ существительными, глаголовъ съ именами и мѣстоимѣніями, такъ какъ этимъ обусловливаются дальнѣйшіе успѣхи въ латинскомъ языкѣ. Домашнія упражненія должны состоять въ письменномъ склоненіи и спряженіи, по различнымъ формамъ, латинскихъ словъ, съ тѣмъ однако, чтобы не назначать ихъ слишкомъ много на одинъ разъ, потому что ученики, соскучивъ этою работою, будутъ исполнять ее слишкомъ небрежно и терять для нея понапрасну слишкомъ много времени.

II-й Классъ.

Въ этомъ классѣ преподаются: перемѣна именъ по родамъ и степенямъ, склоненія неправильныя и греко-латинскія, спряженія возвратныхъ, взаимныхъ и неправильныхъ глаголовъ, при постоянномъ повтореніи правильныхъ склоненій и спряженій.

Такъ какъ ученики изъ польско-латинской грамматики уже научились различать части рѣчи, падежи, роды и имѣютъ понятіе о словосочиненіи, которое слѣдуетъ съ ними повторить, то здѣсь они могутъ уже практически упражняться въ размѣщеніи, управленіи и согласованіи словъ. Поэтому, при переводѣ заданныхъ предложеній, они должны размѣщать слова въ порядкѣ простомъ, согласно послѣдовательности понятій въ мысли, указывая на главныя слова предложенія, переставляя имена прилагательныя ближе къ существительнымъ, частицы рѣчи къ частямъ рѣчи, вслѣд-

w polskim i łacińskim języku, podług pierwszéj części grammatyki polsko-łacińskiéj. Przy deklinacyach i konjugacyach jak najwięcéj pod każdą formą poddawać będzie należących do każdéj wyrazów. Przypadki oznaczane być mają podług własności swojéj pytaniami: kto? co? jaki? quis? quid? qualis? Z postępem uczniów, łączyć trzeba przymiotniki z rzeczownikami, a nawet stopniami przez wszystkie przypadki. Przy tłumaczeniu zdań urywkowych i bajek z książki od Kommissyi Oświecenia przyjętéj na tę klassę, starać się potrzeba, aby się uczyli rozeznawać części mowy, czasy, przypadki, a z nich i formy. Najwięcéj czasu na te ćwiczenia łożyć powinien Nauczyciel. Przy końcu roku można uczniów na krótkich przykładach uczyć zgody przymiotników z rzeczownikami, słów z imionami i ich zaimkami, bo one są zasadą dalszego w łacinie postępu. Ćwiczenia prywatne będą: pisanie i do form stosowanie wyrazów łacińskich, byleby zbyt wiele deklinacyj i koniugacyj nie naznaczać na jeden raz do pisania, bo to musiałoby stać się nudną, zbyt zatrudniającą, lada jaką, a zatem daremną robotę.

Klassa II.

Do téj klassy należy odmiana imion przez rodzaje i stopnie, przypadkowanie nieforemnych i grecko-łacińskich, czasowanie słów czynno-biernych i nieforemnych, przy ciągłem powtarzaniu przypadkowania i czasowania foremnego.

Ponieważ uczniowie z polsko-łacińskiéj grammatyki nauczyli się już rozeznawać części mowy, przypadki, rodzaje, a z tejże mają już i poznanie składni, któréj przypomnienie tu jest potrzebne, więc praktyczną wprawą w składnią szyku, rządu i zgody, tu można uczniów już zatrudnić. Dla tego przy tłumaczeniu takowych sensów, układać powinni wyrazy w szyk nieprzekładany, podług następstwa wyobrażeń w myśli, wskazując główne wyrazy zdania, zbliżając przymiotniki do rzeczowników, części mowy nie-

ствіе чего они пріобрѣтутъ еще болѣе навыка различать части рѣчи и свойства падежей, наклоненій и временъ въ латинскомъ языкѣ.

Учитель будетъ переводить съ учениками нѣкоторые отрывки съ латинскаго языка на польскій по одобренному Коммисіею Народнаго Просвѣщенія для употребленія юношества руководству

Для домашнихъ упражненій Учитель назначаетъ сперва разборъ какого нибудь краткаго отрывка изъ предписанной для этого класса книги, въ отношеніи значенія словъ, порядка сочетанія, управленія и согласованія ихъ между собою; послѣ того онъ приступаетъ къ переводу съ польскаго языка на латинскій, переходя отъ простыхъ предложеній, состоящихъ изъ двухъ, трехъ или четырехъ словъ къ болѣе сложнымъ и избирая притомъ такія, въ которыхъ ученики встрѣчали бы слова, уже знакомыя имъ изъ переведенныхъ прежде латинскихъ отрывковъ.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ преподается третья часть польско-латинской грамматики о латинскихъ идіотизмахъ, въ сравненіи ихъ съ польскими и съ указаніемъ способовъ изложенія ихъ въ переводѣ. При этомъ, необходимо излагать ученикамъ правила объ отыскиваніи корней въ словахъ производныхъ и о составленіи производныхъ изъ коренныхъ словъ. Одновременно съ этимъ ученики занимаются дальнѣйшими упражненіями въ словосочиненіи.

Для перевода на польскій языкъ и декламаціи должна быть употребляема книга, предписанная для этого класса. Для домашнихъ упражненій можно назначать разборъ латинскихъ отрывковъ и переводъ съ польскаго на латинскій языкъ легкихъ историческихъ разсказовъ, продиктованныхъ по польски, сначала буквально, потомъ съ переложеніями, причемъ однакожъ слѣдуетъ постепенно предлагать ученикамъ незнакомыя имъ латинскія слова.

IV-й Классъ.

Въ этомъ классѣ ученики упражняются въ точномъ разборѣ латинскихъ авторовъ и въ хорошемъ переводѣ съ латинскаго на польскій языкъ.

odmienne do odmiennych; przez to tem więcéj nabiorą wprawy w rozeznawanie części mowy, natury przypadków, trybów i czasów łacińskich.

Przekładać będzie Nauczyciel z uczniami z łacińskiego języka na polski, z książki przez Kommissyę Oświecenia potwierdzonéj do użytku młodzieży, niektóre wyimki.

Na ćwiczenia prywatne naznaczać będzie Nauczyciel, naprzód: wyrobienie małego jakiego wyjątku z książki na tę klassę przeznaczonéj, co do znaczenia wyrazów, co do wskazania składni szyku, rządu, zgody; potém przystąpi do przekładania z polskiego na łacińskie, postępując od prostych zdań, o dwóch, trzech, czterech wyrazach, w jednym sensie, do coraz więcéj składanych, i dobierając takich, w którychby natrafiali na wyrazy już im znajome z poprzedniczo tłumaczonego wyimku łacińskiego.

Klassa III.

Trzecia część grammatyki łacińsko-polskiéj, o przenośniach łacińskich, i porównaniu z polskiemi, ze względem na sposób ich wydawania w tłumaczeniu. Nauka także o dochodzeniu wyrazów pierwotnych z pochodnych, i formowaniu pochodnych z pierwotnych, bardzo jest potrzebna. Następnie dalsza wprawa w składnią.

Do tłumaczenia na polskie i deklamacyi używać się będzie książki na szkoły przepisanéj.

Na ćwiczenia prywatne naznaczać można rozbiór wyimków łacińskich, tłumaczenia z polskiego na łacińskie wyimków łatwych historycznych, dyktowanych po polsku, z początku dosłównie, a potém wolniéj, zawsze jednak z danemi uczniom nieznajomemi wyrazami łacińskiemi.

Klassa IV.

Wprawa w rozbiór dokładny autorów łacińskich, i dobre tłomaczenie z łacińskiego na polskie.

Французскій языкъ.

II-й Классъ.

Этотъ классъ относительно французскаго языка считается первоначальнымъ. Для упражненія въ чтеніи Учитель начинаетъ съ произношенія буквъ, выражая ими тотъ звукъ, какой они имѣютъ по французски сами по себѣ и въ соединеніи съ другими, и показывая оныя въ книгѣ или на доскѣ; далѣе онъ будетъ учить составлять изъ нихъ слова и, наконецъ, гдѣ требуетъ того свойство языка, соединять между собою въ произношеніи цѣлыя слова такъ, чтобы ученики изображали полную мысль звуками, свойственными французскому языку. Учитель долженъ стараться объяснить ученикамъ значеніе каждаго слова порознь или въ соединеніи съ другими словами. На первоначальное упражненіе въ чтеніи и вѣрномъ произношеніи словъ и цѣлыхъ предложеній, полагается полгода; слѣдовательно во второмъ полугодіи можно перейти къ обученію учениковъ по руководству обыкновеннымъ разговоромъ и самымъ легкимъ предложеніямъ. При этомъ можно ихъ ознакомить по крайней мѣрѣ съ однимъ опредѣленнымъ членомъ, употребленіе котораго соотвѣтствуетъ польскимъ склоненіямъ по падежамъ. Кромѣ того, ученики должны изучить спряженія двухъ вспомогательныхъ глаголовъ *avoir* и *être*, такъ, чтобы были въ состояніи написать каждое время и лицо, чѣмъ значительно облегчится имъ чтеніе и правописаніе.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ ученики упражняются въ плавномъ чтеніи и въ вѣрнѣйшемъ произношеніи, при чемъ слѣдуетъ объяснять имъ значеніе словъ и непрерывныхъ предложеній. Сверхъ того, они должны постоянно знакомиться съ употребленіемъ другихъ членовъ и частицъ, замѣняющихъ собою падежи, и обучаться французскимъ спряженіямъ съ прибавленіемъ къ глаголу имени существительнаго, а также съ употребленіемъ вопросительной и отрицательной формъ, или обѣихъ вмѣстѣ. Сюда относится образованіе множественнаго числа, родовъ и степеней именъ прилагательныхъ. Послѣ того можно надѣяться, что во второмъ полугодіи ученики будутъ уже въ состояніи декламировать наизусть анекдоты, басенки и разговоры. Здѣсь также, смотря по

Język francuzki.

Klassa II.

Ta klassa w języku francuzkim uważa się jako początkowa. Dla wprawy w czytanie, Nauczyciel zacznie od wymawiania głosek jak brzmią po francuzku, same w sobie i połączone z innemi, pokazując one w książce lub na tablicy. Daléj uczyć będzie składać je w wyrazy, a nakoniec łączyć w wymawianiu, gdzie zwyczaj narodowy tak każe, całe wyrazy pomiędzy sobą, aby właściwém francuzczyznie brzmieniem myśl całkowitą uczniowie wydawali. Starać się o to będzie Nauczyciel, aby każdego wyrazu znaczenie, czy osobno czy wspólnie z drugim wziętego, dał poznać uczniom. Wprawa początkowa w czytanie i wymawianie dokładne wyrazów i sensów pół roku zabierze, w drugiem zatém półroczu podane będą uczniom najpotoczniejsze rozmowy, zdania najłatwiejsze z książki elementarnéj. Przytém oswajać można uczniów z jednym przynajmniéj *artykułem pewnym*, którego użycie odpowiada odmianom przypadków polskich. Wprawiać się także będą w czasowanie dwóch słów posiłkowych, *avoir* i *être*, tak żeby czas każdy i osobę wypisywać mogli, przez co czytanie i ortografyą sobie ułatwią.

Klassa III.

W téj klassie ma miejsce wprawa w ciąglejsze czytanie, ze względem na doskonalsze wymawianie, na znaczenie wyrazów i sensów ciągłych. Wprawiani nadto mają być uczniowie w użycie innych rodzajów artykułów i przyimków, miejsce przypadków zajmujących. Form konjugacyj francuzkich uczyć się będą z przydanym rzeczownikiem do słowa, oraz z zapytaniem, przeczeniem, pytaniem i przeczeniem razem. Tu należy formowanie liczby mnogiéj, rodzajowanie i stopniowanie przymiotników. Spodziewać się należy, że w drugiem półroczu uczniowie zdolni już będą uczyć się deklamować anegdoty, bajeczki, rozmowy. Z przygotowniczych poprzednio materyałów, można tu już nazna-

предварительной подготовкѣ, ученики могутъ заниматься домашними упражненіями, на которыя Учитель, для упражненія ихъ въ правописаніи, можетъ назначать имъ переписывать изъ книги указанныя мѣста, составлять предложенія изъ нѣсколькихъ словъ, или употреблять въ другомъ смыслѣ выраженія, извѣстныя имъ уже изъ заученныхъ наизусть отрывковъ и тому подобныя.

IV-й Классъ.

Здѣсь ученики обучаются спряженію глаголовъ неправильныхъ и возвратныхъ, различая глаголы, спрягаемые со вспомогательнымъ глаголомъ *avoir* и глаголомъ *être*, и знакомятся практически съ правилами употребленія временъ и мѣстоименій прилагательныхъ и существительныхъ. Правила эти лучше всего объясняются примѣрами, назначаемыми, какъ въ классѣ, такъ и для домашнихъ упражненій. Для перевода и декламаціи избираются отрывки, писанные простымъ повѣствовательнымъ слогомъ.

Весьма способствуетъ также изученію правописанія письмо по диктовкѣ легкихъ разсказовъ, разговоровъ, писемъ и басень, заимствованныхъ изъ разныхъ писателей, какъ-то: Беркена, Кампе, Флоріана, Лафонтена.

Весьма желательно было бы, чтобы ученики дома письменно излагали содержаніе разсказываемыхъ въ классѣ Учителемъ и ими повторенныхъ краткихъ остроумныхъ сказокъ. Болѣе всего однако они должны изучать обороты рѣчи, свойственные французскому языку, посредствомъ перевода съ польскаго языка на французскій, на что Учитель, исправляя упражненія, долженъ обращать особое вниманіе.

Во всѣхъ вышеозначенныхъ классахъ упражненія въ слогѣ должны быть примѣняемы къ будущему призванію учениковъ.

Нѣмецкій языкъ.

II-й Классъ.

Свойственныя этому языку начальныя правила чтенія и произношенія словъ. Послѣ того Учитель, знающій польскій и нѣмецкій языкъ, предлагаетъ ученикамъ для чтенія краткія предложенія и разсказы, помѣщенные въ назначенной для чтенія книгѣ. Потомъ онъ обучаетъ ихъ склоненію членовъ и правильныхъ именъ, спряженіямъ вспомогательныхъ глаголовъ: *werden seyn*,

czyć miejsce ćwiczeniom prywatnym. Na te naznaczać może Nauczyciel, dla wprawy w ortografiją, przepisywanie miejsc naznaczonych w książce, składanie sensów z kilku wyrazów złożonych, zastosowanie wyrażeń wiadomych z deklamacyi do innego użycia i t. p.

Klassa IV.

Tu ma miejsce czasowanie słów nieforemnych, zaimkowych, rozróżnienie posiłkujących się słowem *avoir* i *être*; nauka praktyczna o używaniu czasów, o zaimkach złącznych i rozłącznych. Przykłady najwięcéj tu pomogą naznaczane tak w szkole, jak i na ćwiczenia prywatne. Na tłumaczenie i deklamacye użyte będą wyimki potoczniejszym stylem pisane. Będzie także pomocne ortografii, dyktowanie z różnych autorów, jako to: z Berquina, Campe, Floryana, La Fontaina, powieści, rozmów, listów i bajek łatwiejszych. Życzyćby należało, aby uczniowie krótkie, dowcipne powieści przez Nauczyciela w szkole opowiadane, a przez nich samych powtarzane, w domu opisywali. Najwięcéj jednak przez tłumaczenie z polskiego języka wprawiać się powinni w właściwe sposoby mówienia francuzkie, na co w poprawie robót najwięcéj Nauczyciel dać powinien baczności.

We wszystkich tych klassach wprawa w styl, do przyszłego przeznaczenia uczniów téj szkoły, zastosowana być powinna.

Język niemiecki.

Klassa II.

Początki czytania i wymawiania językowi temu właściwe. Poczém Nauczyciel, umiejący po polsku i po niemiecku, podawać będzie uczniom do czytania zdania krótkie i powieści, jakie się w książce na to wskazanéj do czytania znajdują. Potém uczyć będzie przypadkowania przedimków i imion foremnych i czasowania słów posiłkowych *werden*, *seyn*, *haben*, tudzież starać się

haben, а также старается, чтобы дѣти обогащали память множествомъ нѣмецкихъ словъ съ польскимъ значеніемъ оныхъ. Затѣмъ онъ заставляетъ учениковъ переводить на польскій языкъ краткія предложенія и повторять оныя наизусть для пріобрѣтенія навыка въ надлежащемъ произношеніи. Переписывая что́ либо изъ нѣмецкой книги, ученики должны сначала писать польскими буквами, соблюдая только нѣмецкое правописаніе. Въ обученіи чистописанію нѣмецкимъ шрифтомъ слѣдуетъ избѣгать въ этомъ классѣ всякой поспѣшности, потому что ученики не навыкли здѣсь еще писать хорошо по польски.

Иногда Учитель будетъ заставлять ихъ писать подъ диктовку нѣмецкіе отрывки на доскѣ и исправлять ошибки въ правописаніи.

III-й Классъ.

Ученики упражняются въ плавномъ чтеніи и правописаніи, постоянно переписывая отрывки изъ нѣмецкихъ авторовъ. Изъ грамматики, повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, они основательно изучаютъ склоненія именъ существительныхъ съ прилагательными и мѣстоименій, правила образованія родовъ и степеней сравненія именъ прилагательныхъ и спряженія правильныхъ глаголовъ. Переводя изъ нѣмецкой хрестоматіи разные отрывки на польскій языкъ, они будутъ заучивать ихъ наизусть для декламированія. Что́бы легче усвоить себѣ разговорный языкъ, ученики должны также затверживать наизусть разные разговоры и повѣсти, повторять разсказанныя Учителемъ коротенькія предложенія или словесно, или письменно.

IV-й Классъ.

По повтореніи начальныхъ основаній грамматики, слѣдуетъ обучать учениковъ спряженіямъ неправильныхъ глаголовъ, объяснить имъ правила объ употребленіи членовъ, ознакомить ихъ съ различными формами склоненій именъ и съ свойствами глаголовъ, а именно, какіе изъ нихъ спрягаются со вспомогательнымъ глаголомъ *haben*, а которые съ *seyn*; пройти съ ними правила о глаголахъ предложныхъ, возвратныхъ и безличныхъ, объ употребленіи неопредѣленнаго наклоненія, о порядкѣ согласованія и управленія словъ и объ употребленіи предлоговъ.

aby ubogacili pamięć wielą wyrazami niemieckiemi z ich znaczeniem polskiem. Później myśli krótkie na język polski przekładać, i te z pamięci powtarzać każe uczniom, dla nadania im akcentu mówienia przyzwoitego. Przepisując co z niemieckiéj książki, z początku niech piszą polskiemi literami ze względem tylko na ortografją niemiecką. W formowaniu liter w pisaniu niemieckiem zwolna w téj klassie postępować należy, bo w niéj w polskie jeszcze pisanie nie są zupełnie wprawieni uczniowie. Niekiedy Nauczyciel dyktować im będzie wyimki niemieckie, i na táblicy napisane co do ortografii poprawiać będzie.

Klassa III.

Wprawiać się będą uczniowie w czytanie ciągłe i pisownią, wyimki z autorów przepisując. Z grammatyki, po powtórzeniu tego czego się już w klassie poprzedzającej uczyli, wprawiani będą w przypadkowanie rzeczowników z przymiotnikami, zaimków, w rodzajowanie imion i stopniowanie przymiotników, w czasowanie słów foremnych; z wypisów niemieckich przekładając na polski język, wyimków uczyć się będą na pamięć do deklamowania. Dla nabycia łatwości w mówieniu uczyć się mają na pamięć różnych rozmów i powieści. Opowiadane od Nauczyciela krótkie historyjki powtarzać, zdania krótkie z polskiego na niemiecki już ustnie, już na piśmie przekładać mają.

Klassa IV.

Powtórzywszy początkowe wiadomości grammatyki, następnie wprawiać uczniów należy w czasowanie słów nieforemnych, podać im prawidła o używaniu przedimków, pokazać które imiona podług którój formy się przypadkują, które słowa potrzebują słowa posiłkowego *haben*, a które *seyn*, przebiedz z nimi naukę o słowach złożonych, zaimkowych, nieosobistych, o używaniu trybu bezokolicznego, o składni szyku, zgody, o rządzie i używaniu przyimków.

Ученики переводятъ съ нѣмецкаго на польскій языкъ хрестоматію, предписанную для этого класса, съ польскаго же языка на нѣмецкій—болѣе обширныя, предложенія нежели въ предыдущемъ классѣ. Для упряжненія въ правописаніи, можно диктовать ученикамъ отрывки изъ писателей, которые потому они должны декламировать наизусть. Для упражненія въ слогѣ, Учитель заставляетъ учениковъ подражать прочитаннымъ или слышаннымъ въ классѣ предметамъ, или сочинять письма обыкновеннаго, хозяйственнаго и торговаго содержанія; упражненія эти слѣдуетъ исправлять самымъ тщательнымъ образомъ. Здѣсь также ученики должны пріучаться къ нѣмецкой скорописи.

География.

I-й Классъ.

Изложивъ первоначальныя свѣдѣнія изъ географіи о видѣ земли, о раздѣленіи ея поверхности на сушу и море, на страны и государства, и показавъ способъ означенія этого раздѣленія на картахъ, Учитель опишетъ вкратцѣ ученикамъ Царство Польское, относительно его границъ и раздѣленія на воеводства, съ исчисленіемъ рѣкъ, главнѣйшихъ городовъ, сообразно съ нынѣшнимъ состояніемъ Польши. Затѣмъ онъ представитъ краткій очеркъ сосѣдственныхъ и другихъ Европейскихъ государствъ, въ отношеніи ихъ названій, границъ, горъ, рѣкъ, главныхъ городовъ и т. д., и потомъ перейдетъ къ общему раздѣленію другихъ частей свѣта.

II-й Классъ.

Описавъ обращеніе земнаго шара, Учитель объясняетъ зависящія отъ него времена года, климаты и перемѣну дня и ночи. Потомъ онъ сообщаетъ болѣе обширныя свѣдѣнія о нынѣшнемъ Царствѣ Польскомъ, съ раздѣленіемъ его на обводы и уѣзды, исчисляя второстепенные города и рѣки, разные плоды и произведенія и пользу ихъ въ мѣстномъ потребленіи, мануфактурахъ и торговлѣ. Затѣмъ Учитель будетъ говорить объ Имперіяхъ: Россійской и Австрійской о Королевствахъ Прусскомъ и Саксонскомъ, съ исчисленіемъ всѣхъ принадлежащихъ къ нимъ владѣній.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ излагаются подробныя свѣдѣнія о пространствѣ и раздѣленіи древней Польши, продолженіе географи-

Tłumaczyć będą z niemieckiego na polskie wypisy na tę klassę przeznaczone, a z polskiego na niemieckie zdania obszerniejsze niż w klassie trzeciéj. Aby wprawili się w pisownią, dyktować im można z autorów wyimki, których na deklamacyą uczyć się będą. Dla wprawy w styl, naznaczać będzie Nauczyciel naśladowanie czytanych rzeczy, lub opowiadanych w szkole, pisanie listów w materyach potocznych, gospodarskich i handlowych; które to ćwiczenia jak najtroskliwiéj uczniom poprawiać należy. Tu się także obeznać mają z pismem ręcznėm niemieckiem.

Jeografja.

Klassa I.

Po wyłożeniu pierwszych zasad jeograficznych, o kształcie ziemi, podziale jéj powierzchni na lądy i wody, na kraje, okazawszy sposób oznaczania tego podziału na mapach, da Nauczyciel krótki opis Królestwa Polskiego, co do granic, podziału na województwa, rzek, miast głównych, podług stanu teraźniejszego, w którym się Polska znajduje. Daléj krótki rys krajów ościennych i inych w Europie będących, co do ich nazwisk, granic, gór, rzek, miast głównych i t. d. Podział ogólny innych części ziemi.

Klassa II.

Wyłożywszy kuli ziemskiéj obrót, okaże Nauczyciel zależące od niego pory roku, klimata, przemianę dni i nocy. Potém da obszerniejszą wiadomość o teraźniejszém Królestwie Polskiem, co do podziałów na obwody i powiaty, wymieni pomniejsze miasta i rzeki, płody rozliczne i użytek ich w konsumcyi krajowéj, rękodziełach i handlu. Daléj mówić będzie o Cesarstwach: Rossyjskiem, Austryjackiem, o Królestwach: Pruskiem i Saskiem z wymienieniem wszystkich krajów do nich należących.

Klassa III.

Dana będzie wiadomość o rozległości i podziale Polski jak dawniéj była, ze wszystkiemi szczegółami. Dalszy ciąg jeografii

ческаго описанія Европейскихъ государствъ, въ особенности: Швеціи съ Норвегіею, Даніи. Германіи, съ находящимися въ ней королевствами и герцогствами, и Швейцаріи.

IV-й Классъ.

Географія Англіи, Франціи, Италіи, Сардиніи, Испаніи, Португаліи и Турціи, съ принадлежащими къ ней Азіатскими и Африканскими владѣніями. Краткія свѣдѣнія о государствахъ и странахъ въ Азіи, Африкѣ и Америкѣ, а также объ Австраліи и Полинезіи. При описаніи каждой страны, излагаются свѣдѣнія о ея границахъ, пространствѣ, раздѣленіи, климатѣ, о земныхъ плодахъ, торговлѣ, военной силѣ, доходахъ и т. д.

Всеобщая и польская исторія.

I-й Классъ.

Ученикамъ этого класса преподается Священная исторія Ветхаго Завѣта вмѣстѣ съ Закономъ Божіимъ.

II-й Классъ.

Здѣсь начинается первый курсъ всеобщей исторіи. Учитель излагаетъ въ сокращеніи историческія событія отъ сотворенія міра до Рождества Христова, раздѣляя ихъ на шесть слѣдующихъ эпохъ: 1) отъ сотворенія міра до Ноя; 2) отъ Ноя до Моисея; 3) отъ Моисея до Ромула; 4) отъ Ромула до Кира; 5) отъ Кира до Александра Великаго; 6) отъ Александра Великаго до Рождества Христова.

При томъ преподаются краткія свѣдѣнія о государствахъ Ассирійскомъ, Мидійскомъ и Персидскомъ, а также о Финикіянахъ, Египтянахъ, Грекахъ и Римлянахъ, съ указаніемъ на картѣ странъ, подвластныхъ нѣкогда этимъ народамъ.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ преподаются краткія историческія свѣдѣнія о событіяхъ отъ Рождества Христова до новѣйшихъ временъ. Весь этотъ періодъ раздѣляется на шесть слѣдующихъ главныхъ эпохъ: 1) отъ Рождества Христова до Ѳеодосія Великаго; 2) отъ Ѳеодосія Великаго до Магомета; 3) отъ Магомета до Карла Великаго; 4) отъ Карла Великаго до начала Крестовыхъ Походовъ;

o krajach Europy, a w szczególności o Szwecyi z Norwegją, Danii, Niemczech z królestwami i księstwami w nich będącemi, o Szwajcaryi.

Klassa IV.

O Anglii, Francyi, Włochach, Sardynii, Hiszpanii, Portugalii, Turcyi z krajami w Azyi i Afryce do niéj należącemi. Krótka wiadomość przyłączy się o krajach w Azyi, Afryce, Ameryce, tudzież Australja i Polinezja zwanych. Przy każdym kraju Europejskim udzielona będzie wiadomość o granicach, rozległości, podziale jego, powietrzu, płodach ziemskich, handlu, sile wojskowéj, dochodach i t. d.

Historya powszechna i polska.

Klassa I.

Uczniowie téj klassy słuchać będą historyi Starego Testamentu przy nauce Religii.

Klassa II.

Tu się zacznie kurs pierwszy historyi powszechnéj. Nauczyciel da krótkie wiadomości historyczne, od Stworzenia Świata do Narodzenia Chrystusa, dzieląc je na sześć epok następujących: 1) od Stworzenia Świata do Noego; 2) od Noego do Mojżesza; 3) od Mojżesza do Romula; 4) od Romula do Cyrusa; 5) od Cyrusa do Alexandra; 6) od Alexandra Wielkiego do Narodzenia Chrystusa.

Udzielona będzie krótka wiadomość o państwach: Assyryjskiem, Medów, Persów, Fenickiem, Egipskiem, o Grekach i Rzymianach, z okazaniem na mappie miejsc tych narodów.

Klassa III.

W téj klassie dana będzie krótka wiadomość historyczna, od Narodzenia Chrystusa aż do dni naszych. Ten przeciąg czasu podzieli się na sześć głównych epok: 1) od Narodzenia Chrystusa do Teodozyusza Wielkiego; 2) od Teodozyusza Wielkiego do Mahometa; 3) od Mahometa do Karola Wielkiego; 4) od Karola

5) отъ Крестовыхъ Походовъ до открытія Америки; 6) отъ открытія Америки до новѣйшихъ временъ.

Первый курсъ Польской исторіи преподается во II-мъ и III-мъ классахъ въ слѣдующемъ объемѣ: во II-мъ классѣ — отъ начала историческаго существованія Польши до конца Царствованія Сигизмунда-Августа, а въ III-мъ классѣ — отъ смерти Сигизмунда-Августа до настоящаго времени, по сокращенному руководству.

IV-й Классъ.

Второй курсъ Польской исторіи въ обширнѣйшемъ объѣмѣ.

Математика.

I-й Классъ.

1) Повтореніе четырехъ ариѳметическихъ дѣйствій съ простыми числами, съ присовокупленіемъ самыхъ легкихъ задачъ по правиламъ: тройному, товарищества и т. д.; 2) четыре ариѳметическія дѣйствія съ разнородными числами; 3) описаніе мѣстныхъ вѣсовъ, мѣръ и монетъ, а также способовъ измѣренія поверхности прямоугольниковъ и квадратовъ и объема параллелопипедовъ и кубовъ.

II-й Классъ.

1) Повтореніе важнѣйшихъ свѣдѣній, пріобрѣтенныхъ въ первомъ классѣ; 2) четыре ариѳметическія дѣйствія съ дробями, простыми и десятичными; 3) объясненіе знаковъ, служащихъ для сокращенія сложенія, вычитанія, умноженія и т. д., съ показаніемъ, въ чемъ эти знаки облегчаютъ рѣшеніе ариѳметическихъ задачъ.

III-й Классъ.

1) Повтореніе четырехъ ариѳметическихъ дѣйствій съ простыми и десятичными дробями, съ присовокупленіемъ описанія десятичныхъ мѣръ, вѣсовъ и денегъ; 2) болѣе обширное изложеніе тройнаго правила, простаго и обратнаго, и правила товарищества, съ описаніемъ мѣръ, вѣсовъ и монетъ, употребляемыхъ въ важнѣйшихъ заграничныхъ городахъ; 3) изъ алгебры четыре ариѳметическія дѣйствія съ общими знаками, съ примѣненіемъ ихъ къ разрѣшенію легкихъ задачъ.

Wielkiego do zaczęcia wojen Krzyżowych; 5) od wojen Krzyżowych do odkrycia Ameryki; 6) od odkrycia Ameryki do naszych czasów.

Kurs pierwszy historyi polskiéj dany będzie w klassie II-ej i III-ej, w takim podziale: w klassie II-ej, od początku dziejów do końca panowania Zygmunta Augusta, a w klassie III-ej, od zgonu Zygmunta Augusta do dni dzisiejszych, podług zbioru jak najkrótszego.

Klassa IV.

Kurs drugi historyi polskiéj obszerniéj traktowany.

Matematyka.

Klassa I.

1) Powtórzenie czterech działań arytmetycznych na liczbach pojedyńczych, z przydaniem najłatwiejszych zagadnień reguły trzech, spółki i t. d. 2) Cztery działania arytmetyczne na liczbach wielorakich. 3) Wykład wag, miar, pieniędzy krajowych, tudzież sposobu dochodzenia powierzchni prostokątów i kwadratów, jako też objętości, równoległościanów i sześcianów.

Klassa II.

1) Powtórzenie ważniejszych wiadomości w klassie I-ej, nabytych. 2) Cztery działania arytmetyczne na ułomkach zwyczajnych i dziesiętnych. 3) Wykład skróconych znaków dodawania, odejmowania, mnożenia i t. d., z okazaniem jak znaki te ułatwiają rozwiązywanie zagadnień arytmetycznych.

Klassa III.

1) Powtórzenie czterech działań arytmetycznych z ułomkami zwyczajnemi i dziesiętnemi, z przydaniem wykładu miar, wag i pieniędzy dziesiętnych. 2) Obszerniejszy wykład reguły trzech prostéj, odwrotnéj i reguły spółki, z wyłożeniem miar, wag i pieniędzy w znaczniejszych miastach za granicą używanych. 3) Z algiebry cztery działania arytmetyczne ze znakami ogólnemi i ich zastosowaniem do rozwiązywania łatwiejszych zagadnień.

IV-й Классъ.

1) Повтореніе важнѣйшихъ правилъ изъ предыдущихъ курсовъ; 2) примѣненіе тройнаго правила къ переложенію денегъ, мѣръ и вѣсовъ; 3) о сложномъ и цѣпномъ тройномъ правилѣ; 4) сокращенія, употребляемыя въ обыкновенныхъ ариѳметическихъ дѣйствіяхъ; 5) о монетѣ и ея пробѣ, съ объясненіемъ таблицъ, приложенныхъ къ учебнику ариѳметики, изданному для здѣшнихъ учебныхъ заведеній.

Изъ алгебры: 1) уравненія первой степени; 2) объ ариѳметической и геометрической пропорціи; 3) извлеченіе квадратныхъ и кубическихъ корней изъ чиселъ; 4) важнѣйшія свѣдѣнія объ уравненіяхъ второй степени, а равно объ ариѳметическихъ и геометрическихъ прогресіяхъ, о логариѳмахъ, изложенныхъ ариѳметическимъ способомъ, съ примѣненіемъ ихъ къ рѣшенію задачъ о сложныхъ процентахъ, и т. д.; 5) необходимѣйшія въ общежитіи задачи, относящіяся къ неопредѣленнымъ уравненіямъ первой степени.

Геометрія.

II-й Классъ.

1) О прямыхъ линіяхъ и кругѣ вообще;
2) о треугольникахъ и равенствѣ ихъ;
3) о параллельныхъ линіяхъ.

III-й Классъ.

1) О многоугольникахъ вообще.

2) Важнѣйшія свойства круга и пересѣкающихся съ нимъ или касательныхъ прямыхъ линій, съ разрѣшеніемъ, какъ на бумагѣ, такъ и на землѣ, всѣхъ задачъ, какія могутъ быть рѣшены съ помощью свѣдѣній изъ геометріи и ариѳметики, преподаваемыхъ въ этихъ двухъ классахъ, какъ напр. черченіе на бумагѣ и проведеніе на землѣ прямыхъ линій, пресѣкающихся, параллельныхъ и т. п., раздѣленіе прямыхъ линій, окружности и угловъ на нѣсколько равныхъ частей, черченіе угловъ, треугольниковъ и многоугольниковъ, равныхъ даннымъ; измѣреніе поля прямоугольнаго, квадратнаго и т. п., съ описаніемъ употребляемыхъ при этихъ дѣйствіяхъ инструментовъ.

Klassa IV.

1) Powtórzenie ważniejszych wiadomości poprzedniczo wyłożonych. 2) Przystosowanie reguły trzech do zamiany pieniędzy, miar i wag. 3) O regule trzech składanéj i łańcuchowéj. 4) Skrócenia w zwyczajnych działaniach arytmetycznych używane. 5) O monecie i jéj stopie, z wyłożeniem tablic znajdujących się w dziele arytmetyki dla szkół krajowych przepisanéj.

Z algiebry: 1) Zagadnienia stopnia pierwszego; 2) O proporcyi arytmetycznéj i jeometrycznéj; 3) Wyciąganie z liczb pierwiastków kwadratowych i sześciennych; 4) Ważniejsze wiadomości o zagadnieniach stopnia drugiego, tudzież o postępach arytmetycznych i jeometrycznych, o logarytmach arytmetycznie wyłożonych, z zastosowaniem do rozwiązywania zagadnień o procentach składanych i t. d.; 5) Potrzebniejsze w pożyciu zagadnienia nieoznaczone stopnia pierwszego.

Jeometrya.

Klassa II.

1) O linijach prostych i kole w ogólności;
2) O trójkątach i ich przystawaniu;
3) O linijach równoodległych.

Klassa III.

1) O wielokątach w ogólności.

2) Znaczniejsze własności koła i linij prostych z niemi przecinających się lub stycznych, z rozwiązywaniem tak na papierze, jako też na gruncie wszelkich zagadnień, do ktorych wiadomości z jeometryi i arytmetyki w tych dwóch klassach wykładane mogą być dostateczne, jako to: o kreśleniu na papierze i wytykaniu na gruncie linij prostych, przecinających się, równoodległych i t. d. O dzieleniu linij prostych, okręgu i kątów na niektóre części równe, o kreśleniu kątów, trójkątów i innych wielokątów równych danym, o mierzeniu pola prostokątnego, kwadratowego, i t. d., z opisaniem narzędzi do takowych działań używanych.

IV-й Классъ.

1) О подобіи треугольниковъ и пропорціональности ихъ сторонъ; 2) о поверхности многоугольниковъ; 3) геометрическое раздѣленіе окружности на равныя части; 4) объ отношеніи окружности къ діаметру и о поверхности круга; 5) свѣдѣнія изъ тригонометріи, необходимыя при преподаваніи физическо-математическихъ наукъ и для точнѣйшаго исчисленія поверхности земли, для опредѣленія разстоянія и высоты неприступныхъ предметовъ и т. д.; 6) объ измѣреніи объема многогранниковъ, а также поверхности и объема цилиндровъ, конусовъ и шара; 7) практическая геометрія, съ описаніемъ употребляемыхъ инструментовъ, какъ-то: мензулы, транспортира, пантографа и т. д.

Всѣ эти свѣдѣнія излагаются въ этомъ классѣ болѣе практическимъ, нежели теоретическимъ способомъ.

Естественныя науки.

Естественная исторія.

I-й Классъ.

1) Раздѣленіе произведеній природы на царства, классы и разряды; 2) Учитель описываетъ важнѣйшіе роды и нѣкоторые виды изъ числа самыхъ замѣчательныхъ, полезныхъ или вредныхъ 3) свѣдѣнія о млекопитающихъ животныхъ.

II-й Классъ.

Описаніе птицъ, пресмыкающихся животныхъ и рыбъ.

III-й Классъ.

Описаніе насѣкомыхъ и червей.

IV-й Классъ.

Общія свѣдѣнія изъ ботаники и минералогіи, и притомъ въ особенности свѣдѣнія о садоводствѣ, земледѣліи, лѣсоводствѣ, и о полезнѣйшихъ мѣстныхъ и заграничныхъ минералахъ.

Физика.

II-й Классъ.

Учитель объясняетъ свойства тѣлъ, наиболѣе поражающія чувства, а именно: что каждое тѣло имѣетъ опредѣленную форму

Klassa IV.

1) O podobieństwie trójkątów i proporcyonalności ich boków; 2) O powierzchni wielokątów; 3) Podział jeometryczny okręgu na części równe; 4) O stosunku okręgu do średnicy i powierzchni koła; 5) Wiadomości z trygonometryi potrzebne do nauk matematyczno-fizycznych, jako też do ścisłego wyrachowania powierzchni gruntów, do wynajdowania odległości i wysokości niedostępnych i t. d. 6) O objętości wielościanów, tudzież o powierzchni i objętości walców, ostrokręgów i kuli; 7) Jeometrya praktyczna z opisaniem narzędzi używanych jako to: stolika mierniczego, kątomiaru, cyrkla proporcyonalnego i t. d.

Wszystkie te wiadomości w téj klassie wykładane być mają w sposobie bardziéj do praktyki, niż do dalszéj teoryi zastosowanym.

Nauki Przyrodzone.

Historya naturalna.

Klassa I.

1) Rozkład rzeczy przyrodzonych na działy, gromady i rzędy; 2) Wyliczy Nauczyciel znaczniejsze rodzaje i niektóre gatunki rzeczy najciekawszych, najużyteczniejszych i najszkodliwszych; 3) Gromadę zwierząt ssących.

Klassa II.

Gromada ptaków, gadów i ryb.

Klassa III.

Gromada owadów i robaków.

Klassa IV.

Ogólna wiadomość botaniki i mineralogii. W szczególności o ogrodnictwie, rolnictwie, leśnictwie, o krajowych minerałach i zagranicznych użyteczniejszych.

Fizyka.

Klassa II.

Wyłoży Nauczyciel własności ciał najbardziej w zmysły uderzające, jako to: iż każde ciało ma pewną figurę, że się ta od-

которая измѣняется различными способами; напр. раздѣленіемъ тѣла на части, согрѣваніемъ, охлажданіемъ, раствореніемъ въ водѣ и другихъ жидкостяхъ. Затѣмъ онъ примѣнитъ эти свѣдѣнія къ искусству растягиванія золота, серебра, мѣди, желѣза, латуни, какъ въ тонкія проволоки, такъ и въ пластинки или листки, для приготовленія и выдѣлки разныхъ красокъ. Показавъ, что нѣкоторыя тѣла раздѣляются труднѣе, другія же легче, Учитель докажетъ ученикамъ, что связь частицъ или сцѣпленіе ихъ не во всѣхъ тѣлахъ бываютъ одинаковы. За симъ онъ объяснитъ дѣленіе тѣлъ на твердыя, жидкія и газообразныя, присовокупляя еще къ тому понятія объ измѣненіяхъ въ этихъ трехъ видахъ сцѣпленія и указывая для примѣра на нѣкоторыя тѣла твердыя, мягкія, гибкія, хрупкія, липкія и маркія. Отличая сцѣпленіе отъ прилипанія, онъ объяснитъ: что первое состоитъ въ притяженіи между собою частицъ въ одномъ тѣлѣ, а послѣднее въ притяженіи поверхности одного тѣла къ поверхности другаго. Основываясь на этихъ свойствахъ, онъ объяснитъ, въ чемъ состоитъ склеиваніе дерева, бумаги, паяніе металловъ, окраска масляными красками, живопись, выдѣлка стеклянныхъ зеркалъ. Доказавъ простыми опытами непроницаемость трехъ родовъ тѣлъ, Учитель долженъ объяснить ихъ скважность, а именно, что свойство это постоянно перемѣняется вслѣдствіе большаго или меньшаго нагрѣванія тѣлъ, или смѣшенія однихъ съ другими. Затѣмъ онъ изложитъ, что такое плотность тѣлъ, ихъ масса или вязкость и вѣсъ. Изъ скважности тѣлъ Учитель выведетъ свойство прониканія жидкостей въ разныя тѣла и докажетъ, что свойство это не всегда одинаково, потому что зависитъ отъ различія между тѣлами, проникающими и проницаемыми. При чемъ онъ примѣнитъ эти свѣдѣнія къ выдѣлкѣ и сохраненію разныхъ инструментовъ такъ, чтобы они не пухнули отъ сырости. Наконецъ, отъ скважности тѣлъ переходя къ ихъ прозрачности, онъ докажетъ простыми опытами, что прозрачность зависитъ отъ сближенія частицъ тѣла къ равномѣрной плотности, что доказывается тусклымъ или покрытымъ водою стекломъ, мутностью жидкости пока въ ней растворяется какое либо вещество, напр. соль въ водѣ, непрозрачностью водяной пѣны, тучи, тумана, водяныхъ паровъ и т. п.

Разсуждая о сжимаемости тѣлъ, Учитель докажетъ, что одни изъ нихъ сохраняютъ такой видъ, какой пріобрѣли вслѣдствіе

mienia różnemi sposobami, np. podzieleniem ciała na części, rozgrzewaniem, ziębieniem, rozpuszczaniem w wodzie i innych cieczach, zastosuje te wiadomości do sztuki ciągnienia złota, srebra, miedzi, żelaza, mosiądzu, tak na cienkie druciki, jako też blaszki czyli listki, do przygotowania i wyrabiania rozmaitych farb. Okazawszy, iż jedne ciała trudniéj, drugie łatwiéj dzielić się dają, przekona uczniów, iż niejednakowe jest trzymanie się cząstek w ciałach, czyli skupienie. Ztąd rozróżni ciała na stałe, ciekłe i płynne. Może jeszcze namienić o odmianach tych trzech stanów skupienia, przytaczając niektóre ciała twarde, miękkie, gibkie, kruche, lepkie, mażące. Rozróżni skupienie od przylgnienia, że pierwsze zależy na trzymaniu się cząstek w ciele, drugie zaś na trzymaniu się powierzchni jednego ciała z powierzchnią drugiego. Ztąd wytłumaczy na czém zależy klejenie drzewa, papieru, lutowanie metalów, dawanie pokostów, malowanie, robota zwierciadeł szklannych.

Okazawszy prostemi doświadczeniami nieprzenikliwość trojakiego gatunku ciał, wyłoży ich dziurkowatość, że własność ta ustawicznie się zmienia przez większe lub mniejsze ciał rozgrzewanie, albo przez mięszanie się jednych z drugiemi. Z tąd da poznać co jest gęstość ciał, co massa czyli miąższość, co waga; z dziurkowatości ciał wyprowadzi wsiąkanie cieczy w różne ciała, okaże, iż jest niejednakowe, jako zależące od różnicy ciał wsiąkających i nasiąkłych. Przystosuje wiadomości w tym względzie do roboty i sposobu utrzymywania rozmaitych narzędzi, aby od wilgoci nie pęczniały. Wyprowadzi nakoniec z dziurkowatości ciał ich przezroczystość, okaże prostemi doświadczeniami, że przezroczystość zależy na zbliżaniu się cząstek ciała do jednostajnéj gęstości, jak to okazuje szkło, mające polor starty, omoczone wodą, mętność cieczy, póki się w niéj rzecz jaka rozpuszcza, jak np. sól w wodzie, nieprzezroczystość piany z wody, chmury, mgły, wyziewów wodnistych i t. p.

Zastanawiając się nad ściśliwością ciał, okaże, iż jedne ciała zachowują taką figurę, jakiéj przez ciśnienie nabyły, drugie wra-

произведеннаго на нихъ давленія, другія же возвращаются къ первоначальной своей формѣ по прекращеніи дѣйствія сдавливающей силы. На этомъ основаніи онъ раздѣлитъ тѣла на тягучія и упругія, указывая на способы примѣненія тягучести и упругости къ выдѣлкѣ разныхъ предметовъ изъ глины, металловъ и другихъ матеріаловъ, а также разныхъ орудій и машинъ.

III-й Классъ.

1) Теплородъ. Доказать, что тѣла расширяются отъ нагрѣванія, и что причиною увеличенія ихъ объема—теплородъ. Нѣкоторыя тѣла легче проводятъ теплородъ, другія труднѣе. Примѣненіе этого свойства къ постройкѣ печей дла плавки металловъ или согрѣванія комнатъ. Способъ устройства термометра и его употребленіе. Объяснить, что тѣла, измѣняя свое состояніе, испускаютъ или поглощаютъ теплородъ. Способы добыванія теплорода. Пирометръ и его употребленіе.

2) Электричество. Объяснить его свойства посредствомъ тренія стекла; описать электрическую машину, электрометръ, Лейденскую банку и тому подобные снаряды. Объяснить образованіе молніи и грома. Указать способы устройства громоотводовъ.

3) Магнитизмъ. Изложивъ шесть свойствъ магнита, показать способы вооруженія его и приготовленія искусственныхъ магнитовъ и магнитныхъ стрѣлокъ.

4) Воздухъ. Доказать, помощью опытовъ, вѣсъ и упругость воздуха, объяснить устройство пневматической машины, барометра и другихъ инструментовъ, необходимыхъ къ изслѣдованію свойствъ воздуха.

5) Вода. Представляется въ трояконъ состояніи: льда, воды и пара. Описать образованіе росы, тумана, дождя, града, снѣга и другихъ водяныхъ и атмосферическихъ явленій.

IV-й Классъ.

Первый курсъ.

Свѣдѣнія о движеніи тѣлъ, о простыхъ и сложныхъ машинахъ. Объ опредѣленіи удѣльнаго вѣса и о необходимыхъ для этого инструментахъ. О зрительныхъ стеклахъ, о зеркалахъ, микроскопахъ, объ устройствѣ оптическихъ инструментовъ.

cają się do dawnéj figury, gdy siła cisnąca ustaje. Ztąd podzieli ciała na ciągłe i sprężyste, użyje przystosowania ciągłości i elastyczności do wyrabiania gliny, metalów i różnych materyałów, tudzież narzędzi i rozmaitych machin.

Klassa III.

1) Cieplik. Okazać iż ciała rozgrzane stają się większe, i że przyczyną powiększania się ciał jest cieplik. Jedne ciała łatwiéj, drugie trudniéj przepuszczają cieplik. Przystosowanie do stawiania pieców służących do topienia metalów, lub ogrzania jakiego miejsca. Sposób robienia termometru i jego użytek. Okazać, że ciała, odmieniając swój stan, albo biorą albo wyrzucają cieplik. Sposoby wydobywania cieplika. Pirometr i jego użytek.

2) Elektryczność. Okazać jéj własności przez potarcie szkła, opisać machinę elektryczną, elektrometr, butelkę lejdejską i tym podobne narzędzia. Wyłożyć formowanie się błyskawic i piorunów. Podać sposoby stawiania konduktorów.

3) Magnes. Wyłożywszy sześć własności magnesu, podać sposoby uzbrojenia magnesu, robienia sztucznych magnesów, tudzież igieł magnesowych.

4) Powietrze. Okazawszy ciężkość i elastyczność powietrza, wyłożyć sposób urządzenia machiny pneumatycznéj, barometru i innych narzędzi, do okazania własności powietrza potrzebnych.

5) Woda. Uważa się woda w trojakim stanie, gdy jest lodem, wodą i w stanie wyziewów. Tu opisać formowanie się rosy, deszczu, mgły, gradu, śniegu i innych tworów napowietrznych wodnistych.

Klassa IV.

Kurs pierwszy.

Wiadomość o biegu ciał, o machinach prostych i składanych. O dochodzeniu ciężkości gatunkowéj i narzędziach do tego stósownych. O soczewkach, zwierciadłach, mikroskopach i o sposobach urządzenia narzędzi optycznych.

Второй курсъ.

Начальныя основанія астрономической географіи, а именно: объясненіе горизонта, географической долготы и широты. О лунѣ, о солнцѣ, о временахъ года, о календарѣ, объ устройствѣ солнечныхъ часовъ.

Химическая физика.

Объяснить, что воздухъ и вода суть тѣла сложныя. Свойства кислорода, азота, водорода и другихъ газовъ. Свойства нѣкоторыхъ кислотъ, солей и родовъ земель. Теорія дыханія, животной теплоты, прозябанія растеній, виннаго, уксуснаго и гнилаго броженія.

Технологія.

IV-й Классъ.

1) Способы приготовленія разныхъ кислотъ, какъ-то: сѣрной, азотной, соляной, уксусной и т. п. Способы выдѣлки разныхъ солей, какъ-то: селитры, квасцовъ, нашатыря, купороса или сѣрнокислаго желѣза, мѣди, свинца, цинка, берлинской лазури и т. д.

2) Выдѣлка кожъ, бѣленіе растительныхъ веществъ, окраска сукна и другихъ тканей.

Чистописаніе.

Обучая чистописанію, Учитель долженъ стараться, чтобы рука учащагося пріобрѣла надлежащій навыкъ въ начертаніи отдѣльныхъ линій и чертъ, изъ коихъ образуются всѣ буквы азбуки. При этомъ слѣдуетъ съ самаго начала пріучать ученика къ соблюденію правильнаго положенія тѣла и руки. Учитель долженъ озаботиться о доставленіи ученикамъ самыхъ легкихъ образцовъ для письма и заставлять ихъ подражать онымъ, указывая и собственноручно исправляя ошибки противъ прописей. Коль скоро ученики выучатся писать отдѣльныя буквы, Учитель, для упражненія ихъ въ правописаніи, назначаетъ имъ для переписыванія соотвѣтственные ихъ понятіямъ отрывки изъ книги для чтенія.

Съ самаго начала онъ долженъ по возможности пріучать учениковъ къ начертанію буквъ безъ линій, для того, чтобы впослѣдствіи они могли писать строки прямо и въ равномъ между собою разстояніи. По мѣрѣ успѣховъ учениковъ въ чистописаніи, Учитель долженъ упражнять ихъ въ скоромъ и безошибочномъ

Kurs drugi.

Początki jeografii astronomicznéj, jako to: wyobrażenie horyzontu, długości i szerokości jeograficznéj. O xiężycu, słońcu, o porach roku, o kalendarzu. Robota kompasów.

Fizyka chemiczna.

Okazać, iż powietrze i woda są ciała złożone. Własności gazu kwasorodnego, saletrorodnego, wodorodnego i innych; własności niektórych kwasów, soli i gatunków ziemi. Wykład oddychania, ciepła zwierząt, wegetacyi roślin, fermentacyi winnéj, octowéj i zgniłej.

Technologija.

Klassa IV.

1) Sposoby wyrabiania rozmaitych kwasów, jako to: siarkowego, saletrowego, solnego, octowego i t. p. Sposoby wyrabiania różnych soli, jako to: saletry, ałunu, soli amonijackiej, koperwasu czyli siarczanu żelaza, miedzi, ołowiu, cynku, błękitu berlińskiego i t. p.

2) Garbowanie skór, bielenie istot roślinnych, farbowanie sukna i innych materyj.

Kaligrafija.

Przy nauce kaligrafii baczność mieć będzie Nauczyciel, aby ręka uczącego się potrzebnéj wprawy nabierała w kreśleniu pojedyńczych linij i rysów, z których się wszystkie litery alfabetu składają. Przyczém zaraz w początkach do przyzwoitego układu ciała i ręki młodego przyzwyczajać będzie. Postara się dla uczniów, o jak najłatwiejsze wzory do pisania, i one naśladować im zaleci, wytykając i poprawiając własną ręką błędy przeciwko nim popełnione. Gdy się wprawią w kreślenie pojedyńczych liter, dla wprawy w ortografiją naznaczać im będzie do przepisywania wyimki z książki do czytania, stosowne do ich pojęcia. Niech od początku zaraz, ile możności, przyzwyczaja uczniów do kreślenia

письмѣ подъ диктовку, сперва на польскомъ, а потомъ на французскомъ, латинскомъ или нѣмецкомъ языкѣ; однако онъ не въ правѣ принуждать никого писать непремѣнно нѣмецкими буквами, но, не смотря на то, ученики должны пріучаться къ чтенію нѣмецкой скорописи. Учитель долженъ имъ также показать, какъ чинить перья и приготовлять хорошія чернила.

Кромѣ того, всѣ Учители должны во всѣхъ классахъ наблюдать, чтобы ученики всѣ свои упражненія писали какъ можно лучше и чище.

Черченіе и рисованіе.

Полезнѣе всего въ окружныхъ училищахъ обучать техническому и геометрическому черченію. Учитель долженъ сначала упражнять учениковъ въ черченіи линіями обыкновенныхъ частей дома: оконъ, дверей, столовъ, стульевъ и т. п. принадлежностей и разнаго рода хозяйственныхъ орудій. Послѣ того онъ перейдетъ къ черченію круглыхъ и продолговатыхъ предметовъ, потомъ—къ изображенію предметовъ, имѣющихъ различныя очертанія окружности. Затѣмъ онъ объяснитъ, какимъ образомъ слѣдуетъ чертить эти предметы въ разныхъ положеніяхъ. Наконецъ, онъ будетъ упражнять учениковъ въ растушеваніи уже начерченныхъ фигуръ. Точно такимъ же образомъ и въ такой же послѣдовательности онъ долженъ обучать черченію геометрическихъ фигуръ, стараясь, чтобы ученики рисовали не изъ воображенія, а прямо съ натуры.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій

(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

liter bez linji, aby późniéj prosto i w równéj od siebie odległości wiersze pisali. Gdy w kaligrafii postęp uczniowie uczynią, starać się będzie Nauczyciel, aby się w prędkie i bezbłędne pisanie za dyktującym wprawiali, naprzód po polsku, potém po francuzku lub po łacinie, albo po niemiecku; nikogo atoli nie ma przymuszać, aby koniecznie pisał niemieckiemi literami; powinni się jednak uczniowie wprawiać w czytanie pism niemieckich; nauczy ich przytém sposobu temperowania piór i robienia dobrego inkaustu.

Prócz tego, każdy Nauczyciel, po wszystkich klassach, da baczność, aby uczniowie roboty swoje jak najlepiéj i najczyściéj pisali.

Rysunki.

Najużyteczniejsze są dla tych szkół rysunki technologiczne i jeometryczne. Zacznie Nauczyciel od wprawiania uczniów swoich w wykreślanie samemi tylko linijami najprościejszych części domu, jako to: okna, drzwi, stołu, stołków i t. p., naczyń i wszelkich narzędzi gospodarskich. Postąpi potém do wykreślania z nimi rzeczy okrągłych i podługowatych, daléj rozmaite obwody mających; potém pokaże, jak się rozmaite położenia tychże samych przedmiotów wykreślają. Nakoniec przystąpi do wprawiania uczniów w cieniowanie porobionych już figur. Tymże samym porządkiem i stopniowaniem postępować będzie w uczeniu rysunków jeometrycznych, starając się, aby uczniowie wszystko nie z imaginacyi, albo prosto z natury rysowali.

w Warszawie, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

———

Приложеніе къ № 14-му.

Еженедѣльное распредѣленіе предметовъ въ окружныхъ училищахъ, по классамъ и часамъ.

Предметы	Въ классахъ			
	I.	II.	III.	IV.
Законъ Божій	2	2	2	1
Польскій языкъ	6	2	2	2
Латинскій ,, ...	8	4	3	3
Французскій ,, ...	—	4	4	4
Нѣмецкій ,, ...	—	3	3	3
Географія	3	2	2	1
Всеобщая и польская исторіи . .	—	2	3	4
Ариѳметика и Геометрія	4	4	4	4
Естественная исторія, физика и технологія	4	4	3	7
Чистописаніе	3	3	2	1
Черченіе и рисованіе	2	2	2	2
Итого часовъ . .	32	32	32	32

На основаніи настоящаго распредѣленія, предметы должны быть преподаваемы:

въ каждомъ изъ четырехъ классовъ передъ обѣдомъ по 4 часа въ теченіе шести дней . . . . 24 часа,
послѣ обѣда, по два часа въ теченіе четырехъ дней 8 часовъ,

итого въ каждомъ классѣ . . . 32 часа,

что составитъ въ четырехъ классахъ вообще . . 128 часовъ.

Annex do Nr. 14-go.

Rozkład nauk na klassy i godziny tygodniowe w szkołach wydziałowych.

Nauki	w klassach			
	I.	II.	III.	IV.
Nauka Religii po godzin	2	2	2	1
Język Polski ,, ...	6	2	2	2
,, Łaciński ,, ...	8	4	3	3
,, Francuzki ,, ...	—	4	4	4
,, Niemiecki ,, ...	—	3	3	3
Jeografia ,, ...	3	2	2	1
Historya powszechna i polska . .	—	2	3	4
Arytmetyka i jeometrya	4	4	4	4
Historya naturalna, fizyka i technologija	4	4	3	7
Kaligrafija	3	3	2	1
Rysunki	2	2	2	2
Summa godzin . .	32	32	32	32

Podług tego rozkładu nauki dawane będą:
w każdéj z klass czterech przed południem godzin 4, dni sześć, godzin 24,
po południu godzin 2, dni cztery, godzin 8,

summa w jednéj klassie godzin 32,

w czterech zaś klassach uczyni godzin 128.

Изъ этого числа приходится:

для Ректора училища	7	часовъ,
для трехъ Профессоровъ по 19 часовъ	57	„
для трехъ Учителей по 19 часовъ	57	„
дла Законоучителя	7	„
всего, какъ показано выше, . .	128	часовъ.

№ 15.

Списокъ книгамъ, которыя должны находиться въ библіотекахъ окружныхъ училищъ.

(1820 г.)

I. По Закону Божію.

1) Пространный катехизисъ Флери;
2) исторія Израильскаго народа;
3) жизнь Іисуса Христа;
4) обычаи древнихъ христіанъ;
5) общая исторія Св. Церкви;
6) катихизисъ для Французскаго государства;
7) катихизисъ Тридентскаго собора;
8) проповѣди Скарги, Калинскаго, Карповича, Пржечитанскаго;
9) Библія.

II. По польскому языку.

1) сочиненія Красицкаго;
2) историческія пѣсни Нѣмцевича;
3) басни Нѣмцевича;
4) о стихотворномъ искусствѣ Дмоховскаго;
5) о краснорѣчіи и поэзіи, сочиненіе Голянскаго;
6) польская грамматика Копчинскаго, изд. 1818 года;
7) словарь польскаго языка Линде;
8) основныя начала воспитанія и образованія Нѣмейера;
9) замѣчанія о высшихъ нѣмецкихъ учебныхъ заведеніяхъ Швейковскаго;
10) Пильгримъ въ Добромилѣ;

Z tych godzin weźmie:

Rektor godzin	7,
Professorów trzech po godzin 19	57,
Nauczycieli trzech po godzin 19	57,
Nauczyciel Religii	7,
Wynosi jak wyżéj godzin	128.

N° 15.

Rejestr książek, mających się znajdować w bibliotekach szkół wydziałowych.

(1820 r.)

I. Do Religii.

1) Katechizm większy Fleurego;
2) Historya ludu Izraelskiego;
3) Życie Jezusa Chrystusa;
4) Obyczaje dawnych chrześcijan;
5) Historya powszechna Kościoła Ś-go;
6) Katechizm dla państwa Francuzkiego;
7) Katechizm koncylium Trydenckiego;
8) Kazania Skargi, Kalińskiego, Karpowicza, Przeczytańskiego.
9) Biblia.

II. Do języka Polskiego.

1) Dzieła Krasickiego;
2) Śpiewy historyczne Niemcewicza;
3) Bajki Niemcewicza;
4) Sztuka rymotwórcza Dmochowskiego;
5) O wymowie i poezyi Golańskiego;
6) Grammatyka języka polskiego przez Kopczyńskiego 1818;
7) Słownik języka polskiego przez Linde;
8) Zasady edukacyi i instrukcyi podług Niemeyera;
9) Uwagi nad szkołami wyższemi niemieckiemi przez Szwejkowskiego;
10) Pielgrzym w Dobromilu;

11) Панъ Матвѣй изъ Ендрихова, ярмарочный торговецъ;
12) Память послѣ доброй матери.

III. По латинскому языку.

1) Басни Федра, пять книгъ съ коментаріями I. Г. С. Швабе;
2) Корнелія Непота, жизнеописанія, по изданію Ставерена;
3) Гарлеса, сокращенная исторія римской словесности.

IV. По французскому языку.

1) Наука правильно говорить и писать по французски, или философическая и литературная грамматика этого языка для Французовъ и иностранцевъ, желающихъ основательно изучить его свойства, красоты и духъ, изданная Левисакомъ;

2) словарь французской Академіи, новое изданіе, умноженное болѣе чѣмъ двадцатью тысячами статей въ 2 томахъ;

3) новая французская Синонимика Жирора, Бозе, Рубана и Даламбера;

4) курсъ словесности по лучшимъ авторамъ, Левисака;

5) избранныя надгробныя слова Бурдалу, Маскарона, Ля-Рю, и Массильона;

6) Телемакъ и Аристоноусъ, 2 тома;

7) сочиненія Беркэна, изданныя Ант. Авг. Ренуаромъ, въ 20 томахъ;

8) Сандфортъ и Мертонъ и Малый Грандиссонъ, 3 тома;

9) Плутархъ для юношества, изд. Бланшара 6 томъ;

10) Путешественникъ для юношества, соч. Бланшара 6 том.;

11) басни Лафонтена и поэма Адонисъ, 2 тома;

12) характеры, Лабрюйера, 3 тома.

V. По нѣмецкому языку.

1) Нѣмецкая грамматика Аделунга;

2) ортографическій словарь Аделунга;

3) ручной словарь нѣмецкаго языка, Лейпцигъ, изд. Рабенгорста;

4) о нѣмецкомъ слогѣ, соч. Аделунга;

5) собраніе сочиненій Хр. Фир. Геллерта, новое изданіе въ 10 томахъ;

6) З. А. Р. Шнейдера (Апостолическаго викарія и исповѣдника Саксонскаго Короля) Христіанинъ въ разныхъ житейскихъ отношеніяхъ, 14 великопостныхъ проповѣдей.

11) Pan Maciej z Jędrychowa, drelicharz jarmarkowy;
12) Pamiątka po dobréj matce.

III. Do języka Łacińskiego.

1) Phaedri Fabularum Aesopiarum libri V, cum commentario perpetuo J. G. S. Schwabe;
2) Corneli Nepotis vitae, ex editione von Staveren;
3) Harlesii notitia brevior litteraturae Romanae.

IV. Do języka Francuzkiego.

1) L'art de parler et d'écrire correctement la langue française, ou grammaire philosophique et littéraire de cette langue à l'usage des françois et d'étrangers, qui désirent en connoitre à fond les principes, les beautés et le génie, par Levizac.
2) Dictionaire de l'Académie française, nouvelle édition, augmentée de plus de vingt mille articles, 2 vol.
3) Nouveaux synonymes françois de Girard, Beauzée, Rouband et d'Alembert;
4) Cours de littérature extrait des meilleurs auteurs, par Levizac;
5) Oraisons funèbres choisies de Bourdaloue, Mascarron, La Rue et Massillon;
6) Télémaque suivi d'Aristonôus 2 vol.
7) Oeuvres de Berquin, par Ant. Aug. de Renouard, 20 vol.
8) Sandfort et Merton, et le petit Grandisson, 3 vol.
9) Le Plutarque de la jeunesse par Blanchard, 6 vol.
10) Le voyageur de la jeunesse par Blanchard, 6 vol.
11) Fables de Lafontaine suivies d'Adonis, poëme, 2 vol.
12) Les caractères de la Bruyère, 3 vol.

V. Do języka niemieckiego.

1) Adelungs deutsche Sprachlehre;
2) Adelungs Wörterbuch der Orthographie;
3) Handwörterbuch der deutschen Sprache, Leipzig bei Rabenhorft;
4) Adelungs über den deutschen Styl, 2 Bände;
5) Chr. Fürchtg. Gellerts sämmtliche Schriften. Neue Ausgabe, 10 Bände.
6) A. P. Schneider (Apostol. Vicarius und Beichtrather des Königs von Sachsen) Der Christ inden verschiedenen Verhältnissen des Lebens; in 14 Fastenpredigten.

VI. *По географіи и исторіи.*

1) Гаспари, полный учебникъ землеописанія;

2) географическія карты Глоссефельда, Соцмана и Гаспари;

3) Галлети, краткая всеобщая исторія;

4) Беккера всеобщая исторія для юношества;

5) польская исторія Бандтке;

6) краткій очеркъ греческой и римской исторіи соч. Гольдсмита, переводъ ксендза Ольшевскаго.

По ариѳметикѣ, алгебрѣ и геометріи.

1) Математическіе очерки Озанама;

2) Евклидъ на польскомъ языкѣ;

3) Мецбургъ;

4) математическо-физическая географія И. Снядецкаго;

5) практическая геометрія Заборовскаго;

6) алгебра Устржицкаго;

7) математическая терминологія, Кондильяка.

VIII. *По физикѣ и химіи.*

1) Физическій словарь Либеса;

2) химическая философія Фуркроа, по польски;

3) химія Шапталя;

4) камеральная химія Гермштета;

5) химія, въ примѣненіи къ искусствамъ Шапталя;

6) физика Осинскаго;

7) химія Снядецкаго;

8) технологическіе журналы, какъ напр. Сыльванъ, Изисъ и т. п.

IX. *По естественной исторіи.*

1) Сочиненія Клюка;

2) зоологія Юндзила;

3) Бюффонъ, въ сокращеніи;

4) Функе, разныя сочиненія по части естественной исторіи и технологіи.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій
(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

VI. Do jeografii i historyi.

1) Gaspari vollständiges Handbuch der Erdbeschreibung.
2) Karty jeograficzne Güssefelda, Satzmana i Gaspari.
3) Galleti kleine Weltgeschichte.
4) Beckers Weltgeschichte für die Jugend.
5) Historya polska Bandkiego.
6) Krótki zbiór historyi greckiéj i rzymskiéj, przekład X. Olszewskiego, p. Goldsmita.

VII. Do arytmetyki, algiebry i jeometryi.

1) Récréations mathématiques par Ozanam.
2) Euklides po polsku.
3) Metrburg.
4) Jeografia matematyczna, fizyczna, przez J. Sniadeckiego.
5) Jeometrya praktyczna Zaborowskiego.
6) Algiebra Ustrzyckiego.
7) La langue des calculs par Condillac.

VIII. Do fizyki i chemii.

1) Dictionnaire de Physique par Libes.
2) Filozofia chemiczna Fourcroy, po polsku.
3) Chimie de Chaptal.
4) Cameral-Chimie von Härmbstädt.
5) Chimie appliquée aux arts par Chaptal.
6) Fizyka Osińskiego.
7) Chemia Sniadeckiego.
8) Dzienniki technologiczne, jako to Sylvan, Izys, i t. p.

IX. Do historyi naturalnéj.

1) Dzieła Kluka.
2) Zoologia Jundziłła.
3) Buffon abrégé.
4) Funke, rozmaite dzieła historyi naturalnéj i technologii.

Warszawa, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

№ 16.

Списокъ предметамъ, необходимымъ для кабинетовъ: математическаго, физическаго, химическаго и естественной исторіи, въ окружныхъ училищахъ.

(1820 года.)

I. Естественная исторія.

1) Коллекція важнѣйшихъ растеній;

2) коллекція разныхъ родовъ земли, камней, металловъ и другихъ туземныхъ и заграничныхъ ископаемыхъ веществъ;

3) коллекція насѣкомыхъ, за стекломъ, а также другихъ мелкихъ органическихъ существъ въ спиртѣ.

II. Математика.

1) Математическій приборъ съ пропорціональнымъ циркулемъ;

2) мензула и къ ней:

a) діоптры;

b) межевая цѣпь,

c) уровень съ водою,

d) магнитная стрѣлка,

3) компасъ;

4) уровень для нивеллировки (ватерпасъ).

III. Физика.

Механика:

1) простыя машины и орудія: какъ-то: *a*) вѣсы, *b*) три рода рычага, *c*) простой безмѣнъ, *d*) воротъ, *e*) нѣсколько блоковъ деревянныхъ или изъ желтой мѣди, *f*) наклонная плоскость, *d*) винтъ;

2) сложныя машины: *a*) сложный безмѣнъ, *b*) безконечный винтъ, *c*) полистасть, *d*) модели общеупотребительныхъ машинъ, какъ-то: бабы, лѣсопильни, вѣтрянныхъ и водяныхъ мельницъ, станковъ для рѣзанія соломы, насосовъ и т. п.;

Гидростатика: *a*) ареометръ, *b*) гидрометръ, *c*) барометръ, *d*) гигрометръ, *e*) пневматическая машина съ нѣсколькими реципіентами;

Оптика: *a*) нѣсколько зрительныхъ стеколъ, вогнутыхъ и выпуклыхъ, *b*) подзорная труба, *c*) зеркало плоское, выпуклое и вогнутое, *d*) простой микроскопъ, *e*) сложный микроскопъ, *f*) солнечный микроскопъ;

Nº 16.

Rejestr rzeczy potrzebnych do gabinetu historyi naturalnéj, matematyki, fizyki i chemii w szkołach wydziałowych.

(1820 roku)

I. Historya naturalna.

1) Zbiór roślin najpotrzebniejszych;

2) Zbiór ziemi, kamieni, metalów i innych rzeczy kopalnych krajowych i zagranicznych;

3) Zbiory insektów za szkłem, tudzież innych drobniejszych płodów organicznych w spirytusach.

II. Matematyka.

1) Sztuciec z cyrklem proporcyonalnym;
2) Stolik jeometryczny, do niego:
a) Dyoptry,
b) Łańcuch,
c) Libella,
d) Igła magnesowa;
3) Bussola;
4) Libella do równoważenia gruntu.

III. Fizyka.

Mechanika:

1) Machiny i narzędzia pojedyncze, jako to: *a*) waga, *b*) trzy gatunki drąga, *c*) przemian pojedyńczy, *d*) koło na walcu, *e*) bloków kilkanaście drewnianych lub mosiężnych, *f*) równia pochyła, *g*) śruba.

2) Machiny złożone: *a*) przemian złożony, *b*) śruba nieustająca, *c*) pancration, *d*) modele machin użyteczniejszych w społeczności, jako to: kafarów, tartaków, wiatraków, młynów, sieczkarni, pomp, i t. p.

Hidrostatyka: *a*) areometra, *b*) hidrometr, *c*) barometr, *d*) higrometr; *e*) machina pneumatyczna z kilką recypiensami.

Optyka: *a*) kilka soczewek wklęsłych, wypukłych, *b*) perspektywa, *c*) zwierciadło płaskie, wypukłe, wklęsłe, *d*) mikroskop pojedyńczy, *e*) mikroskop złożony, *f*) mikroskop słoneczny.

Электричество: электрическая машина со стекляннымъ кругомъ или цилиндрическая; электрофоръ;

Магнитизмъ: магнитъ естественный или искуственный;

Химія: нѣсколько термометровъ, ванна для собиранія газовъ, нѣсколько ретортъ, плавильныхъ горшковъ, стеклянныхъ или фарфоровыхъ чашекъ и разныхъ сосудовъ для собиранія газовъ.

Примѣчаніе. Помѣщенныя подъ № 12 правила для учениковъ публичныхъ учебныхъ заведеній, равномѣрно относятся и къ училищамъ окружнымъ.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій (подписано) *Ст. Потоцкій.*

№ 17.

Утвержденіе договора, заключеннаго между Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, относительно воеводскаго училища въ Щебржешинѣ.

(26 Іюня 1819 года.)

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА I-го,

Императора и Самодержца Всероссійскаго, Царя Польскаго, и проч., и проч., и проч.

Князь-Намѣстникъ въ Царствѣ, по Государственному Совѣту.

Вслѣдствіе представленія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія отъ 22 Іюня текущаго года за № 3,555, настоящимъ постановленіемъ утверждаю во всѣхъ пунктахъ договоръ, заключенный 11 Мая текущаго года между сказанною Коммисіею и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, по силѣ котораго означенный Графъ ординатъ обязался содержать навсегда, вмѣсто Замойскаго училища, воеводское училище въ Щебржешинѣ и выстроить зданіе согласно утвержденному плану.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Совѣта Управленія отъ 26 Іюня 1819 года.

(подписано) *Заіончекъ.*

Elektryczność: machina elektryczna, taflowa lub cylindrowa, elektrofor.

Magnetyzm: magnes naturalny lub sztuczny.

Chemia: kilka termometrów, wanienka do zbierania gazów, kilka retort, tygielków, miseczek szklannych lub porcelanowych i rozmaitych naczyń do zbierania gazów.

Uwaga. Ustawa dla uczniów szkół publicznych, zamieszczona pod Nr. 12, stosuje się zarówno do uczniów szkół wydziałowych.

Warszawa, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

N° 17.

Zatwierdzenie układu między Kommissyą Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, co do Szkoły Wojewódzkiéj w Szczebrzeszynie.

(d. 26 Czerwca 1819 roku.)

w Imieniu Najjaśniejszego

ALEXANDRA I-go,

Cesarza Wszech Rossyj, Króla Polskiego,

etc., etc., etc.,

Książe Namiestnik Królewski, w Radzie Stanu.

Na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 22 Czerwca r. b. Nr. 3,555, układ przez nią z Hrabią Ordynatem Zamojskim w dniu 11 Maja r. b. zawarty, wedle czego tenże Hrabia Ordynat obowiązuje się na zawsze, zamiast szkoły Zamojskiéj, utrzymywać szkołę wojewódzką w Szczebrzeszynie i dom podług przyjętych planów wystawić, niniejszem we wszystkich punktach zatwierdzamy.

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Rady Administracyjnéj, dnia 26 Czerwca 1819 roku.

(podpisano) *Zajączek.*

№18.

Договоръ, заключенный между Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ Ординатомъ Замойскимъ, пожизненнымъ Попечителемъ Замойска училища, о фундушахъ этого училища.

(11 Мая 1819 года.)

Основываясь на пожалованной 8 Мая 1786 Его Величествомъ Императоромъ Австрійскимъ Іосифомъ II-мъ грамотѣ, въ силу которой принадлежащія фундушу Замойскаго Лицея имѣнія, а именно: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина, присоединены къ Замойской ординаціи, съ условіемъ содержанія означеннаго Лицея, безсмѣнное же попечительство надъ этимъ училищемъ, учрежденнымъ въ прежнія времена славной памяти Яномъ Замойскимъ, предоставлено ординатамъ Замойскимъ, и принимая въ уваженіе, что прочіе фундуши того же заведенія, въ суммахъ и записяхъ состоящіе, сдѣлались, вслѣдствіе измѣнившихся обстоятельствъ, по бо́льшей части ненадежными; наконецъ, имѣя въ виду, что городъ Замосць обращенъ въ 1809 году въ крѣпость, и что училищныя зданія въ этомъ городѣ, по случаю перехода ихъ равнымъ образомъ въ военное вѣдомство, не могутъ уже болѣе быть употреблены согласно первоначальному своему назначенію, по ходатайству же ордината Правительство Царства Польскаго постановило: за уступку ему зданій Замойскаго училища уплатить, въ видѣ вознагражденія, сумму 671,984 злот. польскихъ 1 грошъ, съ условіемъ употребленія ея, согласно назначенію, на содержаніе училища,—Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, наблюдая по долгу службы за цѣлостью эдукаціонныхъ фундушей и желая сохранить ненарушимыми права, предоставленныя ординату Замойскому на учрежденное предками его училище, и обезпечить навсегда надлежащій фундушъ заведенія, сочла нужнымъ, по соглашеніи съ ординатомъ Замойскимъ, заключить, на взаимно принятыхъ основаніяхъ, слѣдующій офиціальный договоръ.

Ст. 1.

Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія потребуетъ отъ Правительственной Коммисіи Фи-

N⁰ 18.

Układ między Kommissyą Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, Kuratorem wieczystym szkoły Zamojskiej, o fundusze tejże szkoły Zamojskiej.

(d. 11 Maja 1819 roku.)

Zapatrzywszy się na Dyplomat Najjaśniejszego Cesarza Austryjackiego Józefa II-go, z dnia 8 Maja 1786 roku, przez który dobra należące do funduszu Liceum Zamojskiego, jako to: Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina wcielone zostały do ordynacyi Zamojskiéj, pod warunkiem utrzymywania tegoż Liceum, a Kuratorya wieczysta nad tą szkołą, założoną niegdy przez sławnéj pamięci Jana Zamojskiego, oddana Ordynatom Zamojskim, i zważając że inne fundusze tego Instytutu w summach i zapisach, przez zmianę okoliczności, po większéj części stały się niepewnemi, gdy nakoniec w roku 1809 miasto Zamość na twierdzę zajęte zostało, gmachy szkolne w temże mieście, równie na użytek wojskowy obrócone, pierwotnemu przeznaczeniu swojemu daléj służyć nie mogły, a za staraniem Ordynata, Rząd Królestwa Polskiego postanowił, za ustąpione sobie gmachy szkolne Zamojskie, opłacić wynagrodzenie w summie złotych polskich 671,984 gr. 1, pod warunkiem użycia jéj na właściwe przeznaczenie szkoły; przeto Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, z obowiązku czuwania nad całością funduszów edukacyjnych, chcąc i Ordynata Zamojskiego zachować przy służących mu prawach co do szkoły przez przodków jego założonéj, i na wieczne czasy zabezpieczyć właściwy fundusz Instytutu, uznała potrzebę za zniesieniem się z Ordynatem Zamojskim, wedle wzajemnie przyznanych zasad, urzędowy przyjąć układ następujący:

Art. 1.

Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wezwie Kommissyę Rządową Przychodów i Skarbu,

нансовъ и Казначейства распоряженія о выдачѣ ординату Замойскому суммы шестьсотъ семьдесятъ одной тысячи девятьсотъ восмидесяти четырехъ злотыхъ польскихъ однаго гроша (671,984 злот. поль. 1 гроша), согласно договору, заключенному 25 Іюля 1818 года между означенною Коммисіею и Графомъ ординатомъ Замойскимъ.

Ст. 2.

Графъ ординатъ Замойскій обязывается, съ своей стороны, выстроить въ городѣ Щебржешинѣ, расположенномъ вблизи Замосця и принадлежащемъ также къ имѣніямъ Замойской ординаціи, училищное зданіе и въ продолженіе трехъ лѣтъ, то есть къ 31 Іюля 1822 года, окончить постройку его по планамъ, утвержденнымъ Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія. Онъ тогда только не будетъ отвѣчать за промедленіе въ окончаніи постройки этого зданія, если самъ испытаетъ промедленіе или неустойку въ полученіи изъ Казны денегъ въ опредѣленный вышеприведеннымъ договоромъ срокъ.

Ст. 3.

Ординатъ Замойскій обязывается теперь и на будущее время, самъ и отъ имени своихъ наслѣдниковъ, содержать перенесенное въ Щебржешинъ Замойское училище на степени воеводскаго училища. Въ составъ наставниковъ этой школы будутъ входить Ректоръ, шесть Профессоровъ и пять Учителей. Что же касается жалованья, то опредѣленіе размѣра его предоставляется Попечителю и его наслѣдникамъ; Профессоры же и Учители Замойскаго училища обязаны будутъ придерживаться условій, какія заключены будутъ съ каждымъ изъ нихъ порознь по сему предмету.

Ст. 4.

Для болѣе прочнаго обезпеченія существованія Замойскаго училища, ординатъ Замойскій изъ вышеприписанной суммы 671,984 злотыхъ польскихъ 1 гроша, обезпечитъ временно посредствомъ ипотечной записи на своихъ имѣніяхъ пятьсотъ тысячъ злот. польскихъ (500,000), назначая доходъ отъ сей послѣдней суммы на содержаніе упомянутаго училища. Въ продолженіе же трехъ лѣтъ, считая со времени заключенія настоящаго договора, Графъ ординатъ, при содѣйствіи Правительственной

aby summę złotych polskich sześć kroć siemdziesiąt jeden tysięcy, dziewięćset ośmdziesiąt cztery, grosz jeden, Nr. 671,984 złotych polskich grosz 1, podług układu między nią a Ordynatem Zamojskim, w dniu 25 Lipca 1818 roku zawartego, onemuż wydać nakazała.

Art. 2.

Hrabia Ordynat Zamojski obowiązuje się nawzajem w mieście Szczebrzeszynie, bliskiem Zamościa i także do dóbr Ordynacyi Zamojskiéj należącem, wystawić i w przeciągu lat trzech, to jest na dzień 31 Lipca 1822 roku ukończyć budowę szkolną, podług planów przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdzonych. Wtedy tylko o spóźnienie w ukończeniu téj budowli nie będzie mógł być winionym, kiedyby mu w odebraniu ze Skarbu summy, w terminach układem wyżéj przytoczonym oznaczonych, opóźnienia lub zawodu doświadczyć przyszło.

Art. 3.

Ordynat Zamojski na teraz i na przyszłość, za siebie i za następców swoich, obowiązuje się utrzymywać szkołę Zamojską do Szczebrzeszyna przeniesioną w stopniu szkoły wojewódzkiéj. Zgromadzenie Nauczycielskie téj szkoły składać się będzie z Rektora i oprócz niego z sześciu Professorów, tudzież pięciu Nauczycieli. Co się tycze pensyi, tę zostawia się Kuratorowi i jego następcom do udeterminowania, a Professorowie i Nauczyciele szkoły Zamojskiej obowiązani będą trzymać się układów, jakie z niemi w szczególności zawarte, w téj mierze zostaną.

Art. 4.

Dla gruntowniejszego zabezpieczenia exystencyi szkoły Zamojskiéj, Ordynat Zamojski tymczasem z powyżéj wyrażonéj summy złotych polskich 671,984 gr. 1, zahypotekuje na dobrach swoich summę pięć kroć sto tysięcy złotych polskich Nr. 500,000, przeznaczając dochód z niéj na utrzymanie szkoły wspomnionéj. W przeciągu zaś lat trzech od daty niniejszego układu, Hrabia Ordynat, za dołożeniem się Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych

Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, пріобрѣтетъ покупкою, за сказанную сумму 500,000 злотыхъ польскихъ, поземельныя имѣнія на правахъ вѣчнаго владѣнія, кои будутъ присоединены къ имѣніямъ ординаціи и, обще съ вышепоименованными имѣніями Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина, а также съ прочими донынѣ существующими и могущими быть отысканными обратно фундушами, будутъ составлять вѣчный фундушъ на содержаніе Замойскаго училища, въ завѣдываніи Попечителя и его наслѣдника.

Ст. 5.

Право безсмѣннаго попечительства надъ вышепоименованнымъ Замойскимъ училищемъ предоставляется и обезпечивается въ пользу нынѣшняго ордината Замойскаго и въ пользу будущихъ наслѣдниковъ ординаціи. Затѣмъ училище это остается и впредь оставаться будетъ подъ непосредственнымъ надзоромъ Попечителя.

Попечитель назначаетъ способнаго Ректора и представляетъ его на утвержденіе высшей власти по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія. Попечитель назначаетъ Профессоровъ и Учителей изъ числа тѣхъ кандидатовъ, права коихъ на званіе Професcора или Учителя признаны будутъ достаточными высшею властью вѣдомства Народнаго Просвѣщенія; о назначеніи ихъ ординатъ увѣдомляетъ Правительственную Коммисію Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 6.

Попечитель представляетъ въ Правительственную Коммисію предписанные воеводскимъ училищамъ полугодичные рапорты, получаетъ прямо отъ нея распоряженія относительно объема и способа преподаванія наукъ и по другимъ предметамъ, и наблюдаетъ за исполненіемъ оныхъ. Съ прочими административными властями онъ не входитъ, въ отношеніи этого училища, ни въ какія сношенія. Училищныя зданія находятся въ вѣдѣніи Попечителя. Попечитель не обязанъ давать отчетовъ объ училищныхъ фундушахъ, содержаніе же въ хорошемъ состояніи училищныхъ зданій лежитъ на его обязанности.

Ст. 7.

Училищные платежи, опредѣленные постановленіями Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣще-

i Oświecenia Publicznego, nabędzie za tęż summę 500,000 złotych polskich prawém wieczystem dóbr ziemskich, które wcielone będą do dóbr Ordynacyi, i wspólnie z wyżéj wymienionemi dobrami Chmielkiem, Rakówką, Zawadką i Bukowiną, tudzież z innemi dotąd istniejącemi i odzyskać się mogącemi funduszami, stanowić będą wieczny fundusz na utrzymywanie szkoły Zamojskiéj, pod zarządzaniem Kuratora i jego następców.

Art. 5.

Zachowuje się i zaręcza dla dzisiejszego Ordynata Zamojskiego i dla Ordynatów następnych prawo Kuratoryi wieczystéj nad wspomnioną szkołą Zamojską. Zostaje więc i zostawać będzie ta szkoła pod bezpośrednim dozorem Kuratora. Kurator mianuje kwalifikującego się Rektora, i przedstawia go do potwierdzenia Najwyższéj Magistratury Oświecenia Publicznego. Kurator mianuje Professorów i Nauczycieli z liczby tych kandydatów, których kwalifikacye do stopni Professorskich lub Nauczycielskich uznane będą przez Najwyższą Władzę Oświecenia Publicznego za dostateczne; o nominacyi ich Ordynat donosi Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6.

Kurator składa Kommissyi Rządowéj przepisane dla szkół wojewódzkich półroczne rapporta, odbiera od niéj wprost rozporządzenia względem trybu nauk, sposobu ich dawania i tam daléj, i nad ich wykonaniem czuwać będzie. W żadnych innych stosunkach z innemi Władzami administracyjnemi co do téj szkoły nie zostaje. Budowle szkolne zostawać mają pod zarządem Kuratora. Do zdawania rachunków z funduszów szkolnych Kurator nie jest obowiązany, utrzymanie zaś w dobrym stanie budowli szkół do niego należy.

Art. 7.

Opłaty szkolne, urządzeniami Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ustanowione, przy zacho-

нія предоставляются въ распоряженіе Попечителя, съ соблюденіемъ изданныхъ Коммисіею по сему предмету правилъ.

Ст. 8.

Во время производства публичныхъ испытаній въ училищѣ, пріѣзжать будетъ туда Коммисаръ Просвѣщенія изъ числа членовъ Воеводской Коммисіи, или лицо, командированное изъ Воеводскаго Совѣта. Генеральный Визитаторъ посѣщаетъ это училище сообразно даннымъ ему инструкціямъ, наравнѣ съ прочими публичными учебными заведеніями.

Ст. 9.

Професcоры и Учители Замойскаго училища пріобрѣтаютъ наравнѣ съ прочими Професcорами и Учителями права на полученіе отъ Правительства эмеритальныхъ пенсіоновъ или наградъ, а также всѣхъ отличій.

Ст. 10.

Въ случаѣ, если Попечитель будетъ не въ состояніи, по уважительнымъ причинамъ, заниматься лично надзоромъ по Замойскому училищу, — онъ долженъ отнестись въ Правительственную Коммисію о временномъ назначеніи исправляющаго должность Попечителя.

Настоящій договоръ, составленный въ двухъ совершенно сходныхъ экземплярахъ, одобренъ въ общемъ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и подписанъ Министромъ, Предсѣдательствующимъ въ той же Правительственной Коммисіи, а также Графомъ ординатомъ Замойскимъ въ качествѣ стороны, и для сообщенія ему бо́льшей силы и прочности будетъ представленъ на утвержденіе Правительства.

Въ Варшавѣ, въ общемъ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія 11 Мая 1819 года.

Министръ Предсѣдательствующій
(подписано) *С. Потоцкій.*

Безсмѣнный Попечитель Замойскаго училища
(подписано) *С. Ординатъ Замойскій.*

waniu jéj w téj mierze przepisów, pod zarządzeniem Kuratora zostają.

Art. 8.

W epokach, w których przypadają publiczne popisy szkoły, zjeżdżać będzie na nie Kommissarz Oświecenia, zasiadający w Kommissyi Wojewódzkiéj, lub osoba delegowana z Rady Wojewódzkiej. Wizytator Jeneralny zwiedza tę szkołę podług swoich instrukcyj, równie jak i inne szkoły publiczne.

Art. 9.

Professorowie i Nauczyciele szkoły Zamojskiéj nabywać będą, równie z innemi Professorami i Nauczycielami, prawa do uzyskania pensyi lub nagród emerytalnych, toż do wszelkich zaszczytów u Rządu.

Art. 10.

W przypadku gdyby Kurator, dla ważnych przyczyn, nie mógł osobiście trudnić się dozorem szkoły Zamojskiéj, znosić się będzie z Kommissyą Rządową względem poruczenia doczeénie zastępstwa Kuratoryi.

Niniejszy układ w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach sporządzony, na posiedzeniu ogólnem Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyjęty i przez Ministra Prezydującego w tejże Kommissyi Rządowéj, tudzież przez Hrabiego Ordynata Zamojskiego, jako stronę, podpisany, dla tem większéj trwałości Rządowi do zatwierdzenia ma być podany.

W Warszawie, na posiedzeniu ogólném Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dnia 11 Maja 1819 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *S. Potocki.*

Kurator wieczysty szkół Zamojskich
(podpisano) *S. Ord. Zamojski.*

№ 19.

Извлеченіе изъ Высочайше утвержденнаго 1833 года устава гимназій и училищъ: обводовыхъ и начальныхъ или приходскихъ въ Царствѣ Польскомъ.

(1833 года.)

ГЛАВА I.

Положенія общія.

§ 1.

Общая цѣль учебныхъ заведеній заключается въ томъ, чтобы, при нравственномъ образованіи, доставлять юношеству средства къ пріобрѣтенію нужнѣйшихъ по состоянію каждаго познаній. Заведенія сіи суть: 1) училища первоначальныя или приходскія, 2) училища обводовыя и 3) гимназіи.

§ 2.

Приходскія училища подчинены Инспекторамъ обводовыхъ училищъ, а сіи Директорамъ гимназій, которыя, со всѣми подвѣдомственными онымъ училищами, состоятъ подъ непосредственнымъ управленіемъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 3.

Учебныя заведенія, содержимыя и управляемыя частными людьми, или обществами, подчиняются по принадлежности надзору начальствъ гимназій или обводовыхъ училищъ. Изъ сего исключаются училища для воспитанія духовенства, военныя и тѣ, кои, по Высочайшей волѣ, поручены особымъ управленіямъ.

Примѣчаніе. Глава II-я о начальныхъ или приходскихъ училищахъ (§§ 4—38) находится въ I-мъ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія (стр. 124—142).

ГЛАВА III.

О обводовыхъ училищахъ. Цѣль учрежденія и составъ.

§ 39.

Учрежденіе обводовыхъ училищъ имѣетъ двойную цѣль: приготовлять учениковъ въ высшіе классы гимназіи и доставлять юношеству способы пріобрѣтенія свѣдѣній, соотвѣтственныхъ состоянію каждаго.

Nº 19.

Wyciąg z NAJWYŻÉJ w r. 1833 zatwierdzonéj ustawy dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych czyli parafialnych w Królestwie Polskiem.

(1833 roku)

TYTUŁ I.

Rozporządzenia ogólne.

§ 1.

Cel ogólny instytutów naukowych jest: podać młodzieży, obok moralnego jéj ukształcenia, sposobność nabywania nauk stanowi każdego najpotrzebniejszych. Instytuta takowe są: 1) szkoły elementarne czyli parafialne; 2) szkoły obwodowe; 3) gimnazya.

§ 2.

Szkoły parafialne zostają pod dozorem Inspektorów szkół obwodowych, szkoły obwodowe pod dozorem Dyrektorów gimnazyów, a gimnazya ze wszystkiemi podległemi im szkołami, pod bezpośrednim zarządem Rady Wychowania Publicznego.

§ 3.

Instytuta naukowe, utrzymywane i zarządzane przez osoby prywatne, lub przez towarzystwa, oddają się pod dozór (wedle ich stopnia) Zwierzchności gimnazyalnéj, albo szkół obwodowych. Wyłączają się jednak, Seminarya, szkoły wojskowe, i te, które NAJJAŚNIEJSZY PAN osobnemu poruczy zarządowi.

Uwaga. Tytuł II-gi, traktujący o szkołach elementarnych, czyli parafialnych (§§ 4—38), znajduje się w tomie I Zbioru przepisów administracyjnych, dotyczących Wydziału Oświecenia (str. 125—143.)

TYTUŁ III.

O szkołach obwodowych. Cel, urządzenie i skład.

§ 39.

Urządzenie szkół obwodowych ma cel dwojaki, sposobić uczniów do wyższych klass w gimnazyach, i podawać środki dla młodzieży do nabywania wiadomości stosownych do stanu każdego z nich.

§ 40.

Во всякомъ обводѣ имѣетъ быть одно и болѣе училищъ обводовыхъ, по мѣрѣ нужды и возможности.

§ 41.

Обводовыя училища открываются съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 42.

При обводовомъ училищѣ долженъ быть Инспекторъ, который избирается изъ Учителей того же училища, отличившихся ревностію къ службѣ, хорошимъ поведеніемъ и знаніями. Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія утверждаетъ его въ семъ званіи, по представленію Директора воеводскихъ училищъ. Сверхъ того, для лучшаго надзора за училищами обвода и содѣйствія успѣхамъ благосостоянія оныхъ, назначаются Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія Почетные Инспекторы. Они избираются: одинъ изъ духовенства, между Деканами или Прелатами, другой свѣтскій, изъ числа жителей, или обводовыхъ и воеводскихъ чиновниковъ, по представляемымъ Воеводскимъ Совѣтомъ спискамъ кандидатовъ, извѣстныхъ своими знаніями, и коими будетъ изъявлено желаніе принять на себя сіе званіе.

§ 43.

Въ Учители обводовыхъ училищъ опредѣляются люди, доказавшіе на испытаніи въ одной изъ гимназій, что имѣютъ свѣдѣнія, нужныя для преподаванія, къ коему предназначаются. Они обязаны представлять достовѣрныя свидѣтельства въ безпорочномъ поведеніи и въ томъ вообще, что, по своимъ нравственнымъ качествамъ, могутъ быть допущены въ званіе Учителей.

§ 44.

Въ обводовыхъ училищахъ обучаются дѣти только мужескаго пола; учрежденію равныхъ онымъ, по степени преподаванія, училищъ для дѣвицъ мѣстное училищное начальство обязано содѣйствовать всѣми зависящими отъ него средствами.

§ 45.

Инспекторъ живетъ въ домѣ училища, если только сіе возможно.

§ 46.

Для присмотра за чистотою въ училищѣ полагается нужное число служителей.

§ 40.

W każdym obwodzie będzie jedna lub więcéj szkół obwodowych, w miarę potrzeby i możności.

§ 41.

Szkoły obwodowe zakładają się z decyzyi Rady Wychowania Publicznego.

§ 42.

Przy szkole obwodowéj powinien być Inspektor wybrany z Nauczycieli tejże szkoły, odznaczający się gorliwością w służbie, dobrą konduitą i wiadomościami. Rada Wychowania Publicznego zatwierdza go w tym stopniu, na przedstawienie Dyrektora szkół wojewódzkich. Prócz tego dla lepszego dozoru nad szkołami obwodowemi i pomocy w doprowadzeniu ich do dobrego stanu, Rada Wychowania Publicznego naznacza Inspektorów honorowych; takowych wybiera się, jednego z pomiędzy Duchowieństwa, z Dziekanów albo Prałatów, a drugiego ze świeckich obywateli, albo urzędników wojewódzkich lub obwodowych, za przedstawieniem przez Radę Wojewódzką listy kandydatów z osób znanych z nauk, i życzących przyjąć na siebie ten obowiązek.

§ 43.

Na Nauczycieli mianuje się osoby, które przez egzamen w jednym z Gimnazyów złożony dowiodą, iż kwalifikują się do dawania nauk, którym się poświęcają. Nadto złożyć powinni dostateczne świadectwa swojéj nienagannéj konduity, i w ogóle iż pod względem ich moralności, może im być powierzony obowiązek Nauczycielski.

§ 44.

W szkołach obwodowych uczą się tylko dzieci płci mezkiéj. Miejscowa zwierzchność szkolna obowiązana wszelkiemi środkami dopomagać do zaprowadzenia podobnéj szkoły dla dziewcząt.

§ 45.

Inspektor, jeżeli tylko można, mieszkać powinien w domu szkolnym.

§ 46.

Dla utrzymania czystości w szkole, będzie potrzebna liczba służących.

Часть учебная.

§ 47.

Курсъ ученія въ обводовыхъ училищахъ раздѣляется на 4 класса; на каждый назначается по одному году.

§ 48.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50-ти учениковъ, то оный раздѣляется на два, или на три разряда, по соразмѣрности.

§ 49.

Во всѣхъ четырехъ классахъ преподаются:

1) Законъ Божій и нравоученіе;

2) польскій и латинскій языки, включительно съ словосочиненіемъ;

3) россійскій языкъ;

4) ариѳметика;

5) геометрія до стереометріи включительно, но безъ доказательствъ;

6) географія;

7) исторія польская, россійская и всеообщая, но сокращенно;

8) чистописаніе и рисованіе.

§ 50.

Сверхъ сего, при обводовыхъ училищахъ, смотря по мѣстнымъ потребностямъ, могутъ быть открываемы, съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія, особые дополнительные курсы, для обученія тѣмъ искусствамъ и наукамъ, коихъ знаніе болѣе способствуетъ успѣхамъ въ оборотахъ торговли и въ трудахъ промышленности.

§ 51.

Главнѣйшіе изъ сихъ дополнительныхъ курсовъ могутъ быть слѣдующіе:

1) общія понятія объ отечественныхъ узаконеніяхъ, порядкѣ и формѣ судопроизводства, особенно по дѣламъ, относящимся къ торговлѣ;

2) основанія коммерческихъ наукъ и бухгалтеріи;

3) основанія механики, съ приложеніемъ оной къ обыкновеннѣйшимъ искусствамъ: основанія технологіи; рисованіе, приспособленное къ искусствамъ и ремесламъ, и важнѣйшія правила архитектуры;

Nauki.

§ 47.

Kurs nauk w szkołach obwodowych dzieli się na 4 klassy na każdą stanowi się rok jeden.

§ 48.

Jeżeli w jednéj klassie będzie więcéj jak 50 uczniów takowa dzieli się na dwa lub trzy oddziały, stosownie do liczby uczniów.

§ 49.

We wszystkich czterech klassach wykłada się:

1) Religia i nauka moralna;

2) język polski i łaciński wraz ze składnią;

3) język rossyjski;

4) arytmetyka;

5) geometrya do stereometryi włącznie, lecz bez dowodzeń;

6) geografia;

7) krótki rys historyi polskiej, rossyjskiéj i powszechnéj;

8) kalligrafia i rysunki.

§ 50.

Prócz tego w szkołach obwodowych w miarę miejscowéj potrzeby, za upoważnieniem Rady Wychowania Publicznego, mogą być zaprowadzone kursa dodatkowe tych sztuk i nauk, których znajomość posługuje do czynności w handlu i przemyśle.

§ 51.

Główniejsze z tych kursów dodatkowych mogą być następujące:

1) ogólne wyobrażenia o prawach krajowych, porządku i formie sądownictwa, osobliwie w sprawach handlowych;

2) zasady nauk handlowych i buchhalteryi;

3) zasady mechaniki, z zastosowaniem jéj do sztuk więcéj używanych, zasady technologii, rysowanie, zastosowane do sztuk i rzemiósł, i ważniejsze prawidła architektury;

4) сельское хозяйство и садоводство;

5) французскій и нѣмецкій языки.

§ 52.

Сіи дополнительные курсы учреждаются не всѣ вмѣстѣ, но по одному, или по два и болѣе, смотря по нуждѣ, средствамъ и удобности; при семъ принимаются въ особенное уваженіе изъявляемыя значительнѣйшими жителями желанія.

§ 53.

Дополнительные курсы могутъ быть учреждаемы частными людьми, или обществами, безъ пособій, но съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 54.

О надобности и средствахъ учредить какой либо дополнительный курсъ Инспекторъ обводоваго училища представляетъ Директору, подробно изъясняя, почему онъ считаетъ учрежденіе онаго полезнымъ. Директоръ, разсмотрѣвъ его представленіе и собравъ нужныя дополнительныя свѣдѣнія, препровождаетъ оныя, съ своимъ мнѣніемъ, на окончательное утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 55.

Для преподаванія въ сихъ особенныхъ классахъ, опредѣляются Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія и особые Учители; впрочемъ къ исправленію сей должности могутъ быть допускаемы и Учители обводовыхъ училищъ и самъ Инспекторъ, если Совѣтъ признаетъ сіе удобнымъ. Въ семъ случаѣ имъ назначается соразмѣрное прибавочное жалованье.

§ 56.

Ученики къ слушанію дополнительныхъ курсовъ допускаются не прежде, какъ по окончаніи положеннаго уставомъ ученія. Слушать оные не воспрещается и постороннимъ, но съ вѣдома училищнаго начальства.

§ 57.

Дополнительные курсы могутъ быть преподаваемы по два и по три раза въ недѣлю, смотря по обширности предмета оныхъ. Время для сего назначается сообразно взаимнымъ удобствамъ Учителей и учениковъ.

§ 58.

Въ воеводскихъ городахъ, сіи курсы поручаются особенному наблюденію Директора.

4) wiejskie gospodarstwo i ogrodnictwo;
5) język francuzki i niemiecki.

§ 52.

Takowe kursa dodatkowe ustanawiają się nie wszystkie razem, lecz po jednym, albo po dwa i więcéj, w miarę potrzeby, środków i dogodności, przyczém uważa się szczególniéj na życzenie znakomitszych mieszkańców.

§ 53.

Kursa dodatkowe mogą być zaprowadzone przez osoby prywatne lub gminy, bez pomocy od Rządu, zawsze jednak za zezwoleniem Rady Wychowania Pulicznego.

§ 54.

O potrzebie i środkach zaprowadzenia jakiego kursu dodatkowego, Inspektor szkoły obwodowéj przedstawia Dyrektorowi, wyszczególniając dla czego znajduje potrzebę ustanowienia kursu dodatkowego. Dyrektor rozpoznawszy jego przedstawienie i dokompletowawszy potrzebne wiadomości, przesyła takowe, wraz z swoją opinią, do ostatecznego zatwierdzenia Radzie Wychowania Publicznego.

§ 55,

Do dawania nauk w tych klassach dodatkowych, mianuje Rada Wychowania Publicznego osobnych Nauczycieli, wreszcie, obowiązek ten pełnić mogą Nauczyciele szkoły obwodowéj i sam Inspektor, jeżeli Rada uzna to za dogodne, w takim razie oznaczona im będzie stosowna płaca dodatkowa.

§ 56.

Uczniom niepierwéj dozwolono będzie słuchać kursów dodatkowych, aż po ukończeniu nauk ustawą przepisanych, nie wzbrania się słuchać ich i obcym, za wiadomością wszakże Zwierzchności szkolnéj.

§ 57.

Kursa dodatkowe mogą być dawane dwa i trzy razy w tydzień w miarę obszerności przedmiotu. Czas na to przeznacza się najdogodniejszy wzajemnie dla Nauczycieli i uczniów.

§ 58.

W miastach wojewódzkich kursa podobne poruczają się szczególnemu dozorowi Dyrektora.

§ 59.

Въ обводовыхъ училищахъ, гдѣ нѣтъ курсовъ дополнительныхъ, число Учителей опредѣляется по числу учениковъ и разрядовъ, на кои всякой классъ можетъ быть раздѣленъ. Вообще полагается семь Учителей:

1) Закона Божія и нравственности;
2) польскаго языка;
3) россійскаго языка;
4) латинскаго языка;
5) ариѳметики и геометріи;
6) географіи и исторіи;
7) чистописанія и рисованія.

§ 60.

Пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ годъ, предъ началомъ учебнаго курса; но и въ другое время дозволяется принимать тѣхъ, кои докажутъ на испытаніи, что имѣютъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной уже части курса.

§ 61.

Для принятія въ обводовое училище, представляющійся долженъ умѣть читать и писать и знать первыя четыре правила ариѳметики. Плата за учениковъ опредѣляетя 50 злотыхъ въ годъ. Дѣти чиновниковъ неимущихъ освобождаются отъ сей платы, представивъ о бѣдности своей свидѣтельство того начальства, въ вѣдѣніи котораго состоятъ, или состояли ихъ отцы. Свидѣтельства сіи не иначе уважаемы быть могутъ, какъ съ разрѣшенія двухъ Инспекторовъ.

§ 62.

Тѣ, кои обучавшись дома, или въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, пріобрѣли, кромѣ сихъ, еще другія предварительныя свѣдѣнія, могутъ, по испытаніи, быть приняты прямо въ одинъ изъ высшихъ классовъ.

§ 63.

Ученіе въ обводовыхъ училищахъ продолжается весь годъ, съ исключеніемъ лишь обыкновенной лѣтней вакаціи; время оной назначается до шести недѣль.

§ 64.

Ученіе бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней. Всякій урокъ продолжается полтора часа,

§ 59.

W szkołach obwodowych, gdzie nie ma kursów dodatkowych, liczba Nauczycieli naznacza się w stosunku liczby uczniów i oddziałów, na jakie klassy mogą być rozgałęzione, w ogólności liczy się siedmiu Nauczycieli:

1) Religii i nauki moralnéj;
2) języka polskiego;
3) „ rossyjskiego;
4) „ łacińskiego;
5) arytmetyki i geometryi;
6) geografii i historyi;
7) kaligrafii i rysunków.

§ 60.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz w rok, przed rozpoczęciem kursu naukowego, w innym czasie dozwala się przyjmować takich, którzy przez egzamen dowiodą, iż dostatecznie umieją tę część kursu, jaką już przebieżano.

§ 61.

Chcący być przyjętym do szkół obwodowych, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze cztery reguły arytmetyki. Opłata od ucznia oznacza się złp. 50 rocznie. Dzieci urzędników uwalniają się od téj opłaty skoro przedstawią świadectwa ubóstwa, od Władzy, pod którą się znajdowali albo znajdują ich ojcowie. Świadectwa takowe nie pierwéj za ważne uznane zostaną, aż za potwierdzeniem obudwóch Inspektorów.

§ 62.

Tacy którzy się uczyli w domu, albo szkołach prywatnych, i nabyli prócz wymienionych w powyższym artykule, jeszcze innych wiadomości przygotowawczych, mogą być przyjęci po złożonym egzaminie, do jednéj z wyższych klass.

§ 63.

Kurs nauk w szkołach obwodowych trwa przez rok cały, wyjąwszy czas zwyczajnych letnich wakacyj, na które przeznacza się najwięcéj sześć tygodni.

§ 64.

Lekcye bywają codzień, wyjąwszy niedziele i dni świąteczne, każda lekcya trwa półtory godziny i na każdy dzień prze-

и на каждый день назначается отъ трехъ до четырехъ уроковъ. По четвергамъ, въ послѣобѣденное время, желающіе могутъ быть обучаемы церковному пѣнію по нотамъ.

§ 65.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ для каждаго, начальства обводовыхъ училищъ принимаютъ въ основаніе приложенную у сего подъ буквою *Г* таблицу. Важныя по сей таблицѣ измѣненія допускаются не иначе, какъ съ одобренія Директора и съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія. При распредѣленіи уроковъ наблюдается вообще, чтобы преподаваніе труднѣйшихъ предметовъ назначалось въ первые, утренніе часы, и чтобы два урока, равно трудные, не слѣдовали одинъ за другимъ непосредственно.

§ 66.

Въ концѣ каждаго учебнаго года штатный и почетный Инспекторы производятъ испытаніе учениковъ всѣхъ классовъ; достойные назначаются къ переводу въ высшіе, а окончившіе положенное уставомъ ученіе, равно и слушавшіе какой либо дополнительный курсъ, получаютъ свидѣтельства (*), въ коихъ означается степень ихъ познаній всякаго предмета въ особенности. При семъ обращается особенное вниманіе на поведеніе ихъ и отличаются лишь благонравные. Малоуспѣвшимъ дозволяется вступить снова въ одинъ изъ классовъ, по принадлежности.

§ 67.

По окончаніи испытанія назначается день для торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются родители учениковъ и мѣстныя начальства. Ученики, или Учители произносятъ приличныя сему торжеству рѣчи, или читаютъ небольшія сочиненія; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и выпускаемыхъ съ одобрительными аттестатами. Окончившимъ ученіе раздаются свидѣтельства, а отличнѣйшіе ученики награждаются книгами, или похвальными листами, за подписаніемъ Инспекторовъ, Законоучителя и прочихъ Учителей. Бѣднымъ ученикамъ даютъ въ награжденіе такія книги, кои могутъ быть имъ нужны въ послѣдствіи. На каждый классъ опредѣляется не болѣе двухъ или трехъ награжденій, смотря по числу учениковъ.

(*) Буква К.

znacza się od trzech do czterech lekcyj. We Wtorki i Czwartki po obiedzie lekcye nie bywają. We Czwartki po obiedzie, życzący sobie tego, mogą się uczyć śpiewów kościelnych z nót.

§ 65.

Przy podziale przedmiotów naukowych i naznaczeniu dla każdego godzin lekcyj, Zwierzchność szkół obwodowych weźmie za podstawę dołączoną tu tabellę pod lit. *D*. Ważniejsze zmiany w tej tabelli nie mogą nastąpić jak tylko za zezwoleniem Dyrektora, a potwierdzeniem Rady Wychowania Publicznego. Przy podziale lekcyj uważa się w ogólności, ażeby trudniejsze przedmioty dawane były w pierwszych godzinach rannych, i ażeby dwie lekcye równie trudne, nie następowały jedna po drugiéj bezpośrednio.

§ 66.

Przy końcu każdego roku szkolnego, Inspektorowie etatowy i honorowy odbywają egzamen uczniów wszystkich klass; zasługujący postępują do wyższych klass, a ci którzy ukończyli nauki ustawą przepisane, równie kursa dodatkowe, otrzymują świadectwa, (*) w których się wymienia stopień ich postępu w każdym z osobna przedmiocie. Przy wydawaniu takowych świadectw szczególniejsza zwraca się uwaga na konduitę, i dobre świadectwa wydają się samym tylko obyczajnym. Ci, którzy nie uczynili postępu, mogą wejść na nowo do téj klassy, do któréj potrzebne posiadają usposobienie.

§ 67.

Po egzaminie, naznacza się dzień do aktu uroczystego, na który zapraszają się goście, a szczegolniéj rodzice uczniów i władze miejscowe. Uczniowie i Nauczyciele mają mowy stosowne do téj uroczystości, lub czytają małe utwory, poczém ogłasza się imiona i nazwiska postępujących do wyższéj klassy i wychodzących ze szkół z pochwalnemi świadectwami. Następnie rozdają się świadectwa tym, którzy skończyli szkoły, celujący uczniowie odbiorą w nagrodę książki albo listy pochwalne, podpisane przez Inspektorów, Nauczyciela Religii i innych Nauczycieli. Dla ubogich uczniów dają się książki takie w nagrodę, które im późniéj przydać się mogą. Dla każdéj klassy, przeznacza się niewięcéj jak dwie lub trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów.

(*) Lit. *K*.

§ 68.

Во всякомъ обводовомъ училищѣ, кромѣ необходимыхъ учебныхъ пособій, должно быть хотя небольшое собраніе нравоучительныхъ и другихъ полезныхъ книгъ, для чтенія, какъ учащихся, такъ и самыхъ Учителей.

§ 69.

Общія обязанности всѣхъ Учителей, въ отношеніи къ преподаванію и наблюденію за нравственною частію воспитанія, суть тѣ же, кои определены во II-ой главѣ сего Устава, и въ особомъ руководствѣ для Учителей вновь изданномъ.

Часть хозяйственная.

§ 70.

Распоряженія, относящіяся къ хозяйственной части обводовыхъ училищъ, опредѣлены особеннымъ уставомъ.

Обязанности Инспекторовъ.

§ 71.

Инспекторъ есть непосредственный начальникъ обводоваго училища и имѣетъ надзоръ, какъ за всѣми училищами приходскими, такъ и за частными учебными заведеніями, въ томъ обводѣ находящимися.

§ 72.

Ежели въ одномъ обводѣ будетъ учреждено нѣсколько обводовыхъ училищъ и при каждомъ будетъ Инспекторъ, то надзоръ за училищами приходскими и за частными учебными заведеніями раздѣляется между ими по усмотрѣнію Директора, который доводитъ о томъ до свѣдѣнія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 73.

Главная и важнѣйшая обязанность Инспектора есть блюсти за поступками Учителей и успѣхами учениковъ, какъ въ обводовыхъ, такъ и въ приходскихъ и другихъ училищахъ.

§ 74.

Учители обязаны ему повиноваться во всемъ, что не противно общимъ узаконеніямъ, или постановленіямъ сего Устава, и предписаніямъ высшаго начальства. Не радѣющимъ о должности, или строптивымъ по характеру, онъ дѣлаетъ надлежащія замѣча-

§ 68.

Przy każdéj szkole obwodowéj, oprócz potrzebnych zbiorów naukowych, być powinien chociaż niewielki zbiór moralnych i innych pożytecznych książek do czytania, tak dla uczniów jako i samych Nauczycieli.

§ 69.

Ogólne obowiązki wszystkich Nauczycieli, pod względem nauk i przestrzegania obyczajności uczniów też same, jakie są przepisane w II-m tytule niniejszéj ustawy i osobnéj nowo wydanéj instrukcyi.

Administracya ekonomiczna.

§ 70.

Urządzenia, ściągające się do ekonomiki szkół obwodowych, przepisane są osobną ustawą.

Obowiązki Inspektora.

§ 71.

Inspektor jest bezpośrednim Zwierzchnikiem szkoły obwodowéj, i ma dozór nad wszystkiemi szkołami parafialnemi, równie i nad prywatnemi instytutami, w tym obwodzie znajdującemi się.

§ 72.

Jeżeli w jednym obwodzie będzie zaprowadzonych kilka szkół obwodowych, i przy każdéj będzie Inspektor, w takim razie nadzór szkół parafialnych i prywatnych instytutów podzielony pomiędzy nich zostanie wedle uznania Dyrektora, który donosi o tém Radzie Wychowania Publicznego.

§ 73.

Głównym jest obowiązkiem Inspektora mieć baczność na sprawowanie się Nauczycieli i postępy uczniów, tak w obwodowych, jako parafialnych i innych szkołach.

§ 74.

Nauczyciele winni mu są posłuszeństwo we wszystkiem, co się nie przeciwi prawom ogólnym, albo postanowieniom niniejszéj ustawy i zaleceniom wyższéj Władzy. Opieszałym w obowiązku, albo upartym z charakteru, czyni stosowne napomnienia, nie

нія, однакоже не въ присутствіи учениковъ; въ случаѣ неисправленія, доноситъ о семъ Директору.

§ 75.

Инспекторъ даетъ Учителю наставленія и касательно преподаванія, но такъ же не въ присутствіи учениковъ, и наблюдаетъ, какъ за постепенностію въ обученіи, такъ и за тѣмъ, чтобы положенный для каждаго класса курсъ оканчивался въ опредѣленное время.

§ 76.

Для сего онъ два раза въ день, поутру и послѣ обѣда, посѣщаетъ классы обводоваго училища.

§ 77.

Дабы удостовѣриться, что Учители въ точности исполняютъ свои обязанности, Инспекторъ при сихъ посѣщеніяхъ дѣлаетъ ученикамъ разные вопросы, относящіеся не только къ предмету настоящаго урока, но и къ прежде выученнымъ. Онъ также всякой разъ просматриваетъ ихъ классные журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи и поведеніе учащихся.

§ 78.

Инспекторъ, въ концѣ каждаго мѣсяца, получаетъ отъ Учителей вѣдомости объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ, а равно и о тѣхъ, кои подверглись наказаніямъ. Онъ, въ послѣдствіи, принимаетъ сіи вѣдомости въ соображеніе, при переводѣ учениковъ въ высшіе классы и при выдачѣ окончившимъ курсъ слѣдующихъ имъ свидѣтельствъ.

§ 79.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторыми учениками, изъ какихъ либо личныхъ видовъ, и чтобы въ наказаніяхъ была сохранена не только точная справедливость, но и надлежащая разборчивость и умѣренность.

§ 80.

Ежели ученикъ, послѣ многократныхъ наказаній, не исправляется, то Инспекторъ исключаетъ его изъ училища, дабы онъ, дурнымъ примѣромъ своимъ, не развращалъ товарищей.

§ 81.

Исключенный такимъ образомъ изъ училища уже не иначе принимается въ оное снова, какъ по истеченіи года, и съ засвидѣтельствованіемъ людей достойныхъ вѣры, что онъ исправился.

w obecności wszakże uczniów; w razie niepoprawy donosi o tem Dyrektorowi.

§ 75.

Inspektor informuje Nauczyciela i pod względem wykładania nauki, lecz również nie w obecności uczniów, pilnuje stopniowania w uczeniu, i ukończenia kursu każdéj klassy w czasie oznaczonym.

§ 76.

W tym celu dwa razy na dzień z rana i po obiedzie zwiedza klassy szkoły obwodowéj.

§ 77.

Ażeby przekonać się czy Nauczyciele ściśle wypełniają swoje obowiązki, Inspektor, zwiedzając klassy, zadaje uczniom pytania nietylko w przedmiocie obecnie dającym się, lecz i w tych których się dawniéj uczyli. Przegląda także za każdym razem klassowe dzienniki, w których się zapisują postępy i sprawowanie się uczniów.

§ 78.

Inspektor, w końcu każdego miesiąca, odbiera od Nauczycieli rapporta na piśmie o postępach i sprawowaniu się uczniów, z wymienieniem tych, którzy otrzymali karę. Te rapporta posłużą mu późniéj za skazówkę przy posuwaniu uczniów do wyższych klass, i przy wydawaniu świadectw kończącym szkoły.

§ 79.

Inspektor pilnuje, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się szczególniéj niektóremi uczniami, dla jakichkolwiek widoków, i ażeby w karaniu zachowana była zupełna sprawiedliwość, trafność i umiarkowanie.

§ 80.

Jeżeli uczeń po kilkakrotném ukaraniu nie poprawia się, Inspektor oddala go ze szkół, ażeby drugich złym przykładem nie gorszył.

§ 81.

Tym sposobem ze szkół oddalony, nie może być przyjęty powtórnie, aż po upłynionym roku i za poświadczeniem ludzi wiary godnych o jego poprawie.

§ 82.

Инспекторъ также наблюдаетъ, чтобы дѣти, страждущіе какими либо прилипчивыми болѣзнями, не были допускаемы въ училище до совершеннаго ихъ излеченія. Сіе правило есть общее для всѣхъ учебныхъ заведеній.

§ 83.

Инспекторъ, въ случаѣ важныхъ и нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, можетъ уволить Учителя въ отпускъ на шесть дней; объ отпускѣ на дальнѣйшее время испрашиваетъ разрѣшенія Директора.

§ 84.

Во время болѣзни, или отсутствія одного изъ Учителей, Инспекторъ поручаетъ классъ его другому, или самъ преподаетъ въономъ.

§ 85.

Инспекторъ, Законоучитель и прочіе Учители собираются каждый мѣсяцъ на общее совѣщаніе. Въ сихъ ежемѣсячныхъ засѣданіяхъ, на основаніи статьи 172 сего Устава, разсматриваются и повѣряются отчеты о приходахъ и расходахъ истекшаго мѣсяца; въ оныхъ разсуждаютъ о положеніи училища и о средствахъ не только поддержать, но и умножить благосостояніе онаго, соблюдая и утверждая установленный во всемъ порядокъ, стараясь, съ одобренія высшаго начальства, улучшить способы преподаванія и чрезъ то поощряя и облегчая труды учащихся. Для нужныхъ при томъ соображеній, Учители сообщаютъ свои замѣчанія объ успѣхахъ и поведеніи каждаго ученика. Въ случаѣ важныхъ постановленій, или разсужденій, составляется журналъ засѣданія.

§ 86.

Въ сихъ собраніяхъ испытываются желающіе принять должность Учителей приходскихъ училищъ. Все происходящее на сихъ испытаніяхъ записывается въ журналъ.

§ 87.

Инспекторъ, будучи начальникомъ учебныхъ заведеній, въ уѣздѣ находящихся, обязанъ объ оныхъ имѣть подробныя и вѣрныя свѣдѣнія и принимаетъ надлежащія мѣры для доставленія онымъ способныхъ Учителей и нужныхъ учебныхъ пособій.

§ 82.

Inspektor przestrzega także, ażeby dzieci cierpiące na jaką udzielającą się innym chorobę, nie były wpuszczane do szkoły, aż po zupełném wyleczeniu. Przepis ten stosuje się do wszystkich instytutów naukowych.

§ 83.

Inspektor może dać urlop Nauczycielowi, na dni sześć, w przypadku ważnych i zwłoki nie cierpiących interessów jego; do wydania urlopu na czas dłuższy prosi o pozwolenie Dyrektora.

§ 84.

W razie słabości, albo oddalenia się którego z Nauczycieli, Inspektor porucza jego klassę drugiemu albo sam daje lekcye.

§ 85.

Inspektor, Nauczyciel Religii i inni Nauczyciele, zbierają się co miesiąc na obradę ogólną. Na tych miesięcznych posiedzeniach, stosownie do artykułu 172-go niniejszéj ustawy, przeglądają się i sprawdzają rachunki przychodów i wydatków zeszłego miesiąca, roztrząsa się stan szkoły i środki, nie tylko do utrzymania, ale i do ulepszenia, trzymając się we wszystkiem przepisanego porządku; starając się, za pośrednictwem wyższéj Zwierzchności, zaprowadzać poprawę w wykładaniu nauk, szukać zachęty i ułatwienia trudności uczącym się. Dla dopięcia tego celu, Nauczyciele udzielają sobie wzajemnie uwagi, o postępach i sprawowaniu się każdego z uczniów. Przy ważnych ustanowieniach albo obradach, spisuje się protokół posiedzenia.

§ 86.

Na podobnych zgromadzeniach składają egzamen życzący wejść w obowiązek Nauczycieli szkół parafialnych. Wszystkie szczegóły takowego egzaminu wpisują się w protokół.

§ 87.

Inspektor, będąc Zwierzchnikiem instytutów naukowych w obwodzie, powinien mieć o nich szczegółowe i pewne wiadomości, przedsiębrać środki dostarczania im usposobionych Nauczycieli i potrzebnych materyałów naukowych, pilnować, ażeby fun-

Онъ также наблюдаетъ, чтобы суммы, назначенныя на ихъ содержаніе, поступали въ оныя исправно, и вообще печется о благосостояніи всѣхъ подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 88.

Инспекторъ долженъ каждую недѣлю обозрѣвать находящіяся въ одномъ городѣ съ нимъ учебныя заведенія, а прочія по крайней мѣрѣ два раза въ годъ.

§ 89.

При сихъ обозрѣніяхъ, онъ старается узнать въ точности истинное положеніе училищъ, во всѣхъ отношеніяхъ, обращая особенное вниманіе на образъ преподаванія, способности и поведеніе Учителей, на успѣхи и нравственность учащихся, и наблюдая притомъ, исполняются ли надлежащимъ образомъ изданныя для училищъ постановленія и предписанія начальства.

§ 90.

Во время отсутствія Инспектора, должность его исправляетъ старшій изъ Учителей.

§ 91.

Инспекторъ, какъ начальникъ училищъ обвода, долженъ быть для Учителей и учащихся примѣромъ хорошаго поведенія и безпорочной нравственности, поселяя, какъ въ тѣхъ, такъ и въ другихъ, приверженность къ Государю и руководствуя ихъ своими совѣтами и наставленіями—стараться, по возможности, облегчать для нихъ исполненіе ихъ обязанностей.

§ 92.

Инспекторъ также обязанъ стараться, чтобы между Учителями согласіе и особенно единодушное стремленіе къ одной, предназначенной имъ цѣли ничѣмъ не было нарушаемо.

§ 93.

Инспекторъ состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора гимназіи и отъ него, въ нужныхъ случаяхъ, испрашиваетъ разрѣшеній, по всѣмъ дѣламъ ввѣренныхъ ему, или находящихся подъ его надзоромъ, учебныхъ заведеній.

§ 94.

О необыкновенныхъ происшествіяхъ въ какомъ либо ему подвѣдомственномъ училищѣ Инспекторъ немедленно доноситъ Директору, а краткую вѣдомость о полученныхъ отъ него предпи-

dusze na utrzymanie ich przeznaczone dochodziły regularnie, i w ogólności czuwać nad dobrem wszystkich podwładnych sobie Instytutów.

§ 88.

Inspektor powinien co tydzień zwiedzić Instytuta Naukowe, znajdujące się w mieście, a inne przynajmniéj dwa razy do roku.

§ 89.

Przy takowych wizytach stara się poznać istotny stan szkoły, pod wszystkiemi względami, szczególną zwracając uwagę na sposób wykładania, zdolności i sprawowanie się Nauczycieli, postęp w obyczajach uczniów, dostrzegając obok tego, czy wykonywane są należycie ustawy szkolne i zalecenia wyższéj Władzy.

§ 90.

W nieobecności Inspektora zastępuje go starszy z Nauczycieli.

§ 91.

Inspektor, jako zwierzchnik szkół w obwodzie, winien być dla Nauczycieli i uczniów wzorem dobrego prowadzenia się i nieskazitelności obyczajów, zaszczepiać tak w pierwszych jako i w drugich przywiązanie do Monarchy, naprowadzać ich przez swoje rady i przestrogi, ułatwiać im nakoniec ile możności wypełnianie obowiązków.

§ 92.

Inspektor powinien się starać o utrzymanie zgody pomiędzy Nauczycielami, ażeby wspólne ich dążenie do przeznaczonego celu w niczém nie doznało przeszkody.

§ 93.

Inspektor zostaje pod pośrednią Władzą Dyrektora Gimnazyum, i od niego zasięga w potrzebie decyzyi we wszystkich sprawach, tyczących się Instytutów naukowych sobie powierzonych, lub pod zawiadywaniem jego będących.

§ 94.

O nadzwyczajnych wypadkach, zdarzonych w któréjkolwiek szkole, Inspektor natychmiast donosi Dyrektorowi, a krótki wy-

саніяхъ и объ исполненіи по онымъ представляетъ ему каждые полгода.

§ 95.

Получивъ донесенія приходскихъ училищъ, Инспекторъ составляетъ изъ оныхъ общую вѣдомость, по формѣ подъ буквою *D*, у сего прилагаемой (*), и вмѣстѣ съ подлинными отчетами училищъ и съ сдѣланными имъ, при объѣздѣ и обозрѣніи оныхъ, замѣчаніями, представляетъ ее Директору.

§ 96.

По окончаніи годичнаго ученія и испытанія въ училищѣ обводовомъ и въ тѣхъ приходскихъ, кои составлены изъ 2-хъ классовъ, Инспекторъ также представляетъ Директору общее донесеніе о сихъ училищахъ, прилагая къ оному подлинные отчеты и особый подробный, о состояніи обводоваго училища, по образцу подъ буквою *D*.

§ 97.

Инспекторъ, по дѣламъ подвѣдомственныхъ ему училищъ, имѣетъ право относиться въ полицію, къ Обводовому Коммисару и вообще къ мѣстнымъ начальствамъ, требуя въ нужныхъ случаяхъ ихъ пособій и содѣйствія. О сихъ сношеніяхъ онъ доводитъ до свѣдѣнія Директора.

§ 98.

Вообще Инспекторы въ своихъ рапортахъ, отчетахъ и донесеніяхъ начальству, а равно и въ предписаніяхъ подчиненнымъ, обязаны означать параграфы устава, на основаніи которыхъ они дѣйствуютъ, наблюдая сей порядокъ и въ сношеніяхъ съ другими мѣстами и лицами.

Права и обязанности Почетныхъ Инспекторовъ.

§ 99.

Почетные Инспекторы, вмѣстѣ съ штатными Инспекторами, имѣютъ надзоръ за училищами по всѣмъ частямъ, и штатные Инспекторы должны сообщать имъ свѣдѣнія о всѣхъ своихъ распоряженіяхъ.

§ 100.

Они присутствуютъ въ ежемѣсячныхъ собраніяхъ Учителей, когда бываютъ въ городѣ, гдѣ находится ввѣренное ихъ надзору

(*) Подъ названіемъ отчетъ.

kaz o zaleceniach otrzymanych od niego i spełnieniu onych, przedstawia mu co pół roku.

§ 95.

Zebrawszy rapporta ze szkół parafialnych, Inspektor układa z nich ogólny wykaz podług wzoru lit. *E*, (pod tytułem zdanie sprawy) i takowy z podobnemiż wykazami szkół i postrzeżeniami swemi, zrobionemi w czasie objazdu i wizyt, przedstawia Dyrektorowi.

§ 96.

Po ukończonych kursach i egzaminie w szkołach obwodowych i tych parafialnych, które składają się z dwóch klass, Inspektor przedstawia także Dyrektorowi ogólny rapport o nich, dołączając oryginalne wykazy, i osobną szczegółową wiadomość o stanie szkoły obwodowéj, podług wzoru lit. *E*.

§ 97.

Inspektor w sprawach tyczących się szkół, pod dozorem jego będących, ma prawo znosić się z Policyą, Kommissarzem Obwodowym i wszystkiemi Władzami miejscowemi, wzywając je w razie potrzeby o pomoc i współdziałanie. O podobnych korrespondencyach donosi Dyrektorowi.

§ 98.

W ogólności, Inspektorowie we wszystkich swoich rapportach, wykazach i doniesieniach wyższéj Władzy, również w zaleceniach do podwładnych, powinni cytować artykuły ustaw, na mocy których działają, zachowując ten porządek i w korrespondencyach z innemi Władzami i osobami.

Prawa i obowiązki Inspektorów honorowych.

§ 99.

Inspektorowie honorowi wspólnie z etatowemi mają dozór nad szkołami, pod wszystkiemi względami, i etatowi Inspektorowie obowiązani im kommunikować wszelkie swoje rozporządzenia.

§ 100.

Zasiadają na miesięcznych zgromadzeniach Nauczycieli, gdy znajdują się w mieście, gdzie jest szkoła powierzona ich dozorowi,

училище ,и занимаютъ въ сихъ собраніяхъ первое мѣсто, хотя не именуются Предсѣдателями, и дѣла къ слушанію назначаются штатными Инспекторами.

§ 101.

Почетные Инспекторы должны, сколь можно чаще, посѣщать обводовыя и приходскія училища, а равно и частныя учебныя заведенія, и, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ годъ обозрѣвать всѣ оныя, стараясь избирать для сего не одно со штатнымъ Инспекторомъ время. О семъ осмотрѣ училищъ они могутъ съ своей стороны сообщать Директору, если почтутъ сіе нужнымъ.

§ 102.

О замѣченныхъ ими упущеніяхъ, или безпорядкахъ инаго рода, въ приходскихъ училищахъ они сообщаютъ штатному Инспектору, для принятія надлежащихъ противъ сего мѣръ; о безпорядкахъ же, или отступленіяхъ отъ устава, въ обводовыхъ училищахъ, сначала сообщаютъ штатному Инспектору; но если ихъ замѣчанія не будутъ имъ приняты въ уваженіе, то увѣдомляютъ о томъ Директора.

§ 103.

Почетные Инспекторы обязаны присутствовать при испытаніяхъ въ обводовыхъ училищахъ.

§ 104.

Они также должны изыскивать средства, для приведенія училища въ наилучшее состояніе.

§ 105.

Правительство будетъ обращать вниманіе на ихъ службу.

§ 106.

Почетные Инспекторы имѣютъ одинакій съ Директорами мундиръ.

ГЛАВА IV.

О гимназіяхъ. Цѣль учрежденія и составъ.

§ 107.

Учрежденіе гимназій имѣетъ цѣль двоякую: доставить средства приличнаго воспитанія тѣмъ изъ молодыхъ людей, для коихъ, по званію ихъ, достаточно того образованія, какое предназначается въ гимназіяхъ; а тѣхъ, которые въ послѣдствіи времени пожелали бы сами пріобрѣтать дальнѣйшія познанія въ высшихъ

i zajmują pierwsze miejsce, chociaż nie nazywają się Prezesami i chociaż sprawy, obradom podlegać mające, naznacza Inspektor etatowy.

§ 101.

Inspektorowie honorowi obowiązani, jak można najwięcéj, zwiedzać szkoły obwodowe, parafialne i prywatne instytuta naukowe, a przynajmniéj raz w rok obejrzeć powinni wszystkie, starając się nie wybierać do tego czasu, w którym Inspektor etatowy wizytuje, mogą z swojéj strony czynić doniesienia o takowéj rewizyi Dyrektorowi, jeżeli tego uznają potrzebę.

§ 102.

O zaniedbaniach albo nieporządku w szkołach parafialnych, donoszą Inspektorowi etatowemu, w celu przedsiewzięcia stosownych przeciwko temu środków. O nieporządku zaś i przekroczeniach ustaw w szkołach obwodowych, naprzód uwiadamia Inspektora etatowego, a jeżeli jego uwagi przyjęte nie zostaną donosi o tém Dyrektorowi.

§ 103.

Inspektorowie honorowi zasiadają na egzaminach w szkołach obwodowych.

§ 104.

Powinni wyszukiwać środków do przyprowadzenia szkoły do jak najlepszego stanu.

§ 105.

Rząd na ich poświęcenie się wzgląd mieć będzie.

§ 106.

Inspektorowie honorowi mają mundur taki jak Dyrektorowie.

TYTUŁ IV.

O gimnazyach. Cel ustanowienia i skład.

§ 107.

Urządzenie gimnazyów ma cel dwojaki: dostarczenie środków przyzwoitego ukształcenia téj młodzieży, dla któréj, wedle jéj stanu, dostateczna jest edukacya, jaka się w gimnazyach odbiera,

предметахъ наукъ, снабдить необходимыми для сего, предварительными свѣдѣніями.

§ 108.

Въ каждомъ воеводствѣ назначается гимназія; въ Варшавѣ можетъ быть оныхъ нѣсколько, но одна только именуется воеводскою, и Директору оной подчинены всѣ прочія въ воеводствѣ училища. По обстоятельствамъ и усмотрѣнію высшаго начальства, гимназіи учреждаются и не въ воеводскихъ городахъ; особенныя для сихъ заведеній правила долженствуютъ быть соображаемы съ ихъ мѣстнымъ положеніемъ и общими постановленіями по учебной части.

§ 109.

Гимназіи открываются съ разрѣшенія Главнаго Директора Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ непосредственномъ вѣдомствѣ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 110.

Для управленія и преподаванія въ воеводскихъ гимназіяхъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель, изъ духовныхъ, и пятнадцать Учителей наукъ и искусствъ. Сверхъ того, при всякой гимназіи будетъ Почетный Попечитель (Curateur), избранный изъ среды жителей каждаго воеводства. Воеводскіе Совѣты могутъ отъ себя представлять по два кандидата. Назначеніе ихъ представляется Главнымъ Директоромъ Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія на Высочайшее утвержденіе.

§ 111.

Директоръ назначается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, предпочтительно изъ имѣющихъ ученыя степени чиновниковъ, исправляющихъ должность Инспекторовъ въ гимназіяхъ.

§ 112.

Директоръ, кромѣ основательныхъ знаній, необходимыхъ для сужденія о способностяхъ Учителей и образѣ ихъ преподаванія, долженъ имѣть и свойства, нужныя для управленія учащимися, ему подвѣдомственными, а по нравственности своей, быть достоинъ довѣренности Правительства и родителей, коихъ дѣти поручаются его главному смотрѣнію.

i usposobienie przygotowawcze tych, którzyby ukończywszy kursa gimnazyalne, pragnęli nabywać wyższych jeszcze nauk.

§ 108.

W każdém województwie naznacza się jedno gimnazyum; w Warszawie może ich być kilka, lecz jedno tylko nazywać się będzie wojewódzkiém, i Dyrektorowi jego podlegać będą wszystkie inne w województwie szkoły. W miarę okoliczności i uznania wyższéj Władzy, gimnazya mogą być zaprowadzane i w miastach nie wojewódzkich. Osobne prawidła dla takich instytutów powinny być zastosowane do położenia miejscowego i do ogólnych postanowień dla Wydziału naukowego przepisanych.

§ 109.

Gimnazya zakładają się za upoważnieniem Dyrektora Głównego, Prezydującego w Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, i zostają pod bezpośrednią Władzą Rady Wychowania Publicznego.

§ 110.

Do zarządu i dawania nauk w gimnazyach wojewódzkich, naznacza się: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii (ze stanu duchownego) i pietnastu Nauczycieli nauk i sztuk pięknych. Prócz tego, przy każdém gimnazyum będzie honorowy Kurator, wybrany z obywateli województwa. Rady Wojewódzkie od siebie po dwóch kandydatów podają. Dyrektor Główny, Prezydujący w Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, wybranego przez siebie kandydata, przedstawia do zatwierdzenia Najjaśniejszemu Panu.

§ 111.

Dyrektorów mianuje Rada Wychowania Publicznego, dając pierwszeństwo tym urzędnikom, którzy posiadając nauki, sprawowali obowiązek Inspektorów w gimnazyach.

§ 112.

Dyrektor oprócz gruntownych wiadomości, koniecznie potrzebnych do osądzenia kwalifikacyi Professorów, i sposobu wykładania przez nich nauk, winien posiadać talenta potrzebne do rządzenia sobie podległymi uczniami, a z obyczajów swoich, powinien być godnym zaufania Rządu i rodziców, powierzających dzieci głównemu jego dozorowi.

§ 113.

Инспекторъ назначается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Онъ избирается изъ старшихъ Учителей гимназіи, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 114.

Учители назначаются также Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 115.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ Директоръ имѣетъ при себѣ секретаря и писца.

Часть учебная.

§ 116.

Курсъ ученія въ гимназіяхъ раздѣляется на восемь классовъ; для каждаго назначается по одному году. Первые четыре класса суть тѣ же самые, что и въ обводовыхъ училищахъ. Въ V-омъ классѣ учебные предметы тѣ же, что и въ IV-омъ классѣ. Начиная съ VI-го класса, предметы ученія раздѣляются на два отдѣленія: филологическое и техническое (Real.).

§ 117.

Въ сихъ отдѣленіяхъ преподаются:

въ филологическомъ отдѣленіи:

1) Законъ Божій и нравоученіе;
2) логика, риторика, поэзія, упражненіе въ польскомъ слогѣ
3) упражненія въ латинскомъ слогѣ, объясненіе классическихъ писателей того же языка;
4) греческій языкъ;
5) упражненія въ россійскомъ языкѣ и словесности;
6) французскій или нѣмецкій языки;
7) математика;
8) исторія и статистика;

въ техническомъ отдѣленіи:

1) Законъ Божій и нравоученіе;
2) упражненія въ польскомъ слогѣ;
3) упражненія въ россійскомъ слогѣ;
4) нѣмецкій языкъ;
5) математика, то есть ариѳметика, правила бухгалтеріи,

§ 113.

Inspektora mianuje Rada Wychowania Publicznego, wybierając na to starszego Nauczyciela gimnazyalnego, odznaczającego się gorliwością, dobremi obyczajami i korzystném wykładaniem.

§ 114.

Nauczycieli mianuje Rada Wychowania Publicznego.

§ 115.

Do utrzymania kancellaryi, Dyrektor ma przy sobie Sekretarza i Kanceliste.

Nauki.

§ 116.

Kurs nauk w gimnazyach dzieli się na ośm klass, na każdą klassę naznacza się rok jeden. Pierwsze cztery klassy są też same co w szkołach obwodowych. W piątéj klassie przedmioty nauk też same co w klassie czwartéj; od szóstéj klassy przedmioty nauk dzielą się na dwa wydziały filologiczny i techniczny (real.)

§ 117.

W tych wydziałach dają się:

w filologicznym:

1) Religia i nauka moralna;
2) loika, wymowa, poezya, ćwiczenia w stylu polskim;
3) ćwiczenia w stylu łacińskim, objaśnienia pisarzy klassycznych w tymże języku;
4) język grecki;
5) ćwiczenia w języku i literaturze rossyjskiéj;
6) język francuzki albo niemiecki;
7) matematyka;
8) historya i statystyka;

w wydziale technicznym:

1) Religia i nauka moralna;
2) ćwiczenia w stylu polskim;
3) ćwiczenia w stylu rossyjskim;
4) język niemiecki;
5) matematyka, to jest: arytmetyka i prawidła buchhalteryi,

алгебра, геометрія включительно и коническія сѣченія, начертательная геометрія, геодезія, физическая географія;

6) механика, строеніе машинъ и составленіе моделей;

7) физика и химія;

8) естественная исторія и технологія;

9) сельская экономія;

10) законодательство, въ особенности же познанія о гражданскомъ, уголовномъ и коммерческомъ судопроизводствѣ.

§ 119.

Учители Закона Божія и нравственности, историческихъ и математическихъ наукъ, древнихъ языковъ, польской и россійской словесности, называются старшими, а Учители польской и россійской грамматики, географіи и новѣйшихъ иностранныхъ языковъ—младшими.

§ 118.

Преподаваніе предметовъ раздѣляется между Учителями Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 120.

Учитель рисованія обучаетъ и чистописанію; онъ можетъ, по усмотрѣнію своему, собирать учениковъ двухъ классовъ въ одинъ.

§ 121.

Принятіе учениковъ въ гимназію бываетъ однажды въ году, предъ началомъ курса. Плата за учениковъ опредѣляется: для 4-хъ первыхъ классовъ 50 злотыхъ, для 4-хъ высшихъ классовъ 200 злотыхъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать и знать первыя правила ариѳметики. Ученики могутъ поступать прямо во второй, третій и даже въ пятый классъ, если по испытаніи, предъ Инспекторомъ и старшими Учителями, докажутъ, что уже имѣютъ достаточныя свѣдѣнія въ тѣхъ частяхъ наукъ, кои преподаются въ низшихъ классахъ. Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый и второй классъ принимались дѣти не моложе 9-ти лѣтъ, въ третій и четвертый—не моложе 11-ти лѣтъ, а въ пятый — не моложе 12-ти лѣтъ.

§ 122.

Ученіе въ гимназіяхъ продолжается во весь годъ, за исключеніемъ лишь обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается шесть недѣль.

algiebra, jeometrya włącznie z trygonometryą, jeometrya wykreślna, geodezya, jeografia fizyczna;
6) mechanika, robienie maszyn i sporządzanie modelów;
7) fizyka i chemia;
8) historya naturalna i technologia;
9) gospodarstwo wiejskie;
10) prawodawstwo, a w szczególności znajomość procedury cywilnéj, kryminalnéj i handlowéj.

§ 118.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Professorów Rada Wychowania Publicznego.

§ 119.

Nauczyciele Religii, nauki moralnéj, historyi, matematyki, języków starożytnych, literatury polskiéj i rossyjskiéj, nazywają się starszemi, a Nauczyciele grammatyki polskiéj i rossyjskiéj, jeografii i nowszych języków cudzoziemskich młodszemi.

§ 120.

Nauczyciel rysunków uczy i kaligrafii; może, według uznanéj dogodności, łączyć uczniów dwóch klass do jednéj.

§ 121.

Raz w rok przyjmują się uczniowie do gimnazyum, przed rozpoczęciem kursów. Opłata od uczniów stanowi się w pierwszych czterech klassach po złp. 50, a w czterech wyższych klassach po złp. 200. Wchodzący do pierwszéj klassy, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze reguły arytmetyki. Uczniowie mogą wchodzić prosto do drugiéj, trzeciéj, a nawet do piątéj klassy, jeżeli złożą egzamen przed Inspektorem i starszemi Nauczycielami i okażą dostateczną znajomość tych części nauk, jakie w niższych klassach są wykładane. Dyrektor przestrzega aby do pierwszéj i drugiéj klassy nie przyjmowano dzieci młodszych jak lat 9, do trzeciéj i czwartéj jak lat 11, a do piątéj nie młodszych jak 12 lat.

§ 123.

Nauki w gimnazyach dają się rok cały, wyjąwszy tylko czas zwyczajny letnich wakacyj, sześć tygodni trwać mający.

§ 123.

Въ низшихъ классахъ гимназіи, преподаваніе бываетъ ежедневно по нѣскольку часовъ, за исключеніемъ лишь воскресныхъ и праздничныхъ дней. Каждый урокъ продолжается полтора часа. Вообще наблюдается то же правило и въ четырехъ высшихъ классахъ; но по средамъ ученіе въ оныхъ бываетъ только поутру (*).

§ 124.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ, начальства гимназій руководствуются таблицами, приложенными къ сему Уставу подъ буквами *Ж* и *З*; важныя измѣненія въ порядкѣ, оными установленномъ, допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія; назначенное на каждый учебный предметъ число часовъ можетъ быть уменьшаемо только въ нижнемъ классѣ для дѣтей перваго возраста.

§ 125.

По окончаніи лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Инспектора, Директора и Почетнаго Попечителя гимназіи. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они назначаются въ высшіе классы, а отличнѣйшіе, по прилежанію и благонравію, награждаются книгами, или похвальными листами, за печатью гимназіи и подписаніемъ Почетнаго Попечителя, Директора, Инспектора и старшихъ Учителей. Въ каждомъ классѣ раздается не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учащихся; если отличившійся ученикъ бѣденъ, то онъ награждается такими книгами, кои могутъ быть ему нужны въ послѣдствіи.

§ 126.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстныя начальства и родители обучающихся въ гимназіи. На семъ актѣ Учители и ученики произносятъ приличныя торжеству рѣчи, или читаютъ одобренныя къ сему свои сочиненія; потомъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы, и раздаются аттестаты окончившимъ ученіе и награды отличившимся.

(*) Буква Е.

§ 123.

W niższych klassach gimnazyalnych lekcye bywają codzień po kilka godzin, wyjąwszy niedziele i święta. Każda lekcya trwa półtory godziny. W ogólności toż samo prawidło zachowuje się i w czterech wyższych klassach. We środy lekcye bywają tylko z rana (*).

§ 124.

W podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcyj, zwierzchność gimnazyalna trzymać się będzie tabelli do téj ustawy dołączonych, pod lit. *G* i *H*. Ważne zmiany w porządku, temi tabellami ustanowionym, nieinaczéj mogą być czynione, jak tylko za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego. Wyznaczona dla każdego przedmiotu ilość godzin może być umniejszona tylko w klassie najniższéj dla dzieci najmłodszych.

§ 125.

Po skończonych wakacyach letnich, uczniowie wszystkich klass składają egzamen w obecności Dyrektora, Inspektora i Kuratora honorowego gimnazyum. W miarę postępu w naukach, oznaczają się promocye do wyższych klass, a celujący w pilności i obyczajach otrzymują nagrody w książkach albo w listach pochwalnych z podpisami Kuratora honorowego, Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli i z pieczęcią gimnazyalną. W każdéj klassie rozdaje się nie więcéj jak dwie, albo trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów. Jeżeli celujący uczeń jest ze stanu ubogiego, dostaje taką książkę, któraby mu w następnéj klassie była użyteczną.

§ 126.

Po egzaminie wyznacza się dzień aktu uroczystego, na który zapraszają się władze miejscowe i rodzice dzieci uczących się w gimnazyum. Na tym akcie, Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do uroczystości mowy, albo czytają napisane przez siebie i do tego celu stosownemi uznane wypracowania, poczém ogłaszają się imiona zaszczyconych promocyą do wyższéj klassy i wydają się świadectwa tym, którzy skończyli kursa, tudzież nagrody, zasługującym na nie.

(*) Litera *F*.

§ 127.

Во всякой гимназіи, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должны быть: 1) библіотека, 2) собраніе инструментовъ математическихъ и физическихъ и 3) кабинетъ минералогическій.

§ 128.

Библіотеку имѣетъ въ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора; храненіе инструментовъ математическихъ и физическихъ, равно и минералогическій кабинетъ, поручаются Учителямъ, преподающимъ науки, къ коимъ оные относятся.

Обязанности Учителей.

§ 129.

Обязанности всѣхъ вообще Учителей опредѣляются ихъ важнымъ назначеніемъ: образовать умы и сердца ввѣряемыхъ имъ юношей.

§ 130.

Учители должны внушать ученикамъ своимъ, что преподаваніе ихъ есть только руководство для достиженія познаній, кои пріобрѣтаются не иначе, какъ собственными усиліями.

§ 131.

Соотвѣтствуя возрасту учащихся, сіе руководство можетъ быть двухъ родовъ. Въ нижнихъ классахъ Учитель долженъ болѣе объяснять и часто повторять свои объясненія, но стараясь и тогда уже, посредствомъ вопросовъ и задачъ, пріучать дѣтей разсуждать, соображать, однимъ словомъ, дѣйствовать умомъ своимъ. Въ классахъ высшихъ сія умственная дѣятельность учениковъ, по указаніямъ Учителя, долженствуетъ быть еще усилена. Простое диктованіе уроковъ, служащее лишь къ механическому затверживанію наизусть, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 132.

Учители, во время преподаванія и внѣ классовъ, особливо въ сношеніяхъ съ учениками, обязаны не забывать важности своего званія, стараясь всегда, по возможности, дѣйствовать на юныя души воспитанниковъ, служа для нихъ примѣромъ благонравія, трудолюбія, точнаго и ревностнаго исполненія долга и строгаго наблюденія, не только правилъ чести, но и необходимыхъ приличій общежитія.

§ 127.

Przy każdem gimnazyum, prócz innych pomocy naukowych, powinny być: 1) biblioteka, 2) zbiór instrumentów matematycznych i fizycznych, 3) gabinet mineralogiczny.

§ 128.

Biblioteką zawiaduje jeden ze starszych Nauczycieli, którego wyznaczy Dyrektor. Zachowanie instrumentów matematycznych i fizycznych, równie i gabinet mineralogiczny, porucza się Nauczycielom wykładającym nauki, do których takowe stosują się.

Obowiązki Nauczycieli.

§ 129.

Obowiązki wszystkich w ogólności Nauczycieli przepisuje samo ich ważne powołanie, kształcenia umysłów i serc powierzonéj im młodzieży.

§ 130.

Nauczyciele powinni wpajać uczniom swoim to wyobrażenie, iż ich wykład jest tylko pomocą do nabycia wiadomości osiągających się jedynie własną każdego usilnością.

§ 131.

Stosownie do wieku uczniów pomoc takowa może być dwojaka: w klassach niższych Nauczyciel powinien więcéj objaśniać, i często powtarzać swoje objaśnienia, starając się jednak i wtenczas przez pytania usposabiać dzieci do myślenia, rozważania, jedném słowem do działania umysłem własnym. W klassach wyższych takowa praca umysłowa uczniów, przy kierunku Nauczycieli, powinna być jeszcze wyżéj posuniętą. Proste dyktowanie lekcyi, służące tylko do mechanicznego wyuczenia się na pamięć, w każdym przypadku nie dozwala się.

§ 132.

Nauczyciele w czasie lekcyi i po za szkołą, osobliwie w stosunkach z uczniami, nie powinni zapominać ważności swego stanu, starać się zawsze ile możności działać na młodociane dusze wychowańców, przykładem obyczajności, pracowitości, ścisłem i gorliwem pełnieniem obowiązków, przestrzeganiem praw honoru i przystojności w pożyciu towarzyskim.

§ 133.

Наблюдая характеръ и расположеніе учениковъ своихъ, они должны умѣть избирать приличнѣйшее время и средства, чтобы сдѣлать свои наставленія, или совѣты, истинно дѣйствительными и полезными. Они должны также умѣть иногда быть снисходительными, особливо къ слабостямъ, къ недостатку способностей и къ неумышленнымъ проступкамъ; не всякая вина заслуживаетъ строгаго взысканія, и строгость наставника, подобно отеческой, не должна имѣть вида запальчивости, или суровости, равно какъ и снисходительность его, всегда основанная на благоразуміи, не должна быть похожа на пристрастіе, или излишнее мягкосердечіе.

§ 134.

Каждый Учитель имѣетъ книгу, для записыванія учениковъ, посѣщающихъ его классъ, и наблюдаетъ, чтобы они являлись къ ученію исправно въ назначенные часы. Предъ начатіемъ преподаванія, онъ дѣлаетъ перекличку ученикамъ, и неприбывшихъ въ классъ, или опоздавшихъ, означаетъ въ особой статьѣ класснаго журнала, отмѣчая и причины, представляемыя ими въ оправданіе, и требуя, чтобы они приносили отъ родителей, родственниковъ, или опекуновъ своихъ, свидѣтельства, что не были точно за болѣзнію или необходимою нуждою. Въ случаѣ частыхъ отлучекъ, онъ доноситъ о семъ Инспектору, который самъ, или чрезъ надежныхъ людей, спрашиваетъ у родителей, или опекуновъ, для чего дѣти не являются въ классъ; отвѣты ихъ также записываются.

§ 135.

Первое число всякаго мѣсяца, Учители представляютъ Директору по формѣ, означенной въ приложенномъ подъ буквою *Н* образцѣ (*), подробный отчетъ о способностяхъ, прилежаніи, успѣхахъ и поведеніи всѣхъ учениковъ каждаго класса въ особенности означая, какія именно части наукъ они проходили въ теченіе минувшаго мѣсяца.

§ 136.

Въ сношеніяхъ между собою Учители обязаны помогать другъ другу, дѣломъ и совѣтомъ. Учители высшихъ классовъ не должны дозволять себѣ пренебрегать Учителей классовъ низшихъ, или унижать преподаваемыя другими ихъ товарищами науки, по-

(*) Подъ названіемъ: Вѣдомость.

§ 133.

Zważając charakter i usposobienie uczniów, powinni dobierać stosowny czas i środki, aby swoje nauki i rady uczynić rzeczywiście skutecznemi i pożytecznemi. Powinni także umieć czasem być powolnymi, osobliwie dla nieudolności, braku sposobności i nieumyślnych wykroczeń. Nie każda wina zasługuje na ostrą karę, i surowość Nauczyciela, na wzór rodzicielskiéj, nie powinna mieć pozoru zapalczywości, ani srogości, równie jak powolność jego, kierowana zawsze rozumem, nie powinna się odznaczać parcyalnością, albo zbyteczną miękkością serca.

§ 134.

Każdy Nauczyciel ma książkę dla zapisywania uczniów chodzących do jego klassy, pilnuje aby przychodzili na naukę regularnie w godzinach oznaczonych. Przed rozpoczęciem lekcyi, Nauczyciel czyta spis uczniów, nieobecnych albo spóźniających się zapisuje w osobnéj rubryce dziennika klassowego, notując przyczyny jakie na usprawiedliwienie swoje przedstawią, żądając ażeby od rodziców, krewnych lub opiekunów przynosili świadectwa, jako nie byli w klassie istotnie z powodu słabości albo koniecznéj potrzeby; w razie częstego nieprzychodzenia donosi o tém Inspektorowi, który sam, albo przez ludzi zaufanych wypytuje się rodziców lub opiekunów, dla czego dzieci nie uczęszczają do szkół, ich odpowiedzi podobnież zapisują się.

§ 135.

Dnia pierwszego każdego miesiąca Nauczyciele przedstawiają Dyrektorowi, podług dołączonego pod lit. *I* wzoru, szczegółowy rapport o zdolnościach, pilności, postępie i sprawowaniu się uczniów każdéj z osobna klassy, z wyszczególnieniem, jakie mianowicie części nauk przechodzili w ciągu upłynionego miesiąca.

§ 136.

Nauczyciele obowiązani wspierać się wzajemnie radą i spółdziałaniem. Nauczyciele klass wyższych nie powinni pozwalać sobie poniżać Nauczycieli niższych klass, ani też lekceważyć nauk dawanych przez towarzyszów swoich, pomnąć na to, iż

мня, что всѣ учебные предметы суть болѣе или менѣе нужныя части одной цѣпи человѣческихъ познаній. Съ другой стороны, Учители низшихъ классовъ обязаны изъявлять должное уваженіе къ тѣмъ, кои превосходятъ ихъ познаніями.

Обязанности Директора.

§ 137.

Директоръ есть хозяинъ гимназіи и начальникъ всѣхъ училищъ, въ воеводствѣ находящихся; его надзору подчинены пансіоны и другія частныя учебныя заведенія воеводства.

§ 138.

Главная обязанность Дирекрора состоитъ въ бдительномъ, неослабномъ надзорѣ за гимназіею и всѣми ввѣренными ему училищами; онъ долженъ стараться, чтобы повсюду были исполняемы постановленія сего Устава и предписанія начальства.

§ 139.

Онъ обращаетъ особенное вниманіе на Учителей, ихъ поведеніе, образъ преподаванія и обращеніе съ учениками; наставляя ихъ, онъ долженъ самъ быть для нихъ примѣромъ усердія, благоразумія и неутомимой дѣятельности.

§ 140.

Стремясь единодушно, вмѣстѣ съ Учителями, къ общей имъ предназначенной цѣли, Директоръ обязанъ безъ пристрастія свидѣтельствовать предъ высшимъ начальствомъ объ отличающихся особенною ревностію и успѣхами. О нарушающихъ свои обязанности онъ, по усмотрѣнію своему, также доноситъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія.

§ 141.

Директоръ можетъ и долженъ стараться, собственною своею властію, прекращать возникающія между Учителями несогласія.

§ 142.

Директоръ наблюдаетъ и за содержаніемъ учениковъ, живущихъ у Учителей, замѣчая, соотвѣтствуетъ ли оно намѣренію тѣхъ, кои ввѣрили имъ дѣтей своихъ, и общей цѣли воспитанія.

§ 143.

Директоръ, въ случаѣ важныхъ и нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, имѣетъ право увольнять Учителей, Инспекторовъ и другихъ чиновниковъ своего вѣдомства въ отпускъ на 20

wszelkie przedmioty nauk są mniéj więcéj potrzebnemi ogniwami jednego łańcucha wiadomości ludzkich.

Nawzajem Nauczyciele klass niższych obowiązani okazywać należny szacunek tym, którzy przewyższają ich w naukach.

Obowiązki Dyrektora.

§ 137.

Dyrektor jest gospodarzem gimnazyum i zwierzchnikiem wszystkich szkół w województwie znajdujących się; jego dozorowi podlegają pensye i inne prywatne instytuta naukowe w temże województwie.

§ 138.

Główny obowiązek Dyrektora zasadza się na pilnym i sprężystym dozorze nad gimnazyum i wszystkiemi powierzonemi mu szkołami; starać się powinien, ażeby wszędzie wykonywane były przepisy niniejszéj ustawy i zalecania wyższéj władzy.

§ 139.

Szczególną zwraca uwagę na Professorów i Nauczycieli, na ich konduitę, sposób wykładania i postępowanie z uczniami, informując i zachęcając ich, sam powinien być wzorem gorliwości i niezmordowanéj czynności.

§ 140.

Dążąc wspólnie z Nauczycielami do ogólnego przeznaczonego celu, Dyrektor obowiązany bezstronnie zaświadczać przed wyższą władzą odznaczających się szczególniejszą gorliwością i postępami. Donosi także Radzie Wychowania tych, których uważa za uchybiających swojéj powinności.

§ 141.

Dyrektor może i powinien własną powagą uśmierzać zaszłe pomiędzy Nauczycielami nieporozumienia.

§ 142.

Dyrektor czuwa także nad sprawowaniem się uczniów mieszkających u Nauczycieli, zwracając uwagę czy takowe odpowiada zamiarom powierzających swoje dzieci, i ogólnemu celowi wychowania.

§ 143.

Dyrektor, dla ważnych i zwłoki nie cierpiących interessów ma prawo udzielić pozwolenie oddalenia się od szkoły Inspekto-

дней; на отсутствіе болѣе продолжительное онъ даетъ дозволеніе не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія; въ Варшавѣ же, на всякій, даже кратковременный отпускъ, испрашиваетъ согласія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 144.

Директоръ имѣетъ надзоръ за всѣми живущими въ домахъ гимназіи, охраняетъ въ ономъ порядокъ и благочиніе, и, по усмотрѣнію своему, опредѣляетъ и увольняетъ служителей.

§ 145.

Директоръ вообще руководствуется правилами, начертанными для сотрудниковъ его, Инспекторовъ, примѣняя оныя къ высшему предъ обводовыми училищами назначенію гимназій.

§ 146.

Директоръ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ воеводствѣ, обозрѣваетъ оныя также, какъ Инспекторы обозрѣваютъ училища своего обвода.

§ 147.

При семъ обозрѣніи Директоръ обязанъ изыскивать средства для улучшенія состояній училищъ по всѣмъ отношеніямъ, стараясь, чтобы начальства оныхъ и Учители постоянно стремились къ своей цѣли, и не только руководствуя ихъ своими предписаніями и совѣтами, но и оказывая нужныя, по возможности пособія.

§ 148.

О замѣчаніяхъ своихъ при обозрѣніи онъ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія подробныя донесенія, свидѣтельствуя объ отличающихся особенною ревностію Инспекторахъ и Учителяхъ.

§ 149.

Директоръ наблюдаетъ также, чтобы всѣ учебные предметы были преподаваемы по одобреннымъ отъ Правительства книгамъ и программамъ; онъ печется и о томъ, чтобы въ училищахъ не было недостатка въ учебныхъ пособіяхъ, и для сего дѣлаетъ заблаговременно представленія куда слѣдуетъ.

§ 150.

Директоръ непосредственно подчиненъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія, и во всемъ относится къ оному, испрашивая, въ нужныхъ случаяхъ, разрѣшенія по всѣмъ дѣламъ ввѣренной

rom, Professorom i innym podwładnym urzędnikom na dni 29. Pozwolenia takowego na czas dłuższy niedaje inaczéj, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego, w Warszawie zaś, na najkrótszy czas nawet, prosi o pozwolenie téjże Rady.

§ 144.

Dyrektor ma dozór nad wszystkiemi osobami, mieszkającemi w domach gimnazyalnych, stanowi w nich porządek i policyą, wedle własnego uznania przyjmuje i odprawia służących.

§ 145.

Dyrektor w ogólności trzyma się prawideł przepisanych dla współpracowników swoich Inspektorów, stosując je do wyższego nad szkoły obwodowe przeznaczenia gimnazyów.

§ 146.

Dyrektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w województwie, rewiduje one tak, jak rewiduje Inspektor szkoły w obwodzie.

§ 147.

Przy takowéj rewizyi Dyrektor obowiązany wynajdywać środki ulepszenia stanu szkół pod każdym względem. Starać się, aby ich zwierzchnicy i Nauczyciele dążyli do wskazanego im celu, nie tylko prowadząc ich swojemi zalecaniami i radami, ale też dając potrzebną w miarę możności pomoc.

§ 148.

Postrzeżenia przy rewizyach zebrane przedstawia Radzie Wychowania Publicznego szczegółowo, daje świadectwo o odznaczających się szczególniéj Inspektorach i Nauczycielach.

§ 149.

Dyrektor pilnuje także, ażeby wszystkie przedmioty naukowe dawane były podług książek i instrukcyj przez Rząd zatwierdzonych, czuwa nad tem, aby w szkołach nie brakowało pomocy naukowych, i przedstawia ich potrzebę wcześnie gdzie należy.

§ 150.

Dyrektor zostaje pod bezpośrednią władzą Rady Wychowania Publicznego, do niéj we wszystkiem udaje się, prosi o decyzyą we wszelkich tego wymagających zdarzeniach, we wszystkich

ему гимназіи и другихъ подвѣдомственныхъ оной учебныхъ заведеній.

§ 151.

Обыкновенные отчеты Совѣту Народнаго Просвѣщенія о состояніи гимназіи Директоръ представляетъ три раза въ годъ, а общее донесеніе о гимназіи, пансіонѣ и всѣхъ подвѣдомственныхъ ему училищахъ—въ концѣ учебнаго года, по формѣ, которая предписана для Инспекторовъ. О чрезвычайныхъ происшествіяхъ онъ доноситъ немедленно.

§ 152.

Ежегодно, къ 1-му Августа, Директоръ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія послужные списки состоящихъ въ его вѣдомствѣ чиновниковъ или Учителей, свидѣтельствуя о ихъ службѣ и ходатайствуя о ихъ наградахъ.

§ 153.

Директоръ имѣетъ право относиться къ воеводскимъ властямъ, по дѣламъ ввѣренныхъ ему училищъ, прося ихъ пособія, или содѣйствія и доводя о послѣдствіи сношеній своихъ до свѣдѣнія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 154.

Директоръ имѣетъ въ своемъ непосредственномъ вѣдѣніи зданія гимназіи.

§ 155.

Важнѣйшія дѣла и въ особенности все, что касается до принятія мѣръ къ улучшенію учебныхъ заведеній, Директоръ предлагаетъ на общее разсужденіе Совѣта гимназіи.

§ 156.

Распоряженія, касающіяся до хозяйственной части всѣхъ обводовыхъ училищъ, опредѣлены въ особыхъ правилахъ, съ симъ вмѣстѣ изданныхъ.

Обязанности Инспектора.

§ 157.

Инспекторъ есть помощникъ Директора во всемъ, что касается до надзора за преподаваніемъ и нравственною частію воспитанія въ гимназіи; въ отсутствіи Директора онъ вступаетъ во всѣ его права и обязанности.

§ 158.

Инспекторъ долженъ ежедневно посѣщать всѣ классы и наблюдать, чтобы Учители съ точностію исполняли свои обязан-

sprawach powierzonego mu gimnazyum i podwładnych instytutów naukowych.

§ 151.

Zwyczajne zdaniesprawy o stanie gimnazyum Dyrektor przedstawia Radzie Wychowania Publicznego trzy razy do roku, a ogólny rapport o gimnazyum, pensyi i o wszystkich podwładnych szkołach, przy końcu roku szkolnego, podług wzoru przepisanego dla Inspektorów. O wypadkach nadzwyczajnych donosi natychmiast.

§ 152.

Corocznie dnia 1 Sierpnia, Dyrektor przedstawia Radzie Wychowania Publicznego listy stanu służby podwładnych sobie urzędników i Nauczycieli, świadcząc o ich słuźbie i wstawiając się dla nich o nagrodę.

§ 153.

Dyrektor ma prawo pisać do władz wojewódzkich w interessie powierzonych mu szkół, prosząc ich o pomoc albo współdziałanie. O skutku tych korrespondencyj donosi Radzie Wychowania Publicznego.

§ 154.

Gmachy gimnazyalne zostają pod bezpośredniem zawiadywaniem Dyrektora.

§ 155.

Ważniejsze sprawy, a szczególniéj to wszystko, co się ściąga do ulepszenia instytutów naukowych, Dyrektor podaje do roztrząśnienia Radzie gimnazyalnéj.

§ 156.

Rozporządzenia, dotyczące się administracyi ekonomicznéj szkół obwodowych, przepisane są osobnemi prawidłami, jednoczasowie z tą ustawą wydanemi.

Obowiązki Inspektora.

§ 157.

Inspektor jest pomocnikiem Dyrektora we wszystkiem, co się ściąga do dozoru nad wykładem nauk i moralném wychowaniem w gimnazyum, w nieobecności Dyrektora obejmuje wszelkie jego prawa i obowiązki.

§ 158.

Inspektor obowiązany codziennie zwiedzić wszystkie klassy i pilnować, ażeby Nauczyciele ściśle wykonywali swoje obowiązki,

ности; въ противномъ случаѣ онъ дѣлаетъ имъ замѣчанія, однакоже не въ присутствіи учениковъ. Онъ наблюдаетъ за порядкомъ въ классахъ, какъ во время ученія, такъ и при входѣ и выходѣ учениковъ.

§ 159.

Инспекторъ также наблюдаетъ за постепенностію преподаванія учебныхъ предметовъ и приведеніемъ онаго къ надлежащему окончанію въ опредѣленное время.

§ 160.

Въ случаѣ болѣзни, или отсутствія Учителя, Инспекторъ поручаетъ классъ его другому, или самъ преподаетъ въономъ. Въ семъ случаѣ Учитель обязанъ заблаговременно увѣдомить Инспектора, дабы онъ могъ сдѣлать надлежащія распоряженія.

§ 161.

Инспекторъ, при посѣщеніи классовъ, разсматриваетъ списки и журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи учениковъ.

§ 162.

Учители каждый мѣсяцъ подаютъ Инспектору вѣдомости о поведеніи учениковъ, ихъ успѣхахъ и наказаніяхъ, коимъ они подверглись. Инспекторъ представляетъ сіи вѣдомости Совѣту гимназіи.

§ 163.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторыми учениками, по какому либо пристрастію и обращали бы особенное вниманіе на малоуспѣвающихъ.

§ 164.

Инспектору поручается надзоръ за наказаніями. При семъ онъ долженъ поступать съ отмѣнною осторожностію и не иначе, какъ послѣ основательнаго разсмотрѣнія, въ чемъ состоитъ проступокъ.

§ 165.

Допускаемыя мѣры исправленія суть: выговоры, пристыженіе, лишеніе высшаго мѣста въ классѣ, выставленіе имени виновнаго ученика на черной доскѣ, наконецъ, и заключеніе на нѣсколько часовъ въ запертомъ классѣ, однако же не иначе, какъ днемъ, съ увѣдомленіемъ родителей, или опекуновъ, о принятіи сей мѣры и причинахъ того.

§ 166.

Къ тремъ первымъ изъ вышеозначенныхъ наказаній винов-

w przeciwnym razie upomina ich, nie w obecności wszakże uczniów, przestrzega porządku w klassach tak podczas lekcyj, jako i przy zbieraniu się i rozchodzeniu uczniów.

§ 159.

Inspektor pilnuje także stopniowego wykładania przedmiotów naukowych i należytego ich ukończenia na czas oznaczony.

§ 160.

W razie słabości albo oddalenia się Nauczyciela, Inspektor porucza klassę jego drugiemu, albo sam daje lekcye. W takiem zdarzeniu Nauczyciel obowiązany wcześnie uwiadomić Inspektora, aby ten mógł uczynić stosowne rozporządzenie.

§ 161.

Inspektor zwiedzając klassy przegląda listy i dzienniki, w których zapisane są postępy uczniów.

§ 162.

Nauczyciele każdego miesiąca podają Inspektorowi wiadomość o sprawowaniu się uczniów, ich postępie i karach wymierzonych, Inspektor przedstawia te wiadomości Radzie gimnazyalnéj.

§ 163.

Inspektor pilnuje, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się wyłącznie niektóremi uczniami, przez jaką parcyalność, i ażeby zwracali szczególną uwagę na mało pojmujących.

§ 164.

Inspektorowi porucza się dozór karania, powinien w tém postępować ze szczególną ostrożnością i nieinaczéj, jak z najgruntowniejszém rozpoznaniem rodzaju winy.

§ 165.

Dozwolone środki poprawy są: napominania, zawstydzenie, pozbawienie wyższego miejsca w klassie, wystawienie nazwiska na czarnéj tablicy, nakoniec zamknięcie na kilka godzin w klassie, nieinaczéj wszakże, jak we dnie, za uwiadomieniem rodziców lub opiekunów o przedsięwzięciu tego środka i o powodach.

§ 166.

Trzy pierwsze rodzaje kary mogą wymierzać Nauczycie-

ные могутъ быть присуждены Учителями и Инспекторомъ, но къ двумъ послѣднимъ—Директоромъ.

§ 167.

Въ случаѣ недѣйствительности сихъ средствъ исправленія, Совѣтъ гимназіи, по необходимости, опредѣляетъ наказаніе розгами. Учениковъ наказываютъ такимъ образомъ не иначе, какъ въ присутствіи Инспектора, въ особомъ мѣстѣ. Сіе допускается только въ четырехъ первыхъ классахъ. Въ высшихъ, за проступки, кои могли бы подвергнуть наказанію сего рода, ученикъ исключается изъ гимназіи.

§ 168.

Инспектору поручается непосредственный надзоръ за цѣлостію учебныхъ пособій, находящихся въ вѣденіи Учителей.

Совѣтъ гимназіи.

§ 169.

На основаніи статьи 173 сего Устава, для разсмотрѣнія важнѣйшихъ дѣлъ, какъ собственно касающихся до гимназіи и пансіона оной, такъ и по всему вѣдомству Дирекціи, составляется особый Совѣтъ—изъ Директора, Инспектора и старшихъ Учителей гимназіи. Когда въ сихъ собраніяхъ назначено разсуждать о чемъ либо, касающемся до учрежденнаго при гимназіи пансіона, о сношеніяхъ начальства гимназіи съ воеводскими властями, или же объ исключеніи учениковъ за проступки, или неспособность, то на оныя приглашаются и почетные Попечители.

§ 170.

Опредѣленія Совѣта гимназіи, объявляемыя Директоромъ, исполняются безпрекословно, когда оныя не противурѣчатъ общимъ установленіямъ, положеніямъ сего Устава или предписаніямъ высшаго начальства.

§ 171.

Должность Секретаря въ Совѣтѣ гимназіи исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей; письмоводство поручается Канцеляріи Директора, которая есть вмѣстѣ и Канцелярія Совѣта.

§ 172.

Въ началѣ каждаго мѣсяца бываетъ обыкновенное собраніе Совѣта; чрезвычайныя—назначаются Директоромъ. Разсужденія и опредѣленія Совѣта записываются въ составляемые Канцеляріею Директора журналы засѣданій онаго.

le i Inspektor, dwa ostatnie tylko Dyrektor.

§ 167.

Gdy te środki nie będą skutkowały, Rada gimnazyalna w koniecznéj potrzebie naznacza ukaranie cielesne rózgami, kara takowa wymierza się nieinaczéj, jak w obecności Inspektora i w osobném miejscu, to dozwolone jest tylko w czterech pierwszych klassach; w wyższych zaś klassach, za występki, które ściągają karę cielesną, uczeń będzie oddalony z gimnazyum.

§ 168.

Inspektorowi porucza się bezpośredni dozór zbiorów naukowych.

Rada gimnazyalna.

§ 169.

Na zasadzie artykułu 173-go téj ustawy, dla roztrząsania spraw ważniejszych ściągających się tak wprost do gimnazyum i pensyi, jako też i do podwładnych Dyrekcyi szkół, składa się osobna Rada z Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli gimnazyalnych. Gdy w tém zgromadzeniu roztrząsanym być ma interess, ściągający się do pensyi przy gimnazyum ustanowionéj, do odezw zwierzchności gimnazyalnéj, do władz wojewódzkich lub też do oddalenia ucznia ze szkół, za wykroczenia lub z powodu niezdolności, wtedy wzywają się do zasiadania Kuratorowie honorowi.

§ 170.

Postanowienia Rady gimnazyalnéj ogłasza Dyrektor; powinny być wykonywane bezsprzecznie, jeżeli nie odstępują od przepisów ogólnych artykułów niniejszéj ustawy, albo zaleceń wyższéj władzy.

§ 171.

Obowiązek Sekretarza w Radzie gimnazyalnéj sprawuje jeden ze starszych Nauczycieli, pisanie porucza się Kancellaryi Dyrektora, która jest razem i Kancellaryą Rady.

§ 172.

Na początku każdego miesiąca bywa zwyczajne posiedzenie Rady; nadzwyczajne wyznacza Dyrektor. Postanowienia Rady wraz z ich powodami zapisują się do protokółu posiedzeń, który Kancellarya Dyrektora utrzymywać będzie.

§ 173.

Совѣту гимназіи предоставляются: всѣ общія соображенія по разнымъ частямъ учебныхъ заведеній, въ Дирекціи гимназіи находящихся, изысканіе средствъ для улучшенія состояній оныхъ и опредѣленіе мѣръ для пресѣченія, или предупрежденія злоупотребленій и безпорядковъ.

§ 174.

Совѣтъ гимназіи занимается также усовершенствованіемъ способовъ преподаванія и чрезъ лучшее примѣненіе оныхъ къ возрасту и понятіямъ учащихся старается облегчать труды ихъ, сдѣлать оные успѣшнѣе; всего же болѣе онъ печется о принятіи мѣръ для сохраненія и утвержденія хорошей нравственности между воспитанниками.

§ 175.

Всѣ подобныя постановленія о порядкѣ внутренняго управленія въ гимназіи и пансіонѣ оной, кои не могутъ быть опредѣлены въ Уставѣ, предоставляются усмотрѣнію начальства и въ особенности Совѣта.

§ 176.

Совѣтъ разсматриваетъ ежемѣсячные вѣдомости, представляемыя Учителями, и счеты приходовъ и расходовъ гимназіи.

§ 177.

Опредѣленіе награжденій, а равно, на основаніи 167 статьи, и строжайшихъ мѣръ наказанія, также предоставляются Совѣту.

§ 178.

Совѣтъ гимназіи назначаетъ учениковъ къ переводу въ высшіе классы; для сего, когда нужно, приглашаются въ собраніе онаго и младшіе Учители. Если ученикъ замѣченъ въ дурномъ поведеніи, то, не смотря и на самые отличные успѣхи въ наукахъ, онъ не удостоивается никакой награды, до его совершеннаго исправленія.

§ 179.

Ученики, кои, по неспособности, или нерадивости, не дѣлаютъ никакихъ успѣховъ, исключаются изъ гимназіи, воспитываемые на счетъ Казны — чрезъ два года, содержимые благотворителями — чрезъ три, а своекоштные — чрезъ четыре. Имъ при выпускѣ выдаются свидѣтельства объ ученіи, съ поясненіемъ въ оныхъ и того малаго успѣха, какой они сдѣлали въ тѣхъ клас-

§ 173.

Do Rady gimnazyalnéj należą wszelkie ogólne stosunki instytutów naukowych, do Dyrekcyi gimnazyum należących, wyszukiwanie środków ulepszenia ich stanu, sposób usunięcia albo zapobieżenia nadużyciom i nieporządkowi.

§ 174.

Rada gimnazyalna zajmuje się także udoskonaleniem sposobów wykładania nauk, i, przez bliższe zastosowanie onych do wieku i pojęcia uczniów, stara się przynieść ulgę ich trudom, zdziałać je skuteczniejszemi, a osobliwie, czuwa nad przedsięwzięciem środków do zachowania i ugruntowania obyczajności pomiędzy uczniami.

§ 175.

Wszelkie szczegółowe postanowienia względem porządku i wewnętrznéj administracyi w gimnazyum i pensyi, nieobjęte ustawą, zostawiają się rozwadze zwierzchności, a szczególniéj Rady gimnazyalnéj.

§ 176.

Rada przegląda miesięczne rapporta, podane przez Nauczycieli, i rachunki przychodów i rozchodów gimnazyum.

§ 177.

Oznaczenie nagród i surowszych kar, na mocy artykułu 167-go należy do Rady.

§ 178.

Rada gimnazyalna naznacza uczniom promocye do wyższych klass; w tym razie, jeżeli potrzeba, wzywają się na posiedzenie i młodsi Nauczyciele. Uczeń notowany o złe prowadzenie, bez względu na najlepszy postęp w naukach, nie otrzyma żadnéj nagrody, aż do zupełnéj poprawy.

§ 179.

Uczniowie, z powodu niezdolności albo niedbalstwa, nieczyniący żadnych postępów, oddaleni będą z gimnazyum, będący na koszcie Skarbowym po dwóch, utrzymani na funduszu dobroczynnym po trzech, a o własnym koszcie uczący się po czterech latach. Przy oddaleniu wydają się im świadectwa z nauk, z wyszczególnieniem i tego małego postępu, jaki mogli zrobić w klas-

сахъ, въ которыхъ находились (*). Что же касается до учениковъ дурнаго поведенія, то сіи при выпускѣ не получаютъ никакого свидѣтельства.

§ 180.

Кандидаты на должность Учителей обводовыхъ училищъ подвергаются испытанію въ присутствіи Совѣта гимназіи. На сіи собранія также приглашаются всякой разъ и почетные Попечители.

§ 181.

Кромѣ обыкновенныхъ ежемѣсячныхъ засѣданій и тѣхъ, кои назначаются для разсмотрѣнія чрезвычайныхъ, или нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, Совѣтъ имѣетъ два раза въ годъ особливыя собранія, для слушанія отчетовъ объ управленіи гимназіи и прочихъ училищъ Дирекціи, на основаніи общихъ правилъ, изданныхъ для управленія хозяйственною частію въ учебныхъ заведеніяхъ. На сіи собранія, сверхъ всѣхъ поименованныхъ въ 169-ой статьѣ лицъ, приглашается также Предсѣдательствующій въ Воеводской Коммисіи. Онъ учавствуетъ въ разсужденіяхъ, и буде изъявитъ желаніе, то ему, вмѣстѣ съ отчетами, сообщаются всѣ нужныя для доказательства оныхъ свѣдѣнія. Предсѣдательствующій въ Воеводской Коммисіи, какъ чиновникъ, облеченный довѣріемъ высшаго начальства, можетъ, какъ на сихъ собраніяхъ, такъ и въ другое время, дѣлаемыя имъ о состояніи училищъ замѣчанія предлагать почетному Попечителю и Директору, и если онъ найдетъ, что его замѣчанія и совѣты не приняты въ надлежащее соображеніе, то имѣетъ право отнестись о томъ прямо къ Главному Директору Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Права и обязанности почетныхъ Попечителей гимназій.

§ 182.

Почетный Попечитель имѣетъ, вмѣстѣ съ Директоромъ, общій надзоръ за ходомъ управленія и состоянія гимназіи; но самъ собою не дѣлаетъ никакихъ распоряженій, только сообщая Директору словесно, или письменно, и негласнымъ образомъ, о замѣченныхъ имъ отступленіяхъ отъ Устава, или иныхъ какихъ либо

(*) Буква К.

sach, do których chodzili (lit. *K.*). Co się zaś tyczy uczniów złéj konduity, ci nie otrzymują żadnego świadectwa.

§ 180.

Kandydaci do posad nauczycielskich przy szkołach obwodowych, składają egzamen na posiedzeniu Rady gimnazyalnéj. Na takowe posiedzenia zapraszają się zawsze Kuratorowie honorowi.

§ 181.

Oprócz zwyczajnych, miesięcznych posiedzeń i naznaczanych dla rozstrzygnięnia nadzwyczajnych albo niecierpiących zwłoki interessów, Rada zbiera się jeszcze dwa razy w roku, dla słuchania rachunków z administracyi gimnazyum i innych szkół do Dyrekcyi należących, na zasadzie ogólnych przepisów wydanych dla administracyi ekonomicznéj w instytutach obwodowych.

Na takowe zgromadzenie, prócz wszystkich osób w artykule 169-m wymienionych, zaprasza się także Prezes Kommissyi Wojewódzkiej. On ma udział w wnioskowaniu, i jeżeli zażąda, powinny mu być kommunikowane wraz z rachunkami wszystkie dowody. Prezes Kommissyi Wojewódzkiéj, jako urzędnik posiadający zaufanie wyższéj władzy, mocen jest tak na tych zgromadzeniach, jako też i w innym czasie uwagi swoje o stanie szkół przedstawić Kuratorowi honorowemu i Dyrektorowi, i jeżeli postrzeże, że jego uwagi i rady nie są przyjęte, ma prawo donieść o tém wprost Dyrektorowi Głównemu Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego.

Prawa i obowiązki Kuratorów gimnazyalnych honorowych.

§ 182.

Kurator honorowy ma wspólny z Dyrektorem ogólny dozór nad zarządem i stanem gimnazyum, lecz sam od siebie nie czyni żadnych rozporządzeń, tylko kommunikuje się z Dyrektorem ustnie lub na piśmie, i to w sposób urzędowy, względem dostrzeżonych przez siebie uchybień przeciwko ustawie, albo innego ja-

безпорядкахъ. Если его замѣчанія будутъ оставлены безъ уваженія, онъ представляетъ о семъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія.

§ 183.

Директоръ обязанъ отъ времени до времени, словесно или письменно, сообщать Почетному Попечителю о ходѣ управленія и преподаванія въ гимназіи и о дѣлаемыхъ имъ распоряженіяхъ.

§ 184.

Почетный Попечитель, на основаніи статей 169 и 180-й, въ означенныхъ оными случаяхъ, приглашается въ собранія Совѣта гимназіи, и тогда занимаетъ въ оныхъ первое мѣсто, однакоже не именуется Предсѣдателемъ, и дѣла въ оныхъ засѣданіяхъ, такъ же какъ въ обыкновенныхъ, предлагаются слушанію, по назначенію Директора.

§ 185.

Ежели, за болѣзнію, или по другимъ причинамъ, Почетный Попечитель не могъ, по приглашенію, быть въ собраніи Совѣта, то ему сообщается журналъ засѣданія. При возвращеніи онаго, почетный Попечитель можетъ подать особое мнѣніе, которое Совѣтъ принимаетъ въ надлежащее соображеніе.

§ 186.

Почетный Попечитель носитъ такой же мундиръ, какой опредѣленъ для Директора воеводскихъ училищъ.

§ 187.

О тѣхъ почетныхъ Попечителяхъ, кои содѣйствіемъ своимъ способствовали важнымъ успѣхамъ учебныхъ заведеній, Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія доводитъ до Высочайшаго свѣдѣнія.

ГЛАВА V.

О пансіонахъ при гимназіяхъ.

§ 188.

При гимназіяхъ будутъ учреждены пансіоны, для коихъ издается особый уставъ.

ГЛАВА VI.

О благотворителяхъ учебныхъ заведеній.

§ 189.

Всѣ приношенія въ пользу учебныхъ заведеній, дѣлаемыя согласно законамъ, принимаются съ признательностію.

kiego nieporządku. Jeżeliby na jego uwagi nie miano względu, przedstawia rzecz tę Radzie Wychowania Publicznego.

§ 183.

Dyrektor obowiązany w pewnych terminach, ustnie lub na piśmie, zawiadamiać Kuratora o biegu administracyi i wykładzie nauk w gimnazyum, i o rozporządzeniach przez siebie czynionych.

§ 184.

W zdarzeniach artykułami 169 i 180-m zastrzeżonych, Kurator honorowy wzywany bywa na Radę gimnazyalną i zajmuje w niéj pierwsze miejsce, nie nazywa się jednak Prezesem, i interessa na tych posiedzeniach, tak jak i na sessyach zwyczajnych, przedstawiają się pod kierunkiem Dyrektora.

§ 185.

Jeżeliby Kurator honorowy, z powodu słabości albo dla innych przyczyn, nie mógł być obecnym na zgromadzeniu, w takim razie kommunikuje się mu protokół posiedzenia, przy zwrocie którego, Kurator honorowy może podać swoją opinię, a Rada takową winna wziąść pod rozwagę.

§ 186.

Kurator honorowy nosi taki mundur, jaki jest przepisany dla Dyrektora szkół wojewódzkich.

§ 187.

O Kuratorach honorowych, którzy wpływem swoim pomogli do ważnych korzyści dla instytutów naukowych, Rada Wychowania Publicznego czyni przedstawienie Najjaśniejszemu Panu.

TYTUŁ V.

O pensyach przy gimnazyach.

§ 188.

Przy gimnazyach będą ustanowione pensye, dla których oddzielna wydaje się ustawa.

TYTUŁ VI.

O dobroczyńcach instytutów naukowych.

§ 189.

Wszelkie ofiary, na pożytek instytutów naukowych prawnie zynione, przyjmują się z wdzięcznością.

§ 190.

Не принимаются только находящіеся въ спорѣ капиталы, или иныя имущества.

§ 191.

Сдѣланное приносителемъ назначеніе, если только оно не противно общимъ постановленіямъ, ни въ какомъ случаѣ не можетъ быть измѣнено безъ его соизволенія.

§ 192.

Начальства училищъ обязаны о всѣхъ приношеніяхъ въ пользу оныхъ доносить высшему начальству. О важнѣйшихъ — будетъ доведено до свѣдѣнія Его Императорскаго Величества.

Примѣчаніе. §§ 193—211 помѣщены въ IV отдѣлѣ настоящаго Сборника постановленій о среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

ГЛАВА VIII.

О преимуществахъ учебныхъ заведеній.

§ 212.

Окончившіе полный курсъ ученія въ гимназіи и удостоены похвальныхъ аттестатовъ освобождаются отъ испытаній, назначенныхъ кандидатамъ на мѣста по разнымъ частямъ государственной службы, и испытываются только въ тѣхъ предметахъ, коимъ они не обучались въ гимназіи, и въ тѣхъ, по коимъ успѣхи ихъ не одобрены въ аттестатѣ.

§ 213.

Аттестаты отъ гимназій могутъ получать ученики, выходя изъ всякаго класса, ежели только они оставляютъ дальнѣйшее ученіе по уважительнымъ причинамъ, которыя всегда должны быть пояснены въ аттестатѣ.

§ 214.

Обучавшіеся дома, или въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, и желающіе на публичномъ экзаменѣ доказать, что имѣютъ достаточныя познанія въ предметахъ, преподаваемыхъ въ гимназіяхъ, не могутъ быть допущены къ экзамену безъ особеннаго на то позволенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 215.

Дома, занимаемые училищами, освобождаются отъ военнаго постоя.

Сей проектъ Его Императорскимъ и Царскимъ Величествомъ былъ разсмотрѣнъ.

Подлинной подписалъ: Предсѣдательствующій Государственнаго Совѣта въ Департаментѣ дѣлъ Царства Польскаго,

Дѣйствительный Тайный Совѣтникъ *Θедоръ Энгель.*

§ 190.

Kapitały i wszelka inna własność, w sporze będąca, nie przyjmuje się.

§ 191.

Przeznaczenie ofiary czynionéj przez dobroczyńcę, jeżeli nie jest przeciwne ogólnym postanowieniom, nie może być zmienione bez jego zezwolenia.

§ 192.

Zwierzchność szkolna obowiązana o wszelkich ofiarach raportować wyższéj władzy; o znaczniejszych doniesionem będzie Najjaśniejszemu Panu.

Uwaga. §§ 193—211 mieszczą się w dziale IV-m niniejszego Zbioru przepisów o zakładach naukowych średnich.

TYTUŁ VIII.

O prerogatywach instytutów naukowych.

§ 212.

Ci, którzy ukończyli zupełny kurs nauk w gimnazyum, i otrzymali chlubne świadectwo, wolni są od składania egzaminów ustanowionych dla kandydatów, starających się o posady w służbie publicznéj, i egzaminowani będą tylko z tych przedmiotów, których nie uczyli się w gimnazyum, lub w których postęp niepochwalony w świadectwie.

§ 213.

Świadectwa z gimnazyum mogą być dawane uczniom wychodzącym z każdéj klassy, jeżeli tylko przerywają dalszą naukę dla przyczyn słusznych, które zawsze powinny być wymienione w świadectwie.

§ 214.

Ci, którzy się uczyli w domu, albo w prywatnych instytutach naukowych, a zechcą na publicznym egzaminie okazać, że posiadają dostateczną znajomość przedmiotów w gimnazyach wykładanych, nie mogą być dopuszczeni do składania egzaminu, bez szczególnego na to pozwolenia od Rady Wychowania Publicznego.

§ 215.

Domy, w których pomieszczone szkoły, wolne są od kwaterunku.

Projekt ten przez Jego Cesarsko-Królewską Mość przejrzany został.

Prezydujący w Departamencie Rady Państwa, do Spraw Królestwa Polskiego ustanowionym, Rzeczywisty Tajny Radca

(podpisano) *Teodor Engel.*

Приложеніе 1-е къ № 19-му.

Таблица для обводовыхъ училищъ.

В.

Предметы преподаванія	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю I.	II.	III.	IV.	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю
Законъ Божій и нравоученіе	2	2	2	1	7	10½
Польскій и латинскій языки включительно съ словосочиненіемъ	3	3	3	3	12	18
Россійскій языкъ	3	3	3	3	12	18
Ариѳметика	4	2	1	—	7	10½
Геометрія	—	—	2	4	6	9
Географія и исторія	—	3	4	4	11	16½
Чистописаніе	4	2	1	—	7	10½
Рисованіе	2	2	2	2	8	12
Итого уроковъ	21	20	21	20	82	—
Итого часовъ	31½	30	31½	30	—	123

1-szy Annex do Nr. 19-go.

Tabella dla szkół obwodowych. C.

Przedmioty wykładania	Liczba lekcyj w klassach (w jednym tygodniu)				Ogół lekcyj w tygodniu	Ogół godzin w tygodniu
	I.	II.	III.	IV.		
Religia i nauka moralna	2	2	2	1	7	10 1/2
Język polski i łaciński włącznie ze składnią	3	3	3	3	12	18
Język rossyjski	3	3	3	3	12	18
Arytmetyka	4	2	1	—	7	10 1/2
Geometrya	—	—	2	4	6	9
Geografia i historya	—	3	4	4	11	16 1/2
Kalligrafia	4	2	1	—	7	10 1/2
Rysunki	2	2	2	2	8	12
w ogóle: lekcyj	21	20	21	20	82	—
w ogóle: godzin	31 1/2	30	31 1/2	30	—	123

Приложеніе 2-е къ № 19-му.

Распредѣленіе уроковъ въ Обводовомъ училищѣ.

Г.

Дни	Часы	Классы I.	II.	III.	IV.
Понедѣл.	отъ 8 до 9½	Польскій языкъ.	Географія и исторія.	Геометрія.	Россійскій языкъ.
	— 9½ — 11	Россійскій "	Ариеметика.	Географія и исторія.	Рисованіе.
	— 11 — 12½	Рисованіе.	Законъ Божій.	Латинскій языкъ.	Географія.
	— 2½ — 4	Чистописаніе.	Россійскій языкъ.	Польскій "	Латинскій "
Вторник.	отъ 8 — 9½	Латинскій языкъ.	Польскій языкъ.	Законъ Божій.	Географія и исторія.
	— 9½ — 11	Польскій "	Чистописаніе.	Ариеметика.	Латинскій языкъ.
	— 11 — 12½	Ариеметика.	Географія.	Рисованіе.	Россійскій "
	— 2½ — 4				
Среда	отъ 8 до 9½	Законъ Божій.	Латинскій языкъ.	Россійскій языкъ.	Геометрія.
	— 9½ — 11	Ариеметика.	Рисованіе.	Латинскій "	Географія и исторія.
	— 11 — 12½				
	— 2½ — 4	Чистописаніе.	Россійскій языкъ.	Географія и исторія.	Польскій языкъ.
Четверг.	отъ 8 до 9½	Ариеметика.	Польскій языкъ.	Россійскій языкъ.	Законъ Божій.
	— 9½ — 11	Польскій языкъ.	Рисованіе.	Географія и исторія.	Геометрія.
	11 — 12½	Латинскій "	Ариеметика.	Рисованіе.	Географія и исторія.
	— 2½ — 4				
Пятница	отъ 8 — 9½	Ариеметика.	Законъ Божій.	Латинскій языкъ.	Польскій языкъ.
	— 9½ — 11	Чистописаніе.	Латинскій языкъ.	Польскій "	Россійскій "
	— 11 — 12½	Рисованіе.		Россійскій "	
	— 2½ — 4	Россійскій языкъ.	Польскій "	Географія и исторія.	Рисованіе.
Суббота	отъ 8 до 9½	Законъ Божій.	Россійскій языкъ.	Геометрія.	Латинскій языкъ.
	— 9½ — 11	Россійскій языкъ.	Географія и исторія.	Чистописаніе.	Геометрія.
	— 11 — 12½	Латинскій "	Чистописаніе.	Польскій языкъ.	Географія и исторія.
	— 2½ 4	Чистописаніе.	Латинскій языкъ.	Законъ Божій.	Польскій языкъ.
Всего	уроковъ	21	20	21	20
	часовъ	31½	30	31½	30

2-gi Annex do Nr. 19-go.

Podział lekcyj w szkole obwodowéj.

D

dni	godziny	Klassy I.	Klassy II.	Klassy III.	Klassy IV.
Poniedz.	od 8 do 9½	Język polski	Geografia i historya	Geometrya	Język rossyjski
	— 9½ — 11	„ rossyjski	Arytmetyka	Geografia i historya	Rysunki
	— 11 12½	Rysunki	Religia	Język łaciński	Geometrya
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język rossyjski	„ polski	Język łaciński
Wtorek	od 8 do 9½	Język łaciński	Język polski	Religia	Geografia i historya
	— 9½ — 11	„ polski	Kalligrafia	Arytmetyka	Język łaciński
	— 11 — 12½	Arytmetyka	Geografia	Rysunki	„ rossyjski
	— 2½ — 4				
Środa	od 8 do 9½	Religia	Język łaciński	Język rossyjski	Geometrya
	— 9½ — 11	Arytmetyka	Rysunki	„ łaciński	Geografia i historya
	11 — 12½				
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język rossyjski	Geografia i historya	Język polski
Czwartek	od 8 do 9½	Arytmetyka	Język polski	Język rossyjski	Religia
	— 9½ — 11	Język polski	Rysunki	Geografia i historya	Geometrya
	- 11 — 12½	„ łaciński	Arytmetyka	Rysunki	Geografia i historya
	— 2½ — 4				
Piątek	od 8 do 9½	Arytmetyka	Religia	Język łaciński	Język polski
	— 9½ — 11	Kalligrafia	Język łaciński	„ polski	„ rossyjski
	— 11 — 12½	Rysunki		„ rossyjski	
	— 2½ — 4	Język rossyjski	Język polski	Geografia i historya	Rysunki
Sobota	od 8 do 9½	Religia	Język rossyjski	Geometrya	Język łaciński
	— 9½ — 11	Język rossyjski	Geografia i historya	Kalligrafia	Geometrya
	11 — 12½	„ łaciński	Kalligrafia	Język polski	Geografia i historya
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język łaciński	Religia	Język polski
w ogóle	Lekcyj	21	20	21	20
	Godzin	31½	30	½31	30

Приложеніе 3-е къ № 19-му.

Д.

Отчетъ о состояніи такого-то обводоваго училища. Годъ, мѣсяцъ и число.

1) Общее число учениковъ мужескаго и женскаго пола; въ сравненіи съ предыдущимъ годомъ сіе число увеличилось, или уменьшилось, сколько и по какимъ причинамъ.

2) Сколько учениковъ окончили ученіе, сколько выбыло изъ училища и почему, сколько умершихъ.

3) Сколько отличныхъ, посредственныхъ и слабыхъ по успѣхамъ въ наукахъ, вообще и въ каждомъ классѣ въ особенности.

4) Ученіе началось такого-то числа мѣсяца; окончено тогда-то, столько-то было уроковъ въ каждомъ классѣ.

5) Испытаніе было тогда-то, въ присутствіи родителей, почетнаго Инспектора и такихъ-то постороннихъ посѣтителей.

Актъ совершенъ въ такой-то день, въ присутствіи такихъ-то лицъ и мѣстнаго начальства. Рѣчи (при семъ приложенныя) были произнесены такими-то Учителями, и ученики читали такія-то сочиненія. Свидѣтельства были розданы такимъ-то ученикамъ, окончившимъ учебный курсъ. Такіе-то получили похвальные листы и книги. Такіе-то переведены въ высшіе классы.

7) Такія-то лица тогда-то посѣщали училище и сдѣлали такія-то замѣчанія, вслѣдствіе которыхъ приняты были такія-то мѣры.

8) Учители были прилежны или нѣтъ, были въ отпуску или больны, такой-то изъ нихъ оставилъ училище, въ такое-то время и по такой-то причинѣ, онъ былъ замѣченъ такимъ-то; новый Учитель явился тогда-то.

9) Положеніе учебныхъ пособій, умноженіе оныхъ въ теченіи года и потребности училища.

10) Приношенія, сдѣланныя училищу частными лицами, или членами онаго; показаніе употребленія оныхъ.

11) Состояніе учебныхъ строеній.

Подписи { почетнаго Инспектора,
штатнаго Инспектора.

Къ сему отчету прилагать и формулярные списки Учителей.

3-ci Annex do Nr. 19-go.

E.

RAPPORT O STANIE SZKOŁY OBWODOWÉJ N, DNIA, MIESIĄCA, ROKU.

1) Ogólna liczba uczniów męzkiéj i żeńskiéj płci; czy w porównaniu roku przeszłego liczba ta powiększyła się lub zmniejszyła, o ile i z jakich przyczyn?

2) Ile uczniów skończyło szkoły, ile oddaliło się, dla czego, ile umarło?

3) Ile celujących, miernie uczących się, i słabych pod względem postępu w naukach w ogólności, i w każdéj klassie w szczególności?

4) Kursa rozpoczęte dnia .. miesiąca .... ukończone ... ile było lekcyj w każdéj klassie?

5) Kiedy był egzamen, czy w obecności rodziców, Inspektora honorowego i jakich obcych gości?

6) Którego dnia odbył się akt uroczysty, w obecności jakich osób i jakiéj władzy. Przez których Nauczycieli i uczniów miane były mowy i czytane wypracowania, którym uczniom kończącym kursa wydane zostały świadectwa, którzy otrzymali listy pochwalne i nagrody, którzy awansowani do wyższéj klassy?

7) Jakie osoby i kiedy zwiedzały szkoły i jakie czyniły uwagi, jakie w skutek tego przedsięwzięto środki?

8) Czy Nauczyciele byli pilni albo nie, czy byli na urlopach, albo chorowali, któren mianowicie i kiedy i dla jakich przyczyn oddalił się; kiedy przybył nowy Nauczyciel?

9) Stan zbiorów naukowych, pomnożenie ich w ciągu roku i potrzeby szkoły?

10) Ofiary zrobione dla szkoły przez osoby prywatne, albo przez członków onejże, wyszczególnienie użytku takowych?

11) Stan domów szkolnych.

podpisy { Inspektora honorowego,
Inspektora etatowego.

Do tego przyłączają się listy stanu służby Nauczycielów.

Приложеніе 4-е къ № 19-му.

Распредѣленіе уроковъ гимназіи. *E.*

Дни	Часы.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	VI.	VII.	VIII.
		Въ начальныхъ классахъ.				Въ высшихъ классахъ. Общій для обѣихъ отдѣленій	Въ отдѣленіяхъ. Филологическомъ.			Техническомъ.		
Понедѣльникъ	отъ 8 до $9\frac{1}{2}$	Польскій языкъ	Геогр. и Исторія	Геометрія	Россійскій языкъ	Россійскій языкъ	Греческій языкъ	Исторія	(c) Математика	Ист. нат. и техн.	Физика и Химія	(c) Мат. чистая
	— $9\frac{1}{2}$ — 11	Россійскій языкъ	Ариѳметика	Геогр. и Исторія	Рисованіе	Польскій языкъ	(a) Математика	Латинскій языкъ	(c) Статистика	(a) Матем. чист.	Ист. нат. и техн.	(c) Статистика
	— 11 — $12\frac{1}{2}$	Рисованіе	Законъ Божій	Латинскій языкъ	Геометрія	Исторія и Геогр.	a) Россійскій яз.	(b) Польскій яз.	Латинскій языкъ	(a) Россійскій яз.	(b) Польскій яз.	Математика
	— $2\frac{1}{2}$ — 4	Чистописаніе	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	Рисованіе.	(a) Польскій яз.	(b) Россійскій яз.	Нѣмец. и Франц. „	(a) Польскій яз.	(b) Россійскій яз.	Нѣмецкій языкъ
Вторникъ	— 8 — $9\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Законъ Божій	Геогр. и Исторія	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	(a) Математика	Россійскій языкъ	Сельск. хозяйств.	(b) Мат. чистая	Физика и Химія
	— $9\frac{1}{2}$ 11	Польскій языкъ	Чистописаніе	Ариѳметика	Латинскій языкъ	Латинскій языкъ	(a) Польскій яз.	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	(a) Польскій яз.	Физика Химія	Законов. Государ.
	— 11 — $12\frac{1}{2}$	Ариѳметика	Географія	Рисованіе	Россійскій языкъ	Геометрія	(a) Законъ Божій	Греческій языкъ	(c) Польскій яз.	(a) Законъ Божій	Ист. нат. и техн.	(c) Польскій яз.
	— $2\frac{1}{2}$ — 4									Математика	Сельск. хозяйств.	Ист. нат. и техн.
Среда	— 8 — $9\frac{1}{2}$	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	Россійскій языкъ	Геометрія	Россійскій языкъ	Исторія	(b) Законъ Божій	Латинскій языкъ	Ист. нат. и техн.	Законъ Божій	Нѣмецкій языкъ
	— $9\frac{1}{2}$ — 11	Ариѳметика	Рисованіе	Латинскій языкъ	Геогр. и Исторія	Исторія и Геогр.	(a) Польскій яз.	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	(a) Польскій яз.	Сельск. хозяйств.	(c) Россійскій яз.
	— 11 — $12\frac{1}{2}$									Законов. Государ.	Математика	Ист. нат. и техн.
	— $2\frac{1}{2}$ — 4	Чистописаніе	Россійскій языкъ	Геогр. и Исторія	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.	Латинскій языкъ	(b) Польскій яз.	(c) Польскій яз.	Математика	(b) Польскій яз.	(c) Польскій яз.
Четвергъ	— 8 — $9\frac{1}{2}$	Ариѳметика	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	Законъ Божій	Геометрія	Польскій языкъ	Исторія	(c) Математика	Ист. нат. и техн.	Законовѣдѣніе	(c) Матем. чистая
	— $9\frac{1}{2}$ — 11	Законъ Божій	Рисованіе	Геогр. и Исторія	Геометрія	Латинскій языкъ	Исторія	Нѣм. и Фр. языки	Польскій языкъ	Математика	Нѣмецкій языкъ	Ист. нат. и техн.
	— 11 — $12\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Ариѳметика	Рисованіе	Геогр. и Исторія	Россійскій языкъ	(a) Польскій яз.	Латинскій языкъ	(c) Законъ Божій	(a) Польскій яз.	Ист. нат. и техн.	(c) Законъ Божій
	— $2\frac{1}{2}$ — 4									Законовѣдѣніе	Математика	Физика и Химія
Пятница	— 8 — $9\frac{1}{2}$	Ариѳметика	Законъ Божій	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	(a) Математика	(b) Россійскій яз.	(c) Польскій яз.	(a) Матем. чистая	(b) Россійскій яз.	(c) Польскій яз.
	— $9\frac{1}{2}$ — 11	Чистописаніе	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	Геометрія	Греческій языкъ	Польскій языкъ	Франц. и Нѣм. яз.	Физика и Химія	Законовѣдѣніе	Математика
	— 11 — $12\frac{1}{2}$	Рисованіе		Россійскій языкъ			Нѣмец. и Франц. „	(b) Математика	Греческій языкъ	Нѣмецкій языкъ	(b) Матем. чистая	Законовѣдѣніе
	— $2\frac{1}{2}$ — 4	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	Геогр. и Исторія	Рисованіе	Законъ Божій	(a) Россійскій яз.	(b) Польскій яз.	Статистика	(a) Россійскій яз.	(b) Польскій яз.	(c) Статистика
Суббота.	— 8 — $9\frac{1}{2}$	Законъ Божій	Россійскій языкъ	Геометрія	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	Греческій языкъ	Латинскій языкъ	Сельск. хозяйств.	Ист. нат. и техн.	Математика
	— $9\frac{1}{2}$ — 11	Россійскій языкъ	Геогр. и Исторія	Чистописаніе	Геометрія	Геометрія	Латинскій языкъ	(b) Польскій яз.	Греческій языкъ	Физика и Химія	(b) Польскій яз.	Нат. ист. и техн.
	— 11 — $12\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Чистописаніе	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.	Рисованіе	Польскій языкъ	Нѣмец. и Франц.	(c) Россійскій яз.	Ист. нат. и техн.	Нѣмецкій языкъ	(c) Россійскій яз.
	— $2\frac{1}{2}$ — 4	Чистописаніе	Латинскій языкъ	Законъ Божій	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.	Нѣмец. и Фр. яз.	Латинскій языкъ	(c) Польскій яз.	Нѣмецкій языкъ	Математика	(c) Польскій яз.
Вообще.	уроковъ	21	20	21	20	20	21	21	21	24	24	24
	часовъ	$31\frac{1}{2}$	30	$31\frac{1}{2}$	30	30	$31\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{2}$	36	36	36

Примѣчаніе. Буква (a) означаетъ общее преподаваніе въ обоихъ отдѣленіяхъ IV класса, (b) VII, (c) VIII.

Annex 4-ty do Nº 19-go.

PODZIAŁ LEKCYJ w GIMNAZYUM. *F.*

		W klassach początkowych				W klassach wyższych						
						Wspólna dla obu wydziałów	w Wydziałach					
							Filologicznym			Technicznym		
Dni	**Godziny**	**I.**	**II.**	**III.**	**IV**	**V.**	**VI.**	**VII.**	**VIII.**	[redacted]	**VII**	**VIII.**
Poniedziałek	od 8 do 9½	Język polski	Geografia i Histo.	Geometrya	Język rossyjski	Język rossyjski	Język grecki	Historya	(c) Matematyka	Hist. nat. i techn.	Fizyka i chemia	(c) Matem. prosta
	9½ — 11	Język rossyjski	Arytmetyka	Geografia i Histo	Rysunki	Język polski	(a) Matematyka	Język łaciński	(c) Statystyka	(a) Matem prosta	His. nat. i techn.	(c) Statystyka
	— 11 — 12½	Rysunki	Religia	Język łaciński	Geometrya	Geografia i Histo.	(a) Język rossyjs.	(b) Język polski	Język łaciński	(a) Język rossyjs	(b) Język polski	Matematyka
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język rossyjski	Język polski	Język łaciński	Rysunki	(a) Język polski	(b) Język rossyjs.	Jęz. niem. i fran.	(a) Język polski.	(b) Język rossyjs.	Język niemiecki
Wtorek	— 8 — 9½	Język łaciński	Język polski	Religia	Geografia i Histo	Język polski	Język łaciński	(b) Matematyka	Język rossyjski	Gospod. wiejskie	(b) Matem. prosta	Fizyka i chemia
	— 9½ — 11	Język polski	Kalligrafia	Arytmetyka	Język łaciński	Język łaciński	(a) Język polski	Język rossyjski	Język polski	(a) Język polski	Fizyka i chemia	Prawo krajowe
	— 11 — 12½	Arytmetyka	Geografia	Rysunki	Język rossyjski	Geometrya	(a) Religia	Język grecki	Język polski	(a) Religia	Hist. nat. i techn.	(c) Język polski
	2½ — 4									Matematyka	Gospod. wiejskie	Hist. nat. i techn.
Środa	— 8 — 9½	Język polski.	Język łaciński	Język rossyjski	Geometrya	Język rossyjski	Historya	(b) Religia	Język łaciński	Hist. nat. i techn.	Religia	Język niemiecki
	— 9½ — 11	Arytmetyka	Rysunki	Język łaciński	Geografia i Histo	Historya i Geogr	(a) Język polski	Język polski	Język rossyjski	(a) Język polski	Gospod. wiejskie	(c) Język rossyjs.
	— 11 — 12½									(a) Prawo	Matematyka	Hist. nat i techn
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język rossyjski	Geografia i Histo.	Język polski	Historya i Geogr	Język łaciński	(b) Język polski	(c) Język polski	Matematyka	(b) Język polski	(c) Język polski
Czwartek	— 8 — 9½	Arytmetyka	Język polsk.	Język rossyjski	Religia	Geometrya	Język polski	Historya	(c) Matematyka	Hist nat. i techn.	Prawo	(c) Matem. prosta
	— 9½ — 11	Religia	Rysunki	Geografia i Histo.	Geometrya	Język łaciński	Historya	Jęz. niem. i fran.	Język polski	Matematyka	Język niemiecki	Hist. nat i techn.
	— 11 — 12½	Język łaciński	Arytmetyka	Rysunki	Geografia i Histo.	Język rossyjski	(a) Język polski	Język łaciński	(c) Religia	(a) Język polski	Hist. nat i techn.	(c) Religia
	— 2½ — 4									Prawo	Matematyka	Fizyka i chemia
Piątek	— 8 — 9½	Arytmetyka	Religia	Język łaciński	Język polski	Język łaciński	(a) Matem. prosta	(b) Język rossyjs.	(c) Język polski	(a) Matem. prosta	(b) Język rossyjs.	(b) Język polski
	— 9½ — 11	Kalligrafia	Język łaciński	Język polski	Język rossyjski	Geometrya	Język grecki	Język polski	Jęz. fran. i niem.	Fizyka i chemia	Prawo	Matematyka
	— 11 — 12½	Rysunki		Język rossyjski			Jęz. niem. i fran	(b) Matematyka	Język grecki	Język niemiecki	(b) Matem. prosta	Prawo
	— 2½ — 4	Język rossyjski	Język polski	Geografia i Histo.	Rysunki	Religia	(a) Język rossyjs.	(b) Język polski	(c) Statystyka	(a) Język rossyjs.	(b) Język polski	(c) Statystyka
Sobota	— 8 — 9½	Religia	Język rossyjski	Geometrya	Język łaciński	Język polski	Język rossyjski	Język grecki	Język łaciński	Gospod. wiejskie	Hist. nat. i tech.	Matematyka
	9½ — 11	Język rossyjski	Geografia i Histo.	Kalligrafia	Geometrya	Geometrya	Język łaciński	(b) Język polski	Język grecki	Fizyka i chemia	(b) Język polski	Hist. nat. i techn.
	— 11 — 12½	Język łaciński	Kalligrafia	Język polski	Geografia i Histo.	Rysunki	Język polski	Jęz. niem. i fran.	(c) Język rossyjs.	Hist. nat. i techn.	Język niemiecki	(c) Język rossyjs.
	— 2½ — 4	Kalligrafia	Język łaciński	Religia	Język polski	Historya i Geogr.	Jęz. niem. i fran	Język łaciński	(c) Język polski	Język niemiecki	Matematyka	(c) Język polski
W ogóle	lekcyj	21	20	21	[redacted]	20	21	21	21	24	24	24
	godzin	31½	30	31½	30	30	31½	31½	31½	36	36	36

Uwaga. (*a*) znaczy wspólne wykładanie w obu wydziałach w klassie VI, (*b*) w VII, (*c*) VIII.

Приложеніе 5-е къ № 19-му.

I. Таблица для гимназій (отдѣленіе филологическое). *Ж.*

Предметы преподаванія	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю								Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Законъ Божій и нравоученіе	Какъ въ обводовыхъ училищахъ.				Какъ въ четвертомъ классѣ.	1	1	1	3	4½
Логика, риторика, упражненіе въ польскомъ слогѣ, поэзія						6	6	6	18	27
Упражненіе въ латинскомъ слогѣ; объясненіе классическихъ писателей такого же языка						3	3	3	9	13½
Греческій языкъ						2	2	2	6	9
Упражненіе въ россійскомъ языкѣ и словесность						3	3	3	9	13½
Французскій или нѣмецкій языки						2	2	2	6	9
Математика						2	2	2	6	9
Исторія и статистика						2	2	2	6	9
Итого уроковъ					—	21	21	21	63	—
Итого часовъ					—	31½	31½	31½	—	94½

5-ty Annex do Nr. 19-go.

G.

I. Tabella dla Gimnazyum (wydział filologiczny).

Przedmioty wykładania	Ilość lekcyj po klassach w tygodniu								Ogół lekcyj w tygodniu	Ogół godzin w tygodniu
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Religia i nauka moralna	Tak jak w szkołach obwodowych				Jak w klassie czwartej	1	1	1	3	$4\frac{1}{2}$
Logika, retoryka, ćwiczenia w stylu polskim, poezya						6	6	6	18	27
Ćwiczenia w stylu łacińskim, objaśnienie autorów klassycznych tegoż języka						3	3	3	9	$13\frac{1}{2}$
Język grecki						2	2	2	6	9
Ćwiczenia w języku i literaturze rossyjskiéj						3	3	3	9	$13\frac{1}{2}$
Język francuzki albo niemiecki						2	2	2	6	9
Matematyka						2	2	2	6	9
Historya i statystyka						2	2	2	6	9
w ogóle: lekcyj	. . .				—	21	21	21	63	—
w ogóle: godzin	. . .				—	$31\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{2}$	—	$94\frac{1}{2}$

Приложеніе 6-е къ № 19-му.

3.

II. Таблица для гимназій (отдѣленіе техническое).

Предметы преподаванія	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю								Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Законъ Божій и нравоученіе	Какъ въ обводовыхъ училищахъ				Какъ въ четвертомъ классѣ	1	1	1	3	$4\frac{1}{2}$
Упражненіе въ польскомъ слогѣ						4	4	4	12	18
Упражненіе въ россійскомъ слогѣ						2	2	2	6	9
Нѣмецкій языкъ						2	2	2	6	9
Математика чистая и прикладная						5	5	5	15	$22\frac{1}{2}$
Физика и химія						2	2	2	6	9
Естественная исторія и технологія						4	4	4	12	18
Сельское хозяйство и статистика						2	2	2	6	9
Отечественное законодательство						2	2	2	6	9
Итого уроковъ	.	.	.	.	—	24	24	24	72	—
Итого часовъ	.	.	.	.	—	36	36	36	—	108

6-ty Annex do Nr. 19-go.

II. Tabella dla Gimnazyum (wydział techniczny). *II.*

Przedmioty wykładu	Ilość lekcyj po klassach w tygodniu: I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Ogół lekcyj w tygodniu	Ogół godzin w tygodniu
Religia i nauka moralna	Tak jak w szkołach obwodowych				Jak w klassie czwartéj	1	1	1	3	4½
Ćwiczenia w stylu polskim						4	4	4	12	18
Ćwiczenia w stylu rossyjskim						2	2	2	6	9
Język niemiecki						2	2	2	6	9
Matematyka prosta i zastósowana						5	5	5	15	22½
Fizyka i chemia						2	2	2	6	9
Historya naturalna i technologia						4	4	4	12	18
Gospodarstwo wiejskie i statystyka						2	2	2	6	9
Prawodawstwo ojczyste						2	2	2	6	9
w ogóle lekcyj					—	24	24	24	72	—
w ogóle godzin					—	36	36	36	—	108

Приложеніе 7-е къ № 19-му.

ВѢДОМОСТЬ

ОБЪ УСПѢХАХЪ И ПОВЕДЕНІИ УЧЕНИКОВЪ . . . . КЛАССА, ПО ТАКОЙ-ТО НАУКѢ, ЗА ТАКОЙ-ТО МѢСЯЦЪ. *И.*

Имена воспитанниковъ по алфавитному порядку.	Способности	Прилежаніе	Поведеніе	Сколько разъ не былъ въ классѣ и за что былъ наказанъ	Сколько пройдено преподаваемаго предмета.

7-ty Annex do Nr. 19-go.

WIADOMOŚĆ

O POSTĘPACH I SPRAWOWANIU SIĘ UCZNIÓW KLASSY N, Z NAUK N, ZA MIESIĄC N. *1.*

Imiona i nazwiska uczniów w porządku alfabetycznym	Zdolność	Pilność	Konduita	Wiele razy nie był w klassie i za to był karany	Jak daleko postąpiono w wykładającym się przedmiocie

Приложеніе 8-е къ № 19-му.

ФОРМА СВИДѢТЕЛЬСТВА (лит. К.)

Таков-то обводовов училище или гимназія, мѣсяцъ, число, годъ.
№

Свидѣтельство.

Дано сіе уроженцу такого-то мѣста (состояніе его) N N, обучавшемуся въ такомъ-то обводовомъ училищѣ, или гимназіи, въ томъ: что онъ окончилъ ученіе въ такомъ-то классѣ сего училища, или гимназіи, и, по произведенному испытанію въ нижеслѣдующихъ наукахъ, оказалъ успѣхи: (въ обводовомъ училищѣ) въ Законѣ Божіемъ и нравоученіи такіе-то: въ польскомъ и латинскомъ языкахъ такіе-то; въ польской, россійской и всеобщей исторіи такіе-то, въ русскомъ языкѣ такіе-то; въ ариѳметикѣ такіе-то; въ геометріи такіе-то; въ чистописаніи и черченіи такіе-то.

Въ гимназіи по филологическому отдѣленію: въ Законѣ Божіемъ и нравоученіи такіе-то; въ логикѣ, риторикѣ и поэзіи такіе-то; въ латинскомъ языкѣ и переводахъ авторовъ такіе-то; въ греческомъ языкѣ такіе-то; въ россійской словесности такіе-то; во французскомъ и нѣмецкомъ языкахъ такіе-то; въ математикѣ такіе-то.

По техническому отдѣленію: въ Законѣ Божіемъ и нравоученіи такіе-то; въ польскомъ слогѣ такіе-то; въ россійскомъ слогѣ такіе-то; въ нѣмецкомъ языкѣ такіе-то; въ механикѣ, строеніи машинъ и моделей такіе-то; въ физикѣ и химіи такіе-то; въ естественной исторіи и технологіи такіе-то; въ сельскомъ хозяйствѣ такіе-то; въ законовѣдѣніи и судопроизводствѣ гражданскомъ и уголовномъ такіе-то.

Примѣчаніе. Успѣхи въ наукахъ должны быть означены слѣдующимъ образомъ: посредственные, достаточные и превосходные.

(Подпись)

8-my Annex do Nr. 19-go.

Wzór lit. K.

Szkoła obwodowa N, albo Gimnazyum N, dnia . . miesiąca . . . roku
Nr.

Świadectwo.

P. NN. rodem z N, stanu N, uczeń szkoły obwodowéj N, lub gimnazyum N, skończył nauki w klassie N, szkoły tutejszéj, i wedle złożonego egzaminu okazał postępy w przedmiotach niżéj wymienionych: w szkole obwodowéj, w Religii i nauce moralnéj . . . . . w językach polskim i łacińskim . . . . . w języku rossyjskim . . . . . w arytmetyce . . . . . w geometryi . . . . . w polskiéj, rossyjskiéj i powszechnej historyi . . . . . w kalligrafii i rysowaniu . . . . .

W gimnazyum w wydziale filologicznym: w Religii i nauce moralnéj . . . . . w logice, wymowie i poezyi . . . . . w języku łacińskim i tłomaczeniu autorów . . . . . w języku greckim . . . . . w literaturze rossyjskiéj . . . . . w języku francuzkim i niemieckim . . . . . w matematyce . . . . .

W wydziale technicznym: w Religii i nauce moralnéj . . . . . w stylu polskim . . . . . w stylu rossyjskim . . . . . w języku niemieckim . . . . . w matematyce . . . . . w mechanice . . . . . budowaniu maszyn i modelów . . . . . w fizyce i chemii . . . . . w historyi naturalnéj i technologii . . . . . w gospodarstwie wiejskiem . . . . . w prawie i procedurze cywilnéj i kryminalnéj . . . . .

Uwaga. Postępy w naukach mają być oznaczane następującym sposobem: mierne, dostateczne i celujące.

(podpis)

№ 20.

Извлеченіе изъ инструкцій учебнымъ заведеніямъ относительно управленія хозяйственною частью (*).

(1834 года.)

ОТДѢЛЪ I.

О СЧЕТОВОДСТВѢ ПО ФУНДУШАМЪ ВООБЩЕ.

ГЛАВА II.

Обводовыя училища и гимназіи.

Такъ какъ фундуши этихъ заведеній могутъ происходить изъ трехъ источниковъ, именно:

изъ опредѣленныхъ бюджетомъ разрѣшеній Правительства,

изъ платежей взимаемыхъ съ учениковъ,

изъ завѣщаній и дарственныхъ записей частныхъ лицъ, — то въ отношеніи этихъ трехъ отдѣльныхъ фундушей постановляются слѣдующія правила счетоводства.

Во первыхъ, въ отношеніи ассигнованныхъ бюджетомъ суммъ.

§ 13.

Учители обводовыхъ училищъ будутъ получать назначенное имъ по штату жалованье, по истеченіи каждаго мѣсяца, прямо изъ Казначейства, на основаніи требовательной вѣдомости, засвидѣтельствованной Инспекторомъ, Профессоры же и Учители гимназій—на основаніи такой же вѣдомости, за подписью Директора.

§ 14.

Назначенныя штатомъ суммы на мелочныя издержки получаются изъ Казначейства по ассигновкамъ Воеводской Коммисіи: Инспекторомъ—для обводоваго училища, Директоромъ же — для гимназіи, а именно:

опредѣленную штатомъ на цѣлый годъ сумму на отопленіе и освѣщеніе, въ Октябрѣ мѣсяцѣ, одновременно;

на письменные матеріалы, печатные бланки, журналы и проч., а также на физико-химическіе опыты, содержаніе и малыя починки употребляемыхъ для этого инструментовъ, въ два срока, именно въ Апрѣлѣ и Октябрѣ.

(*) *Объясненіе.* Общія правила этой инструкціи, относящіяся ко всѣмъ учебнымъ заведеніямъ, а также правила о начальныхъ училищахъ помѣщены въ I мъ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомтсву Просвѣщенія о начальныхъ училищахъ (стр.150—164)

N° 20.

Wyciąg z instrukcyi dotyczącéj części ekonomicznéj instytutów naukowych (*).

(1834 roku)

ROZDZIAŁ I.

O RACHUNKOWOŚCI CO DO FUNDUSZÓW W OGÓLE.

TYTUŁ II.

Szkoły obwodowe i gimnazya.

Ponieważ fundusze tych instytutów z trojakiego źródła wypływać mogą, jako to:

z upoważnienia Rządowego, budżetem wskazanego,
z opłat od uczniów,
z legatów i zapisów prywatnych,

przeto następujące co do tych trzech oddzielnych funduszów stanowią się przepisy rachunkowe.

A naprzód co do summ budżetem przekazanych.

§ 13.

Nauczyciele przy szkołach obwodowych płacę swą, jaka im etatem wskazaną zostanie, co miesiąc decursive pobierać będą prosto z kassy rządowéj, na mocy listy płacy przez Inspektora poświadczonéj. Professorowie zaś i Nauczyciele przy gimnazyach, na fundamencie takiejże listy przez Dyrektora podpisanéj.

§ 14.

Fundusze na drobne wydatki, jakie etatem przekazane zostaną, odbierać będzie z kassy, za assygnacyą Kommissyi Wojewódzkiéj, Inspektor dla szkoły obwodowéj, a Dyrektor dla gimnazyum, a mianowicie:

Na opał i światło w miesiącu Październiku, od razu całoroczną etatem udeterminowaną summę.

Na materyały piśmienne, druki, dzienniki etc., tudzież na doświadczenia fizyczne, chemiczne, utrzymanie i pomniejsze reparacye tego rodzaju narzędzi w dwóch ratach, to jest, w Kwietniu i Październiku.

(*) *Objaśnienie.* Przepisy ogólne téj instrukcyi, dotyczące wszystkich zakładów naukowych, oraz przepisy o szkołach elementarnych, znajdują się w tomie I-m Zbioru przepisów z Wydziału Oświecenia o szkołach elementarnych, str. 151—165.

§ 15.

Всѣ суммы на чрезвычайныя издержки, предоставленныя по штату въ распоряженіе Правительственной Коммисіи, могутъ быть получаемы изъ Казначейства только на основаніи разрѣшенія сказанной Коммисіи, съ условіемъ представленія отчета.

Плата за ученіе. О взиманіи этой платы съ учениковъ.

§ 16.

Плата съ учениковъ взимается при пріемѣ и записываніи ихъ, съ открытіемъ каждаго учебнаго курса, и вносится въ шнуровую квитанціонную книгу; вырѣзанная изъ этой книги квитанція въ уплатѣ причитающихся денегъ должна быть выдана плательщику; оставшіеся же въ книгѣ отрѣзки, совершенно согласныя съ квитанціями, послужатъ къ повѣркѣ того, сколько дохода изъ этого источника должно быть внесено въ Казначейство.

§ 17.

Ученикъ, приходящій первый разъ въ училище, послѣ каждаго пріема, долженъ предъявить Профессору квитанцію во взносѣ причитающейся съ него платы, или же удостовѣреніе объ освобожденіи его отъ этого платежа, выданное по законной формѣ; въ противномъ же случаѣ ученикъ не долженъ быть допущенъ къ слушанію уроковъ въ классѣ.

§ 18.

Тотчасъ по окончаніи записыванія учениковъ, которое не можетъ продолжаться болѣе шести недѣль, квитанціонная книга должна быть заключена, съ подведеніемъ въ ней итоговъ, засвидѣтельствована въ вѣрности цѣлымъ собраніемъ Учителей и затѣмъ, вмѣстѣ съ собранными деньгами, отправлена при соотвѣтственномъ донесеніи въ Воеводское Казначейство.

§ 19.

О количествѣ внесенной такимъ образомъ въ Казначейство платы за ученіе слѣдуетъ донести немедленно Эдукаціонному Совѣту, а также власти, начальствующей непосредственно надъ Казначействомъ. Въ донесеніи этомъ должно быть обозначено число учениковъ, внесшихъ при пріемѣ установленную плату, а также число освобожденныхъ отъ этой платы по бѣдности, на основаніи законныхъ свидѣтельствъ. При освобожденіи же отъ

§ 15.

Wszelkie summy, które Kommissya Rządowa na nadzwyczajne wydatki do swojéj dyspozycyi etatem zachowa, za jéj tylko upoważnieniem z kassy, salvo calculo, pobierane być mogą.

Opłaty od uczniów. Pobór tychże opłat.

§ 16.

Opłaty od uczniów przy każdém rozpoczęciu zapisów szkolnych wybierane i w księgę kwitaryuszową sznurową zapisywane będą, z któréj kwit wycięty na wniesioną należność opłacającemu wydany być winien, pozostałe zaś w księdze odcinki, jednozgodne z kwitami, posłużą do skontrollowania ile z tego źródła dochodów do kassy wejść powinno.

§ 17.

Uczeń, po każdym szczególnym zapisie, pierwszy raz do szkoły przychodzący, winien Professorowi okazać kwit z uiszczonéj opłaty, albo uwolnienie od opłaty w formie legalnéj wydane, w przeciwnym razie ucznia do klassy wpuszczać nie powinien.

§ 18.

Zaraz po skończonym zapisie szkolnym, który nad sześć tygodni przedłużonym być nie może, księga kwitaryuszowa zamkniętą, zasummowaną i przez całe kollegium Nauczycieli za rzetelność poświadczoną, wraz z zebranemi pieniędzmi odesłaną być winna przy stosownym rapporcie do kassy wojewódzkiéj.

§ 19.

O ilości wniesionéj w powyższym sposobie opłaty szkolnéj do kassy ma być natychmiast zdany drugi rapport Radzie Edukacyjnéj, tudzież władzy przełożonéj bezpośrednio nad kassą. Rapport ten obejmować także winien liczbę uczniów zapisanych za opłatą, jako też, na fundamencie legalnych świadectw, z powodu

платежа бѣдныхъ учениковъ, заслуживающихъ таковой милости, слѣдуетъ руководствоваться существующими донынѣ правилами, пока они не будутъ измѣнены впослѣдствіи другими распоряженіями.

§ 20.

Внесенная въ квитанціонную книгу плата за ученіе не подлежитъ возврату ни въ какомъ случаѣ, хотя бы даже ученикъ оставилъ училище и не окончилъ начатаго курса наукъ.

Объ употребленіи сбора за ученіе.

§ 21.

По внесеніи, согласно § 5-му, сбора за ученіе въ Казначейство, въ обводовомъ училищѣ Инспекторъ, въ гимназіи же Директоръ, вмѣстѣ съ Профессорами, составляютъ немедленно, въ общемъ засѣданіи, въ видѣ перечневой вѣдомости, проектъ объ употребленіи собранной суммы на важнѣйшія надобности училища, а именно: на покупку книгъ, подписку на періодическія изданія, увеличеніе кабинетовъ и учебныхъ пособій и прочія сопряженныя съ интересомъ училища издержки. Таковой проектъ, подписанный всѣми присутствующими въ засѣданіи, по разсмотрѣніи его и признаніи соотвѣтствующимъ своей цѣли: относительно потребностей гимназій непосредственно самимъ Директоромъ, въ отношеніи же надобностей обводовыхъ училищъ Инспекторомъ, представляется, чрезъ посредство Директора гимназіи, на утвержденіе Эдукаціоннаго Совѣта, который, утвердивъ означенный проектъ, препровождаетъ оный въ Правительственную Коммисію для оффиціальнаго употребленія при составленіи счетовъ.

§ 22.

Правительственная Коммисія препровождаетъ вышеозначенную перечневую вѣдомость въ Воеводскую Коммисію для ассигнованія изъ Казначейства суммъ на указанныя въ этой вѣдомости надобности. Однакожъ въ одинъ разъ Директоръ не можетъ получить изъ Казначейства болѣе 2,000, Инспекторъ же — болѣе 600 злотыхъ. И потому они обязаны немедленно представлять отчеты въ отпущенныхъ имъ въ зачетъ суммахъ, ибо, безъ оправданія ими одного аванса, слѣдующій затѣмъ авансъ не будетъ имъ выданъ.

ubóstwa od opłaty uwolnionych. Uwolnienie zaś od opłaty uczniów ubogich, którzy na takowe dobrodziejstwo zasługiwać będą, ma następować wedle dotychczasowych przepisów, dopóki te późniejszemi rozporządzeniami zmienione nie będą.

§ 20.

Opłata od uczniów, w księgę kwitaryuszową zapisana, w żadnym przypadku zwracaną być nie może, chociażby uczeń szkołę opuścił i rozpoczętego kursu nauk nie ukończył.

Użycie opłaty szkolnéj.

§ 21.

Gdy opłaty szkolne stosownie do § 5-go wniesione zostaną do kassy, Inspektor przy szkołach obwodowych, a przy gimnazyach Dyrektor, wspólnie z Professorami na kollegialnym posiedzeniu, ułożą niezwłocznie tabellaryczny projekt użycia zebranéj summy na pilniejsze potrzeby szkolne, jako to: na kupno książek, utrzymanie pism peryodycznych, pomnożenie zbiorów naukowych i inne z interessem szkoły połączone wydatki. Takowy projekt przez wszystkich na posiedzeniu przytomnych podpisany, co do potrzeb gimnazyów bezpośrednio przez Dyrektora, co do potrzeb szkół obwodowych przez Inspektora, za pośrednictwem Dyrektora gimnazyalnego, przejrzany i za odpowiadający swojemu celowi uznany, Radzie Edukacyjnéj do zatwierdzenia przedstawionym będzie, która to Rada następnie przez siebie projekt rzeczony potwierdzony, Kommissyi Rządowéj do urzędowego użycia we względzie rachunkowym prześle.

§ 22.

Wykaz takowy tabellaryczny Kommissya Rządowa Kommissyi Wojewódzkiéj, dla assygnowania z kassy funduszu na wskazane w nim potrzeby, odeśle. Jednakże Dyrektor na raz jeden większéj summy nad złotych 2,000, Inspektor zaś nad zł. 600, z kassy podnosić nie mogą. I dla tego z pobieranych summ salvo calculo spiesznie rachunki składać powinni, bez usprawiedliwienia się bowiem z jednego awansu następny wydanym nie będzie.

Завѣщанія и записи частныхъ лицъ.

§ 23.

Такъ какъ частныя лица въ своихъ записяхъ или завѣщаніяхъ указываютъ обыкновенно цѣль, на какую слѣдуетъ обратить пожертвованный ими фундушъ, то таковое распоряженіе ихъ, утвержденное Правительствомъ, вносится безотлагательно въ штатъ Казначейства; суммы же на указанные въ означенномъ штатѣ предметы ассигнуются по представленіямъ интересованныхъ лицъ, училищнаго Совѣта, Директоровъ гимназій или Инспекторовъ обводовыхъ училищъ, поставленною надъ Казначействомъ властью въ непосредственное ихъ распоряженіе, или же съ условіемъ представленія въ нихъ отчета, сообразно съ цѣлью жертвователя или завѣщателя, на точномъ основаніи правилъ и учрежденія каждой частной записи, утвержденной Правительствомъ.

ГЛАВА III.

Институтъ глухонѣмыхъ.

§ 24.

Расходы института глухонѣмыхъ, удовлетворяемые изъ опредѣленныхъ бюджетомъ суммъ, слѣдуетъ оправдывать на основаніи существующихъ правилъ. Но если означенный институтъ, кромѣ штатнаго пособія изъ Казны, пользуется еще доходами съ добровольныхъ приношеній и складокъ частныхъ лицъ, съ платежей вносимыхъ пансіонерами, отъ продажи разныхъ издѣлій, приготовляемыхъ учениками института, съ чиншей и процентовъ отъ завѣщанныхъ суммъ, хранящихся въ Банкѣ или обезпеченныхъ на поземельныхъ имѣніяхъ и т. д., то Ректору вмѣняется въ обязанность доходы изъ всѣхъ источниковъ, а также расходы, записывать со всевозможною точностью въ особую шнуровую книгу. Съ этою цѣлью онъ долженъ предъ наступленіемъ каждаго года приготовить вышеозначенную книгу и представить ее завѣдывающему институтомъ Совѣту для перенумерованія и скрѣпы и для засвидѣтельствованія о количествѣ заключающихся въ ней листовъ.

Члены сказаннаго Совѣта, посѣщая отъ времени до времени институтъ, будутъ повѣрять внесенный въ означенную книгу приходъ съ расходомъ и отмѣчать въ ней время своего посѣщенія.

Legata i zapisy osób prywatnych.

§ 23.

Ponieważ osoby, zapisy lub legata czyniące, zwykły zaraz wskazywać cel, na co ofiarowany przez nich fundusz użyty być winien, przeto takowe ich rozporządzenie przez Rząd zatwierdzone zaraz etatem kassowym objęte będzie, a summy na przedmioty tymże etatem wskazane, na przełożenie interessowanych osób, Rady szkolnéj, Dyrektorów gimnazyalnych, lub Inspektorów szkół obwodowych, prosto do rąk lub też salvo calculo, stosownie do rodzaju legatu, przez władzę przełożoną nad kassą assygnowane będą, a to w duchu przepisów i organizacyi każdego zapisu prywatnego, przez Rząd zatwierdzonego.

TYTUŁ III.

Instytut głuchoniemych.

§ 24.

Wydatki instytutu głuchoniemych z funduszu budżetem przeznaczonego płacone, usprawiedliwiane będą wedle dotychczasowych formalności. Lecz gdy tenże instytut oprócz etatowego ze Skarbu zasiłku posiada jeszcze dochody z dobrowolnych ofiar i składek od prywatnych, z pobieranéj płacy od pensyonarzów, ze sprzedaży rozmaitych wyrobów przez uczniów instytutu wykonanych, z czynszu i procentów od legatów w Banku złożonych, lub na dobrach ziemskich zabezpieczonych i t. d., obowiązany przeto zostaje Rektor dochody z wszelkich źródeł w osobnéj księdze sznurowéj, jako też wydatek z jak największą skrupulatnością zapisywać. W tym celu przed zaczęciem każdego roku winien przygotować wyżéj wzmiankowaną księgę i takową dozorowi nad instytutem przełożonemu do oparafowania i zaświadczenia objętéj w niéj ilości kart przedstawić.

Tenże dozór, zwiedzając od czasu do czasu instytut, zapisywaną w niéj perceptę i wydatki sprawdzać i wizytę swą w tejże księdze notować będzie.

§ 25.

Сверхъ того, Ректоръ будетъ представлять, чрезъ посредство Совѣта, каждые полъ года, извлеченіе изъ означенной книги или перечневую вѣдомость, состоящую изъ слѣдующихъ общихъ статей:

a) Приходъ.

Согласно предыдущей вѣдомости отъ . . . . 18 . . года остатокъ составлялъ . . . . 000 злот. польск.

къ сему прибыло въ продолженіе текущаго полугодія:

из сумм, назначенныхъ бюджетомъ на содержаніе института. . . . 000 „

изъ добровольныхъ приношеній и складокъ . . . . 000 „

изъ платежей, вносимыхъ пансіонерами 000 „

отъ продажи разныхъ издѣлій института 000 „

съ чиншей . . . . 000 „

съ процентовъ отъ помѣщенныхъ въ Банкѣ или обезпеченныхъ на имѣніяхъ суммъ . . . . 000 „

изъ одновременныхъ завѣщаній и записей . . . . 000 „

изъ прочихъ, случайныхъ, непоименованныхъ выше источниковъ . . . 000 „

итого въ приходѣ 000 „

b) Расходъ.

Выдано въ зачетъ, или въ видѣ аванса, согласно предшествующей вѣдомости . . . . 000 злот. польск.

сверхъ того, въ текущемъ полугодіи израсходовано:

на штатное жалованье Профессорамъ и Учителямъ . . . . 000 „

на содержаніе и продовольствіе стипендіатовъ . . . . 000 „

на наемъ прислуги . . . . 000 „

на содержаніе врача и на лекарства . 000 „

на одежду для бѣдныхъ стипендіатовъ и на мытье бѣлья . . . . 000 „

транспортъ 000 „

§ 25.

Obok tego Rektor, za pośrednictwem dozoru, podawać będzie co pół roku wyciąg z téj księgi czyli tabellaryczny wykaz w następujących ogólnych tytułach:

a) Przychód.

Remanent wedle poprzedzającego wykazu z dnia N roku N. wynosił . . . . złp. 000

Do tego przybyło w ciągu półrocza bieżącego

z funduszu budżetem na instytut przekazanego . . . . „ 000

z ofiar dobrowolnych i składek . . . . „ 000

z opłat od pensyonarzów . . . . „ 000

ze sprzedaży rozmaitych wyrobów instytutu . . „ 000

z czynszu . . . . „ 000

z procentów od kapitałów w Banku, lub na dobrach lokowanych . . . . „ 000

z legatów i zapisów na raz jeden czynionych . . . „ 000

z innych przypadkowych źródeł, powyżéj nie wymienionych . . . . „ 000

summa przychodów „ 000

b) Rozchód.

Forszusowano lub naddano wedle poprzedzającego wykazu . . . . „ 000

oprócz tego w bieżącém półroczu wydano:

na płacę etatową Professorów i Nauczycieli . . „ 000

na utrzymanie i żywienie stypendystów . . . . „ 000

na usługę . . . . „ 000

na lekarza i lekarstwa . . . . „ 000

na odzież dla ubogich stypendystów i pranie bielizny . . . . „ 000

do przeniesienia „ 000

транспортъ	000	злот. польск.
на отопленіе и освѣщеніе	000	„
на книги, письменные матеріалы и училищную мебель института . . .	000	„
на содержаніе мастерскихъ и ремесленныхъ орудій	000	„
на сырые матеріалы для мастерскихъ .	000	„
на починку и содержаніе строеній . .	000	„
на уплату податей и другихъ общественныхъ повинностей	000	„
на разные, случайные, непоименованные выше расходы	000	„
итого въ расходѣ	000	„

c). Балансъ.

Приходъ простирается до	000	злот. поль.
Расходъ составляетъ	000	„
Слѣдовательно { остатокъ составляетъ	000	„
Слѣдовательно { израсходовано болѣе	000	„

№ 21.

Постановленіе о дополнительныхъ курсахъ.

(1 (13) Сентября 1836 года.)

По указу Его Величества

НИКОЛАЯ І-го,

Императора и Самодержца Всероссійскаго, Царя Польскаго,

и проч., и проч., и проч.

Совѣтъ Управленія въ Царствѣ.

Принявъ надлежащія мѣры къ приготовленію Учителей для здѣшнихъ высшихъ учебныхъ заведеній, посредствомъ разрѣшенной Высочайшимъ повелѣніемъ Государя Императора высылки,

na opał i światło . . . . złp. 000
na książki, materyalia i szkolne sprzęty instytutu. „ 000
na utrzymanie warsztatów i narzędzi rzemieślniczych . . . . „ 000
materyał surowy do warsztatów . . . . „ 000
na reperacyę i utrzymanie budowli . . . . . „ 000
na opłatę podatków i innych ciężarów publicznych . . . . „ 000
na różne inne wydatki przypadkowe, powyżéj nie wymienione . . . . „ 000

summa rozchodu „ 0000.

c). Bilans.

Przychód czyni . . . . „ 000
Rozchód wynosi . . . . „ 000
a zatem { pozostało remanentu . . . . „ 000
a zatem { więcéj wydano . . . . „ 000.

N° 21.

Postanowienie o Kursach dodatkowych.

(d. 1 (13) Września 1836 roku)

w Imieniu Najjaśniejszego

MIKOŁAJA I-go,

Cesarza i Samowładcy Wszech Rossyi, Króla Polskiego,

etc., etc., etc.,

Rada Administracyjna Królestwa.

Po zapewnieniu środków zaopatrywania w Nauczycieli szkół wyższych krajowych, przez dozwolone Najwyższém postanowieniem Najjaśniejszego Pana wysyłanie przez lat sześć, dziesięciu mło-

въ продолженіе шести лѣтъ, десяти молодыхъ людей польскаго происхожденія для обученія въ педагогическіе институты въ С.-Петербургѣ и въ Москвѣ, и желая еще отвратить усиливающійся все болѣе и болѣе недостатокъ въ способныхъ Учителяхъ для низшихъ, какъ публичныхъ, такъ и частныхъ училищъ, и вмѣстѣ съ тѣмъ признавая полезнымъ, чтобы кандидаты, желающіе обучаться въ институтахъ въ Имперіи, поступали туда не прежде, какъ послѣ основательной научной подготовки,—по выслушаніи представленія Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, постановляетъ:

Ст. 1.

Въ видахъ болѣе основательнаго приспособленія Учителей для низшихъ обводовыхъ училищъ и частныхъ учебныхъ заведеній, а также для успѣшнѣйшаго приготовленія кандидатовъ, желающихъ получить въ педагогическихъ институтахъ въ Имперіи образованіе, необходимое для Учителей высшихъ учебныхъ заведеній, учреждаются при Варшавской воеводской гимназіи дополнительные курсы, подъ покровительствомъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія и подъ ближайшимъ надзоромъ назначеннаго этимъ Совѣтомъ Директора.

Ст. 2.

Для преподаванія наукъ въ означенныхъ курсахъ назначены будутъ члены Экзаминаціоннаго Комитета.

Ст. 3.

Въ сказанные дополнительные курсы принимаемы будутъ тѣ изъ учениковъ, кои, окончивъ съ успѣхомъ VIII-ой классъ гимназіи и отличаясь нравственнымъ поведеніемъ, пожелаютъ посвятить себя званію Учителей и докажутъ притомъ необходимыя для будущаго своего назначенія способности.

Ст. 4.

Цѣль дополнительныхъ курсовъ состоитъ:

a) въ основательномъ обученіи кандидатовъ преподаваемымъ въ гимназіи предметамъ;

b) въ ознакомленіи ихъ съ педагогическими основаніями и правилами;

c) въ указаніи пріуготовительныхъ средствъ къ дальнѣйшему образованію въ педагогическихъ институтахъ въ Имперіи.

dzieńców polaków na nauki do instytutów pedagogicznych w Petersburgu, lub Moskwie, pragnąc jeszcze zaradzić objawiającemu się coraz więcéj niedostatkowi przynależnie usposobionych Nauczycieli do szkół niższych, tak publicznych, jako i prywatnych, a razem uznając pożyteczność gruntowniejszego poprzedniczo przygotowania się kandydatów do słuchania nauk w instytutach Cesarstwa; po wysłuchaniu przełożenia Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, stanowi:

Art. 1.

Końcem dostateczniejszego przyspasabiania Nauczycieli do szkół niższych obwodowych i instytutów prywatnych, tudzież dokładniejszego przygotowywania kandydatów, mających się kształcić na wyższych Nauczycieli w instytutach pedagogicznych Cesarstwa, zaprowadzone będą, przy gimnazyum wojewódzkiem Warszawskiem, Kursa dodatkowe, pod kierunkiem Rady Wychowania Publicznego, a pod bliższym dozorem wyznaczonego przez nią Dyrektora.

Art. 2.

Do wykładu nauk na tych Kursach użyci będą Członkowie Komitetu Egzaminacyjnego.

Art. 3.

Na takowe Kursa dodatkowe przyjmowani będą tacy uczniowie, którzy, po ukończeniu z korzyścią VIII-éj klassy gimnazyalnéj, przy odznaczaniu się moralném prowadzeniem, zechcą się poświęcić stanowi nauczycielskiemu, i udowodnią potrzebną do przyszłego swojego powołania kwalifikacyą.

Art. 4.

Celem Kursów dodatkowych jest:

a) ugruntowanie kandydatów w naukach, których w gimnazyum nabyli;

b) podanie zasad i prawideł pedagogicznych;

c) wskazanie środków przygotowawczych do dalszego doskonalenia się w instytutach pedagogicznych Cesarstwa.

Ст. 5.

Науки въ курсахъ раздѣляются, подобно тому какъ въ гимназіи, на два отдѣленія, преподаваніе же ихъ распредѣляется на два года. Ученики обязаны обучаться всѣмъ предметамъ подлежащаго отдѣленія, избирая однакожъ одинъ главный предметъ и посвящая себя ему исключительно.

Ст. 6.

Обучающіеся въ этихъ курсахъ ученики освобождаются отъ обыкновенной платы за ученіе и, сверхъ того, получаютъ соотвѣтственное денежное пособіе.

Ст. 7.

Всѣ вышепоименованныя потребности и расходы по дополнительнымъ курсамъ, должны быть удовлетворяемы совокупно съ издержками на содержаніе Экзаминаціоннаго Комитета, на каковой предметъ назначается ежегодно изъ помѣщенныхъ въ штатѣ педагогическихъ суммъ всего 65,600 злотыхъ польскихъ.

Ст. 8.

Развитіе вышеупомянутыхъ курсовъ, составленіе особыхъ инструкцій и примѣненіе къ нимъ нынѣ дѣйствующаго положенія объ Экзаминаціонномъ Комитетѣ возлагаются на Правительственную Коммисію Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Исполненіе настоящаго постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Правительственныя Коммисіи, по принадлежности.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Совѣта Управленія 1 (13) Сентября 1836 года.

Намѣстникъ, Генералъ-Фельдмаршалъ
(подписано) *Князь Варшавскій.*
№ 41,605.

№ 22.

Учрежденіе дополнительныхъ курсовъ.

(23 Ноября (5 Декабря) 1836 года.)

Общія положенія.

§ 1.

На основаніи постановленія Совѣта Управленія Царства

Art. 5.

Nauki na Kursach, podobnie jak w gimnazyum, będą podzielone na dwa oddziały, a wykład ich rozłożony na dwa lata. Uczniowie obowiązani są słuchać wszystkich przedmiotów właściwéj sekcyi, obierając jednak jeden za główny, i jemu się poświęcając wyłącznie.

Art. 6.

Uczniowie, uczęszczający na Kursa takowe, wolni będą od zwyczajnych opłat szkolnych, a nadto otrzymują stosowne wsparcie pieniężne.

Art. 7.

Wszelkie potrzeby i wydatki Kursów dodatkowych, jako wyżéj, zaspakajać się mają wspólnie z potrzebami teraźniejszego Komitetu Egzaminacyjnego, na co przeznacza się w ogóle złotych polskich 65,600 rocznie, a to z funduszu pedagogicznego, na etacie zamieszczonego.

Art. 8.

Rozwinięcie powyższych Kursów, przepisanie szczegółowych instrukcyj, z zastosowaniem do nich dotychczasowego urządzenia Komitetu Egzaminacyjnego, porucza się Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego.

Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw ma być zamieszczone, Kommissyom Rządowym, w czém do któréj należy, polecamy.

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Rady Administracyjnéj, dnia 1 (13) Września 1836 roku.

Namiestnik, Generał Feldmarszałek,
(podpisano) *Książe Warszawski.*

Nr. 41,605.

N° 22.

Organizacya Kursów dodatkowych.

(d. 23 Listopada (5 Grudnia) 1836 roku.)

Zasady ogólne.

§ 1.

Na mocy postanowienia Rady Administracyjnéj Królestwa

Польскаго отъ 1 (13) Сентября текущаго года, за № 41,605, учреждаются при Варшавской воеводской гимназіи дополнительные курсы.

§ 2.

Курсы эти имѣютъ цѣлью:

a) образовать Учителей для обводовыхъ училищъ, для частныхъ учебныхъ заведеній и для домашняго воспитанія;

b) приготовлять основательно кандидатовъ, желающихъ поступить въ педагогическіе институты въ Имперіи, для полученія высшаго учительскаго образованія, по мѣрѣ открывшейся въ томъ надобности.

Образованіе же и приготовленіе состоитъ:

a) въ усовершенствованіи кандидатовъ въ знаніяхъ и въ наукахъ;

b) въ основательномъ ознакомленіи ихъ съ педагогическими правилами и направленіемъ;

c) во внушеніи имъ нравственныхъ качествъ, необходимыхъ въ учительскомъ званіи, а именно: кротости, соединенной съ твердостью характера (которая необходима для содержанія учениковъ въ строгомъ повиновеніи и подчиненности), терпѣнія, безкорыстія, истиннаго благочестія, примѣрной нравственности и заботливости о благѣ воспитанниковъ, во всѣхъ отношеніяхъ;

d) во внушеніи имъ понятій, клонящихся къ упроченію истиннаго общественнаго порядка, въ пріученіи ихъ, посредствомъ строгаго и исполненнаго достоинства обращенія съ ними, къ повиновенію и послушанію, какъ единственному условію будущаго ихъ благополучія и дѣйствительной пользы образованія, при чемъ слѣдуетъ имъ указывать на опасныя послѣдствія ложныхъ убѣжденій и заблужденій въ этомъ отношеніи.

§ 3.

Дополнительные курсы находятся подъ управленіемъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 4.

Предсѣдатель Экзаминаціоннаго Комитета, въ званіи члена Совѣта Народнаго Просвѣщенія, будетъ вмѣстѣ съ тѣмъ и Директоромъ дополнительныхъ курсовъ. Но, въ случаѣ если Совѣтъ

z dnia 1 (13) Września r. b., Nr. 41,605, zaprowadzają się przy gimnazyum wojewódzkiem Warszawskiem Kursa dodatkowe.

§ 2.

Celem tych Kursów jest:

a) sposobić Nauczycieli do szkół obwodowych, do instytutów i domów prywatnych;

b) przygotowywać dostateczniéj kandydatów, mających się kształcić w instytutach pedagogicznych Cesarstwa na wyższych Nauczycieli, o ile tego okaże się potrzeba.

Sposobić zaś i przygotowywać:

a) przez doskonalenie kandydatów w naukach i umiejętnościach;

b) przez utwierdzanie ich w duchu i zasadach pedagogicznych;

c) przez wpajanie w nich przymiotów moralnych, które niezbędnie stanowi Nauczycielskiemu są potrzebne, jako to: dobroci, połączonéj jednak ze stałością (jaka koniecznie potrzebną jest do utrzymania uczniów w karbach posłuszeństwa i subordynacyi), cierpliwości, bezinteressowności, prawdziwéj bogobojności, przykładnéj moralności i troskliwości o dobro uczniów pod wszelkiemi względami;

d) przez wpajanie w nich wyobrażeń, ściągających się do prawdziwego porządku w społeczeństwie, przyzwyczajanie ich, postępowaniem z nimi poważném i surowém, do uległości, powolności, jako jedynego warunku, który ma zapewnić im szczęście i uczynić ich naukę pożyteczną, wskazując im zarazem niebezpieczeństwa, jakie za sobą pociągają fałszywe w téj mierze uprzedzenia i błędy.

§ 3.

Kursa dodatkowe zostawać mają pod kierunkiem Rady Wychowania Publicznego.

§ 4.

Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Członek Rady Wychowania Publicznego, będzie razem i Dyrektorem Kursów dodatkowych. W przypadku zaś gdyby Rada Wychowania Publiczne-

Народнаго Просвѣщенія признаетъ нужнымъ ввѣрить исправленіе этихъ двухъ должностей двумъ отдѣльнымъ лицамъ, непосредственное управленіе дополнительными курсами возлагается на Директора, назначеннаго Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Какъ начальникъ заведенія и лицо, оцѣнивающее въ нѣкоторомъ отношеніи учебную дѣятельность гимназій, изъ коихъ поступаютъ воспитанники въ дополнительные курсы, онъ долженъ отличаться безукоризненною нравственностью, основательными познаніями по разнымъ отраслямъ наукъ и опытностію, необходимою въ педагогическомъ званіи. Но высшій надзоръ и контроль, въ особенности въ нравственномъ и учебномъ отношеніи, предоставляется, въ такомъ случаѣ, Предсѣдателю Экзаминаціоннаго Комитета, по званію члена Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 5.

Для преподаванія предметовъ въ дополнительныхъ курсахъ назначаются члены Экзаминаціоннаго Комитета. Впрочемъ, по мѣрѣ надобности, могутъ быть приглашаемы и Учители изъ другихъ мѣстныхъ учебныхъ заведеній.

ГЛАВА I.

Раздѣленіе, объемъ и предметы преподаванія въ курсахъ.

§ 6.

Дополнительные курсы, на подобіе гимназій, раздѣляются на техническое и филологическое отдѣленія.

§ 7.

Преподаваніе наукъ въ каждомъ отдѣленіи продолжается два года и состоитъ въ дополнительномъ повтореніи всего пройденнаго въ гимназіи, въ основательномъ обученіи спеціальнымъ предметамъ, которымъ желаютъ исключительно посвятить себя воспитанники, и въ указаніи имъ средствъ къ дальнѣйшему усовершенствованію въ наукахъ.

Тѣ изъ воспитанниковъ, которые готовятъ себя въ Учители въ обводовыхъ училищахъ, въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ и въ домахъ частныхъ лицъ въ Царствѣ Польскомъ, обязаны еще въ продолженіе одного года изучать основныя начала и правила педагогики, и практически упражняться въ способахъ преподаванія.

go uznała potrzebę rozdzielić te dwa obowiązki pomiędzy dwie oddzielne osoby, wówczas bezpośredni kierunek Kursów dodatkowych mieć będzie Dyrektor, przez Radę Wychowania Publicznego przeznaczony. Ponieważ on jest przełożonym zakładu i w pewnym względzie ocenia czynności naukowe gimnazyów, z których przychodzą kandydaci na kursa dodatkowe, ma być przeto znanym z zasad moralnych, z gruntownych wiadomości w naukach i z doświadczenia potrzebnego w zawodzie pedagogicznym. Dozór zaś wyższy i kontrolujący, mianowicie pod względem naukowym i moralnym, mieć wtedy będzie Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, jako Członek Rady Wychowania Publicznego.

§ 5.

Do wykładu nauk na Kursach użyci będą Członkowie Komitetu Egzaminacyjnego. W razie jednak potrzeby przybierani być mogą inni Professorowie zakładów naukowych krajowych.

TYTUŁ I.

O podziale, zakresie i przedmiotach Kursów.

§ 6.

Kursa dodatkowe, podobnie jak gimnazya, dzielić się będą na sekcyę techniczną i sekcyę filologiczną.

§ 7.

Wykład nauk w każdéj sekcyi trwać ma dwa lata i zasadzać się będzie na dozupełniającym powtórzeniu przedmiotów gimnazyalnych, na ugruntowaniu kandydatów w szczególnych przedmiotach, którym się oni poświęcają; nie mniéj na wskazaniu środków do dalszego doskonalenia się w naukach.

Ci kandydaci, którzy mają być Nauczycielami w szkołach obwodowych, w instytutach i domach prywatnych w Królestwie, przez rok jeszcze uczą się zasad i prawideł pedagogicznych i ćwiczą się w praktyce pedagogicznéj.

§ 8.

Предметы преподаванія въ дополнительныхъ курсахъ суть слѣдующіе:

1) польскій языкъ и словесность;
2) русскій языкъ и словесность;
3) латинскій языкъ и словесность;
4) греческій языкъ;
5) французскій языкъ;
6) нѣмецкій языкъ;
7) логика и педагогика;
8) всеобщая исторія и статистика;
9) чистая математика;
10) прикладная математика;
11) физика;
12) химія;
13) естественная исторія;
14) технологія;
15) сельское хозяйство.

Педагогическія упражненія назначаются для учениковъ дополнительныхъ курсовъ въ третьемъ году.

§ 9.

Для основательнаго изложенія воспитанникамъ дополнительныхъ курсовъ правилъ вѣры, назначаются одинъ разъ въ недѣлю духовныя бесѣды, подъ руководствомъ духовнаго лица.

§ 10.

Особыя инструкціи опредѣлятъ способъ и объемъ преподаванія каждой науки въ особенности.

§ 11.

Въ росписаніи, утвержденномъ Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, означено число уроковъ въ недѣлю, по каждому предмету. О необходимости же увеличить или уменьшить число уроковъ и раздѣлить ихъ между преподавателями, Предсѣдатель Экзаминаціоннаго Комитета входитъ съ представленіемъ въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 12.

Ученіе въ дополнительныхъ курсахъ начинается 1-го Октября и оканчивается послѣдняго числа Іюля мѣсяца.

§ 8.

Przedmioty Kursów dodatkowych są następujące:

1) język i literatura polska;
2) ,, ,, rossyjska;
3) ,, ,, łacińska;
4) ,, grecki;
5) ,, francuzki;
6) ,, niemiecki;
7) logika i pedagogika;
8) historya i statystyka;
9) matematyka czysta;
10) matematyka stosowana;
11) fizyka;
12) chemia;
13) historya naturalna;
14) technologia;
15) gospodarstwo wiejskie.

Ćwiczenia pedagogiczne przeznaczone są dla trzecioletnich uczniów kursów dodatkowych.

§ 9.

Dla ugruntowania uczniów Kursów dodatkowych w religii, będą zaprowadzone raz na tydzień konferencye duchowne, przez osobę duchowną.

§ 10.

Instrukcye osobne wskażą sposób wykładu i zakres każdéj w szczególności nauki.

§ 11.

W tabelli, przez Radę Wychowania Publicznego zatwierdzonéj, oznaczona jest liczba godzin na każdy przedmiot w tygodniu; potrzebę powiększenia lub zmniejszenia téj liczby i podziału jéj pomiędzy Professorów, Prezes Komitetu Egzaminacyjnego przedstawia Radzie Wychowania Publicznego.

§ 12.

Lekcye na Kursach dodatkowych zaczynają się 1 Października, a kończą się z ostatnim dniem Lipca.

ГЛАВА II.

О кандидатахъ или ученикахъ дополнительныхъ курсовъ.

§ 13.

Желающіе посѣщать дополнительные курсы и такимъ образомъ посвятить себя Учительскому званію, должны отличаться примѣрною нравственностью, крѣпкимъ здоровьемъ и имѣть способности и познанія, необходимыя для дальнѣйшаго усовершенствованія въ наукахъ.

§ 14.

Воспитанники, посѣщающіе дополнительные курсы, освобождаются отъ платы за ученіе. Кромѣ того, по представленію Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета и Директора курсовъ, и съ разрѣшенія Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія, выдаются стипендіи отличнѣйшимъ и способнѣйшимъ воспитанникамъ. Еслибы кандидаты, ходатайствующіе о полученіи стипендій, имѣли одинаковыя достоинства, то предпочтеніе, въ назначеніи стипендій, оказывается сыновьямъ Учителей, а также военныхъ и гражданскихъ чиновниковъ.

§ 15.

Кандидатъ, пользующійся стипендіею, обязанъ за каждый годъ прослужить Правительству два года и принять то мѣсто, которое будетъ ему предоставлено, по назначенію начальства. Еслибы кто либо изъ воспитанниковъ, получающихъ стипендію, перемѣнилъ свое намѣреніе поступить въ Учительское званіе, или отказался отъ предоставленнаго ему мѣста, то онъ долженъ не только возвратить стипендію, но и внести за все время слушанія наукъ въ дополнительныхъ курсахъ плату за ученіе, въ томъ размѣрѣ, въ какомъ она взимается съ учениковъ гимназіи; неполучающій же стипендіи возвращаетъ одну лишь плату за ученіе. На это однакожъ необходимо разрѣшеніе Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 16.

Кандидатъ, желающій поступить въ дополнительные курсы, обязанъ представить:

a) метрическое свидѣтельство о рожденіи;

b) медицинское свидѣтельство о здоровьи, выданное врачемъ, находящимся въ государственной службѣ;

c) свидѣтельство объ окончаніи гимназическаго восьми-класснаго курса;

TYTUŁ II.

O kandydatach, czyli o uczniach Kursów.

§ 13.

Chcący uczęszczać na Kursa dodatkowe, a tém samém poświęcić się stanowi nauczycielskiemu, powinni mieć obyczaje wzorowe, tudzież zdrowie czerstwe, zdolności i usposobienie do dalszego w naukach doskonalenia się potrzebne.

§ 14.

Kandydaci, uczęszczający na Kursa, wolni są od opłaty szkolnéj. Nadto, zdolniejszym i lepiej zaleconym, będą udzielane stypendya, na przedstawienie Prezesa Komitetu Egzaminacyjnego i Dyrektora Kursów, z decyzyi Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego. W razie, gdyby kandydaci starający się o stypendya, mieli jednakowe kwalifikacye, synowie nauczycieli, urzędników tak cywilnych jako i wojskowych, będą mieli przed innymi pierwszeństwo do otrzymania stypendyów.

§ 15.

Kandydat, za każdy rok pobieranego stypendyum, obowiązany będzie odsługiwać się Rządowi dwa lata, i ma poprzestać na posadzie, jaką mu Rząd przeznaczy. Któryby zaś zmienił postanowienie służenia w stanie nauczycielskim, lub nie przyjął posady, na którą był powołany, jeżeli pobierał stypendyum, winien jest je zwrócić, nadto, złożyć za czas chodzenia na Kursa opłatę od ucznia klass gimnazyalnych przypadającą; jeżeli stypendyum nie pobierał, obowiązany będzie złożyć samą tylko opłatę. Co wszakże tylko za zezwoleniem Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego nastąpić będzie mogło.

§ 16.

Nim kandydat na Kursa zapisanym zostanie, obowiązany jest złożyć:

a) metrykę urodzenia;
b) świadectwo zdrowia, wydane przez lekarza rządowego;
c) świadectwo z ukończonych nauk w klassie ósméj gimnazyalnéj;

d) обязательство за собственноручною подписью, если же кандидатъ, несовершеннолѣтній, то за подписью родителей или опекуновъ, въ томъ, что онъ подчиняется, во всѣхъ отношеніяхъ, правиламъ о дополнительныхъ курсахъ и будетъ совершенствовать себя въ наукахъ соотвѣтственно будущему своему назначенію, и служить Правительству за полученное воспитаніе опредѣленное въ § 15 число лѣтъ.

§ 17.

Познанія и достоинства кандидатовъ оцѣниваются, послѣ строгаго испытанія, Предсѣдателемъ Экзаминаціоннаго Комитета, по званію Директора курсовъ. Разсмотрѣвъ представленные кандидатомъ документы и изготовивъ по сему предмету свои заключенія, Директоръ курсовъ представляетъ ихъ на разрѣшеніе Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 18.

Кандидатъ, посѣщающій дополнительные курсы, за нарушеніе правилъ нравственности, изложенныхъ въ § 2, особенно же за предосудительные въ политическомъ отношеніи поступки, доказывающіе въ немъ наклонности, несовмѣстныя съ Учительскимъ званіемъ, исключается изъ курсовъ и лишается навсегда права заниматься преподаваніемъ въ публичныхъ учебныхъ заведеніяхъ, а равно и въ частныхъ домахъ.

§ 19.

Кандидаты обязаны избирать одинъ главный предметъ и посвятить себя особенно изученію его; въ слушаніи же другихъ учебныхъ предметовъ руководствоваться указаніями Директора курсовъ.

§ 20.

Для усовершенствованія своихъ познаній, по одному или болѣе предметамъ, дозволяется также посѣщать дополнительные курсы, съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія, и Учителямъ, допущеннымъ къ преподаванію уроковъ въ домахъ и частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, но не иначе, какъ по представленіи ими свидѣтельства отъ мѣстныхъ духовныхъ лицъ и властей о безукоризненномъ поведеніи въ религіозномъ и нравственномъ отношеніи.

d) deklaracyą przez siebie, a jeżeli jest małoletni, przez rodziców lub opiekunów podpisaną: że stosować się będzie we wszystkiem do przepisów o Kursach dodatkowych i doskonalić do przyszłego powołania; że za odebraną edukacyę odsługiwać się będzie Rządowi, wedle postanowienia § 15-go.

§ 17.

Kwalifikacye kandydatów ocenia przez ścisły egzamen Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów. A po rozpoznaniu dowodów kwalifikacyjnych kandydata, zebrane w tym przedmiocie wnioski, do decyzyi Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego przedstawia.

§ 18.

Kandydat uczęszczający na Kursa dodatkowe, który dopuści się wykroczenia przeciwko moralności (której zasady w § 2-m są wymienione), a nadewszystko we względzie politycznym, jakowe wykroczenie dowodziłoby, iż ma skłonności przeciwne powołaniu nauczycielskiemu, będzie oddalony i postrada na zawsze prawo do zajmowania się obowiązkami nauczycielskiemi, tak w szkołach publicznych, jak w domach prywatnych.

§ 19.

Kandydaci obowiązani są obierać jeden główny przedmiot i jemu się szczególnie oddawać; uczęszczać zaś na inne przedmioty, jakie im wskaże Dyrektor kursów.

§ 20.

Dla uzupełnienia potrzebnych wiadomości w jednym lub więcéj przedmiotach, mogą także uczęszczać na Kursa dodatkowe, za pozwoleniem Rady Wychowania Publicznego, Nauczyciele do dawania lekcyj po domach i instytutach prywatnych upoważnieni, nie inaczéj jednak jak po złożeniu świadectwa nieskazitelnego, religijnego i moralnego postępowania, od miejscowych osób duchownych i władz wydanego.

§ 21.

Мундиръ кандидатовъ отличается отъ мундира учениковъ гимназіи красною выпушкою и надписью на пуговицахъ. Частные Учители, получившіе дозволеніе посѣщать дополнительные курсы, изъяты отъ обязанности носить мундиръ, предписанный для постоянныхъ воспитанниковъ.

§ 22.

Кандидаты могутъ получать изъ гимназической библіотеки книги, признанныя преподавателями необходимымъ пособіемъ для учебныхъ занятій за поручительствомъ одного изъ Профессоровъ и съ разрѣшенія Директора курсовъ.

§ 23.

Ученіе въ послѣднемъ году дополнительныхъ курсовъ, посвященномъ педагогической практикѣ, имѣетъ цѣлью усовершенствованіе кандидатовъ, въ практическомъ отношеніи, къ будущему ихъ званію, которому они намѣрены посвятить себя.

§ 24.

Для достиженія этой цѣли, а равно для того, чтобы удостовѣриться объ успѣхахъ кандидатовъ въ преподаваемыхъ предметахъ и о томъ, на сколько они усвоили себѣ педагогическіе пріемы, Профессоры обязаны въ томъ же году испытывать своихъ воспитанниковъ, заставляя ихъ излагать своимъ товарищамъ какую либо часть данной науки.

§ 25.

Независимо отъ сего, для болѣе точной оцѣнки пріобрѣтенныхъ въ наукахъ познаній и учительскихъ способностей кандидатовъ, они будутъ посылаемы иногда въ мѣстныя обводовыя училища для преподаванія уроковъ, по предварительномъ сношеніи Директора курсовъ съ Директоромъ гимназіи. Профессоръ подлежащаго предмета въ курсахъ присутствуетъ на пробныхъ лекціяхъ кандидата, во время которыхъ должны также находиться Директоръ гимназіи или Директоръ курсовъ.

§ 26.

Сверхъ того, въ продолженіе третьяго года, кандидаты обязаны рѣшать разные научные и педагогическіе вопросы, въ формѣ разсужденій, и защищать ихъ противъ возраженій, дѣлаемыхъ другими кандидатами, которые будутъ избраны для этого подле-

będą inni kandydaci, na ten cel przez Professora właściwego wybrani. Professor obecnym być powinien przy dyskussyi.

TYTUŁ III.

O egzaminach i świadectwach.

§ 27.

Egzamina kandydatów będą trojakie:

1) egzamina przedwstępne, czyli wpisowe;

2) egzamina zwyczajne czyli roczne;

3) egzamina ostateczne, czyli kwalifikacyjne przy wyjściu kandydatów z Kursów dodatkowych.

§ 28.

Egzamina przedwstępne mają miejsce przed przyjęciem kandydata na Kursa dodatkowe, w Komitecie Egzaminacyjnym, według rozporządzenia Prezesa Komitetu.

§ 28.

Egzamin zwyczajny odbywać się będzie co rok, przy końcu Lipca, w przytomności Prezesa i Członków Komitetu Egzaminacyjnego, Professorów Kursów, tudzież Członków Rady Wychowania, przez Dyrektora Głównego, Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego, wyznaczonych.

§ 30.

Kończący Kursa, oprócz egzaminu zwyczajnego, zdawać mają egzamin kwalifikacyjny, to jest, egzamin z nauk, które sobie za główne obrali, tudzież z usposobienia pedagogicznego.

§ 31.

Egzamin kwalifikacyjny ma być ustny i na piśmie, i odbywa się indywidualnie w przytomności Członków Komitetu i osób przez Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego delegowanych.

§ 32.

Po ukończeniu tego egzaminu, Komitet Egzaminacyjny rozbiera i do wydania swojego sądu za zasadę przyjmuje:

1) listy uczniów z uwagami Professorów nad sprawowaniem się ich i postępami, w ciągu pobytu na Kursach dodatkowych;

2) отмѣтки по годичнымъ и выпускнымъ экзаменамъ;

3) свидѣтельства Директора курсовъ о прилежаніи и поведеніи кандидатовъ во время посѣщенія ими дополнительныхъ курсовъ.

§ 33.

Соотвѣтственно успѣхамъ въ наукахъ и поведенію, кандидаты раздѣляются на два разряда:

къ первому разряду принадлежатъ тѣ, которые, оказавъ отличные успѣхи въ наукахъ, отличались вмѣстѣ съ тѣмъ примѣрнымъ прилежаніемъ и благонравіемъ;

ко второму же разряду причисляются кандидаты, оказавшіе успѣхи удовлетворительные, при хорошемъ поведеніи.

Что касается поведенія, то оно должно быть принимаемо въ соображеніе на столько, на сколько кандидатъ отличался кротостью нрава и характера и охотно подчинялся правиламъ дисциплины.

§ 34.

Соотвѣтственно вышеозначеннымъ разрядамъ, на торжественномъ актѣ выдаются кандидатамъ аттестаты, составленные по формѣ, предписанной Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, за подписью Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета, Директора курсовъ, Профессоровъ подлежащаго отдѣленія, и утвержденные Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 35.

Кандидаты, получившіе аттестаты, назначаются на учительскія должности въ обводовыя училища, или получаютъ званіе учителей частныхъ учебныхъ заведеній и домашнихъ наставниковъ.

ГЛАВА IV.

Обязанности Директора.

§ 36.

Главная обязанность Директора состоитъ въ наблюденіи за тѣмъ, чтобы науки въ дополнительныхъ курсахъ преподаваемы были сообразно съ видами Правительства и на точномъ основаніи изданныхъ инструкцій.

§ 37.

На него также возлагается обязанность наблюдать за тѣмъ, чтобы кандидаты исполняли религіозные обряды, чтобы вели себя

§ 21.

Mundur kandydatów różnić się będzie od munduru uczniów gimnazyalnych wypustką pąsową i napisem na guzikach. Nauczyciele prywatni, mający pozwolenie uczęszczania na Kursa dodatkowe, wyjęci są od noszenia munduru, dla kandydatów stałych przepisanego.

§ 22.

Kandydatom wolno będzie używać z biblioteki gimnazyalnéj książek, przez uczących do pomocy w naukach wskazanych, za zaręczeniem jednego z Professorów, a za zezwoleniem Dyrektora Kursów.

§ 23.

Cel ostatniego, to jest praktyce pedagogicznéj poświęconego roku Kursów dodatkowych, będzie doskonalenie kandydatów pod względem praktycznym w obowiązkach stanu, któremu się poświęcają.

§ 24.

Dla otrzymania tego celu i przekonania się, czy kandydaci korzystali z wykładanych im przedmiotów, jako też z uwag pedagogicznych, obowiązani są Professorowie w tym roku probować uczniów swoich, nakazując im, iżby sobie wzajemnie wykładali część jaką nauki.

§ 25.

Nadto, dla dostateczniejszego przekonania się o usposobieniu naukowém, jako też o uzdolnieniu nauczycielskiém kandydatów, posyłani będą niekiedy ciż kandydaci do szkół obwodowych miejscowych dla dawania lekcyj, za zniesieniem się poprzedniém Dyrektora Kursów z Dyrektorem gimnazyum. Professor Kursów respective przedmiotu będzie obecny lekcyom przez kandydata wykładanym. Ma się tam wtenczas znajdować także Dyrektor gimnazyum lub Dyrektor Kursów.

§ 26.

Prócz tego, w ciągu trzeciego roku, obowiązani są kandydaci rozwiązywać rozmaite zdania naukowe i pedagogiczne, w kształcie rozpraw, i bronić ich przeciwko zarzutom, jakie im czynić

жащимъ Профессоромъ. Сей послѣдній долженъ присутствовать при преніяхъ.

ГЛАВА III.

О экзаменахъ и аттестатахъ.

§ 27.

Экзамены кандидатовъ бываютъ троякаго рода:

1) экзамены предварительные, при пріемѣ кандидатовъ;

2) экзамены обыкновенные или годичные;

3) экзамены окончательные или выпускные экзамены, при выпускѣ кандидатовъ изъ дополнительныхъ курсовъ.

§ 28.

Предварительному экзамену подвергаются кандидаты предъ пріемомъ ихъ въ дополнительные курсы, въ присутствіи Экзаминаціоннаго Комитета, по распоряженію Предсѣдателя Комитета.

§ 29.

Обыкновенный экзаменъ производится ежегодно, въ концѣ Іюля мѣсяца, въ присутствіи Предсѣдателя и членовъ Экзаминаціоннаго Комитета, Профессоровъ курсовъ, а также членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія, назначенныхъ Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 30.

Кандидаты, окончившіе курсъ наукъ, кромѣ годичнаго испытанія, подвергаются еще выпускному экзамену, по избраннымъ ими главнымъ предметамъ и педагогическимъ познаніямъ.

§ 31.

Окончательный экзаменъ долженъ быть изустный и письменный. Кандидаты экзаминуются поодиначкѣ, въ присутствіи членовъ Комитета и лицъ, командированныхъ Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 32.

По окончаніи этого экзамена, Экзаминаціонный Комитетъ разсматриваетъ и, для составленія своего мнѣнія, принимаетъ въ уваженіе:

1) списки учениковъ, съ Профессорскими отмѣтками, объ ихъ поведеніи и успѣхахъ, во время посѣщенія дополнительныхъ курсовъ;

nie i przyzwoicie, postępowali w naukach i przejmowali się prawemi zasadami, jakie w nich wpajane być mają.

§ 38.

Jeżeliby dostrzegł w wykładzie nauk co przeciwnego pryncypiom Rządu, a w postępowaniu kandydatów co niezgodnego z ich powołaniem, obowiązany jest donieść o tém Radzie Wychowania Publicznego. Uchybienia małoznaczące sam prostuje.

§ 39.

Z końcem każdego kwartału, składa Radzie Wychowania Publicznego wykaz stanu Kursów dodatkowych, stosownie do przepisanéj na ten cel formy, przytém dołącza listę:

1) Professorów i kandydatów, którzy lekcye swoje opuścili, wyrażając dzień i przyczynę ich nieobecności;

2) Professorów i kandydatów chorych;

3) nieobecnych.

§ 40.

W końcu roku szkolnego, składa Radzie Wychowania Publicznego rapporta ogólne o Professorach i kandydatach, podług wzorów, jakie na ten koniec przypisane zostaną.

§ 41.

Czynności biurowe Kursów dodatkowych odbywane będą przez Kancellaryą Komitetu Egzaminacyjnego.

TYTUŁ V.

Obowiązki Professorów.

§ 42.

Professorowie obowiązani są przy każdéj sposobności utwierdzać w kandydatach uczucia religijne i moralne, wpajać w nich przywiązanie do prawego w społeczeństwie porządku, do Monarchy i Jego Dostojnéj Rodziny, zalecać posłuszeństwo, skromność, cierpliwość i inne cnoty, jakie dla każdego dobrego Nauczyciela są potrzebne.

§ 43.

Zmierzając do jednego celu z Dyrektorem, winni mu nieść

заны оказывать ему всякое зависящее отъ нихъ содѣйствіе въ управленіи кандидатами и присмотрѣ за ними, и доносить ему о ихъ неисправности, не умалчивая даже о самыхъ маловажныхъ проступкахъ.

§ 44.

Въ преподаваніи предметовъ они должны употреблять училищную методу, то есть не довольствоваться однимъ выслушиваніемъ уроковъ, но предлагать воспитанникамъ для разрѣшенія разные вопросы и позволять самимъ излагать и объяснять тотъ предметъ, который они достаточно изучили.

§ 45.

Имѣя при томъ въ виду назначеніе дополнительныхъ курсовъ, они должны заботиться о томъ, чтобы кандидаты, совершенствуясь въ наукахъ, знакомились вмѣстѣ съ тѣмъ съ способами успѣшнаго ихъ преподаванія.

§ 46.

Профессоры курсовъ присутствуютъ въ засѣданіяхъ Экзаминаціоннаго Комитета.

Предметы этихъ засѣданій суть слѣдующіе:

1) разсмотрѣніе плана уроковъ и учебныхъ руководствъ, выбранныхъ Профессорами на время, впредь до утвержденія высшимъ начальствомъ программы полнаго курса ученія;

2) составленіе, до наступленія учебнаго года, распредѣленія предметовъ между преподавателями, съ росписаніемъ уроковъ по днямъ и по часамъ;

3) замѣчанія относительно предметовъ, которымъ кандидатъ долженъ обучаться въ наступающемъ году;

4) замѣчанія о методѣ преподаванія въ дополнительныхъ курсахъ;

5) оцѣнка успѣховъ и способностей кандидатовъ и изготовленіе соотвѣтственныхъ тому свидѣтельствъ;

6) разсмотрѣніе рапортовъ о занятіяхъ учениковъ;

7) обсужденіе предположеній относительно пріобрѣтенія необходимыхъ учебныхъ пособій.

Исчисленные въ статьяхъ этого параграфа предметы представляются, чрезъ посредство Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета, на окончательное разрѣшеніе Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

2) zdania o egzaminach rocznych i o egzaminach kwalifikacyjnych;

3) świadectwa Dyrektora Kursów o pilności i zachowaniu się kandydatów w czasie uczęszczania na Kursa dodatkowe.

§ 33.

Kandydaci, stosownie do postępów naukowych i sprawowania się, dzielić się będą na dwie kategorye:

pierwsza obejmować będzie tych, którzy zrobiwszy celujący postęp w naukach, odznaczyli się zarazem przykładną pilnością i moralnością;

druga zaś tych, którzy przy dobrém sprawowaniu się dostatecznie tylko w naukach postąpili.

Co do sprawowania się, to o tyle cenioném być winno, o ile kandydat okazywał charakter i umysł powolny i uległy dla przepisów subordynacyi.

§ 34.

Stosownie do powyższych kategoryj, kandydaci otrzymują na akcie uroczystym patenta, w formie przez Radę Wychowania Publicznego przepisanéj, które podpisywać będą: Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów i Professorowie respective sekcyi, a zatwierdza Dyrektor Główny, Prezydujący w Radzie Wychowania Publicznego.

§ 35.

Tym sposobem wykwalifikowani kandydaci będą przeznaczani na Nauczycieli do szkół obwodowych, tudzież upoważniani na Nauczycieli do instytutów i domów prywatnych.

TYTUŁ IV.

Obowiązki Dyrektora.

§ 36.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest czuwać, aby nauki na Kursach dodatkowych wykładane były zgodnie z pryncypiami Rządu i w duchu wydanych instrukcyj.

§ 37.

Do niego równie należy pilnować, aby kandydaci dopełniali powinności religijnych, zachowali się z wszelką uległością, moral-

съ соблюденіемъ должнаго повиновенія, благонравія и приличія, чтобы успѣвали въ наукахъ и сознательно усвоивали себѣ честныя и благородныя правила, которыя должны быть имъ внушаемы.

§ 38.

Въ случаѣ, если въ преподаваніи наукъ замѣчено имъ будетъ что либо противное видамъ Правительства, а въ поведеніи кандидатовъ что либо несовмѣстное съ ихъ званіемъ, онъ обязанъ донести о томъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія. Маловажныя же упущенія онъ исправляетъ самъ.

§ 39.

По окончаніи каждой четверти года, Директоръ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія вѣдомость о состояніи дополнительныхъ курсовъ, по указанной для сего формѣ, и къ ней прилагаетъ списки:

1) Профессоровъ и кандидатовъ, пропустившихъ свои уроки, съ означеніемъ дня и причинъ ихъ отсутствія;

2) Профессоровъ и кандидатовъ больныхъ;

3) находящихся на лицо.

§ 40.

Въ концѣ учебнаго года онъ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія общіе рапорты о Профессорахъ и кандидатахъ, по формамъ, какія для этого будутъ предписаны.

§ 41.

Канцелярская переписка по дѣламъ дополнительныхъ курсовъ ведется въ канцеляріи Экзаминаціоннаго Комитета.

ГЛАВА V.

Обязанности Профессоровъ.

§ 42.

Профессоры обязаны, при каждомъ удобномъ случаѣ, укрѣплять въ кандидатахъ религіозныя и нравственныя чувства, внушать имъ любовь къ истинному общественному порядку, къ Государю и Его Августѣйшему Семейству, и вмѣнять имъ въ обязанность повиновеніе, скромность, терпѣніе и другія добродѣтели, необходимыя для каждаго хорошаго Учителя.

§ 43.

Стремясь вмѣстѣ съ Директоромъ къ одной цѣли, они обя-

Członkowie posiedzeń przystępując do dyskussyi zwracać szczególnie uwagę będą na pryncypia i zasady, które prawdziwie chrześcijańskie wychowanie stanowią, a bez czego rozum i nauka stają się szkodliwemi porządkowi społecznemu. Przy téj sposobności zastanawiać się mają, jakie ma być postępowanie względem młodych kandydatów, i jakie im udzielane być powinny przestrogi, żeby w nich zaszczepić pod wszelkim względem zdrowe wyobrażenia i zasady, żeby ich wcześnie przyzwyczajać do wzorowego postępowania jak w społeczeństwie, tak względem uczniów swoich, żeby w nich wpoić zamiłowanie do pracy, nauk i umiejętności, jako też chęć do doskonalenia się ciągłego, żeby ich ukształcić na dobrych Nauczycieli, na pożytecznych członków w społeczności, na obrońców Tronu i ołtarza, i na ludzi miłujących wszelkie cnoty chrześcijańskie.

§ 47.

Do pomocy w wykładzie nauk służyć będą Professorom zbiory naukowe gimnazyalne, jako też zbiory pozostałe po Uniwersytecie Warszawsko-Aleksandrowskim.

TYTUŁ IV.

O etacie.

§ 48.

Etat dla Komitetu Egzaminacyjnego i Kursów dodatkowych układa corocznie Prezes Komitetu, Dyrektor Kursów, i przedstawia do zatwierdzenia Radzie Wychowania Publicznego.

Niniejsza organizacya zatwierdzoną została przez Radę Wychowania Publicznego, na posiedzeniu dnia 23 Listopada (5 Grudnia) 1836 roku.

№ 23.

Выписка изъ Высочайше утвержденнаго въ 1840 году устава гимназій и училищъ обводовыхъ и первоначальныхъ Варшавскаго учебнаго округа.

(31 Августа 1840 года.)

ГЛАВА III (*).

О ОБВОДОВЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 36.

Учрежденіе обводовыхъ училищъ имѣетъ двоякую цѣль:

1) приготовленіе учениковъ въ высшіе классы гимназіи, и

2) доставленіе юношеству способовъ къ пріобрѣтенію свѣдѣній соотвѣтственныхъ состоянію каждаго.

Сообразно съ сею двоякою цѣлью, обводовыя училища будутъ также двоякаго рода: общія или приготовительныя и особенныя или реальныя.

§ 37.

Во всякомъ обводѣ имѣетъ быть одно обводовое училище или болѣе, по мѣрѣ нужды и возможности.

§ 38.

Обводовыя училища открываются по представленію Попечителя учебнаго округа съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 39.

При каждомъ обводовомъ училищѣ долженъ быть Инспекторъ, который избирается Попечителемъ округа преимущественно изъ Учителей гимназій, отличившихся ревностію къ службѣ, хорошимъ поведеніемъ, знаніями и опытностію по части воспитанія. Сверхъ того, для лучшаго надзора за училищами обвода и попеченія о благосостояніи оныхъ, назначаются Попечителемъ учебнаго округа, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, Почетные Инспекторы. Они избираются изъ среды духовенства, или изъ числа жителей либо чиновниковъ, живущихъ въ томъ обводѣ, или въ той губерніи, гдѣ находится поручаемое

(*) *Объясненіе.* I и II-я главы, объемлющія общія положенія о начальныхъ училищахъ (§§ 1—35), находятся въ I-мъ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомству Просвѣщенія, о начальныхъ училищахъ (стр. 226 — 242).

wszelką od nich zależącą pomoc, w prowadzeniu i dozorowaniu kandydatów, niemniej zawiadomić go o ich nieregularności i o wszelkich choćby najmniejszych wykroczeniach.

§ 44.

W wykładzie nauk używać mają metody szkolnéj, to jest nie poprzestawać na samém tylko wydawaniu przedmiotu, ale też zadawać uczniom rozmaite pytania do rozwiązywania, i pozwalać im samym tłómaczyć i wyjaśniać sobie naukę, którą dostatecznie poznają.

§ 45.

Pamiętając zaś na przeznaczenie tych Kursów, starać się mają, aby kandydaci utwierdzając się w naukach, obeznawali się zarazem dobrze ze sposobami trafnego ich udzielania.

§ 46.

Professorowie ci zasiadają na posiedzeniach Komitetu Egzaminacyjnego, których przedmiotem będzie:

1) rozpoznawanie wykazu lekcyj i książek podręcznych, tymczasowo przez Professorów wybranych, za nimby kurs nauk komplektny przez władze wyższe przepisany został;

2) ułożenie, przed rozpoczęciem roku szkolnego, rozkładu lekcyj pomiędzy Professorów, tudzież wyznaczenie im dni i godzin na lekcye;

3) uwagi względem kursów, jakich każdy kandydat ma słuchać w następnym roku;

4) postrzeżenia o sposobie uczenia na Kursach dodatkowych;

5) ocenianie postępów i zdolności kandydatów i przygotowanie stosownych w téj mierze świadectw;

6) rozbieranie rapportów o zatrudnieniach uczniów;

7) rozbieranie wniosków co do nabywania przedmiotów do nauczania potrzebnych.

Wszystko co w artykułach tego paragrafu jest zawarte oddawane będzie Dyrektorowi Głównemu, Prezydującemu w Radzie Wychowania Publicznego, za pośrednictwem Prezesa Komitetu Egzaminacyjnego, do ostatecznéj decyzyi.

Члены Совѣта, приступая къ совѣщаніямъ, должны обратить особенное вниманіе на начала и главныя правила, составляющія истинно христіянское воспитаніе, безъ коихъ умъ и знаніе становятся вредными общественному порядку. При этомъ случаѣ они должны обсуждать: какъ слѣдуетъ поступать съ молодыми кандидатами, какія давать имъ наставленія: чтобы поселить въ нихъ здравыя, во всѣхъ отношеніяхъ, понятія и начала; чтобы пріучить ихъ заранѣе къ безукоризненному поведенію, какъ въ общежитіи, такъ и въ сношеніяхъ съ своими учениками; чтобы внушить имъ любовь къ труду, наукамъ и искусствамъ; чтобы возбудить въ нихъ постоянное стремленіе къ усовершенствованію; чтобы образовать изъ нихъ хорошихъ преподавателей, полезныхъ членовъ общества, защитниковъ Престола и вѣры, и людей, любящихъ всѣ христіанскія добродѣтели.

§ 47.

Учебными пособіями, при преподаваніи наукъ, Профессоры могутъ пользоваться изъ гимназическихъ кабинетовъ и изъ коллекцій б. Варшавскаго Александровскаго университета.

ГЛАВА VI.

Штаты.

§ 48.

Штаты Экзаминаціоннаго Комитета и дополнительныхъ курсовъ составляются ежегодно Предсѣдателемъ Комитета и Директоромъ курсовъ, и представляются на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

Учрежденіе это утверждено Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, въ засѣданіи 23 Ноября (5 Декабря) 1836 года.

szkoła, znanych z nauk i życzących przyjąć na siebie ten obowiązek.

§ 40.

Na Nauczycieli szkół obwodowych mianują się osoby, które, przez egzamin w Komitecie Egzaminacyjnym odbyty, udowodnią, iż posiadają znajomość dostateczną tych przedmiotów, jakie wykładać zamierzają. Osoby takowe obowiązane są także złożyć dostateczne świadectwa, jak o nienaganném prowadzeniu się, tak i o tém, iż pod względem ich moralności mogą być przypuszczeni do stanu nauczycielskiego.

§ 41.

Ci, którzy z korzyścią ukończyli nauki w Kursach dodatkowych w Warszawie, mają pierwszeństwo przed innymi kandydatami, ale i przed nimi biorą pierwszeństwo ci, którzy ukończyli kurs nauk w Uniwersytecie i stawili się do wejścia w obowiązki nauczycielskie zaraz, lub nie późniéj jak we dwa lata po ukończeniu kursu.

§ 42.

W szkołach obwodowych uczą się dzieci tylko płci męzkiéj; do zaprowadzenia zaś szkół tego samego stopnia dla płci żeńskiéj, miejscowa zwierzchność szkolna obowiązana jest przykładać się wszelkiemi od niéj zależącemi środkami.

§ 43.

Inspektor etatowy ma zawsze mieszkanie w domu szkolnym.

§ 44.

Dla utrzymania czystości w klassach, tudzież w domu, Inspektor najmuje stróżów, albo innych posługaczy, etatem naznaczonych; oni zupełnie od niego zależą.

Nauki.

§ 45.

Kurs nauk w szkołach obwodowych dzieli się na cztery klassy, i w każdéj trwa przez rok jeden.

§ 46.

Jeżeli w jednej klassie będzie więcéj jak 50 uczniów, takowa dzieli się na dwa lub trzy oddziały, stosownie do liczby uczniów.

§ 47.

W szkołach obwodowych przygotowawczych, kurs nauk odpowiada kursowi czterech pierwszych klass gimnazyalnych.

§ 48.

Въ реальныхъ обводовыхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе техническое, коммерческое или агрономическое, будутъ, по мѣрѣ необходимости и мѣстныхъ обстоятельствъ, преподаваемы соотвѣтственные такому направленію предметы, по програмамъ, представляемымъ на утвержденіе Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 49.

Реальныя училища могутъ, съ разрѣшенія начальства, быть учреждаемы и частными людьми или обществами, но безъ пособій отъ Казны.

§ 50.

О надобности и средствахъ ввести преподаваніе какого либо техническаго предмета въ обводовое училище, или о преобразованіи училища, Инспекторъ представляетъ Директору, изъясняя подробно пользу сего нововведенія. Директоръ, разсмотрѣвъ его представленіе и собравъ нужныя дополнительныя свѣдѣнія, препровождаетъ оныя съ своимъ мнѣніемъ къ Попечителю учебнаго округа, который все сіе представляетъ съ своимъ мнѣніемъ на утвержденіе Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 51.

Число обводовыхъ училищъ приготовительныхъ и реальныхъ, равно мѣста для учрежденія тѣхъ или другихъ, опредѣляются, по уваженію мѣстныхъ обстоятельствъ, Попечителемъ учебнаго округа, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 52.

Въ обводовыхъ училищахъ число Учителей опредѣляется по числу учениковъ и отдѣленій, изъ коихъ всякій классъ можетъ состоять. Вообще полагается восемь Учителей:

1) Закона Божія;
2) русскаго языка;
3) латинскаго языка;
4) польскаго языка;
5) нѣмецкаго языка;
6) ариѳметики и геометріи;
7) географіи и исторіи;
8) чистописанія, черченія и рисованія.

N° 23.

Wyciąg z Najwyżéj w r. 1840 zatwierdzonéj Ustawy dla gimnazyów, szkół obwodowych, tudzież elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

(d. 31 Sierpnia 1840 roku)

ROZDZIAŁ III (*).

O szkołach obwodowych.

Cel, urządzenie i skład.

§ 36.

Urządzenie szkół obwodowych ma cel dwojaki:

1) usposobienie uczniów do klass wyższych w gimnazyum, albo:

2) podanie młodzieży środków do nabycia wiadomości, stosownych do stanu każdego z nich.

Zgodnie z tym dwojakim celem, szkoły obwodowe będą także dwojakiego rodzaju: ogólne czyli przygotowawcze, i szczególne, czyli realne.

§ 37.

W każdym obwodzie ma być jedna szkoła obwodowa, albo i więcéj, w miarę potrzeby i możności.

§ 38.

Szkoły obwodowe zakładają się na przedstawienie Kuratora okręgu naukowego, z wyrzeczenia Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 39.

Przy każdéj szkole obwodowéj będzie Inspektor, którego wybiera Kurator okręgu, przedewszystkiém z Nauczycieli gimnazyów, odznaczających się gorliwością w służbie, dobrém sprawowaniem się, wiadomościami i doświadczeniem w zawodzie wychowania. Nadto, dla lepszego dozoru nad szkołami obwodu i opieki nad dobrym ich bytem, Kurator okręgu naukowego naznacza, za potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego, Inspektorów honorowych. Wybierają się oni z grona duchowieństwa, albo z pomiędzy obywateli, lub urzędników, zamieszkałych w tym obwodzie, albo w téj gubernii, gdzie się znajduje powierzona im

(*) Rozdziały I i II-gi, obejmujące przepisy ogólne o szkołach elementarnych §§ 1—35), znajdują się w tomie I-m Zbioru przepisów administracyjnych, dotyczących Wydziału Oświecenia (str. 227—243).

имъ училище, извѣстныхъ своими знаніями и изъявившихъ желаніе принять на себя сію обязанность.

§ 40.

Въ Учители обводовыхъ училищъ опредѣляются тѣ, которые на испытаніи въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ окажутъ удовлетворительныя свѣдѣнія въ предметахъ, требуемыхъ отъ преподавателя. Они обязаны представить достовѣрныя свидѣтельства, какъ о безпорочномъ поведеніи, такъ и о томъ, что по своимъ нравственнымъ качествамъ могутъ быть допущены къ Учительскому званію.

§ 41.

Окончившіе съ успѣхомъ науки въ Варшавскомъ дополнительномъ курсѣ, предпочитаются другимъ кандидатамъ; но предпочтеніе и предъ ними имѣютъ тѣ, которые кончили университетскій курсъ и явились къ преподаванію тотчасъ, или спустя не болѣе двухъ лѣтъ по окончаніи курса.

§ 42.

Въ обводовыхъ училищахъ обучаются дѣти только мужескаго пола; учрежденію же равныхъ онымъ по степени преподаванія училищъ для женскаго пола мѣстное училищное начальство обязано содѣйствовать всѣми зависящими отъ него средствами.

§ 43.

Штатный Инспекторъ всегда живетъ въ домѣ училища.

§ 44.

Для присмотра за чистотою въ классахъ и вообще за домомъ, Инспекторъ нанимаетъ сторожей или иныхъ служителей, по штату назначенныхъ; они состоятъ въ его полномъ вѣдѣніи.

Часть учебная.

§ 45.

Курсъ ученія въ обводовыхъ училищахъ раздѣляется на четыре класса и въ каждомъ продолжается по одному году.

§ 46.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50 учениковъ, то оный раздѣляется на два, или на три отдѣленія, по соразмѣрности.

§ 47.

Въ приготовительныхъ обводовыхъ училищахъ, курсъ ученія соотвѣтствуетъ курсу первыхъ четырехъ классовъ гимназіи.

§ 48.

W szkołach obwodowych realnych, mających dążność techniczną, handlową, lub rolniczą, w miarę potrzeby i okoliczności miejscowych, będą wykładane stosowne do ich celu przedmioty, podług programmatów, przedstawianych na zatwierdzenie Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 49.

Szkoły realne mogą być zakładane, za zezwoleniem zwierzchności, i przez osoby prywatne, albo stowarzyszenia, lecz bez zasiłku ze strony Skarbu.

§ 50.

O potrzebie i środkach zaprowadzenia wykładu jakiegobądź przedmiotu technicznego w szkole obwodowéj, albo przekształcenia szkoły, Inspektor przedstawia Dyrektorowi, ze szczegółowém wyjaśnieniem korzyści takowéj odmiany. Dyrektor, roztrząsnąwszy jego przedstawienie, i zebrawszy potrzebne uzupełniające wiadomości, przesyła one, wraz z swoją opinią, Kuratorowi okręgu naukowego, który to wszystko przedstawia, ze swoim wnioskiem, na zatwierdzenie Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 51.

Liczba szkół obwodowych przygotowawczych i realnych, jako też miejsca do założenia tych lub owych, oznaczane będą ze względem na okoliczności miejscowe, przez Kuratora okręgu naukowego, za potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 52.

W szkołach obwodowych liczba Nauczycieli oznacza się w stosunku liczby uczniów i oddziałów, z których każda klassa składać się może. W ogólności liczy się ośmiu Nauczycieli:

1) Religii;
2) języka rossyjskiego;
3) „ łacińskiego;
4) „ polskiego;
5) „ niemieckiego;
6) arytmetyki i jeometryi;
7) jeografii i historyi;
8) kalligrafii i rysunków.

Ежели въ обводовыхъ училищахъ будутъ ученики разныхъ вѣроисповѣданій христіанскихъ, тогда, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особые Законоучители по каждому вѣроисповѣданію.

§ 53.

Пріемъ учениковъ производится однажды въ годъ, предъ началомъ учебнаго курса. Дозволяется и въ другое время принимать учениковъ, коль скоро они на испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной части курса.

§ 54.

Желающій поступить въ обводовое училище долженъ умѣть читать и писать и знать первыя четыре правила ариѳметики. Плата за учениковъ назначается по 50 злотыхъ въ годъ. Отъ взноса оной освобождаются дѣти чиновниковъ, представившіе о бѣдности своей свидѣтельство начальства, въ вѣдѣніи котораго состоятъ или состояли ихъ отцы. Свидѣтельства сіи почитаемы будутъ дѣйствительными не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 55.

Тѣ, кои, кромѣ свѣдѣній, въ предыдущей статьѣ изъясненныхъ, имѣютъ еще и другія предварительныя, пріобрѣтенныя ими въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ или дома, могутъ по испытаніи быть приняты прямо во второй и даже третій классъ. Воспитанники же казенныхъ учебныхъ заведеній, переходящіе изъ одного въ другое, принимаются въ тотъ же классъ, изъ котораго они поступаютъ.

§ 56.

Ученіе въ обводовыхъ училищахъ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, продолжающейся одинъ мѣсяцъ.

§ 57.

Въ обводовыхъ училищахъ ученіе бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней. Всякой урокъ долженъ продолжаться одинъ часъ; такихъ уроковъ назначается въ день по шести.

§ 58.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи для каждаго изъ нихъ числа уроковъ, начальства обводовыхъ училищъ

Jeżeli w szkołach obwodowych będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, naznaczają się osobni Nauczyciele Religii do każdego wyznania.

§ 53.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz w rok przed rozpoczęciem kursu naukowego. Dozwala się i w innym czasie przyjmować tych, którzy przez egzamen dowiodą, iż dostatecznie umieją tę część kursu, która już wyłożoną została.

§ 54.

Pragnący być przyjętym do szkoły obwodowéj, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze cztery działania arytmetyki. Opłata od ucznia naznacza się złp. 50 rocznie. Uwalniają się od niéj dzieci urzędników, skoro przedstawią świadectwa ubóstwa od władzy, pod któréj wiedzą się znajdują lub znajdowali ich ojcowie. Swiadectwa takowe nie pierwéj za ważne uznane zostaną, aż za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego.

§ 55.

Tacy, którzy oprócz wymienionych w poprzedzającym artykule wiadomości, posiadają inne jeszcze przygotowawcze, nabytę przez nich w instytutach naukowych prywatnych, albo w domu, mogą po złożonym egzaminie być przyjęci wprost do klassy II-éj, nawet i do III-éj, Uczniowie zaś instytutów naukowych Rządowych, przechodzący z jednego do drugiego instytutu, przyjmują się do téjże saméj klassy, z któréj przechodzą.

§ 56.

Nauki w szkołach obwodowych wykładane są przez rok cały, wyjąwszy czas zwyczajnych letnich wakacyj, na które przeznacza się jeden miesiąc.

§ 57.

Lekcye w szkołach obwodowych odbywają się codzień, wyjąwszy dni niedzielne, świąteczne i oznaczone w tabelli, czyli galowe. Każda lekcya trwa przez jedną godzinę, i lekcyj takowych naznacza się sześć, w ciągu jednego dnia.

§ 58.

Przy podziale przedmiotów naukowych, i naznaczaniu dla każdego liczby lekcyj, zwierzchność szkół obwodowych trzyma się

принимаютъ въ основаніе приложенную у сего подъ № 3 таблицу. Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія. При распредѣленіи уроковъ наблюдается вообще, чтобы преподаваніе труднѣйшихъ предметовъ происходило въ первые утренніе часы, и чтобы два урока, равно трудные, не слѣдовали одинъ за другимъ непосредственно.

§ 59.

Въ концѣ каждаго учебнаго года, Директоръ гимназіи, Почетный и Штатный Инспекторы производятъ испытаніе ученикамъ всѣхъ классовъ. Достойные изъ учениковъ переводятся въ высшіе классы, а окончившіе положенное уставомъ ученіе получаютъ свидѣтельства, съ обозначеніемъ въ оныхъ степени ихъ познаній. При семъ обращается особенное вниманіе на поведеніе учениковъ, и предпочтеніе оказывается благонравнымъ. Мало успѣвшимъ дозволяется оставаться въ одномъ и томъ же классѣ, но не болѣе двухъ лѣтъ.

§ 60.

По окончаніи испытаній, назначается день для торжественнаго акта, къ коему приглашаются въ особенности родители учениковъ и мѣстныя начальства. Ученики, или Учители произносятъ приличныя сему торжеству рѣчи, или читаютъ небольшія сочиненія; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и выпускаемыхъ съ одобрительными аттестатами. Окончившимъ ученіе раздаются свидѣтельства. Отличившіеся ученики награждаются книгами или похвальными листами, за подписаніемъ Инспекторовъ, Законоучителя и прочихъ Учителей, при чемъ наблюдается, чтобы бѣднѣйшіе изъ нихъ получали книги, могущія быть имъ въ послѣдствіи нужными. На каждый классъ опредѣляется не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учениковъ.

§ 61.

Во всякомъ обводовомъ училищѣ, кромѣ необходимыхъ учебныхъ пособій, должно быть хотя небольшое собраніе нравоучительныхъ книгъ для чтенія, какъ учащихся, такъ и самыхъ Учителей.

dołączonéj tu tabelli, pod Nr. 3; każda w niéj zmiana nie może nastąpić inaczéj, jak za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego. Przy podziale lekcyj, uważa się w ogólności, ażeby trudniejsze przedmioty dawane były w pierwszych godzinach rannych, i ażeby dwie lekcye, równie trudne, nie następowały jedna po drugiéj bezpośrednio.

§ 59.

Przy końcu każdego roku szkolnego, Dyrektor gimnazyum, Inspektorowie etatowy i honorowy, odbywają egzamin uczniów klass wszystkich. Zasługujący otrzymują promocyą do klass wyższych, a ci, którzy ukończyli przepisany ustawą kurs nauk, otrzymują świadectwa, w których się wymienia stopień ich postępu. Przy téj okoliczności szczególniéj zwraca się uwaga na sprawowanie się uczniów i daje się pierwszeństwo dobrze sprawującym się. Ci, którzy mały w naukach postęp uczynili, mogą pozostać w jednéj i tejże saméj klassie, nie dłużéj wszakże nad dwa lata.

§ 60.

Po ukończeniu egzaminów, naznacza się dzień do aktu uroczystego, na który zapraszają się szczególniéj rodzice uczniów i władze miejscowe. Uczniowie albo Nauczyciele mają mowy stosowne do téj uroczystości, lub czytają pomniejsze wypracowania; poczém ogłaszają się nazwiska postępujących do klassy wyższéj i wychodzących ze szkół z pochwalnemi świadectwami. Ci, którzy ukończyli nauki, odbierają świadectwa. Celujący uczniowie otrzymują nagrody w książkach, albo listach pochwalnych, za podpisem Inspektorów, Nauczycieli Religii i innych Nauczycieli. Uczniom uboższym dają się w nagrodę książki takie, które im późniéj potrzebne być mogą. Dla każdéj klassy przeznacza się nie więcéj jak dwie lub trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów.

§ 61.

Przy każdéj szkole obwodowéj, oprócz potrzebnych pomocy naukowych, znajdować się powinien chociaż niewielki zbiór moralnych i innych pożytecznych ksiąg do czytania, tak dla uczniów, jako i samych Nauczycieli.

Часть хозяйственная.

§ 62.

Правила для завѣдыванія хозяйственною частію обводовыхъ училищъ опредѣлены особымъ положеніемъ.

Обязанности Штатнаго Инспектора.

§ 63.

Штатный Инспекторъ есть непосредственный начальникъ обводоваго училища и имѣетъ надзоръ, какъ за всѣми училищами первоначальными, такъ и за частными учебными заведеніями, въ обводѣ находящимися.

§ 64.

Главная и важнѣйшая обязанность Инспектора заключается въ постоянномъ наблюденіи за усердіемъ Учителей и успѣхами учениковъ, какъ въ обводовыхъ, такъ и въ первоначальныхъ и другихъ училищахъ.

§ 65.

Учители обязаны ему повиноваться во всемъ, на основаніи общаго порядка и подчиненности. Нерадивымъ къ должности и строптивымъ по характеру онъ дѣлаетъ надлежащія замѣчанія, не въ присутствіи однако учениковъ; въ случаѣ безполезности замѣчаній, онъ доноситъ о томъ Директору.

§ 66.

Инспекторъ даетъ Учителямъ, равномѣрно не въ присутствіи учениковъ, наставленія относительно и самаго преподаванія, наблюдая, какъ за постепенностію въ обученіи, такъ и за своевременнымъ окончаніемъ положеннаго въ каждомъ классѣ курса.

§ 67.

Инспекторъ долженъ всегда, съ самаго начала до окончанія курса, находиться въ училищѣ.

§ 68.

Для удостовѣренія, въ точности ли Учители исполняютъ свои обязанности, Инспекторъ дѣлаетъ ученикамъ на лекціяхъ разные вопросы, относящіеся не только къ проходимому, но и къ пройденнымъ предметамъ. Онъ всякій разъ просматриваетъ классные журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи и поведеніе учащихся.

§ 69.

Инспекторъ въ концѣ каждаго мѣсяца получаетъ отъ Учите-

Administracya ekonomiczna.

§ 62.

Prawidła administracyi ekonomicznéj szkół obwodowych przepisane są osobném urządzeniem.

Obowiązki Inspektora etatowego.

§ 63.

Inspektor etatowy jest bezpośrednim zwierzchnikiem szkoły obwodowej i ma dozór, tak nad wszystkiemi szkołami elementarnemi, jak nad prywatnemi instytutami naukowemi, w obwodzie znajdującemi się.

§ 64.

Głównym i najważniejszym obowiązkiem Inspektora jest mieć ciągłą baczność na gorliwość Nauczycieli i postępy uczniów, tak w obwodowych, jako też w elementarnych i innych szkołach.

§ 65.

Nauczyciele winni są mu posłuszeństwo we wszystkiém, na zasadzie ogólnych przepisów o uległości zwierzchnikom. Opieszałym w obowiązkach i upartym z charakteru, Inspektor czyni stosowne napomnienia, nie w obecności wszakże uczniów. W razie nieskuteczności napomnień, donosi o tém Dyrektorowi.

§ 66.

Inspektor, również nie w obecności uczniów, udziela Nauczycielom uwag swych, pod względem samego wykładu nauk, przestrzegając stopniowania w uczeniu i ukończeniu przepisanego na każdą klassę kursu, w czasie oznaczonym.

§ 67.

Inspektor jest obowiązany, od samego początku do ukończenia klass, ciągle się znajdować w szkole.

§ 68.

Ażeby przekonać się, jak dalece Nauczyciele wypełniają ściśle swoje obowiązki, Inspektor zadaje uczniom na lekcyach rozmaite pytania, nie tylko w przedmiocie obecnie wykładanym, lecz i w tych, których się dawniéj uczyli. Przegląda także za każdym razem klassowe dzienniki, w których się zapisują postępy i sprawowanie się uczniów.

§ 69.

Inspektor, w końcu każdego miesiąca, odbiera od Nauczy-

лей вѣдомости, какъ объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ, такъ и о наказаніяхъ, коимъ подверглись провинившіеся. Вѣдомости сіи онъ принимаетъ въ соображеніе при переводѣ учениковъ въ высшіе классы и при выдачѣ окончившимъ курсъ ученія свидѣтельствъ.

§ 70.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторыми учениками изъ какихъ либо личныхъ выгодъ, и чтобы въ наказаніяхъ сохранялась не только строгая справедливость, но и должная соразмѣрность.

§ 71.

Инспекторъ, относительно наказаній учениковъ, руководствуется изданными особо правилами о школьной дисциплинѣ.

§ 72.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы дѣти, страдающія какими либо прилипчивыми болѣзнями, не были допускаемы въ училище до совершеннаго ихъ излеченія. Правило сіе распространяется на всѣ учебныя заведенія.

§ 73.

Инспекторъ, въ случаѣ важныхъ и безотлагательныхъ дѣлъ, можетъ уволить Учителя въ отпускъ на 6 дней, о чемъ и доноситъ Директору губернской гимназіи, объ отпускѣ же на должайшее время испрашиваетъ чрезъ Директора разрѣшенія Попечителя учебнаго округа.

§ 74.

Штатный Инспекторъ, обучающій Закону Божію Священникъ и прочіе Учители, собираются ежемѣсячно для общаго совѣщанія. Въ сихъ собраніяхъ разсуждается о положеніи училища и мѣрахъ—не только къ сохраненію и утвержденію установленнаго во всемъ порядка, но и къ улучшенію благосостоянія самаго училища, усовершеніемъ способа преподаванія и облегченіемъ трудовъ учащихся; при чемъ принимаются въ соображеніе замѣчанія, сообщаемыя Учителями объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ. Каждому засѣданію составляется журналъ.

§ 75.

Инспекторъ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ обводѣ, обязанъ имѣть о нихъ подробныя и вѣрныя свѣдѣнія. Онъ принимаетъ надлежащія мѣры для доставленія имъ способныхъ

cieli rapporta na piśmie, o postępach i sprawowaniu się uczni, tudzież o karach, jakie winni ponieśli. Te rapporta brać on będzie na uwagę, przy posuwaniu uczniów do klass wyższych i przy wydawaniu świadectw kończącym szkoły.

§ 70.

Inspektor czuwa, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się wyłącznie niektórymi uczniami, dla jakichkolwiek widoków osobistych, i ażeby w karaniu zachowywaną była nietylko ścisła sprawiedliwość, ale i należyte stopniowanie.

§ 71.

Inspektor w karaniu uczniów trzyma się wydanych osobno przepisów o karności szkolnéj.

§ 72.

Inspektor przestrzega, ażeby dzieci dotknięte jaką zaraźliwą chorobą, nie były wpuszczane do szkoły, aż po zupełném wyleczeniu. Przepis ten stosuje się do wszystkich instytutów naukowych.

§ 73.

Inspektor, w przypadku ważnych i zwłoki nie cierpiących interessów, może dać urlop Nauczycielowi na dni sześć, i donosi o tém Dyrektorowi gimnazyum gubernialnego; do wydania urlopu na czas dłuższy uprasza przez Dyrektora o decyzyę Kuratora okręgu naukowego.

§ 74.

Inspektor etatowy, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego i inni Nauczyciele, zbierają się co miesiąc na naradę ogólną. Na tych posiedzeniach roztrząsa się stan szkoły i środki potrzebne nietylko do utrzymania i ugruntowania zaprowadzonego we wszystkich częściach porządku, ale i do ulepszenia samejże szkoły, przez wydoskonalenie sposobu uczenia i ułatwienie pracy uczniom; przyczém biorą się na uwagę postrzeżenia, udzielane przez Nauczycieli o postępach i sprawowaniu się uczniów. Każdego posiedzenia spisuje się protokół.

§ 75.

Inspektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w obwodzie, powinien mieć o nich szczegółowe i pewne wiadomości. Przedsiębierze on skuteczne środki dla dostarczenia im usposo-

Учителей и учебныхъ пособій, наблюдаетъ за своевременнымъ поступленіемъ суммъ, на содержаніе оныхъ назначенныхъ, и вообще печется о благосостояніи всѣхъ подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 76.

Инспекторъ долженъ обозрѣвать состоящія въ одномъ съ нимъ городѣ учебныя заведенія каждую недѣлю, а прочія—не менѣе двухъ разъ въ годъ. О послѣдствіяхъ каждаго посѣщенія своего онъ записываетъ въ книгу, находящуюся въ заведеніи. При сихъ обозрѣніяхъ онъ освѣдомляется въ точности о настоящемъ положеніи училищъ, во всѣхъ отношеніяхъ, обращая особенное вниманіе на образъ преподаванія, способности и поведеніе Учителей, на успѣхи и нравственность учащихся, замѣчая притомъ, исполняются ли должнымъ образомъ всѣ училищныя постановленія и предписанія начальства.

§ 77.

Во время отсутствія Инспектора должность его исправляетъ назначенный имъ Учитель, о которомъ Инспекторъ доводитъ до свѣдѣнія Директора гимназіи, а Директоръ доноситъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

§ 78.

Инспекторъ долженъ служить и для Учителей и для учащихся примѣромъ хорошаго поведенія и безпорочной нравственности, поселяя, какъ въ тѣхъ, такъ и въ другихъ приверженность къ Государю и стараясь своими совѣтами облегчать наставникамъ исполненіе ихъ обязанностей.

§ 79.

Инспекторъ обязанъ сохранять и утверждать между Учителями согласіе и единодушное стремленіе къ одной предназначенной имъ цѣли.

§ 80.

Инспекторъ состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора губернской гимназіи, отъ коего въ нужныхъ случаяхъ испрашиваетъ разрѣшенія по всѣмъ дѣламъ ввѣренныхъ ему или находящихся подъ его надзоромъ учебныхъ заведеній.

§ 81.

Инспекторъ представляетъ Директору, каждые полгода, краткую вѣдомость о полученныхъ отъ него предписаніяхъ и

bionych Nauczycieli, jakoteż pomocy naukowych; przestrzega, ażeby fundusze, na utrzymanie ich przeznaczone, dochodziły regularnie, i w ogólności czuwa nad dobrem wszystkich podwładnych sobie zakładów naukowych.

§ 76.

Inspektor powinien co tydzień zwiedzić instytuta naukowe, znajdujące się w témże co on mieście, a inne, przynajmniéj dwa razy do roku. O wypadkach każdéj wizyty zapisuje w księdze znajdującéj się w instytucie. Zwiedzając instytuta, stara się poznać dokładnie obecny stan szkoły, pod wszelkiemi względami, szczególną zwracając uwagę na sposób wykładania, zdolności i sprawowanie się Nauczycieli, na postęp i obyczaje uczniów, dostrzegając obok tego, czy wykonywane są należycie postanowienia szkolne i zalecenia władzy wyższéj.

§ 77.

W nieobecności Inspektora zastępuje go wyznaczony przez niego Nauczyciel, o którym Inspektor zawiadamia Dyrektora gimnazyum, a Dyrektor donosi Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 78.

Inspektor powinien być i dla Nauczycieli i dla uczniów wzorem dobrego prowadzenia się i nieskazitelności obyczajów, zaszczepiać tak w jednych, jako i drugich przywiązanie do Monarchy, i starać się przez swoje rady ułatwiać Nauczycielom wypełnianie ich obowiązków.

§ 79.

Inspektor powinien zachowywać i utrzymywać pomiędzy Nauczycielami zgodę i jednomyślne dążenie do wskazanego im celu.

§ 80.

Inspektor zostaje pod bezpośredniém zwierzchnictwem Dyrektora gimnazyum gubernialnego, i od niego zasięga w potrzebie decyzyi we wszystkich sprawach tyczących się instytutów naukowych jemu powierzonych, lub pod jego dozorem będących.

§ 81.

Inspektor przedstawia Dyrektorowi co pół roku krótką wiadomość o zaleceniach od niego otrzymanych i o spełnieniu onych.

о сдѣланномъ по онымъ исполненіи. О необыкновенныхъ же происшествіяхъ въ какомъ либо ему подвѣдомственномъ училищѣ доноситъ Директору безъ малѣйшаго замедленія.

§ 82.

Изъ донесеній первоначальныхъ училищъ Инспекторъ составляетъ, по формѣ подъ № 4, общую вѣдомость и вмѣстѣ съ подлинными отчетами училищъ и съ замѣчаніями, представившимися ему при объѣздѣ и обозрѣніи оныхъ, представляетъ Директору.

§ 83.

По окочаніи годичнаго ученія и испытанія въ училищахъ какъ въ обводовыхъ, такъ и въ первоначальныхъ, изъ двухъ классовъ состоящихъ, Инспекторъ также представляетъ Директору общее о сихъ училищахъ донесеніе, съ приложеніемъ подлинныхъ отчетовъ по всѣмъ заведеніямъ и особаго подробнаго о состояніи обводоваго училища, по образцу подъ № 5.

§ 84.

Инспекторъ, по дѣламъ подвѣдомственныхъ ему училищъ, имѣетъ право сноситься съ мѣстной полиціей и вообще съ мѣстнымъ начальствомъ, требуя въ нужныхъ случаяхъ ихъ пособій и содѣйствія. О сихъ сношеніяхъ онъ доводитъ до свѣдѣнія Директора.

§ 85.

Инспекторъ, въ рапортахъ, отчетахъ и донесеніяхъ начальству, равно и въ предписаніяхъ подчиненнымъ и въ сношеніяхъ съ другими мѣстами и лицами, обязанъ означать параграфы устава, на основаніи которыхъ онъ дѣйствуетъ.

§ 86.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, имѣетъ Инспекторъ при себѣ писца.

Права и обязанности Почетныхъ Инспекторовъ.

§ 87.

Почетные Инспекторы вмѣстѣ съ Штатными Инспекторами имѣютъ надзоръ за училищами, по всѣмъ частямъ.

§ 88.

Почетные Инспекторы, во время пребыванія въ городѣ, гдѣ находится ввѣренное ихъ надзору училище, присутствуютъ въ ежемѣсячныхъ собраніяхъ Учителей, на коихъ имѣютъ право

O nadzwyczajnych zaś wypadkach, zdarzonych w którejkolwiek podległéj mu szkole, natychmiast Dyrektorowi donosi.

§ 82.

Z rapportów szkół elementarnych, Inspektor układa, podług wzoru Nr. 4, ogólny wykaz, i takowy, wraz ze sprawozdaniami szkół i postrzeżeniami, jakie mu się nastręczyły w czasie zwiedzania onych, przedstawia Dyrektorowi.

§ 83.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk i egzaminach w szkołach, jak obwodowéj, tak w elementarnych, które się z dwóch klass składają, Inspektor przedstawia także Dyrektorowi ogólny o tych szkołach rapport, z dołączeniem oryginalnych sprawozdań wszystkich instytutów, i osobnego szczegółowego sprawozdania o stanie szkoły obwodowéj, podług wzoru Nr. 5

§ 84.

Inspektor, w sprawach tyczących się szkół, pod wiedzą jego będących, ma prawo znosić się z policyą i wszystkiemi władzami miejscowemi, wzywając je w razie potrzeby o pomoc i spółdziałanie. O podobnych korrespondencyach donosi Dyrektorowi.

§ 85.

Inspektor, w rapportach, sprawozdaniach i doniesieniach wyższéj władzy, również w zaleceniach do podwładnych i w korrespondencyach z innemi władzami i osobami, powinien wymieniać paragrafy ustawy, na mocy których działa.

§ 86.

Do czynności biurowych, Inspektor ma przy sobie kancellistę.

Prawa i obowiązki Inspektorów honorowych.

§ 87.

Inspektorowie honorowi, wspólnie z etatowymi, mają nad szkołami dozór pod wszelkiemi względami.

§ 88.

Inspektorowie honorowi, gdy obecni są w mieście, gdzie jest szkoła powierzona ich dozorowi, zasiadają na miesięcznych zgromadzeniach Nauczycieli, na których mają prawo żądać od

требовать отъ Штатныхъ Инспекторовъ свѣдѣній о всѣхъ училищныхъ распоряженіяхъ. Они занимаютъ въ сихъ собраніяхъ первое мѣсто, хотя не именуются Предсѣдателями, и дѣла къ слушанію предлагаются Штатными Инспекторами.

§ 89.

Почетные Инспекторы должны, сколь можно чаще, посѣщать обводовыя и первоначальныя училища, равно частныя учебныя заведенія, и по крайней мѣрѣ однажды въ годъ обозрѣвать всѣ оныя, стараясь избирать для сего не одно съ Штатнымъ Инспекторомъ время. О семъ осмотрѣ училищъ они могутъ съ своей стороны сообщать Директору, если почтутъ сіе нужнымъ.

§ 90.

О замѣченныхъ упущеніяхъ или безпорядкахъ въ первоначальныхъ училищахъ они сообщаютъ Штатному Инспектору; если же Инспекторъ не приметъ ихъ замѣчаній въ уваженіе, то увѣдомляютъ о томъ Директора.

§ 91.

Почетный Инспекторъ обязанъ присутствовать при испытаніяхъ въ обводовомъ училищѣ.

§ 92.

Онъ также долженъ изыскивать средства для приведенія училища въ наилучшее состояніе.

§ 93.

Служба Почетныхъ Инспекторовъ почитается Государственною. Отставные военные чиновники, при вступленіи въ сіе званіе, сохраняютъ военные чины до производства въ слѣдующій.

§ 94.

Въ случаѣ особенныхъ важныхъ со стороны ихъ заслугъ, начальство ходатайствуетъ о приличномъ за оныя награжденіи.

ГЛАВА IV.

О гимназіяхъ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 95.

Учрежденіе гимназій имѣетъ цѣлью: 1) доставленіе приличнаго образованія юношамъ, которые не намѣрены или не имѣютъ возможности продолжать ученіе въ университетахъ, и 2) приго-

etatowych Inspektorów wiadomości o wszelkich rozporządzeniach szkolnych. Oni w tych zgromadzeniach zajmują pierwsze miejsce, chociaż nie noszą tytułu Prezydujących, i lubo sprawy, naradom podlegać mające, wskazywane są przez Inspektorów etatowych.

§ 89.

Inspektorowie honorowi obowiązani ile można najczęściéj zwiedzać szkoły obwodowe i elementarne, tudzież instytuta naukowe prywatne, i przynajmniéj raz w rok odbyć wizytę ich wszystkich, starając się nie wybierać do tego czasu, w którym Inspektor etatowy one zwiedza. O wizycie takowéj mogą ze swojéj strony zawiadamiać Dyrektora, jeżeli tego uznają potrzebę.

§ 90.

O dostrzeżonych uchybieniach albo nieporządkach w szkołach elementarnych, znoszą się z Inspektorem etatowym; jeżeli zaś ich uwagi od niego przyjętemi nie zostaną, wówczas zawiadamiają o tém Dyrektora.

§ 91.

Inspektor honorowy obowiązany jest być obecnym na egzaminach w szkole obwodowéj.

§ 92.

Powinien także wyszukiwać środki do przyprowadzenia szkoły do jak najlepszego stanu.

§ 93.

Służba Inspektorów honorowych liczy się w poczet służby rządowéj. Dymissyonowani wojskowi, przyjąwszy te obowiązki, zachowują rangę wojskową, póki do następnéj posunięci nie zostaną.

§ 94.

Za szczególne ważne przez nich okazane zasługi, władza wyższa stara się o stosowne dla nich nagrody.

ROZDZIAŁ IV.

O GIMNAZYACH.

Cel, urządzenie i skład.

§ 95.

Urządzenie gimnazyów ma za cel: 1) dostarczenie środków przyzwoitego ukształcenia dla téj młodzieży, która nie ma zamiaru lub możności pobierać nauk w uniwersytetach, i 2) przygotowanie

товленіе къ слушанію университетскаго курса тѣхъ молодыхъ людей, которые пожелаютъ вступить въ университеты.

§ 96.

Въ каждой губерніи назначается гимназія. Въ Варшавѣ и другихъ многолюдныхъ городахъ можетъ быть учреждаемо нѣсколько гимназій, но изъ нихъ одна только именуется губернскою, Директору коей подчинены всѣ прочія въ губерніи училища. По обстоятельствамъ и усмотрѣнію высшаго начальства, гимназіи учреждаются и не въ губернскихъ городахъ. Особенныя для сихъ заведеній правила должны быть соображаемы съ мѣстными потребностями и общими постановленіями по учебной части.

§ 97.

Гимназіи открываются съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія и состоятъ въ вѣдомствѣ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 98.

Для управленія гимназій и преподаванія въ оныхъ учебныхъ предметовъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель изъ духовнаго званія и тринадцать Учителей. Если въ гимназіи будутъ ученики разныхъ вѣроисповѣданій христіанскихъ, то, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особые для каждаго вѣроисповѣданія Законоучители.

§ 99.

Кромѣ лицъ, въ предыдущей статьѣ обозначенныхъ, при каждой гимназіи будетъ Почетный Попечитель, избираемый изъ среди жителей подлежащей губерніи. Въ званіе Почетнаго Попечителя представляютъ Губернскіе Совѣты, а до учрежденія оныхъ Гражданскіе Губернаторы, по два кандидата. Объ утвержденіи одного изъ нихъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа представляетъ Министру, а сей испрашиваетъ Высочайшее соизволеніе.

§ 100.

Директоръ избирается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, предпочтительно изъ чиновниковъ, имѣющихъ ученыя степени и отличныхъ, какъ поведеніемъ, такъ и усердіемъ къ службѣ. Онъ утверждается въ семъ званіи Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

do słuchania kursów uniwersyteckich tych, którzy zechcą wejść do uniwersytetów.

§ 96.

W każdéj gubernii naznacza się gimnazyum. W Warszawie i innych ludniejszych miastach może się znajdować i po kilka gimnazyów, ale jedno tylko nazywa się gubernialném, i Dyrektorowi jego podlegają wszystkie inne w gubernii szkoły. W miarę okoliczności i uznania władzy wyższéj, gimnazya zakładają się i w miastach nie gubernialnych. Osobne dla takich instytutów prawidła powinny być zastosowane do potrzeb miejscowych i do ogólnych postanowień, dla wydziału naukowego wydanych.

§ 97.

Gimnazya zakładają się za upoważnieniem Ministra Oświecenia Narodowego, i zostają pod wiedzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 98.

Do zarządu gimnazyów i dawania w nich nauk, naznaczają się: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego i 13 Nauczycieli. Jeżeli w gimnazyum znajdować się będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, naznaczają się osobni dla każdego wyznania Nauczyciele Religii.

§ 99.

Oprócz osób w poprzedzającym artykule wymienionych, przy każdém gimnazyum będzie Kurator honorowy, wybierany z grona obywateli właściwéj gubernii. Na Kuratorów honorowych przedstawią Rady gubernialne, a do zaprowadzenia onych, Gubernatorowie cywilni, po dwóch kandydatów. O zatwierdzenie jednego z nich, Kurator okręgu naukowego Warszawskiego czyni przełożenie do Ministra, a ten przedstawia rzecz tę do ostatecznego Najwyższego roztrzygnienia.

§ 100.

Dyrektora wybiera Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, przedewszystkiem z pomiędzy urzędników, mających stopnie uczone i odznaczających się jak prowadzeniem się, tak gorliwością w służbie. Wybór takowy ulega zatwierdzeniu Ministra Oświecenia Naukowego.

§ 101.

Директоръ, кромѣ основательныхъ знаній, необходимыхъ для сужденія о способностяхъ Учителей и образѣ ихъ преподаванія, долженъ имѣть всѣ свойства, нужныя для управленія училищами, ему подвѣдомственными; въ нравственномъ же отношеніи долженъ заслуживать довѣрія Правительства и родителей, дѣти коихъ поручаются его попеченію.

§ 102.

Инспекторъ назначается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, преимущественно изъ старшихъ Учителей гимназій, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 103.

Учители назначаются также Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, хотя бы приготовлялись къ сему званію и въ другомъ округѣ.

§ 104.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, Директоръ гимназіи имѣетъ при себѣ письмоводителя и писца.

Часть учебная.

§ 105.

Курсъ ученія въ гимназіяхъ раздѣляется на семь классовъ, и въ каждомъ классѣ продолжается по одному году.

§ 106.

Въ семи классахъ гимназіи преподаются:

1) Законъ Божій, священная и церковная исторія;
2) польскій языкъ и словесность;
3) русскій языкъ и словесность;
4) языки: греческій;
  ,, латинскій;
  ,, нѣмецкій;
  ,, французскій;
5) логика;
6) математика, до коническихъ сѣченій включительно;
7) географія и статистика;
8) исторія;
9) физика;

§ 101.

Dyrektor, oprócz gruntownych wiadomości, potrzebnych do ocenienia zdolności Nauczycieli i sposobu wykładania przez nich nauk, winien zarazem posiadać wszelkie przymioty, potrzebne do rządzenia podległemi mu szkołami, a pod względem moralnym zasługiwać ma na zaufanie Rządu i rodziców, których dzieci powierzają się jego opiece.

§ 102.

Inspektora mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, przedewszystkiém ze starszych Nauczycieli gimnazyów, odznaczających się gorliwością, ścisłém wykonywaniem obowiązków i użytecznym wykładem nauk.

§ 103.

Nauczycieli mianuje także Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, chociażby ci sposobili się do tych obowiązków w innym okręgu.

§ 104.

Do czynności biurowych, Dyrektor gimnazyum ma przy sobie Sekretarza i Kancellistę.

N a u k i.

§ 105.

Kurs nauk w gimnazyum dzieli się na VII klass, i w każdéj klassie trwa przez jeden rok.

§ 106.

W siedmiu klassach gimnazyum wykładane są:

1) Religia, historya święta i kościelna;
2) język i literatura polska;
3) „ „ rossyjska;
4) „ grecki;
5) „ łaciński;
6) „ niemiecki;
7) „ francuzki;
8) logika;
6) matematyka do sekcyj konicznych włącznie;
7) jeografia i statystyka;
8) historya;
9) fizyka;

10) чистописаніе, черченіе и рисованіе.

Сверхъ того, по возможности, будутъ введены въ гимназіяхъ гимнастическія упражненія, способствующія къ развитію физическихъ силъ юношества.

§ 107.

Преподаваніе предметовъ раздѣляетъ между Учителями Директоръ гимназіи, представляя о томъ на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 108.

Учители: Закона Божія, польской и русской словесности, древнихъ языковъ, историческихъ и математическихъ наукъ въ высшихъ классахъ, называются старшими; а Учители: польской и россійской грамматики, географіи и ариѳметики и новѣйшихъ иностранныхъ языковъ — младшими.

§ 109.

Учитель рисованія обучаетъ по возможности и чистописанію. Онъ можетъ, по усмотрѣнію начальства, соединять учениковъ двухъ классовъ въ одинъ.

§ 110.

Пріемъ учениковъ въ гимназію производится однажды въ годъ, предъ началомъ курса. Плата съ учащихся опредѣляется, въ первыхъ четырехъ классахъ—по 50, а въ высшихъ трехъ—по 200 злотыхъ въ годъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать, и знать первые правила ариѳметики.

§ 111.

Ученики могутъ поступать прямо во второй и третій классъ, если на предварительномъ испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ тѣхъ частяхъ наукъ, кои преподаются въ нижнихъ классахъ. Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый классъ принимать дѣтей не моложе 9-ти, во второй—не моложе 10-ти, въ третій—не моложе 11-ти лѣтъ.

§ 112.

Ученики, поступающіе въ V-й классъ гимназіи изъ обводовыхъ училищъ, или четвертаго класса гимназій, подвергаются особому испытанію, для удостовѣренія, достаточно ли они приготовлены для слушанія наукъ въ семъ классѣ. О послѣдствіяхъ такихъ испытаній Директоръ доноситъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

10) kalligrafia i rysunki.

Nadto, w miarę możności zaprowadzone będą w gimnazyach ćwiczenia gimnastyczne, przykładające się do rozwinięcia sił fizycznych młodzieży.

§ 107.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Nauczycieli Dyrektor gimnazyum, przedstawiając o tém na zatwierdzenie Rady Wychowania Publicznego.

§ 108.

Nauczyciele: Religii, literatury polskiéj i rossyjskiéj, języków starożytnych, nauk historycznych i matematycznych, w klassach wyższych, nazywają się starszymi; Nauczyciele zaś: grammatyki polskiéj i rossyjskiéj, jeografii, arytmetyki i języków cudzoziemskich, nowożytnych, młodszymi.

§ 109.

Nauczyciel rysunków uczy w miarę możności i kalligrafii. On może, podług uznania zwierzchności, łączyć uczniów dwóch klass w jedną.

§ 110.

Przyjmowanie uczniów do gimnazyum odbywa się raz w rok, przed rozpoczęciem kursu nauk. Opłata od uczniów stanowi się w pierwszych czterech klassach po 50, a w trzech wyższych po 200 złp. na rok. Wchodzący do pierwszej klassy powinni umieć czytać, pisać i pierwsze działania arytmetyki.

§ 111.

Uczniowie mogą prosto wchodzić do II-éj i III-éj klassy, jeżeli poprzednio na egzaminie udowodnią, iż posiadają dostatecznie te części nauk, które wykładane są w klassach niższych. Dyrektor przestrzega, ażeby do klassy I-éj nieprzyjmowano dzieci młodszych jak lat 9, do II-éj jak lat 10, do III-éj niemłodszych jak lat 11.

§ 112.

Uczniowie wchodzący do klassy V-ej gimnazyum ze szkół obwodowych, albo z IV-éj klassy gimnazyum, obowiązani są do złożenia osobnego egzaminu, celem udowodnienia, czyli dostatecznie są przygotowani do słuchania nauk w téj klassie. O wypadku podobnych egzaminów, Dyrektor donosi Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 113.

Ученикъ гимназіи не можетъ оставлять оной, кромѣ вакаціоннаго времени, безъ вѣдома Попечителя учебнаго округа. Еслибы родители или опекуны, въ продолженіи учебнаго года, по какимъ либо причинамъ удержали его дома, или не желали посылать въ гимназію, то обязаны немедленно увѣдомить о томъ Директора; въ противномъ случаѣ ученикъ, наравнѣ съ самовольно оставляющими училище, не будетъ принятъ вновь въ гимназію и не получитъ училищнаго свидѣтельства. Правило сіе относится и къ воспитанникамъ обводовыхъ училищъ.

§ 114.

Ученіе въ гимназіяхъ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается одинъ мѣсяцъ.

§ 115.

Во всѣхъ классахъ гимназіи преподаваніе, за исключеніемъ воскресныхъ и другихъ положенныхъ въ табели дней, бываетъ ежедневно по шести часовъ. Каждый урокъ продолжается одинъ часъ.

§ 116.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ, начальства гимназій руководствуются приложенною къ сему Уставу таблицею подъ № 6. Всякое отступленіе отъ сей таблицы допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія. Положенное для учебныхъ предметовъ число часовъ можетъ быть уменьшаемо только въ нижнемъ классѣ, для дѣтей перваго возраста.

§ 117.

По окончаніи годичнаго курса, до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Почетнаго Попечителя гимназіи, Директора и Инспектора. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они переводятся въ высшіе классы; изъ нихъ отличнѣйшіе прилежаніемъ и благонравіемъ награждаются, сверхъ того, серебряными медалями (преимущественно за успѣхи въ русскомъ языкѣ), книгами или похвальными листами, за печатью гимназіи и подписаніемъ въ городѣ Варшавѣ— Попечителя учебнаго округа, а въ губерніяхъ—Почетнаго Попечи-

§ 113.

Uczeń nie może bez wiedzy Kuratora okręgu naukowego opuszczać gimnazyum, wyjąwszy czas wakacyi. Jeśliby rodzice lub opiekunowie, w ciągu roku szkolnego, dla jakichbądź przyczyn zatrzymali go w domu, albo nie życzyli posyłać więcéj do gimnazyum, obowiązani są niezwłocznie zawiadomić o têm Dyrektora. W przeciwnym razie uczeń, narówni z opuszczającymi samowolnie szkołę, nie będzie przyjętym nanowo do gimnazyum i nie otrzyma świadectwa szkolnego. Prawidło niniejsze rozciąga się i na uczniów szkół obwodowych.

§ 114.

Nauki w gimnazyach wykładają się przez rok cały, wyjąwszy zwyczajne wakacye letnie, które trwają przez jeden miesiąc.

§ 115.

We wszystkich klassach gimnazyum, lekcye, za wyłączeniem dni niedzielnych i innych, oznaczonych w tabelli, dają się codzień po sześć godzin. Każda lekcya trwa jedną godzinę.

§ 116.

Przy podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcyj, zwierzchność gimnazyalna trzyma się tabelli, dołączonéj do niniejszéj ustawy pod Nr. 6. Każda w niéj zmiana dopuszcza się nieinaczéj jak za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego. Naznaczona dla przedmiotów naukowych ilość godzin, może być umniejszona tylko w klassie najniższéj, dla dzieci najmłodszych.

§ 117.

Po ukończeniu kursu rocznego przed wakacyami letniemi, uczniowie wszystkich klass odbywają egzamin, w obecności Kuratora honorowego gimnazyum, Dyrektora i Inspektora. W miarę postępu w naukach otrzymują promocyę do klass wyższych; celujący pomiędzy nimi pilnością i dobrém sprawowaniem się otrzymują oprócz tego w nagrodę: medale srebrne (przedewszystkiem za postęp w języku rossyjskim), książki, lub listy pochwalne, z pieczęcią gimnazyum i za podpisem, w mieście Warszawie—Kuratora okręgu naukowego, a w guberniach—Kuratora honorowego,

теля, Директора, Инспектора и старшихъ Учителей. Въ каждомъ классѣ раздается не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учащихся; при чемъ, ученикамъ недостаточнаго состоянія, удостоеннымъ награды, выдаются такія книги, которыя могутъ быть имъ нужны впослѣдствіи. Объ ученикахъ, заслуживающихъ награжденія медалями, Директоры гимназій представляютъ на утвержденіе Попечителя учебнаго округа.

§ 118.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстныя начальства и родители обучающихся въ гимназіи. На семъ актѣ, Учители и ученики произносятъ приличныя торжеству рѣчи, или читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и раздаются аттестаты окончившимъ ученіе, равно награды отличившимся.

§ 119.

Во всякой гимназіи, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должны быть: 1) библіотека и 2) собраніе инструментовъ математическихъ и физическихъ.

§ 120.

Библіотеку имѣетъ въ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора; храненіе инструментовъ математическихъ и физическихъ поручается Учителямъ, къ предметамъ коихъ инструменты сіи относятся.

Обязанности Учителей.

§ 121.

Обязанности всѣхъ вообще Учителей опредѣляются ихъ важнымъ назначеніемъ: образовать умы и сердца ввѣренныхъ имъ юношей.

§ 122.

Учители должны внушать ученикамъ своимъ, что преподаваніе ихъ есть только руководство на пути къ познаніямъ, которыя пріобрѣтаются одними лишь собственными усиліями.

§ 123.

Соотвѣтственно возрасту учащихся, руководство, въ предыдущей статьѣ изъясненное, можетъ быть двоякаго рода. Въ ниж-

Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli. W każdéj klassie rozdaje się nie więcéj, jak dwie albo trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów. Uczniom stanu ubogiego, którzy zasłużyli na nagrody, dają się książki takie, jakie im późniéj mogą być potrzebne. O uczniach zasługujących na nagrodę medali, Dyrektorowie gimnazyów przedstawiają na zatwierdzenie Kuratora okręgu naukowego.

§ 118.

Po egzaminach naznacza się dzień dla aktu uroczystego, na który zapraszają się szczególniéj władze miejscowe i rodzice uczących się w gimnazyum. Na tym akcie, Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do uroczystości mowy, albo czytają swoje wypracowania, poprzednio roztrząśnięte; następnie ogłaszają się nazwiska tych, którzy zasłużyli na promocyą do klass wyższych, rozdają się patenta tym, którzy ukończyli kurs nauk, tudzież nagrody celującym.

§ 119.

W każdém gimnazyum, oprócz potrzebnych do wykładu pomocy naukowych, znajdować się powinny: 1) biblioteka, i 2) zbiór narzędzi matematycznych i fizycznych.

§ 120.

Biobliotekę ma w zawiadywaniu swojém jeden ze starszych Nauczycieli, naznaczony przez Dyrektora; dozór narzędzi matematycznych i fizycznych porucza się Nauczycielom, do których przedmiotów narzędzia te należą.

Obowiązki Nauczycieli.

§ 121.

Obowiązki wszystkich w ogólności Nauczycieli, oznacza ważne ich powołanie, kształcić umysł i serce powierzonéj im młodzieży.

§ 122.

Nauczyciele winni wpajać w swych uczniów, że ich wykład jest tylko przewodnikiem na drodze nauk, które nabywają się jedynie przez własną każdego pracę.

§ 123.

Stosownie do wieku uczących się, przewodnictwo, w poprzedzającym artykule wymienione, może być dwojakiego rodzaju:

нихъ классахъ. Учитель долженъ болѣе прибѣгать къ объясненіямъ и часто повторять оныя, стараясь въ то же время посредствомъ вопросовъ и задачъ пріучать дѣтей къ разсужденію, соображенію, словомъ—къ умственной дѣятельности. Въ высшихъ классахъ, умственная дѣятельность сія, по указаніямъ Учителя, должна быть еще болѣе развита.

§ 124.

Простое диктованіе уроковъ, не сопровождаемое никакими объясненіями и служащее лишь къ механическому затверживанію лекціи наизусть, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 125.

Учители, и во время преподаванія и внѣ классовъ, особливо въ сношеніяхъ съ учениками, должны не забывать важности своего званія и стараться, по мѣрѣ возможности, всегда дѣйствовать на юныя сердца воспитанниковъ, служа для нихъ примѣромъ благонравія, трудолюбія, точнаго, ревностнаго исполненія обязанностей и строгаго наблюденія не только правилъ чести, но и необходимыхъ условій общежитія.

§ 126.

Каждый Учитель имѣетъ книгу для записыванія учениковъ, посѣщающихъ его классъ, и наблюдаетъ, чтобы они являлись къ ученію исправно въ назначенное время. Не прибывшихъ въ классъ, или опоздавшихъ, онъ записываетъ въ особую статью класснаго журнала, отмѣчая и причины, представляемыя ими въ оправданіе. Онъ требуетъ, чтобы они приносили отъ родителей, родственниковъ, или опекуновъ своихъ свидѣтельства, въ томъ, что не могли явиться, по болѣзни, или по другимъ уважительнымъ причинамъ. Въ случаѣ частыхъ отлучекъ, онъ доноситъ о семъ Инспектору, который самъ, или чрезъ надежныхъ людей, спрашиваетъ у родителей, или опекуновъ, почему дѣти не являются въ классъ; отвѣты ихъ также записываются.

§ 127.

Перваго числа каждаго мѣсяца Учители представляютъ Директору, по формѣ въ приложеніи подъ № 7 указанной, подробный отчетъ о способностяхъ, прилежаніи, успѣхахъ и поведеніи учениковъ каждаго класса въ особенности, означая, какія именно части наукъ пройдены ими въ теченіе минувшаго мѣсяца.

w klassach niższych, Nauczyciel powinien więcéj używać objaśnień i często one powtarzać, starając się zarazem, przez pytania i zdania, przyzwyczajać dzieci do myślenia, rozwagi, słowem do czynności umysłowéj; w klassach zaś wyższych, czynność ta umysłowa bardziéj jeszcze staraniem Nauczyciela rozwijaną być powinna.

§ 124.

Proste dyktowanie lekcyi bez żadnych objaśnień, służące tylko do mechanicznego wyuczenia się napamięć, pod żadnym względem nie dozwala się.

§ 125.

Nauczyciele, i w czasie lekcyi i po za szkołą, mianowicie w stosunkach z uczniami, powinni nie zapominać, jak jest ważném ich powołanie, i starać się ile możności ciągle działać na młodociane serca uczniów, dając im z siebie przykład dobrych obyczajów, pracowitości, pilności, gorliwego wypełniania obowiązków, i ścisłego przestrzegania, nietylko praw honoru, ale i przyjętych w pożyciu towarzyskiém zasad przyzwoitości.

§ 126.

Każdy Nauczyciel ma księgę do zapisywania uczniów swojéj klassy, i przestrzega, ażeby przychodzili na naukę w porę oznaczoną. Nieobecnych w klassie albo tych, którzy się spóźnili, zapisuje w osobnéj rubryce dziennika klassowego, oznaczając i przyczyny, jakie na usprawiedliwienie się swoje przedstawiają. Żąda też od nich, ażeby przynosili od rodziców, krewnych lub opiekunów, zaświadczenia, iż nie mogli, dla choroby lub innych na uwagę zasługujących przyczyn, przybyć do klassy. W razie często powtarzanéj nieobecności donosi o tém Inspektorowi, który sam, albo przez zaufane osoby, zapytuje się rodziców lub opiekunów, dla czego ich dzieci do klassy nie przychodzą; ich odpowiedzi podobnież się zapisują.

§ 127.

Dnia pierwszego każdego miesiąca, Nauczyciele przedstawiają Dyrektorowi, podług wzoru pod Nr. 7 załączonego, szczegółowe sprawozdanie, o zdolnościach, pilności, postępie i sprawowaniu się uczniów każdéj klassy z osobna, z wyszczególnieniem, jakie mianowicie części nauk przeszli w ciągu upłynionego miesiąca.

§ 128.

Въ отношеніяхъ между собою, Учители обязаны помогать другъ другу дѣломъ и совѣтомъ. Старшіе Учители не должны оказывать пренебреженія къ младшимъ, или унижать науки, преподаваемыя другими ихъ товарищами, помня, что всѣ учебные предметы составляютъ одну неразрывную цѣпь человѣческихъ познаній. Съ другой стороны, Учители низшихъ классовъ обязаны изъявлять должное уваженіе къ тѣмъ, кои превосходятъ ихъ познаніями.

§ 129.

Учители обязаны преподавать въ теченіе недѣли число часовъ, сообразно утвержденному Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія росписанію учебныхъ предметовъ. Они должны являться въ классъ всегда въ назначенное время.

§ 130.

Прочія обязанности Учителей въ отношеніи къ преподаванію и наблюденію за нравственною частью воспитанія будутъ подробно изложены въ особой инструкціи.

Обязанности Директора.

§ 131.

Директоръ есть хозяинъ гимназіи; Директоръ же губернской гимназіи есть, сверхъ того, начальникъ всѣхъ казенныхъ училищъ, въ губерніи находящихся; его надзору подчинены также пансіоны и другія частныя учебныя заведенія губерніи.

§ 132.

Главная обязанность Директора состоитъ въ бдительномъ, неослабномъ надзорѣ за гимназіею и всѣми ввѣренными ему училищами. Онъ долженъ стараться, чтобы повсюду исполнялись постановленія устава учебныхъ заведеній и предписанія начальства.

§ 133.

Онъ обращаетъ особенное вниманіе на Инспекторовъ гимназій и обводовыхъ училищъ и Учителей, на ихъ поведеніе, образъ преподаванія и обращеніе съ учениками. Наставляя и и поощряя ихъ, онъ долженъ самъ служить для нихъ примѣромъ усердія, благоразумія и неутомимой дѣятельности.

§ 128.

W stosunkach pomiędzy sobą, Nauczyciele obowiązani pomagać jeden drugiemu uczynkiem i radą. Starsi Nauczyciele nie powinni okazywać lekceważenia ku młodszym, ani też poniżać nauk, wykładanych przez towarzyszów swoich, pamiętając, że wszelkie przedmioty naukowe stanowią jeden nieprzerwany łańcuch wiadomości ludzkich. Z drugiéj strony, Nauczyciele klass niższych winni są okazywać należyte poważanie tym, którzy przewyższają ich nauką.

§ 129.

Nauczyciele obowiązani są dawać, w ciągu tygodnia, liczbę godzin, wskazaną w zatwierdzonym przez Radę Wychowania Publicznego rozkładzie przedmiotów naukowych. Powinni przychodzić do klassy zawsze na czas wyznaczony.

§ 130.

Inne obowiązki Nauczycieli, pod względem wykładu i czuwania nad moralném prowadzeniem młodzieży, wyjaśnione będą szczegółowo w osobnéj instrukcyi.

Obowiązki Dyrektora.

§ 131.

Dyrektor jest gospodarzem gimnazyum; Dyrektor zaś gimnazyum gubernialnego jest nadto zwierzchnikiem wszystkich szkół rządowych, w gubernii znajdujących się; jego dozorowi podlegają także pensye i inne prywatne instytuta naukowe gubernii.

§ 132.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest, pilny, niezmordowany dozór nad gimnazyum i wszystkiemi powierzonemi mu szkołami; starać się powinien, ażeby wszędzie wykonywane były przepisy ustawy zakładów naukowych i zalecenia władzy wyższéj.

§ 133.

Szczególną on zwraca uwagę na Inspektorów gimnazyum i szkół obwodowych, oraz na Nauczycieli, ich prowadzenie się, sposób wykładania i postępowanie z uczniami. Udzielając im rad, i zachęcając ich, sam powinien być wzorem gorliwości, rozsądku i niezmordowanéj czynności.

§ 134.

Директоръ и Инспекторъ гимназіи должны безотлучно, съ самаго начала до окончанія классовъ, находиться въ оныхъ.

§ 135.

Директоръ также наблюдаетъ за постепенностію преподаванія учебныхъ предметовъ и приведеніемъ оныхъ къ окончанію въ срочное время.

§ 136.

Въ случаѣ болѣзни или отсутствія Учителя, Директоръ поручаетъ классъ его другому Учителю, или Инспектору, или, наконецъ, самъ заступаетъ его мѣсто. Для сего Учитель обязанъ заблаговременно увѣдомить Директора, дабы онъ могъ сдѣлать надлежащее распоряженіе.

§ 337.

Директоръ, при посѣщеніи классовъ, просматриваетъ списки и журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи учениковъ.

§ 138.

Учители, каждый мѣсяцъ, подаютъ Директору вѣдомости о поведеніи и успѣхахъ учениковъ, равно о наказаніяхъ, коимъ они подверглись. Директоръ предъявляетъ сіи вѣдомости Совѣту гимназіи.

§ 139.

Директоръ наблюдаетъ, чтобы Учители, по какому либо пристрастію, не занимались исключительно нѣкоторыми учениками, и чтобы, напротивъ, обращали особенное вниманіе на малоуспѣвающихъ.

§ 140.

Директоръ, относительно наказаній учениковъ, руководствуется изданными особо правилами объ училищной дисциплинѣ.

§ 141.

Стремясь единодушно вмѣстѣ съ Учителями къ общей предназначенной цѣли, Директоръ обязанъ безъ пристрастія свидѣтельствовать предъ высшимъ начальствомъ объ отличающихся особенною ревностію и успѣхами. О нарушающихъ свои обязанности онъ, по усмотрѣнію своему, также доноситъ Попечителю учебнаго округа.

§ 142.

Директоръ можетъ и долженъ стараться собственною властію прекращать возникающія между Учителями несогласія.

§ 134.

Dyrektor i Inspektor gimnazyum powinni nieodstępnie, od samego początku do końca lekcyj, znajdować się w klassach.

§ 135.

Dyrektor przestrzega także stopniowania w wykładzie przedmiotów naukowych i ukończenia onych w czasie zakreślonym.

§ 136.

W razie choroby albo oddalenia się Nauczyciela, Dyrektor lekcye jego powierza innemu Nauczycielowi, lub Inspektorowi, albo nakoniec sam jego miejsce zastępuje. Nauczyciel obowiązany jest zawiadomić o tém wcześnie Dyrektora, ażeby ten mógł uczynić stosowne rozporządzenie.

§ 137.

Dyrektor, zwiedzając klassy, przegląda listy i dzienniki, w których zapisywane są postępy uczniów.

§ 138.

Nauczyciele każdego miesiąca podają Dyrektorowi wykazy o sprawowaniu się i postępie uczniów, tudzież o karach na nich wymierzonych. Dyrektor udziela te wykazy Radzie gimnazyalnéj.

§ 139.

Dyrektor przestrzega, aby Nauczyciele, przez jaką bądź stronność, nie zajmowali się wyłącznie niektórymi uczniami, i ażeby zwracali owszem szczególną uwagę na czyniących powolne postępy.

§ 140.

Dyrektor, w karaniu uczniów, trzyma się wydanych osobno przepisów o karności szkolnéj.

§ 141.

Dążąc jednomyślnie z Nauczycielami do ogólnego im wskazanego celu, Dyrektor obowiązany bezstronnie zaświadczać przed wyższą władzą, o odznaczających się szczególniejszą gorliwością i postępami. O tych którzy uchybiają obowiązkom, Dyrektor, podług uznania swego, donosi także Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 142.

Dyrektor może i powinien starać się własną powagą uśmierzać zachodzące pomiędzy Nauczycielami nieporozumienia.

§ 143.

Директоръ наблюдаетъ и за содержаніемъ учениковъ, живущихъ у Учителей и частныхъ лицъ, замѣчая, соотвѣтствуетъ ли оно намѣренію тѣхъ, кои ввѣрили имъ дѣтей своихъ, и согласно ли оно съ общею цѣлію воспитанія.

§ 144.

Директоръ, въ случаѣ важныхъ и безотлагательныхъ дѣлъ, имѣетъ право увольнять Учителей, Инспекторовъ и другихъ чиновниковъ своего вѣдомства въ отпускъ на 10 дней, о чемъ и доноситъ тотчасъ Попечителю учебнаго округа; объ увольненіи же на дальнѣйшій срокъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя округа. Воспитанниковъ подвѣдомственныхъ учебныхъ заведеній Директоръ можетъ увольнять на 8 дней въ Царствѣ; объ увольненіи же на дальнѣйшій срокъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа. Давать позволеніе воспитанникамъ къ отъѣзду за границу, безъ предварительнаго испрошенія чрезъ Попечителя учебнаго округа разрѣшенія, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 145.

Директоръ имѣетъ надзоръ за всѣми живущими въ домахъ гимназіи, охраняетъ въ оныхъ порядокъ и благочиніе и, по усмотрѣнію своему, опредѣляетъ и увольняетъ служителей.

§ 146.

Директоръ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ губерніи, обозрѣваетъ оныя подобно тому, какъ Инспекторы обозрѣваютъ училища въ своемъ обводѣ.

§ 147.

При обозрѣніи училищъ, Директоръ обязанъ изыскивать средства къ улучшенію ихъ состоянія во всѣхъ отношеніяхъ, стараясь, чтобы и начальства и Учители оныхъ, постоянно стремились къ своей цѣли. Для сего онъ не только руководствуетъ ихъ предписаніями, но и оказываетъ имъ нужныя по возможности пособія.

§ 148.

О замѣчаніяхъ своихъ при обозрѣніи Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа подробныя донесенія, свидѣтельствуя объ отличающихся особенною ревностію Инспекторахъ и Учителяхъ.

§ 143.

Dyrektor czuwa także i nad utrzymaniem uczniów mieszkających u Nauczycieli i osób prywatnych, zwracając uwagę, czy takowe odpowiada zamiarom powierzających im dzieci swoje, tudzież ogólnemu celowi wychowania.

§ 144.

Dyrektor, dla ważnych i zwłoki niecierpiących interessów, ma prawo udzielać Nauczycielom, Inspektorom i innym, w wiedzy swéj zostającym urzędnikom, urlop na dni 10, o czém donosi natychmiast Kuratorowi okręgu naukowego; o uwolnienie zaś od obowiązków na czas dłuższy, przedstawia do decyzyi Kuratora okręgu. Uczniom podległych mu zakładów naukowych, Dyrektor mocen jest dozwalać oddalać się ze szkół na dni ośm, w Królestwie; na uwolnienie zaś na czas dłuższy, uprasza o zezwolenie Kuratora okręgu naukowego. Udzielać uczniom pozwolenia do wyjazdu za granicę, bez poprzedniego wyjednania należytego upoważnienia, za pośrednictwem Kuratora okręgu naukowego, w żadnym przypadku nie dozwala się.

§ 145.

Dyrektor ma dozór nad wszystkiemi osobami, mieszkającemi w domach gimnazyalnych, przestrzega w nich należytego porządku i spokojności, i podług uznania swego przyjmuje i oddala posługaczy.

§ 146.

Dyrektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w gubernii, zwiedza one na tychże zasadach, jak Inspektorowie zwiedzają szkoły w swoim obwodzie.

§ 147.

Przy zwiedzaniu szkół, Dyrektor jest obowiązany wynajdować środki ulepszenia ich stanu pod każdym względem, starając się, aby Zwierzchnicy i Nauczyciele onych ciągle dążyli do wskazanego im celu; na ten koniec nietylko daje im stosowne polecenia i rady, ale też udziela potrzebną w miarę możności pomoc.

§ 148.

Postrzeżenia swoje, przy zwiedzaniu szkół zebrane, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego w szczegółowych rapportach, dając zarazem świadectwo o odznaczających się wzorową gorliwością ku służbie Inspektorach i Nauczycielach.

§ 149.

Директоръ наблюдаетъ также, чтобы всѣ учебные предметы были преподаваемы по одобреннымъ отъ Правительства книгамъ и программамъ; онъ печется и о томъ, чтобы въ училищахъ не было недостатка въ учебныхъ пособіяхъ, и для сего входитъ заблаговременно съ представленіями куда слѣдуетъ.

§ 150.

Директоръ непосредственно подчиненъ Попечителю учебнаго округа и во всемъ относится къ нему, испрашивая въ нужныхъ случаяхъ разрѣшенія по всѣмъ частямъ ввѣренной ему гимназіи и подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 151.

Обыкновенные отчеты Попечителю учебнаго округа о состояніи гимназіи Директоръ представляетъ три раза въ годъ, а общее донесеніе о гимназіи, какъ равно о всѣхъ подвѣдомственныхъ ему училищахъ, въ концѣ учебнаго года, по формѣ, которая предписана для Инспекторовъ. О чрезвычайныхъ происшествіяхъ онъ доноситъ немедленно Попечителю учебнаго округа.

§ 152.

По окончаніи годичнаго учебнаго курса, Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа послужные списки состоящихъ въ его вѣдомствѣ чиновниковъ и Учителей, свидѣтельствуя о ихъ службѣ и ходатайствуя о слѣдующихъ имъ по мнѣнію его или по общимъ установленіямъ наградахъ.

§ 153.

Директоръ имѣетъ право относиться къ губернскимъ и прочимъ мѣстнымъ начальствамъ, по дѣламъ ввѣренныхъ ему училищъ, для испрошенія ихъ пособія или содѣйствія, о чемъ въ свое время доводитъ до свѣдѣнія Попечителя учебнаго округа.

§ 154.

Директоръ имѣетъ въ своемъ непосредственномъ вѣдѣніи всю хозяйственную часть, зданія и прочее имущество гимназіи.

Хозяйственная часть.

§ 155.

Распоряженія, касающіяся до хозяйственной части всѣхъ гимназій, опредѣлены особыми правилами.

§ 149.

Dyrektor przestrzega także, ażeby wszystkie przedmioty naukowe wykładane były podług książek i programmatów, przez Rząd zatwierdzonych; również czuwa nad tém, aby szkołom nie zbywało na pomocach naukowych, i w tym celu czyni zawczasu przedstawienia, gdzie należy.

§ 150.

Dyrektor zostaje pod bezpośrednią władzą Kuratora okręgu naukowego, i do niego we wszystkiem odnosi się, upraszając w razie potrzeby o decyzyę, co do wszelkich spraw powierzonego mu gimnazyum i instytutów naukowych, w jego zawiadywaniu będących.

§ 151.

Zwyczajne zdanie sprawy o stanie gimnazyum, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego trzy razy do roku, a ogólny rapport o gimnazyum, jako też o wszystkich podwładnych mu szkołach, przy końcu roku szkolnego, podług wzoru przepisanego dla Inspektorów. O wypadkach nadzwyczajnych donosi natychmiast Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 152.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego listy stanu służby podwładnych mu urzędników i Nauczycieli, świadcząc o ich służbie i wstawiając się o nagrody dla nich, na jakie podług jego zdania, lub na zasadzie ogólnych postanowień zasługują.

§ 153.

Dyrektor ma prawo znosić się z gubernialnemi i innemi miejscowemi władzami w sprawach dotyczących szkół mu powierzonych, prosząc one o pomoc lub spółdziałanie, o czém w swoim czasie donosi Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 154.

Cała administracya ekonomiczna, gmachy i wszelka własność gimnazyum, zostają w bezpośredniém zawiadywaniu Dyrektora.

Administracya ekonomiczna.

§ 155.

Rozporządzenia dotyczące administracyi ekonomicznéj wszystkich gimnazyów, objęte są w osobnych przepisach.

§ 156.

Директоръ, равно какъ и Инспекторъ, обязаны, въ сношеніяхъ своихъ съ начальствомъ и съ подчиненными, означать §§ Устава, по коимъ дѣлаютъ или предполагаютъ сдѣлать какія либо распоряженія.

§ 157.

Важнѣйшія дѣла, и въ особенности все, что относится къ улучшенію учебныхъ заведеній, Директоръ предлагаетъ на общее разсужденіе Совѣта гимназіи, о чемъ и доноситъ Попечителю учебнаго округа.

§ 158.

Директору поручается непосредственный надзоръ за цѣлостію учебныхъ пособій, находящихся въ вѣдѣніи Учителей.

Обязанности Инспектора.

§ 159.

Инспекторъ состоитъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Директора гимназіи. Онъ его помощникъ во всемъ, что касается до надзора за преподаваніемъ и нравственною частію воспитанія юношей. Въ отсутствіе Директора онъ вступаетъ во всѣ его права и обязанности.

§ 160.

Инспекторъ долженъ ежедневно посѣщать всѣ классы и наблюдать, чтобы Учители съ точностію исполняли свои обязанности, въ противномъ случаѣ доноситъ Директору. Онъ наблюдаетъ за порядкомъ въ классахъ, какъ во время ученія, такъ и при входѣ и выходѣ учениковъ.

Совѣтъ гимназіи.

§ 161.

На основаніи § 157, для разсмотрѣнія важнѣйшихъ дѣлъ, относящихся до гимназіи, какъ равно и подвѣдомственныхъ ей училищъ, составляется особый Совѣтъ: изъ Директора, Инспектора и старшихъ Учителей гимназіи. Когда въ Совѣтѣ семъ разсуждается о сношеніяхъ начальства гимназіи съ губернскими властями, или же объ исключеніи учениковъ за проступки, или неспособность, то въ засѣданія онаго приглашаются и Почетные Попечители.

§ 156.

Dyrektor równie jak Inspektor obowiązani są, w stosunkach swoich z władzą wyższą i z podwładnemi, oznaczać paragrafy Ustawy, na mocy których wydają lub zamierzają wydać jakiekolwiek rozporządzenia.

§ 157.

Ważniejsze sprawy, szczególniéj zaś wszelkie ściągające się do ulepszenia instytutów naukowych, Dyrektor wnosi pod rozwagę Rady gimnazyalnéj, i donosi o tém Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 158.

Dyrektorowi porucza się dozór bezpośredni, nad całością zbiorów naukowych, zostających w zawiadywaniu Nauczycieli.

Obowiązki Inspektora.

§ 159.

Inspektor zostaje pod bezpośrednią władzą Dyrektora gimnazyum. On jest pomocnikiem jego w tém wszystkiem, co się ściąga do dozoru nad wykładem nauk i moralném wychowaniem młodzieży. W nieobecności Dyrektora wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki.

§ 160.

Inspektor powinien zwiedzać codziennie wszystkie klassy i pilnować, ażeby Nauczyciele ściśle wykonywali swoje obowiązki; w przeciwnym zaś razie donosi Dyrektorowi. Przestrzega także porządku w klassach podczas lekcyj, niemniéj przy zbieraniu się i rozchodzeniu uczniów.

Rada gimnazyalna.

§ 161.

Na zasadzie § 157-go, dla roztrząsania spraw ważniejszych, ściągających się do gimnazyum, jakotéż do podwładnych mu szkół, ustanawia się osobna Rada, złożona z Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli gimnazyum. Gdy w Radzie téj rzecz będzie o stosunkach zwierzchności gimnazyalnéj z władzami gubernialnemi, lub téż o oddaleniu ucznia ze szkoły, za wykroczenia, lub z powodu niezdolności, wtedy na jéj posiedzenia wzywają się i Kuratorowie honorowi.

§ 162.

Опредѣленія Совѣта гимназіи, объявляемыя Директоромъ, исполняются безпрекословно, коль скоро они не противурѣчатъ общимъ постановленіямъ, положеніямъ сего Устава, или предписаніямъ высшаго начальства.

§ 163.

Должность Секретаря въ Совѣтѣ гимназіи исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей; исполненіе же по журналамъ Совѣта производится въ Канцеляріи Директора.

§ 164.

Совѣтъ собирается обыкновенно въ началѣ каждаго мѣсяца, чрезвычайныя же засѣданія назначаются Директоромъ. Разсужденія и опредѣленія Совѣта вносятся въ журналъ, составляемый Секретаремъ онаго.

§ 165.

Къ предметамъ сужденія Совѣта гимназіи относятся всѣ общія соображенія по разнымъ частямъ учебныхъ заведеній, въ Дирекціи гимназіи состоящихъ, и опредѣленіе мѣръ для пресѣченія или предупрежденія злоупотребленій и безпорядковъ.

§ 166.

Всѣ подробныя, невошедшія въ сей Уставъ, распоряженія относительно внутренняго порядка и благоустройства гимназическихъ зданій, предоставляются усмотрѣнію начальства и въ особенности Совѣта.

§ 167.

Совѣтъ разсматриваетъ ежемѣсячныя вѣдомости, представляемыя Учителями.

§ 168.

Совѣтъ гимназіи назначаетъ учениковъ къ переводу въ высшіе классы; для сего приглашаются въ собраніе онаго и младшіе Учители. Опредѣленіе наградъ равномѣрно предоставляется Совѣту.

§ 169.

Если ученикъ замѣченъ въ дурномъ поведеніи, то, не смотря и на самые отличные успѣхи въ наукахъ, не удостоивается никакой награды до совершеннаго его исправленія.

§ 170.

Ученики, кои, по неспособности, или нерадѣнію, не оказы-

§ 162.

Decyzye Rady gimnazyalnéj, ogłaszane przez Dyrektora, wykonywają się natychmiast, jeżeli nie są w sprzeczności z postanowieniami ogólnemi, przepisami niniejszéj Ustawy, albo rozkazami władzy wyższéj.

§ 163.

Obowiązki Sekretarza w Radzie gimnazyalnéj pełni jeden z starszych Nauczycieli; ekspedycya zaś interessów, z Rady wychodzących, należy do Kancellaryi Dyrektora.

§ 164.

Zwyczajne posiedzenia Rady odbywają się na początku każdego miesiąca, nadzwyczajne zaś Dyrektor naznacza. Narady i wyrzeczenia gimnazyalnéj Rady zapisują się do protokółu, utrzymywanego przez Sekretarza.

§ 165.

Do przedmiotów narad gimnazyalnéj Rady należą wszelkie uwagi ogólne, pod rozmaitemi względami, o instytutach naukowych, w wiedzy Dyrekcyi gimnazyum zostających, i wskazanie środków do usunięcia, albo zapobieżenia nadużyciom i nieporządkowi.

§ 166.

Wszelkie szczegółowe, ustawą niniejszą nieobjęte, rozporządzenia, co do wewnętrznego porządku i dobrego stanu gmachów gimnazyalnych, pozostawione są uznaniu zwierzchności gimnazyalnéj, a w szczególności Radzie.

§ 167.

Rada przegląda miesięczne rapporta, podawane przez Nauczycieli.

§ 168.

Rada gimnazyalna naznacza uczniom promocye do klass wyższych; wtedy wzywają się na posiedzenie i młodsi Nauczyciele. Oznaczenie nagród również pozostawione jest Radzie.

§ 169.

Jeżeli uczeń notowany jest o złe prowadzenie się, tedy, bez względu na celujący nawet postęp w naukach, nie otrzymuje żadnéj nagrody, aż do zupełnéj poprawy.

§ 170.

Uczniowie, z powodu niezdolności, albo niedbałości, nieczy-

ваютъ никакихъ успѣховъ, исключаются изъ гимназіи чрезъ два года. Имъ, при выпускѣ, выдаются свидѣтельства объ ученіи, съ прописаніемъ въ оныхъ и того малаго успѣха, какой оказанъ ими въ каждомъ классѣ; что же касается до учениковъ дурнаго поведенія, то имъ при выпускѣ не выдается никакого свидѣтельства.

Правила и обязанности Почетныхъ Попечителей гимназіи.

§ 171.

Почетный Попечитель имѣетъ, вмѣстѣ съ Директоромъ, общій надзоръ за ходомъ управленія и состояніемъ гимназіи, но самъ собою не дѣлаетъ никакихъ распоряженій и только сообщаетъ Директору словесно или письменно, но негласнымъ образомъ, о замѣченныхъ имъ отступленіяхъ отъ Устава, или иныхъ какихъ либо безпорядкахъ. Если его замѣчанія будутъ оставлены безъ уваженія, то онъ представляетъ о семъ Попечителю учебнаго округа.

§ 172.

Директоръ обязанъ отъ времени до времени словесно или письменно сообщать Почетному Попечителю о ходѣ управленія и преподаванія въ гимназіи и дѣлаемыхъ имъ распоряженіяхъ.

§ 173.

Почетный Попечитель, въ случаяхъ, статьею 161 означенныхъ, приглашается въ засѣданіе Совѣта гимназіи, занимая въ ономъ первое мѣсто, однакоже не именуется Предсѣдателемъ, и дѣла въ семъ чрезвычайномъ засѣданіи, также какъ и въ обыкновенномъ, предлагаются къ слушанію по назначенію Директора.

§ 174.

Ежели за болѣзнію, или по другимъ причинамъ, Почетный Попечитель не могъ присутствовать въ собраніи Совѣта, то ему сообщается журналъ засѣданія. При возвращеніи журнала, Почетный Попечитель можетъ подать особое мнѣніе, которое Совѣтъ принимаетъ въ надлежащее соображеніе.

§ 175.

Почетный Попечитель гимназіи, во все время исправленія сей должности, пользуется преимуществами государственныхъ чиновниковъ V-го класса, если высшаго чина не имѣетъ.

niący żadnych postępów, w ciągu dwóch lat, oddaleni będą z gimnazyum. Dają się im wówczas świadectwa z nauk, z wyraźną wzmianką o małym postępie, jaki w każdej klassie uczynili. Co się zaś tycze uczniów złego prowadzenia się, tym, przy odejściu, żadnego nie wydaje się świadectwa.

Prawa i obowiązki Kuratorów honorowych gimnazyum.

§ 171.

Kurator honorowy ma wspólnie z Dyrektorem ogólny dozór nad postępem zarządu i stanem gimnazyum, lecz sam nie czyni żadnych rozporządzeń, i udziela tylko Dyrektorowi ustnie lub na piśmie, w sposobie konfidencyonalnym, uwagi swoje, w przedmiocie dostrzeżonych uchybień przeciw ustawie, albo innego jakiego nieporządku. Jeżeliby na jego uwagi nie miano względu, przedstawia wówczas o tém Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 172.

Dyrektor obowiązany jest od czasu do czasu, ustnie lub na piśmie, zawiadamiać Kuratora honorowego, o postępie administracyi i wykładzie nauk w gimnazyum, niemniéj o rozporządzeniach przez siebie wydanych.

§ 173.

Kurator honorowy, w przypadkach artykułem 161-m określonych, wzywany bywa na posiedzenie Rady gimnazyalnéj, i zajmuje w niéj pierwsze miejsce; wszakże nie nosi tytułu prezydującego i sprawy na tém posiedzeniu nadzwyczajném, równie jak zwyczajnych, wnoszone są podług wskazania Dyrektora.

§ 174.

Jeżeliby Kurator honorowy z powodu słabości, albo dla innych przyczyn, nie mógł być obecnym na posiedzeniu Rady, w takim razie przesyła mu się protokół posiedzenia. Przy zwrocie onego, Kurator honorowy może złożyć osobną opinię, którą Rada bierze pod należytą rozwagę.

§ 175.

Kurator honorowy gimnazyum, w ciągu sprawowania tych obowiązków, używa praw i prerogatyw urzędników rządowych klassy 5-éj, jeżeli nie ma rangi wyższéj.

§ 176.

Почетные Попечители могутъ быть приглашаемы въ засѣданія Совѣта Народнаго Просвѣщенія для разсужденій о дѣлахъ, которыя относятся до гимназій, подъ ихъ надзоромъ состоящихъ.

§ 177.

Попечитель учебнаго округа обращаетъ вниманіе высшаго начальства на принимаемое Почетными Попечителями въ дѣлахъ гимназіи участіе; о тѣхъ же, кои своимъ содѣйствіемъ способствовали важнымъ успѣхамъ учебныхъ заведеній, доноситъ Министру, который доводитъ о томъ до Высочайшаго свѣдѣнія.

ГЛАВА V.

Общія права и преимущества учебныхъ заведеній.

§ 178.

Всѣ учебныя казенныя заведенія, подвѣдомственныя Попечителю Варшавскаго учебнаго округа, въ производствѣ всякихъ дѣлъ освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 179.

Каждое изъ сихъ заведеній имѣетъ свою печать съ Государственнымъ гербомъ и надписью: „Губернской такой-то гимназіи“ или „Обводоваго такого-то училища.“

§ 180.

Домы учебныхъ заведеній освобождаются отъ воинскаго постоя и другихъ повинностей, наравнѣ съ прочими казенными зданіями.

§ 181.

Всѣ посылаемыя подъ печатью сихъ учебныхъ заведеній бумаги и посылки, наравнѣ съ другими вѣдомствами, принимаются на почту безъ платежа.

§ 182.

Учители обводовыхъ училищъ и гимназій, Штатные Инспекторы и Директоры, прослужившіе безпорочно опредѣленное законами число лѣтъ, получаютъ пенсію на основаніи установленныхъ правилъ.

§ 183.

Преимущества Учителей и начальниковъ учебныхъ заведеній будутъ опредѣлены въ послѣдствіи.

§ 176.

Kuratorowie honorowi mogą być wzywani na posiedzenia Rady Wychowania Publicznego, dla roztrząsania spraw ściągających się do gimnazyów, pod ich dozorem zostających.

§ 177.

Kurator okręgu naukowego zwraca uwagę władzy wyższéj na udział Kuratorów honorowych w sprawach gimnazyum, o tych zaś, którzy spółdziałaniem swojém przyczynili się do ważnego postępu instytutów naukowych, Ministrowi donosi, który o tém przedstawia Najjaśniejszemu Panu.

ROZDZIAŁ V.

Ogólne prawa i prerogatywy instytutów naukowych.

§ 178.

Wszystkie instytuta naukowe Rządowe, pod władzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego zostające, we wszelkich czynnościach swoich wolne są od używania papieru stemplowego.

§ 179.

Każdy z tych instytutów ma swoją pieczęć z herbem Państwa i napisem gubernialnego takiego to gimnazyum, albo obwodowéj takiéj to szkoły.

§ 180.

Domy instytutów naukowych wolne są od kwaterunku wojskowego i innych powinności, narówni ze wszystkiemi budowlami rządowemi.

§ 181.

Wszelkie pod pieczęcią tych instytutów naukowych przesyłane ekspedycye i pakiety, na równi z ekspedycyami i pakietami innych władz, przyjmują się na pocztę bezpłatnie.

§ 182.

Nauczyciele szkół obwodowych i gimnazyów, Inspektorowie etatowi i Dyrektorowie, którzy wysłużyli nieskazitelnie liczbę lat prawem oznaczoną, otrzymują pensye emerytalne, na zasadzie wydanych postanowień.

§ 183.

Prerogatywy Nauczycieli i przełożonych instytutów naukowych będą oznaczone w późniejszym czasie.

ГЛАВА VI.

О благотворителяхъ учебныхъ заведеній.

§ 184.

Награждая усердіе и труды Учителей и другихъ чиновниковъ учебнаго вѣдомства, Правительство не оставляетъ безъ вниманія и постороннихъ, содѣйствующихъ благосостоянію учебныхъ заведеній. Оно принимаетъ съ признательностію всѣ дѣлаемыя на пользу ихъ частными людьми или обществами приношенія.

§ 185.

Сіи приношенія могутъ быть: всякаго рода зданія, годныя для помѣщенія училищъ, или вещи онымъ нужныя, учебныя пособія, библіотеки, кабинеты, денежные капиталы или доходы съ оныхъ, опредѣляемые на расходы училищъ вообще, или на содержаніе воспитанниковъ въ оныхъ, или же для какой либо другой особенной цѣли. Не принимаются только находящіеся въ спорѣ капиталы или иныя имущества.

§ 186.

Сдѣланное приносителемъ назначеніе, если только оно не противно общимъ Государственнымъ установленіямъ, ни въ какомъ случаѣ не можетъ быть измѣнено безъ его согласія.

§ 187.

Начальство училища обязано—о всѣхъ приношеніяхъ въ пользу онаго доносить высшему начальству. О важнѣйшихъ Министерство Народнаго Просвѣщенія доводитъ до свѣдѣнія Его Императорскаго Величества.

С.-Петербургъ, 31 Августа 1840 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Сергій Уваровъ.*

ROZDZIAŁ VI.

O dobroczyńcach instytutów naukowych.

§ 184.

Nagradzając gorliwość i prace Nauczycieli i innych urzędników wydziału naukowego, Rząd nie pozostawia bez względów i osób obcych, przykładających się do dobrego stanu instytutów naukowych. Przyjmuje z wdzięcznością wszelkie ofiary, na ich korzyść czynione przez osoby prywatne lub stowarzyszenia.

§ 185.

Przedmiotem tych ofiar mogą być wszelkiego rodzaju budowle, dla pomieszczenia szkół, albo rzeczy im potrzebne, pomoce naukowe, biblioteki, gabinety, kapitały pieniężne, albo dochody z nich przeznaczone na wydatki szkół w ogólności, albo na utrzymanie w nich uczniów, albo też na jaki inny cel szczególny. Nie przyjmują się tylko kapitały i wszelkie inne własności w sporze będące.

§ 186.

Cel wskazany przez ofiarującego, jeżeli tylko nie jest przeciwny ogólnym postanowieniom krajowym, w żadnym razie nie może być zmieniony bez jego zezwolenia.

§ 187.

Zwierzchność szkoły obowiązana o wszelkich ofiarach, na jéj korzyść uczynionych, donosić władzy wyższéj. O ważniejszych, Ministerstwo Oświecenia Narodowego przedstawia Najjaśniejszemu Panu.

St. Petersburg, d. 31 Sierpnia 1840 roku.

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Sergjusz Uwarow.*

№ 24.

Высочайше утвержденное положеніе о реальной гимназіи въ Варшавѣ.

(28 Ноября) 1840 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 28 Ноября 1840 года.

ПОЛОЖЕНІЕ О РЕАЛЬНОЙ ГИМНАЗІИ ВЪ ВАРШАВѢ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 1.

Учрежденіе реальной гимназіи имѣетъ цѣлью приготовленіе юношей къ занятіямъ промышленнымъ.

§ 2.

Реальная гимназія учреждается въ Варшавѣ. Сверхъ того, по ближайшемъ усмотрѣніи потребности, одно изъ обводовыхъ училищъ въ губерніяхъ можетъ быть преобразовано въ реальное училище; при чемъ планъ наукъ въ семъ послѣднемъ заведеніи имѣетъ быть примѣненъ къ мѣстнымъ обстоятельствамъ.

§ 3.

Гимназія и реальное училище открываются съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія и состоятъ въ вѣдѣніи Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 4.

Для управленія гимназіею и преподаванія въ оной учебныхъ предметовъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель изъ духовнаго званія и опредѣленное число Учителей. Если въ гимназіи будутъ ученики разныхъ христіанскихъ исповѣданій, то, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особые для каждаго вѣроисповѣданія Законоучители.

§ 5.

Попечитель округа, если признаетъ нужнымъ, представляетъ высшему начальству о назначеніи при реальной гимназіи Почетнаго Попечителя изъ числа лицъ, принимающихъ особенное участіе въ распространеніи промышленности въ краѣ.

N° 24.

NAJWYŻÉJ zatwierdzona ustawa dla gimnazyum realnego w Warszawie.

(d. 28 Listopada 1840 r.)

Na oryginale własną JEGO CESARSKO-KRÓLEWSKIÉJ MOŚCI ręką napisano:

„Ma być podług tego“

w S. Petersburgu, d. 28 Listopada 1840 roku.

USTAWA DLA GIMNAZYUM REALNEGO W WARSZAWIE.

Cel, ustanowienie i skład.

§ 1.

Celem ustanowienia gimnazyum realnego jest przysposobienie młodzieży do powołań przemysłowych.

§ 2.

Gimnazyum realne ustanawia się w Warszawie. Nadto, w miarę bliższego uznania potrzeby jedna ze szkół obwodowych w guberniach zamienioną być może w szkołę realną. Plan nauk w tym ostatnim instytucie zastosowany będzie do okoliczności miejscowych.

§ 3.

Gimnazyum i szkoła realna zakładają się za upoważnieniem Ministra Oświecenia Narodowego i zostają pod władzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 4.

Do zarządu gimnazyum i wykładu w nim nauk naznacza się Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego, i określona liczba Nauczycieli. Jeżeli w gimnazyum znajdować się będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, według uznania Kuratora okręgu naukowego, naznaczają się oddzielni dla każdego wyznania Nauczyciele Religii.

§ 5.

W razie uznanéj potrzeby, Kurator okręgu przedstawia władzy wyższéj o mianowanie przy gimnazyum realném Kuratora honorowego z osób przyczyniających się szczególnie do podniesienia przemysłu w kraju.

§ 6.

Директоръ избирается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа изъ лицъ, которыя, кромѣ теоретическихъ, имѣютъ практическія свѣдѣнія о техническихъ наукахъ и притомъ отличаются, какъ поведеніемъ, такъ и усердіемъ къ службѣ. Онъ утверждается въ семъ званіи Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 7.

Инспекторъ назначается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа преимущественно изъ старшихъ Учителей гимназіи, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 8.

Учители назначаются также Попечителемъ учебнаго округа, хотя бы приготовлялись къ сему званію и въ другомъ округѣ.

§ 9.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ Директоръ гимназіи имѣетъ при себѣ писца.

Часть учебная.

§ 10.

Курсъ ученія въ гимназіи раздѣляется на семь классовъ и въ каждомъ классѣ продолжается по одному году.

§ 11.

Въ гимназіи преподаются:

1) Законъ Божій, священная и церковная исторія;
2) русскій языкъ;
3) польскій языкъ;
4) нѣмецкій языкъ;
5) ариѳметика;
6) прикладная ариѳметика;
7) геометрія;
8) алгебра;
9) тригонометрія;
10) коническія сѣченія;
11) начертательная геометрія;
12) механика;
13) естественная исторія;
14) опытная физика;

§ 6.

Dyrektora wybiera Kurator okręgu naukowego Warszawskiego z osób posiadających prócz teoretycznych praktyczne wiadomości nauk technicznych, tudzież odznaczających się dobrém postępowaniem i gorliwością w służbie. Zatwierdza go Minister Oświecenia Narodowego.

§ 7.

Inspektora mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, przedewszystkiem ze starszych Nauczycieli gimnazyum, odznaczających się gorliwością, pilnością i korzystném wykładaniem.

§ 8.

Nauczycieli mianuje także Kurator okręgu naukowego, chociażby się oni przygotowywali do tych obowiązków w innym okręgu.

§ 9.

Do czynności biurowych Dyrektor gimnazyum ma przy sobie Kancellistę.

Nauki.

§ 10.

Kurs nauk w gimnazyum dzieli się na 7 klass, i w każdéj klassie trwa przez rok jeden.

§ 11.

W gimnazyum wykłada się:

1) nauka Religii, historya święta i kościelna;
2) język rossyjski;
3) „ polski;
4) „ niemiecki;
5) arytmetyka;
6) arytmetyka z zastosowaniem;
7) jeometrya;
8) algebra;
9) trygonometrya;
10) sekcye koniczne;
11) jeometrya opisująca;
12) mechanika;
13) historya naturalna;

15) теоретическая и практическая химія;
16) популярная географія;
17) составленіе смѣтъ, счетовъ, сочиненіе писемъ;
18) хозяйственная бухгалтерія;
19) чистописаніе;
20) рисованіе и черченіе;
21) гимнастика.

Въ VII классѣ, назначаемомъ для спеціальнаго усовершенствованія учениковъ, преподаваемы будутъ искусства: живописное, красильное, сахароварное, винокуренное, горное, производство химическихъ издѣлій и практическій механизмъ машинъ, употребляемыхъ на фабрикахъ.

§ 12.

Раздѣленіе преподаванія предметовъ между Учителями составляетъ Директоръ гимназіи и представляетъ на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 13.

Пріемъ учениковъ въ гимназію производится однажды въ годъ, предъ началомъ курса. Плата за учениковъ опредѣляется на первый случай во всѣхъ классахъ по 25 злотыхъ въ годъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать, и знать по крайней мѣрѣ два первыя правила ариѳметики.

§ 14.

Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый классъ принимались дѣти не моложе девяти лѣтъ.

§ 15.

Ежели въ какомъ нибудь городѣ Царства, кромѣ Варшавы, учреждено будетъ реальное училище, и ученики, окончивъ курсъ онаго, пожелаютъ продолжать ученіе въ реальной гимназіи, въ такомъ случаѣ, при вступленіи въ пятой классъ гимназіи, подвергаются особому испытанію, о послѣдствіяхъ коего Директоръ гимназіи доноситъ Попечителю учебнаго округа.

§ 16.

Ученикъ, кромѣ вакаціоннаго времени, не можетъ отлучаться изъ гимназіи безъ вѣдома Попечителя учебнаго округа.

Еслибы родители или опекуны, въ продолженіе учебнаго года, по какимъ либо причинамъ, удержали его дома, или не пожелали посылать болѣе въ гимназію, то обязаны немедленно увѣ-

14) fizyka doświadczalna;
15) chemia teoretyczna i praktyczna;
16) jeografia popularna;
17) układanie anszlagów, rachunków, pisanie listów;
18) buchhalterya ekonomiczna;
19) kalligrafia;
20) rysunki malarskie i linearne;
21) gimnastyka.

W klassie VII-éj, przeznaczonéj dla specyalnego wydoskonalenia uczniów, wykładane będą: malarstwo, farbierstwo, sztuka wyrabiania cukru, dystylowania, górnictwa, fabrykacyi wyrobów chemicznych, i mechanizm praktyczny machin używanych w fabrykach.

§ 12.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Nauczycieli Dyrektor gimnazyum, przedstawiając o tém na zatwierdzenie Rady Wychowania Publicznego.

§ 13.

Przyjmowanie do gimnazyum uczniów odbywa się raz w rok, przed rozpoczęciem kursu. Opłata od uczniów we wszystkich klassach stanowi się na ten raz po zł. 25 rocznie. Wchodzący do klassy pierwszéj powinien umieć czytać, pisać i znać przynajmniéj dwa pierwsze działania arytmetyki.

§ 14.

Dyrektor przestrzega, aby do pierwszéj klassy nie przyjmowano dzieci nie mających lat 9 skończonych.

§ 15.

Jeżeli będzie ustanowiona w którém z miast Królestwa, oprócz Warszawy, szkoła realna, i uczniowie po ukończeniu w niéj kursu zechcą przedłużać nauki w gimnazyum realnem, w takim razie, przy wejściu do klassy piątéj gimnazyum, obowiązani będą złożyć oddzielny egzamin, o wypadkach którego Dyrektor gimnazyum donosi Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 16.

Uczeń, oprócz wakacyi nie może oddalać się z gimnazyum, bez wiedzy Kuratora okręgu naukowego.

Jeśliby rodzice lub opiekunowie w ciągu roku szkolnego, dla jakichbądź przyczyn, zatrzymali go w domu, lub do gimnazyum

домить о томъ Директора; въ противномъ случаѣ ученикъ исключается изъ гимназіи, какъ самовольно оставившій училище.

§ 17.

Ученіе въ гимназіи продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается одинъ мѣсяцъ.

§ 18.

Во всѣхъ классахъ гимназіи преподаваніе, кромѣ воскресныхъ и табельныхъ дней, бываетъ ежедневно по шести часовъ.

§ 19.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ, начальство гимназіи руководствуется особою утвержденною на сей конецъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія таблицею. Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра.

§ 20.

По окончаніи годичнаго курса и до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію, въ присутствіи Почетнаго Попечителя гимназіи, Директора и Инспектора. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они переводятся въ высшіе классы; при чемъ отличнѣйшіе прилежаніемъ и благонравіемъ награждаются серебряными медалями, книгами, техническими и математическими инструментами, или похвальными листами, за печатью гимназіи, и подписаніемъ Попечителя учебнаго округа. Въ каждомъ классѣ, смотря по числу учащихся, раздается не болѣе двухъ или трехъ наградъ, которыя для учениковъ недостаточныхъ могутъ состоять въ книгахъ, нужныхъ для руководства ихъ въ послѣдствіи. Объ ученикахъ, заслуживающихъ награжденія медалями, Директоръ гимназіи представляетъ на утвержденіе Попечителя округа.

§ 21.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстныя начальства и родители обучающихся въ гимназіи. На семъ актѣ Учители и ученики произносятъ приличныя торжеству рѣчи или читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и

posyłać więcéj nie chcieli, obowiązani są niezwłocznie zawiadomić o tém Dyrektora; w przeciwnym przypadku uczeń zostaje wyłączony z gimnazyum, jako opuszczający samowolnie szkołę.

§ 17.

Nauki w gimnazyum dają się przez rok cały, wyjąwszy tylko zwyczajne letnie wakacye, które trwają przez jeden miesiąc.

§ 18.

We wszystkich klassach gimnazyum lekcye odbywają się codzień po sześć godzin, wyjąwszy niedziele i inne dni w tabelli oznaczone.

§ 19.

W podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcyj, Zwierzchność gimnazyalna trzymać się będzie osobnéj tabelli na ten koniec przez Ministra Oświecenia Narodowego zatwierdzonéj. Wszelka zmiana w téj tabelli nie inaczéj się dopuszcza, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 20.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk, przed nadejściem wakacyi letniéj, uczniowie klass wszystkich składają egzamin, w obec Kuratora honorowego gimnazyum, Dyrektora i Inspektora. W miarę postępu w naukach oznaczają się promocye do wyższych klass, a celujący pilnością i obyczajami otrzymują nagrody w medalach srebrnych, książkach, narzędziach technicznych lub matematycznych, albo listach pochwalnych, z pieczęcią gimnazyum i podpisem Kuratora okręgu naukowego. W każdéj klassie, stosownie do liczby uczniów, rozdaje się nie więcéj jak dwie albo trzy nagrody, te dla uczniów niedostatnich mogą się składać z książek potrzebnych im do nauki w czasie późniejszym. O uczniach zasługujących na nagrodę w medalach, Dyrektor gimnazyum przedstawia do zatwierdzenia Kuratora okręgu.

§ 21.

Po egzaminie wyznacza się dzień aktu uroczystego, na który mianowicie zapraszają się władze miejscowe i rodzice uczących się w gimnazyum. Na tym akcie Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do uroczystości mowy, albo czytają swoje wypracowania, poprzednio za stosowne do tego celu uznane, po czém ogłaszają się imiona zaszczyconych promocyą do klass wyższych, i wyda-

раздаются окончившимъ ученіе аттестаты, а отличившимся награды.

§ 22.

Въ реальной гимназіи, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должны быть: 1) библіотека и 2) собраніе инструментовъ математическихъ, физическихъ и техническихъ.

§ 23.

Библіотеку имѣетъ въ вѣдѣніи своемъ одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора; храненіе инструментовъ математическихъ, физическихъ и другихъ поручается Учителямъ, къ пре метамъ коихъ инструменты сіи относятся.

Обязанности Директора, Инспектора и Учителей.

§ 24.

Обязанности Директора, Инспектора и Учителей реальной гимназіи суть тѣ же самыя, какъ и соотвѣтствующихъ имъ званій во всѣхъ прочихъ гимназіяхъ; почему они и руководствуются въ семъ отношеніи правилами общаго училищнаго устава.

Хозяйственная часть.

§ 25.

Распоряженія, касающіяся хозяйственной части гимназіи, опредѣлены особыми правилами.

Совѣтъ гимназіи.

§ 26.

Для разсмотрѣнія важнѣйшихъ дѣлъ, относящихся до реальной гимназіи, составляется особый Совѣтъ, на основаніи правилъ, изложенныхъ въ уставѣ гимназій, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

Права и обязанности Почетнаго Попечителя гимназіи.

§ 27.

Права и обязанности Почетныхъ Попечителей гимназій, изложенныя въ уставѣ гимназій, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ, распространяются и на Почетнаго Попечителя реальной гимназіи, за исключеніемъ лишь статьи 175.

Общія права и преимущества реальной гимназіи.

§ 28.

Реальная гимназія пользуется всѣми правами и преимуще-

ją się patenta tym, którzy ukończyli kurs nauk, tudzież nagrody celującym.

§ 22.

Przy gimnazyum realném, oprócz potrzebnych do wykładania pomocy naukowych, znajdować się powinny: 1) biblioteka i 2) zbiór narzędzi matematycznych, fizycznych i technicznych.

§ 23.

Biblioteką zawiaduje jeden ze starszych Nauczycieli, którego wyznaczy Dyrektor; zachowanie narzędzi matematycznych, fizycznych i innych porucza się Nauczycielom, do których przedmiotów narzędzia te stosują się.

Obowiązki Dyrektora, Inspektora i Nauczycieli.

§ 24.

Obowiązki Dyrektora, Inspektora i Nauczycieli gimnazyum realnego są też same jakie odpowiadających im urzędów we wszystkich innych gimnazyach; zatém trzymają się oni pod tym względem przepisów ogólnéj ustawy szkolnéj.

Administracya ekonomiczna.

§ 25.

Prawidła dla administracyi ekonomicznéj gimnazyum wyłożone są w oddzielnych przepisach.

Rada gimnazyalna.

§ 26.

Dla roztrząsania spraw ważniejszych, ściągających się do gimnazyum realnego, składa się osobna Rada, na zasadzie przepisów objętych ustawą dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

Prawa i obowiązki Kuratora honorowego gimnazyum.

§ 27.

Prawa i obowiązki Kuratorów honorowych gimnazyów wyłożone w ustawie dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych, służą i Kuratorowi gimnazyum realnego, z wyłączeniem tylko artykułu 175-go.

Ogólne prawa i prerogatywy gimnazyum realnego.

§ 28.

Gimnazyum realnemu służą wszelkie prawa i prerogatywy

ствами, предоставленными гимназіямъ Варшавскагѣ учебнаго округа.

О благотворителяхъ гимназіи.

§ 29.

Правила устава гимназій, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ, относящіяся къ благотворителямъ учебныхъ заведеній, распространяются и на благотворителей реальной гимназіи.

Объ усовершенствованіи состоянія реальной гимназіи.

§ 30.

Министру Народнаго Просвѣщенія предоставляется, по мѣрѣ усмотрѣнія надобности, вводить въ курсѣ ученія и во внутреннемъ образованіи реальной Варшавской гимназіи тѣ измѣненія и дополненія, кои окажутся необходимыми на опытѣ, сообразуясь съ источниками, опредѣленными на содержаніе сего заведенія по приложенному при семъ штату.

С.-Петербургъ, 28 Ноября 1840 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Сергій Уваровъ.*

nadane gimnazyum okręgu naukowego Warszawskiego.

O dobroczyńcach gimnazyum.

§ 29.

Przepisy ustawy dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych, stosujące się do dobroczyńców zakładów naukowych, rozciągają się i na dobroczyńców gimnazyum realnego.

O doskonaleniu stanu gimnazyum realnego.

§ 30.

Ministrowi Oświecenia Narodowego służy, w miarę uznanéj potrzeby, prawo zaprowadzenia w kursie nauk i w organizacyi wewnętrznéj gimnazyum realnego Warszawskiego zmian i uzupełnień, jakich doświadczenie wskaże konieczność, stosując się do funduszu na utrzymanie tego instytutu w dołączającym się przy niniejszem etacie oznaczonego.

St. Petersburg, d. 28 Listopada 1840 roku.

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Sergjusz Uwarow.*

Приложеніе 1-е къ № 24-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“*.

С.-Петербургъ, 28 Ноября 1840 года.

Штатъ реальной гимназіи въ Варшавѣ.

Названіе расходовъ	Отдѣльно	Вообще
	Злотыхъ.	
а) *Жалованье чиновникамъ.*		
Директору	7,000	
Инспектору	4,500	11,500
б) *Жалованье Учителямъ.*		
Учителю Закона Божія Римско-католическаго исповѣданія	2,400	
Старшему Учителю русскаго языка	5,000	
Младшему „ „ „	3,000	
Учителю польскаго языка и географіи	1,800	
Учителю нѣмецкаго языка	1,800	
Учителю математики и бухгалтеріи	4,000	
Второму Учителю математики	4,000	
Третьему „ „	3,000	
Четвертому „ „	2,000	
Первому Учителю техническихъ наукъ	4,000	
Второму „ „ „	4,000	
Третьему „ „ „	3,600	
Четвертому „ „ „	3,600	
Учителю рисованія	3,400	
Учителю живописи	3,000	
Учителю чистописанія	1,800	50,400
в) *Канцелярія и услуга.*		
Секретарю	1,800	
Писцу	1,000	
Смотрителю дома	800	
Сторожу	480	4,080
г) *На другія надобности.*		
На экстраординарные расходы	500	
На отопленіе и освѣщеніе	1,200	
Для Богослуженія	400	2,100
итого	68,080	68,080

На всѣ упомянутые здѣсь расходы назначается фундушъ закрытой Кѣлецкой губернской гимназіи; прочія же издержки, какъ-то: на наемъ дома, если не будетъ собственнаго, содержаніе лабораторіи, кабинетовъ, библіотеки, жалованье для новоопредѣленныхъ Учителей, имѣющихъ быть принятыми по усмотрѣнію, на награжденія и т. д., будутъ покрываемы изъ остатковъ суммъ по общему бюджету въ распоряженіе Попечителя Варшавскаго учебнаго округа назначенныхъ.

(подписано) *Сергій Уваровъ.*

1-szy Annex do Nr. 24-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego"*

St. Petersburg, d. 28 Listopada 1840 r.

Etat gimnazyum realnego w Warszawie.

Tytuł wydatków	w szczególe	w ogóle
	Złotych	
a) *Płaca urzędników.*		
Dyrektorowi	7,000	
Inspektorowi	4,500	11,500
b) *Płaca Nauczycieli.*		
Nauczycielowi Religii Rzymsko-katolickiego wyznania	2,400	
Starszemu Nauczycielowi języka rossyjskiego	5,000	
Młodszemu " " "	3,000	
Nauczycielowi języka polskiego i géografii	1,800	
Nauczycielowi języka niemieckiego	1,800	
Nauczycielowi matematyki i buchhalteryi	4,000	
Drugiemu Nauczycielowi matematyki	4,000	
Trzeciemu " "	3,000	
Czwartemu " "	2,000	
Pierwszemu Nauczycielowi nauk technicz.	4,000	
Drugiemu " " "	4,000	
Trzeciemu " " "	3,600	
Czwartemu " " "	3,600	
Nauczycielowi rysunków	3,400	
Nauczycielowi malarstwa	3,000	
Nauczycielowi kalligrafii	1,800	50,400
c) *Kancellarya i posługa.*		
Sekretarzowi	1,800	
Kancelliście	1,000	
Murgrabiemu	800	
Stróżowi	480	4,080
d) *Na inne potrzeby.*		
Na extra-ordynarya	500	
Na opał i światło	1,200	
Na utrzymanie nabożeństwa	400	2,100
ogół.	68,080	68,080

Na wszystkie wyżéj wymienione wydatki przeznacza się fundusz po zwiniętem gimnazyum gubernialném w Kielcach; inne zaś wydatki, jako to: na najem lokalu, jeśli nie będzie własnego, utrzymanie laboratoryum, gabinetów, biblioteki, płace dla nowo przeznaczonych Nauczycieli, przybrać się mogących w miarę potrzeby, na wynagrodzenie i t. p. zaspakajać się będą z pozostałości summ ogólnym budżetem do rozporządzenia Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego pozostawionych.

(podpisano) *Sergjusz Uwarów.*

Приложеніе 2-е къ № 24-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ и часовъ въ Варшавской реальной гимназіи.

Предметы	Общіе классы. Число часовъ въ недѣлю въ общихъ классахъ						VII Спеціальный классъ. Число часовъ для особыхъ отдѣленій VII класса					Число общихъ часовъ для нѣкоторыхъ отдѣленій или для всѣхъ
	1	2	3	4	5	6	A	B	C	D	E	
Законъ Божій, священная и церковная исторія	4	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	1
Польскій языкъ	4	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Русскій языкъ	5	5	4	4	5	5	—	—	—	—	—	6
Нѣмецкій языкъ	4	4	3	3	2	2	—	—	—	—	—	2
Ариѳметика	6	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Элементарная геометрія, примѣненная къ практикѣ	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Алгебра	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	—
Тригонометрія	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Начертательная геометрія	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	—
Коническія сѣченія	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Общая механика	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Зоологія	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Ботаника	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Минералогія	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Опытная физика	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—
Общая химія	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Купеческая переписка и бухгалтерія	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
Популярная географія	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—
Рисованіе	5	5	5	4	3	3	—	—	—	—	—	—
Чистописаніе	4	4	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—
A) хозяйственная химія, какъ-то: искусство сахарное, винокурное и проч.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
B) минералогическая химія	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
C) мануфактурная химія	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
D) устройство машинъ съ рисунками	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	2
Архитектура касательно фабрикъ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E) курсъ живописи	—	—	—		—	—	—	—	—	—	12	—
итого	32	32	32	32	34	34	6	5	5	10	12	17
За прибавленіемъ общихъ часовъ будетъ							23	22	22	25	21	—

Начальникъ Отдѣленія (подписано) ***Г. Дукшта-Дукшинскій.***

2-gi Annex do Nr. 24-go.

ROZKŁAD PRZEDMIOTÓW NAUKOWYCH I GODZIN W GIMNAZYUM REALNÉM W WARSZAWIE.

Przedmioty	Klassy ogólne. Liczba godzin w tygodniu w klassach ogólnych						Klassa VII specyalna. Liczba godzin szczególnych oddziałów klassy VII					Liczba godzin wspólnych dla oddziałów niektórych lub wszystkich.
	1	2	3	4	5	6	A	B	C	D	E	
Nauka Religii, historya święta i kościelna . .	4	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	1
Język polski	4	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Język rossyjski. . . .	5	5	4	4	5	5	—	—	—	—	—	6
Język niemiecki . . .	4	4	3	3	2	2	—	—	—	—	—	2
Arytmetyka	6	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya elementarna z zastosowaniem do praktyki	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Algebra	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	—
Trygonometrya. . . .	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya opisująca. .	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	—
Sekcye koniczne . . .	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Mechanika ogólna. . .	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Zoologija	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Botanika.	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Mineralogija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Fizyka doświadczalna .	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—
Chemija ogólna . . .	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Korrespondencya kupiecka i buchhalterya . .	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
Geografija popularna. .	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—
Rysunki	5	5	5	4	3	3	—	—	—	—	—	—
Kalligrafia	4	4	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—
A) Chemija rolnicza, jako to: fabrykacya cukru, gorzelnictwo i t. d. .	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
B) Chemija hutnicza . .	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
C) Chemija rękodzieln. .	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
D) Konstrukcya machin z rysunkiem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	2
Budownictwo fabryczne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E) Kurs malarstwa . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—
Razem .	32	32	32	32	34	34	6	5	5	10	12	17
Po dodaniu godzin wspólnych będzie							23	22	22	25	21	—

Naczelnik Wydziału (podpisano) *G. Dukszta-Dukszyński.*

№ 25.

Распоряженіе, увѣдомляющее объ утвержденіи положенія и штата педагогическихъ курсовъ.

(6 Апрѣля 1842 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Разсмотрѣвъ представленный Вашимъ Превосходительствомъ при донесеніи отъ 23 Февраля (7 Марта) текущаго года проектъ положенія для педагогическихъ курсовъ и Экзаминаціоннаго Комитета въ Варшавѣ, хотя я и нашелъ оный соотвѣтствующимъ вообще даннымъ мною предписаніямъ, при всемъ томъ нѣкоторыя статьи сего проекта требовали ближайшаго соглашенія, какъ съ цѣлію и объемомъ педагогическихъ курсовъ, такъ и съ изданными уже по части народнаго просвѣщенія въ Царствѣ Польскомъ постановленіями.

Усмотрѣвъ изъ распредѣленія предметовъ, что преподаватели курсовъ, будучи заняты обученіемъ только отъ 2-хъ до 6 часовъ въ недѣлю, имѣютъ довольно времени для исполненія обязанностей по Экзаминаціонному Комитету, я не находилъ необходимости назначать еще и постороннихъ непостоянныхъ экзаминаторовъ, тѣмъ болѣе, что значительная часть прежнихъ занятій сего Комитета упраздняется, а притомъ изъ самаго отчета о дѣйствіяхъ онаго за 1841 годъ видно, что сіи занятія не слишкомъ многочисленны. Впрочемъ, для испытанія въ предметахъ, непреподаваемыхъ въ педагогическихъ курсахъ, можно, въ случаѣ надобности, приглашать временно Учителей изъ другихъ заведеній, съ особымъ за то вознагражденіемъ. Вслѣдствіе сего, соединивъ тѣснѣе педагогическіе курсы съ Экзаминаціоннымъ Комитетомъ, я призналъ излишнимъ повторять въ новомъ проектѣ утвержденныя уже Высочайшею властію правила объ испытаніяхъ домашнихъ наставниковъ и частныхъ Учителей, особыя же наставленія для преподавателей курсовъ и экзаминаторовъ, счелъ удобнѣйшимъ предоставить утвержденію Министра Наконецъ, статьи, заключающія въ себѣ повтореніе, или неистекающія прямо изъ существа дѣла, я приказалъ исключить.

Исправленные на семъ основаніи проекты положенія и штата для педагогическихъ курсовъ я препровождалъ предваритель-

N⁰ 25.

Rozporządzenie zawiadamiające o zatwierdzeniu ustawy i etatu Kursów pedagogicznych.

(d. 6 Kwietnia 1842 roku.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Jakkolwiek przedstawiony przez JW. Pana, przy rapporcie z dnia 23 Lutego, (7 Marca) roku bieżącego, i rozpatrzony przezemnie projekt ustawy dla Kursów pedagogicznych i Komitetu Examinacyjnego w Warszawie odpowiada w zupełności wydanym przezemnie rozporządzeniom, zauważyłem wszelako, że niektóre artykuły tego projektu wymagają ściślejszego zastosowania ich tak do celu i zakresu Kursów pedagogicznych, jak i do wydanych już dla Zarządu Oświecenia Publicznego w Królestwie Polskiem postanowień.

Zauważywszy z rozkładu przedmiotów, że Professorowie Kursów, zajęci będąc wykładem tylko od 2-ch do 6-ciu godzin tygodniowo, mają dosyć czasu do pełnienia obowiązków w Komitecie Examinacyjnym, nie widzę potrzeby wyznaczania jeszcze obcych, czasowych Examinatorów, tem więcéj, że znaczna część czynności, poprzednio przez wspomniany Komitet załatwianych, ustaje, a nadto samo sprawozdanie z działań onegoż za rok 1841 okazuje, że czynności powyższe wcale nie były tak liczne. Zresztą, do examinowania z przedmiotów niewykładanych w Kursach pedagogicznych, można w razie potrzeby używać czasowo Nauczycieli z innych zakładów naukowych, za oddzielnem za to wynagrodzeniem. W skutek tego, połączywszy ściśle Kursa pedagogiczne z Komitetem Examinacyjnym, uznałem za zbyteczne powtarzać w nowym projekcie zatwierdzone już przez Władzę NAJWYŻSZĄ przepisy o examinach Guwernerów i Nauczycieli prywatnych; szczegółowe zaś instrukcye dla Professorów Kursów pedagogicznych uważałem za właściwsze pozostawić zatwierdzeniu Ministra. Nakoniec artykuły zawierające w sobie powtórzenie, lub też nie wprost wypływające z istoty przedmiotu, kazałem wykreślić.

Poprawione w ten sposób projekta ustawy i etatu Kursów pedagogicznych, kommunikowałem przedewszystkiem do uznania

но на разсмотрѣніе Господина Намѣстника Царства Польскаго и, получивъ отъ 24 прошлаго Марта, за № 132, отзывъ, что Его Свѣтлость съ предположеніемъ моимъ соглашается вполнѣ, я повергалъ оные на Высочайшее благоусмотрѣніе и утвержденіе.

Во 2-й день сего Апрѣля положеніе и штатъ педагогическихъ курсовъ Государь Императоръ Высочайше утвердить соизволилъ.

Сообщивъ копіи съ сихъ бумагъ Господину Министру Статсъ-Секретарю Царства Польскаго, для обнародованія въ Царствѣ, по существующимъ для сего формамъ, и увѣдомивъ о томъ Господина Намѣстника Царства, нужнымъ считаю препроводить къ Вашему Превосходительству помянутыя постановленія въ спискахъ, съ тѣмъ, чтобы, на основаніи § § 11, 42 и 48 положенія курсовъ и примѣчанія къ штату оныхъ, Вы распорядились заблаговременно представленіемъ на мое утвержденіе, какъ инструкцій для преподавателей и экзаминаторовъ, такъ и распредѣленія для нихъ жалованья, сообразно занятіямъ каждаго, дабы, съ началомъ будущаго академическаго года, положеніе могло возымѣть полное дѣйствіе. Росписаніе учебныхъ предметовъ и часовъ преподаванія, при семъ препровождаемое, согласно представленію Вашему, я утверждаю, относительно же ближайшаго опредѣленія объема наукъ, буду ожидать особаго отъ Васъ донесенія.

С.-Петербургъ, 6 Апрѣля 1842 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Уваровъ.*

№ 3,531.

N° 26.

Утвержденіе распредѣленія жалованья для преподавателей педагогическихъ курсовъ.

(7 Сентября 1842 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

По уваженію причинъ, изложенныхъ въ представленіи Вашего

Namiestnikowi w Królestwie Polskiem, i otrzymawszy 24 zeszłego Marca za Nr. 132, odezwę, w któréj Jego Książęca Mość zgadza się w zupełności na mój wniosek, przedstawiłem powyższe projekta do sankcyi Najwyższéj.

Najjaśniejszy Cesarz raczył zatwierdzić 2 Kwietnia roku bieżącego ustawę i etat Kursów pedagogicznych.

Zakommunikowawszy kopie tych reskryptów Ministrowi Sekretarzowi Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla podania ich do publicznéj wiadomości w Królestwie, według istniejącego porządku, i zawiadomiwszy o tem Namiestnika Królestwa, uznaję za stosowne przesłać JW. Panu odpisy powyższych postanowień, z zastrzeżeniem, aby na mocy §§ 11, 42 i 48-go ustawy o Kursach i uwagi przy etacie ich zamieszczonéj, JW. Pan polecił spiesznie przedstawić do mego zatwierdzenia, tak instrukcye dla Professorów i Examinatorów, jako też i projekt do płac przyznać się im mających, odpowiednio do zajęć każdego, aby z początkiem przyszłego roku akademickiego ustawa powyższa mogła wejść w wykonanie. Załączony przy niniejszém rozkład przedmiotów naukowych i godzin wykładu zatwierdzam, zgodnie z przedstawieniem JW. Pana, w przedmiocie zaś bliższego określenia zakresu nauk oczekuję szczegółowego doniesienia.

St. Petersburg, d. 6 Kwietnia 1842 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Uwarow.*

Nr. 3,531.

N° 26.

Rozporządzenie o wysokości płacy dla Professorów Kursów pedagogicznych.

(d. 7 Września 1842 roku)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

Minister Oświecenia Publicznego.

Mając na względzie powody, przytoczone w przedstawieniu

Превосходительства Господину Министру Народнаго Просвѣщенія отъ 20 Августа (1 Сентября) сего года, относительно сдѣланнаго Вами распредѣленія жалованья для преподавателей педагогическихъ курсовъ, я утверждаю сіе распредѣленіе на одинъ учебный годъ, съ тѣмъ, чтобы, по истеченіи онаго, Вы вошли съ новымъ представленіемъ, сообразно обстоятельствамъ времени.

С.-Петербургъ, 7 Сентября 1842 года.

Товарищъ Министра Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 9,054.

№ 27.

Высочайше утвержденное положеніе о Варшавскихъ педагогическихъ курсахъ и штатъ сихъ курсовъ.

(2 Апрѣля 1842 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

,,*Быть по сему*".

Въ С.-Петербургѣ, 2 Апрѣля 1842 года.

Положеніе о Варшавскихъ педагогическихъ курсахъ.

Общія положенія.

§ 1.

Цѣль педагогическихъ курсовъ состоитъ: 1) въ приготовленіи Учителей для обводовыхъ училищъ Варшавскаго округа; 2) въ доставленіи возможности лицамъ, посвящающимъ себя частному преподаванію пріобрѣсть потребныя для того свѣдѣнія.

§ 2.

Педагогическіе курсы учреждаются въ Варшавѣ и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Попечителя округа.

§ 3.

Для управленія курсами и преподаванія въ оныхъ, назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель и восемь Препо адвателей.

JW. Pana do Ministra Oświecenia Publicznego z daty 20 Sierpnia (1 Września) roku bieżącego, w przedmiocie wysokości projektowanych przez JW. Pana płac dla Professorów Kursów pedagogicznych, zatwierdzam takowe płace na jeden rok naukowy, z warunkiem, aby, po upływie tegoż roku, uczynione zostało przez JW. Pana nowe przedstawienie, odpowiednio czasowym okolicznościom.

St. Petersburg, d. 7 Września 1842 roku.

Towarzysz Ministra Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński - Szychmatow.*
Nr. 9,054.

N° 27.

Najwyżéj zatwierdzona ustawa o Kursach pedagogicznych w Warszawie i etat tychże Kursów.

(d. 2 Kwietnia 1842 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w St. Petersburgu, d. 2 Kwietnia 1842 roku.

Ustawa o Kursach pedagogicznych w Warszawie.

Przepisy ogólne.

§ 1.

Celem Kursów pedagogicznych jest: 1) przyspasabianie Nauczycieli dla szkół obwodowych okręgu Warszawskiego; 2) ułatwienie osobom poświęcającym się prywatnemu nauczaniu nabycia potrzebnych wiadomości.

§ 2.

Kursa pedagogiczne ustanowione zostają w Warszawie, pod bezpośredniem zawiadywaniem Kuratora okręgu.

§ 3.

Dla kierowania Kursami i wykładania w nich naukowych przedmiotów, przeznaczeni są: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii i 8-miu Professorów.

§ 4.

Директоръ педагогическихъ курсовъ назначается Министромъ Народнаго Просвѣщенія, по представленію Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 5.

Преподаватели курсовъ назначаются Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа. Они избираются изъ Учителей мѣстныхъ гимназій или другихъ лицъ, извѣстныхъ, какъ въ ученомъ, такъ и педагогическомъ отношеніяхъ.

§ 6.

Для производства письменныхъ дѣлъ при курсахъ полагаются Секретарь и писецъ.

ГЛАВА I.

Часть учебная.

§ 7.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются:

1) Законъ Божій;

2) педагогика;

3) русскій и славянскій языкъ;

4) польскій языкъ;

5) латинскій языкъ;

6) нѣмецкій языкъ;

7) всеобщая исторія и географія;

8) русская исторія и географія;

9) ариѳметика и геометрія.

§ 8.

Преподаваніе наукъ въ педагогическихъ курсахъ продолжается одинъ годъ и имѣетъ исключительно педагогическо-практическое направленіе, въ объемѣ, необходимомъ для образованія Учителей обводовыхъ училищъ.

§ 9.

Для достиженія сей цѣли, занимаясь, подъ руководствомъ Учителей, спеціальными предметами, ученики знакомятся преимущественно съ методами преподаванія и усовершаются въ оныхъ, составляютъ разсужденія, даютъ примѣрные уроки въ присутствіи своихъ товарищей и т. д.

§ 4.

Dyrektora Kursów pedagogicznych mianuje Minister Oświecenia Narodowego, na przedstawienie Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 5.

Professorowie Kursów mianowani są przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego, z pomiędzy Nauczycieli gimnazyów miejscowych lub innych osób, tak pod względem naukowym jako i pedagogicznym zaszczytnie znanych.

§ 6.

Dla czynności biurowych przy Kursach będzie Sekretarz i Kancellista.

ROZDZIAŁ I.

Nauki.

§ 7.

W Kursach pedagogicznych wykładane są:

1) Nauka Religii;
2) pedagogika;
3) język rossyjski i sławiański;
4) „ polski;
5) „ łaciński;
6) „ niemiecki;
7) historya powszechna i geografia;
8) historya i geografia ruska;
9) arytmetyka i geometrya.

§ 8.

Wykładanie nauk w kursach pedagogicznych trwa przez rok jeden i winno mieć cel wyłącznie pedagogiczno-praktyczny, w zakresie ściśle potrzebnym dla kształcenia Nauczycieli szkół obwodowych.

§ 9.

Tym końcem uczniowie, zajmujący się pod kierunkiem Nauczycieli przedmiotami szczególnemi, oswajać się będą przedewszystkiem z metodami wykładania nauk i doskonalenia się w onych, następnie pisać mają rozprawy i dawać lekcye w sposobie próby, w obecności swych współuczniów.

§ 10

Сверхъ того, ученики курсовъ будутъ иногда посылаемы въ мѣстныя обводовыя училища, для преподаванія пробныхъ уроковъ, причемъ обязаны присутствовать Преподаватель того же предмета и Директоръ педагогическихъ курсовъ, также Директоръ Варшавской гимназіи.

§ 11.

Министру Народнаго Просвѣщенія предоставляется опредѣлить объемъ наукъ, способъ преподаванія оныхъ и число уроковъ по каждому предмету въ недѣлю.

ГЛАВА II.

Объ ученикахъ педагогическихъ курсовъ.

§ 12.

Въ педагогическіе курсы принимаются тѣ изъ воспитанниковъ гимназій, которые, окончивъ съ успѣхомъ полный гимназическій курсъ, желаютъ посвятить себя преподаванію какого либо одного спеціальнаго предмета въ обводовыхъ училищахъ, или въ соотвѣтствующихъ степени оныхъ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

§ 13.

При семъ наблюдается въ особенности, чтобы они, при похвальной нравственности, были одарены хорошими способностями и, по состоянію здоровья, соотвѣтствовали своему назначенію.

§ 14.

Ученики педагогическихъ курсовъ обучаются тѣмъ предметамъ, которые сами изберутъ, или къ которымъ учительское собраніе признаетъ ихъ способными. Изъ сего исключаются: Законъ Божій, педагогика, русскій и славянскій языкъ, которымъ всѣ вообще ученики обязаны обучаться.

§ 15.

Ученикъ долженъ представить:

а) метрическое свидѣтельство;

б) свидѣтельство о здоровьи отъ Врачебной Управы;

в) свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи наукъ въ гимназіи;

§ 10.

Oprócz tego uczniowie Kursów będą niekiedy posyłani do miejscowych szkół obwodowych dla dawania lekcyj w sposobie próby, przyczém wszakże obowiązany jest być obecnym Nauczyciel tego samego przedmiotu, Dyrektor Kursów pedagogicznych, niemniéj Dyrektor gimnazyum Warszawskiego.

§ 11.

Ministrowi Oświecenia Narodowego pozostawionem jest oznaczyć zakres nauk i sposób wykładania onych, oraz liczbę lekcyj w tygodniu dla każdego przedmiotu.

ROZDZIAŁ II.

O uczniach Kursów pedagogicznych.

§ 12.

Na Kursa pedagogiczne przyjmowani będą uczniowie gimnazyum, którzy, po ukończeniu z pożytkiem zupełnego kursu nauk w gimnazyum, pragną poświęcić się wykładaniu jakowego szczegółowego przedmiotu, bądź w szkołach obwodowych, bądź w instytutach naukowych prywatnych odpowiedniego stopnia.

§ 13.

Przytém szczególniéj przestrzegać należy, aby przyjmowani uczniowie, obok nieposzlakowanéj moralności, posiadali znakomite usposobienie i zdrowie odpowiednie ich przeznaczeniu.

§ 14.

Uczniowie Kursów pedagogicznych poświęcać się będą przedmiotom, które sami wybiorą lub do których zgromadzenie Professorów uzna ich zdolnemi. Wszakże z pod tego przepisu wyłączają się: Religia, pedagogika, język rossyjski i sławiański, których wszyscy uczyć się obowiązani.

§ 15.

Uczeń przedstawić winien:

a) metrykę lub akt urodzenia;

b) świadectwo zdrowia przez Urząd Lekarski wydane;

c) świadectwo o ukończeniu z korzyścią nauk w jedném z gimnazyów;

г) обязательство въ томъ, что онъ будетъ сообразоваться во всемъ съ правилами, предписанными для педагогическихъ курсовъ, и совершенствовать себя къ будущему званію, а также, что за полученное воспитаніе долженъ прослужить Правительству опредѣленное число лѣтъ.

§ 16.

По испытаніи способностей и разсмотрѣніи свидѣтельствъ кандидатовъ въ общемъ засѣданіи Экзаминаціоннаго Комитета, Директоръ курсовъ представляетъ о принятіи ихъ Попечителю.

§ 17.

Ученики курсовъ, въ продолженіе слушанія оныхъ, не подвергаются рекрутскому набору; они освобождаются также отъ взноса училищной платы.

§ 18.

Способнѣйшимъ и болѣе успѣвающимъ кандидатамъ назначаются стипендіи, съ разрѣшенія Попечителя, по представленію Директора курсовъ; при равныхъ способностяхъ преимущество отдается сыновьямъ Учителей и чиновниковъ гражданскихъ и военныхъ.

§ 19.

Въ педагогическихъ курсахъ назначается шесть стипендій, каждая по семидесяти пяти рублей серебромъ.

§ 20.

Каждый стипендіатъ обязанъ отслужить Правительству пять лѣтъ за время пребыванія въ курсахъ и довольствоваться мѣстомъ, какое будетъ ему назначено Правительствомъ. Еслибы кто либо изъ нихъ перемѣнилъ намѣреніе служить въ учительскомъ званіи, или отказался отъ назначеннаго ему мѣста, въ такомъ случаѣ обязанъ возвратить стипендію.

§ 21.

Ученики педагогическихъ курсовъ, для различія отъ учениковъ гимназій, будутъ имѣть на воротникѣ мундира двѣ серебряныя петлицы.

§ 22.

Ученикамъ курсовъ дозволяется пользоваться книгами изъ библіотеки сего заведенія и изъ общей библіотеки учебныхъ заведеній, за порукою одного изъ Преподавателей и съ дозволенія Директора курсовъ.

d) zobowiązanie, że będzie zachowywać we wszystkiem prawidła przepisane dla Kursów pedagogicznych i doskonalić do przyszłego powołania swego; niemniéj, że za otrzymane wychowanie służyć będzie Rządowi przez oznaczony przeciąg lat.

§ 16.

Po rozpoznaniu zdolności i przejrzeniu świadectw kandydatów, na posiedzeniu ogólném Komitetu egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów pedagogicznych uczyni do Kuratora względem przyjęcia ich stosowne przedstawienie.

§ 17.

Uczniowie Kursów, w ciągu słuchania onych, nie podlegają zaciągowi do wojska i wolni są od opłaty szkolnéj.

§ 18.

Kandydaci zdolniejsi i szczególnie celujący w naukach otrzymują stypendya z rozporządzenia Kuratora, na przedstawienie Dyrektora Kursów; przy równych zdolnościach, pierwszeństwo zapewnia się synom Nauczycieli oraz urzędników cywilnych i wojzkowych.

§ 19.

Przy Kursach pedagogicznych ustanowione zostaje sześć stypendyj; każde po siedmdziesiąt pięć rubli srebrem.

§ 20.

Każdy pobierający stypendyum obowiązany jest za czas pozostawania w Kursach służyć Rządowi przez lat pięć i poprzestać na posadzie do jakiej go Rząd przeznaczy. Jeżeliby który z nich zamiar służenia w zawodzie nauczycielskim zmienił lub posady przeznaczonéj nie przyjął, w takim razie zwrócić winien wszystko co pobrał jako stypendyum.

§ 21.

Dla rozróżnienia uczniów poświęcających się Kursom pedagogicznym od uczniów gimnazyalnych, pierwsi nosić będą na kołnierzu u munduru dwie srebrne belki.

§ 22.

Dozwolonem jest uczniom Kursów pedagogicznych korzystać z ksiąg biblioteki tego zakładu, oraz biblioteki ogólnéj instytutów naukowych, a to za poręką jednego z Professorów Kursów i z przyzwolenia Dyrektora tychże Kursów.

§ 23.

Ученики, за предосудительные поступки, подвергаются, смотря по степени вины, выговору, аресту и исключенію изъ курсовъ. Послѣднее допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Попечителя, на основаніи мнѣнія конференціи Преподавателей.

§ 24.

Общія, существующія для учениковъ гимназій правила, остаются въ силѣ и въ отношеніи къ воспитанникамъ педагогическихъ курсовъ, поколику эти правила не противны настоящему положенію.

§ 25.

По окончаніи годичнаго курса, кандидаты подвергаются словесному и письменному испытанію, въ присутствіи Директора и Преподавателей курсовъ, а также назначенныхъ для того Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 26.

По окончаніи испытанія, воспитанники раздѣляются на два разряда, соотвѣтственно успѣхамъ въ наукахъ и поведенію; къ первому принадлежатъ ученики, оказавшіе превосходные успѣхи въ наукахъ и отличающіеся примѣрнымъ поведеніемъ; ко второму—ученики хорошаго поведенія и оказавшіе достаточные успѣхи въ наукахъ.

§ 27.

При семъ раздѣленіи принимаются въ соображеніе:

1) успѣхи, оказанные на окончательномъ испытаніи;

2) трехмѣсячные и годичные рапорты Инспектора и Преподавателей о поведеніи и успѣхахъ воспитанниковъ.

§ 28.

Соотвѣтственно означеннымъ разрядамъ, воспитанники получаютъ аттестаты въ формѣ, предписанной Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, за подписью Директора и Преподавателей курсовъ.

§ 29.

Кандидаты, такимъ образомъ приготовленные, назначаются въ должность Учителей обводовыхъ училищъ и получаютъ дозволеніе заниматься преподаваніемъ уроковъ въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ и домахъ. Воспитанники втораго разряда допускаются не прежде на мѣста Учителей въ училищахъ, содер-

§ 23.

Za naganne postępki uczniowie podlegają karom napomnienia, aresztu i wyłączenia z Kursów. Kara wyłączenia wymierzoną być może nie inaczéj jak za rozporządzeniem Kuratora, wydaném na zasadzie zdania konferencyi Professorów.

§ 24.

Prawidła ógólne, dla uczniów gimnazyalnych przepisane, rozciągają się i do uczniów Kursów pedagogicznych o ile takowe niniejszéj ustawie nie są przeciwne.

§ 25.

Po ukończeniu rocznego kursu kandydaci składają egzamina ustne i na piśmie, w obecności Dyrektora i Professorów Kursów, nie mniej Członków Rady Wychowania Publicznego, w tym celu przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego wyznaczonych.

§ 26.

Po odbyciu egzaminu uczniowie podzieleni będą na dwa rzędy, stosownie do postępu w naukach i sprawowania się, do pierwszego należą ci, którzy uczynili celujące postępy w naukach i którzy odznaczyli się przykładnem sprawowaniem, do drugiego zaś uczniowie dobrego prowadzenia się i którzy okazali postępy w naukach dostateczne.

§ 27.

Przy tem podziale brane będą na uwagę:

1) postępy udowodnione na ostatecznym egzaminie;

2) rapporta kwartalne i roczne Inspektora i Professorów o sprawowaniu się i postępach uczniów.

§ 28.

Uczniowie otrzymują, podług rzędu do którego policzeni zostają, świadectwa (attestaty) w formie, którą Rada Wychowania Publicznego przepisze, i z podpisem Dyrektora tudzież Professorów Kursów pedagogicznych.

§ 29.

Kandydatom, usposobionym w taki sposób, powierzane będą obowiązki Nauczycieli szkół obwodowych i wydawane pozwolenia na dawanie lekcyj w instytutach naukowych i domach prywatnych. Uczniowie drugiego rzędu powołani będą na posady Nauczycieli

жимыхъ отъ Правительства, какъ по опредѣленіи на оныя всѣхъ воспитанниковъ перваго разряда.

§ 30.

Стипендіаты, доколѣ не будутъ опредѣлены къ должностямъ, могутъ оставаться въ педагогическихъ курсахъ, на прежнемъ основаніи, и въ случаѣ надобности, обязаны заступать временно мѣсто Преподавателей.

§ 31.

Ученики, оставляющіе курсы до испытанія, безъ уважительной причины, или исключенные изъ сего заведенія, не получаютъ никакого свидѣтельства.

§ 32.

Ученикъ, который, по случаю болѣзни, не былъ въ состояніи приготовиться достаточнымъ образомъ къ Учительской должности, можетъ остаться на другой годъ въ педагогическихъ курсахъ.

ГЛАВА III.

Обязанности и права Директора и Преподавателей.

§ 33.

Главная обязанность Директора состоитъ въ наблюденіи за преподаваніемъ наукъ въ педагогическихъ курсахъ, согласно съ цѣлью Правительства и предписанными для того правилами.

§ 34.

Онъ также наблюдаетъ, чтобы воспитанники исполняли религіозныя обязанности, оказывали безпрекословное повиновеніе начальству, вели себя благонравно и прилично, успѣвали въ наукахъ и пользовались предлагаемыми имъ наставленіями.

§ 35.

Директоръ, замѣтивъ въ преподаваніи наукъ что нибудь несогласное съ намѣреніями Правительства, а въ поведеніи учениковъ—несообразность съ ихъ званіемъ, немедленно доводитъ о томъ до свѣдѣнія Попечителя; за маловажные же проступки учащихся, онъ самъ подвергаетъ ихъ взысканію.

§ 36.

Преподаватели курсовъ, подъ предсѣдательствомъ Директора, составляютъ ежемѣсячныя засѣданія. Предметы совѣщаній ихъ составляютъ:

w szkołach Rządowych, dopiero po umieszczeniu wszystkich uczniów pierwszego rzędu.

§ 30.

Dopóki stypendysta na posadzie umieszczony nie będzie, może pozostać w Kursach pedagogicznych z temiż samemi prawami i obowiązkami; lecz w razie potrzeby obowiązany jest zastępować temczasowie Professora.

§ 31.

Uczniowie, bez ważnéj przyczyny, Kursa przed egzaminem porzucający lub z instytutu wyłączeni, żadnego nie otrzymują świadectwa.

§ 32.

Uczeń, który, z powodu choroby, nie był wstanie dostatecznie przysposobić się do zawodu nauczycielskiego, może przez ciąg drugiego roku pozostać na Kursach pedagogicznych.

ROZDZIAŁ III.

Obowiązki i prawa Dyrektora i Professorów.

§ 33.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest czuwać nad wykładem nauk w Kursach pedagogicznych, zgodnie z celami Rządu i podług przepisanych w téj mierze prawideł.

§ 34.

Dyrektor również przestrzegać winien, aby uczniowie pełnili obowiązki Religii, okazywali winną uległość zwierzchności, sprawowali się moralnie i przystojnie, czynili należyte postępy w naukach i korzystali z udzielanych im przestróg.

§ 35.

Dyrektor dostrzegłszy, że wykładanie nauk w czembądź nie odpowiada zamiarom Rządu, lub że sprawowanie uczniów z jakiegobądź względu nie zgodne jest z ich powołaniem, donosi natychmiast Kuratorowi; za uchybienia zaś mniejszéj wagi, popełnione przez uczniów, sam pociąga ich do odpowiedzialności.

§ 36.

Professorowie Kursów zbierać się winni co miesiąc na posiedzenia pod prezydencyą Dyrektora. Przedmioty narad są:

1) распредѣленіе уроковъ между Преподавателями съ начала учебнаго года;

2) замѣчанія о способѣ преподаванія и воспитанія учениковъ;

3) сужденіе о способностяхъ, поведеніи и успѣхахъ учениковъ въ наукахъ;

4) разсмотрѣніе донесеній относительно пріобрѣтенія предметовъ, нужныхъ для преподаванія въ педагогическихъ курсахъ;

5) изысканіе средствъ къ улучшенію заведенія по всѣмъ отношеніямъ.

§ 37.

Журналы сихъ засѣданій представляются Попечителю учебнаго округа.

§ 38.

Попечитель Варшавскаго учебнаго округа получаетъ отъ Директора слѣдующія донесенія о педагогическихъ курсахъ:

1) въ началѣ учебнаго года—вѣдомость о вновь вступившихъ ученикахъ и о кандидатахъ къ полученію стипендій;

2) по истеченіи учебнаго года—о послѣдствіяхъ испытанія, съ приложеніемъ списка кандидатамъ, приготовленнымъ въ Учительское званіе;

3) въ Декабрѣ мѣсяцѣ—годичный отчетъ о состояніи курсовъ, по предписанной формѣ;

4) въ Январѣ мѣсяцѣ, ежегодно,—опись имуществу курсовъ.

§ 39.

О важнѣйшихъ произшествіяхъ въ педагогическихъ курсахъ Директоръ немедленно доноситъ Попечителю округа.

§ 40.

Для надзора за учениками опредѣляется Инспекторъ, назначаемый по усмотрѣнію Попечителя изъ Преподавателей педагогическихъ курсовъ, съ прибавочнымъ за то вознагражденіемъ.

§ 41.

Въ случаѣ кратковременной болѣзни, или непродолжительнаго отсутствія Директора, должность его исправляетъ Инспекторъ. Если же Директоръ, по законной причинѣ, будетъ не въ состояніи исполнять своей обязанности въ теченіе недѣли и болѣе, то Попечитель учебнаго округа назначаетъ на мѣсто его временно особаго чиновника по своему усмотрѣнію.

1) podział lekcyj między Professorów z początkiem roku szkolnego;

2) uwagi nad sposobem wykładania nauk i wychowanie uczniów;

3) ocenienie zdolności, sprawowania się i postępów w naukach;

4) roztrząsanie rapportów o nabyciu przedmiotów, potrzebnych dla wykładania nauk;

5) obmyślenie środków udoskonalenia instytutów pod wszelkim względem.

§ 37.

Protokóły posiedzeń takowych przedstawiane być winny Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 38.

Kurator okręgu naukowego Warszawskiego odbiera od Dyrektora rapporta o Kursach pedagogicznych jak następuje:

1) na początku roku szkolnego, o nowo przybyłych uczniach, niemniéj kandydatach do stypendyj;

2) po upływie roku szkolnego, o wypadku z egzaminu, z załączeniem listy kandydatów przygotowanych na Nauczycieli;

3) w miesiącu Grudniu, sprawozdanie coroczne o stanie Kursów, podług przepisanéj formy;

4) w miesiącu Styczniu każdego roku, inwentarz majątku stanowiącego własność instytutu.

§ 39.

O wypadkach ważniejszych, wydarzających się w Kursach, Dyrektor niezwłocznie Kuratorowi okręgu donosi.

§ 40.

Dla nadzoru nad uczniami ustanowiony jest Inspektor, którego Kurator, podług własnego uznania, mianuje z grona Professorów Kursów pedagogicznych; Inspektor z tego powodu pobiera dotatkową płacę.

§ 41.

W przypadku krótko trwającéj choroby lub nieobecności Dyrektora, obowiązek jego sprawuje. Jeżeli wszakże Dyrektor dla ważnéj przyczyny nie będzie w możności pełnić obowiązków przez ciąg tygodnia lub dłużéj, Kurator okręgu naukowego wyznaczy, do temczasowego zastępowania go, osobnego urzędnika, według swego uznania.

§ 42.

Преподаватели педагогическихъ курсовъ пользуются правами и преимуществами, предоставленными старшимъ Учителямъ гимназій Варшавскаго округа. Въ отношеніи къ нравственному надзору за воспитанниками, они раздѣляютъ общія обязанности Учителей казенныхъ учебныхъ заведеній; въ отношеніи же къ преподаванію, не упускаютъ изъ виду главную цѣль педагогическихъ курсовъ. Подробнѣйшія наставленія въ семъ отношеніи, согласно съ § 11 сего положенія, имѣютъ быть утверждены Министромъ Народнаго Просвѣщенія

ГЛАВА IV.

Объ Экзаминаціонномъ Комитетѣ.

§ 43.

Въ составъ педагогическихъ курсовъ входитъ Экзаминаціонный Комитетъ, который составляется изъ Преподавателей сего заведенія, подъ предсѣдательствомъ Директора онаго.

§ 44.

Кругъ занятій Экзаминаціоннаго Комитета состоитъ въ слѣдующемъ:

а) сужденіе о способностяхъ кандидатовъ, принимаемыхъ въ педагогическіе курсы;

б) испытаніе учениковъ, кончившихъ сіи курсы, и снабженіе ихъ надлежащими свидѣтельствами;

в) слушаніе пробныхъ лекцій тѣхъ кандидатовъ, которые, по окончаніи полнаго курса наукъ въ университетахъ Имперіи, желаютъ занять Учительскія мѣста въ гимназіяхъ округа.

г) испытаніе кандидатовъ, желающихъ занять мѣста Учителей новѣйшихъ языковъ въ гимназіяхъ,

д) испытаніе кандидатовъ, отправляющихся на счетъ Казны въ университеты Имперіи;

е) испытаніе частныхъ Учителей и учительницъ, домашнихъ наставниковъ и наставницъ и разсмотрѣніе ихъ доказательствъ въ предѣлахъ, начертанныхъ въ Высочайше утвержденномъ 18 Января 1841 года положеніи о частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, домашнихъ наставникахъ и Учителяхъ въ Царствѣ Польскомъ.

§ 42.

Professorowie Kursów pedagogicznych używają praw i prerogatyw zapewnionych starszym Nauczycielom gimnazyów okręgu Warszawskiego. Pod względem dozoru nad obyczajami uczniów obowiązują ich ogólne przepisy postanowione dla Nauczycieli rządowych instytutów naukowych; pod względem zaś wykładania nauk powinnością ich jest nie opuszczać z uwagi głównego celu Kursów pedagogicznych. Szczegółowe w téj mierze instrukcye winny być, zgodnie z § 11 niniejszéj ustawy, Ministrowi Oświecenia Narodowego do zatwierdzenia przedstawione.

ROZDZIAŁ IV.

O Komitecie egzaminacyjnym.

§ 43.

Do składu Kursów pedagogicznych należy Komitet egzaminacyjny, którego członkami są Professorowie instytutu, pod prezydencyą Dyrektora swego.

§ 44.

Obowiązki Komitetu egzaminacyjnego są następujące:

a) ocenienie zdolności kandydatów na Kursa pedagogiczne przyjmowanych;

b) egzaminowanie uczniów, którzy ukończyli Kursa i wydanie im stosownych świadectw;

c) słuchanie lekcyj dawanych w sposobie próby przez kandydatów, którzy, po ukończeniu zupełnego kursu nauk w uniwersytetach Cesarstwa, chcą zająć posady Nauczycieli w gimnazyach, do okręgu należących;

d) egzaminowanie kandydatów chcących otrzymać posady Nauczycieli języków nowo-czesnych w gimnazyach;

e) egzaminowanie kandydatów wysłanych kosztem Rządu na uniwersytety Cesarstwa;

f) egzaminowanie prywatnych guwernerów i guwernantek, domowych Nauczycieli i Nauczycielek, i rozpoznawanie ich świadectw w zakresie wskazanym Najwyżéj zatwierdzoną na dniu 18 Stycznia 1841 r. ustawą dla instytutów naukowych, prywatnych guwernerów i Nauczycieli domowych w Królestwie Polskiem.

§ 45.

Экзаминаціонный Комитетъ имѣетъ право приглашать, для производства экзаменовъ, тѣхъ изъ Учителей Варшавскихъ учебныхъ заведеній, для предметовъ коихъ онъ не имѣетъ въ составѣ своемъ особыхъ преподавателей. Количество денежнаго вознагражденія, за труды сего рода, назначается Попечителемъ, изъ опредѣленной для того по штату суммы.

§ 46.

Комплектъ Экзаминаціоннаго Комитета составляютъ: Директоръ и по крайней мѣрѣ три члена. Дѣла рѣшаются большинствомъ голосовъ, въ случаѣ же равенства, перевѣсъ остается на той сторонѣ, съ которою согласенъ Директоръ.

§ 47.

Для составленія журнала засѣданій и производства канцелярскихъ дѣлъ въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ, Попечитель учебнаго округа, по представленію начальства Комитета, назначаетъ Секретаря и Канцеляриста.

§ 48.

Подробное наставленіе Экзаминаторамъ имѣетъ быть начертано Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія Царства Польскаго и утверждено Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Сергій Уваровъ.*

Приложеніе 1-е къ № 27-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ и часовъ въ педагогическихъ курсахъ.

Предметы	Число часовъ въ недѣлю
Законъ Божій	2
Педагогика	2
Русскій и славянскій языкъ	6
Польскій языкъ	6

§ 45.

Komitet egzaminacyjny ma prawo przyzwać, dla odbywania egzaminów, Nauczycieli zakładów naukowych w Warszawie, wykładających przedmioty obce członkom Komitet składającym; ilość wynagrodzenia za tego rodzaju pracę Kurator z funduszu w tym celu na etacie zamieszczonego oznaczy.

§ 46.

Komplet Komitetu egzaminacyjnego składa się z Dyrektora i najmniéj trzech członków. Większość głosów roztrzyga; w przypadku równości zdań głos Dyrektora przeważa.

§ 47.

Dla utrzymywania protokółu posiedzeń i załatwiania interessów kancellaryjnych Kurator okręgu, na przedstawienie Komitetu, mianuje Sekretarza i Kancellistę.

§ 48.

Szczegółowa instrukcya dla egzaminatorów ułożoną być ma przez Radę Wychowania Publicznego Królestwa, i zatwierdzoną przez Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Sergjusz Uwarow.*

1-szy Annex do Nr. 27-go.

ROZKŁAD NAUK NA GODZINY W KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu
Nauka Religii	2
Pedagogika	2
Język rossyjski i sławiański	6
„ polski	6

Латинскій языкъ	6
Нѣмецкій языкъ	4
Всеобщая исторія и географія	4
Русская исторія и географія	4
Ариѳметика и геометрія	6
Итого.	40

Управляющій Департаментомъ, Товарищъ Министра (подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

Приложеніе 2-е къ № 27-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

2 Апрѣля 1842 года.

Штатъ педагогическихъ курсовъ.

Статьи расходовъ.	Число лицъ	Рубли серебр.	
		одному	всѣмъ
Директору курсовъ	1	600	900
Инспектору прибавочныхъ	—	300	
Преподавателямъ:			
Закона Божія	1	—	4,170
Педагогики	1	—	
Русскаго и славянскаго языковъ	1	—	
Польскаго языка	1	—	
Латинскаго языка	1	—	
Нѣмецкаго языка	1	—	
Всеобщей исторіи и географіи	1	—	
Русской исторіи и географіи	1	—	
Ариѳметики и геометріи	1	—	
Примѣчаніе. Общая опредѣленная для преподавателей сумма распредѣляется между ними съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, по соображенію числа уроковъ и другихъ возложенныхъ на нихъ обязанностей.			
итого.	—	—	5,070

Język łaciński	6
,, niemiecki	4
Historya powszechna i jeografia	4
Historya i jeografia Rossyi	4
Arytmetyka i geometrya	6
Razem .	40

Zarządzający Departamentem, Towarzysz Ministra,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

2-gi Annex do Nr. 27-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

d. 2 Kwietnia 1842 roku.

Etat Kursów pedagogicznych.

Przedmioty wydatków	Liczba osób	Rub. srebrem	
		dla jednego	dla wszystkich
Dyrektor Kursów	1	600	900
Inspektor dodatkowéj płacy	—	300	
Professorowie:			
Religii	1	—	4,170
Pedagogiki	1	—	
Języka rossyjskiego i sławiańskiego	1	—	
,, polskiego	1	—	
,, łacińskiego	1	—	
,, niemieckiego	1	—	
Historyi powszechnéj i jeografii .	1	—	
Historyi i jeografii rossyjskiéj .	1	—	
Arytmetyki i jeometryi	1	—	
Uwaga. Summa ogólna, przeznaczona dla Professorów, rozdziela się pomiędzy nich, na mocy decyzyi Ministra Oświecenia Narodowego, w stosunku liczby lekcyj i innych obowiązków, jakie im poruczone będą.			
do przeniesienia .	—	—	5,070

транспортъ .	—	—	5,070
На вознагражденіе Учителей Варшавскихъ учебныхъ заведеній, въ приглашеніи коихъ откроется надобность для производства экзаменовъ	—	—	200
Секретарю	1	500	995
Адъюнкту или канцеляристу . . .	1	270	
Служителю	1	135	
Сторожу	1	90	
Стипендіатамъ	6	75	450
На выписку періодическихъ сочиненій	—	—	180
На отопленіе, освѣщеніе и канцелярскіе припасы	—	—	165
Всего.	—	—	7,060

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Сергій Уваровъ.*

№ 28.

Распоряженіе, увѣдомляющее объ утвержденіи положенія и штата Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

(2 Іюня 1843 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Разсмотрѣвъ представленные Вашимъ Превосходительствомъ при донесеніи отъ 12 (24) Іюня 1841 года проекты положенія и штата Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ и сдѣлавъ въ оныхъ нѣкоторыя измѣненія, истекающія изъ существа самаго дѣла, по предварительномъ соглашеніи съ Г. Намѣстникомъ Царства Польскаго, я повергалъ сіи проекты на Высочайшее благоусмотрѣніе и утвержденіе.

z przeniesienia .	—	—	5,070
Na wynagrodzenia Nauczycieli zakładów naukowych w Warszawie, których przyzwania okaże się potrzeba dla egzaminu	—	—	200
Sekretarz	1	500	995
Adjunkt lub Kancellista	1	270	
Posługacz	1	135	
Stróż	1	90	
Stypendystów	6	75	450
Na przedpłatę pism peryodycznych.	—	—	180
Na opał, światło i potrzeby Kancellaryi	—	—	165
Ogół .	—	—	7,060

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Sergjusz Uwarow.*

N° 28.

Rozporządzenie, zawiadamiające o zatwierdzeniu ustawy i etatu szkoły Niemiecko-Russkiéj w Warszawie.

(d. 2 Czerwca 1843 roku.)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

Rozpatrzywszy nadesłane przez JW. Pana, przy przedstawieniu z dnia 12 (24) Czerwca roku 1842, projekta ustawy i etatu Niemiecko-Russkiéj szkoły w Warszawie, i poczyniwszy w nich niejakie zmiany, wynikające z saméj istoty przedmiotu, przedstawiłem takowe projekta, po uprzedniem skommunikowaniu się z Namiestnikiem Królestwa Polskiego, do sankcyi Najwyższéj.

Въ 31 день минувшаго Мая Государь Императоръ проекты сіи утвердить соизволилъ.

Сообщивъ о сей Высочайшей волѣ Его Свѣтлости и препроводивъ вмѣстѣ съ симъ засвидѣтельствованныя копіи съ положенія и штата помянутой школы къ Господину Министру Статсъ-Секретарю Царства Польскаго, для обнародованія оныхъ на основаніи существующихъ для того правилъ, нужнымъ считаю увѣдомить о томъ Ваше Превосходительство, съ тѣмъ, чтобы относительно обращенія въ Нѣмецко-Русскую школу одного изъ Варшавскихъ обводовыхъ училищъ, согласно примѣчанію къ Высочайше утвержденному штату оной, сдѣлано было надлежащее распоряженіе по окончаніи текущаго академическаго года.

С.-Петербургъ, 2 Іюня 1843 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ.*

№ 5,451.

№ 29.

Положеніе, росписаніе учебныхъ предметовъ и штатъ Высочайше установленной въ 1843 году Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

(31 Мая 1843 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„*Быть по сему*“.

Въ Царскомъ Селѣ, 31 Мая 1843 г.

Положеніе о Нѣмецко-Русской школѣ въ Варшавѣ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 1.

Въ намѣреніи доставить дѣтямъ поселенныхъ въ Царствѣ Польскомъ нѣмцевъ и русскихъ, средства къ пріобрѣтенію свѣдѣній, соотвѣтственныхъ потребностямъ и занятіямъ большей части сихъ жителей, учреждается въ Варшавѣ Нѣмецко-Русская кола.

Najjaśniejszy Cesarz raczył zatwierdzić projekta powyższe w dniu 31 zeszłego Maja.

Zawiadomiwszy o takowéj Woli Najwyższéj Jego Książęcą Mość, i przesławszy jednocześnie wierzytelne kopie ustawy i etatu wspomnionéj szkoły Ministrowi Sekretarzowi Stanu Królestwa Polskiego, dla podania ich do publicznéj wiadomości, na zasadzie istniejących w tym względzie przepisów, poczytuję za właściwe zawiadomić o tem JW. Pana, zastrzegając zarazem, aby w przedmiocie zreformowania jednéj z Warszawskich szkół powiatowych na szkołę Niemiecko-Russką, uczynione zostało, w zastosowaniu się do uwagi do Najwyżéj zatwierdzonego etatu tejże szkoły, odpowiednie rozporządzenie; po upływie bieżącego roku akademickiego.

St. Petersburg, d. 2 Czerwca 1843 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarow.*

Nr. 5,451.

N° 29.

Ustawa, rozkład przedmiotów i etat szkoly Niemiecko-Rossyjskiéj w Warszawie, Najwyżéj w roku 1843 zatwierdzonéj.

(d. 31 Maja 1843 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„*Ma być podług tego*“.

w Carskiem Siele, d. 31 Maja 1843 r.

Ustawa dla szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj w Warszawie.

Cel, ustanowienie i skład.

§ 1.

Celem ułatwienia dzieciom znaczniejszéj części osiadłych w Królestwie Polskiém niemców i rossyan, nabycia wiadomości odpowiednich potrzebom ich i zatrudnieniom, ustanowioną zostaje w Warszawie szkoła Niemiecko-Rossyjska.

§ 2.

Нѣмецко-Русская школа есть реальная, на степени уѣздныхъ училищъ.

§ 3.

Школа сія состоитъ подъ ближайшимъ надзоромъ Директора Варшавской губернской гимназіи, и въ вѣдѣніи Попечителя Варшавскаго учебнаго округа и Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 4.

Для непосредственнаго управленія школою и преподаванія въ оной учебныхъ предметовъ, назначаются: Инспекторъ, Законоучители: Православнаго, Римско-католическаго и Евангелическаго исповѣданій, и семь Учителей.

§ 5.

Попечитель округа, если признаетъ нужнымъ, можетъ, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, опредѣлить Почетнаго Инспектора Нѣмецко-Русской школы.

§ 6.

Штатный Инспекторъ школы назначается Попечителемъ округа, изъ лицъ, которыя, кромѣ основательнаго знанія нѣмецкаго и русскаго языковъ, имѣютъ свѣдѣнія и способности, необходимыя для управленія заведеніемъ сего рода.

§ 7.

Учители избираются и назначаются Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, изъ природныхъ нѣмцевъ и русскихъ, имѣющихъ соотвѣтственныя способности.

§ 8.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, Инспекторъ школы имѣетъ при себѣ писца.

Часть учебная.

§ 9.

Курсъ ученія въ Нѣмецко-Русской школѣ раздѣляется на четыре класса, и въ каждомъ продолжается по одному году.

§ 10.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50-ти учениковъ, то оный раздѣляется на два, или на три отдѣленія, по соразмѣрности.

§ 2.

Szkoła Niemiecko-Rossyjska jest realną w stopniu szkół powiatowych.

§ 3.

Szkoła ta zostaje pod bliższym dozorem Dyrektora gimnazyum gubernialnego Warszawskiego i pod zawiadywaniem okręgu naukowego Warszawskiego, oraz Rady Wychowania Publicznego.

§ 4.

Dla bezpośredniego zarządu szkołą i dawania w niéj nauk wyznaczeni zostają: Inspektor, Nauczyciele Religii dla wyznań Prawosławnego, Rzymsko-Katolickiego i Ewangelickiego, tudzież siedmiu innych Nauczycieli.

§ 5.

Kurator okręgu, jeżeli uzna tego potrzebę, mocen jest mianować Inspektora honorowego szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj. Mianowanie takowe ulega wszakże zatwierdzeniu Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 6.

Inspektor etatowy szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj mianowany jest przez Kuratora okręgu z pomiędzy osób, które oprócz gruntownéj znajomości języków niemieckiego i rossyjskiego, posiadają wiadomości i zdolności niezbędne do kierowania zakładem tego rodzaju.

§ 7.

Nauczycieli wybiera i mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, z pomiędzy rodowitych niemców i rossyan, mających odpowiednie kwalifikacye.

§ 8.

Do czynności biurowych, Inspektor szkoły mieć będzie dodanego Kancellistę.

Nauki.

§ 9.

Kurs nauk w Niemiecko-Rossyjskiéj szkole podzielony będzie na cztery klassy, i trwać ma w każdéj klassie przez rok jeden.

§ 10.

Skoro w jednéj klassie będzie nad 50 uczniów, klassa takowa podrozdzieloną zostanie na dwa lub trzy oddziały, podług potrzeby.

§ 11.

Въ Нѣмецко-Русской школѣ преподаются:

1) Законъ Божій, священная и церковная исторія, по подлежащимъ исповѣданіямъ;

2) русскій языкъ;

3) нѣмецкій языкъ;

4) ариѳметика съ бухгалтеріею, геометрія съ механикою, примѣненная къ промышленности;

5) свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики и химіи, совокупно съ технологіею;

6) популярная географія;

7) чистописаніе, рисованіе и черченіе;

8) церковное пѣніе.

§ 12.

Законъ Божій Православнаго исповѣданія, русскій языкъ и географія преподаются на русскомъ языкѣ, а прочіе предметы —на нѣмецкомъ.

§ 13.

Пріемъ учениковъ производится однажды въ годъ предъ началомъ учебнаго курса. Дозволяется и въ другое время принимать учениковъ, коль скоро они на испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной части курса. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать по нѣмецки или по русски, и знать четыре первыя ариѳметическія правила.

§ 14.

Плата за учениковъ опредѣляется три рубля семьдесятъ пять копѣекъ серебромъ въ годъ. Отъ взноса оной освобождаются дѣти бѣдныхъ родителей, представившіе о бѣдности своей свидѣтельства. Сіи свидѣтельства почитаемы будутъ дѣйствительными не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 15.

Ученіе въ школѣ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, на которую назначается одинъ мѣсяцъ.

§ 16.

Въ школѣ ученіе бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней. Всякій урокъ про-

§ 11.

W Niemiecko-Rossyjskiéj szkole wykładane będą:

1) Nauka Religii, historya święta i kościelna, podług wyznania, do którego uczniowie należą;

2) język rossyjski;

3) „ niemiecki,

4) arytmetyka z buchhalteryą, geometrya z mechaniką, zastosowana do przemysłu;

5) wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki i chemii wraz z technologią;

6) geografia popularna;

7) kalligrafia i rysunki;

8) śpiew kościelny.

§ 12.

Nauka Religii wyznania Prawosławnego i geografia, wykładane będą w języku rossyjskim, wszelkie inne przedmioty zaś w języku niemieckim.

§ 13.

Przyjmowanie uczniów będzie miało miejsce raz w roku, przed rozpoczęciem kursu naukowego. Dozwolonem zostaje przyjmować uczniów i w innym czasie, jeżeli przez egzamen udowodnią, że posiadają wiadomości dostateczne w części kursu już odbytéj. Wstępujący do pierwszej klassy winni umieć czytać i pisać po niemiecku lub po rossyjsku, i znać pierwsze cztery działania arytmetyki.

§ 14.

Opłata od uczniów ustanowioną zostaje w ilości trzy ruble siedmdziesiąt pięć kopiejek srebrem corocznie. Od uiszczania takowéj uwolnionemi będą dzieci ubogich rodziców, którzy stan ubóstwa swego należycie udowodnią. Świadectwa ubóstwa uznawane będą za dostateczne, jedynie przez Radę Wychowania Publicznego.

§ 15.

Lekcye w szkole Niemiecko-Rossyjskiéj dawane będą przez cały rok, z wyłączeniem czasu przeznaczonego na zwyczajne letnie wakacye, które trwać mają przez ciąg jednego miesiąca.

§ 16.

Lekcye wykładane będą codziennie oprócz niedzieli, oraz

должается одинъ часъ; такихъ уроковъ назначается въ день по пяти.

§ 17.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи для каждаго числа уроковъ, начальство школы руководствуется приложенною у сего таблицею подъ буквою *А.* Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 18.

По окончаніи годичнаго курса, до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Директора губернской гимназіи, Инспекторовъ: Почетнаго и Штатнаго. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, ученики переводятся въ высшіе классы; при чемъ отличнѣйшіе прилежаніемъ и благонравіемъ награждаются книгами, или похвальными листами. Въ каждомъ классѣ, смотря по числу учащихся, раздается не болѣе двухъ или трехъ наградъ.

§ 19.

Послѣ испытаній, назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстныя начальства и родители обучающихся въ школѣ. На семъ актѣ Учители и ученики читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя, провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы, и раздаются окончившимъ ученіе свидѣтельства, и отличившимся награды.

§ 20.

Въ Нѣмецко-Русской школѣ, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должно быть собраніе потребныхъ и полезныхъ книгъ для чтенія, какъ учащихся, такъ и Учителей, преимущественно на русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ.

§ 21.

Библіотеку школы имѣетъ въ вѣдѣніи своемъ одинъ изъ Учителей по назначенію Инспектора.

Обязанности Инспекторовъ и Учителей.

§ 22.

Штатный Инспекторъ есть непосредственный начальникъ Нѣмецко-Русской школы.

dni świątecznych i oznaczonych w tabelli. Każda lekcya trwa przez ciąg godziny; lekcyj podobnych będzie dziennie po pięć.

§ 17.

Przy rozkładzie przedmiotów naukowych i naznaczeniu liczby lekcyj dla każdego z nich, Zwierzchność szkoły stosować się będzie do tablicy obok pod lit. *A*, załączonéj. Wszelkie odstąpienie od takowéj dozwoloném jest nie inaczéj, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 18.

Po ukończeniu kursu rocznego aż do wakacyj letnich, uczniowie wszystkich klass składać będą egzamina, w obecności Dyrektora gimnazyum gubernialnego, Inspektorów: honorowego i etatowego. Uczniowie przechodzą do wyższych klass podług postępów swych w naukach; przyczém, celujący pilnością i dobremi obyczajami otrzymywać będą nagrody w książkach lub listach pochwalnych. W każdéj klassie, stosownie do liczby uczniów, rozdawanych będzie nie więcéj nad dwie lub trzy nagrody.

§ 19.

Po egzaminach, naznaczony być winien dzień aktu uroczystego, na który w szczególności zaproszone zostaną władze miejscowe i rodzice uczniów szkoły. Na akcie tym, czytane będą przez Nauczycieli i uczniów prace ich, poprzednio zatwierdzone, prócz tego ogłaszane będą nazwiska tych, którzy zasłużyli na promocyą do wyższych klass, i wydawane zostaną świadectwa kończącym nauki, celującym zaś nagrody.

§ 20.

W szkole Niemiecko-Rossyjskiéj, oprócz pomocy dla wykładu nauk niezbędnych, powinien znajdować się i zbiór książek potrzebnych i użytecznych do czytania tak dla uczniów jak i Nauczycieli, a w szczególności w językach rossyjskim i niemieckim.

§ 21.

Biblioteką szkoły zarządza jeden z Nauczycieli, wyznaczony przez Inspektora.

Obowiązki Inspektorów i Nauczycieli.

§ 22.

Inspektor etatowy jest bezpośrednim Naczelnikiem szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

§ 23.

Обязанности Почетнаго и Штатнаго Инспекторовъ, а равно и Учителей Нѣмецко-Русской школы суть одинакія съ соотвѣтствующими имъ званіями въ уѣздныхъ училищахъ.

§ 24.

Штатный Инспекторъ, обучающіе Закону Божію, и прочіе Учители собираются ежемѣсячно для общаго совѣщанія на основаніи § 74 Устава гимназій, уѣздныхъ и первоначальныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

Хозяйственная часть.

§ 25.

Правила, предписанныя для завѣдыванія хозяйственною частію уѣздныхъ училищъ, относятся и къ Нѣмецко-Русской школѣ.

Общія правила и преимущества Нѣмецко-Русской школы.

§ 26.

Нѣмецко-Русская школа пользуется всѣми правами и преимуществами, предоставленными уѣзднымъ училищамъ Варшавскаго учебнаго округа.

О благотворителяхъ Нѣмецко-Русской школы.

§ 27.

Правила Устава гимназій, уѣздныхъ и первоначальныхъ училищъ, относящіяся къ благотворителямъ учебныхъ заведеній, распространяются и на благотворителей Нѣмецко-Русской школы.

Объ усовершенствованіи состоянія Нѣмецко-Русской школы.

§ 28.

Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія, по своему усмотрѣнію и по мѣрѣ надобности, можетъ, на будущее время, вводить въ курсъ ученія и во внутреннее образованіе Нѣмецко-Русской школы измѣненія и дополненія, кои окажутся необходимыми на опытѣ; о чемъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа предварительно испрашиваетъ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Сергій Уваровъ.*

§ 23.

Obowiązki Inspektorów, honorowego i etatowego, równie jak i Nauczycieli szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj, są jednakowe z odpowiedniemi im posadami w szkołach powiatowych.

§ 24.

Inspektor etatowy, Nauczyciele Religii i inni Nauczyciele, zbierają się co miesiąc dla wspólnéj narady, stosownie do § 74-go Ustawy dla gimnazyów i szkół powiatowych i elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

Administracya ekonomiczna.

§ 25.

Przepisy, postanowione dla administracyi ekonomicznéj w szkołach powiatowych, rozciągają się i do szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

Ogólne prawa, przepisy i prerogatywy szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

§ 26.

Niemiecko-Rossyjska szkoła używa wszelkich praw i prerogatyw nadanych szkołom powiatowym okręgu naukowego Warszawskiego.

O dobroczyńcach szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

§ 27.

Prawidła zawarte w ustawie dla gimnazyów i szkół powiatowych, tudzież elementarnych, tyczące się dobroczyńców tychże naukowych zakładów, rozciągnięte zostają i do dobroczyńców szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

O udoskonaleniu stanu szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj.

§ 28.

Rada Wychowania Publicznego może, podług swego uznania i w miarę potrzeby, wprowadzać na przyszłość do kursu nauk i do wewnętrznéj organizacyi szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj, zmiany i uzupełnienia, jakie okażą się niezbędnemi w doświadczeniu; o czém Kurator okręgu naukowego Warszawskiego przedstawia poprzednio do decyzyi Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Uwarow.*

Приложеніе 1-е къ № 29-му.

(*Лит. А.*)

Росписаніе учебныхъ предметовъ и часовъ для преподаванія оныхъ въ Нѣмецко-Русской школѣ въ Варшавѣ.

№	Предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ I.	II.	III.	IV.	Общее число часовъ
1	Законъ Божій и священная исторія по Православному исповѣданію. Законъ Божій и священная исторія по Римско-католическому исповѣданію. Законъ Божій и священная исторія по Евангелическому исповѣданію.	3	3	2	2	10
2	Русскій языкъ	5	5	5	5	20
3	Нѣмецкій языкъ . . .	5	5	5	5	20
4	Популярная географія . .	2	2	1	1	6
5	Ариѳметика съ бухгалтеріею и геометрія съ механикою, примѣненная къ промышленности	5	6	6	6	23
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики и химіи съ соединеніемъ съ технологіею .	3	3	3	4	13
7	Чистописаніе. . . .	4	3	3	2	12
8	Рисованіе	3	3	5	5	16
	Всего	30	30	30	30	120

Примѣчаніе 1. Законъ Божій по всѣмъ исповѣданіямъ преподается въ одно и то же время.

2. Церковное пѣніе преподается въ свободные отъ уроковъ часы.

3. Для уравненія между Преподавателями числа уроковъ изъ 23 часовъ, назначенныхъ по математическимъ предметамъ, 5 часовъ въ недѣлю имѣетъ преподавать Учитель естественныхъ наукъ, которому, безъ сомнѣнія, должны быть извѣстны и математическіе предметы.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ.*

1-szy Annex do Nr. 29-go.

(*Lit. A.*)

ROZKŁAD PRZEDMIOTÓW WYKŁADANYCH W SZKOLE NIEMIECKO-ROSSYJSKIÉJ W WARSZAWIE, TUDZIEŻ GODZIN DLA WYKŁADÓW PRZEZNACZONYCH.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu w klassach				Liczba ogólna godzin
		I.	II.	III.	IV.	
1	Religia i historya święta podług wyznania Prawosławnego . Religia i historya święta podług wyznania Rzymsko-Katolickiego . . . . . Religia i historya święta podług wyznania Ewangelickiego .	3	3	2	2	10
2	Język rossyjski . . .	5	5	5	5	20
3	,, niemiecki . . .	5	5	5	5	20
4	Geografia popularna . . .	2	2	1	1	6
5	Arytmetyka, z buchhalteryą i geometrya z mechaniką, zastosowana do przemysłu . . .	5	6	6	6	23
6	Wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki i chemii, połączonéj z technologiją . . .	3	3	3	4	13
7	Kalligrafia	4	3	3	2	12
8	Rysunki	3	3	5	5	16
	Ogółem .	30	30	30	30	120

Uwaga 1. Religia we wszelkich wyznaniach wykładaną będzie w jedne i też same godziny.

2. Śpiew kościelny dawany będzie w chwili wolnéj od lekcyj.

3. Dla zrównania pomiędzy Nauczycielami liczby lekcyj z 23-ch godzin przeznaczonych na przedmioty matematyczne, pięć w tydzień wykładać powinien Nauczyciel nauk przyrodzonych, któremu bez wątpienia obce nie będą i przedmioty matematyczne.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *Uwarów.*

Приложенie 2-е къ № 29-му.

На подлинномъ Собтвенною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“*.

С.-Петербургъ, Мая 31 дня 1843 года.

Штатъ Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

Статьи расходовъ		Руб. сер. въ годъ
а) *Жалованье.*		
Инспектору		600
Законоучителямъ	Православнаго исповѣданія	270
	Римско-католическаго исповѣданія	270
	Евангелическаго исповѣданія	270
Учителямъ	Русскаго языка	450
	Нѣмецкаго языка	360
	Математическихъ наукъ	300
	Естественныхъ наукъ	270
	Географіи	270
	Рисованія и чистописанія	270
	Пѣнія	90
б) *Канцелярія и услуга.*		
Писцу и смотрителю дома		90
Сторожу		60
в) *Другія надобности.*		
На экстраординарные расходы		30
На отопленіе и освѣщеніе		120
	Итого	3,720

На покрытіе показанныхъ въ семъ штатѣ издержекъ, назначается штатная сумма предполагаемаго къ упраздненію одного Варшавскаго уѣзднаго училища 3,382 р. 50 коп. сер., недостающее за тѣмъ количество 337 руб. 50 коп. сер. имѣетъ быть пополнено изъ общихъ экстраординарныхъ суммъ Варшавскаго округа.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ.*

2-gi Annex do Nr. 29-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego"*.
St. Petersburg, d. 31 Maja 1843 roku.

Etat szkoły Niemiecko-Rossyjskiéj w Warszawie.

Artykuły wydatków		Rub sreb. rocznie
a) *Płace.*		
Inspektorowi		600
Nauczycielom Religii	Wyznania Prawosławnego . .	270
	„ Rzymsko-Katolickiego.	270
	„ Protestanckiego . .	270
Nauczycielom	Języka rossyjskiego . . .	450
	„ niemieckiego . . .	360
	Nauk matematycznych . .	300
	„ przyrodzonych . .	270
	Geografii	270
	Rysunku i kalligrafii . . .	270
	Śpiewu	90
b) *Kancellarya i posługa.*		
Kancelliście i dozorcy domu		90
Stróżowi		60
c) *Inne przedmioty.*		
Na wydatki nadzwyczajne		30
Na opał i oświecenie		120
	Ogół .	3,720

Na pokrycie wydatków, w niniejszym etacie wyszczególnionych, wyznaczoną jest summa etatowa zwinąć się mającéj jednéj ze szkół powiatowych Warszawskich, wynosząca 3,382 rs. 50 k., resztujące zaś 337 rs. 50 k., pobrane będą z funduszów nadzwyczajnych ogólnych okręgu Warszawskiego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *Uwarow*.

№ 30.

Объ учрежденіи реальныхъ училищъ.

(27 Марта 1845 года.)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Изъ предложеній моихъ отъ 6 Іюня и 31 Октября протекшаго года, за №№ 770 и 10,312, Вашему Превосходительству извѣстны, какъ мысли мои относительно усиленія реальнаго обученія въ Царствѣ Польскомъ, такъ и сношенія по сему предмету съ Г. Намѣстникомъ Царства. По ближайшемъ обсужденіи этого дѣла съ Его Свѣтлостію въ С.-Петербургѣ и представленіи онаго на Высочайшее благоусмотрѣніе, въ 21 день сего Марта Высочайше повелѣно:

а) число уѣздныхъ училищъ, служащихъ приготовительными заведеніями для гимназій, уменьшить до дѣйствительной въ оныхъ потребности, съ тѣмъ, чтобы прочія преобразованы были въ реальныя, съ направленіемъ техническимъ или агрономическимъ, смотря по обстоятельствамъ мѣстности;

б) уменьшить также число существующихъ нынѣ филологическихъ гимназій такъ, чтобы въ каждой губерніи, исключая Варшавской, было не болѣе одной такой гимназіи. Вмѣсто же упраздненныхъ, учредить высшія реальныя заведенія, преимущественно въ Калишѣ, Кельцахъ или Седльцахъ, и

в) училищную плату за обученіе въ филологическихъ гимназіяхъ и уѣздныхъ училищахъ вообще возвысить, дѣлая исключеніе изъ сего правила только для дѣтей бѣдныхъ дворянъ и чиновниковъ, и не распространяя онаго на тѣхъ, кои нынѣ находятся въ помянутыхъ учебныхъ заведеніяхъ, въ реальныхъ же учебныхъ заведеніяхъ уменьшить помянутую плату, сколько будетъ возможно.

Въ исполненіе сей Высочайшей воли, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство предложить Совѣту Народнаго Просвѣщенія:

№ 30.

O otwarciu szkół realnych.

(d. 27 Marca 1845 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim okręgiem naukowym.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Z odezw moich z datt 6 Czerwca i 31 Października r. z. za Nr. 770 i 10,312, wiadome są JW. Panu tak zamiar mój rozszerzenia zakresu nauk w zakładach realnych Królestwa Polskiego, jak również i korrespondencya w tym względzie z Namiestnikiem Królestwa przeprowadzona. Po bliższem rozpatrzeniu tego przedmiotu z Jego Książęcą Mością w St. Petersburgu, i przedstawieniu takowego do NAJWYŻSZÉJ decyzyi, w dniu 21 Marca r. b NAJWYŻÉJ rozkazano:

a) liczbę powiatowych szkół, które były przygotowawczemi zakładami do gimnazyów ograniczyć do koniecznéj potrzeby, przy czem stanowi się, aby pozostałe szkoły przeorganizowane były na realne z kierunkiem technicznym lub agronomicznym, stosownie do miejscowych wymagań;

b) zmniejszyć również liczbę istniejących dziś filologicznych gimnazyów, tak iżby w każdéj gubernii wyjąwszy Warszawskiéj, było nie więcéj nad jedno podobne gimnazyum. W miejsce zaś zamkniętych, otworzyć wyższe realne zakłady, szczególniéj zaś w Kaliszu, Kielcach lub Siedlcach;

c) wpis szkolny w filologicznych gimnazyach i szkołach powiatowych w ogóle podwyższyć, czyniąc wyjątek z ogólnego prawidła jedynie dla dzieci biednéj szlachty i urzędników, i nie rozciągając zasady téj na tych, którzy obecnie kształcą się już w tych zakładach, w realnych zaś naukowych zakładach zmniejszyć pomieniony wpis, o ile będzie możliwem.

W wykonaniu téj NAJWYŻSZÉJ woli, mam zaszczyt prosić JW. Pana o polecenie Radzie Wychowania Publicznego:

1) войти въ соображеніе, которыя изъ нынѣшнихъ уѣздныхъ училищъ необходимо оставить въ настоящемъ видѣ, для приготовленія учениковъ къ поступленію въ гимназіи, и которыя изъ нихъ, по мѣстнымъ обстоятельствамъ, слѣдуетъ преобразовать въ реальныя, какое дать послѣднимъ направленіе, и не окажется ли надобности назначить для учрежденія тѣхъ или другихъ пунктовъ;

2) руководствуясь новымъ распредѣленіемъ губерній Царства, составить предположеніе о примѣненіи къ оному состава Дирекцій учебнаго округа, такъ, чтобы въ каждой Дирекціи, исключая Варшавской, было не болѣе одной филологической гимназіи, которой были бы подчинены всѣ однородныя съ нею общія и частныя учебныя заведенія губерніи;

3) обсудить, которыя изъ остающихся за тѣмъ четырехъ филологическихъ гимназій слѣдуетъ преобразовать въ высшія реальныя заведенія и какое нужно дать имъ направленіе соотвѣтственно мѣстности городовъ, преимущественно для ихъ учрежденія предназначенныхъ, а также не полезно ли было бы подвергнуть сему преобразованію Щебржешинскую гимназію, которая состоитъ въ центрѣ народонаселенія исключительно земледѣльческаго;

4) при разсмотрѣніи сихъ предметовъ имѣть въ виду возможное сокращеніе денежныхъ издержекъ, не оставляя, безъ особенной надобности, тѣхъ мѣстъ, гдѣ уже состоятъ училищныя зданія. Въ случаѣ необходимости возведенія новыхъ, или починки старыхъ зданій, для помѣщенія реальныхъ заведеній, распорядиться о составленіи, узаконеннымъ въ Царствѣ порядкомъ, смѣтъ и плановъ. Что касается до предстоящихъ по сей части издержекъ, то они будутъ удовлетворяемы, по мѣрѣ возможности, изъ особой Высочайше предназначенной въ мое распоряженіе суммы;

5) заняться начертаніемъ росписанія предметовъ, предполагаемыхъ къ преподаванію въ помянутыхъ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ заведеніяхъ, а также и соотвѣтствующихъ онымъ штатовъ, стараясь по возможности не выходить изъ общаго итога суммъ, отпускаемыхъ нынѣ на подлежащія преобразованію учебныя заведенія;

6) обратить вниманіе на порядокъ управленія вновь учреж-

1) aby taż Rada zbadała, które z dziś istniejących szkół powiatowych winny koniecznie być pozostawione w obecnym kierunku, dla przygotowania młodzieży do dalszych nauk w gimnazyach, a które z takowych, stosownie do miejscowych okoliczności, należy przeorganizować na realne; jaki nadać tym ostatnim kierunek, i czy nie zajdzie potrzeba dla otwarcia tak pierwszych jako i drugich zakładów wyznaczyć inne miejscowości;

2) zapatrując się na nowy podział gubernii w Królestwie, przygotować odpowiedni do tego projekt, co do ilości Dyrekcyj naukowych, tak, żeby w każdéj Dyrekcyi, wyjąwszy Warszawskiéj, było nie więcéj jak jedno gimnazyum filologiczne, któremu by były podwładne wszystkie odpowiednie onemu ogólne i prywatne zakłady naukowe w gubernii;

3) rozważyć, które z pozostałych czterech filologicznych gimnazyów należy przekształcić na wyższe realne zakłady, i jaki nadać im kierunek, stosownie do miejscowości, w których naznaczono otwarcie takowych, a również czy nie korzystnie by było, przeorganizować gimnazyum w Szczebrzeszynie, które znajduje się w punkcie środkowym ludności, wyłącznie trudniącéj się rolnictwem;

4) przy rozważaniu tego przedmiotu, mieć na względzie, mniejszenie o ile możność dozwoli wydatków, nie pomijając, bez koniecznéj potrzeby, tych miejsc, gdzie istnieją już budowle szkolne. W wypadku konieczności budowania nowych lub reparacyi starych budowli, dla pomieszczenia realnych zakładów, polecić sporządzić anszlagi i plany stosownie z istniejącemi na to przepisami w Królestwie. Co się zaś tycze wydatków na ten cel potrzebnych, to takowe będą zaspokojone z osobnego funduszu przeznaczonego z woli Najwyższéj do mego rozporządzenia;

5) zająć się nakreśleniem programmatu przedmiotów, które mają być wykładane w oznaczonych wyższych i powiatowych realnych zakładach, a także i sporządzeniem odpowiednich etatów, starając się aby te nie przewyższały ogólnéj cyfry summ, obecnie wydatkowanych na zakłady, ulegające nowéj organizacyi;

6) zwrócić uwagę na sposób zarządu nowo otworzyć się ma-

даемыми реальными заведеніями, обдумавъ рачительно, удобнѣе ли подчинить оныя общему завѣдыванію губернскихъ Дирекцій, или же устроить отдѣльное управленіе, сосредоточивающееся по технической части въ Варшавской реальной гимназіи, а по агрономической—въ институтѣ сельскаго хозяйства и лѣсоводства;

7) разсудить, въ какой степени можетъ быть возвышена училищная плата въ филологическихъ учебныхъ заведеніяхъ и уменьшена въ реальныхъ, принявъ притомъ за правило, чтобы освобожденіе отъ сей платы производилось съ крайнею осмотрительностію, и по строгомъ разсмотрѣніи, слѣдуетъ ли освобождать ученика отъ всей платы, или только отъ извѣстной части оной. Желательно, чтобы, при семъ случаѣ, обращено было вниманіе на мѣстность учебныхъ заведеній, и

8) такъ какъ съ преобразованіемъ филологическихъ учебныхъ заведеній, въ реальныя долженъ измѣниться отчасти и составъ Учителей, то сдѣлать соображенія:

a) которые изъ филологическихъ Учителей могутъ быть употреблены въ реальныхъ заведеніяхъ и которые изъ нихъ останутся за штатомъ;

b) не предстоитъ ли возможности обезпечить участь послѣднихъ, опредѣленіемъ срока, къ которому они должны приготовиться къ новому поприщу, или же назначеніемъ имъ пенсій и денежныхъ пособій на общемъ основаніи объ упраздняемыхъ мѣстахъ; причемъ конечно слѣдовало бы воспользоваться случаемъ къ увольненію лицъ малоспособныхъ и замѣченныхъ въ безпокойномъ или предосудительномъ поведеніи; и

c) имѣются ли въ виду въ достаточномъ числѣ Учители реальныхъ предметовъ, и не могутъ ли быть употреблены для сего воспитанники высшихъ классовъ Варшавской реальной гимназіи.

Само собою разумѣется, что предполагаемыя преобразованія будутъ совершаться постепенно, по мѣрѣ усмотрѣнной возможности; не менѣе того, я считаю необходимымъ, чтобы Совѣтъ приступилъ немедленно къ составленію общаго по сей части плана, съ указаніемъ въ немъ и той постепенности, съ которою Высочайшая воля имѣетъ быть приведена въ исполненіе, дабы по

jących realnych zakładów, gruntownie zbadawszy, czy korzystniéj będzie oddać takowe pod zarząd Dyrekcyj gubernialnych, czy też urządzić oddzielny zarząd, co do części technicznéj w realnem Warszawskiem gimnazyum, a co do gospodarczéj, w instytucie gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa;

7) postanowić w jakim stosunku może być podwyższony wpis szkolny w filologicznych zakładach, a zmniejszony w realnych, przyjąwszy koniecznie za zasadę, aby uwolnienie od tego wpisu czynione było ze szczególną oględnością, po należytem zbadaniu, czy ucznia należy uwolnić od całego wpisu czy też od części tylko. Pożądane jest, aby tu była zwrócona uwaga, na miejscowość zakładów naukowych, i,

8) ponieważ z organizacyą filologicznych zakładów na realne, powinien zmienić się w części i komplet Nauczycieli, przeto należy przygotować wnioski:

a) którzy z Nauczycieli filologicznych mogą być użyci do wykładu w realnych zakładach, a którzy z takowych zostaną bez posad;

b) czy nie ma możności, zabezpieczyć los tych ostatnich przy oznaczeniu terminu, w ciągu którego Nauczyciele ci mogliby się przygotować do innego powołania, lub też czy należy naznaczyć im pensye i wsparcia pieniężne na ogólnych zasadach o znoszonych posadach; koniecznem jest skorzystać z przedstawiającéj się sposobności, aby uwolnić indywidua mało zdolne i podlegające zarzutom pod względem postępowania;

c) czy można liczyć na komplet Nauczycieli przedmiotów realnych, i czy nie mogą być użyci do tego wychowańcy wyższych klass Warszawskiego realnego gimnazyum.

Samo przez się rozumie się, że projektowane przekształcenia będą się odbywać stopniowo, według przedstawiającéj się możności, nie mniéj zaś uważam za rzecz konieczną, aby Rada Wychowania zajęła się bezzwłocznie ułożeniem w tym celu projektu, z określeniem stopniowéj reorganizacyi, za pomocą któréj ma być wprowadzona w wykonanie Najwyższa wola, a to dla tego, ażeby za przybyciem mojem do Warszawy w Czerwcu r. b.

прибытіи моемъ въ Варшаву въ Іюнѣ сего года, всѣ вышеприведенныя статьи могли быть разсмотрѣны и рѣшены окончательно.

Признавая полезнымъ, чтобы въ сужденіяхъ Совѣта по вышеозначеннымъ предметамъ, принимали участіе извѣстные опытностію и образованіемъ своимъ Гг. Директоры: Варшавской реальной гимназіи и Маримонтскаго института, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство предложить имъ присутствовать въ Совѣтѣ по означеннымъ дѣламъ на правѣ дѣйствительныхъ членовъ.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1845 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ.*

№ 3,167.

№ 31.

Утвержденіе инструкцій для преподаванія учебныхъ предметовъ въ реальныхъ училищахъ.

(31 Іюля 1845 года.)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

При представленіяхъ отъ 26 Іюля (7 Августа) и 28 Іюля (9 Августа) сего года, за №№ 6,540 и 6,573, Ваше Превосходительство приложили разсмотрѣнныя Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія и одобренныя имъ временныя инструкціи для преподаванія учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ и высшихъ учебныхъ заведеніяхъ и проектъ росписанія учебныхъ предметовъ по часамъ въ сихъ же заведеніяхъ.

Имѣя въ виду, что на принятыхъ въ засѣданіи Совѣта Народнаго Просвѣщенія 27 Іюля (8 Августа) сего года основаніяхъ, введеніе реальнаго обученія должно быть производимо лишь постепенно, и нынѣ предстоитъ только открытіе преподаванія нѣкоторыхъ реальныхъ предметовъ въ опредѣленныхъ для того классахъ, я предоставляю себѣ окончательно утвердить вышеозначенные проекты по ближайшемъ разсмотрѣніи ихъ въ подробности. Между тѣмъ для приступа къ дѣлу безъ остановки,

wszystkie wyżéj oznaczone projekty, mogły być rozpatrzone i ostatecznie zadecydowane

Uważając za korzystne, aby w naradach przedmiotu tego dotyczących, brali udział znani z wysokiego swego wykształcenia i doświadczenia PP. Dyrektorowie Warszawskiego realnego gimnazyum i instytutu w Marymoncie, mam honor prosić JW. Pana o zawezwanie ich do zasiadania przy naradach w téj mierze, w Radzie Wychowania odbywać się mających, na prawach rzeczywistych Członków tejże Rady.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1845 roku.

Minister Oświecenia Publicznego, (podpisano) *Uwarow.*

Nr. 3,167.

N° 31.

O zatwierdzeniu instrukcyj do wykładania nauk w szkołach realnych.

(d. 31 Lipca 1845 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim naukowym okręgiem.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Przy przedstawieniach z dnia 26 Lipca (7 Sierpnia) i 28 Lipca (9 Sierpnia) r. b. za Nr. 6,540 i 6,573, JW. Pan załączyłeś rozpatrzone przez Radę Wychowania Publicznego i przyjęte przez takową czasowe instrukcye co do wykładu nauk w szkołach powiatowych realnych i wyższych zakładach naukowych, tudzież projekt rozkładu godzin w tychże zakładach.

Ponieważ według przyjętych na posiedzeniu Rady Wychowania Publicznego w dniu 27 Lipca (8 Sierpnia) r. b. zasad, wprowadzenie nauk realnych ma być stopniowe, i obecnie zamiarem jest tylko otwarcie wykładu niektórych przedmiotów realnych w oznaczonych na to klassach; przeto stanowcze zatwierdzenie tych projektów pozostawiam sobie, po bliższem rozpatrzeniu takowych w szczegółach. Niezależnie zaś od tego, celem bez-

разрѣшаю Ваше Превосходительство при открытіи преподаванія реальныхъ наукъ по мѣрѣ надобности сообразоваться съ этими проектами и сдѣлать какія нужно будетъ распоряженія, на основаніи заключающихся въ нихъ предположеній.

Варшава, 31 Іюля 1845 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ.*

№ 32.

Временныя программы преподаванія наукъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

(1845 года.)

1) *Законъ Божій.*

Законъ Божій будетъ преподаваться временно по программѣ, утвержденной для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

2) *Польскій языкъ.*

Въ преподаваніи польскаго языка учащій долженъ придерживаться программы, предписанной для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій, съ тѣмъ однакожъ, чтобы не входить въ подробности и исключенія грамматическія, но, изложивъ главныя основанія языка, болѣе всего занимать учениковъ чтеніемъ книгъ, особенно нравственнаго и техническаго содержанія, и, кромѣ того, письменными упражненіями. Прочитавъ съ учениками отрывокъ или цѣлую образцовую статью, учащій заставитъ ихъ повторять прочитанное изустно или письменно.

Письменныя упражненія должны начинаться съ упражненій грамматическихъ и переходить постепенно, соотвѣтственно классу и способностямъ учениковъ, къ описаніямъ, повѣствованіямъ, разговорамъ, запискамъ, письмамъ, прошеніямъ, реестрамъ, контрактамъ. Вообще Преподаватель долженъ пріучать къ роду сочиненій, которыя могутъ быть всего нужнѣе въ практической жизни. Сочиненія учениковъ Преподаватель будетъ разсматривать дома и важнѣйшіе въ нихъ недостатки разбирать въ классѣ вмѣстѣ съ учениками. Разсматривая сочиненія, Учитель долженъ обращать вниманіе не

zwłocznego rozpoczęcia kursów, dozwalam JW. Panu, przy zaczęciu wykładów realnych, stosownie do potrzeby, polecić stosować się do tych projektów i wydać potrzebne w miarę uznania rozporządzenia, w duchu zasad temiż projektami objętych.

Warszawa, d. 31 Lipca 1845 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarow*.

N° 32.

Instrukcye tymczasowe do wykładu nauk w szkołach powiatowych realnych.

(1845 r.)

1) Do nauki Religii.

Nauka Religii wykładaną będzie tymczasowie wedle instrukcyi dotychczasowéj, przepisanéj dla szkół powiatowych i gimnazyalnych.

2) Do języka polskiego.

W wykładzie języka polskiego Nauczyciel trzymać się będzie instrukcyi dotychczasowéj dla szkół powiatowych i gimnazyalnych, z tem jednak zastrzeżeniem, ażeby się nie wdawał w szczegóły, drobiazgi i wyjątki grammatyczne; lecz po wyłożeniu zasad ogólnych języka, żeby jak najwięcéj zajmował uczniów czytaniem, mianowicie książek treści moralnéj i technicznéj, tudzież ćwiczeniami piśmiennemi.

Czytając z uczniami jakie wyimki lub wzory, każe im to, co z nimi przeczyta, powtarzać już ustnie, już na piśmie.

Ćwiczenia piśmienne zacznie od ćwiczeń grammatycznych, następnie przechodzić będzie stopniowo, stosownie do klassy i usposobienia uczniów, do opisów, powieści, rozmów, biletów, listów, próśb, regestrów, kontraktów. W ogólności wprawiać ich będzie w te rodzaje pisma, jakie im w życiu praktyczném mogą być najpotrzebniejsze.

Ćwiczenia przeglądać i poprawiać będzie w domu, a potém ważniejsze uchybienia w nich rozbierać ma razem z uczniami w szkole.

только на изложеніе предмета, связь мыслей, но и на правописаніе и даже на почеркъ; ибо, къ сожалѣнію, часто случается, что ученики, кончившіе курсъ наукъ, не только не въ состояніи хорошо выражать своихъ мыслей, но даже не умѣютъ писать правильно и хорошимъ почеркомъ. Теоріи слога Учитель излагать не будетъ; впрочемъ онъ обязанъ будетъ дѣлать свои замѣчанія при разсмотрѣніи сочиненій.

3) *Русскій языкъ.*

Въ преподаваніи русскаго языка въ реальныхъ училищахъ Учитель придерживается вообще програмы, предписанной по русскому языку Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія для училищъ Царства Польскаго, съ тѣмъ только различіемъ, что изложенію своему даетъ по преимуществу направленіе практическо-техническое, соображаясь съ главнымъ предназначеніемъ школы. Съ этою цѣлью онъ, во 1-хъ, проходитъ грамматику исключительно практически, не касаясь теоретическихъ опредѣленій, которыя ученики его, сколько имъ это нужно, узнаютъ отъ Преподавателя языка польскаго, и посредствомъ изустнаго разговора, чтенія, переводовъ и письменныхъ упражненій, старается ознакомить ихъ съ свойствами русскаго языка; во 2-хъ, сообщаетъ въ особенности слова и выраженія, имѣющія отношеніе къ техническимъ предметамъ, преподаваемымъ въ школѣ; въ 3-хъ, кромѣ чтенія разныхъ отрывковъ въ родѣ повѣствовательномъ, описательномъ и дидактическомъ, читаетъ съ учениками статьи техническія, что имѣетъ также въ виду и въ письменныхъ упражненіяхъ, для которыхъ, кромѣ предметовъ общихъ, избираетъ по преимуществу предметы технологическіе и, сверхъ того, знакомитъ учениковъ съ разными формами и составленіемъ дѣловыхъ бумагъ, коммерческихъ писемъ, векселей, росписокъ, контрактовъ и т. д., сообразно съ главнымъ направленіемъ и цѣлью школы. Что касается учебниковъ и другихъ книгъ, нужныхъ при преподаваніи, то какъ Учитель, такъ и ученики руководствуются до времени, пока не сдѣланы будутъ необходимыя въ этомъ отношеніи перемѣны, тѣми же сочиненіями, которыя, по предписанію начальства, употребляются въ другихъ училищахъ Царства Польскаго и показаны въ вышеупомянутой программѣ. Впрочемъ, сверхъ этихъ книгъ, Учители могутъ еще пользоваться:

Uważać zaś w ćwiczeniach powinien nietylko na wykład rzeczy, na związek myśli, ale nadto na ortografiją i samo pismo; jest bowiem rzeczą smutną, że uczniowie częstokroć po ukończeniu szkół, nie tylko porządnie wyłożyć i wysłowić swoich myśli, ale nawet czytelnie, kształtnie i ortograficznie pisać nie umieją. Teoryi stylu wykładać Nauczyciel nie będzie, lecz uwagi stosowne czynić ma przy poprawianiu ćwiczeń.

3) *Język rossyjski.*

Przy wykładzie języka rossyjskiego w szkołach realnych, Nauczyciel trzyma się w ogólności programmu języka rossyjskiego, przez Ministeryum Oświecenia dla szkół Królestwa Polskiego przepisanego, z tą tylko różnicą, że wykładowi swemu nadaje więcéj kierunek praktyczno-techniczny, stosując się do głównego przeznaczenia szkoły. W takowym więc celu: po 1-sze, przechodzi grammatykę tylko praktycznie, unikając określeń teoretycznych, których uczniowie, o ile im to potrzebne, nauczą się od wykładającego język polski; i za pomocą rozmowy, czytania, tłómaczenia i ćwiczeń na piśmie, stara się ich oznajomić z własnościami języka rossyjskiego; po 2-gie, najwięcéj przytacza słowa i wyrażenia, zostające w styczności z technicznemi przedmiotami, wykładanemi w szkole; po 3-cie, oprócz różnych wyjątków rodzaju powieściowego, opisowego i dydaktycznego, czyta z uczniami artykuły techniczne, co również ma na celu w ćwiczeniach pisanych, dla których, prócz ogólnych materyj, naznacza jeszcze wyłącznie technologiczne; nadto oznajmia uczniów z różnemi formami i sposobami układania pism rządowych, kupieckiéj korrespondencyi, weksli, likwidacyj, kontraktów i t. d., stosownie do głównego dążenia i celu szkoły. Co się tycze książek elementarnych i innych do wykładu potrzebnych, to tak Nauczyciel jak i uczniowie, do czasu póki nie nastąpi w tym względzie konieczna odmiana, mają trzymać się książek, jakie są używane po innych szkołach Królestwa Polskiego, z polecenia zwierzchności, i które wskazane są w wyż pomienionym programmie. Nakoniec, prócz tych dzieł, Nauczyciele mogą jeszcze używać terminologicznego słownika

опытомъ терминологическаго словаря Бурнашева, технологіею Поппе, переведенною на русскій языкъ по приказанію Министра Финансовъ, а также земледѣльческою и коммерческою газетами.

4) По Нѣмецкому языку.

Учитель нѣмецкаго языка обязанъ стараться ознакомить учениковъ со словами и выраженіями, употребляемыми въ сельскомъ хозяйствѣ, ремеслахъ, искусствахъ и въ мануфактурахъ; впрочемъ въ своемъ преподаваніи долженъ строго придерживаться инструкціи, которая предписана для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

5) Ариѳметика.

I-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Ученикъ, поступающій въ этотъ классъ, долженъ знать основательно четыре дѣйствія съ цѣлыми числами, а потому Учитель, повторивъ эти дѣйствія и указавъ на сокращенные способы производства оныхъ, скажетъ о мѣрахъ, вѣсахъ и монетахъ польскихъ и русскихъ; потомъ изложитъ четыре дѣйствія съ именованными числами и укажетъ на сокращенные способы, основанные на разложеніи отдѣльныхъ чиселъ на кратныя части главной единицы. Легчайшія задачи ученики должны рѣшать изустно; труднѣйшія же на доскѣ; послѣ чего слѣдуетъ задавать имъ подобныя задачи для домашняго упражненія.

II-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Четыре дѣйствія съ обыкновенными и десятичными дробями, съ указаніемъ связи между этими дробями и именованными числами. Въ этомъ классѣ особенно надобно упражнять учениковъ въ изустномъ вычисленіи; при чемъ Учитель объяснитъ важнѣйшія свойства чиселъ и зависящіе отъ нихъ способы сокращенія дѣйствій; такимъ образомъ эта сухая часть ариѳметики сдѣлается для учениковъ занимательнѣе и легче.

III-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Свойства ариѳметическихъ и геометрическихъ отношеній и пропорцій; иностранные мѣры, вѣсы и монеты; правила: тройное,

Burnaszewa i technologii Poppe, z polecenia Ministra Skarbu na język rossyjski przetłómaczonéj, oraz gazety rolniczej i handlowej.

4) *Do języka niemieckiego.*

Der Lehrer der deutschen Sprache soll sich bemühen die Schüler mit den in der Landwirthschaft, Handwerken, Künsten und Manufacturen gebraüchlichen Wörtern und Ausdrücken, bekant zu machen; übrigens hat er sich in seinem Vortrage genau an die Instruction zu halten, welche für die philologishen Kreis-Schulen und Gymnasien vorgeschriben ist.

Nauczyciel języka niemieckiego obowiązany starać się oznajmiać uczniów z wyrazami i wyrażeniami, używanemi w gospodarstwie wiejskiem, w rzemiosłach, w sztukach i w rękodziełach; wreście co do wykładu swego ma się trzymać ściśle instrukcyi, jaka jest przepisaną dla filologicznych szkół obwodowych i gimnazyów.

5) *Do Arytmetyki.*

Klassa I-sza, (godzin 4).

Uczeń, przychodzący do téj klassy, winien dobrze umieć cztery działania na liczbach całkowitych.

Powtórzywszy zasady czterech działań arytmetycznych na liczbach całkowitych, i okazawszy skrócenia w tych działaniach, Nauczyciel przystąpi do nauki o miarach, wagach i monetach polskich i rossyjskich, następnie wyłoży cztery działania z liczbami wielorakiemi, wskazując skrócenia, przez rozkładanie liczb pojedyńczych na części wielokrotne głównéj jedności. Łatwiejsze zagadnienia uczniowie rozwiązywać będą z pamięci, trudniejsze zaś na tablicy, po odrobieniu których, podobne na ćwiczenia domowe zadawane im być mają.

Klassa II-ga, (godzin 4).

Cztery działania z ułamkami zwyczajnemi i dziesiętnemi, wskazując związek między niemi, jako też z liczbami wielorakiemi. W téj klassie szczególniéj należy wprawiać uczniów w rachunki z pamięci, przyczem Nauczyciel powinien tłumaczyć ważniejsze własności liczb i z nich wynikające sposoby skracania działań, przez co suchą tę część arytmetyki uczyni interessowniejszą i ułatwi uczniom spamiętanie prawideł.

Klassa III-cia, (godzin 4).

Własności stosunków i proporcyj różnicowych i ilorazowych; o miarach, wagach i monetach zagranicznych; reguła trzech

прямое и обратное, тройное сложное, товарищества, простыхъ процентовъ, цѣпное и смѣшенія. Задачи изъ тройнаго правила должны быть, по возможности, разнообразны, почерпаемы изъ практической жизни и задаваемы всякій урокъ для домашняго упражненія. Учитель долженъ упражнять учениковъ этого класса не только въ изустномъ, но и письменномъ вычисленіи; причемъ долженъ наблюдать, чтобы ученики производили эти вычисленія скоро и правильно и употребляли всѣ возможныя сокращенія.

IV-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Повторивъ все пройденное въ низшихъ классахъ, Учитель изложитъ о непрерывныхъ дробяхъ, объ извлеченіи квадратныхъ и кубическихъ корней, объ ариѳметическихъ и геометрическихъ прогрессіяхъ, о логариѳмахъ и употребленіи ихъ для сокращенія дѣйствій и вычисленія сложныхъ процентовъ.

Примѣчаніе. Учитель можетъ иногда употреблять по одному часу въ каждомъ классѣ на рѣшеніе примѣровъ, находящихся въ такъ называемыхъ таблицахъ для вычисленій (Rechnentafeln), которыя употребляются въ нѣмецкихъ училищахъ. Въ концѣ такого урока, ученики покажутъ Учителю свои рѣшенія, которыя онъ повѣритъ; если же рѣшеніе какой нибудь задачи окажется неправильнымъ, онъ заставитъ учениковъ рѣшать ее вторично. Кромѣ того, Преподаватель объяснитъ ученикамъ 4 го класса употребленіе счетовъ, а для лучшаго ознакомленія съ оными, будетъ заставлять учениковъ рѣшать посредствомъ ихъ разныя ариѳметическія задачи.

Руководствами для Учителей будутъ слѣдующія сочиненія:

Éléments d'Arithmétique, par Bourdon.

Fischer, Lehrbuch zum ersten Unterricht in der Zahlen-Rechnung, 1826.

Петръ Гурьевъ, Руководство къ преподаванію ариѳметики малолѣтнимъ дѣтямъ съ 33 таблицами, С.-Петербургъ, 1830 г.

Woisard, Arithmétique appliquée; новѣйшее изданіе.

Fischer, Das Kopfrechnen auf physikalische, militärische, merkantilische und oekonomische Gegenstände angewandt, 1842 г.

prosta, odwrotna, składana, spółki, procentów prostych, łańcuchowa i mięszaniny.

Zadania reguły trzech powinny być jak najrozmaitsze, brane z życia praktycznego, i na ćwiczenia domowe co lekcya naznaczane. W téj klassie, obok ciągłéj wprawy w rachunki z pamięci, Nauczyciel głównie ćwiczyć będzie uczniów w szybkiém i dokładném rachowaniu piśmienném, tudzież w używaniu wszelkich skróceń, przy działaniach szczegółowych zachodzić mogących.

Klassa IV-ta, (godzin 4).

Powtórzywszy dokładnie wszystko co było w niższych klassach, Nauczyciel wyłoży naukę o ułomkach ciągłych, o wyciąganiu pierwiastków kwadratowych i sześciennych, o postępach różnicowych i ilorazowych, o logarytmach i ich użyciu do skrócenia działań i do procentów składanych.

Uwaga ogólna. Nauczyciel może niekiedy przeznaczać godzinę w każdéj klassie na wprawę praktyczną przerabiania przykładów, objętych w tak zwanych tablicach rachunkowych (Rechnentafeln), używanych w szkołach niemieckich; przy końcu każdéj godziny, uczniowie podawać będą Nauczycielowi wypadki, które tenże sprawdzi; w razie otrzymania mylnego wypadku, zadane przykłady na nowo przerabiać się winny.

Nadto w klassie IV-ej uczący okaże uczniom użycie szczotów, i wprawiać ich będzie w odrabianie przykładów za pomocą tego narzędzia.

Przewodnikami dla Nauczycieli będą następujące dzieła:

Éléments d'Arithmétique par Bourdon.

Fischer, Lehrbuch zum ersten Unterricht in der Zahlen-Rechnung, 1826.

Piotr Guriew, Przewodnik do wykładu arytmetyki dla małoletnich dzieci, z 33 tablicami, St. Petersburg, 1833 r.

Woisard, Arithmétique appliquée, najnowsze wydanie.

Fischer, Das Kopfrechnen auf physikalische, militärische, merkantilische und œkonomische Gegenstände angewandt, 1842 r.

Ариѳметика Буссе.

Nouveau traité d'arithmétique décimale, par L. C. et F. P. B. Paris, 1842.

Fischer, Vorlegeblätter zum Lehrbuche der Zahlen-Rechnung.

Hasselbarth, Sammlung von Beispielen und Aufgaben 1836.

Diesterweg und Heuser, Methodisches Handbuch für den gesammten Unterricht im Rechnen. Elberfeld, 1839. 2 тома.

Beskiba-Arithmetik, въ 2 томахъ.

Ариѳметика, составленная Н. Т. Щегловымъ, С.-Петербургъ, 1842 года.

Ключъ къ ариѳметическимъ листкамъ, составленный Петромъ Гурьевымъ, съ таблицами.

б) Геометрія.

II-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

О прямыхъ линіяхъ и углахъ, о треугольникахъ, о перпендикулярныхъ, косвенныхъ и паралельныхъ линіяхъ, о многоугольникахъ, въ особенности же о четыреугольникахъ, о кругѣ и прямыхъ линіяхъ, разсматриваемыхъ въ кругѣ.

III-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Теоремы, относящіяся къ мѣрѣ угловъ и площадей плоскихъ фигуръ, о подобіи фигуръ и пропорціональныхъ линіяхъ, о приближенномъ отношеніи окружности къ діаметру, начальныя задачи изъ землемѣрія, употребленіе шестовъ, цѣпи и астролябіи.

IV-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Три часа въ недѣлю Учитель употребитъ на изложеніе стереометріи, т. е. пройдетъ о плоскостяхъ и прямыхъ линіяхъ, разсматриваемыхъ относительно плоскостей, потомъ о двугранныхъ и многогранныхъ углахъ, о пирамидахъ, призмахъ, конусахъ цилиндрахъ и о шарѣ.

Четвертый часъ Учитель употребитъ зимою на рѣшеніе геометрическихъ задачъ, лѣтомъ же—на примѣненіе геометріи къ искусствамъ, ремесламъ, рисованію, съемкѣ и на изъясненіе употребленія мензулы и угломѣрнаго снаряда.

Примѣчаніе. Учитель, при изложеніи главнѣйшихъ теоремъ, долженъ предлагать задачи, которыя рѣшаются посред-

Arytmetyka, Boussé.

Nouveau traité d'arithmétique décimale, par L. C. et F. P. B. Paris, 1842.

Fischer, Vorlegeblætter zum Lehrbuche der Zahlen-Rechnung

Hasselbarth, Sammlung von Beispielen und Aufgaben 1836.

Diesterweg und Heuser, Methodisches Handbuch für den gesammten Unterricht im Rechnen. Elberfeld, 1839, w 2-ch tomach.

Beskiba-Arithmetik, w 2-ch tomach.

Arytmetyka, ułożona przez M. T. Szczegłowa, St. Petersburg, 1842 r.

Klucz do kartek arytmetycznych, ułożony przez Piotra Guriewa, z tablicami.

б) Do Geometryi.

Klassa II-ga, (godzin 2).

O liniach prostych i kątach, o trójkątach, liniach prostopadłych, pochyłych, równoległych, o wielokątach, a mianowicie o czworokątach, o kole i liniach prostych względem koła uważanych.

Klassa III-cia, (godzin 4).

Twierdzenia ściągające się do miary kątów, do wymierzania powierzchni figur, o podobieństwie figur, o proporcyonalności linij i twierdzenia tu należące, o stosunku okręgu do średnicy. Początkowe zadania z miernictwa, użycie lasek, łańcucha i węgielnicy.

Klassa IV-ta, (godzin 4).

Z tych trzy Nauczyciel użyje na solidometryą i wyłoży naprzód o płaszczyznach i o liniach prostych, uważanych w przestrzeni względem płaszczyzn; następnie o kątach dwuściennych, o kątach bryłowych, o ostrosłupach, graniastosłupach, ostrokręgach, walcach i o kuli.

Czwartą godzinę w zimie Nauczyciel poświęci na zagadnienia geometryczne; w lecie zaś na zastosowanie geometryi do sztuk, rzemiosł, rysunku do miernictwa i na użycie stolika i kątomiaru.

Uwaga ogólna. Przy wykładaniu ważniejszych twierdzeń natychmiast zastosowania ich powinny być podawane,

ствомъ геометрическаго построенія, или помощію вычисленій; но эти задачи должны быть почерпаемы изъ искусствъ, ремеслъ, разнаго рода конструкцій и, наконецъ, изъ начальныхъ основаній практической механики, какъ напр. задачи, относящіяся къ равновѣсію силъ въ рычагѣ, блокѣ, наклонной плоскости, винтѣ и клинѣ, равно какъ въ зубчатыхъ колесахъ, ливерахъ, полиспастахъ, прессѣ, и проч.

Руководства для Учителей:

Cours complet de Géométrie, par Didier.

Mitterer, Geometrie für Handwerker.

Bergery, Géométrie appliquée.

Фуасси, Ариѳметика, геометрія и землемѣріе.

Géométrie usuelle, dessin géométrique et dessin linéaire, par C. Boutereau, изданіе 2-ое, Парижъ 1836 года.

Cours populaire des sciences mathematiques, par G U. A. Vieth. traduit de l'allemand par M. G. Hesse, Dijon 1835.

Burg, Die technische Mechanik.

7) *Естественная исторія.*

I-й Классъ (3 часа въ недѣлю).

Учитель предварительно объяснитъ самымъ удобопонятнымъ образомъ предметъ естественной исторіи и, раздѣливъ естественныя тѣла на три царства, т. е. животное, прозябаемое и ископаемое, покажетъ и раздѣленіе науки на три части, т. е. зоологію, ботанику и минералогію. Послѣ этого краткаго обзора займется описаніемъ самыхъ замѣчательныхъ произведеній этихъ трехъ царствъ, съ указаніемъ мѣсторожденія и употребленія каждаго изъ нихъ. Въ царствѣ животныхъ обратитъ особное вниманіе на млекопитающихъ и птицъ, какъ болѣе другихъ полезныхъ человѣку. Изъ млекопитающихъ разсмотритъ слѣдующіе роды: бобръ, слонъ, овца, коза, волъ, олень, верблюдъ, кабарга, левъ, тигръ, леопардъ и другія мелкія, хищныя животныя, доставляющія мѣха; наконецъ, китъ и кашелотъ. Изъ каждаго отдѣленія птицъ опишетъ по парѣ родовъ, отличающихся своимъ особеннымъ сложеніемъ или употребленіемъ, для чего изберетъ предпочтительно птицъ туземныхъ, каковы: дятлы, кукушки, орлы, соколы, куры, глухари, аисты, ласточки, и др.; скажетъ также и объ иностранныхъ птицахъ, коихъ перья служатъ для украшеній и удобства, какъ напримѣръ: строусы,

częścią do rozwiązywania zagadnień, do których rysunek geometryczny jest konieczny, częścią też do różnych wyrachowań liczebnych, zachodzących w sztukach, rzemiosłach i wszelkiego rodzaju konstrukcyach, częścią nareszcie do pierwszych zasadniczych wiadomości z mechaniki praktycznéj i machin, jako to: do warunków równowagi w drągu, bloczku, równi pochyłéj, śrubie, klinie i t. p., tudzież machin złożonych, jakiemi są: koła zębate, lewary, mufle, prassy, żórawie i t. p.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Cours complet de Géométrie par Didier.

Mitterer, Geometrie für Handwerker.

Bergery, Géométrie appliquée.

Fouassi, arytmetyka, geometrya i miernictwo.

Géométrie usuelle, dessin géométrique et dessin linéaire, par C. Boutereau, wydanie 2-gie, Paryż, 1836 r.

Cours populaire des sciences mathématiques par G. U. A. Vieth, traduit de l'allemand par M. G. Hesse, Dijon, 1835.

Burg, Die technische Mechanik.

7). *Do Historyi naturalnéj.*

Klassa I-sza, (godzin 3).

Sposobem ile być może najprzystępniejszym wskaże Nauczyciel przedmiot historyi naturalnéj, rozróżni wszystkie ciała ziemskie na zwierzęta, rośliny i ciała kopalne, a ztąd i całą naukę na trzy oddzielne podzieli części, to jest: zoologią, botanikę i mineralogią. Po tak krótkim wstępie, przejdzie do opisania najważniejszych i najbardziej znanych płodów z każdego działu przyrodzenia, wskazując każdego miejsce pobytu i użytki. W szczególności zaś z królestwa zwierząt więcéj zastanowi się nad ssącemi i ptakami, jako przynoszącemi człowiekowi większe korzyści jak inne gromady; z tych zatem opisze rodzaje następujące: bóbr, słoń, owca, koza, wół, jeleń, wielbląd, piżmowiec, lew, tygrys, lampart i inne drapieżne mniejsze, dostarczające futer, wreście wieloryb, potfisz.

Z ptaków: opisze po parze rodzajów z każdego rzędu, odznaczających się między innemi tak swą budową jak użytkami, wybierając do tego szczególniéj rodzaje krajowe, jako to: dzięcioły, kukułki, orły, sokoły, kury, głuszcze, bociany, jaskółki i t. d;

цапли, лебеди, гагары и проч. Изъ класса амфибій опишетъ черепаху, покажетъ различіе между ядовитыми и неядовитыми змѣями, исчислитъ туземныхъ змѣй, а изъ иностранныхъ скажетъ о гремучей змѣѣ, наѣ, полозѣ и крокодилѣ. Классъ рыбъ, не заключающій въ себѣ важныхъ въ техническомъ отношеніи животныхъ, можетъ быть пройденъ вкратцѣ; однако преподаватель исчислитъ нѣкоторые роды рыбъ, употребляемыхъ въ пищу, каковы: щуки, карпы, сельди, семги, осетры и проч. Что касается другихъ классовъ безпозвоночныхъ животныхъ, то Учитель обратитъ особенное вниманіе на зловредныхъ, или такихъ, которыхъ произведенія важны по приложеніямъ: и потому изъ класса насѣкомыхъ опишетъ, въ числѣ вредныхъ, жесткокрылыхъ насѣкомыхъ, саранчей и бабочекъ, въ числѣ же полезныхъ: пчелъ, шелковыхъ червей и муравьевъ. Изъ класса слизняковъ скажетъ объ устрицахъ и перломутрѣ. Изъ класса полиповъ—о кораллахъ и губкахъ.

Изъ растительнаго царства. Обративъ особенное вниманіе на туземныя растенія, преподаватель скажетъ о тѣхъ, которыя болѣе замѣчательны въ употребленіи, или по своимъ зловреднымъ качествамъ. И потому, не слѣдуя никакой ученой системѣ, отличитъ употребительные грибы отъ негодныхъ къ употребленію, опишетъ хлѣбныя и кормовыя растенія, ознакомитъ учениковъ съ обыкновенными и весьма вредными для здоровья растеніями, каковы: цикута, болиголовъ, дурманъ, бѣлена, и, показавъ ученикамъ живые экземпляры оныхъ, изъяснитъ, какія именно части изобилуютъ ядовитымъ веществомъ, и отличитъ ихъ отъ сходныхъ съ ними растеній, употребляемыхъ въ пищу, каковы: петрушка, морковь и проч. Наконецъ, сколько время позволитъ, опишетъ замѣчательнѣйшія туземныя деревья и кустарники.

Изъ ископаемаго царства опишетъ слѣдующіе предметы: драгоцѣнные камни, каковы: алмазъ, изумрудъ, рубинъ, сапфиръ, топазъ, аметистъ, горный хрусталь, кварцъ и минералы по преимуществу изъ него состоящіе; известняки, а въ особенности: мраморъ, мѣлъ, гипсъ и проч.; торфъ, каменный уголь, графитъ, сѣру, янтарь. Изъ металловъ обратитъ особенное вниманіе на руды туземныхъ металловъ, каковы: желѣзо, цинкъ, мѣдь, свинецъ.

nie pominie też zagranicznych, których pióra do ozdoby i wygody służą, jakiemi są: strusie, czaple, łabędzie, edredony.

Z gromady gadów wspomni o szyldkrecie, rozróżni węże jadowite od niejadowitych, wymieni jedne i drugie, a szczególniéj krajowe; z zagranicznych zaś poda opis grzechotnika, okularnika, połoza, krokodyla.

Gromada ryb, nie przedstawiająca ważnych przedmiotów pod względem ich zastosowania, niedługo téż zajmie uczącego; z niéj jednakże wymieni niektóre gatunki na pokarm używane, jako to: szczupaki, karpie, śledzie, łososie, jesiotry i t. p. Z innych gromad zwierząt niekręgowych zwróci głównie uwagę na takie, których produkta ważne mają zastosowanie, lub te, które przynoszą szkody; z owadów opisze szkodliwe chrząszcze, szarańcze i motyle, a z użytecznych: pszczoły, jedwabniki i mrówki; z mięczaków zaś: ostrzygi i perłopławy; ze zwierzokrzewów: korale i gąbki.

Z królestwa roślin. Zwracając szczególniéj uwagę na płody roślinne krajowe, starać się będzie wskazać więcéj zajmujące, tak użytkami, jako też swemi szkodliwemi własnościami. Nie trzymając się więc żadnego systematycznego układu, odróżni grzyby jadalne od szkodliwych, poda opisy roślin zbożowych i pastewnych, da poznać u nas bardzo pospolite a jadowite rośliny, jakiemi są: szaleń, lulek, cykuta, pietrasznik, blekot, bieluń, które, okazując uczniom w żywych egzemplarzach, wyjaśni, w jakich częściach mieszczą się ich szkodliwe własności, i dokładnie odróżni od roślin na pokarm używanych, do których na pozór bardzo są podobne, jako to: od pietruszki, marchwi, pasternaku. W końcu, o ile czas pozwoli, opisze ważniejsze krzewy i drzewa krajowe.

Z królestwa ciał kopalnych. Z tego działu opisze następujące: kamienie drogie, jako to: dyament, szmaragd, rubin, szafir, topaz, ametyst, kryształ górny, kwarc i minerały, do których składu w większéj części wchodzi; kamienie wapienne, a w szczególności: marmury, kredę, gips i t. d.; torf, węgiel ziemny, ołówek, siarkę, bursztyn. Z metalów zwróci szczególniéj uwagę na rudy metalów krajowych: żelaza, cynku, miedzi, ołowiu.

II-й Классъ. Зоологія (3 часа въ недѣлю).

Повторивъ о раздѣленіи естественной исторіи на 3 части, Преподаватель изложитъ о животныхъ. Хотя и здѣсь не будетъ онъ придерживаться строгой ученой системы, однакожъ, чтобы дать понятіе о цѣломъ, скажетъ о главныхъ отдѣлахъ животныхъ и изъ каждаго изъ нихъ опишетъ самыхъ полезныхъ. Такимъ образомъ, начавъ съ млекопитающихъ животныхъ, Учитель скажетъ о человѣкѣ, въ которомъ отличитъ главнѣйшія племена, послѣ чего вкратцѣ разсмотритъ обезьянъ. Изъ грызущихъ животныхъ скажетъ о бобрахъ, крысахъ и мышахъ. Изъ хищныхъ изложитъ о тѣхъ, которыя отличаются величиною и силою, каковы: львы, леопарды, пантеры и проч.; потомъ опишетъ мелкихъ животныхъ, доставляющихъ мѣха, каковы: соболи, куницы, горностаи, выдры, хорьки, сибирскія куницы, тумаки и проч.; далѣе перейдетъ къ самымъ большимъ сухопутнымъ животнымъ, каковы: слонъ, носорогъ, гиппопотамъ, упомянетъ о изчезнувшихъ этого рода животныхъ, остатки которыхъ встрѣчаются въ разныхъ частяхъ свѣта. Болѣе вниманія долженъ онъ обратить на отрыгающихъ жвачку животныхъ и показать доставляемыя ими выгоды въ хозяйствѣ и промышленности. После того скажетъ о лошади и ея породахъ. Изъ водныхъ млекопитающихъ опишетъ фокъ, моржей, китовъ и кашелотовъ, доставляющихъ жиръ, китовые усы и другія вещества.

Подобнымъ образомъ проходя другіе классы животныхъ, преподаватель болѣе времени посвятитъ на изложеніе класса насѣкомыхъ, какъ многочисленнѣйшаго и заключающаго въ себѣ много полезныхъ и вредныхъ животныхъ; въ особенности же исчислитъ вредныхъ въ лѣсоводствѣ и хозяйствѣ насѣкомыхъ и полезныхъ въ промышленности, каковы: кошениль, пчелы, шелковые черви и проч.

III-й Классъ (3 часа въ недѣлю),

изъ которыхъ 2 обращаются на изложеніе ботаники, а 1 часъ на изложеніе минералогіи.

Ботаника. Исчисленіе органовъ, составляющихъ совершенное растеніе, и раздѣленіе ихъ на органы питанія и возрожденія. Краткое описаніе каждаго органа съ терминологіею и физіологіею онаго. Далѣе преподаватель разсмотритъ органы пи-

Klassa II-ga, Zoologia (godzin 3).

Powtórzywszy w téj klassie podział historyi naturalnéj na trzy części, zajmie się wykładem nauki o zwierzętach. Jakkolwiek i tu nie będzie się trzymał uczący ściśle naukowych podziałów, wszakże dla dania przynajmniéj wyobrażenia o całości nauki, wskaże uczniom najgłówniejsze działy zwierząt, a następnie z każdego opisze najużyteczniejsze. Zaczynając przeto od gromady zwierząt ssących, mówić będzie o człowieku, w którym rozróżni główniejsze pokolenia; następnie przejdzie w krótkości o małpach. Ze zwierząt gryzących opisze użyteczne bobry i szkodliwe szczury i myszy. Z drapieżnych opisawszy odznaczające się wielkością i siłą, jako to: lwy, tygrysy, lamparty, pantery i t. d., da wiadomość o mniejszych tego rzędu zwierzętach, dostarczających kosztownych futer, jakiemi są: sobole, łasice, gronostaje, wydry, tchórze, kałanki, tumaki i t. d.; przejdzie późniéj do zwierząt lądowych największych, jakiemi są: słoń, nosorożec, hippopotam; wspomni o zaginionych zwierzętach tego rzędu, których kości w różnych stronach ziemi odkopywane bywają. Dłużéj się zastanowi nad zwierzętami przeżuwającemi, i wskaże z nich korzyści, tak w gospodarstwie jak w przemyśle; następnie o koniu, jego odmianach czyli rassach. Ze zwierząt wodnych opisze: foki, morsy, wieloryby i potfisze, jako dostarczające tranu, olbrotu, fiszbinu i innych produktów.

W podobny sposób, przechodząc opisy rodzajów innych gromad, więcéj czasu poświęci gromadzie owadów, jako najliczniejszéj i przedstawiającéj wiele szkodliwych i użytecznych gatunków; w niéj wskaże owady w gospodarstwie i leśnictwie szkodliwe, tudzież użyteczne w przemyśle, jakiemi są: koszenille, pszczoły, jedwabniki i t. p.

Klassa III-cia, (godzin 3).

(Botanika godzin 2, mineralogia godzina 1)

Botanika. Wyliczenie organów, składających roślinę w zupełnym jéj stanie rozwinięcia, i rozdzielenie ich na organa żywienia i owocowania. Następnie uczący łącząc terminologiją każdego organu z jego fizyologiją czyli przeznaczeniem w życiu

танія, каковы: корень, стволъ, листья и органы размноженія, т. е. цвѣтъ и плодъ. Сообщивъ ученикамъ краткое понятіе о физіологіи растеній и ознакомивъ ихъ съ названіями, употребляемыми въ описаніи оныхъ, преподаватель вкратцѣ изложитъ ботаническія системы, изъ которыхъ въ особенности разсмотритъ естественную систему, и по этой послѣдней будетъ описывать полезнѣйшія растенія. При этомъ онъ особенно займется хлѣбными, кормовыми, жирными, красильными, волокнистыми растеніями, доставляющими различныя въ промышленности и въ торговлѣ употребляемыя произведенія, каковы: камеди, смолы, летучія масла, бальзамы и проч. Но, не упуская изъ виду цѣли учебнаго заведенія, преподаватель обратитъ особенное вниманіе на тѣ растенія, которыя тѣснѣе связаны съ будущимъ предназначеніемъ учениковъ; такимъ образомъ въ реальномъ училищѣ съ хозяйственнымъ направленіемъ болѣе займется описаніемъ хлѣбныхъ, кормовыхъ, огородныхъ растеній, туземныхъ плодоносныхъ и лѣсныхъ деревьевъ и кустарниковъ; въ училищѣ же съ мануфактурнымъ и торговымъ направленіемъ, предпочтетъ другимъ растенія красильныя, волокнистыя, масличныя, а также туземныя и заграничныя деревья, доставляющія суровый матеріалъ для различныхъ издѣлій. Поэтому подробнѣе изложитъ воздѣлываніе шафрана, красильной резеды, индиго, опишетъ кампешевое дерево, брезиль и другія красильныя растенія, скажетъ также о обыкновенномъ и новозеландскомъ льнѣ, опишетъ коноплю, крапиву, тутовое дерево и другія, доставляющія пряжу.

Минералогія. Различіе между ориктогнозіею и геогнозіею. О главныхъ признакахъ ископаемыхъ, т. е. наружномъ видѣ, твердости, изломѣ, вѣсѣ и проч. Не принимая ученаго дѣленія, преподаватель опишетъ замѣчательнѣйшіе минералы; и потому начавъ съ драгоцѣнныхъ камней, перейдетъ къ кварцу, и всѣмъ изъ него составленнымъ минераламъ, особенно же къ песчаннику, граниту и проч. Потомъ опишетъ известняки и особенно мраморъ, мѣлъ, алебастръ, гипсъ, литографическій и пробирный камень и проч.; глинистые минералы, а именно: землю, употребляемую для выдѣлыванія обыкновенныхъ глиняныхъ издѣлій, фаянса, фарфора; ископаемыя вещества, употребляемыя въ живописи и рисованіи: графитъ, мѣлъ, ультрамаринъ, аврипигментъ и проч.; минералы, употребляемые въ хозяйствѣ: каменный уголь, каменныя

roślinnem, przejdzie w krótkości opis każdego. Mówić zatém będzie kolejno: o korzeniu, łodydze, liściach, jako organach żywiących roślinę, tudzież o kwiecie i owocu, jako organach rozmnażania. Tym sposobem dawszy krótkie wyobrażenie fizyologii roślinnéj i obeznawszy uczniów z wyrazami właściwemi, w opisywaniu szczegółowém roślin używanemi, przystąpi do wyłożenia układów roślinnych, które pokrótce przebiegłszy, dokładniéj objaśni układ naturalny. Obrawszy wreszcie ten ostatni, opisywać będzie najużyteczniejsze rośliny. Przy takich opisach najwięcéj go zajmą rośliny zbożowe, pastewne, olejne, farbierskie, włoknowe, wydające różne produkta w handlu i przemyśle używane, jako to: gummy, żywice, olejki lotne, balsamy i t. d. Lecz zważając na cel i charakter szkoły realnéj, uczący zwróci szczególniéj uwagę na opisy roślin takich, których produkta więcéj mają związku z dalszemi widokami uczniów; a zatem w szkole realnéj, mającéj dążność rolniczą, więcéj się zajmie opisaniem roślin zbożowych, pastewnych, warzywnych, drzew owocowych, tudzież krzewów i drzew krajowych; w szkole zaś mającéj dążność rękodzielną i handlową, bardziéj zwróci uwagę na rośliny farbierskie, włóknowe, olejne, tudzież na drzewa tak krajowe jak zagraniczne, dostarczające surowego materyału do różnych kunsztów i rzemiosł. Tu zatem obszerniéj wyłoży uprawę szafranu, marzany, rezedy farbierskiéj, urzetu, indygo, opisze kampesz, brezylią i inne farbierskie, tudzież opisze len pospolity, nowo-zelandzki, konopie, pokrzywę, wielką morwę i inne dostarczające przędziwa.

Mineralogia. Rozróżnienie oryktognozyi i geologii. O charakterach głównych, jako to: formie, twardości, odłamie, ciężkości i t. d. Następnie, nie przyjmując ściśle naukowego podziału ciał kopalnych, opisywać będzie najważniejsze minerały, zaczynając zatem od kamieni drogich, przejdzie do kwarcu i opisze wszelkie kamienie, do których składu wchodzi, a szczególniéj piaskowce, granity i t. d.; kamienie wapienne, a głównie marmur, kredę, alabaster, gips, kamień litograficzny, probierski i t. d. Kamienie glinkowe, jako to: ziemie do wyrobów garncarskich, fajansu, porcelany, ciała kopalne używane w malarstwie i rysunkach, ołówek, kréda, okra, ultra-maryn, auripigment i t. d. Minerały użyteczne w gospodarstwie domowem: węgiel ziemny, ole-

масла, лигнитъ, торфъ и проч.; наконецъ, руды, употребляемыя для плавки металловъ, каковы: желѣзо, мѣдь, цинкъ, свинецъ, ртуть, платина, золото и серебро.

Въ преподаваніи Учитель будетъ руководствоваться слѣдующими сочиненіями:

Minéralogie appliquée aux arts, par Brard, 3 тома, Парижъ.

Populäre Mineralogie v. Hochstetter, Reutlingen 1 томъ 1836 г.

Популярная ботаника С Писулевскаго, 1845 г., Варшава.

Зоологія, заключающая въ себѣ млекопитающія животныя и птицы, Гурскаго и Кумельскаго.

Галерея картинъ животныхъ, Рейхенбаха, переводъ Лесневскаго, 1838 г., Варшава.

Cours élementaire d'Histoire naturelle, Zoologie, par M. Milne-Edwards, Paris.

Руководство къ минералогіи, Проф. Соколова, С.-Петербургъ, 1832 годъ.

Главныя основанія минералогіи, составленныя Штурмомъ, С.-Петербургъ, 1835 г.

Руководство къ геогнозіи, составленное Соколовымъ, С.-Петербургъ, 1842 г.

Основанія ботаники, составленныя Горяниновымъ, С.-Петербургъ, 1841 г.

Введеніе къ изученію ботаники, сочиненіе Профессора Декандоля. Переводъ Профессора Шиховскаго 2 тома, Москва, 1839 г.

8) *Физика.*

Физика преподается въ четвертомъ классѣ. Учитель этого предмета изложитъ слѣдующее:

1) Предварительныя понятія о веществѣ, т. е. о общихъ его свойствахъ, каковы: протяженность, непроницаемость и инерція; о общихъ свойствахъ тѣлъ, т. е. о дѣлимости и скважности; о силахъ постоянно дѣйствующихъ въ природѣ, каковы напр. сила всеобщаго тяготенія, начало теплорода, электричества, магнитизма и свѣта и о явленіяхъ отъ нихъ зависящихъ.

2) Говоря о явленіяхъ силы всеобщаго тяготенія, учащій объяснитъ законы паденія тѣлъ вѣсомыхъ, скажетъ о центрѣ тяжести, о вѣсѣ тѣлъ, о способѣ взвѣшиванія оныхъ. Потомъ пе-

je ziemne, lignity, torf i t. d. Wreszcie opisze rudy, do wytapiania metalów służące, jako to: żelaza, miedzi, cynku, ołowiu, merkuryuszu, platyny, złota i srebra.

Przy wykładzie Nauczyciel przewodniczyć się będzie następującemi dziełami:

Minéralogie appliquée aux arts, par Brard, 3 tomy, Paryż.

Populäre Mineralogie v. Hochstetter, Reutlingen, 1 tom, 1836 r.

Botanika popularna, S. Pisulewskiego, 1845 r. Warszawa.

Zoologia, obejmująca w sobie zwierzęta ssące i ptaki, przez Górskiego i Kumelskiego.

Galerja zwierząt, Rejchenbacha, tłumaczenie Leśniewskiego, 1838 r. Warszawa.

Cours élémentaire d'Histoire naturelle, Zoologie, par M. Milne-Edwards, Paris.

Przewodnik do mineralogii Prof. Sokołowa, St. Petersburg, 1835 r.

Główne zasady mineralogii ułożone przez Sturma, St. Petersburg, 1835 r.

Przewodnik do geognozyi, ułożyny przez Sokołowa, St. Petersburg, 1842 r.

Zasady botaniki, ułożone przez Gorianinowa, St. Petersburg, 1841 r.

Wstęp do nauki botaniki, przez Professora Dekandola. Tłumaczenie Professora Szychowskiego, 2 tomy, Moskwa, 1839 r.

8) *Do Fizyki.*

Wiadomości z fizyki dawać się będą w klassie czwartéj. Nauczyciel wyłoży z téj nauki następujące materye:

1) Wiadomości wstępne, obejmujące wyobrażenie o materyi, to jest: o jéj przymiotach powszechnych, koniecznych, jakiemi są: rozciągłość, nieprzenikliwość i bezwładność, tudzież o własnościach powszechnych ciał, do których się liczy podzielność i dziurkowatość; następnie odróżni siły pierwotne ustawicznie czynne w naturze, jakiemi są np. siła powszechnego ciążenia, przyczyna ciepła, elektryczności, magnetyzmu i światła. Daléj poda podział fizyki na rozdziały, obejmujące fenomena, których główną sprężyną jest jedna z sił poprzednich.

2) Z fenomenów siły powszechnéj attrakcyi, uczący poda prawa spadku ciał ciężkich, wyobrażenie o środku ciężkości,

рейдетъ къ тяжести жидкихъ тѣлъ, скажетъ о ихъ давленіи на стѣны сосудовъ, объяснитъ причину потери вѣса твердыхъ тѣлъ, погружаемыхъ въ жидкостяхъ, послѣ изложитъ объ относительномъ вѣсѣ тѣлъ и ареометрахъ, употребляемыхъ въ промышленности. Наконецъ, скажетъ о тяжести воздуха, о барометрахъ, насосахъ для жидкости и воздуха, о сифонѣ, аэростатахъ и тѣмъ подобныхъ предметахъ, относящихся къ ученію о тяжести газовъ.

3) Излагая ученіе о теплородѣ, преподаватель скажетъ о расширяемости тѣлъ согрѣтыхъ, о термометрѣ, о скрытомъ теплородѣ при перемѣнѣ состоянія тѣлъ; о теплопроводности тѣлъ, о распространеніи теплорода въ видѣ и въ воздухѣ, о вѣтрахъ, дождѣ, снѣгѣ, росѣ, и другихъ подобныхъ имъ явленіяхъ.

4) Читая объ электричествѣ, учащій скажетъ о способахъ полученія онаго посредствомъ тренія, различитъ два рода электрической жидкости, объяснитъ естественное и скрытое состояніе двухъ электрическихъ жидкостей, опишетъ электрическую машину, электрофоръ, лейденскую банку, изложитъ вкратцѣ о токахъ электричества въ атмосферѣ и о предохранительныхъ средствахъ отъ громовыхъ ударовъ.

5) О магнетизмѣ, естественномъ магнитѣ и его свойствахъ, о простомъ способѣ намагничиванія стали, и пользѣ магнитной стрѣлки.

6) Акустика, причины звука, происхожденіе онаго въ струнныхъ и духовыхъ инструментахъ, распространеніе звука въ воздухѣ, отраженіе звука или эхо, устройство органа слуха.

7) Наконецъ, приступивъ къ преподаванію о свѣтѣ, Учитель упомянетъ о причинѣ явленія свѣта, о распространеніи онаго по прямымъ линіямъ; скажетъ вкратцѣ объ отраженіи, преломленіи и разложеніи свѣта на цвѣта; упомянетъ о дѣйствительныхъ изображеніяхъ, получаемыхъ посредствомъ вогнутыхъ зеркалъ и двояко выпуклыхъ стеколъ, о мнимыхъ изображеніяхъ въ плоскихъ зеркалахъ; опишетъ устройство глаза и объяснитъ, какъ представляются изображенія на сѣткѣ; покажетъ главнѣйшіе недостатки и болѣзни глазъ, упомянетъ объ очкахъ, увеличительныхъ стеклахъ, зрительныхъ трубахъ, стараясь самымъ удобопонятнымъ образомъ показать пользу этихъ оптическихъ приборовъ.

o ciężarze ciał i ich ważeniu. Z kolei przejdzie do ciężkości cieczy, wyłoży o ich ciśnieniu na ściany naczyń, wskaże przyczynę utraty wagi ciał stałych w tychże cieczach zanurzonych, a przytém da wzmiankę o gatunkowym ciężarze i areometrach używanych w przemyśle. Następnie biorąc pod uwagę ciężkość powietrza, wyłoży rzecz o barometrze, o pompach do cieczy i powietrznych, o lewarku, balonach i tym podobnych najpospolitszych i najużyteczniejszych przedmiotach i wiadomościach, należących do nauki o ciężkości gazów.

3) Z nauki o cieple, wyłoży wiadomości o rozszerzalności ciał ogrzewanych, o ciepłomierzu, o utajeniu się ciepła w czasie topienia się i parowania ciał, o przewodnictwie ciał względem ciepła, o rozchodzeniu się ciepła w wodzie i powietrzu, o wiatrach, deszczu, śniegu, rosie i t. p. zjawiskach najpospolitszych.

4) Z nauki o elektryczności, określi uczący jéj wydobywanie przez tarcie, odróżni dwie odmiany płynu elektrycznego, da wyobrażenie o stanie naturalnym dwóch płynów elektrycznych i ich utajaniu się, opisze machinę elektryczną, elektrofor i butelkę lejdejską, wskaże pokrótce źródła elektryczności w atmosferze i środki chroniące od uderzeń piorunowych.

5) Z nauki o magnetyzmie, opisze magnes naturalny i jego własności, poda sposób najprostszy magnesowania stali i wskaże użyteczność igły magnesowéj.

6) Z akustyki poda przyczynę głosu, jego powstawanie w instrumentach strunowych i dętych, jego rozchodzenie się w powietrzu i odbijanie się czyli echo, a przytem da poznać pokrótce budowę ucha.

7) Nakoniec z nauki światła, Nauczyciel zrobi naprzód wzmiankę o przyczynie fenomenu światła, o jego rozchodzeniu się po linijach prostych, czyli promieniach; następnie udzieli treściwe wyobrażenie o odbijaniu się światła, jego łamaniu i rozczepianiu na kolory; powie nieco o obrazach rzeczywistych sprawionych przez zwierciadła wklęsłe i soczewki wypukłe, o obrazach domniemanych zwierciadeł płaskich; opisze budowę oka i sposób malowania się obrazów na retynie; wskaże główniejsze wady i choroby oczu; wspomni o okularach, szkłach powiększających i perspektywie, tyle, aby ile być może popularnie dał poznać, na czém polega użyteczność tych narzędzi optycznych.

Изложеніе вообще должно быть по возможности кратко и ясно, доказательства самыя простыя и легкія; притомъ должны быть показываемы ученикамъ приборы и производимы опыты.

Пособіями для Учителей, кромѣ предписанныхъ для филологическихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ, могутъ быть еще слѣдующія сочиненія:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet v. Dr. J. Müller in zwei Bänden mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Handbuch den Industriellen Physik von Bernouilli.

Die Experimental-Physik methodisch dargestellt von Dr. Jakob Heussi, Berlin, 1843.

Физика Радванскаго, сокращенный курсъ.

Физика Ленца.

9) *Химія.*

Кромѣ физики, въ четвертомъ классѣ сообщаются ученикамъ нужнѣйшія свѣдѣнія изъ химіи.

Послѣ общаго вступленія, въ которомъ показана будетъ цѣль химіи, Учитель объяснитъ, что тѣла образуются изъ небольшаго числа неразлагаемыхъ веществъ, которыя, силою сродства, соединяются между собою и составляютъ сложныя тѣла. Примѣрами докажетъ, что въ соединеніяхъ этихъ усматриваются всегда извѣстныя постоянныя отношенія количествъ составныхъ частей; при чемъ скажетъ о пропорціональныхъ числахъ. Простыя тѣла раздѣлитъ на неметаллическія и металлическія; объяснитъ вообще всякое химическое начало и займется въ особенности характерическими свойствами каждаго изъ нихъ. Описавъ начала, Учитель изложитъ о соединеніи. Сперва опишетъ важнѣйшія соединенія металлоидовъ между собою, а послѣ соединенія ихъ съ металлами. Такъ какъ изложеніемъ этимъ должно дать общее понятіе о наукѣ, то нельзя обремечять учениковъ излишними подробностями. Учащій долженъ излагать сравнительно группы тѣлъ, указывая на то, что между ними есть общаго, и чѣмъ они разнятся другъ отъ друга, такъ напр. говоря о со-

Wykład tych wiadomości powinien być zwięzły i jasny, dowodzenia najprostsze i najłatwiejsze, a przytém okazywać się mają uczniom narzędzia fizyczne ze stosownemi doświadczeniami.

Dziełami pomocniczemi dla Nauczycieli, prócz przepisanych dla filologicznych zakładów naukowych w Królestwie, mogą być jeszcze następujące:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet v. Dr. J. Müller in zwei Bänden mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Handbuch den Industriellen Physik von Bernouilli.

Die Experimental-Physik methodisch dargestellt von Dr. Jakob Heussi, Berlin, 1843.

Fizyka Radwańskiego, kurs zbiorowy.

Fizyka Lentza.

9) *Do Chemii.*

Obok fizyki, Nauczyciel wyłoży w klassie czwartéj potrzebniejsze wiadomości z chemii.

Po ogólném przygotowaniu, w którém objaśni się cel chemii, uczący wyłoży, że ciała powstają z niewielkiéj liczby materyi pojedyńczych, które siłą powinowactwa łączą się i wydają ciała złożone. Wskaże na przykładach, że w związkach tych są pewne stałe stosunki, przyczém da krótkie wyobrażenie o ekwiwalentach. Ciała pojedyńcze rozdzieli na niemetaliczne i metale. O każdym pierwiastku da krótkie wyobrażenie, zajmując się szczególniéj charakterystycznemi własnościami. Opisawszy elementa, przejdzie uczący do uważania związków. Naprzód opisze ważniejsze połączenia metaloidów, następnie związki tychże z metalami. Ponieważ wykład ten ma dać ogólne pojęcie o nauce, nie można go więc obciążać mnóstwem szczegółów. Uczący przechodzić będzie porównawczo gruppy ciał pojedyńczych lub ich związków, okazując, co mają wspólnego, a w czém się między sobą różnią. Tak np. przechodząc gruppę połączeń siarki z me-

единеніяхъ сѣры съ металлами, опишетъ сперва ихъ общія свойства, потомъ ихъ отношенія къ высокой температурѣ, дѣйствіе на нихъ воздуха, перемѣны, какія производятъ въ нихъ кислоты, средства, употребляемыя для составленія сѣрнистыхъ соединеній, для ихъ разложенія и проч. Далѣе покажетъ важнѣйшія сѣрнистыя металлическія соединенія. Такимъ же образомъ опишетъ соединенія съ кислородомъ и хлоромъ, соли и т. д. Излагая вкратцѣ органическую химію, Учитель объяснитъ, изъ чего образуются органическія вещества, какое дѣйствіе производитъ на нихъ теплородъ, воздухъ и т. п. и укажетъ средства, предотвращающія это дѣйствіе. Далѣе опишетъ главнѣйшія кислоты, безразличныя вещества, какъ напр. растительное волокно, крахмалъ, камедь, азотистыя вещества, входящія въ составъ животныхъ и растеній (фибринъ, бѣлковину, творожистое начало); изложитъ общія свойства жирныхъ веществъ и маселъ, ихъ измѣненія отъ дѣйствія на нихъ щелочей; опишетъ извѣстнѣйшія камедистыя вещества, масла, красильныя вещества; наконецъ, дастъ понятіе о броженіи, гніеніи, тлѣніи и сухой перегонкѣ.

Руководствомъ по сему предмету можетъ быть слѣдующее сочиненіе:

Lehrbuch der Chemie von Erdmann, dritte völlig umgearbeitete Auflage. Leipzig, 1840.

10) Гигіена.

Преподавъ вышеуказанныя свѣдѣнія изъ физики и химіи, Учитель изложитъ вкратцѣ ученикамъ четвертаго класса гигіену, т. е. правила, относящіяся къ развитію и усовершенствованію физическихъ силъ человѣка, равно какъ къ сохраненію здоровья. Слѣдовательно онъ долженъ говорить о всемъ томъ, что имѣетъ благотворное или вредное вліяніе на наше здоровье, какъ-то: о воздухѣ, одеждѣ, пищѣ, питіи, о чистотѣ и опрятномъ содержаніи тѣла, объ опрятности внутри жилищъ и внѣ оныхъ, о баняхъ и ваннахъ, о транспираціи и простудѣ, о трудѣ и отдыхѣ, о движеніи и упражненіяхъ, о страстяхъ, привычкахъ и образѣ жизни, поколику это имѣетъ вліяніе на сохраненіе здоровья, и т. п. Онъ не преминетъ также сказать о томъ, что можетъ вредить органамъ слуха и зрѣнія; наконецъ, укажетъ на средства къ спасенію здоровья и жизни въ случаяхъ менѣе опасныхъ, какъ

talami, opisze ich własności ogólne, zachowanie się w wyższych temperaturach, w przystępie powietrza, jakie w nich zmiany sprowadzają kwasy, jakich środków używa się do utworzenia siarczyków, do ich rozkładu i t. d.; następnie wymieni ważniejsze siarczyki metaliczne. Tą drogą opisze związki z kwasorodem i chlorem, sole i t. d. Krótki obraz chemii organicznéj wskaże, z czego materye organiczne powstają, jakim zmianom ulegają pod wpływem ciepła, powietrza i t. d. poda sposoby zapobiegania tym zmianom. Opisze ważniejsze kwasy, materye obojętne, naprzykład: włókno, krochmal, gummę, materye azotowe w składzie zwierząt i roślin upowszechnione (fibryn, albumin, kazein). Poda ogólne własności tłuszczów i olejów, ich zmiany przy działaniu alkaliów. Opisze pospolitsze żywice, olejki, materye farbujące, nakoniec poda obraz fermentacyi, gnicia, butwienia i dystyllacyi suchéj.

Za Przewodnika do wykładu tego przedmiotu służyć może dzieło następujące:

Lehrbuch der Chemie von Erdmann, dritte völlig umgearbeitete Auflage. Leipzig, 1840.

10) Do Hygieny.

Po wyłożeniu wyżéj przepisanych wiadomości z fizyki i chemii, Nauczyciel wyłoży uczniom klassy czwartéj w krótkości hygienę, to jest: poda im przepisy o rozwijaniu i kształceniu sił fizycznych, tudzież o utrzymaniu i ulepszaniu zdrowia. Mówić zatém będzie o tém wszystkiém co na ciało nasze dobroczynny lub szkodliwy wpływ mieć może, jako to: o powietrzu, o odzieży, o pokarmach, o napojach, o czystości i ochędóstwie, już około ciała, już w mieszkaniu i około mieszkania, o kąpielach, o rozgrzaniu się i oziębieniu, o pracy i odpoczynku, o ruchu i ćwiczeniach ciała, o namiętnościach, o nałogach i sposobie życia, o ile to z zachowaniem zdrowia ma związek i t. d., nie pominie i tego, co może zmysłom naszym, mianowicie wzrokowi i słuchowi szkodzić; wreszcie poda niektóre sposoby ratowania zdrowia w mniéj niebezpiecznych przypadkach, jako to: w razie skaleczenia, stłuczenia, oparzenia,

напримѣръ, въ случаѣ израненія, ушиба, обожженія тѣла, укушенія бѣшеною собакою или ядовитою змѣею, потопленія и т. п.

Пособія для Учителей:

Hygiène de Tourtelle Ratier, Médecine des Instituteurs.

Наука здравія, И. Липинскаго.

Совѣты для матерей, Доктора Мальча.

Наставленія о спасеніи лицъ, пораженныхъ мнимою смертью, или подверженныхъ внезапному лишенію жизни, составленныя въ общедоступномъ видѣ Медицинскимъ Совѣтомъ Царства Польскаго. Варшава, 1839 г.

11) Географія.

География, какъ наука описательная, разсматриваетъ землю въ различныхъ ея отношеніяхъ. Въ реальныхъ училищахъ должна она быть примѣнена къ цѣли и направленію оныхъ, и потому должна разсматривать землю преимущественно въ земледѣльческомъ, мануфактурномъ, коммерческомъ и горномъ отношеніяхъ. Сообразно съ этимъ направленіемъ, Учитель преподаетъ эту науку въ слѣдующемъ порядкѣ:

I-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Краткое изложеніе предварительныхъ свѣдѣній, а именно: о видѣ земли, общее понятіе о глобусѣ и картахъ географическихъ, опредѣленіе разныхъ частей материка и водъ, исчисленіе частей земли и океановъ, съ показаніемъ ихъ границъ, замѣчательнѣйшихъ островов, полуострововъ, цѣпей горъ, морей, проливовъ и большихъ рѣкъ; наконецъ, исчисленіе Европейскихъ государствъ, съ главными ихъ городами.

II-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Общее описаніе Европейскихъ государствъ, а именно: Россіи, Польши, Швеціи, Даніи, Пруссіи, Австріи, Германіи, Швейцаріи, Голландіи и Бельгіи въ отношеніи границъ пространства, числа жителей, главнѣйшихъ областей, водъ, сухопутныхъ и водяныхъ сообщеній, желѣзныхъ дорогъ, климата и важнѣйшихъ естественныхъ произведеній. Въ типографическомъ описаніи Учитель обратитъ вниманіе учениковъ особенно на города, главные, портовые и замѣчательные по своимъ фабрикамъ и торговлѣ.

III-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Общее описаніе остальныхъ государствъ Европы, а именно: Англіи, Франціи, Испаніи, Португаліи, Италіянскихъ государствъ,

ukąszenia od psa wściekłego, lub gadu jadowitego, utonięcia i t. d.

Pomoce dla Nauczycieli:

Hygiène de Tourtelle Ratier, Médecine des Instituteurs.

Nauka zdrowia, J. Lipińskiego.

Rady dla matek, Doktora Malcza.

Wiadomości o ratowaniu osób, w stanie pozornej śmierci będących, albo nagłą utratą życia zagrożonych, ułożone w sposób dla każdego przystępny, przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego, Warszawa, 1839 r.

11) Do Geografii.

Geografia, jako nauka opisująca, uważa ziemię pod rozmaitemi względami. Zastosowana do szkół realnych, opisywać ją będzie we względach: rolniczym, fabrycznym, handlowym i górniczym.

Z tego powodu geografia w szkołach realnych dawaną będzie następującym porządkiem:

Klassa I-sza, (godzin 2).

W klassie I-éj, w dwóch godzinach na tydzień, krótki wykład wiadomości wstępnych, mianowicie o kształcie ziemi i ogólne wyobrażenie o globie i kartach geograficznych, tudzież definicye różnych części lądu i wód, następnie wyliczenie części ziemi i oceanów, wskazanie granic każdéj części ziemi, z wymienieniem w nich najznaczniejszych wysp, półwysep, łańcuchów gór, tudzież mórz, cieśnin i rzek większych. Nareszcie wyliczenie państw w Europie z głównemi w nich miastami.

Klassa II-ga, (godzin 2).

W téj klassie, w dwóch godzinach na tydzień, ogółowy opis krajów Europy, a mianowicie: Rossyi, Polski, Szwecyi, Danii, Prus, Austryi, Niemiec, Szwajcaryi, Hollandyi i Belgii, pod względem granic, rozległości i liczby mieszkańców, większych krajów, tudzież znaczniejszych wód, kommunikacyj lądowych i wodnych, kolei żelaznych, klimatów i najważniejszych płodów. W opisie topograficznym, zwracać będzie Nauczyciel uwagę uczniów szczególnie na miasta główne i portowe, tudzież miejsca odznaczające się fabrykami lub handlem.

Klassa III-cia, (godzin 2).

W klassie trzeciéj, w dwóch godzinach na tydzień, dalszy ciąg ogółowego opisu pozostałych krajów Europy, jako to: Anglii,

Турціи и Греціи; а также общее обозрѣніе других частей свѣта, съ обращеніемъ особеннаго вниманія на Европейскія колоніи.

IV-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Подробное описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго, а именно: составныя части Россійской Имперіи, границы, пространство, народонаселеніе, моря, проливы, заливы, замѣчательнѣйшіе острова, полуострова, мысы, горы, плоскія возвышенности, равнины, степи, озера, рѣки, сухопутныя и водяныя сообщенія, климатъ, важнѣйшія естественныя произведенія изъ царства растительнаго, животнаго и ископаемаго, съ указаніемъ главнѣйшихъ мѣстъ, гдѣ таковыя находятся. Наконецъ, политическое и географическое раздѣленіе государства, исчисленіе губерній, главныхъ и портовыхъ городовъ, а также мѣстъ, замѣчательныхъ по своимъ фабрикамъ и торговлѣ.

Руководствами по сему предмету могутъ быть:

Abrégé de Géographie commerciale et industrielle, indiquant pour chaque état, par M. Sardon, Paris, 1840.

Географія для училищъ, составленная согласно 13-му изданію географіи Сельтена. Познань, 1843 г.

Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Friedensbestimmungen, von J. G. Fr. Cannabich, Wejmar, 1838.

Описаніе міра относительно географіи, статистики и исторіи всѣхъ государствъ, составленное Лесневскимъ изъ самыхъ лучшихъ источниковъ, съ картами. Варшава, 1843 г.

Географіи: Соколовскаго, Греча и др.

Johann Georg und August Galletti, allgemeine Weltkunde, oder geografisch-statistisch-historische Uebersicht aller Länder etc. vermehrt von Dr. Georg Norbert Schnabel.

Die Erde und ihre Bewohner von Karl Fried. Vollrath Hoffmann.

Карта промышленности Европейской Россіи, съ показаніемъ фабрикъ, заводовъ и промысловъ, административныхъ мѣстъ по мануфактурной части, главнѣйшихъ ярмарокъ и проч. На 4 листахъ. Составлена по Высочайшему повелѣнію въ 1842 году.

12) Рисованіе и чистописаніе.

Что касается рисованія и чистописанія, то Учители должны

Francyi, Hiszpanii, Portugalii, państw Włoskich, Turcyi, Grecyi, tudzież ogólny rys innych części ziemi, ze szczególnym względem na osady Europejczyków.

Klassa IV-ta, (godzin 2).

W téj klassie, w dwóch godzinach na tydzień, Nauczyciel wyłoży szczegółowy opis Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego. Po wskazaniu składowych części Państwa Rossyjskiego, przystąpi do oznaczenia granic, rozległości i ludności, z kolei wskaże morza, cieśniny i odnogi, znakomitsze wyspy, półwyspy, przylądki, góry, płaskie wyniosłości, równiny i stepy, jeziora, rzeki, kommunikacye wodne i lądowe; powié o klimacie, wymieni najważniejsze płody z działu roślin, kruszców i zwierząt, ze wskazaniem główniejszych miejsc, gdzie się znajdują. Nareszcie okaże polityczny i geograficzny podział Państwa, wyliczy gubernie, ze wskazaniem miast głównych i portowych, również miejsc odznaczających się fabrykami i handlem.

Przewodnikami do tego przedmiotu mogą być:

Abrégé de Géographie commerciale et industrielle, indiquant pour chaque état, par M. Sardon, Paris, 1840.

Geografia dla użytku szkół, podług 13-go wydania geografii Seltena ułożona, Poznań, 1843 r.

Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Friedensbestimmungen, von J. G. Fr. Cannabich, Wejmar, 1838.

Obraz świata, pod względem geografii, statystyki i historyi wszystkich krajów, podług najlepszych źródeł, z mappami, przez Leśniewskiego, w Warszawie, 1833 r.

Geografie: Sokołowskiego, Grecza i inne.

Johann Georg und August Galletti, allgemeine Weltkunde, oder geografisch-statistisch-historische Uebersicht aller Länder etc. vermehrt von Dr. Georg. Norbert Schnabel.

Die Erde und ihre Bewohner von Karl Fried. Vollrath Hoffmann.

Karta przemysłu Europejskiéj Rossyi, z wskazaniem fabryk, zakładów i przemysłów, władz administracyjnych czuwających nad rękodziełami, główniejszych jarmarków i t. d. Na 4-ch arkuszach. Wydana z rozkazu Najwyższego, w r. 1842.

12) Do rysunków i kalligrafii.

Co do rysunków i kalligrafii, Nauczyciele trzymać się będą

вообще придерживаться инструкцій, утвержденныхъ для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій, преподавать линейное черченіе и техническое рисованіе сообразно цѣли и направленію каждой реальной школы, и обращать особенное вниманіе на четкость и разборчивость почерка.

13) Программа преподаванія сельскаго хозяйства въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе агрономическое.

III-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Общее понятіе о сельскомъ хозяйствѣ и цѣль онаго; краткій очеркъ науки сельскаго хозяйства и ея раздѣленіе. Климатъ и вліяніе его на жизнь растеній и животныхъ; причины, отъ которыхъ зависитъ свойство и качество климата. Ученіе о почвахъ или агрономіи. Составныя части почвы; вліяніе внѣшнихъ обстоятельствъ на цѣнность почвы; классификація почвы по физическимъ свойствамъ составныхъ ея частей, съ показаніемъ способовъ, какъ узнавать различные роды оной. Потомъ, объяснивши ученикамъ устройство орудій, служащихъ къ воздѣлыванію земли, Учитель приступаетъ къ наукѣ механическаго воздѣлыванія почвы, и говоритъ подробно о вспахиваніи, перепахиваніи, бороновании и тѣмъ подобныхъ работахъ. Въ концѣ этой главы излагаетъ о разработкѣ новыхъ пашенъ, при чемъ, обративъ вниманіе на цѣль разработки вообще, говоритъ подробно о разработкѣ лѣсовъ, объ упрочиваніи сыпучихъ песковъ, уборкѣ камней, осушеніи грунта, огораживаніи; далѣе о навозахъ, какъ органическихъ, такъ и неорганическихъ, о приготовленіи навоза, о полезнѣйшемъ употребленіи и достоинствѣ онаго; о количествѣ навоза, потребномъ на извѣстное пространство земли для надлежащаго удобренія оной.

Въ 3-емъ классѣ излагается также садоводство теоретически и практически. Изложеніе этой науки въ саду, который долженъ быть разведенъ при училищѣ, сопровождаемое практикою, можетъ быть для учениковъ весьма занимательно, тѣмъ болѣе, что юношество вообще любитъ сады, и ученіе, соединенное съ практическими упражненіями, займетъ умъ его. Притомъ садоводство, находясь въ здѣшнемъ краѣ въ небреженіи, требуетъ, чтобы раціональное изученіе онаго было по возможности распространено.

instrukcyj przepisanych dla szkół powiatowych i gimnazyalnych filologicznych, z tém zastrzeżeniem, żeby rysunki linearne i techniczne dawane były stosownie do przeznaczenia i dążności każdéj realnéj szkoły, a w pisaniu, żeby szczególnie był miany wzgląd na wyrazistość i czytelność pisma.

13) Instrukcya do gospodarstwa wiejskiego w szkołach powiatowych realnych, z dążnością agronomiczną.

Klassa III-cia, (godzin 2).

Dawszy wyobrażenie i wskazawszy cel gospodarstwa wiejskiego, Nauczyciel skreśli na wstępie ogólny rys nauki gospodarstwa wiejskiego i zrobi jéj podział. Daléj napomknąwszy uczniom o klimacie i wpływie jego na życie roślin i zwierząt, jak niemniéj, wskazawszy od czego własności i przymioty klimatu zależą, przystąpi do nauki o gruntach czyli agronomii. Tu mówić będzie o częściach składowych gruntu, o wpływie zewnętrznych okoliczności na wartość gruntu, a z uwagi własności fizycznych części składowych, wyprowadzi klassyfikacyą roli i podział jéj na rozmaite gruntów gatunki, tudzież poda sposoby ich rozpoznawania i rozróżnienia. Potém obeznawszy uczniów ze składem narzędzi służących do uprawy roli, przystąpi do nauki uprawy mechanicznéj gruntu, mówiąc w szczególności o oraniu, redleniu, bronowaniu i t. p. robotach. Na końcu tego rozdziału mówić będzie o dobywaniu czyli karczowaniu gruntów, gdzie zastanowiwszy się w ogólności nad celem dobywania, w szczególności mówić będzie o karczowaniu lasów, ustalaniu wydmów, uprzątywaniu kamieni, osuszaniu gruntu, tudzież o ogrodzeniach. Daléj wyłoży się nauka o nawozach tak organicznych, jako też nieorganicznych; o przygotowaniu nawozów, o ich najkorzystniejszém użyciu, jak niemniéj o ich wartości, tudzież jak wiele nawozu na pewną przestrzeń gruntu używać wypada, żeby go dostatecznie użyznić.

W klassie III-éj wyłoży się teoretycznie, a zarazem i praktycznie ogrodnictwo czyli raczéj sadownictwo. Wykład téj nauki w ogrodzie, przy szkole zaprowadzić się mającym, praktyką wspomagany, może zająć uwagę młodzieży, tym bardziej, że młodzi lubią zwyczajnie sady, przez wzgląd na owoce dla nich przyjemne; a potém, uczenie, praktyką uzmysłowione, pociągnie młodo-

И такъ, приступивъ къ этой наукѣ, Учитель излагаетъ слѣдующее: какой именно почвы требуютъ разные сорты фруктовыхъ деревъ; какое должно быть положеніе и направленіе сада, какъ разводятся и содержатся разсадники; поправленіе деревъ посредствомъ очкованія, прививанія и соединенія; объясненіе этихъ дѣйствій на практикѣ; пересадка деревъ изъ правильнаго разсадника и присмотръ за пересаженными; обрѣзываніе и очистка старыхъ деревъ; предохраненіе ихъ отъ болѣзней.

IV-й Классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ излагается:

во 1-хъ, наука разведенія растеній и хожденія за ними вмѣстѣ съ наукою сѣвооборотовъ и луговодства;

во 2-хъ, ученіе о содержаніи домашняго скота и способахъ, какъ получать отъ него прибыли.

Излагая науку разведенія растеній, Учитель говоритъ о качествѣ и выборѣ сѣмянъ, о силѣ развитія и нужномъ количествѣ сѣмени, о времени посѣва, прикрытіи его и т. п.; о пересаживаніи растеній, хожденіи за ними во время ихъ произрастанія, о болѣзняхъ растеній и предохраненіи отъ оныхъ, о уборкѣ съ полей или жатвѣ, о разныхъ способахъ сохраненія хлѣба въ снопахъ и въ зернѣ. Всѣ наставленія свои Учитель примѣняетъ въ особенности къ разведенію хлѣбовъ, какъ-то: пшеницы, ржи, ячменя, овса, гречихи, проса; горошчатыхъ растеній, какъ-то: бобовъ, гороху; корнеплодныхъ растеній, какъ-то: картофеля, свеклы, капусты, брюквы и т. д.; фабричныхъ растеній, какъ-то: льну, конопли, разныхъ родовъ сурѣпицы, марены, свекловицы, резеды и т. д.; кормовыхъ растеній, какъ-то: клевера, выки и т. д.

Въ наукѣ сѣвооборотовъ полей Учитель объясняетъ, на какія обстоятельства должно обращать вниманіе при введеніи какого нибудь новаго сѣвооборота; потомъ говоритъ о каждомъ сѣвооборотѣ въ подробности, о системахъ: трехпольной, пастбищной, плодоперемѣнной и составной, съ показаніемъ, которая изъ этихъ системъ и гдѣ можетъ быть съ выгодою вводима.

Въ наукѣ луговодства исчисляетъ лучшія луговыя растенія, показываетъ, какія изъ нихъ не обращаютъ на себя особеннаго вниманія и какія даже вредны, говоритъ о разныхъ способахъ улучшенія естественныхъ луговъ, особенно же о увлажива-

ciane umysły do zajęcia się. Sadownictwo wreszcie, tak niesłusznie w kraju naszym zaniedbane, potrzebuje, żeby nauczanie jego było upowszechnione. Tu Nauczyciel wyłoży, jakiego gruntu różne gatunki drzew owocowych wymagają, jakie powinno być położenie i wystawa sadu. Potém wskaże sposoby zakładania i utrzymywania szkółki, siewek i szkółki drzewek. A wskazawszy środki poprawiania drzew przez oczkowanie, szczepienie i łączenie, i objaśniwszy te działania na praktyce, daléj mówić będzie o przesadzaniu drzewek ze szkółek i chodzeniu około przesadzonych.

Daléj mówić będzie o obcinaniu drzew starych i ich czyszczeniu, tudzież o ochronie drzew od chorób.

Klassa IV-ta, (godzin 3).

W téj klassie Nauczyciel wyłoży:

1) naukę uprawy czyli pielęgnowania roślin wraz z nauką zmianowania, tudzież naukę o łąkach, i

2) naukę chowu bydląt domowych wraz z ciągnieniem stosownych z nich korzyści.

W uprawie roślin mówić będzie o przymiotach i wyborze nasienia, o zdolności do rozwinięcia, ilości nasienia, czasie siewu, pokrywaniu go i t. p., o przesadzaniu roślin, o pielęgnowaniu ich w czasie wzrostu, o chorobach roślin i ochronieniu ich od nich, o sprzęcie czyli żniwie i różnych sposobach przechowywania zboża w snopie i ziarnie; wszystkie wyżéj pomienione uwagi zastosuje w szczególności do uprawy zbóż, jako to: pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, gryki, prosa; roślin groszkowych, jako to: bobu, grochu; roślin okopowych, jako to: kartofli, buraków, kapusty, brukwi i t. d.; roślin fabrycznych, jako to: lnu, konopi, rzepaków, urzetu, krapu i t. d.; tudzież roślin pastewnych, jako to: koniczyny, wyki i t. d.

W nauce zmianowania zastanowi się, na jakie okoliczności należy mieć wzgląd przy zaprowadzeniu jakiegobądź nowego zmianowania. Zastanowi się nad każdém z nich wszczególności, a mianowicie: nad układem trójpolowym, pastwiskowym, płodozmiennym i złożonym, ze wskazaniem, jaki z nich i gdzie najstosowniéj zaprowadzony być może.

W nauce o łąkach, wymieniwszy jakie są najlepsze rośliny łąkowe, jakie są obojętne, a jakie są nawet i szkodliwe, zastanowi

ніи оныхъ; о сѣнокосѣ, естественныхъ и искусственныхъ пастбищахъ, о хожденіи за ними и разведеніи оныхъ.

Въ наукѣ скотоводства, обращаетъ вниманіе на разныя породы домашнихъ животныхъ; говоритъ объ улучшеніи, содержаніи, кормленіи ихъ, особенно же о разведеніи рогатаго скота, овецъ, лошадей, свиней; о способахъ полученія прибыли отъ содержанія скота, въ особенности же объ откармливаніи онаго, біеніи масла и дѣланіи сыра.

Наконецъ, упомянетъ также о разведеніи дворовыхъ птицъ и о пчеловодствѣ. Говоря о содержаніи скота, Учитель не преминетъ преподать краткія свѣдѣнія о болѣзняхъ, какимъ подлежатъ домашнія животныя, и укажетъ на средства предохраненія отъ оныхъ, особенно же отъ скотскаго падежа.

Наконецъ, изложитъ науку простой хозяйственной регистратуры.

Если достанетъ времени, то Учитель преподаетъ ученикамъ науку огородничества или разведенія овощныхъ огородовъ, особенно же заведенія парниковъ и хожденія за нѣжнѣйшими огородными растеніями.

Такъ какъ при каждомъ уѣздномъ училищѣ удобнѣе можно имѣть садъ и огородъ, чѣмъ какое либо обширнѣйшее пространство земли для практики, то садоводство и огородничество должны быть преподаваемы не только теоретически, но и практически.

Главнымъ руководствомъ по этому предмету можетъ временно быть сочиненіе, изданное на нѣмецкомъ языкѣ въ пользу крестьянъ Учителемъ низшей земледѣльческой школы въ Гогенгеймѣ, Шлипфомъ. Хотя оно написано съ другою цѣлью, однако можетъ служить руководствомъ для Учителя при помощи сочиненія, изданнаго 20 лѣтъ тому назадъ М. Очаповскимъ въ пользу уѣздныхъ училищъ бывшаго Виленскаго учебнаго округа. Это сочиненіе, расположенное по вопросамъ и отвѣтамъ, излагаетъ ученіе о почвахъ, о разведеніи хозяйственныхъ растеній и присмотрѣ за ними, и потому не заключаетъ въ себѣ ученія о скотоводствѣ. Не смотря однакожъ на то, оно можетъ служить руководствомъ для Учителя, тѣмъ болѣе, что ученіе о почвахъ, о механическомъ воздѣлываніи оныхъ и о навозахъ въ сочиненіи Шлипфа изложено довольно слабо.

się nad rozmaitemi sposobami poprawiania łąk samorodnych, szczególniéj zaś nad ich nawodnieniem; w końcu wyłoży naukę sianokosu. Tu się także wyłoży rzecz o pastwiskach samorodnych i sztucznych, o sposobie chodzenia około nich, jak niemniéj zakładania.

W nauce chowu bydląt domowych, zastanowiwszy się nad ich różnemi rasami, mówić będzie o ich poprawie, o ich utrzymaniu i żywieniu, stosując te uwagi w szczególności do chowu bydląt rogatych, owiec, koni, świń; mając rzecz o środkach korzystania ze zwierząt domowych, obszerniéj zastanowi się nad tuczeniem, robieniem masła i séra.

Przy końcu nauki chowu bydląt zrobi wzmiankę o pielęgnowaniu drobiu domowego, tudzież o pszczolnictwie.

Traktując rzecz o bydle, nie zaniedba podać krótkich wiadomości o chorobach, jakim podlegają zwierzęta domowe, tudzież o środkach zapobiegania im, a mianowicie zarazie.

W końcu wyłoży naukę rejestratury gospodarskiéj prostéj.

Jeżeli czas wystarczać będzie, Nauczyciel wyłoży uczniom naukę ogrodnictwa czyli rzecz o ogrodach warzywnych, a mianowicie: o zakładaniu inspektów, o chodzeniu około roślin delikatniejszych ogrodowych, tak zwanych włoszczyzn i t. d.

Ponieważ przy każdéj szkole powiatowéj łatwiéj jest mieć ogród, aniżeli coś obszerniejszego do praktyki, warto byłoby przeto, żeby sadownictwo i ogrodnictwo, nietylko teoretycznie ale i praktycznie wyłożone było.

Głównym przewodnikiem w wykładzie ma być tymczasem dzieło w niemieckim języku przez P. Schlipf, Nauczyciela szkoły niższéj rolniczéj w Hochhenheim, napisane dla włościan. Wprawdzie napisane jest w innym celu, ale tymczasem może być przewodnikiem dla Nauczyciela, przy pomocy dziełka przed 20 laty przez M. Oczapowskiego napisanego dla szkół powiatowych, w wydziale dawniéj uniwersytetu Wileńskiego. Dziełko to ułożone jest w pytaniach i odpowiedziach, obejmuje ono w sobie rzecz o roli, jéj uprawie i pielęgnowaniu roślin gospodarskich, a zatém zbywa mu nauki o hodowli bydląt domowych.

To dzieło tem bardziéj może i powinno służyć pomocą dla Nauczyciela, że cały traktat o roli, jéj uprawie mechanicznéj i nawozach, dosyć są słabo u Schlipfa wyłożone.

Другими руководствами по сельскому хозяйству могутъ быть слѣдующія сочиненія:

Начала сельскаго хозяйства Ивана Бюргера, переведенныя съ нѣмецкаго на польскій языкъ М. Очаповскимъ, съ прибавленіемъ примѣчаній относительно примѣненія науки къ сѣверному климату. 2 тома. Вильно, въ типографіи Завадзкаго.

Гигіена животныхъ, изданная Медицинскимъ Совѣтомъ Царства Польскаго.

Сельское хозяйство, заключающее въ себѣ всѣ отрасли земледѣльческой промышленности, теоретико-практически изложенныя М. Очаповскимъ, 10 томовъ, Варшава, изданіе Мерзбаха, съ 1835 по 1845 годъ.

Курсъ сельскаго хозяйства, составленный Профессоромъ Павловымъ, 2 тома, Москва, 1837 года.

Курсъ земледѣлія съ приложеніемъ къ полеводству, читанный въ С.-Петербургскомъ Университетѣ и Вольномъ Экономическомъ Обществѣ Усовымъ. С.-Петербургъ, 1837 года.

По огородничеству и садоводству:

Огородничество, вкратце собранное Каетаномъ Крассовскимъ, предназначенное для училищъ. Изданіе второе. Вильно, 1823 г.

Собраніе свѣдѣній по части земледѣльческой и садоводства Рейхардта, переводъ Рихтера.

Сѣверные огороды, Струмиллы.

Сочиненіе Цигры.

Сочиненіе Чемпинскаго.

Руководствами по части содержанія домашнихъ птицъ и по пчеловодству могутъ быть сочиненія Лѣсневскаго.

14) *Программа преподаванія технологіи въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе технологическое.*

Важнѣйшія свѣдѣнія изъ технологіи преподаются въ IV-омъ классѣ (по 4 часа въ недѣлю).

a) По части химической:

1) обугливаніе дерева въ обыкновенныхъ кучахъ, полученіе сажи и смолы;

2) способъ полученія хлора и хлористой извести; о бѣленіи полотна;

3) способъ полученія сѣрной кислоты и бѣленія волоконъ сѣрнистою кислотою;

Innemi jeszcze przewodnikami mogą być następujące dzieła, do gospodarstwa wiejskiego:

Początki gospodarstwa wiejskiego przez Jana Bürgera, z niemieckiego na język polski przełożone, z dodatkiem uwag, w celu zastosowania nauki do klimatu północnego, przez M. Oczapowskiego 2 tomy, Wilno, w drukarni Zawadzkiego.

Gospodarstwo wiejskie, obejmujące w sobie wszystkie gałęzie przemysłu rolniczego, teoretyczno-praktycznie wyłożone przez M. Oczapowskiego, tomów 10, w Warszawie, nakładem Merzbacha, od roku 1835 do 1845.

Kurs gospodarstwa wiejskiego, ułożony przez Professora Pawłowa, 2 tomy, Moskwa, 1837 r.

Kurs rolnictwa z zastosowaniem do uprawy roli, czytany przez Usowa w St. Petersburgskim uniwersytecie i Towarzystwie wolno-ekonomicznem. St. Petersburg, 1837 r.

Hygiena zwierząt przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego.

Do ogrodnictwa i sadownictwa:

Ogrodnictwo krótko zebrane przez Kajetana Krassowskiego, dla szkół przeznaczone, wydanie 2-gie, w Wilnie, 1823 r.

Skarb rolniczy i ogrodowy Reichardta, tłumaczenie Rychtera.

Ogrody północne, Strumiłły.

Dzieło Cygry.

Dzieło Czempińskiego.

Przewodnikami pod względem chowania ptastwa domowego i pszczolnictwa mogą być dzieła Leśniewskiego.

14) *Instrukcya do technologii w szkołach powiatowych realnych, z dążnością technologiczną.*

Wiadomości z technologii. Klassa IV-ta (godzin 4).

a) Część chemiczna.

W ciągu jednego roku szkolnego, Nauczyciel obowiązany jest wyłożyć z kolei następujące materye:

1) o zwęglaniu drzewa w kopcach zwyczajnych, tudzież o robocie sadzy i wyskwarzaniu smoły;

2) o wywiązywaniu chloru i o robocie najłatwiejszéj chlorku wapna, łącznie ze sposobem bielenia płótna;

3) wyrabianie wytryoleju i bielenie włókien, za pomocą gazu pochodzącego ze spalonéj siarki;

4) заводскій способъ полученія поташа;

5) способъ обжиганія извести и ея употребленіе;

6) образованіе и употребленіе главнѣйшихъ солей, каковы: квасцы, бура, сальміякъ, желѣзный и мѣдный купоросы, селитра, хлористый потассій, синеродистый потассій и проч.;

7) главнѣйшія минеральныя краски сухія и маслянныя, каковы: желѣзная лазурь, свинцовыя бѣлила, углекислая мѣдь и проч.;

8) краткое свѣдѣніе объ эмальевыхъ краскахъ и эмалировкѣ предметовъ глиняныхъ, стекляныхъ и металлическихъ;

9) краткое свѣдѣніе о выдѣлываніи стекла и глиняной посуды;

10) самыя необходимыя свѣдѣнія о полученіи и очищеніи желѣза, о выдѣлываніи стали и ея закаливаніи, о выдѣлываніи желтой мѣди и бронзы, о позолачиваніи, посребреніи и накладкѣ;

11) краткое свѣдѣніе о полученіи крахмала, патоки, свекловичнаго сахара, о винокуреніи и пивовареніи;

12) способы полученія и очищенія самыхъ обыкновенныхъ деревянныхъ маселъ; полученіе жира, дѣланіе свѣчей и вареніе твердаго и мягкаго мыла;

13) самыя необходимыя свѣдѣнія о дубленіи кожъ и обыкновенномъ ихъ бѣленіи;

14) способы красить ткани главнѣйшими цвѣтами, простыми и сложными.

Изложеніе этого предмета должно быть кратко и ясно и, по возможности, подтверждаемо соотвѣтственными опытами, кои долженъ производить преподаватель въ присутствіи учениковъ.

Руководствами будутъ слѣдующія сочиненія:

Lehrbuch der chemischen Technologie, bearbeitet von D. F. Knapp, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der rationellen Praxis der Landwirtschaftlichen Gewerbe von Dr. Fr. Jul. Otto, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der technischen Chemie von Schubarth.

б) По части механической.

О разныхъ сортахъ дерева и качествахъ его, о передѣлываніи дерева и о издѣліяхъ отъ него получаемыхъ. О металлахъ и ихъ качествахъ; описаніе способовъ добыванія и передѣлыванія

4) otrzymywanie fabryczne potażu;

5) sposób palenia wapna i jego użytki;

6) krótka wiadomość o tworzeniu i użytkach główniejszych soli, jakiemi są: ałun, borax, salmiak, koperwas żelazny i miedziany, saletra, chloran potażu, prussyan potażu i t. p.;

7) główniejsze farby mineralne klejowe lub pokostowe, jako to: błękit żelazny, blejwas, gryszpan i t. d.;

8) krótka wiadomość o farbach emaliowych i emaliowaniu przedmiotów: glinianych, szklanych i metalowych;

9) treściwy obraz roboty szkła i naczyń glinianych;

10) wiadomości najważniejsze o wytapianiu żelaza, robocie i hartowaniu stali, robocie mosiądzu, brązu, pozłacaniu, posrebrzaniu i platerowaniu;

11) krótki opis roboty krochmalu, syropu, cukru z buraków, piwa i wódki;

12) sposób wydzielania i czyszczenia olejów najpospolitszych, wyskwarzania łoju, roboty świec i mydeł zwyczajnych, to jest: twardego i miękkiego;

13) wiadomości najważniejsze z garbarstwa zwyczajnego i białoskórnictwa;

14) przepisy farbowania tkanin na główniejsze kolory pojedyńcze i mięszane.

Wykład ten powinien być bardzo zwięzły, jasny i ile być może udowodniony stosownie do tego dobranemi doświadczeniami, w obec uczniów przez Nauczyciela wykonywanemi.

Przewodnikami będą następujące dzieła:

Lehrbuch der chemischen Technologie, bearbeitet von D. F. Knapp, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der rationellen Praxis der Landwirtschaftlichen Gewerbe von Dr. Fr. Jul. Otto, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der technischen Chemii, von Schubarth.

b). Część mechaniczna.

O gatunkach i przymiotach drzewa, o przerabianiu drzewa i wyrobach z niego otrzymywanych. O metalach i ich przymiotach, opisy sposobów ich otrzymywania i przerabiania, wyliczenie i bliższe opisanie wyrobów metalowych. O narzędziach ręcznych

металловъ; исчисленіе и подробное описаніе металлическихъ издѣлій. Ручныя орудія и употребительнѣйшія машины, служащія къ обработкѣ матеріаловъ, т. е. струги, долота, пилы, терпуги, молоты, буравцы, столярные, слесарскіе, паяльные, котельничіе и другіе станки; о токарнѣ; о разныхъ сортахъ и качествахъ волокнистыхъ матеріаловъ, изъ коихъ выдѣлываются ткани; о сортахъ тканей съ описаніемъ пріемовъ, нужныхъ при выдѣлываніи оныхъ, т. е. мыканіе, ческа, пряденіе, тканье, валяніе, чесаніе сукна, ворсованіе и проч. Краткое описаніе мельничныхъ и бумажныхъ работъ, а также книгопечатанія и другихъ главнѣйшихъ ремеслъ и рукодѣлій.

Руководства:

Kamarsch, Grundriss der mechanischen Technologie.
Rüst, Mechanische Technologie.
Altmütter, Werkzengsammlung.

15) *Программа преподаванія наукъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе коммерческое.*

IV-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Общія свѣдѣнія изъ коммерческихъ наукъ, а именно:

1) сравнительное описаніе мѣръ, вѣсовъ и монетъ, въ главнѣйшихъ Европейскихъ государствахъ употребляемыхъ. Сказавъ объ отношеніяхъ монетъ другихъ государствъ къ здѣшнимъ монетамъ, Учитель объяснитъ разные способы опредѣленія монетной пробы и изложитъ правило смѣшенія къ опредѣленію пробы въ слиткахъ золота и серебра;

2) о векселяхъ, форма векселей и главные отличительные признаки, отъ которыхъ зависитъ достоинство оныхъ въ торговлѣ. Разные экземпляры одного и того же векселя съ обозначеніемъ копій и дупликатовъ онаго. Изъясненіе акцептаціи, индоссаціи, вексельнаго протеста, курса векселей и биржевыхъ цидуловъ; наконецъ, основательное изложеніе правила объ учетѣ векселей;

3) ученіе о государственныхъ ассигнаціяхъ вообще, съ описаніемъ отечественныхъ, а въ особенности билетовъ Кредитнаго Общества (Listy Zastawne);

4) обозрѣніе главныхъ кредитныхъ учрежденій, съ краткимъ описаніемъ находящихся въ здѣшнемъ краѣ, каковы: Банкъ, Сберегательная Касса и Общество для застрахованія жизни;

i używańszych machinach, służących do przerabiania materyałów jako to: o heblach, dłutach, piłach, pilnikach, młotach, świdrach, o warsztatach stolarskich, ślusarskich, blacharskich, kotlarskich i t. p.; o tokarni.

O przymiotach i gatunkach materyałów włóknistych, służących do wyrabiania tkanin i o gatunkach tkanin, z dołączeniem opisu robót w ich wyrabianiu zachodzących, jako to: o czesaniu, gręplowaniu, przędzeniu tkanin, folowaniu, barwieniu, postrzyganiu i t. p.

Krótkie opisy młynarstwa, papiernictwa, drukarstwa i ininnych rzemiosł i rękodzieł.

Przewodniki:

Karmarsch, Grundriss der mechanischen Technologie.
Rüst, mechanische Technologie.
Altmütter, Werkzengsammlung.

15) *Instrukcya do nauk handlowych w szkołach powiatowych realnych, z dążnością handlową.*

Wiadomości ogólne z nauk handlowych w Klassie IV-téj (w godzinach 4-ch) obejmować będą:

1) porównanie miar, wag i monet ważniejszych krajów Europy. Przy porównaniu monet, oprócz wskazania ich równowartości z monetą krajową, objaśnione będą różne systemy do oznaczania prób; stopa mennicza, i zastosowanie reguły mięszaniny do mięszaniny złota i srebra prób różnych;

2) z nauki o wexlach: forma wexlów i główne charaktery, od których ważność ich w handlu zależy; różne exemplarze jednego wexlu z odznaczeniem kopij i duplikatów; objaśnienie akceptacyi, indossacyi, protestu wexlowego, kursu wexlów, i ceduł giełdowych, nadto eskonty z przykładami jéj odpowiedniemi;

3) o papierach publicznych w ogóle z opisem papierów krajowych, a szczególniéj listów zastawnych;

4) o ważniejszych zakładach kredytowych, z krótkiem opisaniem w naszym kraju istniejących, jako to: Banku, Kassy Oszczędności i Towarzystwa zabezpieczenia życia;

5) основаніе простой бухгалтеріи. Ученики будутъ вести книги согласно съ этой методою;

6) наконецъ, преподаватель ознакомитъ учениковъ съ формами купеческой переписки.

Руководства для Учителей:

Коммерческое счетоводство, о главнѣйшихъ примѣненіяхъ онаго и о публичныхъ кредитныхъ бумагахъ, сочиненіе А. Зубелевича.

Коммерческая ариѳметика и бухгалтерія, Барцинскаго.

Приложеніе 1-е къ № 32-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе агрономическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю I	II	III	IV	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчанія.
1	Законъ Божій	3	3	2	2	10	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ классна́го ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	14	
3	,, русскій	5	5	4	4	18	
4	,, нѣмецкій	3	3	2	2	10	
5	Математика съ приложеніями	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гигіены	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія	2	2	2	2	8	
8	Линейное черченіе и техническое рисованіе	4	3	3	3	13	
9	Чистописаніе	4	3	2	1	10	
10	Свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства и промышленности	—	—	2	4	6	
	итого часовъ	32	32	32	32	128	

5) zasady buchhalteryi pojedyńczéj. Uczniowie zatrudnią się utrzymywaniem książek w sposobie téj metodzie właściwym;

6) wreszcie Nauczyciel obezna uczniów ze wzorami do korrespondencyi kupieckiéj.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Rachunkowość handlowa, o ważniejszych jéj zastosowaniach i papierach publicznych, przez F. A. Zubelewicza.

Arytmetyka handlowa i buchhalterya Barcińskiego.

1-szy Annex do Nr. 32-go.

Plan nauk dla szkół powiatowych realnych, z dążnością agronomiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia	3	3	2	2	10	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	14	
3	,, rossyjski	5	5	4	4	18	
4	,, niemiecki	3	3	2	2	10	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki, chemii i nauki zdrowia	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna	2	2	2	2	8	
8	Rysunki linearne i techniczne	4	3	3	3	13	
9	Kalligrafia	4	3	2	1	10	
10	Wiadomości z gospodarstwa i przemysłu wiejskiego	—	—	2	4	6	
	Razem	32	32	32	32	128	

Приложеніе 2-е къ № 32-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе технологическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю: I	II	III	IV	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчанія.
1	Законъ Божій	3	3	3	2	11	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій . . .	4	4	4	2	14	
3	,, русскій . . .	5	5	4	4	18	
4	,, нѣмецкій . .	3	3	3	2	11	
5	Математика съ приложеніями	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гигіены . .	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія .	2	2	2	2	8	
8	Линейное черченіе и техническое рисованіе . .	4	3	3	3	13	
9	Чистописаніе . . .	4	3	2	1	10	
10	Свѣдѣнія изъ технологіи .	—	—	—	4	4	
	итого часовъ	32	32	32	32	128	

2-gi Annex do Nr. 32-go.

PLAN NAUK DLA SZKÓŁ POWIATOWYCH REALNYCH, Z DĄŻNOŚCIĄ TECHNOLOGICZNĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia	3	3	3	2	11	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski . . .	4	4	4	2	14	
3	„ rossyjski . .	5	5	4	4	18	
4	„ niemiecki . .	3	3	3	2	11	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami . .	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki, chemii i nauki zdrowia . . .	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna .	2	2	2	2	8	
8	Rysunki linearne i techniczne	4	3	3	3	13	
9	Kalligrafia	4	3	2	1	10	
10	Wiadomości z technologii .	—	—	—	4	4	
	Razem .	32	32	32	32	128	

Приложеніе 3-е къ № 32-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе коммерческое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю I	II	III	IV	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчанія.
1	Законъ Божій	3	3	3	2	11	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	14	
3	,, русскій	5	5	4	4	18	
4	,, нѣмецкій	3	3	3	2	11	
5	Математика съ приложеніями	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гигіены	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія	2	2	2	2	8	
8	Техническое рисованіе	4	3	2	2	11	
9	Чистописаніе	4	3	3	2	12	
10	Свѣдѣнія изъ коммерческихъ наукъ	—	—	—	4	4	
	итого часовъ	32	32	32	32	128	

3-ci Annex do Nr. 32-go.

Plan nauk dla szkół powiatowych realnych, z dążnością handlową.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia	3	3	3	2	11	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	14	
3	„ rossyjski	5	5	4	4	18	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	11	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki, chemii i nauki zdrowia	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna	2	2	2	2	8	
8	Rysunki techniczne	4	3	2	2	11	
9	Kalligrafia	4	3	3	2	12	
10	Wiadomości z nauk handlowych	—	—	—	4	4	
	Razem	32	32	32	32	128	

№ 33.

Временныя инструкціи для преподаванія наукъ въ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

(1845 г.)

Преподаватели Закона Божія, русскаго, польскаго и нѣмецкаго языковъ, также рисованія и чистописанія, придерживаются программъ, утвержденныхъ для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій, съ соблюденіемъ правилъ, изложенныхъ въ этомъ отношеніи въ программахъ для реальныхъ уѣздныхъ училищъ.

Что же касается другихъ предметовъ, то въ первыхъ четырехъ классахъ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеній, Учители руководствуются программами, предписанными для реальныхъ уѣздныхъ училищъ, а въ V и VI-омъ классахъ преподаютъ по слѣдующимъ инструкціямъ:

1) *Бухгалтерія.*

Бухгалтерія преподается въ V и VI-омъ классахъ, по одному часу въ недѣлю.

Въ учебныхъ заведеніяхъ, имѣющихъ коммерческое направленіе, часъ этотъ присоединяется къ часамъ, назначеннымъ для преподаванія коммерческихъ наукъ.

Въ прочихъ же учебныхъ заведеніяхъ наука бухгалтеріи въ V-омъ классѣ заключаетъ въ себѣ: основанія простой бухгалтеріи, или описаніе реестровъ, употребляемыхъ въ торговлѣ, въ хозяйствѣ и фабричныхъ заводахъ. Изложенію простой бухгалтеріи предшествуютъ: общія свѣдѣнія о средствахъ размѣна, каковы: монеты и векселя, а также свѣдѣнія о главныхъ дѣйствіяхъ, сопровождающихъ торговлю товарами и векселями. Въ VI-мъ классѣ: общія основанія двойной бухгалтеріи. Примѣрами показывается разница и преимущество ея передъ простою бухгалтеріею.

2) *Алгебра.*

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Дѣйствія съ цѣлыми и дробными алгебраическими количествами; уравненія первой степени.

Nº 33.

Instrukcye tymczasowe do wykładu nauk w szkołach wyższych realnych.

(1845 roku)

W wykładzie Religii, języka rossyjskiego, polskiego, niemieckiego, rysunków i kalligrafii, Nauczyciele trzymać się będą instrukcyi przepisanych dla szkół powiatowych i gimnazyalnych filologicznych, z zachowaniem przestróg, jakie w tym względzie zostały poczynione przy instrukcyach dla szkół realnych powiatowych.

Przy wykładzie nauk w klassach czterech pierwszych szkół wyższych realnych, Nauczyciele trzymać się mają instrukcyj przepisanych dla szkół realnych powiatowych. Nauki zaś w klassie V i VI-éj szkół wyższych realnych, wykładać będą wedle instrukcyi następujących:

1) *Do buchhalteryi.*

Buchhalterya w klassie V i VI-éj po godzinie tygodniowo.

W szkołach dążność handlową mających, godzina ta do godzin na nauki handlowe przeznaczonych dołączoną będzie.

W innych zaś wykład w klassie V-éj obejmie:

Zasady buchhalteryi pojedyńczéj, czyli objaśnienie i użycie wzorów rejestrów, jakie w zwyczajnym handlu, w gospodarstwie lub w fabrykach, dla wykrycia ich stanu, użyte być mogą.

Poprzedzi je Nauczyciel wiadomościami ogólnemi o środkach wymiany, jak o monetach i wexlach, równie jak o głównych czynnościach, jakie z handlem towarów i wexlów są połączone.

W klassie VI-téj. Zasady ogólne buchhalteryi podwójnéj. Wskazane będą na przykładach jéj różnice i wyższość nad pojedyńczą.

2) *Do algebry.*

K l a s s a V-ta, (godzin 2).

Działania na ilościach algebraicznych całkowitych i ułamkowych, równania stopnia pierwszego.

VI-й Классъ (3 часа въ недѣлю).

Дѣйствія съ коренными величинами уравненія второй степени; ариѳметическія и геометрическія прогрессіи; неопредѣленно-степенныя уравненія; теорія логариѳмовъ, комбинаціи и биномія Ньютона.

Руководства для Учителей:

Meyer i Choquet, Elemens d'Algèbre, 2-ое изданіе.

Bourdon, основанія алгебры, переводъ польскій съ французскаго.

Problêmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique avec les solutions, par M. Georges Ritt, Paris, 1842.

3) *Тригонометрія.*

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Въ преподаваніи тригонометріи Учитель руководствуется сочиненіемъ: Начала плоской тригонометріи, Полинскаго, и излагаетъ слѣдующее: о тригонометрическихъ линіяхъ и употребленіи знаковъ; о составленіи тригонометрическихъ таблицъ; потомъ выводитъ изъ чертежа формулы, которыя всего чаще встрѣчаются въ приложеніяхъ, каковы: формула для сложенія и вычитанія дугъ, для умноженія и дѣленія дугъ; наконецъ, изложивъ пять теоремъ, показывающихъ связь между сторонами и углами прямолинейныхъ треугольниковъ, переходитъ къ рѣшенію треугольниковъ, при чемъ многими и по возможности разнообразными примѣрами пріучаетъ учениковъ къ употребленію тригонометрическихъ таблицъ и къ правильному производству вычисленій, которыя располагаются въ таблицы, если того требуютъ сложность задачи и взаимная зависимость треугольниковъ.

4) *Коническія сѣченія.*

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Руководствуясь сочиненіемъ: Cours complet de Géométrie, par N. J. Didier, Учитель излагаетъ синтетически всѣ свойства кривыхъ линій втораго порядка, каковы: эллипсисъ, парабола и гипербола, и указываетъ въ главнѣйшихъ теоремахъ на приложенія къ искусствамъ и ремесламъ, при чемъ руководствуется сочиненіемъ: Traité des sections coniques et autres courbes anciennes, par M. de la Chapelle.

Klassa VI-ta, (godzin 3).

Działania na ilościach pierwiastkowych; równania stopnia drugiego; postępy różnicowe i ilorazowe; równania wykładnicze; teorya logarytmów, kombinacye i binom Newtona.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Meyer i Choquet, Elemens d'algébre, 2-gie wydanie.

Bourdon, Zasady algebry, tłomaczenie polskie z francuzkiego.

Problêmes d'algébre et exercices de calcul algébrique avec les solutions, par M. Georges Ritt, Paris, 1842.

3) *Do trygonometryi.*

Klassa V-ta, (godzin 2).

Przedmiot ten Nauczyciel wykładać będzie podług dzieła: Początki trygonometryi płaskiéj przez Polińskiego, a mianowicie o liniach trygonometrycznych; wyprowadzi z figury wzory, które w zastosowaniach najczęściéj się natrafiają, jako to:

na dodawanie i odejmowanie łuków, na mnożenie i dzielenie łuków; następnie wyłożywszy pięć twierdzeń okazujących związek między bokami i kątami trójkątów prostokreślnych, przejdzie do rozwiązywania trójkątów, przyczem wprawiać będzie uczniów na licznych i rozmaitych przykładach w użycie tablic trygonometrycznych i w porządne prowadzenie rachunku, który się powinien układać w tabelle, jeżeli jest przydłuższy, a trójkąty zawisłe jedne od drugich.

4) *Do sekcyj konicznych.*

Klassa VI-ta, (godzin 2).

Trzymając się dzieła: Cours complet de géométrie par N. J. Didier, Nauczyciel wyłoży syntetycznie wszystkie własności linii drugiego rzędu, to jest: elipsy, paraboli i hiperboli, wskazując przy ważniejszych twierdzeniach zastosowania do kunsztów i rzemiosł.

5) *Начертательная геометрія.*

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

О проекціяхъ точки и прямой линіи; о слѣдахъ плоскостей; задачи, относящіяся къ прямымъ линіямъ, угламъ и плоскостямъ; о кривыхъ плоскихъ и двойной кривизны, и о построеніи къ нимъ касательныхъ и нормальныхъ линій.

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

О кривыхъ поверхностяхъ, каковы: разгибающіяся и неразгибающіяся поверхности, поверхности вращенія и огибающія; о пересѣченіи кривыхъ поверхностей съ плоскостью, и о построеніи къ этимъ поверхностямъ касательныхъ и нормальныхъ плоскостей.

Примѣчаніе. Курсъ о поверхностяхъ излагается, по возможности, вкратцѣ, и для примѣровъ избираются важнѣйшія частныя поверхности, съ приложеніемъ оныхъ къ искусствамъ.

Руководствомъ для Учителей будетъ:
Géométrie descriptive par Le Febure de Fourcy.

6) *Общая механика.*

VI-й Классъ (3 часа въ недѣлю).

Преподаваніе этого предмета учащій начинаетъ съ предварительныхъ свѣдѣній о движеніи, скорости, о силахъ и массѣ; потомъ проходитъ статику твердыхъ тѣлъ, о сложеніи и разложеніи силъ, приложеніе статики къ опредѣленію центра тяжести линій, фигуръ и тѣлъ; приложеніе статики къ теоріи простыхъ машинъ, т. е. условія равновѣсія въ веревкѣ, рычагѣ, блокѣ, воротѣ, наклонной плоскости, клинѣ и винтѣ, а также въ сложныхъ машинахъ, т. е. въ веревчатомъ многоугольникѣ, полиспастахъ, зубчатыхъ колесахъ и т. п.

Динамика твердыхъ тѣлъ; главнѣйшіе законы паденія тѣлъ, какъ-то: о паденіи по наклонной плоскости и кривымъ линіямъ, о центробѣжной силѣ, объ ударѣ тѣлъ, о моментѣ инерціи.

Наконецъ, главныя основанія механической работы природныхъ дѣйствователей и способъ опредѣленія оной; краткое описаніе рабочихъ машинъ, каковы: вороты, колеса водяныя, вѣтреныя и въ паровыхъ машинахъ.

5) *Do geometryi opisującéj.*

Klassa V-ta, (godzin 2).

O rzutach punktu i linii prostéj; o śladach płaszczyzn; zagadnienia tyczące się linii prostéj, kątów i płaszczyzn; o liniach krzywych tak płaskich, jak i podwójnéj krzywości, tudzież o prowadzeniu do nich linij stycznych i normalnych.

Klassa VI-ta, (godzin 2).

O powierzchniach krzywych, rozwijalnych, skośnych, obrotowych i powłóczących.

O przecięciu powierzchni z płaszczyzną i prowadzeniu płaszczyzn stycznych i normalnych do powierzchni powyższych.

Uwaga. Uczący powinien kurs drugi o powierzchniach wyłożyć w skróceniu, i za przykłady obierać powierzchnie szczegółowe najważniejsze, oraz wskazywać ich przystosowania w sztukach.

Przewodnikiem dla Nauczycieli będzie:

Géométrie descriptive par Le Febure de Fourcy.

6) *Do mechaniki ogólnéj.*

Klassa VI-ta, (godzin 3).

Wykład téj nauki rozpocznie uczący od wiadomości wstępnych, o ruchu, prędkości, siłach i massie; następnie przejdzie ze statyki ciał stałych naukę o składaniu i rozkładaniu sił, zastosowania statyki do oznaczenia środka ciężkości linij, figur i brył, zastosowania statyki do teoryi machin prostych, to jest: wyłoży warunki równowagi w sznurze, drągu, bloku, kole na walcu, równi pochyłéj, śrubie i klinie, tudzież w machinach złożonych, to jest: w wielokącie sznurowym, wielokrążkach, kołach zębatych i t. p.

Z dynamiki ciał stałych wyłożyć ma uczący: ważniejsze prawa ruchu ciał, jako to: o pionowym spadku ciał, o spadku po równi i po liniach krzywych, o sile odśrodkowéj, o uderzaniu się ciał, o momentach bezwładności.

W końcu wyłoży uczący główne zasady o pracy mechanicznéj silników naturalnych i sposób oznaczenia téj pracy, tudzież opisze pokrótce machiny pracujące, jako to: kołowroty (maneże), koła wodne, wiatraki i machiny parowe.

Руководства для Учителя:

Rühlmann, Die technische Mechanik.

Burg, Die technische Mechanik.

7) *Зоологія и ботаника.*

V-й Классъ. *Зоологія* (2 часа).

Такъ какъ ученики этого класса имѣютъ уже понятіе обо всей наукѣ и ознакомлены съ полезнѣйшими животными, то здѣсь сообщаются имъ болѣе точныя свѣдѣнія о систематическомъ дѣленіи животныхъ, основанномъ на внутреннемъ ихъ строеніи. Чтобы облегчить надлежащее уразумѣніе этой системы, Учитель изъясняетъ строеніе животныхъ и показываетъ значеніе различныхъ органовъ, входящихъ въ составъ ихъ тѣла. Потомъ занимается описаніемъ классовъ, разрядовъ, родовъ и видовъ животныхъ, и подобно тому, какъ въ низшихъ классахъ, не входя въ ученыя умозрѣнія, обращаетъ вниманіе учениковъ на тѣ естественныя произведенія, которыя нужны всякому технику, то есть: ремесленнику, фабриканту, земледѣльцу, и которыя составляютъ предметъ торговли.

Ботаника (2 часа).

Послѣ обширнѣйшаго изложенія основаній науки, которыя въ краткомъ очеркѣ были сообщены ученикамъ четырехъ низшихъ классовъ, учащій ознакомляетъ учениковъ съ возможно большимъ числомъ самыхъ полезныхъ и зловредныхъ растеній, при чемъ ученики занимаются собираніемъ живыхъ растеній, опредѣляютъ ихъ названія и составляютъ краткія описанія оныхъ, съ указаніемъ на ихъ свойства и употребленіе. Въ опредѣленіи растеній Учитель придерживается естественной системы, которая, показывая болѣе тѣсную связь между растеніями, знакомитъ вдругъ со многими родами, принадлежащими къ одному семейству. При описаніи же растеній и произведеній отъ нихъ получаемыхъ, преподаватель обращаетъ вниманіе на малѣйшія ихъ измѣненія, коль скоро они важны въ техническомъ отношеніи, указываетъ ихъ отечество, особенно же тѣ мѣста, откуда они получаются для торговли, и въ продолженіе всего курса объясняетъ, находится ли у насъ которое изъ полезныхъ растеній, или можетъ ли быть воздѣлываемо. Какъ въ низшихъ классахъ, такъ и здѣсь учащій

Przewodniki dla Nauczycieli:
Rühlmann, Die technische Mechanik.
Burg, Die technische Mechanik.

7) *Do zoologii i botaniki.*

Klassa V-ta, *Zoologia*, (godzin 2).

Gdy uczniowie téj klassy już mają wyobrażenie o całości nauki i są obeznani z najużyteczniejszemi płodami zwierzęcego królestwa; tu zatem z większą ścisłością naukową obezna Nauczyciel z systematycznym podziałem, na wewnętrznéj budowie zwierząt opartym. Dla zrozumienia wszakże takiego układu, da poprzednio dokładne wyobrażenie o téjże budowie, opisując po szczególe różne organa zwierzęce, pod względem ich przeznaczenia w życiu zwierząt. Przystąpi zaraz do opisywania gatunków, w czém podobnie jak w klassach niższych, usunąwszy z uwagi wszelkie cele scyentyficzne, starać się będzie przedstawiać uczniom te płody przyrodzenia, z któremi ma do czynienia wszelkiego rodzaju technik, czyli rzemieślnik, fabrykant, rolnik, równie jak te, które są przedmiotem handlu.

Botanika, (godzin 2).

Wyłożywszy obszerniéj zasady nauki, z któremi się wkrótkości obeznali uczniowie w kursie niższym, najwięcéj zajmować się będzie praktycznym wykładem, to jest poznaniem jak największéj liczby roślin, a szczególniéj użytecznych lub szkodliwych; do czego mu najbardziéj posłużyć może, gdy uczniowie zatrudniać się będą zbieraniem żywych exemplarzy, oznaczeniem ich nazwisk i zamieszczaniem krótkiego ich opisu, z wymienieniem ich własności i użytków. W determinowaniu roślin trzymać się będzie układu przyrodzonego, jako przedstawiającego ściślejsze związki między roślinami, a zatém dającego poznać od razu wiele rodzajów roślin, w jedną familię czyli gromadę naturalną zebranych. Przy opisywaniu takowych roślin i płodów z nich, zwróci uwagę na najdrobniejsze ich odmiany, skoro te we względzie technicznym są ważnemi; wymieni ich ojczyznę, nie opuszczając tych nadewszystko okolic, z których je w handlu otrzymujemy; nie pominie w ciągu całéj nauki uwag, czy który z tych pożytecznych płodów posiadamy wewnątrz kraju, lub czy moglibyśmy w nim ich utrzymanie zaprowadzić. I w tym wyższym wykładzie, będzie miał na uwa-

имѣетъ въ виду направленіе заведенія, и потому въ описательной части дѣлаетъ нѣкоторый выборъ, и болѣе подробныя свѣдѣнія сообщаетъ о такихъ растеніяхъ, которыя тѣснѣе связаны съ цѣлью учебнаго заведенія.

Руководствами для Учителя будутъ слѣдующія сочиненія:

Cours d'histoire naturelle par Milne-Edwards, Jussieu et Beudant, Парижъ, 1842 года.

Основанія ботаники, 2 части, сочиненіе Писулевскаго, въ 1840 и 1841 годахъ. Варшава.

Flora germanica, Kunth, Berlin.

Le règne animal par Cuvier, édition nouvelle de Milne-Edwards.

Основанія ботаники, составленныя Горяниновымъ, С.-Петербургъ, 1841 г.

Введеніе къ изученію ботаники, сочиненіе Профессора Декандоля. Переводъ Профессора Шиховскаго, 2 тома. Москва, 1839 г.

Основанія зоологіи, сочиненіе Мильнъ Эдвардса. Переводъ Ловецкаго, Москва 1840 г.

Leçons élémentaires de Botanique, fondées sur l'analyse de 50 plantes vulgaires, par M. Em. le Maout. Paris, 1844, deux parties.

8) *Минералогія.*

Минералогія преподается въ VI-мъ классѣ, по 2 часа въ недѣлю.

Курсъ оной раздѣляется на двѣ части, а именно: на предварительную, излагающую о способахъ узнавать минералы, то есть объ ихъ характерахъ, и на описательную, въ которой ученики знакомятся съ замѣчательнѣйшими породами минераловъ.

Въ предварительной части, преподаватель излагаетъ о главныхъ характерахъ ископаемыхъ, а именно: объ ихъ кристаллическихъ формахъ, о внутреннемъ составѣ, о твердости и относительномъ вѣсѣ; о другихъ же свойствахъ говоритъ столько, сколько знаніе оныхъ необходимо для составленія себѣ общаго объ нихъ понятія. Въ ученіи о кристаллахъ преподаватель не излагаетъ въ подробности всей кристаллографіи, но объясняетъ только, что разумѣется подъ кристаллическими системами, соче-

dze uczący dążność szkoły, i dla tego w części opisującéj musi niejaki robić wybór i obszerniejszą wiadomość podawać o takich płodach roślinnych, które bliższy mają związek z celem szkoły, w któréj się młodzież kształci.

Przewodnikami dla Nauczycieli będą następujące dzieła:

Cours d'histoire naturelle par Milne-Edwards, Jussieu et Beudant, Paris, 1842.

Zasady botaniki, 2-ie części, przez Pisulewskiego, w roku 1840 i 1841, Warszawa.

Flora germanica, Kunth, Berlin.

Le règne animal par Cuvier, édition nouvelle de Milne-Edwards.

Zasady Botaniki ułożone przez Gorianinowa, St. Petersburg, 1841 r.

Wstęp do nauki Botaniki. Dzieło Professora Decandola, tłomaczenie Professora Szychowskiego, 2 tomy, Moskwa, 1839 r.

Zasady Zoologii przez Milne-Edwards'a, tłomaczenie Łowieckiego, Moskwa, 1840 r.

Leçons élémentaires de botanique, fondées sur l'analyse de 50 plantes vulgaires, par M. Em. le Maout. Paris, 1844, deux parties.

8) *Do mineralogii.*

Mineralogia w klassie VI-éj, (godzin 2 tygodniowo).

Wykład jéj rozdzieli uczący na dwie części:

1) część przygotowawczą, o sposobach poznawania minerałów, czyli o ich charakterach;

2) część opisową, w któréj uczniowie oznajmiają się z ważniejszemi gatunkami minerałów.

W części przygotowawczéj uczący wyłoży o głównych charakterach ciał kopalnych, a mianowicie o kształtach ich krystalicznych, o budowie wewnętrznéj, o twardości i ciężkości gatunkowéj; zajmując się innemi własnościami, ile potrzeba do dania o nich ogólnego wyobrażenia.

W nauce o kryształach nie idzie o całe rozwinięcie krystallografii; uczący wskaże tylko, co są szeregi krystallograficzne,

таніями, симметріею, совершенствомъ кристалловъ и т. д., и все это поясняетъ примѣрами. Такъ какъ кристаллы въ природѣ встрѣчаются рѣдко, и минералы всего чаще являются въ видѣ неправильныхъ массъ, кои важны въ искусствахъ по своимъ началамъ, то преподаватель знакомитъ учениковъ съ паятельною трубкою и съ ея употребленіемъ, и излагаетъ способы, употребляемые при качественномъ анализѣ для опредѣленія составныхъ частей минерала, его вида и употребленія въ искусствахъ.

Въ описательной части, преподаватель излагаетъ общія основанія минералогическихъ системъ; потомъ, избравъ себѣ самое лучшее раздѣленіе, основанное на химическихъ началахъ, приступаетъ къ частнымъ описаніямъ. При описаніи породъ, онъ особенно обращаетъ вниманіе на драгоцѣнные камни, на минералы, образующіе на земной поверхности большія массы, или входящіе въ составъ сложныхъ горныхъ породъ, каковы напримѣръ полевой шпатъ, авгитъ, роговая обманка, цеолиты, кварцъ, известнякъ и проч., не упуская однакожъ изъ виду минераловъ, замѣчательныхъ по своему особенному строенію или другимъ какимъ нибудь свойствамъ. Изъ металловъ подробно разсматриваются руды: желѣзныя, марганцовыя, цинковыя, свинцовыя, мѣдныя, сурьмянныя, мышьяковыя и другія, доставляющія матеріалы для различныхъ издѣлій, или же составляющія вредныя примѣси въ рудахъ полезныхъ металловъ. При изложеніи о горючихъ тѣлахъ, а именно: о каменномъ углѣ и торфѣ, преподаватель обращаетъ особенное вниманіе на свойства, примѣси, мѣстонахожденіе и проч. По окончаніи ориктогностической части, преподаватель излагаетъ, особенно въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ горное направленіе, общія основанія геологіи. При этомъ онъ разсматриваетъ: во 1-хъ) простыя горныя породы, во 2-хъ) сложныя и въ 3-хъ) состоящія изъ обломковъ, и обращаетъ особенное вниманіе на характеры, на механическое соединеніе составныхъ частицъ и на общія свойства горныхъ породъ или скалъ; потомъ раздѣляетъ эти горныя породы на извѣстныя группы, сообразно съ эпохами, въ коихъ онѣ образовались; наконецъ разсматриваетъ эти группы по постепеннымъ формаціямъ, составляющимъ твердую кору земнаго шара, и указываетъ находящіяся въ нихъ замѣчательнѣйшія окаменѣлости.

kombinacye, symetrya, zupełność kryształów, społowienie i t. d. i to objaśni przykładami.

Ponieważ kryształy są w naturze rzadkością, najczęściéj zaś przedstawiają się massy nieforemne, i minerały w przemyśle są użyteczne przez swe pierwiastki, dla tego uczący przejdzie tu obszerniéj naukę o letrorze i o jego użyciu; poda sposoby w analizie qualitative używane do wynalezienia pierwiastków minerału, a têm samem oznaczenia jego gatunku i użytku w przemyśle.

W części opisowéj można dać ogólne wyobrażenie o zasadach systematów mineralogicznych; następnie podług dogodnego podziału, na zasadach chemicznych opartego, przystąpić do opisów szczegółowych.

Z pomiędzy gatunków szczególniéj zwróci uwagę na kamienie drogie; na minerały tworzące wielkie massy na powierzchni ziemi, lub do składu skał złożonych wchodzące, jak np. feldspat, augit, hornblenda, zeolity, kwarc, wapień i t. d. nie zaniedbując wszakże minerałów, odznaczających się wykształceniem lub innemi własnościami.

Z metalów opiszą się szczegółowo rudy żelaza, manganezu, zynku, ołowiu, miedzi, antymonu, arszeniku, i inne dające materyały do wyrobów, lub jakie domięszania szkodliwe w rudach metalów użytecznych.

O materyałach palnych, mianowicie o węglu kamiennym, brunatnym, o torfie, będzie podana wiadomość szczegółowa co do charakterów, domięszań, położenia i t. d.

Po skończeniu części oryktognostycznéj, uczący przejdzie, mianowicie w szkole wyższéj z dążnością górniczą, geologię, ograniczając się na jéj ogólnym rysie. Naprzód opisze skały pojedyncze, 2-e złożone, 3-cie ułomkowe, dając dokładny obraz części składowych mechanicznych i ogólnego charakteru skały; następnie podzieli te skały na pewne gruppy, wedle przyjętych epok co do czasu ich utworzenia, nakoniec wskaże następstwo w formacyach składających te gruppy, tworzące część stałą kuli ziemskiéj, i opisze skamieniałości w nich zawarte.

Руководствами будутъ слѣдующія сочиненія:

Populäre Mineralogie, von Hochstetter, Reutlingen, 1835.

Handbuch der gesammten Mineralogie, von Walchner, Carlsruhe, 1829.

Grundriss der Mineralogie mit Einschluss der Geognosie und Petrefaktenkunde, von Gloeker, Nürnberg, 1839.

Traité de minéralogie par Beudant.

Lyell, Nouveaux éléments de Géologie traduit de l'anglais par Meulin, Paris, 1839.

Руководство къ минералогіи, Профессора Соколова, С.-Петербургъ, 1832 года.

Главныя основанія минералогіи, составленныя Штурмомъ. С.-Петербургъ, 1835 года.

Руководство къ геологіи, составленное Соколовымъ, С.-Петербургъ, 1842 года.

Minéralogie appliquée aux arts par Brard. Paris.

9) *Физика.*

Полный курсъ физики проходится въ двухъ классахъ, т. е. въ V и VI-мъ, по 2 часа въ недѣлю въ каждомъ классѣ.

V-й Классъ. Такъ какъ ученики этого класса слушали уже физику въ классахъ низшихъ, то Учитель пропускаетъ предварительныя понятія о общихъ свойствахъ матеріи, и вмѣсто того излагаетъ: способы измѣренія времени, скорости и силы, слѣдствія, происходящія отъ силъ мгновенныхъ и непрерывныхъ, сложеніе и разложеніе силъ сходящихся и параллельныхъ, при чемъ преподаватель знакомитъ учениковъ съ простыми машинами, поколику онѣ необходимы для уразумѣнія физическихъ приборовъ.

Потомъ переходитъ къ явленіямъ твердыхъ тяжелыхъ тѣлъ, повѣряетъ на атвудовой машинѣ законы свободнаго паденія тѣлъ, излагаетъ вкратцѣ о движеніи по кривымъ линіямъ, о центробѣжной силѣ, о качательномъ движеніи и употребленіи маятника, о способахъ опредѣленія центра тяжести въ главныхъ случаяхъ и приведенія въ равновѣсіе тяжелыхъ тѣлъ, при чемъ описываетъ устройство хорошихъ вѣсовъ, безменовъ, Санкторіевыхъ вѣсовъ, и показываетъ употребленіе оныхъ въ промышленности.

Въ гидростатикѣ Учитель говоритъ о сжимаемости жидкости и способахъ измѣренія оной, о равномѣрномъ распространеніи

Przewodnikami będą następujące dzieła:

Populäre Mineralogie, von Hochstetter, Reutlingen, 1835.

Handbuch der gesammten Mineralogie, von Walchner, Carlsruhe, 1829.

Grundriss der Mineralogie mit Einschluss der Geognosie und Petrefaktenkunde, von Gloeker, Nürnberg, 1839.

Traité de minéralogie par Beudant.

Lyell, Nouveaux éléments de géologie traduit de l'anglais par Meulin, Paris, 1839.

Przewodnik do Mineralogii, przez Professora Sokołowa, St. Petersburg, 1832 r.

Główne zasady Mineralogii, ułożone przez Sturma, St. Petersburg, 1835 r.

Przewodnik do Geologii przez Sokołowa, St. Petersburg, 1842 r.

Minéralogie appliqée aux arts, par Brard, Paris.

9) *Do fizyki.*

Przedmiot ten, stosownie do planu, wyłożyć się ma całkowicie w dwóch klassach, to jest w V i VI-éj; czas na to przeznacza się po dwie godzin tygodniowo w każdéj.

Kurs klassy V-éj. Uczący, pamiętając na to, iż ma przed sobą uczniów, którzy już popularnego wykładu téj nauki słuchali w klassach niższych, pominie wiadomości wstępne, tyczące się przymiotów powszechnych materyi, a w miejsce tego da wyobrażenie mierzenia czasu, prędkości i siły, odróżni skutek siły raz wywartéj od powtarzającéj się i w ogólności zmiennéj, nauczy składać i rozkładać siły, mianowicie schodzące się i równoległe. Przytem da poznać treściwie machiny proste o tyle, o ile one są potrzebne do znajomości narzędzi fizycznych.

Z kolei przystąpi do fenomenów ciał ciężkich stałych, poda sposób udowodnienia praktycznego praw spadku pionowego na machinie Atwooda. Następnie da krótkie wyobrażenie o biegu po liniach krzywych, o sile odśrodkowéj, o biegu wahadłowym i o użytkach z wahadeł; nauczy dochodzić środka ciężkości w przypadkach najważniejszych, tudzież równoważenia ciał ciężkich, a przytem opisze budowę najdokładniejszéj wagi, przezmianów, wagi Sanktoryusza i jéj użytki w przemyśle.

Z hidrostatyki ciał ciężkich powie o ściśliwości cieczy i o sposobach jéj mierzenia, o równém rozchodzeniu się siły w cieczach,

силы въ жидкостяхъ, о гидравлическомъ прессѣ, о способахъ опредѣленія давленія жидкости на дно и бока сосудовъ, о теоріи и употребленіи сообщающихся сосудовъ.

Далѣе проходитъ теорію давленія жидкости на твердыя тѣла въ нихъ погружаемыя, законъ Архимеда и основывающуюся на немъ науку равновѣсія твердыхъ тѣлъ, погружаемыхъ въ жидкости, способъ опредѣленія относительнаго вѣса тѣлъ, съ описаніемъ ареометровъ, денсиметровъ, алкоголометровъ, сахарометровъ и тѣмъ подобныхъ ареометрическихъ пробъ; наконецъ изъясняетъ причины явленій прилипанія. Въ гидравликѣ излагаются теоретическіе и практическіе способы опредѣленія количества жидкости вытекающей изъ сосудовъ.

Въ заключеніе науки о слѣдствіяхъ тяжести, проходится пневматика, а именно: главные роды барометровъ, законъ Маріота, примѣненіе этого закона къ показанію конструкціи манометровъ, употребляемыхъ въ промышленности, воздушный насосъ и польза, какую можно получить отъ воздуха сгущеннаго и разрѣженнаго, особенно же при испареніи сыроповъ и т. п.; наконецъ повторяется то, что по этому предмету пройдено въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

Курсъ 5-го класса оканчивается ученіемъ о теплородѣ, въ которомъ излагаются: свѣдѣнія относящіяся къ причинамъ теплоты; главные виды термометровъ, а именно: термоскопы, пирометры; способы опредѣленія коэффиціентовъ расширенія тѣлъ отъ теплорода; ариѳметическое вычисленіе размѣровъ тѣла при разныхъ температурахъ; ученіе объ удѣльномъ теплородѣ; калориметрическіе способы опредѣленія онаго; о химической теплотѣ, съ приложеніемъ къ способамъ опредѣленія доброты горючихъ матеріаловъ; устройство горновъ; о скрытомъ теплородѣ; теорія охлаждающихъ смѣсей и употребленіе теплоты водяныхъ паровъ при нагрѣваніи, кипяченіи и испареніи; способы опредѣленія давленія паровъ; устройство обыкновенной паровой машины, локомотива, парохода; основанія распространенія теплорода въ видѣ лучей; теорія подвижнаго равновѣсія; законы охлажденія тѣлъ и т. п.; наконецъ, метеорологическая часть ученія о теплородѣ, а именно: объ источникахъ теплорода на землѣ; о внутренней теплотѣ земнаго

opisze prasę hidrauliczną, nauczy mierzyć ciśnienia cieczy na dna i boki naczyń, wyłoży teoryę i użytki rurek spółkujących.

Daléj zajmie się teoryą ciśnień cieczy wywartych na ciała stałe w nich zawarte, dowiedzie prawa Archimedesa, a na niém oprze naukę równowagi ciał stałych w cieczach pogrążonych, zkąd wypływa sposób dochodzenia gatunkowego ciężaru ciał, łącznie z wyobrażeniem areometrów, densimetrów, alkoholometrów, sacherometrów i t. p. próbek areometrycznych. Wiadomość tycząca się przyczyny fenomenów kapillarnych zakończy część hidrostatyki. Z hidrauliki wyłoży Nauczyciel o sposobach teoretycznych i praktycznych mierzenia ilości wypływu cieczy z naczyń.

W zakończeniu nauki o skutkach ciężkości, udzielić się ma jeszcze pneumatyka. W niéj opisze Nauczyciel główne gatunki barometrów, wyłoży prawo Mariotta, zastosuje je do okazania konstrukcyi ważniejszych manometrów używanych w przemyśle. Opisze machinę pneumatyczną i użytki przemysłowe z powietrza zgęszczonego, tudzież rozrzedzonego, przy parowaniu syropów i t. d. W końcu przypomni uczniom z téj części ważniejsze prawdy, wyłożone w szkołach powiatowych realnych.

Zakończy kurs klassy V-éj nauką ciepła, w któréj wyłożyć się mają: wiadomości tyczące się przyczyny ciepła.

Główniejsze gatunki ciepłomierzów: termoskopy, pyrometry, sposoby dochodzenia spółczynników rozszerzalności ciał od ciepła, tudzież wyrachowania arytmetyczne rozmiarów ciał w temperaturach jakichkolwiek. Z porządku następuje nauka o gatunkowém cieple i sposoby kalorymetryczne jego dochodzenia; potem nauka o cieple chemicznem z zastosowaniem do dochodzenia wartości opałowych materyałów i konstrukcyi ognisk; daléj nauka o utajaniu się ciepła, łącznie z teoryą mięszanin oziębiających i użytkowaniem z ciepła pary wodnéj w ogrzewaniu i parowaniu na większą skalę. W dalszym ciągu wyłożyć można o sposobach mierzenia prążności par, opisać myśl machiny parowéj zwyczajnéj, parowozu i paropływu; a w zakończeniu teoryi ciepła, należy wskazać zasady rozchodzenia się ciepła przez promieniowanie, udział i strumienie płynów ogrzewanych, a nadto teoryę równowagi ruchoméj cieplika, prawa stygnięcia ciał i t. p. W dopełnieniu wiadomości fizycznych o cieple, nie może być pominiętą część meteorologiczna, a mianowicie wiadomość o źródłach ciepła na ziemi, o cieple wewnętrzném kuli ziemskiéj i jego skutkach, zasady

шара и слѣдствіяхъ оной; основанія гигрометріи; о климатахъ, вліяніи оныхъ на прозябеніе и на здоровье людей, и т. п.

VI-й Классъ. Курсъ этого класса заключаетъ въ себѣ ученіе объ электричествѣ, галванизмѣ, магнетизмѣ, электромагнетизмѣ, звукѣ и свѣтѣ.

1) Электричество: теорія Зиммера и Франклина; электрометры и способы опредѣленія силы электричества; законъ ослабѣванія электричества по мѣрѣ разстоянія; о возбужденіи электричества посредствомъ вліянія; о электроскопахъ и конденсаторахъ; изъясненіе явленія града, сѣвернаго сіянія и другихъ электрическихъ метеоровъ.

2) Галванизмъ: электрометрическая теорія Вольты; описаніе по ней устройства вольтоваго столба; различные виды мокрыхъ и и сухихъ галваническихъ цѣпей; физическія, химическія и физіологическія дѣйствія галваническаго столба.

3) Магнетизмъ: теорія возбужденія магнетизма и пребыванія онаго въ атомахъ тѣлъ намагниченныхъ; о склоненіи и наклоненіи магнитной стрѣлки и способы опредѣленія оныхъ; о намагничиваніи посредствомъ двойнаго натиранія; законы магнитныхъ притяженій и отталкиваній; измѣреніе магнитной силы; описаніе морскаго компаса.

4) Электромагнитныя явленія: открытіе Эрштета (Oerstedt); описаніе галванометра, мультипликатора и его употребленіе; взаимное дѣйствіе токовъ другъ на друга и на токи земные; теорія Ампера; новѣйшая теорія магнитной силы; о намагничиваніи посредствомъ электрическаго тока; происхожденіе токовъ посредствомъ магнита, или электричества посредствомъ индукціи; описаніе магнито-электрической машины и употребленіе оной въ медицинѣ; о магнито-электромоторахъ.

5) Акустика: теорія звуковыхъ волнъ; опредѣленіе числа дрожаній тѣлъ звучащихъ; описаніе акустической Сирены и употребленіе оной; описаніе сорометра; изъясненіе естественной и хроматической гаммы; теорія происхожденія тоновъ въ духовыхъ инструментахъ.

6) Оптика: теорія свѣтоносныхъ волнъ; фотометрія; законы отраженія, преломленія и разложенія свѣта; теорія выпуклыхъ и вогнутыхъ зеркалъ и стеколъ; описаніе оптическихъ приборовъ, какъ-то: микроскопа, камеръ-обскуры, дагеротипа, мегаскопа, те-

hygrometryi, o klimatach, ich wpływie na wegetacyą i zdrowie ludzi i t. p.

Kurs klassy VI-éj obejmie naukę o elektryczności, galwanizmie, magnetyzmie, elektromagnetyzmie, głosie i świetle.

1) Z nauki o elektryczności, wyłożyć się mają następujące teorye: teorya Simmera i Franklina, elektrometry i sposoby mierzenia siły elektrycznéj, prawa ubywania działalności elektrycznéj z odległością rosnącą. O wzbudzeniu elektryczności przez wpływ czyli natchnienie, o elektroskopach i kondensatorach, teorya gradu, o zorzy północnéj i innych meteorach elektrycznych.

2) Z nauki o galwanizmie wyłoży się: teorya elektryczna Volty, podług któréj opisze się budowa stosu elektrycznego; główne gatunki stosów mokrych i suchych; skutki fizyczne, chemiczne i fizyologiczne elektryczności galwanicznéj.

3) Z magnetyzmu wyłożyć się ma: teorya wzbudzania téj siły i jéj znajdowania się w atomach ciał namagnesowanych. Wiadomości o zboczeniu i nachyleniu igły magnesowéj, sposoby ich mierzenia za pomocą bussoli odpowiednich. O magnesowaniu przez podwójne dotykanie. Prawa attrakcyj i repulsyj magnetycznych; mierzenia sił magnetycznych; opis bussoli morskiéj.

4) Po wykładzie galwanizmu i magnetyzmu, przystąpić można do fenomenów elektro-magnetycznych. Główne materye tu należące są: odkrycie fundamentalne Oerstedta, opis galwanometru, multiplikatora i jego użytki. Działanie wzajemne strumieni elektrycznych na siebie i na strumienie ziemskie. Teorya Ampera. Nowsza teorya siły magnetycznéj. O magnesowaniu przez strumienie elektryczne. Wywiązywanie strumieni elektrycznych za pomocą magnesu, czyli elektryzowanie przez indukcyą. Opis machiny magneto-elektrycznéj i jéj użytki w medycynie. O magneto-elektromotorach.

5) Następnie idzie Akustyka; tu wyłożyć należy: teoryę fal głosowych, mierzenie liczby drżeń ciał głos wydających, opis syreny akustycznéj i jéj użycie. Opis sonometru, wyobrażenie o gammie naturalnéj i średniéj, czyli muzycznéj, w końcu teoryę powstawania tonów w instrumentach dętych.

6) Cały ten kurs fizyki zakończy nauka o świetle; w niéj wyłożyć się mają: teorya fal świetlnych, fotometrya. Prawa odbijania się światła, jego załamania i rozczepiania na kolory. Teorya zwierciadeł i soczewek wypukłych lub wklęsłych; opis głó-

лескопа, зрительныхъ трубъ, волшебнаго фонаря и фантасмографіи. Наконецъ краткое понятіе о двойномъ преломленіи, интерференціи и поляризаціи свѣта, о цвѣтахъ тонкихъ пластинокъ съ примѣненіемъ къ теоріи цвѣтовъ тѣлъ.

Руководствами для Учителей, кромѣ предписанныхъ для преподаванія сего предмета, въ филологическихъ учебныхъ заведеніяхъ, будутъ еще слѣдующія сочиненія:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet von Dr. Joh. Müller, in zwei Bänden, mit zahlreichen in den Tex eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Ernest Gottfried Fischer's Lehrbuch der mechanischen Naturlehre neu bearbeitet von Ernest Ferdin. August, zwei Theile.

Traité élementaire de Physique par Despretz.

Traité de la chaleur considérée dans ses applications par E. Péclet, deuxième édition, deux volumes in 4-to avec planches.

10) *Химія.*

Въ V-омъ классѣ преподается неорганическая химія, въ VI-омъ —органическая.

V-й Классъ. (2 часа въ недѣлю).

Изложеніе химіи начинается съ объясненія, чѣмъ химія отличается отъ другихъ естественныхъ наукъ; какого рода дѣйствіями она занимается, какіе результаты этихъ дѣйствій; что такое простыя тѣла или начала; какія общія ихъ свойства; что такое сложныя тѣла; что заставляетъ тѣла соединяться между собою; ученіе о сродствѣ тѣлъ; законы сродства; ученіе о пропорціональныхъ числахъ и употребленіе ихъ въ практикѣ. Частная химія: отличіе неметаллическихъ тѣлъ отъ металловъ; простыя тѣла; кислородъ; водородъ, азотъ съ атмосферическимъ воздухомъ, сѣра, хлоръ, бромъ, іодъ, фосфоръ, мышьякъ, сурьма, углеродъ, синеродъ и кремній. О соединеніяхъ неметаллическихъ тѣлъ: кислоты и неутральныя соединенія; водородныя соединенія: вода, водо-хлорная кислота, сѣрнисто-водородный газъ, фтористая кислота, синильная кислота, аміакъ, мышьяковисто-водородный газъ, фосфорно-водородный газъ; летучія соединенія водорода и угле-

wniejszych narzędzi optycznych jakiemi są: mikroskop, ciemnica optyczna, dagerotyp, megaskop, teleskopy, lunety, latarnia czarnoksięska i fantasmagorya. Dla dopełnienia kursu, należy dać w końcu treściwe wyobrażenie o podwójném załamaniu się światła, interferencyi, o polaryzacyi i obrączkach kolorowych, z zastosowaniem do teoryi kolorów ciał.

Oprócz dzieł przepisanych do wykładu tego przedmiotu w zakładach naukowych filologicznych, służyć będą Nauczycielom za przewodników następujące dzieła:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet von Dr. Joh. Müller, in zwei Bänden, mit zahlreichen in den text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Ernest Gottfried Fischer's Lehrbuch der mechanischen Naturlehre neu bearbeitet von Ernest Ferdin. August, zwei Theile.

Traité élémentaire de Physique par Despretz.

Traité de la chaleur considérée dans ses applications par E. Pielet, deuxième édition, deux volumes in 4-to, avec planches.

10) *Do Chemii.*

Chemia będzie wykładaną po dwie godziny tygodniowo, w klassie V-éj chemia mineralna, w klassie VI-éj organiczna.

W klassie V-éj wykład rozpocznie się od objaśnienia, czem chemia odróżnia się od innych gałęzi nauk przyrodzonych; jakiego rodzaju działania są przedmiotem jéj badań; jakie skutki z tych działań wynikają; co są ciała pojedyńcze czyli elementa; jakie są ogólne ich własności; co są ciała złożone; jakie przyczyny zniewalają ciała do utworzenia związków; nauka o powinowactwie; prawa związków; nauka o ekwiwalentach i przykłady ich użycia w działaniach fabrycznych. Z chemii szczegółowéj: rozróżnienie ciał niemetalicznych od metalów; ciała pojedyńcze; kwasoród, wodoród, azot z powietrzem atmosferyczném; siarka, chlor ze wzmianką o bromie i jodzie, fosfor, arszenik, antymon, węgiel, cyan i sylicyum. O związkach ciał niemetalicznych; kwasy i połączenia obojętne; związki wodorodu: woda, kwas solny, wodoród siarkowy, kwas fluoryczny, pruski, amoniak, wodoród arszeniko-

рода; соединенія азота: азотная кислота, азотистая кислота, окиси азота; соединенія фосфора, мышьяка и сурьмы; соединенія углерода: углеродная кислота, окись углерода, сѣрнистый углеродъ, синеродныя кислоты; соединенія кремнія: кремневая кислота, фтористый кремній и фтористый боръ; борная кислота.

О металлахъ. Общее обозрѣніе свойствъ металловъ, ихъ соединенія съ кислородомъ, сѣрою и галоидными тѣлами; способы полученія этихъ соединеній; подробное описаніе главнѣйшихъ соединеній потассія, содія, глинія, кальція, магнія, барія, желѣза, марганца, цинка, свинца, олова, мѣди, серебра, ртути, платины и хрома.

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Органическая химія. Составъ органическихъ веществъ; измѣненія, происходящія въ этихъ веществахъ при дѣйствіи на нихъ различныхъ дѣйствователей; общій очеркъ органическаго анализа; главнѣйшія кислоты: уксусная кислота (теорія ея полученія ускореннымъ образомъ), кислоты: молочная, щавелевая, виннокаменная, лимонная, яблочная, дубильная съ главнѣйшими ихъ солями, крахмалъ, камедистыя вещества, пектинъ, сахаръ, азотистыя вещества: бѣлковина, жилковина, творожистое начало; жирныя вещества: масла, эѳирныя масла, смолы, красильныя вещества: краткій очеркъ органическихъ растительныхъ основаній или алкалоидовъ; измѣненія органическихъ веществъ посредствомъ броженія (алькоголь и эѳиръ), гніенія и истлѣванія (гумусъ и черноземъ); продукты сухой перегонки.

Примѣчаніе. Въ изложеніи общей химіи можно пропустить тѣла и соединенія, рѣдко встрѣчающіяся въ природѣ и не имѣющія особеннаго приложенія, и посвятить время на подробнѣйшее описаніе свойствъ тѣлъ болѣе употребительныхъ, потому что изученіе послѣднихъ необходимо нужно во всякой отрасли промышленности. Притомъ должно имѣть въ виду главную цѣль учебнаго заведенія и смотрѣть на предметъ съ соотвѣтственной точки зрѣнія. И такъ, въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе земледѣльческое, Учитель въ особенности старается подробно изложить тѣла, которыхъ соединенія входятъ въ составъ почвы, тепла, растенія, компостовъ или навозовъ, рухляка, глины, ключевой и колодезной воды и т. п., и при описаніи соединеній объясняетъ,

wy, fosforyczny; związki lotne wodorodu z węglem; związki azotu: kwas saletrzany, niedokwasy azotu; związki fosforu, arszeniku i antymonu; związki węgla: kwas węglowy, niedokwas węgla, siarczyk węgla, kwasy cyanu; związki sylicyum: kwas krzemienny, fluorek sylicyum i boru; kwas boryczny.

O metalach. Ogólny obraz własności metalów, ich związków z kwasorodem, siarką i ciałami haloidalnemi; sposoby otrzymywania tych związków. Szczegółowo opiszą się ważniejsze związki potassium, sodium, aluminium, calcium, magnezyum, baryum, żelaza, magnezu, zynku, ołowiu, cyny, miedzi, srebra, merkuryuszu, platyny i chromu.

W klassie VI-éj będzie wyłożona chemia organiczna. Jaki jest skład materyj organicznych, jakich zmian doznają materye za wpływem rozmaitych działaczów.

Ogólny rys analizy organicznéj.

Ważniejsze kwasy: octowy (teorya jego wyrabiania sposobem przyspieszonym), kwas mleczny, szczawiowy, winny, cytrynowy, jabłkowy, garbnikowy, wraz z celniejszemi solami, krochmal, gumma, kléj roślinny, pektyn, cukier, materye azotowe, białka, fibryn, kazein; tłustości: mydła, oleje, olejki, żywice, farbniki.

Ogólny rys zasad organicznych czyli alkaloidów.

Zmiany materyj organicznych przez fermentacyą (alkohol i eter), gnicie i butwienie (próchnica i ziemia roślinna), produkta dystyllacyi suchéj.

Uwaga. W wykładzie ogólnym chemii można bez uszczerbku nauki opuścić ciała i związki w naturze rzadkie i niemające zastosowania, poświęcając czas na dokładniejsze objaśnienie własności ciał powszechniejszego użycia, ponieważ ich znajomość jest potrzebną w każdym rodzaju przemysłu. W samém rozwinięciu nauki należy mieć na uwadze główne dążenie szkoły, i z właściwego stanowiska przedmiot uważać. W szkole z dążeniem rolniczém, szczególniéj zajmie się uczący obszerniejszym wykładem o ciałach, których związki wchodzą do składu gruntów, popiołu, roślin, nawozów, marglu, kamie-

какимъ образомъ описываемыя тѣла и ихъ соединенія участвуютъ въ организаціи животныхъ и растеній. Въ органической химіи обширнѣе излагаетъ о ближайшихъ началахъ общихъ многимъ растеніямъ и животнымъ, о сахарѣ, крахмалѣ, спиртовомъ броженіи, о гніеніи и истлѣваніи и о составѣ гумусныхъ веществъ. Въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ мануфактурное направленіе, учащій занимается болѣе тѣми веществами, изъ которыхъ выдѣлываются продукты промышленности и торговли, какъ напримѣръ сѣрная, азотная, водохлорная кислоты, сѣрнокислая мѣдь, берлинская лазурь, желѣзисто-синеродистый потассій, различныя краски, употребительнѣйшіе сплавки и т. п. Въ органической же химіи подробно излагаетъ о крахмалѣ, сахарѣ, маслахъ, эѳирныхъ маслахъ, смолахъ, и въ особенности о красильныхъ и жирныхъ веществахъ и ихъ измѣненіяхъ при дѣйствіи щелочей и кислотъ, наконецъ, о продуктахъ сухой перегонки и несовершеннаго сожженія. Въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ горно-заводское направленіе, важнѣйшимъ предметомъ изложенія будутъ металлы и различныя тѣла въ породахъ металлическихъ находящіяся. Учащій обращаетъ особенное вниманіе воспитанниковъ на различныя свойства тѣлъ и явленія, которыми пользуются при полученіи металловъ; объясняетъ, какія тѣла производятъ на нихъ вредное вліяніе; на чемъ основываются металлургическіе процессы; описываетъ полученіе въ большомъ размѣрѣ стекла, пластическихъ произведеній и химическихъ солей. Сверхъ того, говоритъ о тѣлахъ, употребляемыхъ для улучшенія или украшенія металлургическихъ произведеній, какъ напримѣръ объ искусственныхъ окисяхъ, употребляемыхъ въ качествѣ краски на фарфоровыхъ и стеклянныхъ заводахъ и т. п. Органическая химія имѣетъ менѣе приложенія въ этой части промышленности; однако для полноты науки преподаватель не пропускаетъ ея совершенно и говоритъ подробно о вышеупомянутыхъ органическихъ веществахъ, обращая особенное вниманіе на тѣ, кои принадлежатъ къ царству ископаемыхъ, какъ-то: каменный уголь, торфъ, съ показаніемъ продуктовъ, въ составѣ ихъ находящихся, и указываетъ на способы оцѣнки ихъ относительнаго достоинства, смотря по количеству отдѣляющагося изъ нихъ теплорода.

ni wapiennych, gliny, wody studziennéj, źródlanéj i t. d. Przy opisie związków objaśni uczniom jakim sposobem ciała te i ich połączenia wpływają na ekonomię roślin, lub zwierząt. W chemii organicznéj obszerniéj wyłoży: o pierwiastkach bliższych, wspólnych wielu roślinom lub zwierzętom, o cukrze, krochmalu, o fermentacyi alkoholowéj, o gniciu i butwieniu, i o składzie materyj próchnowych. W szkole z dążeniem fabryczném, uczący więcéj zajmie się materyami, wydającemi fabrykaty, które są przedmiotem handlu, na przykład: kwas siarczany, saletrzany, solny, siarczan żelaza, miedzi, berlinerblau, cyanek żółty, rozmaite farby malarskie, aliaże użyteczne i t. d. Z chemii organicznéj obszerniéj przejdzie o krochmalu, cukrze, olejach, olejkach, żywicach, mianowicie o farbnikach, o tłustościach i ich zmianach przy działaniu alkaliów i kwasów, o produktach dystyllacyi suchéj i niezupełnego spalenia. W szkołach z dążeniem górniczém, widocznie najważniejszym przedmiotem wykładu będą metale i ciała różne z niemi w rudach zawarte. Uczący wydatniéj wykaże własności i działania, z których przy otrzymywaniu metalów korzystamy; objaśni które ciała na nie szkodliwie wpływają, na czém polegają processa mineralurgiczne; opisze wyrabianie szkła, wyrobów plastycznych i soli na wielką skalę otrzymywanych. Wykład ten winien oprócz tego obejmować znajomość ciał używanych do wydoskonalenia lub ozdoby wyrobów mineralogicznych, naprzykład: niedokwasów sztucznych, na farby do malowania porcelany, fajansów, szkła i t. d. Chemia organiczna mniéj ma zastosowania w téj części przemysłu, jednak nie można jéj całkowicie zaniedbać. Dla uzupełnienia obrazu nauki, poda uczący dokładny obraz ogólny o materyach organicznych, i przejdzie szczegółowo materye wyżéj wskazane, zastanawiając się bliżéj nad materyami organicznemi, należącemi do królestwa kopalnego, szczególniéj nad węglami kamiennemi, torfem i produktami w ich składach zawartemi, i poda sposoby ocenienia ich wartości opałowéj.

Руководства для Учителей:

Die Chemie in technischer Beziehung, von Köhler.

Lehrbuch der Chemie, von Erdmann. 3 Auflage.

Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie, von Liebig, 1843.

Chemische Briefe, von Liebig, 1844.

Grundriss der technischen Chemie, von R. von Specz. Wien. 1837.

Lehrbuch der Chemie, von J. Berzelius, 5 Auflage. 1844.

Lehrbuch der Chemie, von Graham, übersetzt von Otto.

11) *Географія.*

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Одинъ часъ въ недѣлю Учитель обращаетъ на краткое повтореніе пройденнаго въ низшихъ классахъ, съ прибавленіемъ статистическихъ свѣдѣній о замѣчательнѣйшихъ Европейскихъ государствахъ, въ особенности же о Россіи. Въ продолженіе втораго часа излагаетъ математическую географію, по инструкціи, предписанной для преподаванія сего предмета въ филологическихъ гимназіяхъ.

11) *Всеобщая исторія.*

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Преподаваніе исторіи въ V-омъ классѣ начинается съ общаго очерка событій міра; потомъ излагаются важнѣйшія происшествія изъ исторіи древней и среднихъ вѣковъ, въ порядкѣ этнографическомъ. Разсказавши вкратцѣ исторію Ассиріи, Вавилона, Финикіи, Іудеи, Египта, Греціи и Рима, Учитель изображаетъ въ общихъ чертахъ переселеніе народовъ и занятіе ими разныхъ частей Римской имперіи; потомъ изъясняетъ феодальную систему, переходитъ къ обзору крестовыхъ походовъ, упоминаетъ о рыцарскихъ орденахъ, о союзахъ торговыхъ городовъ южной и сѣверной Европы; наконецъ излагаетъ замѣчательнѣйшія событія изъ исторіи тѣхъ государствъ, которыя въ среднихъ вѣкахъ играли важнѣйшую ролю. При этомъ преподаватель обращаетъ особенное вниманіе на постепенное развитіе искусствъ, ремеслъ, фабрикъ и торговли.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Die Chemie in technischer Beziehung, von Köhler.
Lehrbuch der Chemie, von Erdmann, 3 Auflage.
Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie, von Liebig, 1843.
Chemische Briefe, von Liebig, 1844.
Grundriss der technischen Chemie, von R. von Specz, Wien, 1837.
Lehrbuch der Chemie, von J. Berzelius, 5 Auflage, 1844.
Lehrbuch der Chemie, von Graham, übersetzt von Otto.

11) *Do Geografii.*

Klassa V-ta, (godzin 2).

W jednéj godzinie Nauczyciel powtórzy w krótkości geografię wydaną w klassach niższych, z dodaniem wiadomości statystycznych znaczniejszych państw w Europie, a mianowicie Państwa Rossyjskiego;

w drugiéj zaś wyłoży geografię matematyczną podług instrukcyi, przepisanéj do téj nauki dla gimnazyów filologicznych.

12) *Do Historyi powszechnéj.*

Klassa V-ta, (godzin 2).

Nauka historyi w klassie V-éj zacznie się od ogólnego rysu dziejów świata, i rozprzestrzeniać się będzie opowiadaniem ważniejszych zdarzeń z dziejów tak starożytnych, jak i średnich wieków. Porządek wykładu będzie etnograficzny. Skreśliwszy krótki obraz dziejów Assyryi, Babilonii, Fenicyi, Judei, Egiptu, Grecyi i Rzymu, Nauczyciel wyłoży w ogólnym zarysie wędrówkę ludów najezdniczych i osiedlenie się ich w Państwie Rzymskiém; następnie poda ogólne wyobrażenie o rządzie feudalnym, a potem przejdzie w krótkości wojny krzyżowe, nadmieni o zakonach rycerskich i o związkach miast handlowych, tak południowéj jak i północnéj Europy; z kolei skreśli ważniejsze wypadki z dziejów państw, zajmujących znakomitsze miejsce w wiekach średnich.

Przyczem zwracać będzie uwagę szczególnie na postępowanie rozwijania się sztuk, rzemiosł, fabryk i handlu.

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ излагается новая исторія. Преподаватель изображаетъ въ общемъ очеркѣ исторію изобрѣтеній и географическихъ открытій, сообщаетъ свѣдѣнія объ изобрѣтеніи бумаги, книгопечатанія, пороха, компаса и проч., говоритъ о морскихъ открытіяхъ въ пятнадцатомъ и шестнадцатомъ столѣтіяхъ, а именно: объ открытіи мыса Доброй Надежды, Западной Индіи, Америки, морскаго пути въ Восточную Индію и путешествіяхъ вокругъ свѣта, о образованіи и распространеніи колоній Европейскихъ и торговли Неграми; наконецъ излагаетъ въ синхронистическомъ порядкѣ важнѣйшія событія изъ новой исторіи и изображаетъ въ краткомъ очеркѣ исторію новѣйшихъ временъ, обращая и въ этомъ классѣ особенное вниманіе на развитіе промышленности и торговли. При томъ, какъ въ предыдущемъ, такъ и въ этомъ классѣ, Учитель при всякомъ удобномъ случаѣ излагаетъ біографію мужей, прославившихся своими изобрѣтеніями, ученостью, добродѣтелью, любовью къ законному порядку дѣлъ и приверженностію къ монархическому правленію. Наконецъ въ изложеніи исторіи не упускаетъ изъ виду географіи и хронологіи.

Руководствами по всеообщей исторіи будутъ слѣдующія сочиненія:

Хронологическо-историческій очеркъ государствъ новѣйшихъ временъ. Сочиненіе А. Здановича. Вильно, 1844 года.

Geschichte aller Erfundungen und Entdekungen im Berichte der Gewerbe, Künste und Wissenschaften, von J. H. Moritz von Poppe Stuttgart, 1837.

Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Voelker der alten Welt, von A. H. L. Heeren.

Того же автора древняя и новая исторія.

Die Weltgeschichte in Biographien, von Dr. K. W. Boettiger Berlin, 1844.

Руководства къ познанію всеобщей исторіи Смарагдова и Лоренца.

Nouveaux élements d'Histoire générale, par D. Leri, 1838.

Всеобщая исторія для низшихъ реальныхъ и гимназіальныхъ училищъ, составлена А. Поплинскимъ. Познань, 1844 года.

Klassa VI-ta, (godzin 2).

Wykład dziejów nowożytnych Nauczyciel rozpocznie od ogólnego rysu historyi wynalazków i odkryć geograficznych. Poda wiadomości o wynalezieniu papieru, druku, prochu, kompasu i t. d., następnie o odkryciach morskich w piętnastym i szesnastym wieku, a mianowicie o odkryciu przylądka Dobréj-Nadziei, Indyj zachodnich, o podróżach w około ziemi, o powstaniu i szerzeniu się osad Europejskich i handlu Murzynami; nareszcie przystąpi do opowiadania, sposobem synchronistycznym, ważniejszych wypadków z dziejów nowożytnych, i zakończy ogólnym rysem historyi najnowszych czasów.

W téj klassie, równie jak i w poprzedzającéj, Nauczyciel zwracać będzie uwagę szczególniéj na rozwijanie się przemysłu i handlu.

Przy sposobności nie zaniedba Nauczyciel jak w jednéj, tak drugiéj klassie opowiadać uczniom żywoty ludzi wsławionych wynalazkami, nauką i cnotą, tudzież przywiązaniem do prawego porządku rzeczy i rządu monarchicznego.

Wykład historyi w obydwóch klassach ściśle opierać się ma na chronologii i geografii.

Przewodnikami do historyi powszechnéj będą następujące dzieła:

Rys chronologiczno-historyczny państw nowożytnych, przez A. Zdanowicza, Wilno, 1844.

Geschichte aller Erfindungen und Entdekungen im Berichte der Gewerbe, Künste und Wissenschaften, von J. H. Moritz von Poppe, Stuttgart. 1837.

Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Voelker der alten Welt, von A. H. L. Heeren.

Tegoż autora, starożytna i nowa historya.

Die Weltgeschichte in Biographien, von Dr. K. W. Boettiger, Berlin, 1844.

Przewodnik do nauki historyi powszechnéj, Smaragdowa i Lorenza.

Nouveaux éléments d'Histoire générale, par D. Leri, 1838.

Historya powszechna dla szkół niższych realnych i gimnazyalnych, ułożona przez A. Poplińskiego, Poznań, 1844.

13) *Программа преподаванія сельскаго хозяйства въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ агрономическое направленіе.*

Общее понятіе о сельскомъ хозяйствѣ и цѣль онаго; краткій очеркъ науки сельскаго хозяйства и раздѣленіе оной на: 1) ученіе о почвѣ, удобреніи и механическомъ воздѣлываніи оной; 2) разведеніе растеній; 3) разведеніе животныхъ; 4) управленіе сельскимъ хозяйствомъ.

Двѣ первыя части излагаются въ V-омъ классѣ; третья и четвертая въ VI-омъ, въ которомъ, сверхъ того, преподаются еще: огородничество, садоводство и лѣсоводство.

V-й Классъ. О вліяніи свѣта, теплоты, воды и воздуха на жизнь органическихъ существъ; о климатѣ и причинахъ, отъ которыхъ зависятъ свойства онаго; о вліяніи географической широты и долготы, горъ, лѣсовъ, рѣкъ, болотъ, озеръ и моря на мѣстоположеніе и климатъ страны, разсматриваемомъ преимущественно въ отношеніи сельскаго хозяйства. Ученіе о почвахъ или агрономіи; образованіе настоящаго состава почвъ; описаніе физическихъ и химическихъ свойствъ составныхъ частей почвъ; классификація почвъ, основывающаяся на свойствахъ составныхъ частей оныхъ и могущая быть всего удобнѣе примѣненною къ практикѣ; вліяніе внѣшнихъ обстоятельствъ на достоинство почвы.

Химическое удобреніе почвы; ученіе о навозахъ; органическія и неорганическія вещества, входящія въ составъ навоза; приготовленіе онаго прежде положенія въ землю; способъ выгоднѣйшаго употребленія навоза; опредѣленіе достоинства навоза и количества онаго, потребнаго для удобренія извѣстнаго пространства земли.

Ученіе о механическомъ воздѣлываніи почвы и раздѣленіе онаго на ученіе о обработываніи земли и науку разработки оной; описаніе устройства земледѣльческихъ орудій, употребляемыхъ при обработываніи почвы; о паханіи, поперечной вспашкѣ, бороновании и т. п.; о глубинѣ паханія; когда слѣдуетъ пахать землю въ плоскія и широкія гряды, и когда въ узкія и высокія;

13) *Instrukcya do gospodarstwa wiejskiego w szkole wyższéj realnéj, z dążnością agronomiczną.*

Na wstępie Nauczyciel da wyobrażenie gospodarstwa wiejskiego, wskaże jego cel, potém skreśli ogólny zarys nauki gospodarstwa wiejskiego i ustanowi jéj podział, na 1) naukę o roli, jéj użyźnianiu i uprawie mechanicznéj; 2) produkcyę roślinną; 3) produkcyę zwierzęcą; 4) zarząd gospodarstwa.

Pierwszą i drugą wyłoży w klassie piątéj, trzecią i czwartą w klassie VI-éj z dodatkiem w VI-éj klassie ogrodnictwa, sadownictwa, tudzież wiadomości z leśnictwa.

W klassie V-éj, opowiedziawszy uczniom pokrótce o wpływie światła, ciepła, wody i powietrza na życie istot organicznych, a mianowicie roślin, Nauczyciel wyłoży naukę o klimacie; rozbierając zaś, od czego to właściwie przymioty i własności klimatu zależą, oznaczy szczególniéj wpływ szerokości i długości geograficznéj, gór, lasów, rzek, bagien, jezior i morza na miejscowość, a to wszystko uczyni pod względem li tylko gospodarskim. W nauce o gruntach czyli agronomii, zastanowi się nad utworzeniem stanu obecnego gruntów, opisze własności fizyczne i chemiczne części składowych gruntu; a z poznania takowych własności wyprowadzi podział gruntów, ustanawiając ich klassyfikacyę, najlepiéj do praktyki zastosować się mogącą. Z resztą zastanowi się nad wpływem okoliczności zewnętrznych na wartość gruntów.

Uprawę gruntów podzieliwszy na chemiczną i mechaniczną, w pierwszéj wyłoży naukę o nawozach, gdzie zastanowiwszy się nad materyałami stanowiącemi nawozy, tak organicznemi jak nieorganicznemi, tudzież nad ich przygotowaniem, zanim się do roli dostaną, opowie jaki jest najpożyteczniejszy sposób użycia nawozów, w końcu ustanowi ich wartość, tudzież potrzebną ilość do sprawienia pożądanych skutków na pewnéj danéj przestrzeni gruntu.

W drugiéj podzieliwszy ją na obrabianie i dobywanie gruntu, i opisawszy wprzódy skład narzędzi do uprawy potrzebnych, mówić będzie o oraniu, redleniu, bronowaniu i t. p. czynnościach; w wykładzie nauki orania, zastanowi się w szczególności: do jakiéj głębokości grunt orać należy; kiedy go orać w płaskie i szerokie, a kiedy w wązkie i wysokie zagony; w jakim czasie orać go nale-

въ какое время должно пахать землю; когда и какимъ образомъ всего лучше и полезнѣе производится поперечная вспашка и боронованіе; описаніе устройства перепашниковъ и употребленіе оныхъ.

Ученіе о разработкѣ земли; цѣль, польза, а иногда и убытки, проистекающіе отъ сего рода занятія; о разработкѣ лѣсовъ; объ осушеніи полей, выжиганіи оныхъ и разработкѣ запустѣлой земли.

Науку разведенія растеній Учитель раздѣляетъ на двѣ части, т. е. на общую и частную; въ первой излагаетъ:

а) о выборѣ сѣменъ;

б) какъ глубоко сѣются сѣмена на поляхъ;

в) какое количество сѣменъ требуется на извѣстное пространство земли, и густо ли, или рѣдко сѣются эти сѣмена;

г) какой способъ посѣва выгоднѣе: посѣвъ ли въ разбросъ, или рядами?

д) въ какое время совершается посѣвъ?

е) о пользахъ, происходящихъ отъ пересадки растеній, и различныхъ способахъ пересаживанія.

О хожденіи за растеніями во время ихъ произрастанія, какъ-то:

а) объ окапываніи, *б*) окучиваніи, *в*) укатываніи земли, *д*) о полотіи.

О жатвѣ или уборкѣ съ полей, а именно:

а) о уборкѣ хлѣба, *б*) сушеніи сноповъ на полѣ, *в*) о сохраненіи хлѣба въ снопахъ, *г*) о молотьбѣ, объ очищеніи и сохраненіи хлѣба въ зернѣ.

О раздѣленіи хозяйственныхъ растеній; о разведеніи хлѣбовъ, какъ-то: ржи, пшеницы, ячменя, овса, проса и т. п.

О разведеніи горошчатыхъ хлѣбовъ: гороху, бобовъ и т. д.; о воздѣлываніи кормовыхъ растеній, какъ-то: выки, клевера, люцерны, эспарцета и т. д.; о разведеніи корнеплодныхъ или окучиваемыхъ растеній, какъ-то: картофеля, брюквы, капусты, свеклы и т. д.; о воздѣлываніи фабричныхъ растеній, какъ-то: льна, конопли, сурѣпицы, табаку, красильныхъ растеній и т. д.

Говоря о разведеніи каждаго изъ этихъ растеній, Учитель разсматриваетъ подробно:

ży; w spólchnieniu zaś roli przez jéj redlenie i bronowanie, rozbierze, kiedy te działania są potrzebne i jakim sposobem najlepiéj i najprzyzwoiciéj uskutecznić je można? Nie zaniedba tu także opisać uczniom składu extyrpatorów i ich użycie.

W nauce dobywania gruntów, objaśniwszy cel, pożytki, a niekiedy i szkody z tego przedsięwzięcia wynikające, Nauczyciel mówić będzie o karczowaniu lasów, ustaleniu wydmów, tudzież o osuszaniu gruntów.

W końcu mówić będzie o wypalaniu gruntów i zamianie pustkowin na rolę.

Produkcyę roślinną podzieliwszy na ogólną i szczególną, w pierwszéj mówić będzie:

a) o wyborze nasienia;

b) do jakiéj głębokości ziarno w ziemi składane być powinno

c) jak wielka ilość nasienia na pewnéj danéj przestrzeni padać powinna, czyli jak gęsto siać należy;

d) jaki jest najdogodniejszy sposób powierzania nasienia gruntowi, siew rzutny z ręki lub rzędowy;

e) w jakim czasie siać należy;

f) o pożytkach wynikających z przesadzenia roślin, i rozmaitych sposobach używających się w przesadzaniu.

O pielęgnowaniu roślin w czasie ich wzrostu, a mianowicie:

a) o okopywaniu, *b*) obsypywaniu, *c*) o wałkowaniu, *d*) o pieleniu.

O żniwie czyli sprzęcie, gdzie mówić będzie:

a) o żniwie, *b*) o suszeniu snopów na polu, *c*) o przechowywaniu zboża w kłosie, *d*) o młócbie, czyszczeniu i przechowywaniu zboża w ziarnie.

W produkcyi roślinnéj szczególniéj zrobiwszy podział roślin gospodarskich, mówić będzie: o uprawie zbóż, a mianowicie: żyta pszenicy, jęczmienia, owsa, prosa i t. p.

O uprawie zbóż groszkowych: grochu, bobu i t. d.; o uprawie roślin pastewnych, jako to: wyki, koniczyny, lucerny, esparcety i t. d.; o uprawie roślin okopowych, jako to: kartofli, brukwi, kapusty, buraków i t. d.; o uprawie roślin handlowych czyli fabrycznych, jako to: lnu, konopi, rzepaków, tytuniu, roślin farbierskich i t. d.

Mówiąc o uprawie każdéj z tych roślin w szczególności zastanowi się:

а) степень теплоты и влаги, потребной для развитія растенія, или, какъ обыкновенно говорятъ, климатъ свойственный оному;

б) родъ почвы, который, смотря по разнымъ климатамъ, все-го болѣе благопріятствуетъ разведенію растенія;

в) воздѣлываніе растенія, т. е. приготовленіе земли для посѣва онаго, количество сѣменъ, способъ посѣва, хожденіе за растеніемъ во время произрастанія онаго и, наконецъ, способы уборки съ полей;

г) о плодѣ и достоинствѣ онаго.

Потомъ излагается ученіе о луговодствѣ, а именно: о растеніяхъ, составляющихъ хорошіе, посредственные и плохіе луга; о способахъ улучшать и содержать оные въ хорошемъ состояніи, особенно же объ увлаживаніи луговъ; наконецъ, о сѣнокосѣ.

Ученіе о пастбищахъ, о содержаніи въ хорошемъ состояніи естественныхъ и разведеніи искусственныхъ пастбищъ.

VI-й Классъ. Въ этомъ классѣ излагается ученіе о содержаніи домашняго скота, объ управленіи сельскимъ хозяйствомъ, о лѣсоводствѣ, поколику знаніе онаго необходимо хозяину, объ огородничествѣ и садоводствѣ.

Науку разведенія домашняго скота, Учитель раздѣляетъ на двѣ части, на общую и частную; въ первой говоритъ:

а) объ улучшеніи породъ домашняго скота;

б) о случкѣ;

в) о хожденіи за домашнимъ скотомъ въ молодомъ его возрастѣ;

г) о кормленіи и содержаніи домашняго скота въ зрѣломъ возрастѣ,

д) объ откармливаніи домашняго скота.

Во второй части Учитель излагаетъ: о достоинствѣ и природныхъ свойствахъ рогатаго скота; о породахъ онаго; о случкѣ; о хожденіи за рогатымъ скотомъ; о полученіи разныхъ выгодъ отъ содержанія рогатаго скота, въ особенности же о молочныхъ скопахъ.

О разведеніи овецъ, особенно же о содержаніи мериносовъ; объ улучшеніи овецъ простой породы посредствомъ случки ихъ съ мериносами; о случкѣ и присмотрѣ за овцами вообще; о стрижкѣ; о шерсти и сортировкѣ оной. О содержаніи лошадей; о раз-

a) nad stopniem ciepła i wilgoci, któréj każda roślina do swojego wykształcenia się potrzebuje, czyli jak pospolicie mówią, jaki klimat dla niéj jest potrzebny;

b) o rodzaju gruntu, który, według rozmaitych odmian klimatu, najlepiéj jéj sprzyja;

c) o uprawie jej właściwéj, przez którą się rozumie: przygotowanie gruntu, ilość nasienia, sposób siewu, sposób pielęgnowania czyli chodzenia około niéj podczas wzrostu i nakoniec, sposób jéj sprzętu;

d) o jéj plonie i tego ostatniego wartości.

Potém wyłoży się nauka o łąkach i pastwiskach. W nauce o łąkach, Nauczyciel, zastanowiwszy się nad roślinami stanowiącemi łąki dobre; średnie i złe, mówić będzie o środkach poprawiania i utrzymywania łąk w dobrym stanie, a mianowicie obszerniéj wyłoży rzecz o nawodnieniu łąk. Naukę o łąkach zakończy sianokosem.

W nauce o pastwiskach, będzie mówił o utrzymaniu w dobrym stanie pastwisk samorodnych i zakładaniu pastwisk sztucznych.

W klassie VI-éj. W téj klassie wyłoży się chów bydląt domowych, tudzież ogólne zasady zarządu gospodarstwa, a przytém ogólne przynajmniéj wyobrażenie nauki leśnéj, o tyle, o ile to dla gospodarza jest potrzebne, jak niemniéj ogrodnictwo i sadownictwo.

Chów bydląt domowych podzieliwszy na ogólny i szczególny, w pierwszym Nauczyciel mówić będzie:

a) o poprawie ras czyli rodów zwierząt domowych;

b) o parzeniu czyli łączeniu;

c) o pielęgnowaniu w wieku młodocianym;

d) o karmieniu i utrzymywaniu w wieku dorosłym;

e) o tuczeniu.

W drugim, mówiąc o chowie bydląt rogatych, wyłoży o wartości i przyrodzeniu bydląt rogatych, o rasach bydła rogatego, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu bydła rogatego, o ciągnieniu rozmaitych korzyści z bydła rogatego, a w szczególności obszerniéj o gospodarstwie nabiałowém.

W hodowli owiec, szczególniéj zwracając uwagę na chów merynosów, mówić będzie: o uszlachetnieniu i poprawie rasy prostéj przez rasę merynosów, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozoro-

ныхъ ихъ породахъ; о случкѣ; о хожденіи и присмотрѣ за лошадьми; о выгодахъ, получаемыхъ отъ содержанія лошадей. О содержаніи свиней; о разныхъ ихъ породахъ; о случкѣ; о хожденіи за ними. О содержаніи дворовыхъ птицъ, какъ-то: куръ, гусей, утокъ и индѣекъ. Наконецъ, о пчеловодствѣ. Говоря о содержаніи скота, Учитель не преминетъ сообщить краткія свѣдѣнія о болѣзняхъ, которымъ подвергаются домашнія животныя, а также о средствахъ предохраненія ихъ отъ этихъ болѣзней, особенно же отъ скотскаго падежа.

Ученіе объ управленіи сельскимъ хозяйствомъ, Учитель раздѣляетъ на двѣ части, т. е. на внѣшнее и внутреннее управленіе.

Въ первой говоритъ:

а) о работѣ вообще, и въ особенности о наемныхъ пѣшихъ работникахъ;

б) объ упряжныхъ работникахъ;

Послѣ того разсматриваетъ:

1) какое количество навоза требуется для удобренія извѣстнаго пространства земли, и въ какой степени навозная сила истощается отъ прозябанія растенія?

2) какія животныя при извѣстномъ стеченіи мѣстныхъ обстоятельствъ могутъ самымъ дешевымъ образомъ производить обыкновенный навозъ?

3) какое количество домашняго скота съ тою цѣлью содержать должно?

4) въ какомъ отношеніи находится вѣсъ употребленнаго корма и подстилки къ вѣсу полученнаго отъ нихъ навоза;

5) въ какомъ отношеніи должно находиться производство корма и подстилки къ разведенію хлѣбовъ и фабричныхъ растеній?

6) въ какомъ порядкѣ должно производиться разведеніе разныхъ растеній однихъ послѣ другихъ, чтобы, при достаточномъ количествѣ корма и подстилки, не уменьшалось разведеніе возможно-большаго количества хлѣбовъ и фабричныхъ растеній, и чтобы почва ни слишкомъ истощалась, ни же требовала большихъ издержекъ для механическаго обработыванія оной? Однимъ словомъ —здѣсь излагается ученіе о сѣвооборотахъ и разныхъ системахъ хозяйства, а именно: о трехпольной, пастбищной, плодопеременной и составной системахъ, равно какъ о томъ, которая изъ

waniu owiec; o strzyży, wełnie i jéj rozpoznawaniu i klassyfikacyi. W chodowli koni mówić będzie o rasach koni, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu koni, o pożytkach z koni.

W chodowli świń, o rasach świń, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu świń.

Po niéj wyłoży naukę chowu ptastwa domowego jako to: kur, gęsi, kaczek i indyków.

W końcu naukę pszczolnictwa.

Traktując rzecz o bydle, nie zaniedba podać krótkich wiadomości o chorobach, jakim podlegają zwierzęta domowe; tudzież, o środkach zapobiegania im, a mianowicie zarazie.

Naukę zarządu podzieliwszy na:

1) zarząd zewnętrzny gospodarstwa, tudzież na

2) zarząd wewnętrzny;

w pierwszym wyłoży:

a) o pracy w ogólności, a w szczególności, o pracy ludzkiéj czyli robotniku,

b) o pracy zwierząt, czyli robotniku sprzężajnym;

potem w celu uproporcyonowania głównych gałęzi w gospodarstwie, będzie roztrząsał:

1) jak wiele potrzeba nawozu, żeby daną przestrzeń gruntu w stanie należytéj żyzności utrzymać; tudzież w jakim stopniu gnój przez wegetacyę roślin z gruntu wyczerpywany bywa;

2) jakie zwierzęta, w pewnym danym zbiegu okoliczności miejsca, gnój stajenny najtaniéj produkować mogą;

3) jak wielką liczbę zwierząt domowych w tym celu utrzymywać wypada;

4) w jakim stosunku zachowuje się waga spożytéj paszy i obrownego podściołu do wagi ztąd otrzymanego nawozu;

5) w jakim stosunku produkowanie paszy i podściołu do produkcyi zbóż ziarnowych i roślin handlowych zostawać powinno;

6) jakim sposobem, rozmaite na gruncie uprawiane rośliny, jedne po drugich następować powinny, tak, ażeby obok dostatecznéj paszy i podściołu, nie uszczuplać największego ile być może produkowania ziarna i roślin fabrycznych, ażeby jednak w takowém roślin po sobie następstwie, ani się rola do zbytku nie wyniszczała, ani też nadzwyczajnie wielkich kosztów uprawy me-

этихъ системъ и при какихъ обстоятельствахъ можетъ быть съ большею выгодою вводима?

Что касается внутренняго управленія, то Учитель излагаетъ:

а) о распредѣленіи хозяйственныхъ занятій или работъ;

б) о взаимныхъ обязанностяхъ владѣльца, управителя и работниковъ;

в) о хозяйственныхъ счетахъ.

Ученіе о лѣсоводствѣ содержитъ въ себѣ:

а) общія понятія о наукѣ лѣсоводства;

б) общія понятія о натуральномъ разведеніи лѣсовъ посредствомъ посѣва и черенковъ; объ искусственномъ воздѣлываніи оныхъ посредствомъ черенковъ и кольевъ;

в) о лѣсной полиціи; о лѣсныхъ пожарахъ; о вредныхъ насѣкомыхъ и покражѣ лѣса;

г) объ употребленіи лѣсовъ, какъ-то: о выдѣлкѣ лѣса, о сплавкѣ онаго, и выжиганіи угольевъ.

По части садоводства Учитель излагаетъ: какая почва требуется для разведенія фруктовыхъ деревъ? какое должно быть положеніе садовъ? способы разведенія и содержанія разсадника отъ посѣва и черенковъ; способы улучшенія фруктовыхъ деревъ посредствомъ прививанія, очкованія и соединенія, съ объясненіемъ этихъ дѣйствій на практикѣ; о пересаживаніи деревъ изъ разсадниковъ и хожденіи за пересаженными; о обрѣзываніи и очищеніи старыхъ деревъ; о предохраненіи деревъ отъ болѣзней; наконецъ, о разведеніи овощнихъ огородовъ, парниковъ и т. д.

Руководства для Учителей:

Руководствомъ по сельскому хозяйству будетъ слѣдующее сочиненіе: „Начала сельскаго хозяйства, сочиненіе Ивана Бюргера, переведенное М. Очаповскимъ съ нѣмецкаго на польскій языкъ и увеличенное прибавленіемъ нѣкоторыхъ примѣчаній относительно примѣненія науки къ сѣверному климату. 2 тома. Вильно, въ типографіи Іосифа Завадзкаго“.

chanicznéj nie wymagała; słowem, tu się wyłoży cała nauka zmianowania i różnych systematów gospodarstwa, a mianowicie: o układzie trójpolowym, pastwiskowym, płodozmiennym i złożonym, tudzież który z tych układów i w jakim zbiegu okoliczności najkorzystniéj zaprowadzonym być może.

W zarządzie wewnętrznym mówić będzie:

a) o podziale zatrudnień w gospodarstwie;

b) o powinnościach pana czyli właściciela, gospodarza i sług względem siebie;

c) o rachunkowości gospodarskiéj.

Z leśnictwa:

a) ogólne wyobrażenia o całéj nauce leśnéj;

b) ogólne wyobrażenia o uprawie naturalnéj przez obsiew i odrośle, o uprawie sztucznéj przez zasiew z ręki i sadzenie drzewek, zrazów i żywych kołów;

c) o policyi lesnéj, o pożarach leśnych, o owadach lasom szkodliwych, o kradzieży leśnéj;

d) o użytkowaniu leśném, jakoto mianowicie: o wyrabianiu drzewa, o spławach drzewa, o węglarstwie.

Z ogrodnictwa:

W téj klassie wyłoży się sadownictwo, a mianowicie, jakiego gruntu różne gatunki drzewa owocowego wymagają? Jakie powinno być położenie i wystawa sadu? Potem wskaże sposoby zakładania i utrzymywania szkółki siewek i szkółki drzewek. A wskazawszy środki poprawiania drzew przez oczkowanie, szczepienie i łączenie, i objaśniwszy te działania na praktyce, daléj mówić będzie o przesadzaniu drzewek ze szkółki i chodzeniu około przesadzonych. W końcu mówić będzie o obcinaniu drzew starych i ich oczyszczeniu, tudzież ochronie drzew od chorób. Potém wyłoży uczniom rzecz o ogrodach warzywnych, inspektach i t. d.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Przewodnikiem do gospodarstwa miejskiego będzie następujące dzieło:

Początki gospodarstwa wiejskiego przez Jana Bürgera, z niemieckiego na język polski przetłomaczone i powiększone dodatkiem niektórych uwag, w celu zastosowania nauki do klimatu północnego, przez M. Oczapowskiego, tomów 2, Wilno, w Drukarni Józefa Zawadzkiego.

Это сочиненіе вполнѣ удовлетворитъ своему предназначенію; оно признано во всей Германіи классическимъ. Редукція Австрійскихъ мѣръ и вѣсовъ, находящаяся въ этой книгѣ, должна быть Учителемъ произведена по таблицѣ въ началѣ книги приложенной; впрочемъ къ этой таблицѣ можно приложить еще другую, обширнѣйшую.

Кромѣ этого сочиненія, Учитель можетъ руководствоваться:

Сочиненіемъ Очаповскаго, указаннымъ въ программѣ сельскаго хозяйства для реальныхъ уѣздныхъ училищъ и изданнымъ въ Варшавѣ въ 10 томахъ;

Курсомъ сельскаго хозяйства, Профессора Павлова. 2 тома. Москва, 1837 года;

Курсомъ земледѣлія съ приложеніемъ къ полеводству, Усова, С.-Петербургъ, 1837 года.

Сочиненіемъ Медицинскаго Совѣта Царства Польскаго, Гигіена животныхъ.

Руководствомъ по лѣсоводству будетъ недавно изданное сочиненіе Аулейтнера.

По пчеловодству и содержанію дворовыхъ птицъ сочиненія Лѣсневскаго: 1) о птицеводствѣ; 2) наука пчеловодства.

По огородничеству — тѣ же сочиненія, которыя показаны въ программѣ преподаванія этого предмета въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

14) *Программа преподаванія химическо-механической технологіи въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ технологическое направленіе.*

Курсъ химической технологіи раздѣляется на двѣ части, т. е. на технологію минеральную и технологію растительноживотную.

По минеральной технологіи излагается слѣдующее:

1) ученіе объ употребительнѣйшихъ простыхъ неметаллическихъ произведеніяхъ, какъ-то: о сѣрѣ, древесномъ углѣ, коксѣ, сажѣ, хлорѣ съ описаніемъ технологическихъ отраслей, имѣющихъ ближайшее отношеніе къ этимъ произведеніямъ, какъ-то: добываніе крѣпкой и дымящейся сѣрной кислоты, сѣрныя фумигаціи, добываніе газа для освѣщенія, полученіе хлора, извести и т. д.;

Dzieło to w zupełności odpowie swemu celowi; uznane jest za klassyczne w całych Niemczech. Redukcya miar i wag Austryackich, znajdująca się w téj książce, winna być przez Nauczyciela dokonaną podług tablicy na początku książki zamieszczonéj; zresztą do téj tablicy można jeszcze dodać drugą, obszerniejszą.

Oprócz tego dzieła, Nauczyciel może się jeszcze przewodniczyć: Dziełem Oczapowskiego, wskazanem w programmacie gospodarstwa wiejskiego dla szkół powiatowych realnych, a wydanem w Warszawie, w 10 tomach;

Kursem gospodarstwa wiejskiego, Professora Pawłowa, 2 tomy, Moskwa, 1837 roku;

Kursem rolnictwa z zastosowaniem do płodozmianu, Usowa, Petersburg, 1837 roku;

Hygieną zwierząt przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego;

Przewodnikiem do leśnictwa będzie niedawno wydane dzieło Aulejtnera.

Do pszczolnictwa i hodowli ptastwa domowego, dzieła Leśniowskiego: 1) O pielęgnowaniu drobiu domowego; 2) Nauka o pszczolnictwie.

Do ogrodnictwa—też same dzieła, które wskazane są w programmacie do wykładu tego przedmiotu w szkołach powiatowych realnych.

14) *Instrukcya do technologii chemiczno-mechanicznéj w szkołach wyższych realnych, z dążnością technologiczną.*

Kurs technologii chemicznéj rozdzielony zostanie na dwie części, to jest: na technologię mineralną i roślinno-zwierzęcą; w tych wykładane będą z porządku następujące przedmioty:

Z części mineralnéj:

1) nauka o wyrobach prostych niemetalicznych użytkowych, jakiemi są: siarka, węgiel drzewny, koks, sadze, chlor; przyczém zostaną opisane gałęzie techniczne, mające bliższy z temiż wyrobami związek, jakoto otrzymywanie kwasu siarkowego, stężonego i dymiącego, fumigacye siarczane, wydobywanie gazu oświetlającego, robota chlorku, wapna i t. d.;

2) употребленіе металловъ, а именно: о стали, объ употребительнѣйшихъ металлическихъ сплавкахъ, какъ-то: о бронзѣ, латуни, аргентанѣ; основныя правила посребренія, позолачиванія и накладки;

3) приготовленіе употребительнѣйшихъ въ искусствахъ металлическихъ окислей, а именно: поташа, соды, обыкновенной и гидравлической извести;

4) употребленіе смѣсей металлическихъ окислей, а именно: основанія горшечнаго искусства, начиная съ кирпича, до фарфоровыхъ издѣлій, съ изложеніемъ учено-практическихъ началъ покрыванія ихъ глазурью, финифтью и огнеупорными красками;

5) химическія соединенія окислей, а именно: полученіе различныхъ сортовъ и различнаго цвѣта стекла; также о главнѣйшихъ стеклянныхъ издѣліяхъ, каковы: зеркальныя стекла, оконныя и друг.;

6) ученіе объ употребительнѣйшихъ соляхъ, каковы: желѣзный и мѣдный купоросы, селитра, квасцы, бура, бертолетовая соль, сальміякъ и проч.

По растительно-животной части:

1) о полученіи крахмала изъ пшеницы и картофеля, и различномъ употребленіи картофельной муки;

2) о полученіи свекловичнаго нерафинованнаго и рафинованнаго сахара, и о способахъ полученія сахара изъ крахмала;

3) основанія броженія въ техническомъ отношеніи, съ описаніемъ главныхъ операцій, производимыхъ при пивовареніи, приготовленіи портера, винокуреніи, дѣланіи различныхъ спиртовыхъ напитковъ и проч.;

4) способы добыванія употребительнѣйшихъ деревянныхъ маселъ и очищенія оныхъ, а также правила составленія употребительнѣйшихъ масляныхъ красокъ и верниксовъ;

5) добываніе смолы и главнѣйшія смоляныя издѣлія;

6) ученіе объ употребительнѣйшихъ органическо-минеральныхъ соляхъ, каковы: уксуснокислая мѣдь, уксуснокислый свинецъ, свинцовыя бѣлила, берлинская лазурь, желѣзисто-синеродистый потассій и проч.;

7) добываніе воска и животнаго жира, также общія замѣчанія относительно дѣланія обыкновенныхъ, стеариновыхъ и ольбротовыхъ свѣчей;

2 (użytkowanie z metalów, a mianowicie: o stali i jéj hartowaniu, o aliażach użytecznych, jakiemi są: brąz, mosiądz, argentan, łącznie z zasadami posrebrzania, pozłacania i platerowania;

3) otrzymywanie niedokwasów metalicznych najpospolitszych w użyciu przemysłowém, jakiemi są: potaż, soda, wapno zwyczajne i hidrauliczne;

4) użytkowanie z mięszanin niedokwasów metalicznych, a mianowicie: zasady garncarstwa, poczynając od cegły aż do wyrobów porcelanowych, łącznie z przepisami naukowo-praktycznemi; nadawanie polewy, kolorów ogniotrwałych i emaliowanie;

5) połączenie chemiczne tychże niedokwasów, a w szczególności: otrzymywanie szkła w różnych gatunkach i kolorach, tudzież rzecz o główniejszych artykułach szklanych, jakiemi są: zwierciadła, szyby i t. d.;

6) nauka o solach użytecznych, jakiemi są: koperwas żelazny i miedziany, saletra, ałun, borax, chloran potażu, sól kuchenna, salmiak i t. p.

Z części roślinno-zwierzęcéj:

1) wiadomości tyczące się otrzymywania krochmalu z pszenicy i kartofli, tudzież o użytkach z mączki kartoflanéj;

2) o wyrabianiu cukru z buraków: surowego i rafinowanego, tudzież sposoby sacharyfikacyi krochmalu;

3) zasady fermentacyi pod względem technicznym, z dołączeniem głównych robót, tyczących się warzenia piwa, porteru, wypalania wódki, tworzenia różnych napojów alkoholicznych i t. p.;

4) sposoby wytłaczania najpowszechniejszych olejów, i ich czyszczenia, łącznie z przepisami składania najużywańszych pokostów i wernixów;

5) o wypalaniu smoły, tudzież o główniejszych smolistych wyrobach;

6) nauka o solach organiczno-mineralnych najużywańszych, jakiemi są: octan ołowiu, octan miedzi, blejwas, błękit pruski, prusyan żelazisty potażu i t. d.;

7) o wytapianiu wosku i tłustości bydlęcych, tudzież ogólne uwagi nad robotą świec zwyczajnych, stearynowych i olbrotowych;

8) основанія теоріи сапонификаціи въ техническомъ отношеніи, и способы варенія различныхъ сортовъ мыла;

9) свѣдѣнія, относящіяся къ обереженію съѣстныхъ припасовъ, напримѣръ муки, хлѣба, плодовъ, огородныхъ овощей, копченія и соленія говядины, а также о молочныхъ произведеніяхъ, какъ-то: о дѣланіи сыра и масла; наконецъ, о приготовленіи изъ костей сухаго бульона, желе, столярнаго и рыбьяго клея;

10) дубленіе обыкновенныхъ кожъ и сафьяновъ, сыромятное ремесло, выдѣлка замши и приготовленіе мягкой рухляди;

11) какъ извлекать пользу изъ негодныхъ остатковъ животныхъ, а именно: какъ выжигать изъ костей сажу, какъ приготовлять обыкновенный навозъ, компостъ, пудретъ и проч;

12) свѣдѣнія касательно бѣленія и окрашиванія растительныхъ и животныхъ волоконъ, а именно: льна, хлопчатой бумаги, шелка и шерсти.

Минеральная часть технологіи преподается въ V-омъ, а растительно-животная въ VI-омъ классѣ.

Курсъ этотъ долженъ быть обширнѣе и вмѣстѣ съ тѣмъ болѣе систематическій, нежели въ уѣздныхъ училищахъ, то есть, онъ долженъ основываться на общихъ началахъ естественныхъ наукъ, и особенно на началахъ химіи; кромѣ того, излагаемое долженъ Учитель пояснять практическими опытами, дѣлаемыми во время уроковъ. Наконецъ, ученики, подъ руководствомъ и надзоромъ Учителя, должны осматривать мануфактурные заводы, находящіеся въ городѣ, или въ близъ лежащихъ его окрестностяхъ.

По части механической:

Механическая технологія раздѣляется также на два курса. Въ V-омъ классѣ преподается: о сортахъ и качествахъ дерева, о производствѣ разныхъ издѣлій изъ дерева, а именно: *а*) способы сохраненія дерева, назначеннаго къ обработкѣ, *б*) средства мѣренія и дѣленія этого дерева, *в*) отдѣленіе и окончательное обдѣлываніе частей дерева; сюда относятся: отрѣзываніе, пиленіе, желобленіе, строганіе, сглаживаніе, терпуженіе, сверленіе и точеніе; *г*) выдѣлка винтовъ и гаекъ; *д*) изгибаніе, тисканіе дерева и образованіе деревянной массы; *е*) соединеніе деревянныхъ издѣлій между собою, а именно: клееніе, соединеніе посредствомъ желѣзныхъ и деревянныхъ гвоздей и винтовъ, закрѣпленіе клиномъ, соединеніе дерева между собою посредствомъ зарубки,

8) zasady teoryi saponifikacyi pod względem technicznym, łącznie ze sposobami robienia mydeł w różnych gatunkach;

9) wiadomości tyczące się konserwowania istot pokarmowych np: mąki, zboża, owoców, korzeni warzywnych, wędzenia i solenia mięsa, a przytém postępowanie z nabiałem, otrzymywanie serów, w końcu robienie bulionu suchego, galarety z kości, kleju stolarskiego i karuku;

10) garbarstwo skór zwyczajnych i safianów, białoskórnictwo, zamszownictwo i wyprawa futer;

11) użytkowanie z odpadków i odchodów zwierzęcych, jakoto: palenie kości słoniowéj, postępowanie z nawozem, robienie kompostów, pudrety i t. p.

12) wiadomości tyczące się bielenia i farbowania włókien roślinnych i zwierzęcych, jakoto: lnu, bawełny, jedwabiu i wełny.

Część mineralna wyłoży się w klassie V-téj, część zaś roślinno-zwierzęca w klassie VI-éj.

Wykład ten, przy swojéj większéj rozciągłości, powinien być zarazem więcéj naukowym, niż odpowiedni mu w szkołach powiatowych, to jest: opierać się ściśléj na zasadach ogólnych nauk przyrodzonych, a nadewszystko, chemii, a przy nim okazywane być mają doświadczenia, potwierdzające praktycznie wiadomości udzielane na lekcyach; w końcu uczniowie, pod przewodnictwem i dozorem swego Nauczyciela, zwiedzać będą zakłady przemysłowe w mieście, lub jego blizkich okolicach położone.

Do technologii mechanicznéj:

Technologia mechaniczna podzieli się równie na dwa kursa i wyłoży się w klassie V-téj, o gatunkach i przymiotach drzewa, o wykształtowaniu drzewa, a mianowicie: *a*) o środkach utrzymania drzewa mającego się obrobić, *b*) o sposobach wymierzania i podzielenia tegoż drzewa, *c*) o rozłączeniu i właściwém wykształtowaniu jakoto: o odcinaniu, piłowaniu, żłobieniu, struganiu, heblowaniu, raszplowaniu, wierceniu, wybijaniu, toczeniu, *d*) o wyrabianiu śrub i muter, *e*) o zginaniu, prasowaniu drzewa i o formowaniu massy drzewnéj, *f*) o złączeniu wyrobów z drzewa, a mianowicie o klejeniu, łączeniu gwoździami, dyblami i śrubami, o zaklinowaniu, o połączeniach drzewa przez zacięcia czyli o zaciorach, tak w stolarszczyznie jak w ciesiołce używanych,

употребляемой въ столярныхъ и плотничьихъ работахъ, набиваніе финиромъ, искусство выкладывать и выстилать деревянною мозаикой, *ж*) скобленіе, шлифованіе, полировка, бейцированіе и крашеніе дерева, *з*) исчисленіе главнѣйшихъ деревянныхъ издѣлій, а именно: столярныхъ, бочарныхъ, плотничьихъ, токарныхъ, ваяльныхъ и другихъ работъ.

О металлахъ, ихъ свойствахъ и качествахъ, а именно: о кованномъ желѣзѣ и чугунѣ, о стали, мѣди, оловѣ, цинкѣ, свинцѣ, латуни, бронзѣ, золотѣ, серебрѣ и платинѣ. О производствѣ металлическихъ работъ; сюда относятся: *а*) формированіе и отливаніе, *б*) выковываніе и глаженіе цилиндрами, *в*) выдѣлываніе жести и платировка, *г*) вытягиваніе проволокъ, *д*) навариваніе и накалываніе, *е*) орудія, придерживающія металлы во время обдѣлыванія оныхъ, т. е. тиски, клещи и проч. *ж*) орудія, служащія къ измѣренію и дѣленію; *з*) дальнѣйшая обработка металловъ, то есть, пиленіе, вырѣзываніе, сѣченіе, просверливаніе, строганіе, точеніе, чеканеніе, гилошированіе, выдѣлываніе винтовъ и гаекъ, *и*) соединеніе издѣлій между собою, а именно: сплачиваніе, склепываніе, спайка и соединеніе посредствомъ винтовъ и клиновъ, *к*) украшеніе металлическихъ издѣлій посредствомъ шлифованія, полированія, бейцированія, луженія, серебренія, позолачиванія, наведенія финифтью, бронзою и лакомъ, *л*) исчисленіе главнѣйшихъ металлическихъ издѣлій, относящихся къ слесарскому, паяльному, гвоздяному, пуговичному, котельничьему, ножевому, бронзовому и латунному ремесламъ, равно какъ къ мастерству золотыхъ дѣлъ, часовъ и проч.

Въ VI-омъ классѣ излагается: о сортахъ и качествахъ волокнистыхъ матеріаловъ, изъ коихъ выдѣлываются ткани; о приготовленіи этихъ матеріаловъ, т. е. шерсти, хлопчатой бумаги, льна, пенки и шелка для пряжи; сюда относятся: мыканіе, ческа, разчесываніе щеткой и разматываніе, пряденіе съ показаніемъ, какъ ручныхъ, такъ и механическихъ способовъ для этого употребляемыхъ; тканье. Сортировка главнѣйшихъ тканей, съ описаніемъ способовъ выдѣлыванія оныхъ, какъ посредствомъ обыкновенныхъ пяльцевъ, такъ и помощію другихъ механическихъ станковъ; объ окончательной выдѣлкѣ тканей, а именно: о тисненіи, лощеніи, крепованіи, о моровой работѣ, о ворсованіи, чесаніи сукна, валяніи и декатировкѣ; исчисленіе главнѣйшихъ тканей,

o fornierowaniu i robocie wykładanéj i o mozajkach drzewnych, *g)* o skrobaniu, szlifowaniu, polerowaniu, bejcowaniu i farbowaniu drzewa, *h)* wyliczenie najważniejszych wyrobów z drzewa, a mianowicie stolarskich, bednarskich, stelmacharskich, tokarskich, snycerskich, modelerskich i t. p.

O metalach, ich przymiotach i własnościach, a w szczególności: o żelazie kutém i laném, o stali, miedzi, cynie, cynku, ołowiu, mosiądzu, brązie, złocie, srebrze i platynie. O wykształtowaniu metalów, a mianowicie: *a)* o formowaniu i odlewaniu, *b)* o wykuwaniu i walcowaniu, *c)* o wyciąganiu blach i platerowaniu, *d)* o ciągnieniu drutów, *e)* o szwejsowaniu i hartowaniu, *f)* o środkach zatrzymania metalów, celem dalszego ich wykształtowania, to jest: o śrubsztakach, cęgach i t. p., *g)* o narzędziach do wymierzania i podzielenia służących, *h)* o dalszém wykształtowaniu metalów, jakoto: o piłowaniu, wycinaniu, przecinaniu, wierceniu, heblowaniu, toczeniu, cyzelowaniu, giloszowaniu, o wyrabianiu śrub i muter, *i)* o łączeniu wyrobów metalowych, a w szczególności: o fugowaniu, nitowaniu, lutowaniu, łączeniu za pomocą śrub i klinów, *k)* o upięknieniu wyrobów metalowych, jakoto: szlifowaniu, polerowaniu, bejcowaniu, ocynowaniu, posrebrzaniu i pozłacaniu, emaliowaniu, brązowaniu, malowaniu i pokostowaniu, *l)* wyliczenie najważniejszych wyrobów metalowych, to jest: robót ślusarskich, blacharskich, gwoździarskich, guzikarskich, kotlarskich, nożowniczych, brązowniczych, mosiężnych, złotniczych, zegarmistrzowskich i innych.

W klassie VI, o gatunkach i przymiotach materyałów, a mianowicie wełny, bawełny, konopi i jedwabiu, celem ich wyprzędzenia; w szczególności zaś o czesaniu, gręplowaniu, szczotkowaniu i odwijaniu, o przędzeniu z dołączeniem, prócz sposobów ręcznych, opisu środków mechanicznych do dokonania téj roboty użytych, o tkaniu. Rozgatunkowanie ważniejszych tkanin, tudzież opisy sposobów ich utrzymywania, już to na krosnach zwyczajnych, już też za pomocą innych mechanicznych warsztatów; o wykończeniu tkanin, a mianowicie o prasowaniu, glansowaniu, krepowaniu, moarowaniu, postrzyganiu, barwieniu, folowaniu, dekatyzowaniu; wyliczenie najważniejszych tkanin wyrabianych z wyżéj wymienionych materyałów włóknowych i podanie sposo-

выдѣлываемыхъ изъ вышеупомянутыхъ волокнистыхъ матеріаловъ, и показаніе способовъ отличать одну ткань отъ другой. О валяніи войлока изъ волосъ и шерсти животныхъ. О выдѣлываніи бумаги, съ показаніемъ механическихъ средствъ, служащихъ къ дробленію лоскутковъ различной ткани, къ приготовленію массы, къ клеенію, формированію, сушенію и лощенію бумаги. О роговыхъ, костяныхъ, янтарныхъ издѣліяхъ, равно какъ и объ издѣліяхъ, получаемыхъ изъ щита черепахи и изъ морской пѣны. О книгопечатаніи, литографировкѣ и гравировальномъ искусствѣ.

Руководствами для Учителей по части химическо-механической технологіи будутъ, кромѣ показанныхъ въ программѣ преподаванія сего предмета въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, еще слѣдующія сочиненія:

Traité de Chemie appliquée aux arts par M. Dumas, avec un Atlas.

Grahm Otto's, Lehrbuch der Chemie mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Bernoulli, Handbuch der Technologie, 1840.

Hermbstädt, Grundriss der Technologie. Берлинъ. Изданіе второе.

Beckmann, Anleitung zur Technologie. Вѣнское изданіе, 1823 года.

15) *Горная технологія.*

Въ изложеніи горной технологіи или минераллургіи, преподаватель въ особенности обращаетъ вниманіе на обработку сырыхъ ископаемыхъ произведеній, преимущественно же металлическихъ. Въ V-омъ классѣ излагается слѣдующее: способъ полученія и очищенія сѣры, квасцовъ, сѣрнокислаго желѣза, поваренной соли, натра, кали, свинцовыхъ бѣлилъ, сурика; обжиганіе извести; приготовленіе гидравлическаго цемента; дѣланіе глиняной, фаянсовой и фарфоровой посуды; способы раскрашиванія стекла, позолачиванія онаго и проч.; приготовленіе финифти, искусственныхъ драгоцѣнныхъ камней и проч.

Въ VI-омъ классѣ, преподаватель излагаетъ: способы добыванія металловъ, въ Царствѣ Польскомъ обработываемыхъ, какъ-то: желѣза, цинка, свинца, мѣди; процессъ очищенія золота и се-

bów ich odróżnienia. O wyrabianiu pilśni z włosów zwierzęcych i z wełny. O fabrykacyi papieru z wyliczeniem środków mechanicznych, służących do drobnienia szmat, przygotowania massy; klejenia, formowania, suszenia i gładzenia papieru. O wyrobach z rogu, kości, szylkretu, piany morskiéj, bursztynu. O drukarstwie, litografii i sztycharstwie.

Oprócz dzieł wskazanych w programmacie do wykładu technologii chemiczno-mechanicznéj w szkołach powiatowych realnych, służyć będą Nauczycielom do wykładu tego przedmiotu następujące dzieła:

Traité de Chemie appliquée aux arts, par M. Dumas avec un Atlas.

Grahm Otto's, Lehrbuch der Chemie mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Bernoulli, Handbuch der Technologie, 1840.

Hermbstädt, Grundriss der Technologie, Berlin, wydanie drugie.

Beckmann, Anleitung zur Technologie. Wydanie Wiedeńskie, 1823 roku.

15) *Do technologii górniczéj.*

W wykładzie technologii górniczéj czyli mineralurgii, Nauczyciel traktować będzie głównie o przerabianiu materyałów surowych mineralnych, mianowicie zaś metalicznych. W klassie V opisze się otrzymywanie i czyszczenie siarki, ałunu, siarczanu żelaza, soli kuchennéj, sody, potażu, blejwasu, minii, palenie wapna, wyrabianie stuku, cementu hidraulicznego, wyrabianie naczyń glinianych, fajansu, porcelany; sposoby ich przyozdabiania, fabrykacya szkła, malowanie na szkle, pozłacanie i t. d., wyrabianie emalii, kamieni drogich, sztucznych i t. d.

W klassie VI wyłoży głównie o otrzymywaniu metalów, mianowicie w kraju naszym wyrabianych, jakoto: żelaza, cynku, ołowiu, miedzi; oprócz tego opisze processa czyszczenia złota, sre-

ребра, и обработка платины; способы полученія всѣхъ употребительныхъ сплавковъ, ихъ дальнѣйшая обработка и усовершенствованіе.

Имѣя въ виду горное направленіе учебнаго заведенія, преподаватель обращаетъ вниманіе на всѣ металлургическіе процессы, производимые въ большомъ размѣрѣ. Прежде чѣмъ приступитъ къ частному изложенію этого предмета, онъ вообще разсматриваетъ начала, на которыхъ основывается полученіе металловъ въ чистомъ видѣ; потомъ описываетъ устройство печей, механическое и химическое приготовленіе рудъ, показываетъ способы испытанія руды, знакомитъ съ произведеніями, получаемыми посредствомъ заводскихъ процессовъ, излагаетъ о тѣлахъ горючихъ и количествѣ заключающагося въ нихъ топлива, и описываетъ машины, употребляемыя для промывки и очищенія рудъ, а именно: похверки, горны, лежачія и подвижныя промывальни, мѣшки, орудія для вытягиванія проволоки, для плющенія жести и проч.

Руково, ства по горной технологіи:

System der Metallurgie, von Karsten.

Grundriss der allgemeinen Hüttenkunde, von Lampadius. Göttingen, 1827.

Lehrbuch der Probier und Hüttenkunde, von Wehrle. Wien, 1841.

16) *Программа преподаванія коммерческихъ наукъ въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ коммерческое направленіе.*

Коммерческія науки преподаются въ V-омъ и VI-омъ классахъ, по три часа въ недѣлю.

Ученіе о коммерческихъ вычисленіяхъ заключаетъ въ себѣ:

1) главнѣйшія сокращенія и облегченія, употребляемыя въ практическомъ вычисленіи;

2) вычисленія, имѣющія цѣлью опредѣлить цѣну золота и серебра въ монетахъ и издѣліяхъ, и сравненіе монетъ;

3) вычисленія, относящіяся къ простымъ процентамъ и ихъ приложеніямъ;

4) вычисленія, относящіяся къ сложнымъ процентамъ и ихъ

bra, przerabiania platyny. Tu także wykaże sposoby otrzymywania wszystkich aliażów użytecznych, ich dalszego przerabiania i udoskonalenia.

Zważając na dążność górniczą téj szkoły, uczący zwróci uwagę na wszystkie processa metalurgiczne na większą skalę wykonywane, poprzedzi część szczegółową ogólnym obrazem wystawiającym zasady, na których polega otrzymywanie metalów; opisze budowę pieców, przysposobienia rudy mechaniczne i chemiczne, wskaże sposoby próbowania rud, rozbiorowo drogą mokrą, opisze produkta w processach hutniczych otrzymywane; przejdzie naukę o materyach palnych i ich wartości opałowéj; opisze machiny używane do mycia i czyszczenia rud, jakoto: pochwerki, kuźnie, równie leżące, ruchome, setzmaschinę, miechy, urządzenia do wyciągania drutów, walcowania blachy i t. d.

Przewodniki do wykładu technologii górniczéj:

System der Metallurgie, von Karsten.

Grundriss der allgemeinen Hüttenkunde, von Lampadius, Göttingen, 1827.

Lehrbuch der Probier und Hüttenkunde, von Wehrle, Wien, 1841.

16) *Do nauk handlowych w szkole wyższéj realnéj, z dążnością handlową.*

Nauki handlowe wykładane będą w klassie V i VI, po trzy godzin tygodniowo.

W klassie V rachunkowość handlowa, w ważniejszych jéj zastosowaniach, obejmować będzie:

1) główniejsze skrócenia i ułatwienia, w rachunku praktycznym używane;

2) rachunki, ściągające się do oznaczenia wartości złota i srebra w monetach i wyrobach, porównanie monet;

3) rachunki co do procentu pojedynczego i jego zastosowań;

4) rachunki co do procentu składanego i jego zastosowań

приложеніямъ въ сберегательныхъ кассахъ, въ обществахъ для застрахованія жизни, кассахъ для погашенія долговъ;

5) мѣры и вѣсы; вычисленія, относящіяся къ товарамъ;

6) о векселяхъ, продажѣ оныхъ и о вексельныхъ спекуляціяхъ;

7) о государственныхъ облигаціяхъ, съ подробнымъ описаніемъ отечественныхъ облигацій и главнѣйшихъ кредитныхъ заведеній, содѣйствующихъ распространенію торговли и промышленности.

VI-й Классъ. Основанія двойной бухгалтеріи. Упражненіе учениковъ въ содержаніи книгъ, съ примѣненіемъ оныхъ къ записыванію главнѣйшихъ коммерческихъ дѣйствій. Образцы коммерческой переписки.

Руководствами для Учителей, кромѣ указанныхъ въ программѣ преподаванія сего предмета въ уѣздныхъ училищахъ, будутъ слѣдующія сочиненія:

Application de l'Arithmétique au Commerce et à la Banque par Jurigny.

Cours complet d'opérations commerciales et de tenue de livres par Goujou et Sardou.

Kaufmänische Arithmetik von Schiebe.

Kaufmänische Buchhaltung von Schiebe.

Kaufmänische Briefe von Schiebe.

Dictionnaire du Commerce et des Marchandises, 2 vol. 1839.

Schiebe's Uniwersal Lexicon der Handels-Wissenschaften, Leipzig, 1837, 3 B-de.

---

do kass oszczędności, zabezpieczeń życia, umarzania pożyczek;

5) o miarach i wagach, rachunki co do towarów;

6) o wexlach, ich handlu czyli wymianie, i o arbitrażu czyli spekulacyach na wexle;

7) o papierach publicznych, ze szczegółowym opisem papierów krajowych, i ważniejszych zakładów kredytowych, jako to: Banków, które handel i przemysł w kraju pomnażają.

W klassie VI, Zasady buchhalteryi podwójnéj. Uczniowie wprawiani będą w utrzymywanie książek, z zastosowaniem ich do zapisu główniejszych czynności handlowych.

Podadzą się zarazem wzory korrespondencyi handlowéj.

Przewodnikami dla Nauczycieli, oprócz wskazanych w programmie do wykładu tego przedmiotu w szkołach powiatowych, będą następujące dzieła:

Application de l'Arithmétique au Commerce et à la Banque, par Jurigny.

Cours complet d'opérations commerciales et de tenue de livres, par Goujon et Sardon.

Kaufmänische Arithmetik, von Schiebe.

Kaufmänische Buchhaltung, von Schiebe.

Kaufmänische Briefe, von Schiebe.

Dictionnaire du commerce et des marchandises, 2 vol. 1839.

Schiebe Universal Lexicon der Handels-Wissenschaften, Leipzig, 1837, 3 Bde.

№ 34.

Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

1) Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе агрономическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія	3	3	2	2	1	1	12	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій	3	3	2	2	2	2	14	
5	Ариѳметика и бухгалтерія	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигіены	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія и свѣдѣнія изъ статистики	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе	4	3	2	1	—	—	10	
21	Сельское хозяйство	—	—	2	4	3	3	12	
	итого часовъ	32	32	32	32	32	32	192	

N°34.

Plan nauk dla szkół wyższych realnych.

1) Plan nauk w szkole wyższéj realnéj, z dążnością agronomiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	V	VI	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia i historya święta	3	3	2	2	1	1	12	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rossyjski	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki	3	3	2	2	2	2	14	
5	Arytmetyka i buchhalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcye koniczne	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i hygieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznemi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historyi powszechnéj	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia	4	3	2	1	—	—	10	
21	Gospodarstwo wiejskie	—	—	2	4	3	3	12	
	Razem	32	32	32	32	32	32	192	

2) Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе технологическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія .	3	3	3	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	,, русскій . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	,, нѣмецкій .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Ариѳметика и бухгалтерія . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія .		—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигіены . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе . . .	4	3	2	1	—	—	10	
21	Химическо-механическая технологія	—	—	—	4	3	3	10	
	итого часовъ .	32	32	32	32	32	32	192	

2) Plan nauk w szkole wyższéj realnéj, z dążnością technologiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu						Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Religia i historya święta	3	3	3	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rossyjski	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i buchhalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcye koniczne	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i hygieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznemi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historyi powszechnéj	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia	4	3	2	1	—	—	10	
21	Technologia chemiczno-mechaniczna	—	—	—	4	3	3	10	
	Razem	32	32	32	32	32	32	192	

3) Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе технологическо-горное.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ I	II	III	IV	V	VI	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
1	Законъ Божій и священная исторія	3	3	3	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій	3	3	3	2	2	2	15	
5	Ариѳметика и бухгалтерія	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигіены	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе	4	3	2	1	—	—	10	
21	Технологическо-горныя науки	—	—	—	4	3	3	10	
	итого часовъ	32	32	32	32	32	32	192	

3) **Plan nauk w szkole wyższéj realnéj, z dążnością technologiczno-górniczą.**

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	V	VI	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia i historya święta	3	3	3	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski . . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rossyjski . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki . .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i buchhalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcye koniczne . .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i hygieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznemi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historyi powszechnéj .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia	4	3	2	1	—	—	10	
21	Nauki technologiczno-górnicze	—	—	—	4	3	3	10	
	Razem .	32	32	32	32	32	32	192	

4) Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе коммерческое.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ I	II	III	IV	V	VI	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
1	Законъ Божій и священная исторія	3	3	2	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ классцаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій	3	3	3	2	2	2	15	
5	Ариѳметика и бухгалтерія	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигіены	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	2	2	1	1	13	
20	Чистописаніе	4	3	3	2	1	1	14	
21	Коммерческія науки	—	—	—	4	3	3	10	
	итого часовъ	32	32	32	32	32	32	192	

4) Plan nauk w szkole wyższéj realnéj, z dążnością handlową.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu I	II	III	IV	V	VI	Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
1	Religia, nauka moralna i historya święta	3	3	2	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rossyjski	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i buchhalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcye koniczne	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i hygieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznemi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historyi powszechnéj	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	2	2	1	1	13	
20	Kalligrafia	4	3	3	2	1	1	14	
21	Nauki handlowe	—	—	—	4	3	3	10	
	Razem	32	32	32	32	32	32	192	

№ 35.

Утвержденіе временной инструкціи для Варшавскаго Благороднаго Института.

(27 Марта 1848 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 1 (13) сего Марта, утвердивъ временную инструкцію для Варшавскаго Благороднаго Института съ нѣкоторыми измѣненіями, необходимыми для сближенія оной съ подобными же постановленіями въ Имперіи, честь имѣю препроводить оную къ Вамъ для надлежащаго руководства. Вмѣстѣ съ симъ я утверждаю и формы, принадлежащія къ инструкціи, за исключеніемъ значащихся подъ литерами *B* и *G*, которыя слѣдуетъ примѣнить къ измѣненному тексту.

При семъ нужнымъ считаю присовокупить, что я согласенъ на назначеніе особаго Секретаря при Директорѣ Института; но какъ эта должность, по первоначальному штату, была соединена съ должностію Контролера, то прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство или раздѣлить положенное по штату для Письмоводителя жалованье на 2-хъ чиновниковъ, то есть Секретаря и Бухгалтера, или, если считаете оное недостаточнымъ, представить мнѣ о томъ особо.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ.*

№ 3,153.

№ 36.

Временная инструкція для Варшавскаго Благороднаго Института.

(27 Марта 1848 года.)

Учебная часть.

§ 1.

Въ отношеніи учебной части и внутренняго устройства, начальство Института руководствуется правилами положенія о бла-

N° 35.

Zatwierdzenie czasowéj instrukcyi dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu.

(d. 27 Marca 1848 roku)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

W skutku przedstawienia JW. Pana z dnia 1 (13) Marca, zatwierdziwszy czasową instrukcyę dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu, z niektóremi zmianami, koniecznemi dla zbliżenia takowéj z instrukcyą w Cesarstwie istniejącą, mam honor przesłać JW. Panu dla należnego zastosowania się. Jednocześnie zatwierdzam także i formy należące do instrukcyi, wyjąwszy formy pod lit. *B.* i *G.*, które należy zastósować do zmienionego textu. Zgadzam się również na powołanie oddzielnego Sekretarza przy Dyrektorze instytutu, lecz ponieważ obowiązki te według pierwotnego etatu były połączone z obowiązkami Kontrollera, przeto uprzejmie proszę JW. Pana, abyś zechciał albo rozdzielić wyznaczoną według etatu dla Buchhaltera płacę, na dwóch urzędników, t. j. Sekretarza i Buchhaltera, albo téż, jeżeli takowa okaże się niedostateczną, wejść w tym przedmiocie z osobnem przedstawieniem.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Hrabia Uwarow.*

Nr. 3,153.

N° 36.

Czasowa ustawa dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu.

(d. 27 Marca 1848 roku.)

Część naukowa.

§ 1.

Co do części naukowéj i wewnętrznego urządzenia władza instytutu rządzi się prawidłami ustawy, wydanéj dla szlacheckie-

городномъ пансіонѣ при 2-й Виленской гимназіи (*) отъ 27 Іюня 1834 года.

§ 2.

Объ измѣненіяхъ, какія по мѣстнымъ обстоятельствамъ во время приведенія въ дѣйствіе Института признаны будутъ необходимыми по части учебной и во внутреннемъ устройствѣ, Попечитель Варшавскаго учебнаго округа представитъ въ свое время Министру Народнаго Просвѣщенія.

Хозяйственно-административная часть.

§ 3.

Административное и хозяйственное управленіе Благороднаго Института ввѣряется, подъ главнымъ надзоромъ Почетнаго Попечителя, Директору Института, въ особенности же хозяйственная—Инспектору, подъ руководствомъ Директора. Для помощи Инспектору назначается Экономъ.

§ 4.

При поступленіи воспитанника въ Институтъ, требуется отъ родителей или опекуновъ, если они имѣютъ жительство въ Варшавѣ, въ противномъ же случаѣ отъ пребывающей постоянно въ городѣ, заслуживающей довѣрія особы—поручительство въ томъ, что, въ случаѣ неисправности платы или дурнаго поведенія воспитанника, они безпрекословно должны принять его изъ Института.

§ 5.

Плата за содержаніе воспитанниковъ взимается по полугодно впередъ именно въ первые 20 дней Августа и въ первые 20 дней Января мѣсяца каждаго года, единовременная же плата на первое обзаведеніе воспитанника — вмѣстѣ съ первымъ взносомъ денегъ за содержаніе.

§ 6.

Плата внесенная, въ полученіи которой выдается квитанція изъ шнуровой книги, ни въ какомъ случаѣ не возвращается.

§ 7.

Суммы, составляющіяся изъ платы, взимаемой съ воспитанниковъ, равно отпускаемыя Казною на надобности Института, хранятся въ заведеніи въ особомъ сундукѣ. Сундукъ сей находится подъ тремя ключами и тремя печатями, Почетнаго Попечителя, Директора и Инспектора Института.

(*) Нынѣ Виленскій дворянскій институтъ.

go pensyonatu urządzonego przy 2-em Wileńskiem gimnazyum (*) pod dniem 27 Czerwca 1834 r.

§ 2.

Co do zmian, jakie stosownie do miejscowych okoliczności okażą się niezbędnemi przy otwarciu instytutu, tak co do części naukowéj, jako i co do wewnętrznego urządzenia, Kurator okręgu naukowego Warszawskiego uczyni przedstawienie w swojém czasie do Ministra Oświecenia Publicznego.

Część gospodarczo-administracyjna.

§ 3.

Administracyjny i gospodarczy zarząd instytutu szlacheckiego powierza się pod głównym nadzorem honorowego Kuratora, Dyrektorowi instytutu, w szczególności zaś gospodarska część Inspektorowi, pod zwierzchnictwem Dyrektora. Do pomocy Inspektorowi naznacza się ekonom.

§ 4.

Przy przyjmowaniu pensyonarza do instytutu, wymaganą będzie od rodziców lub opiekunów, jeżeli takowi mieszkają w Warszawie, wrazie przeciwnym od osoby stale zamieszkałej w Warszawie, zasługującéj na zaufanie, deklaracya, że wrazie nieregularnego wnoszenia przypadającéj opłaty, lub wrazie nagannego prowadzenia się wychowańca, takowy będzie przez nią z instytutu odebrany.

§ 5.

Opłata za utrzymanie wychowańca wnoszona być winna za każde półrocze z góry, a mianowicie: w pierwszych 20 dniach Sierpnia i w pierwszych 20 dniach Stycznia każdego roku; jednorazowa zaś opłata na pierwsze zagospodarowanie wychowańca, uiszcza się przy pierwszym półrocznym wniosku.

§ 6.

Wniesiona opłata, z odebrania któréj wydaje się kwit z księgi sznurowéj, w żadnym wypadku nie zwraca się.

§ 7.

Fundusz powstały z opłaty pobieranéj od wychowańców, i z summ assygnowanych przez Rząd na potrzeby instytutu, składa się w osobnéj skrzyni. Skrzynia ta jest pod trzema zamkami i trzema pieczęciami honorowego Kuratora, Dyrektora i Inspektora instytutu.

(*) Dziś Wileński szlachecki instytut.

§ 8.

Нужныя для расхода деньги, вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи вышеупомянутыхъ лицъ; въ случаѣ же болѣзни Почетнаго Попечителя, въ присутствіи чиновника, командированнаго на сей конецъ Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа. Въ сундукѣ этомъ находится ручная книжка (*), въ которой Почетный Попечитель, при каждомъ открытіи сундука для пріема поступившихъ суммъ, или же для расхода, отмѣчаетъ о послѣдовавшемъ приходѣ и расходѣ.

§ 9

На текущіе мелочные расходы по Институту выдается изъ сундука въ распоряженіе Инспектора не болѣе 150 руб. сер.

§ 10.

Вѣдомость о приходѣ и расходѣ суммъ Института представляется Попечителю Варшавскаго учебнаго округа ежемѣсячно, не позже 3 числа (**).

§ 11.

По истеченіи учебнаго года, представляется Министру Народнаго Просвѣщенія общій отчетъ (***), съ показаніемъ прихода, расхода и остатковъ суммъ Института, а Попечителю Варшавскаго учебнаго округа—подробный отчетъ о приходѣ и расходѣ всѣхъ суммъ въ продолженіе года, съ очищеніемъ каждой статьи прихода шнуровыми книгами, а расхода—узаконенными документами. Сей отчетъ, по надлежащей повѣркѣ и исчисленіи съ документами, долженъ быть засвидѣтельствованъ въ вѣрности Директоромъ и Инспекторомъ Института и подписанъ Почетнымъ Попечителемъ. Послѣ повѣрки и первой ревизіи сего отчета въ Управленіи Варшавскаго учебнаго округа и по утвержденіи Попечителемъ округа, представляется оный, согласно существующимъ постановленіямъ, въ Высшую Счетную Палату для окончательной ревизіи и снабженія квитанціею. Полученная квитанція препровождается къ Директору Института. Срокъ представленія годоваго отчета назначается 20 Августа каждаго года.

§ 12.

Все имущество Института, какъ-то: библіотека, музей, разная училищная мебель, находится въ главномъ завѣдываніи Ди-

(*) Форма А.
(**) Форма В.
(***) Форма С.

§ 8.

Potrzebne na wydatki kwoty podnoszą się z skrzyni nieinaczéj, jak w przytomności wyżéj oznaczonych osób; wrazie zaś słabości honorowego Kuratora, w przytomności urzędnika delegowanego na ten cel przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego. W skrzyni téj znajdować się będzie książka (*), w któréj honorowy Kurator, przy każdém otwarciu skrzyni, dla złożenia pieniędzy, lub też dla podniesienia onych na wydatki bieżące, o takowym przychodzie lub rozchodzie zrobi adnotacyą.

§ 9.

Na ciągłe drobne rozchody w instytucie, wydaje się z skrzyni do rozporządzenia Inspektora niewięcéj jak 150 rsr.

§ 10.

Rachunki przychodu i rozchodu funduszów instytutu przedstawiają się Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego co miesiąc, nie późniéj jak 3-go każdego miesiąca (**).

§ 11.

Po upływie roku szkolnego przedstawia się Ministrowi Oświecenia Narodowego ogólny rachunek (***) z wykazem przychodu, rozchodu i remanentów instytutu, a Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego szczegółowy rachunek o przychodzie i rozchodzie wszystkich funduszów w ciągu roku, z usprawiedliwieniem każdéj pozycyi przychodu księgami sznurowemi, rozchodu zaś dowodami legalnemi. Rachunek ten po należytém skonfrontowaniu, porównaniu z dowodami, powinien być poświadczony co do rzetelności przez Dyrektora i Inspektora instytutu i podpisany przez honorowego Kuratora. Po skonfrontowaniu i pierwszéj rewizyi tego rachunku w zarządzie Warszawskiego naukowego okręgu i po zatwierdzeniu takowego przez Kuratora okręgu, przedstawia się, na zasadzie istniejących przepisów, Najwyższej Izbie Obrachunkowéj, dla ostatecznéj rewizyi i pokwitowania. Wydane pokwitowanie przesyła się Dyrektorowi instytutu. Termin przedstawienia rocznych rachunków naznacza się na dzień 20 Sierpnia każdego roku.

§ 12.

Wszystkie sprzęty należące do instytutu, jako to: biblioteka, muzeum, rozmaite szkolne utensylia, zostają pod głównym zarzą-

(*) Wzór A.
(**) Wzór B.
(***) Wzór C.

ректора. Непосредственное смотрѣніе за библіотекою и музеумомъ будетъ поручаемо Учителямъ Института, а за мебелью и прочими хозяйственными принадлежностями — Эконому. Опись всему имуществу Института составляется въ такомъ же порядкѣ какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ и представляется ежегодно Попечителю Варшавскаго учебнаго округа. Срокъ представленія описи назначается 10 Января каждаго года.

§ 13.

Попечитель учебнаго округа, буде признаетъ нужнымъ, можетъ командировать во всякое время кого либо изъ членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

Обязанности Директора.

§ 14.

Поступающую за воспитанниковъ плату Директоръ принимаетъ самъ и въ полученіи оной выдаетъ квитанцію, вырѣзанную изъ контрольной книги (*). Въ дни, назначенные ко взносу платы, какъ-то: въ первые 20 дней Августа и Января мѣсяца, онъ обязанъ каждый день доносить Почетному Попечителю о поступившихъ суммахъ и ежедневно въ продолженіи 20 дней пріема представлять ему контрольную книгу, вмѣстѣ съ собранною суммою въ наличности. Послѣ разсчета и повѣрки вырѣзанныхъ изъ контрольной книги квитанцій, Почетный Попечитель сосчитываетъ наличныя деньги и, сдѣлавъ отмѣтку въ контрольной книгѣ въ удостовѣреніе, что нашелъ количество денегъ, согласное съ выданными квитанціями, вкладываетъ въ присутствіи Директора и Инспектора собранныя деньги въ сундукъ. Въ другіе же дни, неназначенные къ пріему платы за воспитанниковъ, Директоръ можетъ равномѣрно получать поступающія деньги, выдавать въ полученіи оныхъ квитанціи, доносить о томъ Почетному Попечителю, но деньги эти кладутся въ сундукъ тогда, когда собрано будетъ болѣе 300 руб. сер.

§ 15.

Директоръ Института, съ вѣдома Почетнаго Попечителя, получаетъ, тоже за собственноручными квитанціями, вырѣзанными изъ контрольной книги, всѣ суммы, назначенныя Правительствомъ для Института и ассигнованныя изъ Казначейства Попечителемъ

(*) Форма D.

dem Dyrektora. Główny nadzór nad biblioteką i muzeum będzie poruczony Nauczycielom instytutu, a nad meblami i innemi sprzętami gospodarskiemi ekonomowi. Inwentarz własności instytutu będzie spisany w takiem porządku jak to ma miejsce w innych zakładach, i przedstawia się corocznie Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego. Termin dla przedstawienia inwentarza naznacza się na 10 Stycznia corocznie.

§ 13.

Kurator okręgu naukowego, jeżeli uzna za potrzebne, jest w prawie delegować w każdym czasie jednego z Członków Rady Wychowania, dla rewizyi kassy, sprzętów instytutu i ksiąg rachunkowych.

Obowiązki Dyrektora.

§ 14.

Wpływającą opłatę za uczni, Dyrektor przyjmuje osobiście i z odebrania takowéj wydaje kwit wycięty z księgi sznurowéj (*). W dnie naznaczone dla uiszczania opłaty, to jest: w pierwsze 20 dni Sierpnia i Stycznia, obowiązany jest codziennie składać rapport Kuratorowi honorowemu o summach, które wpłynęły, i codziennie, w ciągu 20 dni wpływu, przedstawiać jemu księgę sznurową, a to razem z zebranemi summami w gotowiznie. Po skończonem rachunku i skonfrontowaniu wyciętych z księgi sznurowéj kwitów, Kurator honorowy, obrachowawszy gotowe pieniądze i zrobiwszy adnotacyę w księdze sznurowéj na dowód, że ogół gotowizny zgadza się z wyciętemi kwitami, składa w przytomności Dyrektora i Inspektora zebrane pieniądze do skrzyni. W dni nienaznaczone do przyjmowania opłaty za uczni, Dyrektor może równie przyjmować pieniądze, wydawać kwity z odbioru, donosząc o tem Kuratorowi honorowemu, lecz pieniądze te składają się do skrzyni wtenczas, kiedy zebrane będzie więcéj nad 300 rsr.

§ 15.

Dyrektor instytutu, po zawiadomieniu Kuratora honorowego, odbiera także za własnoręcznemi kwitami, wyciętemi z księgi sznurowéj, wszelkie summy wydzielone przez Rząd na rzecz instytutu i assygnowane z kassy przez Kuratora okręgu naukowego Warszaw-

(*) Wzór D.

Варшавскаго учебнаго округа. Но того же дня, въ которой получена будетъ ассигнованная сумма, слѣдуетъ внести ее въ сундукъ, если эта сумма, вмѣстѣ съ находившимися у Директора деньгами, будетъ превышать 300 руб. сер.

§ 16.

Директоръ разсматриваетъ и повѣряетъ представленную Инспекторомъ вѣдомость о еженедѣльныхъ надобностяхъ Института, на продовольствіе, одежду и другія надобности воспитанниковъ, подписываетъ эту вѣдомость и, по докладѣ оной Почетному Попечителю и утвержденіи симъ послѣднимъ, передаетъ Инспектору для исполненія.

§ 17.

Пріемъ и увольненіе служителей Института предоставляется Директору, согласно § 38 сей Инструкціи.

Обязанности Инспектора.

§ 18.

Непосредственное хозяйственное управленіе Института ввѣряется подъ руководствомъ Директора Инспектору. Въ помощь ему назначается Экономъ.

§ 19.

Инспекторъ имѣетъ шнуровую книгу (*) для записыванія суммъ, выдаваемыхъ ему на расходъ.

§ 20.

Никакой расходъ не можетъ быть произведенъ Инспекторомъ безъ предварительнаго письменнаго разрѣшенія Директора, деньги же выдаются не иначе, какъ на руки и подъ росписку того, кому оныя слѣдуютъ. Произведенный расходъ долженъ быть немедленно записанъ въ шнуровую книгу, находящуюся у Инспектора, а при каждой статьѣ расхода должно означить номеръ доказательства, удостовѣряющаго въ дѣйствительности расхода. По внесеніи расхода въ книгу, Инспекторъ передаетъ доказательства Бухгалтеру, для отмѣтки оныхъ въ общей контрольной книгѣ и храненія впредь до представленія ихъ въ Высшую Счетную Палату.

§ 21.

Инспекторъ обязанъ представлять впередъ еженедѣльно Директору вѣдомости о надобностяхъ Института, согласно § 16.

(*) Форма Е.

skiego. Lecz tegoż samego dnia w którym odebraną została assygnowana summa, należy złożyć ją do skrzyni, jeżeli summa ta łącznie z pieniędzmi znajdującemi się u Dyrektora będzie przewyższać 300 rsr.

§ 16.

Dyrektor przegląda i konfrontuje przedstawiony przez Inspektora rachunek tygodniowych potrzeb instytutu, na żywność, ubranie i inne potrzeby uczni, podpisuje ten rachunek, a po przedstawieniu takowego Kuratorowi honorowemu i zatwierdzeniu przez tego ostatniego, zwraca Inspektorowi do spełnienia.

§ 17.

Przyjmowanie i uwalnianie służby niższéj instytutu, zostawia się Dyrektorowi, zgodnie z § 38 téj instrukcyi.

Obowiązki Inspektora.

§ 18.

Bezpośredni gospodarski zarząd instytutu powierza się, pod kierunkiem Dyrektora, Inspektorowi. Do pomocy takowemu wyznacza się ekonom.

§ 19.

Inspektor posiada książkę sznurową, dla zapisywania summ wydawanych mu na rozchód (*).

§ 20.

Żaden wydatek nie może być zrobiony przez Inspektora, bez pierwotnego zezwolenia Dyrektora, pieniądze zaś wydają się nie inaczéj, jak na ręce i za kwitem tego komu się należą. Uczyniony wydatek winien być bezzwłocznie zapisany do sznurowéj księgi, znajdującéj się u Inspektora, a przy każdéj pozycyi wydatku winien być zamieszczony numer dowodu, stwierdzającego rzeczywisty wydatek; po zapisaniu wydatku do księgi, Inspektor oddaje dowody Buchhalterowi, dla zanotowania takowych w ogólnéj księdze, i zachowania takowych do czasu przedstawienia onych do Najwyższéj Izby Obrachunkowéj.

§ 21.

Inspektor obowiązany przedstawiać naprzód na tydzień Dyrektorowi tabellę, z objaśnieniem potrzeb instytutu zgodnie z § 16.

(*) Wzór E.

§ 22.

Инспекторъ, согласно разрѣшеніямъ, полученнымъ отъ Директора, съ вѣдома Почетнаго Попечителя, распоряжается о заготовленіи всего нужнаго для Института.

§ 23.

Всѣ поставки для одежды, обуви, бѣлья, съѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ производятся не иначе, какъ по годовымъ контрактамъ, заключеннымъ съ подрядчиками Правленіемъ Института, съ разрѣшенія Попечителя округа. Образцы сукна и холста для означенной цѣли должны храниться въ сундукѣ кассы за печатью Института. Мелочныя закупки предоставляются на вышеизъясненныхъ правилахъ Инспектору.

§ 24.

Мясные и другіе припасы, подверженные скорой порчѣ, принимаются ежедневно наканунѣ дня, назначеннаго для ихъ приготовленія въ пищу, подъ строжайшимъ надзоромъ Директора и Инспектора; въ случаѣ негодности ихъ къ употребленію, подрядчикъ обязанъ немедленно замѣнить лучшими, въ противномъ случаѣ поручается Эконому купить припасы на счетъ подрядчика по вольной цѣнѣ.

§ 25.

Инспекторъ имѣетъ наблюденіе за приготовляемою для воспитанниковъ пищею, присутствуетъ во время завтрака, обѣда и ужина. Онъ имѣетъ также попеченіе о больныхъ воспитанникахъ; сверхъ того, наблюдаетъ за цѣлостію и опрятностію одежды воспитанниковъ и вообще за сохраненіемъ порядка въ Институтѣ во всѣхъ отношеніяхъ.

Обязанности Бухгалтера.

§ 26.

Бухгалтеръ Института состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора Института.

§ 27.

Онъ обязанъ вести главную книгу, въ которой заключается весь ежедневный приходъ и расходъ по Институту (*), съ раздѣленіемъ расхода по названію суммъ, означенныхъ штатомъ Института. Книга эта должна согласоваться во всей точности съ контрольною книгою прихода, веденнаго Директоромъ, и шнуровою

(*) Форма F.

§ 22.

Inspektor, stosownie do poleceń Dyrektora, o których Kuratorowi honorowemu już poprzednio doniesionem było, rozporządza przygotowanie wszystkiego co jest potrzebnem dla instytutu.

§ 23.

Wszystkie dostawy odnoszące się do ubrania, obuwia, bielizny, produktów do życia i innych potrzeb w większéj ilości potrzebnych, uskuteczniają się nieinaczéj, jak podług rocznych kontraktów, zawartych pomiędzy zarządem instytutu z decyzyi Kuratora okręgu i dostawcami. Próby sukna i płótna winny być zachowane w skrzyni kassowéj, pod pieczęcią instytutu. Drobniejsze sprawunki dozwala się dostawiać Inspektorowi, na wyżéj oznaczonych zasadach.

§ 24.

Mięsne i inne produkta, ulegające prędkiemu zepsuciu, przyjmują się codziennie w wilię dnia przeznaczonego na zużycie onychże, pod najsurowszym dozorem Dyrektora i Inspektora; w wypadku gdyby takowe okazały się nieodpowiedniemi, dostawca obowiązany jest bezzwłocznie zamienić takowe na lepsze, w przeciwnym zaś razie poleca się ekonomowi kupić produkty na rachunek dostawcy, według cen targowych.

§ 25.

Inspektor ma nadzór nad żywnością przygotowaną dla uczni, jest obecnym pod czas śniadania, obiadu i wieczerzy. Rozciąga także opiekę nad choremi uczniami, oprócz zaś tego zwraca baczną uwagę na całość i porządek ubrania uczni, i w ogóle na utrzymanie należytego porządku w instytucie pod każdym względem.

Obowiązki Buchhaltera.

§ 26.

Buchhalter instytutu zostaje pod bezpośredniem rozporządzeniem i władzą Dyrektora instytutu.

§ 27.

Obowiązany jest prowadzić główną księgę, w któréj zapisuje się cały codzienny przychód i wydatek instytutu (*), z wykazaniem wydatku według pozycyj funduszowych, oznaczonych etatem instytutu. Księga ta powinna być zgodna pod każdym względem

(*) Wzór F.

книгою расхода, веденною Инспекторомъ. Въ этой контрольной книгѣ, при всякой статьѣ прихода, долженъ быть показанъ номеръ квитанціи, при всякой же статье расхода—надлежащее разрѣшеніе и доказательство.

§ 28.

На основаніи сей контрольной книги, Бухгалтеръ составляетъ каждый мѣсяцъ рапорты, о которыхъ сказано въ § 10, и представляетъ таковые Директору. Рапорты, послѣ предварительнаго доклада Почетному Попечителю, представляются потомъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

§ 29.

На основаніи этой же контрольной книги, Бухгалтеръ составляетъ годовой отчетъ для представленія Министру Народнаго Просвѣщенія, согласно § 11, а также годовой отчетъ для представленія въ Высшую Счетную Палату. Отчетъ сей долженъ заключать въ себѣ, какъ приходъ отъ платы учениковъ, такъ и другіе приходы, въ доказательство которыхъ прилагаются квитанціи, вырѣзанныя изъ контрольной книги, веденной Директоромъ, и разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа на полученіе ассигнованныхъ суммъ изъ Казначейства. Въ доказательство же расхода представляются при годовомъ отчетѣ: шнуровая книга, веденная Инспекторомъ, подлинныя разрѣшенія на выдачу, росписки получившихъ деньги и другія нужныя доказательства, каковыя должны быть сшиты, скрѣплены и означены очереднымъ номеромъ, подъ какимъ статья расхода означена въ годовомъ отчетѣ. Что касается до расхода на покупку вещей, книгъ, моделей и проч.,—слѣдуетъ отмѣчать на доказательствѣ, подъ какою именно статьею или подъ какимъ номеромъ пріобрѣтенная вещь внесена въ опись.

§ 30.

На Бухгалтерѣ лежитъ также обязанность составлять годовую опись имуществу Института и вести контроль училищнымъ вещамъ. Опись и контроль составляются такимъ же образомъ, какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ Царства.

Составленная Бухгалтеромъ опись, скрѣпленная Директоромъ, представляется Попечителю Варшавскаго учебнаго округа къ означенному въ § 12 сроку.

z księgą przychodu, prowadzoną przez Dyrektora, i księgą wydatków, utrzymywaną przez Inspektora. W téj księdze przy każdéj pozycyi przychodu powinien być oznaczony numer kwitu; przy każdéj zaś pozycyi wydatku, stosowna decyzya i dowód.

§ 28.

Według téj księgi, Buchhalter formuje co miesiąc rapporta, o których nadmieniono w § 10, i przedstawia takowe Dyrektorowi. Rapporta te, po pierwotnem przedstawieniu Kuratorowi honorowemu, przedstawiają się później Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 29.

Według tejże księgi, Buchhalter formuje roczny rachunek, dla przedstawienia onego Ministrowi Oświecenia Publicznego, zgodnie z § 11, a także i rachunek roczny dla przedstawienia Najwyższéj Izbie Obrachunkowéj. Rachunek ten winien zawierać w sobie tak wpływy z opłat od uczni, jak również i inne przychody, dla usprawiedliwienia, których dołączają się kwity wycięte z księgi sznurowéj, prowadzonéj przez Dyrektora i decyzye Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego do odbioru summ assygnowanych z kassy rządowéj. Dla usprawiedliwienia zaś wydatków, przy rocznych rachunkach, przedstawia się sznurowa księga, prowadzona przez Inspektora, oryginalne decyzye na wydatki, kwity odbierających pieniądze, i inne potrzebne dowody, które powinny być zeszyte, oparafowane i oznaczone porządkowym numerem, którym oznaczony jest wydatek w rocznym rachunku. Co się tyczy wydatku na zakupienie ubrania, książek, modeli i t. p., należy odnotować na dowodzie, pod jaką mianowicie pozycyą lub też pod jakim numerem nabyta rzecz zapisaną jest do inwentarza.

§ 30.

Do Buchhaltera należy obowiązek sporządzania rocznego inwentarza własności instytutu i prowadzenia kontrolli szkolnych utensyliów. Inwentarz i kontrolla prowadzi się takim samym porządkiem jak i w innych zakładach naukowych w Królestwie.

Tak sporządzony inwentarz przez Buchhaltera, podpisany przez Dyrektora, przedstawia się Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, w terminie oznaczonym w art. 12-m. Żaden przedmio

Ни одинъ предметъ не можетъ быть исключенъ изъ описи безъ разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 31.

Бухгалтеръ составляетъ ежемѣсячные списки о жалованьи для всѣхъ служащихъ въ Благородномъ Институтѣ (*), представляетъ таковые Директору, а потомъ Почетному Попечителю на утвержденіе и, на основаніи сихъ списковъ, получаетъ деньги и выдаетъ кому слѣдуетъ мѣсячное жалованье. Сверхъ того, онъ ведетъ контроль ежемѣсячному жалованью, со всѣми могущими произойти перемѣнами, по примѣру, какъ это дѣлается въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ (**).

Вычетъ въ пользу эмеритальнаго капитала, слѣдующій съ жалованья лицъ, входящихъ въ составъ Благороднаго Института, препровождается въ подлежащее Казначейство, согласно распоряженіямъ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 32.

На Бухгалтера возлагается составленіе разсчетовъ о слѣдующихъ подрядчикамъ выдачахъ денегъ за поставленные для Института припасы и вещи; онъ ведетъ всю переписку по счетной части, исполняя и другія порученія Директора, касающіяся заведенія.

Обязанности Секретаря.

§ 33.

Секретарь Института состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора.

§ 34.

Обязанности Секретаря тѣ же самыя, какъ и Секретарей гимназій; онъ заготовляетъ всю переписку по учебной части, по дѣламъ относящимся къ воспитанникамъ, и исполняетъ все, что ему поручено будетъ Директоромъ.

Обязанности Эконома.

§ 35.

Экономъ исполняетъ всѣ приказанія и распоряженія Директора и Инспектора по хозяйственной и полицейской части, имѣетъ смотрѣніе за домами, служителями, кухнею, хозяйствомъ и вещами, принимаетъ подъ росписку съѣстные припасы и наблюдаетъ за гардеробомъ воспитанниковъ, донося Инспектору о нужныхъ починкахъ и постройкахъ.

(*) Форма H.
(**) Форма I.

nie może być opuszczony w inwentarzu, bez decyzyi na to Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 31.

Buchhalter sporządza co miesiąc listy płacy dla wszystkich służących w szlacheckim instytucie (*), przedstawia takowe Dyrektorowi, a potem Kuratorowi honorowemu do zatwierdzenia, i na zasadzie tych list odbiera pieniądze, i wydaje komu należy miesięczną płacę. Oprócz tego prowadzi kontrollę miesięcznéj płacy z wszelkiemi mogącemi się zdarzyć zmianami, według porządku jaki przyjęty jest w innych zakładach naukowych (**).

Składki strącone na poczet emerytalnego funduszu, należne z pensyj osób wchodzących w skład instytutu szlacheckiego, przesyłają się do właściwéj kassy, zgodnie z decyzyą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 32.

Na Buchhaltera wkłada się obowiązek sporządzenia rachunków z należytości przypadających dostawcom za dostarczone dla instytutu produkta; on prowadzi całą korrespondencyę, odnoszącą się do części rachunkowéj, wypełniając przytem i inne polecenia Dyrektora, tyczące się zakładu.

Obowiązki Sekretarza.

§ 33.

Sekretarz instytutu znajduje się pod bezpośredniem zwierzchnictwem Dyrektora.

§ 34.

Obowiązki Sekretarza są takież same jak Sekretarzy gimnazyów; on prowadzi całą korrespondencyę po części naukowéj, i spełnia wszystkie polecenia Dyrektora.

Obowiązki Ekonoma.

§ 35.

Ekonom wypełnia wszystkie rozkazy i polecenia Dyrektora i Inspektora co do gospodarczéj i policyjnéj części, ma nadzór nad budynkami, służbą niższą, kuchnią, gospodarstwem i rzeczami; przyjmuje za kwitami produkty do życia, i ma nadzór nad garderobą uczni, donosząc Inspektorowi o potrzebnych reparacyach i sprawunkach.

(*) Wzór H.
(**) Wzór I.

§ 36.

Экономъ ведетъ книгу всѣмъ воспитанникамъ, раздѣленную на столько страницъ, сколько находится учениковъ. Въ этой книгѣ онъ записываетъ всѣ вещи, какія даны будутъ воспитаннику во все время нахожденія его въ Институтѣ, и всѣ сдѣланныя починки.

Всѣ вещи, выданныя воспитанникамъ, отмѣчаются тѣмъ номеромъ, подъ какимъ ученикъ записанъ въ книгѣ. Вещи, сдѣлавшіяся отъ времени негодными къ употребленію и возвращенныя воспитанникомъ, Экономъ исключаетъ изъ контрольной книги и вноситъ оныя въ общую вѣдомость о предметахъ, негодныхъ къ употребленію и переданныхъ для временнаго храненія.

§ 37.

Коль скоро собрано будетъ значительное количество старыхъ и негодныхъ къ употребленію вещей, Экономъ представляетъ вѣдомость о семъ Инспектору для доклада Директору, который, съ разрѣшенія Почетнаго Попечителя, распоряжается о продажѣ оныхъ съ публичнаго торга. Деньги, полученныя на торгахъ, составляютъ собственность Института.

Общія правила.

§ 38.

Комнатныхъ Надзирателей, Врача, Бухгалтера, Секретаря, Эконома и Писца назначаетъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа по представленію Почетнаго Попечителя.

§ 39.

Подробную инструкцію для внутренней прислуги составитъ Директоръ Института по указанію Почетнаго Попечителя.

§ 40.

Столъ, одежда, бѣлье, учебныя книги, бумага, матеріалы для рисованія и вообще все необходимое для приличнаго содержанія учениковъ и употребленія во время уроковъ доставляется имъ отъ Института, а Инспекторъ ведетъ контроль распредѣленія и употребленія сихъ вещей.

§ 41.

Воспитанники Института имѣютъ форменную одежду, по особенно утвержденному образцу.

§ 36.

Ekonom prowadzi księgę wszystkich uczni, rozdzieloną na tyle stronic, ile znajduje się uczni. W téj księdze zapisuje wszystkie rzeczy, jakie dane będą uczniowi w ciągu całego czasu pozostawania jego w instytucie i wszelkie poczynione reparacye.

Wszystkie rzeczy wydane uczniowi naznaczają się tym numerem, pod jakim uczeń zapisany jest w księdze. Rzeczy, które przez czas okażą się niegodnemi do użycia, i zwrócone przez ucznia, Ekonom wykreśla z kontrolnéj księgi i zapisuje takowe do ogólnego rejestru przedmiotów, niezdatnych do użycia i oddanych do czasowego zachowania.

§ 37.

Jak tylko zbierze się znaczna liczba starych i niezdatnych do użycia rzeczy, Ekonom donosi o tém Inspektorowi, dla przedstawienia Dyrektorowi, który, na skutek decyzyi Kuratora honorowego, zarządza sprzedaż takowych przez licytacyą. Pieniądze, które wpłyną z licytacyi, stanowią własność instytutu.

Ogólne prawidła.

§ 38.

Pokojowych Nadzorców, Lekarza, Buchhaltera, Sekretarza, Ekonoma i Pisarza mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, na przedstawienie Kuratora honorowego.

§ 39.

Szczegółową instrukcyę dla wewnętrznéj służby przygotuje Dyrektor instytutu, według wskazań Kuratora honorowego.

§ 40.

Żywność, odzież, bielizna, książki naukowe, papier, materyały rysunkowe i w ogóle wszystko co jest potrzebne do należytego utrzymania uczni i potrzeby podczas lekcyj, dostarcza im instytut, a Inspektor prowadzi kontrollę rozdawania i użycia tych rzeczy.

§ 41.

Wychowańcy instytutu mają odzież mundurową, według oddzielnie zatwierdzonéj formy.

§ 42.

Бѣлье, какъ на воспитанникахъ, такъ и столовое, перемѣняется по два раза, а постельное—одинъ разъ въ недѣлю, въ опредѣленные для сего дни.

§ 43.

Пища для воспитанниковъ приготовляется здоровая и въ достаточномъ количествѣ, но безъ излишества. Количество блюдъ и въ какой день какія именно блюда должны быть приготовляемы опредѣлено будетъ начальствомъ Института.

§ 44.

При Институтѣ учреждается больница для воспитанниковъ; при ней опредѣляется врачъ и фельдшеръ.

§ 45.

Съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, Институтъ въ производствѣ всякихъ дѣлъ освобождается отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 46.

Институтъ имѣетъ особую печать.

§ 47.

Настоящая Инструкція возымѣетъ дѣйствующую силу со дня открытія управленія Института. Перемѣны, какія по опыту окажутся необходимыми, будутъ сдѣланы особыми распоряженіями.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ.*

№ 37.

О преобразованіи 2-й гимназіи въ Варшавѣ въ Благородный Институтъ и о переводѣ въ Варшаву одного изъ уѣздныхъ училищъ округа.

(22 Іюня (4 Іюля) 1848 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія увѣдомилъ Намѣстника Царства отъ 11 Іюня сего года, № 5,728, что Государь Императоръ, утвердивъ вполнѣ распоряженія, сдѣланныя по предмету устройства

§ 42.

Tak bielizna, znajdująca się na uczniach, jako też i stołowa, zmienia się dwa razy, a pościelna jeden raz na tydzień, w oznaczone na to dni.

§ 43.

Pokarmy dla uczni przygotowują się zdrowe i w dostatecznéj ilości, lecz bez zbytku. Liczbę potraw i w jaki dzień jakie mianowicie gotowane mają być potrawy, oznacza władza instytutu.

§ 44.

Przy instytucie urządzony będzie lazaret dla uczni. Do lazaretu tego przeznaczony będzie Lekarz i felczer.

§ 45.

Z upoważnienia Rady Administracyjnéj Królestwa, instytut, przy sporządzaniu wszelkich aktów wolny jest od użycia stempla.

§ 46.

Instytut posiada osobną pieczęć.

§ 47.

Niniejsza ustawa wchodzi w wykonanie z dniem otwarcia zarządu instytutu. Zmiany, jakie według doświadczenia okażą się koniecznemi, będą mogły następować za oddzielnemi decyzyami.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego
(podpisano) *Hrabia Uwarow.*

N° 37.

O zamianie gimnazyum 2-go w Warszawie na instytut szlachecki i o przeniesieniu do Warszawy jednéj ze szkół powiatowych na prowincyi.

(d. 22 Czerwca (4 Lipca) 1848 roku)

Wypis z protokółu posiedzenia Rady Administracyjnéj.

Minister Oświecenia Narodowego oznajmił Namiestnikowi Królestwa w odezwie swéj z dnia 11 Czerwca r. b. Nr. 5,728, że Najjaśniejszy Pan, zatwierdzając w zupełności rozporządzenia wy-

въ Варшавѣ Благороднаго Института, 7 Іюня сего года Высочайше повелѣть соизволилъ привесть въ исполненіе слѣдующія мѣры, основанныя на положеніи особаго учрежденнаго на сей предметъ Комитета отъ 12 (24) Ноября прошедшаго года, а именно:

1) съ началомъ наступающаго учебнаго года Варшавскую 2-ю гимназію преобразовать въ Благородный Институтъ, предоставивъ оному, какъ зданіе, такъ и штатъ помянутой гимназіи;

2) въ замѣнъ упраздненныхъ 4-хъ низшихъ классовъ, перевести въ Варшаву одно изъ уѣздныхъ училищъ округа, признанныхъ менѣе нужными по малому числу учениковъ;

3) на содержаніе въ Институтѣ казенныхъ воспитанниковъ опредѣлить ежегодно 7,000 руб. сер., изъ суммы, производящейся нынѣ на юридическія стипендіи въ Университетахъ Имперіи, начиная сіе производство съ наступленіемъ $184^{8}/_{9}$ учебнаго года;

4) предоставить Институту преимущества, коими пользуются подобныя заведенія въ Россіи, съ измѣненіями, истекающими изъ обстоятельствъ мѣстности, а именно:

a) въ продолженіе воспитанія въ Институтѣ освобождать воспитанниковъ отъ рекрутской повинности;

b) окончившихъ полный курсъ ученія, если они, при отличномъ поведеніи, окажутъ превосходные успѣхи во всѣхъ наукахъ, выпускать изъ Института для опредѣленія въ гражданскую службу съ чиномъ XIV класса, распространивъ на воспитанниковъ, удостоенныхъ классныхъ чиновъ и желающихъ поступить въ военную службу, преимущество, коимъ пользуются въ подобномъ случаѣ воспитанники Виленскаго Дворянскаго Института, а именно по выслугѣ 6 мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, производить ихъ въ офицеры, если они знаніемъ фронта того достойны, и

c) воспитанникамъ, кончившимъ курсъ наукъ въ Институтѣ, предоставить первое право на полученіе стипендіи въ Университетахъ. Впрочемъ сіи преимущества даровать лишь тѣмъ воспитанникамъ, кои начнутъ свое ученіе съ 1-го класса, допустивъ исключеніе изъ сего правила, впредь до открытія низшихъ классовъ Института;

5) при развитіи устройства и состава Благороднаго Института, руководствоваться журналомъ Комитета, Высочайше для сей

dane w przedmiocie założenia w Warszawie instytutu szlacheckiego, pod dniem 7 Czerwca Najwyżéj rozkazać raczył przywieść w wykonanie niżéj wyrażone środki, objęte protokółem z dnia 12 (24) Listopada r. z., narad oddzielnego do tego przedmiotu ustanowionego Komitetu, a mianowicie:

1) z początkiem nadchodzącego roku szkolnego, 2-ie gimnazyum Warszawskie zamienić na instytut szlachecki, z pozostawieniem mu tak budowli, jako i etatu tegoż gimnazyum;

2) w miejsce zwijających się 4-ch niższych klass gimnazyalnych, przenieść do Warszawy jedną ze szkół powiatowych okręgu, uznaną za mniéj potrzebną z powodu małéj liczby uczniów;

3) na utrzymanie w instytucie stypendystów Skarbowych, wyznaczać corocznie summę rubli srebrem 7,000, z funduszu przeznaczonego obecnie na stypendya prawne w Uniwersytetach Cesarstwa, zaczynając wydatek ten od początku roku 184⁸/₉;

4) nadać instytutowi prerogatywy, jakie służą podobnymże zakładom w Cesarstwie, ze zmianami wynikającemi z okoliczności miejscowych, a mianowicie:

a) przez ciąg pobierania nauk w instytucie uwalniać uczniów od powinności zaciągowéj;

b) kończących całkowity kurs nauk, jeżeli, oprócz chwalebnego postępowania, okażą celujący postęp we wszystkich naukach, uwalniać z instytutu z prawem wejścia do służby cywilnéj z rangą XIV-téj klassy, rozciągając do uczniów zakwalifikowanych do rangi klassowéj i pragnących poświęcić się służbie wojskowéj takie prerogatywy, jakie w podobnymże razie służą wychowańcom Wileńskiego instytutu szlacheckiego, a mianowicie, po wysłużeniu sześciu miesięcy w stopniu podoficera, nadawać im rangę officerską, jeżeli przez znajomość służby frontowéj okażą się tego godnymi;

c) uczniom kończącym kurs nauk w instytucie zostawiać pierwsze prawo do otrzymywania stypendyów w Uniwersytetach. Zresztą, prerogatywy te rozciągać tylko do tych uczniów, którzy nauki od pierwszéj klassy rozpoczną, dozwalając wyjątku od tego przepisu jedynie do czasu otworzenia niższych klass instytutu;

5) przy rozwinięciu organizacyi instytutu szlacheckiego, trzymać się protokółu Komitetu, Najwyżéj w tym celu ustano-

цѣли учрежденнаго, необходимыя же измѣненія и дополненія допускать не иначе, какъ по взаимному соглашенію Намѣстника съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія;

6) затѣмъ Комитетъ, Высочайше учрежденный для устройства Благороднаго Института въ Варшавѣ, считать закрытымъ.

Совѣтъ постановилъ: отзывъ сей сообщить Попечителю Варшавскаго учебнаго округа, для исполненія содержащагося въ немъ Высочайшаго повелѣнія сообразно съ даннымъ ему уже на сей конецъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія предписаніемъ.

Варшава, 22 Іюня (4 Іюля) 1848 года.

Вѣрно съ журналомъ:
Статсъ-Секретарь, Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ
(подписано) *Ѳ. Лебренъ.*

№ 38.

Штатъ воспитательнаго Института на 184⁸/₉ годъ.

№		Одному	Всѣмъ	Примѣчаніе
		Рубли серебр.		
	Директоръ	1,500	1,500	Для преподаванія Закона Божія другихъ исповѣданій приглашаются, въ случаѣ надобности, Законоучители другихъ Варшавскихъ учебныхъ заведеній, съ приличнымъ за то
	При немъ Письмоводитель, онъ же Контролеръ .	450	450	
	На канцелярскіе припасы и писца	250	250	
	Инспекторъ	900	900	
1	Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія	400	400	
	итого .	3,500	3,500	

wionego, konieczne zaś dopełnienia i zmiany nie inaczéj dopuszczać, jak za wzajemną zgodą Namiestnika Królestwa i Ministra Oświecenia Narodowego:

6) w skutek tego, ustanowiony Najwyższéj Komitet do założenia instytutu szlacheckiego w Warszawie, uważać jako rozwiązany.

Rada postanowiła takową odezwę Ministra Oświecenia Narodowego zakommunikować Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, celem niezwłocznego wprowadzenia w wykonanie objętych nią rozkazów Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości, a to stósownie do danego mu już w téj mierze przez Ministra Oświecenia Narodowego oddzielnego polecenia.

w Warszawie, d. 22 Czerwca (4 Lipca) 1848 r.

Zgodno z protokółem:

Sekretarz Stanu, Rzeczywisty Radca Stanu

(podpisano) *T. Le Brun.*

N° 38.

Etat instytutu wychowania na 184⁸/₉ rok.

№		jednemu Rsr.	wszystkim Rsr.	Uwagi
1	Dyrektor	1,500	1,500	
	Przy nim Sekretarz, a zarazem Kontroller . .	450	450	
	Na materyały piśmienne i Pisarza	250	250	
	Inspektor	900	900	
	Nauczyciel Rzymsko-Katolickiéj Religii . . .	400	400	Do wykładu Religii innych wyznań, wzywa-
	do przeniesienia . .	3,500	3,500	

	транспортъ .	3,500	3,500	вознагражденіемъ по числу часовъ изъ суммъ Института.
	Старшихъ Учителей:			
2	Русской словесности . .	750	3,750	
3	Всеобщей русской и польской исторіи, а также и географіи			
4	Польской словесности и латинскаго языка . .			
5	Математики и физики со включеніемъ нѣкоторыхъ общихъ свѣдѣній изъ естественной исторіи и химіи			
6	Мѣстнаго Законовѣдѣнія въ кратчайшемъ объемѣ			
	Младшіе Учители:			
7	Нѣмецкаго языка	300	300	
8	Рисованія, черченія и чистописанія	300	300	
9	Французскаго языка . .	450	450	
	На вознагражденіе за уроки церковнаго пѣнія, танцованія, фехтованія и гимнастики	—	800	
	На учебныя пособія и награды ученикамъ . .	—	500	
	3 Комнатнымъ Надзирателямъ (*)	300	900	
	Врачу	300	300	
	Фельдшеру	100	100	
	На лекарства	—	30	
	итого.	—	10,930	

(*) Комнатные Надзиратели должны быть: одинъ природный Французъ а другой Нѣмецъ, имъ дозволяется заниматься преподаваніемъ французскаго и нѣмецкаго языковъ, въ какомъ случаѣ и соединить жалованье по обѣимъ должностямъ, не иначе однакожъ, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія а третій Надзиратель долженъ быть Русскій.

	z przeniesienia .	3,500	3,500	ni są Nauczyciele innych Warszawskich naukowych zakładów, za odpowiedniem wynagrodzeniem, według liczby godzin, z funduszów instytutu.
	Starszych Nauczycieli:			
2	Russkiéj literatury . .			
3	Powszechnéj russkiéj i polskiéj historyi, tudzież geografii . . .			
4	Polskiéj literatury i łacińskiego języka . .			
5	Matematyki i fizyki z włączeniem niektórych ogólnych wiadomości z historyi naturalnéj i chemii	750	3,750	
6	Miejscowego prawa w najzwięźlejszym zarysie .			
	Młodsi Nauczyciele:			
7	Niemieckiego języka . .	300	300	
8	Rysunków ręcznych, technicznych i kalligrafii.	300	300	
9	Francuzkiego języka . .	450	450	
10	Na wynagrodzenie za lekcye śpiewów kościelnych, tańca, fechtowania i gimnastyki . .	—	800	
11	Na pomoce naukowe i nagrody dla uczni . .	—	500	
	Trzem pokojowym Nadzorcom (*)	300	900	
	Lekarzowi	300	300	
	Felczerowi	100	100	
	Na lekarstwa	—	30	
	Razem .	—	10,930	

(*) Pokojowi Nadzorcy powinni być: jeden rodowity Francuz, a drugi Niemiec. Nadzorcom tym może być dozwolony wykład francuzkiego i niemieckiego języka, lecz w tym razie połącza się pensya według obudwu obowiązków nie inaczéj, jak z dozwolenia Ministra Narodowego Oświecenia; trzeci zaś Nadzorca winien być Russki.

	транспортъ .	—	10,930
	Часть хозяйственная.		
	Эконому	300	300
	Кастеляншѣ	150	150
Прислуга	швейцаръ . . . . 4 вахтера, 120 руб. с. каждому . . . . 6 чернорабочихъ, 80 руб. с. . . . . . . 1 старшему повару 150 руб. с. . . 2 другимъ, изъ коихъ одинъ должен быть булочникъ, 90 руб. с. . . . буфетчику 90 руб. с. 2 прачки 75 руб. с.	—	1,680
	На отопленіе, освѣщеніе, содержаніе опрятности, одежду служителей и другія надобности . .	—	1,000
	На пищу, полагая по 25 копѣекъ серебромъ въ день, за 365 дней за каждаго (44) человѣка.	91,25	4,015
	На платье, обувь, бѣлье, по	50	2,200
	На пищу 4-мъ вахтерамъ, считая по 20 руб. сер. въ годъ	20	80
	итого .	—	9,425
	а всего .	—	20,355

На покрытіе этого расхода полагается:

плата съ 40 пансіонеровъ . . . . 10,000 руб. сер.

на 4-хъ казенныхъ пансіонеровъ изъ стипендіальной суммы . . . . 1,000 „

единовременный взносъ по 50 руб. сер. отъ 44 воспитанниковъ . . . . 2,200 „

итого 13,200 „

z przeniesienia .	—	10,930	
Część gospodarska.			
Ekonomowi	300	300	
Gospodyni	150	150	
Służba: Szwajcar			
4 wachterów, 120 rsr. każdemu . . .			
6 stróży, po 80 rsr.			
1 kucharz starszy 150 rsr.	—	1,680	
2 innych, z których jeden powinien być piekarz, 90 rsr.			
kredencerz 90 rsr. .			
2 praczki 75 rsr. .			
Na opał, światło, utrzymanie porządku, ubiór dla służby i inne potrzeby	—	1,000	
Na pokarm, rachując po 25 k. sr. na dzień, za 365 dni za każdego (44 osób)	91,25	4,015	
Na odzież, obuwie, bieliznę po	50	2,200	
Na życie 4 wachterom, rachując po 20 rsr. rocznie.	20	80	
Razem . .	—	9,425	
W o g ó l e . .	—	20,355	

Na pokrycie tego wydatku przeznacza się:

Opłata od 40 pensyonarzów	10,000 rsr.
Na 4-ch rządowych pensyonarzy z funduszu stypendyalnego	1,000 „
Jednorazowa opłata po 50 rsr. od 44 wychowańców	2,200 „
	13,200 „

	транспортъ	13,200	руб. сер.
штатъ Варшавской 2-й гимназіи (1840 г.)		9,027	„
	итого	22,227	„
полагается издержекъ		20,355	„
остается за тѣмъ на непредвидимые расходы		1,872	„

Примѣчаніе 1. Сумма, исчисленная по бывшему штату 2-й Варшавской гимназіи, отпускается во временное Правленіе Института на общемъ основаніи. Суммы же, получаемыя отъ воспитанниковъ и 1,000 рублей серебромъ изъ стипендіальнаго капитала, поступаютъ въ распоряженіе сего же Правленія: 1-ая прямо отъ пансіонеровъ, послѣдняя изъ Варшавскаго Казначейства за каждое полугода впередъ, по требованіямъ Директора.

2. Инспекторъ и комнатные Надзиратели имѣютъ право получать въ натурѣ: первый по три, а послѣдніе по двѣ порціи отъ стола воспитанниковъ.

3. Могущія быть сбереженія отъ неполнаго числа пансіонеровъ, въ одеждѣ и столѣ, а также отъ Институтскаго штата, обращаются въ пользу Института и употребляются на подробности онаго съ разрѣшенія Г. Министра Народнаго Просвѣщенія.

Предсѣдательствующій, Министръ Статсъ-Секретарь Царства Польскаго (подписано) *Игнатій Туркуллъ.*

№ 39.

Утвержденіе договора съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ относительно преобразованія Щебржешинской гимназіи.

(22 Іюля 1848 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Отъ 10 (22) Мая сего года, № 3,610, Ваше Превосходительство представили мнѣ проектъ договора съ Дѣйствительнымъ

z przeniesienia . .	13,200	rsr.
Etat 2-go gimnazyum Warszawskiego (1840 r.)	9,027	„
Razem . . .	22,227	rsr.
Wydatki wynoszą . .	20,355	„
Zostaje się przeto na nieprzewidziane rozchody . .	1,872	„

Uwaga 1. Summa etatowa, pozostająca po 2-em gimnazyum Warszawskiem, oddaje się do rozporządzenia czasowego zarządu instytutu, na ogólnych prawidłach. Summy zaś pozostałe z oddzielnych opłat od uczni i 1,000 rsr. z funduszu stypendyalnego oddają się także w rozporządzenie tegoż instytutu: pierwsze wprost od pensyonarzy, ostatnia zaś z Warszawskiej kassy, za każde półrocze z góry, za rekwizycyą Dyrektora.

2. Inspektor i Nadzorcy pokojowi mają prawo mieć w naturze: pierwszy po trzy, a ostatni po dwie porcye ze stołu ogólnego pensyonarzy.

3. Mogące się utworzyć oszczędności, z powodu niekompletnéj liczby pensyonarzy, z ubrania i stołu, a także i z etatu instytutu, obracają się na korzyść instytutu, i przeznaczają się na potrzeby instytutu, za upoważnieniem Ministra Oświecenia Publicznego.

Prezes, Minister Sekretarz Stanu Królewstwa Polskiego,
(podpisano) *Ignacy Turkułł.*

N° 39.

Zatwierdzenie umowy zawartéj z Ordynatem Hr. Zamojskim co do organizacyi Szczebrzeszyńskiego gimnazyum.

(d. 22 Lipca 1848 r.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

Przy odezwie z dnia 10 (22) Maja r. b. za Nr. 3,610, JW. Pan przedstawiłeś mi projekt umowy zawartéj z Rzeczywi-

Тайнымъ Совѣтникомъ Графомъ Замойскимъ, относительно преобразованія Щебржешинской гимназіи, для испрошенія Высочайшаго утвержденія.

По связи, которую дѣло сіе имѣетъ съ дѣломъ о маіоратѣ Графа Замойскаго, я препровождалъ вышеозначенный проектъ договора къ Г. Министру Статсъ-Секретарю Царства для совокупнаго всеподданнѣйшаго Государю Императору доклада.

Тайный Совѣтникъ Туркуллъ увѣдомилъ меня нынѣ, что Его Императорское Величество въ 6 (18) день сего Іюля соизволилъ утвердить, какъ договоръ сей, такъ и составленный Совѣтомъ Управленія Царства проектъ указа о присоединеніи къ маіорату Замойскихъ нѣкоторыхъ невошедшихъ въ составъ онаго имѣній.

О сей Высочайшей волѣ сообщая Вашему Превосходительству и препровождая при семъ, какъ подлинный Высочайше утвержденный договоръ, такъ и копію съ вышеупомянутаго Высочайшаго указа, прошу покорнѣйше Васъ, по исполненіи узаконенныхъ формъ относительно Щебржешинской гимназіи, предложить Совѣту Народнаго Просвѣщенія о мѣрахъ необходимыхъ къ преобразованію сего заведенія, и о послѣдующемъ представить мнѣ съ Вашимъ заключеніемъ.

С.-Петербургъ, 22 Іюля 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ.*

№ 6,938.

№ 40.

Договоръ, заключенный съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ о преобразованіи Щебржешинской гимназіи.

(1 (13) Мая 1848 года.)

Договоръ, опредѣляющій отношенія ордината Графа Замойскаго къ учебному имени Замойскихъ заведенію.

Высочайшею грамотою Императора Іосифа II, отъ 8 Мая 1786 года, утвержденъ маіоратъ Замойскихъ, на основаніи которой имѣнія: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина съ принадлежностями присоединены къ этому маіорату на вѣчный фундушъ Лицея имени Замойскихъ.

Этою же грамотою предоставлено владѣльцу маіората пра-

stym Tajnym Radcą Hrabią Zamojskim, tyczącéj się organizacyi gimnazyum Szczebrzeszyńskiego, a to dla wyjednania Najwyższego zatwierdzenia umowy takowéj.

Ze względu na związek jaki ma ten przedmiot ze sprawą o Majoracie Hrabiego Zamojskiego, zakommunikowałem projekt umowy téj Ministrowi Sekretarzowi Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla jednoczesnego przedstawienia Jego Cesarskiéj Mości.

Tajny Radca Turkułł uwiadomił mnie obecnie, że Najjaśniejszy Pan w dniu 6 (18) Lipca r. b. raczył zatwierdzić tak umowę powyższą, jak również i sporządzony przez Radę Administracyjną Królestwa projekt Ukazu o przyłączeniu do Majoratu Zamojskich niektórych nie weszłych w skład onego majątków.

O téj Najwyższéj woli, uwiadamiając JW. Pana, i przesyłając przy niniejszém, oryginalną Najwyżéj zatwierdzoną umowę, jako też i kopię z wspomnionego wyżéj Najwyższego Ukazu, proszę, aby, po dopełnieniu form prawnych co do Szczebrzeszyńskiego gimnazyum, wskazanemi były Radzie Wychowania warunki koniecznego przekształcenia tego zakładu. O rezultacie niniejszego, zechcesz mnie JW. Pan powiadomić, przy wynurzeniu swojéj w téj mierze opinii.

St. Petersburg, d. 22 Lipca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarow*.

Nr. 6,938.

№ 40.

Umowa z Ordynatem Hr. Zamojskim w przedmiocie przekształcenia gimnazyum w Szczebrzeszynie.

(d. 1 (13) Maja 1848 roku)

Umowa, określająca stosunek Ordynata Hrabiego Zamojskiego do zakładu naukowego imienia Zamojskich.

Dyplomem Najjaśniejszego Cesarza Józefa II-go z dnia 8 Maja 1786 roku, potwierdzającym ordynacyę Zamojską, dobra: Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina wcielone zostały do tejże ordynacyi, z przeznaczeniem ich na fundusz wieczysty Liceum imienia Zamojskich.

Tymże samym dyplomem przyznano Ordynatom Zamojskim

во потомственнаго попечительства сказаннаго Лицея, съ обязанностію содержать это заведеніе.

Въ послѣдствіи же когда городъ Замосьць занятъ былъ подъ крѣпость, Правительство Царства Польскаго, въ вознагражденіе за взятыя въ военное вѣдомство въ этомъ же городѣ училищныя зданія бывшаго Лицея, выдало владѣльцу маіората Графу Замойскому 671,981 польск. злот. 1 грошъ (100,797 руб. 15$^1/_2$ коп. сер.).

Вслѣдствіе сего заключенъ 1819 года Мая 11 дня между бывшею Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и ординатомъ Графомъ Замойскимъ договоръ, на основаніи котораго ординатъ Замойскій употребилъ 171,981 польск. зл. 1 грошъ (25,797 руб. 15$^1/_2$ коп. сер.) на постройку зданія, для помѣщенія переведеннаго изъ Замосьця въ Щебржешинъ учебнаго заведенія; за остальную же сумму 500,000 польск. зл. (75,000 руб. сер.) присоединилъ къ маіорату актомъ, который совершенъ 15 Декабря 1823 года передъ Нотаріусомъ Маевскимъ, свои аллодіальныя имѣнія, Грушка-Запорская, Гай, Подлѣсѣ, Запорже и Браневка. Правительственныя мѣста Царства Польскаго, принявъ въ вышеозначенной суммѣ помянутыя имѣнія признали оныя наравнѣ съ имѣніями: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина, а также и прочіе фонды, какъ существующіе, такъ и могущіе быть въ послѣдствіи отысканными, вѣчнымъ фундушемъ на содержаніе бывшаго Воеводскаго училища имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, и передали таковые въ завѣдываніе владѣльца маіората, опредѣливъ этимъ договоромъ обязанности и отношенія ордината какъ потомственнаго Попечителя помянутой гимназіи.

Такъ какъ вслѣдствіе измѣненій, произшедшихъ въ общей системѣ народнаго просвѣщенія, нѣкоторые изъ помянутыхъ правъ и обязанностей не согласуются съ существующими по учебной части постановленіями, то по сему, какъ несоотвѣтствующія настоящему порядку вещей, не могутъ оставаться на прежнемъ основаніи.

Вслѣдствіе чего Попечитель Варшавскаго учебнаго округа, дѣйствуя на основаніи постановленія Совѣта Управленія Царства Польскаго отъ 1 (13) Февраля 1844 года, № 11,132, по обоюдному сношенію съ Антономъ Циприсинскимъ, уполномоченнымъ

Kuratoryę wieczystą nad wspomnionêm Liceum, z obowiązkiem jego utrzymania.

Po zajęciu miasta Zamościa na twierdzę, Rząd Królestwa, wynagradzając za zajęte na zakłady wojskowe gmachy byłego Liceum w Zamościu, wypłacił Ordynatowi Hrabi Zamojskiemu złp. 671,981 gr. 1, czyli rsr. 100,797 kop. 15 ½.

Z tego powodu zawarty został z Ordynatem Zamojskim przez b. Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniu 11 Maja 1819 r. układ, w dopełnieniu którego Hrabia Zamojski użył złp. 171,981 gr. 1, czyli rsr. 25,797 kop. 15 ½ na koszta wybudowania gmachu dla szkoły z Zamościa do Szczebrzeszyna przeniesionéj; za resztę zaś, to jest: za summę 500,000 złp. czyli rsr. 75,000, przyłączył do ordynacyi, aktem w dniu 15 Grudnia 1823 roku przed Pisarzem Aktowym Majewskim zdziałanym, oddzielone ze swego allodyalnego majątku dobra: Gruszka Zaporska, Gaj, Podlesie, Zaporze i Branewka, które władze Rządowe Królestwa w téj wartości przyjęły i łącznie z dobrami Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina, oraz z innemi funduszami istniejącemi i odzyskać się mogącemi, za stały fundusz wieczysty b. szkoły wojewódzkiéj imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie uznały i oddały pod zarząd Ordynata, oznaczywszy w rzeczonym powyżéj układzie i przywiązawszy do Kuratoryi wieczystéj, Ordynatom zapewnionéj, pewne prawa i obowiązki.

Niektóre z tych praw, w skutku zmian nastąpionych w ogólnym systemacie naukowym, stały się przeciwnemi obowiązującym na teraz przepisom, a przeto jako z zaprowadzonym obecnie porządkiem naukowym niezgodne, utrzymanemi nadal być nie mogą.

Dla tych przyczyn Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, działając na mocy upoważnienia Rady Administracyjnéj, przez wypis z protokółu z dnia 1 (13) Lutego 1844 roku Nr. 11,132, udzielonego, po wzajemném porozumieniu się z Antonim Cypry-

Дѣйствительнымъ Тайнымъ Совѣтникомъ ординатомъ Графомъ Замойскимъ, двумя довѣренностями, первою отъ 20 Февраля (4 Марта) 1847 года, а другою отъ 28 Декабря того же года, согласились въ необходимости измѣненія договора отъ 11 Мая 1819 года и заключили между собою новый договоръ слѣдующаго содержанія.

Ст. 1.

Договаривающіяся стороны признаютъ по силѣ настоящаго договора, что собственность гимназіи имени Замойскихъ въ городѣ Щебржешинѣ составляетъ каменный двухэтажный домъ въ городѣ Щебржешинѣ, построенный въ 1822 году для помѣщенія гимназіи; кромѣ того, принадлежащія къ оной строенія и все пространство земли, находящееся подъ всѣми вышеупомянутыми строеніями, а также назначенный въ пользу гимназіи садъ, простирающійся до рѣки Вѣпрша и всѣ учебныя пособія и движимости, находящіяся въ гимназіи.

Помянутыя стороны признаютъ также, что собственность гимназіи имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ и средства къ содержанію оной составляютъ:

1) земскія имѣнія: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина, со вновь устроенными деревнями Куцлы и Пискляки, которыя показаны въ ипотекѣ имѣній, составляющихъ маіоратъ, и которыя во время присоединенія къ оному въ 1786 году оцѣнены на . . . . . . 279,794 польск. зл., или 41,969 руб. 10 к. с.

2) земскія имѣнія: Грушка-Запорская, Гай, Подлѣсѣ, Запорже и Бранევка, показанныя тоже въ ипотекѣ и пріобрѣтенныя тоже покупкою въ 1826 году за . . . 500,000 „ 75,000 „ „

3) капиталы и другія суммы, обезпеченные или еще необезпеченные ипотечески, находящіеся въ Польскомъ Банкѣ, равно какъ и тѣ, къ отысканію которыхъ предприняты мѣры, и, наконецъ, капиталы спорные, а именно:

sińskim, Pełnomocnikiem Rzeczywistego Tajnego Radcy Ordynata Hrabi Zamojskiego, na zasadzie wydanych mu dwóch upoważnień, pierwszego pod dniem 20 Lutego (4 Marca) 1847 roku, a drugiego pod dniem 28 Grudnia tegoż roku czyniącym, i po obustronném uznaniu potrzeby poczynienia zmian w układzie z dnia 11 Maja 1819 roku, przystąpili do sporządzenia nowego układu, który się zawiera w treści następującéj.

Art. **1.**

Umawiające się strony przyznają, że do własności na teraz gimnazyum imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie należy gmach dwupiętrowy masyw murowany, wystawiony w roku 1822 w mieście Szczebrzeszynie z przeznaczenia swego na pomieszczenie tego gimnazyum służący, z zabudowaniami niemieszkalnemi, z całą przestrzenią placu, jaki po dzień dzisiejszy zajmuje, z ogrodem ciągnącym się do rzeki Wieprza, na użytek instytutu przeznaczonym, ze wszelkiemi zbiorami naukowemi i ruchomościami w nim znajdującemi się.

Przyznają również, że uposażenie istniejącego na teraz gimnazyum imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie i środki jego utrzymania stanowią fundusze następujące:

1) dobra Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina z wsiami Kucły i Pisklaki, nowo w ich obrębie erygowanemi, w wykazie hypotecznym dóbr ordynacyi zamieszczone, w roku 1786 do ordynacyi wcielone, a w czasie wcielenia oszacowane na złotych polskich . . . . 279,794, czyli rsr. 41,969 k. 10;

2) dobra Gruszka Zaporska, Gaj, Podlesie, Zaporze, Branewka, objęte tymże wykazem hypotecznym, w r. 1826 nabyte za złp. . . . 500,000 „ 75,000 „

3) kapitały, oraz należytości hypoteczne w Banku Polskim, w dochodzeniu, lub sporze zostające, a mianowicie:

А) капиталы, обезпеченные ипотечески, хранящіеся въ Польскомъ Банкѣ:				
а) ежегодная плата по 1,000 польск. зл., (150 руб. сер.) показанная въ III-мъ отдѣленіи № 13 ипотечныхъ книгъ маіората, соотвѣтствующая капиталу	20,000	польск. зл., или	3,000	руб. сер.
б) сумма, показанная въ IV-мъ отдѣленіи № 1 лит. *а*, ипотечныхъ книгъ маіората и составляющая часть общей суммы 46,900 польск. зл. (7,035 руб. сер.)	34,900	„	5,235	„
в) сумма, уплаченная съ имѣнія Тучемпы и хранящаяся въ Польскомъ Банкѣ	8,000	„	1,200	„
г) сумма, уплаченная съ имѣнія Орнатовицы, и хранящаяся въ Польскомъ Банкѣ	10,000	„	1,500	„
итого	852,694	„	127,904	„ 10

В) капиталы спорные, къ отысканію которыхъ предприняты мѣры:

д) половина наслѣдства оставшагося послѣ покойнаго Ксендза Бальтазара Дулевскаго, Инфулата Замойскаго, въ томъ количествѣ, какое окажется окончательно принадлежащимъ гимназіи имени Замойскихъ съ процентами;

е) сумма 64,632 польск. зл., или 9,694 руб. 80 коп. сер., которая отыскивается на имѣніи маіората Кульно и при первоначальномъ устройствѣ ипотеки помянутаго имѣнія, была оспариваема владѣльцемъ маіората;

ж) сумма 6,200 польск. зл., или 930 руб. сер., накопившаяся изъ процентовъ съ капитала 10,000 польск. зл., или 1,500 руб.

A) Kapitały hypoteczne i w Banku zostające:

a) coroczna opłata po złp. 1,000, czyli rs. 150, wdziale 3-m pod Nr. 13, wykazu hypotecznego dóbr ordynacyi zamieszczona, odpowiadająca kapitałowi złp. . . . 20,000 czyli rsr. 3,000 „

b) znajdująca się w dziale 4-m pod Nr. 1 lit. *a*, wykazu hypotecznego dóbr ordynacyi, a będąca częścią większego kapitału złp. 46,900, czyli rs. 7,035, summa złp. . . . . . . 34,900 „ 5,235 „

c) spłacona z dóbr Tuczempy i ulokowana w Banku Polskim summa złp. . . . . 8,000 „ 1,200 „

d) spłacona z dóbr Ornatowice i również w Banku ulokowana summa złp. . . 10,000 „ 1,500 „

Razem złp. 852,694 czyli rsr. 127,904 k. 10.

B) Kapitały w dochodzeniu lub sporze zostające:

e) połowa spadku po niegdyś X. Baltazarze Dulewskim Infułacie Zamojskim, w drodze processu dochodzona, jaka szkole imienia Zamojskich ostatecznie należną z procentami okaże się;

f) summa 64,632 złp. czyli rsr. 9,694 kop. 80 z dóbr ordynackich Kulno poszukiwana, a przy pierwiastkowéj regulacyi hypoteki tych dóbr przez Ordynata zaprzeczona;

g) summa 6,200 złp. czyli rsr. 930, tytułem zaległych procentów od summy kapitalnéj 10,000 złp. czyli rsr. 1,500 wy-

сер., которая приговоромъ Лембергскаго Дворянскаго Суда отъ 10 Декабря 1804 года присуждена съ имѣнія Орнатовицы, и впослѣдствіи внесена въ Польскій Банкъ, владѣльцемъ сего имѣнія, нынѣ же оспариваема ординатомъ Графомъ Замойскимъ, который считаетъ оную своею собственностію.

4) сумма 295,672 польск. зл. 29 гр., или 44,350 руб. 94½ коп. сер. въ билетахъ Центральной Ликвидаціонной Коммисіи, выданная въ пользу училища въ вознагражденіе убытковъ за занятыя съ 1809 по 1820 годъ военнымъ вѣдомствомъ строенія въ городѣ Замосьцѣ, къ которымъ принадлежали и зданія бывшей Академіи, полученная владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ и находящаяся въ спорѣ касательно права собственности.

Ст. 2.

Для устраненія неудобствъ, сопряженныхъ съ настоящимъ управленіемъ гимназическаго имущества, по случаю тому, что оно составляетъ собственность Щебржешинской гимназіи, а завѣдываетъ и распоряжаетъ доходами съ онаго по собственному своему усмотрѣнію владѣлецъ маіората, и, сверхъ того, для доставленія учебному начальству возможности преобразовать существующую въ городѣ Щебржешинѣ гимназію имени Замойскихъ въ другое учебное заведеніе, сообразно видамъ Правительства, обѣ стороны признали справедливымъ, дабы помянутое имущество получило свойство имѣнія маіората.

Дѣйствуя въ этомъ духѣ, Правительство Царства Польскаго уступаетъ ординату Графу Замойскому въ полную, неограниченную и вѣчную собственность все имущество Щебржешинской гимназіи, заключающееся въ земскихъ имѣніяхъ и капиталахъ, обезпеченныхъ ипотечески или хранящихся въ Банкѣ въ общей суммѣ, какъ сказано выше, 852,694 польск. зл., или 127,904 руб. 10 коп. сер., на каковой конецъ, передаетъ ему ординату Графу Замойскому, всѣ свои на это имущество права, обѣщая притомъ выдать ему находящіеся у себя документы, съ тѣмъ однакожъ условіемъ, чтобы поселяне имѣній, принадлежащихъ теперь училищу, пользовались тѣми преимуществами, которыя со временемъ угодно будетъ Правительству даровать поселянамъ казенныхъ имѣній или принадлежащихъ какимъ либо Институтамъ, но въ такой только мѣрѣ, чтобы неуменьшились теперешнія выгоды маіората, получаемыя съ поселянъ, и чтобы ординатъ Графъ Замойскій неподвергся чрезъ то какимъ либо издержкамъ или убыткамъ.

rokiem Sądu Szlacheckiego Lwowskiego z dnia 10 Grudnia 1804 roku, z dóbr Ornatowice zasądzona, a następnie z tych dóbr przez właściciela spłacona, w Banku Polskim na lokacyi znajdująca się, obecnie zaś co do własności przez Ordynata zakwestyonowana;

4) summa złp. 295,672 gr. 29, czyli rsr. 44,350 kop. 94 1/2 w dowodzie Kommissyi Centralnéj Likwidacyjnéj, wydanym dla szkoły, za utracone użytki od roku 1809 do 1820, z zajętych w Zamościu na użytek wojskowy budowli, do których i gmachy dawnéj akademii należały, podniesiona przez Hrabiego Ordynata Zamojskiego i w sporze między stronami co do własności zostająca.

Art. 2.

Pragnąc usunąć niedogodności jakie się łączą z dotychczas praktykowanym zarządem majątku gimnazyalnego, z powodu, że własność jego przy instytucie, a używalność przy Ordynacie zostaje, a razem podać władzy edukacyjnéj możność przekształcenia istniejącego w mieście Szczebrzeszynie gimnazyum imienia Zamojskich na inny zakład naukowy, zgodnie z widokami i dążnością Rządu, obiedwie strony uznały za rzecz właściwą, aby tenże majątek przybrał całkiem naturę majątku ordynackiego.

W téj myśli postępując Rząd Królestwa Polskiego odstępuje ordynacyi Zamojskiéj na zupełną, nieograniczoną i nieodwołalną własność cały majątek gimnazyum Szczebrzeszyńskiego, w dobrach i kapitałach hypotecznych lub w Banku zostających, w ogólnéj summie jak wyżéj 852,694 złp. czyli rsr. 127,904 kop. 10 oznaczony, służące sobie do tego majątku prawa na Ordynata Hrabię Zamojskiego przelewa, i tytuły jakie posiada wydać mu przyrzeka, zastrzegając ten jedynie warunek, aby włościanie osiedli na dobrach nateraz szkolnych do tych samych dobrodziejstw przypuszczeni byli, jakie się spodoba Rządowi w czasie przyznać włościanom dóbr rządowych lub instytutowych, o tyle wszakże, o ile to nastąpić będzie mogło bez pomniejszenia teraźniejszych użytków ordynacyi od włościan pobieranych, bez wystawienia jéj na wykłady lub narażenia na inne straty.

Od powyższéj ilości scedowanego i na własność ordynacyi przechodzącego majątku gimnazyalnego, Hrabia Ordynat Zamojski zobowiązuje się ze swéj strony płacić rocznie na utrzymanie za-

Съ вышепоказаннаго уступленнаго и переходящаго въ собственность маіората имущества гимназіи, владѣлецъ маіората Графъ Замойскій обязывается, съ своей стороны, на вѣчныя времена уплачивать ежегодно по 6,000 рублей сер. на содержаніе учебнаго заведенія имени Замойскихъ, не смотря на то, останется ли оно въ настоящемъ положеніи, или же будетъ преобразовано, каковыя деньги, сходно съ объясненіемъ въ 6-й статьѣ, будутъ вносимы изъ доходовъ маіората непремѣнно и независимо отъ всѣхъ случайныхъ произшествій въ подлежащее Казначейство въ четыре 3-мѣсячные срока впередъ, а именно: 1 (13) Января, 1 (13) Апрѣля, 1 (13) Іюля и 1 (13) Октября, начиная съ перваго трехмѣсячнаго срока послѣ утвержденія настоящаго договора, уплата помянутыхъ выше денегъ навсегда должа быть производима въ соразмѣрности существующей нынѣ въ семъ краѣ монетной системѣ и пробѣ монетъ. Еслибы же ординатъ Графъ Замойскій не исполнилъ сказанныхъ выше условій, то въ такомъ случаѣ будутъ приняты надлежащія экзекуціонныя мѣры.

Владѣлецъ маіората принимаетъ на себя обязанность обезпечить сію плату внесеніемъ оной въ III отдѣленіе ипотеческихъ книгъ маіората, какъ повинность на вѣчныя времена лежащая на имѣніяхъ маіората и по назначенію своему составляющая вѣчный фундушъ на содержаніе учебнаго заведенія имени Замойскихъ.

Ст. 3.

Ежегодная плата 6,000 руб. сер., о которой сказано въ предыдущей статьѣ и которая слѣдуетъ съ имѣнія маіората, будетъ включена въ общіе доходы по Учебному вѣдомству и употреблена согласно своему назначенію, на основаніи утверждаемыхъ ежегодно Правительствомъ штатовъ, на надобности учебнаго заведенія имени Замойскихъ. Само собою разумѣется, что удовлетвореніе надобностей, равно и содержаніе помянутаго заведенія, предоставляется отселѣ исключительно учебному начальству, которое будетъ распоряжаться впредь, какъ вышеозначенною платою, такъ и платою, взимаемою съ учениковъ.

Такимъ образомъ учебное заведеніе имени Замойскихъ поступитъ въ число казенныхъ училищъ, содержимыхъ иждивеніемъ Правительства и подчинится на будущее время всѣмъ постановленіямъ и распоряженіямъ, какъ нынѣ имѣющимъ обязательную силу для всѣхъ учебныхъ заведеній Варшавскаго округа, такъ

kładu naukowego imienia Zamojskich, bez względu czy teraźniejszą zachowa lub inną przybierze postać, summę ogółem rsr. 6,000, według tego jak w artykule 6-m objaśnione zostało ustanowioną, która wnoszoną będzie z dochodów ordynacyi wieczyście, niezmiennie i niezawiśle od żadnych losowych wypadków, co rok, do Kass rządowych, w czterech równych kwartalnych ratach z góry, a mianowicie dnia 1 (13) Stycznia, 1 (13) Kwietnia, 1 (13) Lipca i 1 (13) Października, zaczynając od pierwszego kwartalnego terminu po zatwierdzeniu niniejszéj umowy, zawsze zaś w zastosowaniu się do stopy i próby mennicznéj teraźniejszéj krajowéj; a to pod exekucyą administracyjną.

Prócz tego Ordynat bierze na siebie obowiązek zabezpieczyć tę opłatę, przez wniesienie jéj do działu 3-go hypoteki dóbr ordynacyę składających, jako ciężaru obowiązkowego, wieczyście do dóbr ordynacyi przywiązanego, i z przeznaczenia swego na fundusz wieczysty utrzymania zakładu naukowego imienia Zamojskich służącego.

Art. 3.

Oznaczona w poprzedzającym artykule coroczna opłata rsr. 6,000, z dóbr ordynacyi uiszczać się mająca, wejdzie w poczet ogólnych dochodów edukacyjnych i stosownie do etatów corocznie przez Rząd potwierdzanych obracaną będzie odpowiednio swojemu przeznaczeniu na potrzeby zakładu naukowego imienia Zamojskich. Rozumie się zaś samo przez się, że zaspokojenie potrzeb, równie jak i całkowite utrzymanie tego zakładu, stanie się odtąd wyłącznym udziałem władzy edukacyjnéj, która tak opłatą powyższą jak i opłatami szkolnemi od uczniów sama nadal rozporządzać będzie.

Tym sposobem zakład naukowy imienia Zamojskich wejdzie w szereg szkół rządowych, kosztem Rządu utrzymywanych, a jako taki, ulegać będzie na przyszłość wszelkim przepisom i urządzeniom tak obowiązującym teraz wszystkie instytuta naukowe okręgu naukowego Warszawskiego, jak i tym, które w dalszéj kolei

и тѣмъ, которыя въ послѣдствіи будутъ изданы въ отношеніи учебномъ и административномъ.

Ст. 4.

Лицамъ, входящимъ въ составъ вышеупомянутаго учебнаго заведенія, предоставляются тѣже преимущества, каковыми пользуются или пользоваться будутъ Начальники и Учители соотвѣтственныхъ учебныхъ заведеній. Лица сіи, на основаніи Высочайшаго указа отъ 2 (14) Іюля 1841 года, статьи 34-й сопричисляются къ Эмеритальному обществу, и по выслугѣ узаконеннаго числа лѣтъ имѣютъ право на полученіе эмеритальной пенсіи или особыхъ наградъ, на основаніи постановленій объ эмеритальныхъ пенсіяхъ для Учителей.

Ст. 5.

Какъ настоящему, такъ и будущимъ владѣльцамъ маіората предоставляется право потомственнаго попечительства учебнаго заведенія имени Замойскихъ съ преимуществами, каковыя нынѣ дарованы Высочайше утвержденнымъ 31 Августа 1840 года уставомъ учебныхъ заведеній Почетнымъ Попечителямъ гимназій, или каковыя будутъ дарованы имъ въ послѣдствіи, или же, наконецъ, большими правами, еслибы таковыя были предоставлены кому либо въ Имперіи, въ уваженіе основанныхъ ими или ихъ предками учебныхъ заведеній.

Но какъ обязанность содержать учебное заведеніе имени Замойскихъ, предоставляется вполнѣ Правительству, то владѣлецъ маіората, кромѣ взноса въ подлежащее Казначейство ежегодной платы, означенной статьею 2-й въ суммѣ 6,000 руб. сер., не подлежитъ никакимъ другимъ обязанностямъ въ отношеніи сего заведенія.

Ст. 6.

Такъ какъ въ зданіи, построенномъ въ 1822 году въ городѣ Щебржешинѣ, которое составляло и навсегда составлять будетъ собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, неимѣется соотвѣтственныхъ комнатъ для помѣщенія Директора, Инспектора и Канцеляріи, и какъ, сверхъ того, можетъ встрѣтиться надобность устроить въ близкомъ разстояніи отъ этого заведенія практическое сельское хозяйство, то владѣлецъ маіората, имѣя въ виду предстоящія надобности, отдаетъ въ собственность помянутаго заведенія два смежные съ училищнымъ зданіемъ одно-

czasu, czy to pod względem szkolnego zarządu, czy to pod względem administracyjnym lub naukowym wydane zostaną.

Art. 4.

Zapewnia się osobom należącym do składu tyle razy rzeczonego zakładu naukowego używanie tych samych prerogatyw, jakie służą i służyć będą Przełożonym i Nauczycielom odpowiednich zakładów naukowych Królestwa. Osoby te przyłączone zostaną, na zasadzie przepisów artykułu 34-go Ukazu Najjaśniejszego Pana z dnia 2 (14) Lipca 1841 roku, do stowarzyszenia emerytalnego nauczycielskiego, i po wysłużeniu lat prawem oznaczonych, zgodnie z przepisami stosującemi się do stanu nauczycielskiego, nabywać będą prawa do uzyskania pensyj emerytalnych lub nagród szczególnych.

Art. 5.

Zachowuje się również i zapewnia dla dzisiejszego Ordynata i dla Ordynatów jego następców prawo Kuratoryi dziedzicznéj nad zakładem imienia Zamojskich, z prerogatywami, jakie są przyznane Kuratorom honorowym gimnazyów w ustawie szkolnéj Najwyżéj dnia 31 Sierpnia 1840 roku zatwierdzonéj, lub jakie późniéj przyznane im będą, albo też z większemi od zapewnionych Kuratorom honorowym w Królestwie Polskiém, jeżeli takowe służą komu w Cesarstwie, ze względu na instytuta naukowe przez siebie lub przodków swoich założone. Że zaś ciężar utrzymania zakładu imienia Zamojskich, jak wyżéj powiedzianém było, całkiem na Rząd przechodzi, Ordynat przeto oprócz wnoszenia do Kass rządowych corocznéj opłaty, w artykule 2-m na summę rsr. 6,000 ustanowionéj, do żadnych innych obowiązków względem tego zakładu pociąganym nie będzie.

Art. 6.

Ponieważ w gmachu w mieście Szczebrzeszynie w roku 1822 wystawionym, przy własności którego zakład naukowy imienia Zamojskich nadal pozostaje, nie ma potrzebnych lokalów na pomieszczenie Dyrektora, Inspektora i Kancellaryi, a przytem zajść może potrzeba założenia w bliskości przy tym zakładzie praktycznego gospodarstwa wiejskiego; Ordynat wchodząc w te potrzeby,

этажные каменные флигеля въ городѣ Щебржешинѣ, съ находящимися при оныхъ хозяйственными строеніями, землею, на которой оные построены, дворомъ и каменнымъ вокругъ онаго заборомъ. Кромѣ того, ординатъ Графъ Замойскій ручаясь, что никакіе долги и повинности не обременяютъ сказанные флигели, обязывается платить на вѣчныя времена деньги, какія бы слѣдовали съ сей земли Приходскому Священнику Римско-католическаго исповѣданія и, наконецъ, уступаетъ въ собственность сего заведенія сколь возможно въ ближайшемъ отъ онаго разстояніи земли 30 морговъ новопольской мѣры, или 15 десятинъ 374 тысячныхъ, въ его владѣніи состоящей, для устройства на оной, въ случаѣ надобности, сельскаго практическаго хозяйства.

Правительство Царства Польскаго, за уступку вышеупомянутой недвижимости опредѣляетъ, съ своей стороны, владѣльцу маіората слѣдующее вознагражденіе:

1) съ капитала, переданнаго въ собственность маіората въ количествѣ 127,904 руб. 10 коп. сер., причитается ежегодно въ пользу Щебржешинской гимназіи 6,395 руб. 20½ коп. сер. процентовъ, считая по 5 со ста. Изъ этой суммы владѣлецъ маіората Графъ Замойскій будетъ ежегодно уплачивать въ пользу гимназіи, какъ объяснено во 2-й статьѣ сего договора только 6,000 руб. сер.; остальная же часть процентовъ, именно 395 руб. 20½ коп. сер. Правительство Царства уступаетъ ординату Графу Замойскому, въ видѣ вознагражденія, за пожертвованные имъ строенія и землю;

2) отказывается отъ тяжебнаго дѣла относительно отыскиванія на имѣніи Кульно 64,632 польск. зл. или 9,694 руб. 80 коп. сер., каковая сумма при первоначальномъ устройствѣ ипотеки маіората была оспариваема ординатомъ Графомъ Замойскимъ;

3) половину наслѣдства, которое осталось послѣ покойнаго Ксендза Бальтазара Дулевскаго, и которое принадлежитъ учебному заведенію, имени Замойскихъ передаетъ въ собственность маіората Замойскихъ, гдѣ бы оно не находилось и съ какого бы источника не происходило, и, сверхъ того, обѣщаетъ съ своей стороны содѣйствіе къ отысканію онаго, однако не судебнымъ порядкомъ, и

4) оно также отказывается отъ всѣхъ своихъ правъ на сум-

oddaje na własność i użytek wspomnionego zakładu dwie oficyny jednopiętrowe, masyw murowane, w mieście Szczebrzeszynie, gmachowi szkolnemu przyległe, z budowlami gospodarskiemi, przy nich będącemi, z placami na których stoją, dziedzińcem i obmurowaniem; zaręcza że tych oficyn żadne długi ani służebności nie obciążają, opłaty wieczyste, jakieby z placów tych dla Proboszcza obrządku Rzymsko-Katolickiego należały, na siebie przyjmuje; a nadto na użytek i własność tego zakładu w miejscu najmniéj ile można od niego oddaloném, z gruntów w rozrządzeniu jego zostających, 30 morgów miary nowopolskiéj na założenie w potrzebie praktycznego gospodarstwa wiejskiego odstępuje.

Nawzajem Rząd Królestwa Polskiego oznaczając Ordynatowi Zamojskiemu wynagrodzenie za ustąpienie realności, wymierza je w ten sposób:

1) od kapitału przekazanego na własność ordynacyi, w summie rsr. 127,904 kop. 10, przypada procentu licząc po 5 od 100 każdorocznie na rzecz gimnazyum w Szczebrzeszynie rsr. 6,395 kop. 20½; z téj zatém ogólnéj summy procentowéj, Hrabia Ordynat Zamojski opłacać tylko będzie, jak bliżéj w artykule 2-m niniejszego układu wskazano, corocznie na rzecz gimnazyum rsr. 6,000, resztę zaś z takowéj summy ogólnéj procentowéj, to jest: rsr. 395 kop. 20½, Rząd Królestwa własnie tytułem wynagrodzenia za ustąpione obecnie budowle i grunt przeznacza i odstępuje na rzecz ordynacyi; nadto,

2) odstępuje od processu o summę rsr. 9,694 kop. 80, czyli złp. 64,632 z dóbr Kulno poszukiwaną, a przy pierwiastkowéj regulacyi hypoteki ordynacyi przez Ordynata zaprzeczoną;

3) przekazuje na własność ordynacyi Zamojskiéj należącą do zakładu naukowego imienia Zamojskich połowę spadku po niegdy księdzu Baltazarze Dulewskim, z jakichkolwiek źródeł przypadającą, i gdziekolwiek znajdującą się, oraz do jej dochodzenia pomoc swoją w drodze po zasądowéj udzielić przyrzeka;

4) zrzeka się wszelkich praw mogących służyć do summy

му 6,200 польск. зл., или 930 руб. сер., накопившуюся изъ процентовъ и внесенную съ имѣнія Орнатовицы, а нынѣ хранящуюся въ Польскомъ Банкѣ, равно какъ и на сумму 295,672 польск. зл. 29 грошей, или 44,350 руб. 94½ коп. сер. въ билетахъ Центральной Ликвидаціонной Коммисіи.

Владѣлецъ маіора Графъ Замойскій съ своей стороны соглашается на прекращеніе процесса по дѣлу о суммѣ 64,632 польск. зл., или 9,694 руб. 80 коп. сер.; половину же наслѣдства, уступленнаго ему, ординату, послѣ Ксендза Бальтазара Дулевскаго, беретъ на свою отвѣтственность и обѣщаетъ довольствоваться вышесказаннымъ вознагражденіемъ, отрекаясь отъ всѣхъ по сему дѣлу претензій.

Ст. 7.

Еслибы какія либо суммы бывшей Замосьцьской Академіи, Замосьцьскаго Лицея или Щебржешинскаго училища, неизвѣстныя доселѣ Правительству и потому неупомянутыя въ семъ договорѣ, были открыты въ послѣдствіи, то таковыя, какъ особая собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, будутъ отыскиваемы въ пользу онаго посредствомъ Прокураторіи и состоять въ исключительномъ вѣдѣніи Варшавскаго учебнаго округа. Такимъ же точно образомъ училищное начальство въ правѣ будетъ поступить и съ тѣми фундушами, которые послѣ заключенія настоящаго договора будутъ завѣщаны или пожертвованы частными лицами въ пользу помянутаго имени Замойскихъ заведенія.

Ст. 8.

Настоящій договоръ обязываетъ владѣльца маіората Графа Замойскаго со времени подписанія онаго, Правительство же—со дня утвержденія сказаннаго договора высшею властію.

Послѣ утвержденія договора будетъ совершенъ между договаривающимися сторонами формальный актъ, который владѣлецъ маіората Графъ Замойскій обязанъ будетъ внести въ ипотеческія книги имѣній маіората, особенно же долженъ исправить сказанное въ первомъ и второмъ отдѣленіяхъ ипотеки слѣдующимъ образомъ: что, вмѣсто потомственнаго попечительства училища имени Замойскихъ, предоставляется ему потомственное право на званіе Почетнаго Попечителя, а, наконецъ, въ 3-мъ отдѣленіи ипотеческихъ книгъ онъ же ординатъ Графъ Замойскій, упомянетъ, что сумма 6,000 руб. сер., какъ собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, и какъ одна изъ вѣчныхъ, лежащихъ на

do summy procentowéj złp. 6,200 czyli rsr. 930, z dóbr Ornatowice spłaconej, a nateraz w Banku Polskim będącéj, i do summy złp. 295,672 gr. 29 czyli rsr. 44,350 kop. 94½ w dowodzie Kommissyi Centralnéj Likwidacyjnéj. Hrabia Ordynat Zamojski odstąpienie od procesu o summę 64,632 złp. czyli rsr. 9,694 kop. 80 akceptuje, cedowaną połowę spadku po księdzu Baltazarze Dulewskim na swój zysk lub stratę przyjmuje, a poprzestając na powyższém przyznaném mu wynagrodzeniu, zrzeka się roszczenia jakichbądź z tego tytułu pretensyj.

Art. 7.

Gdyby jakie fundusze b. Akademii Zamojskiéj, Liceum Zamojskiego lub szkoły Szczebrzeszyńskiéj, uszłe dotąd przed wiadomością Rządu, i dla tego układem niniejszym nie objęte, późniéj odkrytemi były, te jako oddzielna własność zakładu naukowego imienia Zamojskich, za pośrednictwem Prokuratoryi, na rzecz jego, pod wyłączny zarząd okręgu naukowego Warszawskiego, windykowanemi będą; toż samo się rozumie o funduszach, któreby już po tym układzie bądź z zapisów prywatnych, bądź z legatów, bądź z darowizn między żyjącemi przybyły.

Art. 8.

Umowa niniejsza obowiązuje Ordynata Hrabię Zamojskiego od chwili jéj podpisania, Rząd zaś obowiązywać zacznie wtenczas dopiero, gdy pozyska wyższéj władzy potwierdzenie.

Po nastąpieniu tego, spisanym zostanie pomiędzy stronami akt urzędowy, a Ordynat Zamojski będzie w obowiązku akt takowy do księgi wieczystej dóbr ordynacyi wnieść, i stosowne z niego wpisy do wykazu hypotecznego poczynić; mianowicie zaś obowiązanym będzie sprostować uczynioną w dziale pierwszym i drugim wzmiankę w tym sposobie, że zamiast Kuratoryi wieczystéj nad szkołą imienia Zamojskich, służy mu dziedziczne prawo Kuratoryi honorowej; tudzież zamieścić w dziale trzecim wykazu hypotecznego pomiędzy ciężary wieczyste coroczną opłatę

маioратѣ повинностей, будетъ ежегодно уплачиваема изъ доходовъ маiората въ пользу помянутаго заведенiя.

По приведенiи имъ вышесказаннаго въ исполненiе и представленiи объ этомъ выписки изъ ипотеческихъ книгъ будетъ ему дозволено:

1) въ ипотеческихъ книгахъ имѣнiй маiората оговорить, чтобы въ 1-омъ отдѣленiи въ статьѣ 25-й было сказано, что имѣнiя: Хмѣлекъ, Воля Хмѣлецкая, или Раковка, Завадка, Буковина, Куцлы, Пискляки, поступили въ собственность маiората, равно, чтобы въ тѣхъ же книгахъ было упомянуто, что имѣнiя: Грушка Запорская, Гай, Подлѣсѣ, Запорже и Браневка, прiобрѣтенныя покупкою въ пользу гимназiи имени Замойскихъ въ 1826 году входятъ также въ составъ маiората;

2) исключить изъ ипотеки имѣнiй маiората:

а) ежегодную плату по 1,000 польск. *зл.*, или 150 руб. сер., на жалованье Профессоровъ и Учителей бывшаго Воеводскаго училища имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, помѣщенную въ III-мъ отдѣленiи № 13;

б) обязанность содержать училище имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, а также содержать въ хорошемъ состоянiи училищныя зданiя, о каковой обязанности упомянуто въ III-мъ отдѣленiи № 19.

в) сумму 34,900 польск. зл., или 5,235 руб. сер., заключающуюся вмѣстѣ съ суммою 12,000 польск. зл., или 1,800 руб. сер., принадлежащую фундушу montis pietatis въ Замосьцѣ, въ общей суммѣ 46,900 польск. зл., или 7,035 руб. сер., показанную въ IV-мъ отдѣленiи ипотеки имѣнiй маiората подъ № 1-мъ лит. *а*;

г) сумму 500,000 польск. *зл.*, или 75,000 руб. сер., употребленную изъ училищныхъ суммъ на прiобрѣтенiе покупкою имѣнiй и показанную въ IV-мъ отдѣленiи № 16;

3) обратить въ свою собственность двѣ училищныя суммы и хранящiяся нынѣ въ Польскомъ Банкѣ, а именно: 8,000 польск. *зл.*, или 1,200 руб. сер., и 10,000 польск. *зл.*, или 1,500 руб. сер.,—итого 18,000 польск. зл., или 2,700 руб. сер.

Ст. 9.

Послѣ утвержденiя настоящаго договора владѣлецъ маiора-

rsr. 6,000 z dochodów ordynacyi na rzecz zakładu naukowego imienia Zamojskich uiszczać się winną.

Co skoro dopełni i złożonym przez siebie wykazem hypotecznym udowodni, upoważnionym dopiero zostanie:

1) do uczynienia w księdze wieczystéj dóbr ordynacyi wniosku o zamieszczenie w dziale pierwszym, pod pozycyą 25, wzmianki, że dobra Chmielek, Wola Chmielecka czyli Rakówka, Zawadka, Bukowina, Kucły, Pisklaki, przeszły na własność ordynacyi, jako też o ustalenie w tejże księdze na rzecz ordynacyi również bezwarunkowéj własności dóbr Gruszka Zaporska, Gaj, Podlesie, Zaporze i Branewka, na uposażenie gimnazyum imienia Zamojskich w r. 1826 nabytych i przyjętych;

2) do wykreślenia z hypoteki dóbr ordynacyi;

a) opłaty corocznéj po 1,000 złp., czyli rs. 150, na pensye Professorów i Nauczycieli b. szkoły wojewódzkiéj imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie, w dziale 3-m pod Nr. 13 zamieszczonéj;

b) obowiązku utrzymywania szkoły imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie, oraz utrzymywania w dobrym stanie budowli szkolnych, w dziale 3-m pod Nr. 19 pomieszczonego;

c) summy 34,900 złp. czyli rsr. 5,235, mieszczącéj się, z summą 12,000 złp. czyli rsr. 1,800 funduszu montis pietatis w Zamościu, w większym kapitale 46,900 złp. czyli rsr. 7,035, w dziale 4-m pod Nr. 1 lit. *a*, wykazu hypotecznego dóbr ordynacyi zabezpieczonym;

d) summy 500,000 złp. czyli rsr. 75,000, w dziale 4-m pod Nr. 16 znajdującéj się, a wziętéj z funduszów szkolnych na kupno dóbr;

3) do odebrania na rzecz swoją z Banku Polskiego dwóch summ szkolnych: 1-o, 8,000 złp. czyli rsr. 1,200; — 2-o, 10,000 złp. czyli rsr. 1,500, razem 18,000 złp. czyli rsr. 2,700 czyniących.

Art. 9.

Po zatwierdzeniu niniejszéj umowy Hrabia Ordynat Zamoj-

та Графъ Замойскій, исключая упомянутыхъ въ семъ договорѣ условій, обязывается: передать въ распоряженіе Правительства училищныя строенія съ находящеюся въ оныхъ гимназическою собственностію, представить отчетъ о суммѣ, составившейся изъ платы, взимаемой съ учениковъ и доказательства, что всѣ текущіе расходы и училищная плата изъ фундуша заведенія по договору отъ 11 Мая 1819 года, а также подати и повинности, слѣдующія по число введенія сего договора въ исполненіе, уплачены имъ и сполна удовлетворены.

Ст. 10.

Контракты, заключенные владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ съ лицами, входящими въ составъ училища, а именно: съ Фортунатомъ Янишевскимъ, Иваномъ Нелѣпецъ, Фердинандомъ Редеръ, Карломъ Олендзскимъ, Осипомъ Каминскимъ, Станиславомъ Кевличемъ, Осипомъ Поссартомъ, Иваномъ Давидомъ, Ксаверіемъ Пасютевичемъ и Филипомъ Забавскимъ, Правительство Царства принимаетъ вполнѣ на себя.

Ст. 11.

Если въ архивѣ владѣльца маіората Графа Замойскаго найдены будутъ какіе либо документы, могущіе послужить къ объясненію и отысканію фондовъ, принадлежащихъ училищу имени Замойскихъ и въ семъ договорѣ непоказанныхъ, то владѣлецъ маіората обязанъ таковые документы доставить Варшавскому учебному округу вмѣстѣ съ другими дѣлами Щебржешинской гимназіи.

Ст. 12.

Что касается до отношеній владѣльца маіората Графа Замойскаго къ основанному въ городѣ Замосьцѣ такъ называемому montis pietatis, то таковыя, какъ исключенныя изъ настоящаго договора, будутъ опредѣлены въ послѣдствіи.

Ст. 13.

Договоръ о содержаніи училища имени Замойскихъ, въ Щебржешинѣ, заключенный 11 Мая 1819 года между бывшею Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ теряетъ обя-

ski nie będzie mógł być pociąganym do niczego więcéj, prócz do oddania Rządowi budowli szkolnych, ze znajdującą się w nich własnością gimnazyalną, do wyrachowania się z funduszu opłat od uczniów i do udowodnienia, że wszystkie bieżące wydatki i opłaty szkolne z funduszu zakładowego, według układu z dnia 11 Maja 1819 roku, oraz podatki i ciężary publiczne, należne po dzień wejścia téj umowy w wykonanie, uiścił i zaspokoił.

Art. 10.

Umowy przez Hrabiego Zamojskiego Ordynata zawarte z osobami do składu szkoły należącemi, a mianowicie: z Fortunatem Janiszewskim, Janem Nielepiec, Ferdynandem Reder, Karolem Olendzkim, Józefem Kamińskim, Stanisławem Kiewlicz, Józefem Possart, Janem Dawidem, Xawerym Pasiutewicz i Filipem Zabawskim, Rząd Królestwa zupełnie przyjmuje na siebie.

Art. 11.

Jeżeliby w archiwum Ordynata Hrabi Zamojskiego dały się wynaleść jakowe dokumenta, wyjaśniające należności dla szkoły imienia Zamojskich, w układzie tym nie wykazane, i posłużyć mogące do ich windykowania, takowe wszystkie Ordynat Okręgowi naukowemu Warszawskiemu, wraz z aktami osobistemi Nauczycieli i administracyjnemi, budowli szkolnych dotyczącemi, wydać przyrzeka.

Art. 12.

Co się tyczy stosunków Ordynata Hrabi Zamojskiego względem fundacyi w Zamościu, zwanéj mons pietatis, te jako wyłączone z pod stypulacyi niniejszego układu, na oddzielnéj drodze uregulowane zostaną.

Art. 13.

Układ z dnia 11 Maja 1819 roku, tyczący się utrzymania szkoły imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie, pomiędzy b. Kommissyą Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ordynatem Zamojskim zawarty, przestaje obowiązywać od chwili

зательную силу со дня утвержденія и введенія въ исполненіе настоящаго договора, и такимъ образомъ съ того же времени отмѣняются всѣ обязанности, опредѣленныя помянутымъ выше договоромъ, равно какъ и права владѣльца маіората тѣмъ же договоромъ, ему предоставленныя.

Ст. 14.

Договоръ сей, составленный въ двухъ экземплярахъ, по прочтеніи онаго принятъ и въ доказательство того собственноручно подписанъ.

Варшава, Мая 1 (13) дня 1848 года.

(подписано) Генералъ-Лейтенантъ *Окуневъ.*

(подписано) *Антонъ Циприсинскій.*

№41.

О преобразованіи Щебржешинской гимназіи въ реальное семиклассное училище съ агрономическимъ направленіемъ.

(14 (26) Іюня 1849 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія, на основаніи § 2-го договора, заключеннаго съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ, предписалъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа принять необходимыя мѣры къ преобразованію Щебржешинской гимназіи имени Замойскихъ. По обсужденіи этого дѣла въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія, Попечитель представилъ на усмотрѣніе Министра предварительныя предположенія относительно таковаго преобразованія. Вслѣдствіе чего Министръ Народнаго Просвѣщенія, соглашаясь на предположенія по этому предмету Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, предложилъ ему представить на разрѣшеніе Совѣта Управленія слѣдующія обстоятельства и испросить по онымъ утвержденія:

od której umowa niniejsza, po jéj zatwierdzeniu, obowiązującą być zacznie, i odtąd tém samém wszystkie obowiązki, z owego układu wypływające, równie jak prawa Ordynatom tymże układem przyznane, zupełnie ustaną.

Art. 14.

Niniejszy układ w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach sporządzony, po głośnem odczytaniu, przez obiedwie strony przyjęty, i w dowód przyjęcia własnoręcznie podpisany został.

Działo się w Warszawie, d. 1 (13) Maja 1848 roku.

Jenerał-Lejtenant (podpisano) *Okuniew.*

(podpisano) *Antoni Cyprysiński.*

N° 41.

O zamianie gimnazyum w Szczebrzeszynie na szkołę realną o 7-miu klassach, z dążnością agronomiczną.

(d. 14 (26) Czerwca 1849 roku.)

Wypis z protokółu posiedzenia Rady Administracyjnéj.

Minister Oświecenia Narodowego, na zasadzie § 2-go umowy zawartéj z Ordynatem Hr. Zamojskim, polecił Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego przedsięwziąść stosowne środki dla zreorganizowania gimnazyum imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie. Po roztrząśnieniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego, Kurator przedstawił temuż Ministrowi projekt względem przywiedzenia do skutku w mowie będącego zreorganizowania gimnazyum Szczebrzeszyńskiego. W skutku tego Minister Oświecenia Narodowego, zgadzając się na wnioski Kuratora okrę-

во 1-хъ, чтобы Щебржешинскую гимназію преобразовать съ наступленіемъ $18^{49}/_{50}$ учебнаго года въ семиклассное реальное училище съ агрономическимъ направленіемъ, не лишая впрочемъ начавшихъ филологическое образованіе учениковъ возможности окончить по желанію начатый ими филологическій курсъ наукъ;

во 2-хъ, чтобы реальное обученіе и самое преобразованіе Щебржешинской гимназіи вводить постепенно, т. е. учреждать преобразованіе реальныхъ предметовъ по классамъ, начавъ съ низшихъ и возводить оное до высшихъ и такимъ образомъ достигнуть со временемъ полнаго преобразованія заведенія;

въ 3-хъ, чтобы плата за обученіе въ Щебржешинскомъ училищѣ взимаема была въ томъ же размѣрѣ, какой опредѣленъ для филологическихъ гимназій Царства Польскаго;

въ 4-хъ, чтобы составленный Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа штатъ на содержаніе училища и распредѣленіе въ ономъ преподаванія учебныхъ предметовъ утверждены были на одинъ полный курсъ, съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы, по минованіи этого срока, представлено было Министру Народнаго Просвѣщенія о нужныхъ измѣненіяхъ или объ утвержденіи помянутаго штата установленнымъ порядкомъ.

Представленныя Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа предположенія на счетъ преобразованія Щебржешинской гимназіи Совѣтъ утвердилъ.

Варшава, 14 (26) Іюня 1849 года.

Вѣрно съ журналомъ:
Статсъ-Секретарь, Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ
(подписано) *Ѳ. Лебренъ.*

gu naukowego, zlecił mu przedstawić do decyzyi Rady Administracyjnéj następujące okoliczności, i upraszać o ich zatwierdzenie:

1) ażeby gimnazyum Szczebrzeszyńskie zamienić z początkiem przyszłego roku szkolnego $18^{49}/_{50}$ na szkołę realną o siedmiu klassach, z dążnością agronomiczną, nie pozbawiając wszakże uczniów, którzy rozpoczęli kurs nauk filologicznych, możności ukończenia takowego;

2) ażeby nauki realne i zreorganizowanie gimnazyum Szczebrzeszyńskiego wprowadzać stopniowo, to jest urządzać wykład przedmiotów realnych klassami, poczynając od niższych i posuwać takowy do wyższych, aby tym sposobem dojść z czasem do zupełnego przekształcenia instytutu;

3) ażeby w téj szkole pobierać opłatę wpisową, za pobieranie nauk, takąż samą, jaka ustanowiona jest dla gimnazyów filologicznych w Królestwie;

4) ażeby ułożony przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego etat na utrzymanie szkoły i plan nauk, mających się wykładać w téjże szkole, zatwierdzić na jeden całkowity kurs, lecz z tym warunkiem, ażeby po upływie tego czasu, przedstawić Ministrowi o potrzebnych zmianach, albo o zatwierdzenie przepisanym porządkiem tegoż etatu.

Rada, przedstawione przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego wnioski, względem zreorganizowania gimnazyum Szczebrzeszyńskiego, zatwierdziła.

w Warszawie, d. 14 (26) Czerwca 1849 roku.

Zgodno z protokółem:
Sekretarz Stanu, Rzeczywisty Radca Stanu
(podpisano) *Le Brun.*

№ 42.

Распредѣленіе предметовъ преподаванія въ Щебржешинскомъ семиклассномъ реальномъ училищѣ съ агрономическимъ направленіемъ.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ							Всѣхъ уроковъ въ недѣлю
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
	а) *Общіе предметы.*								
1	Законъ Божій и нравственность	3	3	2	2	1	1	1	13
2	Польскій языкъ	5	4	4	2	1	1	1	18
3	Русскій языкъ	5	5	4	4	3	3	3	27
4	Нѣмецкій языкъ	3	3	3	3	2	2	2	18
5	Ариѳметика	5	4	4	3	—	—	—	16
6	Алгебра	—	—	—	2	2	2	—	6
7	Геометрія	—	2	4	4	—	—	—	10
8	Тригонометрія и коническія сѣченія	—	—	—	—	2	2	2	6
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	1	1	4
10	Зоологія, ботаника и минералогія	—	—	—	—	3	2	1	6
11	Физика	—	—	—	—	—	2	3	5
12	Химія	—	—	—	—	2	2	2	6
13	Географія съ статистическими свѣдѣніями	3	2	2	2	1	1	1	12
14	Линейное черченіе	4	3	2	2	—	—	—	11
15	Чистописаніе	4	3	2	2	—	—	—	11
16	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики и химіи	—	3	3	3	—	—	—	9
	итого	32	32	30	29	19	19	17	178

N° 42.

Plan nauk dla siedmioklassowéj szkoły realnéj w Szczebrzeszynie, z dążnością agronomiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu							Ogół lekcyj w tygodniu
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
	a) Nauki zasadnicze:								
1	Nauka Religii i moralności	3	3	2	2	1	1	1	13
2	Język polski . . .	5	4	4	2	1	1	1	18
3	„ rossyjski . .	5	5	4	4	3	3	3	27
4	„ niemiecki . .	3	3	3	3	2	2	2	18
5	Arytmetyka . . .	5	4	4	3	—	—	—	16
6	Algebra . . .	—	—	—	2	2	2	—	6
7	Geometrya . . .	—	2	4	4	—	—	—	10
8	Trygonometrya i sekcye koniczne . . .	—	—	—	—	2	2	2	6
9	Geometrya opisująca .	—	—	—	—	2	1	1	4
10	Zoologia, botanika i mineralogia . . .	—	—	—	—	3	2	1	6
11	Fizyka	—	—	—	—	—	2	3	5
12	Chemia	—	—	—	—	2	2	2	6
13	Geografia z wiadomościami statystycznemi . . .	3	2	2	2	1	1	1	12
14	Rysunki linearne . .	4	3	2	2	—	—	—	11
15	Kalligrafia . . .	4	3	2	2	—	—	—	11
16	Wiadomości z historyi naturalnéj, fizyki i chemii.	—	3	3	3	—	—	—	9
	do przeniesienia	32	32	30	29	19	19	17	178

	транспортъ .	32	32	30	29	19	19	17	178
	б) *Вспомогательные предметы.*								
17	Межеванiе и топографическое черченiе .	—	—	—	—	2	2	—	4
18	Низшая и хозяйственная бухгалтерiя . .	—	—	—	—	3	1	1	5
19	Хозяйственная технологiя . . .	—	—	—	—	—	2	3	5
20	Общая и хозяйственная механика . . .	—	—	—	—	—	2	3	5
21	Сельская архитектура .	—	—	—	—	—	2	2	4
22	Практическое составленiе проектовъ зданiй, по правиламъ архитектуры	—	—	—	—	—	—	2	2
	в) *Главные предметы.*								
23	Свѣдѣнiя изъ сельскаго хозяйства и садоводства	—	—	2	3	—	—	—	5
24	Сельское хозяйство .	—	—	—	—	2	2	2	6
25	Лѣсоводство . . .	—	—	—	—	2	2	2	6
26	Садоводство, пчеловодство и рыболовство .	—	—	—	—	4	—	—	4
	Всего .	32	32	32	32	32	32	32	224

Примѣчанiе. Уроки церковнаго пѣнiя и Закона Божiя другихъ вѣроисповѣданiй преподаются въ свободное отъ классняго ученiя время.

	z przeniesienia	32	32	30	29	19	19	17	178
	b) Nauki pomocnicze:								
17	Miernictwo z rysunkami topograficznemi . .	—	—	—	—	2	2		4
18	Buchhalterya gospodarska niższa i podwójna .	—	—	—	—	3	1	1	5
19	Technologia gospodarska .	—	—	—	—	—	2	3	5
20	Mechanika ogólna i gospodarska . . .	—	—	—		—	2	3	5
21	Architektura wiejska .	—	—	—	—	—	2	2	4
22	Projektowanie praktyczne z architektury . .	—	—	—	—	—	—	2	2
	c) Nauki główne:								
23	Wiadomości z gospodarstwa wiejskiego i ogrodnictwa	—	—	2	3	—	—	—	5
24	Gospodarstwo wiejskie .	—	—	—	—	2	2	2	6
25	Leśnictwo . . .	—	—	—	—	2	2	2	6
16	Ogrodnictwo, pszczolnictwo i gospodarstwo rybne	—	—		—	4	—	—	4
	Razem .	32	32	32	32	32	32	32	224

Uwaga. Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.

№43.

Штатъ Щебржешинскаго семикласснаго реальнаго училища съ агрономическимъ направленіемъ.

№	Объясненіе расходовъ	Руб. сер. въ годъ
	а) *Жалованья чиновникамъ.*	
1	Директору	1,050
2	Инспектору	675
	б) *Жалованья Учителямъ.*	
3	Законоучителю	300
4	Учителю польскаго языка	270
5	Старшему Учителю русскаго языка	750
6	Младшему Учителю русскаго языка	450
7	Учителю нѣмецкаго языка	270
8	Учителю агрономическихъ наукъ, лѣсоводства и хозяйственной бухгалтеріи	510
9	Учителю механики, архитектуры, составленія плановъ и математики	500
10	Второму Учителю математическихъ наукъ	450
11	Третьему Учителю математическихъ наукъ	300
12	Первому Учителю естественныхъ наукъ и технологіи	500
13	Второму Учителю естественныхъ наукъ	450
14	Учителю чистописанія и рисованія	270
15	Учителю церковнаго пѣнія	90
16	Садовнику	90
	в) *Канцелярія и прислуга.*	
17	Секретарю	270
18	Смотрителю дома	120
19	2 Сторожамъ, по 75 руб. сер. каждому	150
	г) *На другія надобности.*	
20	На канцелярскія потребности, отопленіе, освѣщеніе и совершеніе духовныхъ требъ	255
	итого	7,720

Примѣчаніе. Всѣ могущіе быть остатки отъ суммъ, собственность Щебржешинскаго училища составляющихъ,

№ 43.

Etat szkoły siedmioklassowéj realnéj w Szczebrzeszynie, z dążnością agronomiczną.

№	Wyszczególnienie wydatków	Rsr. rocznie
	a) Płace Urzędnikom:	
1	Dyrektorowi	1,050
2	Inspektorowi	675
	b) Płace Nauczycielom:	
3	Nauczycielowi Religii	300
4	Nauczycielowi polskiego języka	270
5	Nauczycielowi starszemu rossyjskiego języka .	750
6	Nauczycielowi młodszemu rossyjskiego języka .	450
7	Nauczycielowi niemieckiego języka . .	270
8	Nauczycielowi nauk agronomicznych, leśnictwa i buchhalteryi gospodarskiéj . . .	510
9	Nauczycielowi mechaniki, architektury, projektowań i matematyki	500
10	Drugiemu Nauczycielowi nauk matematycznych.	450
11	Trzeciemu Nauczycielowi nauk matematycznych.	300
12	Pierwszemu Nauczycielowi nauk przyrodzonych i technologii	500
13	Drugiemu Nauczycielowi nauk przyrodzonych .	450
14	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . . .	270
15	Nauczycielowi śpiewu kościelnego . . .	90
16	Ogrodnikowi	90
	c) Kancellarya i usługa:	
17	Sekretarzowi	270
18	Rządcy domu	120
19	2-m stróżom po 75 rsr. każdemu . . .	150
	d) Inne przedmioty:	
20	Na kancellaryjne potrzeby, opał, światło i odprawianie nabożeństwa	255
	Razem . .	7,720.

Uwaga. Wszelka przewyżka dochodów, po zaspokojeniu wydatków etatem niniejszym oznaczonych, pozostająca, jak

а также и сбереженія отъ расходовъ симъ штатомъ опредѣленныхъ, предоставляются въ распоряженіе Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, на разныя потребности помянутаго училища.

№ 44.

Объ открытіи высшихъ классовъ въ Варшавской губернской гимназіи и о преобразованіи Ломжинской и Сѣдлецкой гимназій въ уѣздныя училища.

(23 Іюня 1850 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Государь Императоръ, по всеподданнѣйшему докладу моему, основанному на отзывѣ Его Свѣтлости Г. Намѣстника Царства Польскаго, въ 21-й день сего Іюня Высочайше повелѣть соизволилъ:

1) съ началомъ наступающаго учебнаго года, открыть три высшіе класса Варшавской губернской гимназіи, съ слѣдующими ограниченіями:

а) допускать въ означенные классы тѣхъ только учениковъ, имѣющихъ право обучаться въ гимназіяхъ, на основаніи дополнительнаго положенія о Варшавскомъ учебномъ округѣ, которыхъ родители живутъ въ Варшавѣ или ближайшихъ къ оной окрестностяхъ, дозволяя изъятіе по особо уважительнымъ причинамъ не иначе, какъ съ разрѣшенія Г. Намѣстника Царства;

б) въ каждомъ классѣ имѣть не болѣе пятидесяти учениковъ, почему учрежденіе паралельныхъ отдѣленій въ этихъ классахъ воспретить;

в) взимать съ каждаго ученика въ высшихъ классахъ по сорока пяти рублей серебромъ училищной платы въ годъ, какого бы онъ ни былъ происхожденія;

г) принять нужныя мѣры для тщательнѣйшаго надзора за учениками, и

niemniéj wszelkie oszczędności i pozostałości od wydatków niniejszego etatu, pozostawiają się do dyspozycyi Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego, na rozmaite potrzeby szkoły w Szczebrzeszynie.

N° 14.

O otwarciu wyższych klass w Warszawskiem gubernialném gimnazyum i o zamienieniu gimnazyów w Łomży i Siedlcach na szkoły powiatowe.

(d. 23 Czerwca 1850 r.)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

Najjaśniejszy Pan, w skutek najpoddanniejszego przedstawienia mojego, opartego na odezwie JO. Księcia Namiestnika w Królestwie, w d. 21 Czérwca r. b. Najwyżéj rozkazać raczył:

1) z początkiem przyszłego roku szkolnego, otworzyć trzy wyższe klassy Warszawskiego gubernialnego gimnazyum, z następującemi ograniczeniami:

a) przyjmować do wskazanych powyżéj klass tych tylko uczniów, którzy, na zasadzie ustawy dodatkowéj o Warszawskim okręgu naukowym, mają prawo pobierać nauki w gimnazyach, których rodzice zamieszkują w Warszawie lub w niedalekich od niéj okolicach; przyczem dopuszczają się wyjątki w wypadkach na szczególny wzgląd zasługujących, i to nieinaczéj, jak za decyzyą Namiestnika Królestwa;

b) w każdéj klassie nie ma być więcéj jak 50 uczniów, i dla tego otwieranie oddziałów dodatkowych w klassach rzeczonych zabrania się;

c) pobierać od każdego ucznia, w wyższych klassach po 45 rsr. wpisu szkolnego rocznie, bez względu na pochodzenie;

d) przedsięwziąść odpowiednie środki celem rozciagnienia ścisłego nad uczniami dozoru;

2) Ломжинскую и Сѣдлецкую гимназіи упразднить, а вмѣсто оныхъ образовать филологическія четырехъ-классныя уѣздныя училища.

О сей Высочайшей волѣ, сообщивъ Г. Намѣстнику Царства Польскаго, предлагаю Вашему Превосходительству къ должному исполненію.

С.-Петербургъ, 23 Іюня 1850 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 6,095.

№ 45.

Объ открытіи въ Варшавѣ двухъ реальныхъ училищъ.

(16 Августа 1850 года.)

Г. Помощнику Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 13 (25) Мая сего года Г. Министръ Народнаго Просвѣщенія, основываясь на Вашемъ заключеніи, входилъ съ Г. Намѣстникомъ Царства Польскаго въ сношеніе о принятіи къ отвращенію излишняго стеченія учениковъ въ Варшавской реальной гимназіи слѣдующихъ мѣръ:

1) открыть въ Варшавѣ два отдѣльныя реальныя уѣздныя училища;

2) увеличить плату съ учениковъ реальной гимназіи до двадцати рублей, не освобождая никого отъ этой платы;

3) подвергать строгому испытанію желающихъ поступить въ реальную гимназію, а изъ губерній принимать въ Варшавскія училища только тѣхъ, которые представятъ на то уважительныя причины;

4) съ началомъ $18^{50}/_{51}$ учебнаго года постановить, чтобы въ низшихъ классахъ реальной гимназіи не принимать свыше 50-ти учениковъ, отъ чего въ послѣдствіи уменьшится и число учениковъ въ высшихъ классахъ, и

2) gimnazya w Siedlcach i Łomży zamknąć, a w miejsce takowych otworzyć filologiczne cztero-klassowe szkoły powiatowe.

O téj Najwyższéj woli uprzedziwszy JO. Namiestnika w Królestwie Polskiem, polecam JW. Panu zastosować się do takowéj.

St. Petersburg, d. 23 Czerwca 1850 roku.

Minister Oświecenia Publicznego
(podpisano) *Książe Szyryński Szychmatow.*
№ 6,095.

N° 45.

O otworzeniu w Warszawie dwóch szkół powiatowych realnych.

(d. 16 Sierpnia 1850 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim okręgiem naukowym.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

W skutek przedstawienia JW. Pana z dnia 13 (25) Maja r. b. Minister Oświecenia Publicznego, polegając na jego zdaniu, odniósł się do Namiestnika Królestwa Polskiego, w przedmiocie przedsięwzięcia odpowiednich środków zdolnych ukrócić zbyteczny napływ uczniów do gimnazyum realnego w Warszawie.

Środki te są następujące:

1) otworzyć w Warszawie dwie oddzielne szkoły powiatowe realne;

2) podwyższyć wpis szkolny dla uczni gimnazyum realnego do 25 rsr., nie zwalniając nikogo od pomienionego wpisu;

3) egzaminować jak najsurowiéj pragnących wejść do gimnazyum realnego, a z innych gubernij przyjmować do szkół Warszawskich tylko takich uczniów, którzy przedstawią ważne ku temu powody;

4) z początkiem szkolnego roku $18^{50}/_{51}$ postanowić, że do niższych klass gimnazyum realnego nie będzie przyjętych więcéj jak 50-ciu uczni, przez co w przyszłości zmniejszy się liczba uczni w klassach wyższych, i

5) для отвлеченія бѣдныхъ учениковъ отъ уѣздныхъ училищъ, учредить прибавочныя отдѣленія при двухъ первоначальныхъ казенныхъ училищахъ.

Его Свѣтлость Князь Варшавскій увѣдомилъ нынѣ, что онъ раздѣляетъ вполнѣ таковое мнѣніе.

Вслѣдствіе сего, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство сдѣлать зависящее отъ Васъ распоряженіе о приведеніи нынѣ же означенныхъ мѣръ въ исполненіе, и о послѣдующемъ донести мнѣ.

С.-Петербургъ, 16 Августа 1850 года.

Товарищъ Министра Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Норовъ.*

№ 7,955.

№46.

О преобразованіи филологическихъ гимназій.

(24 Іюля 1851 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Разсмотрѣвъ представленіе Вашего Превосходительства отъ 4 (16) Іюля сего года, объ устройствѣ всѣхъ шести филологическихъ гимназій Царства Польскаго, по примѣру гимназій Имперіи, съ двоякимъ спеціальнымъ въ высшихъ четырехъ классахъ курсомъ, я съ своей стороны не встрѣчаю препятствія къ приведенію предположеній Вашихъ въ исполненіе съ наступающаго 185$^1/_2$ учебнаго года, если послѣдуетъ согласіе на то Господина Намѣстника Царства Польскаго, на уваженіе котораго я имѣлъ честь отнести Ваше предположеніе, прося Его Свѣтлость, для выигранія времени, дать объ этомъ Вамъ знать къ исполненію.

Что касается до составленнаго Вами распредѣленія преподаванія, то я полагаю нужнымъ обученіе рисованію, черченію и чистописанію назначить въ спеціальныхъ классахъ не для всѣхъ воспитанниковъ, а для желающихъ, въ тѣ дни, когда послѣ обѣда не бываетъ ученія, а вмѣсто того усилить: для готовящихся на службу преподаваніе законовѣдѣнія, а для готовящихся въ Уни-

5) dla powstrzymania napływu mniéj zamożnych uczniów do szkół powiatowych, otworzyć oddział dodatkowy przy dwóch początkowych szkołach rządowych.

JO. Książe Warszawski, uwiadomił mnie obecnie, że w zupełności podziela zdanie JW. Pana, w skutek czego, upraszam go o wydanie stosownych rozporządzeń, w celu wprowadzenia bezzwłocznie wskazanych powyżéj środków w wykonanie, i o doniesienie mi w czasie właściwym o spełnieniu wydanych dopiero co rozporządzeń.

St. Petersburg, d. 16 Sierpnia 1850 roku.

Towarzysz Ministra Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Norow.*

Nr. 7,955.

N° 46.

O reorganizacyi gimnazyów filologicznych.

(d. 24 Lipca 1851 r.)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Rozpatrzywszy przedstawienie JW. Pana z d. 4 (16) Lipca r. b. o urządzeniu wszystkich sześciu gimnazyów filologicznych w Królestwie Polskiém, na wzór gimnazyów w Cesarstwie, z dwojakiem specyalnem w wyższych czterech klassach kursem, nie upatruję z mojéj strony żadnych przeszkód do wprowadzenia wniosków JW. Pana w wykonanie, poczynając od roku szkolnego 185½, jeśli na to zgodzi się JO. Książe Namiestnik Królestwa, do rozwagi którego przedstawiłem wnioski takowe, prosząc Jego Książęcą Mość, aby, dla zyskania na czasie, zechciał wprost od siebie wydać JW. Panu odpowiednie ku temu rozporządzenia.

Co się tyczy ułożonego planu wykładów, uważam za potrzebne, aby nauka rysunków ręcznych, technicznych i kalligrafii wykładaną była w specyalnych klassach nie dla wszystkich uczni, lecz tylko dla pragnących tego, i to w te dni kiedy po południu jest rekracya. Jednocześnie, dla przygotowujących się do służby rządowéj urządzić wykład prawa, zaś dla tych, którzy mają za-

верситетъ обученіе греческому языку, и по такомъ исправленіи росписанія, если послѣдуетъ согласіе Его Свѣтлости, принять оное въ руководство въ видѣ опыта на три года.

Увѣдомляя объ этомъ Ваше Превосходительство, покорнѣйше прошу Васъ, Милостивый Государь, по надлежащемъ разсмотрѣніи въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія программъ преподаванія, сообразно новому устройству филологическихъ гимназій ввѣреннаго Вамъ учебнаго округа, доставить оныя ко мнѣ.

О расходѣ же на прибавку жалованья Учителямъ французскаго и нѣмецкаго языковъ, предоставляю Вамъ испросить гдѣ слѣдуетъ, по установленному въ Царствѣ Польскомъ порядку, разрѣшеніе.

С.-Петербургъ, 24 Іюля 1851 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 7,322.

№ 47.

О закрытіи Щебржешинской гимназіи.

(3 (15) Іюня 1852 года)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Намѣстникъ Его Императорско-Царскаго Величества въ Царствѣ Польскомъ.

Государь Императоръ, по всеподданнѣйшему докладу объ извѣстномъ Вашему Превосходительству злоумышленномъ поступкѣ Учителя Щебржешинской гимназіи, Фіялковскаго, составлявшаго и разлѣплившаго на домахъ въ городѣ возванія къ возстанію, съ предсказаніемъ, что оно послѣдуетъ 18 (30) Мая, Высочайше повелѣть соизволилъ: гимназію въ Щебржешинѣ закрыть, а деньги, назначенныя на оную отъ Графовъ Замойскихъ, обратить на содержаніе Брестскаго кадетскаго корпуса.

Поелику въ отношеніи къ содержанію Щебржешинской гимназіи послѣдовалъ въ 1848 году съ Графами Замойскими окончательный договоръ, удостоенный въ томъ же году Высочайшаго

miar pobierać nauki w Uniwersytecie wykład greckiego języka, po takiem zaś nakreśleniu planu, jeśli nastąpi na to decyzya Jego Książęcéj Mości, przyjąć takowy za obowiązujące prawidło, sposobem próby na lat trzy.

Uwiadamiając o tém JW. Pana, uprzejmie go proszę, aby po należytém rozpatrzeniu w Radzie Wychowania planu wykładów, zgodnie z nowem urządzeniem gimnazyów filologicznych zechciał plan takowy mnie przedstawić.

Co się tycze funduszu potrzebnego na płace dodatkowe dla Nauczycieli języka francuzkiego i niemieckiego, takowy zechcesz JW. Pan wyjednać gdzie należy, w drodze przepisami obowiązującemi w Królestwie Polskiem przewidzianéj.

St. Petersburg, d. 24 Lipca 1851 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński Szychmatow.*

Nr. 7,322.

N° 47.

O zamknięciu gimnazyum w Szczebrzeszynie.

(d. 3 (15) Czerwca 1852 roku)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

Namiestnik Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości w Królestwie Polskiem.

Najjaśniejszy Pan, po najpoddanniejszem przedstawieniu o wiadomym JW. Panu szkodliwym wpływie Nauczyciela Szczebrzeszyńskiego gimnazyum Fijałkowskiego, który wymyślił i poprzylepiał na domach w mieście wezwanie do buntu, przepowiadając, iż takowy ma nastąpić w dniu 18 (30) Maja, Najmiłościwiéj raczył rozkazać, aby gimnazyum w Szczebrzeszynie zostało skasowane, fundusz zaś przeznaczony na utrzymanie tegoż gimnazyum przez Hrabiów Zamojskich, użytym był na Brzeski Kadecki Korpus.

Ponieważ w przedmiocie zapewnienia bytu gimnazyum Szczebrzeszyńskiego w 1848 roku nastąpiła ostateczna umowa z Hrabiami Zamojskiemi, która w tymże roku Najmiłościwiéj zatwier-

утвержденія, коимъ Графы Замойскіе, между прочимъ, обязались вносить ежегодно на содержаніе помянутой гимназіи по шести тысячъ рублей серебромъ; то предписываю Вашему Превосходительству заняться немедленно соображеніемъ о мѣрахъ къ приведенію изъясненной Высочайшей воли съ окончаніемъ настоящаго учебнаго года въ исполненіе, а также о томъ, какъ должно быть обезпечено содержаніе состоящихъ нынѣ при гимназіи Преподавателей и чиновниковъ впредь до размѣщенія ихъ къ новымъ по ввѣренному Вамъ округу должностямъ.

Всѣ эти соображенія Вы представите установленнымъ порядкомъ въ Совѣтъ Управленія на дальнѣйшее рѣшеніе.

Варшава, 3 (15) Іюня 1852 года.

Намѣстникъ, Генералъ-Фельдмаршалъ
(подписано) *Князь Варшавскій.*
№ 606.

№48.

Учрежденіе пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ.

(21 Августа 1852 года)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Изложенныя въ представленіи Господина Попечителя Варшавскаго учебнаго округа отъ 14 (26) Апрѣля сего года, за № 12,839, предположенія объ устройствѣ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ въ Царствѣ Польскомъ, я имѣлъ счастіе, по предварительномъ сношеніи съ Господиномъ Намѣстникомъ Царства, повергать, вмѣстѣ съ проектомъ штата, на благоусмотрѣніе Его Императорскаго Величества и испрашивалъ Высочайшаго соизволенія:

1) преобразовать, на первый разъ, въ пятиклассныя училища первое уѣздное училище въ Варшавѣ и уѣздныя училища въ Ленчицѣ, Пултускѣ, Сѣдльцахъ и Ломжѣ, равно устроить таковое же училище въ городѣ Пинчовѣ, переведя туда уѣздное училище изъ города Конске;

dzoną została, na mocy zaś takowej umowy Hrabiowie Zamojscy, pomiędzy innemi warunkami, obowiązali się corocznie płacić na utrzymanie pomienionego gimnazyum po 6,000 rsr. rocznie; przeto polecam JW. Panu, abyś natychmiast zajął się obmyśleniem środków, tak zmierzających do spełnienia Najmiłościwszego rozkazu, z końcem bieżącego roku szkolnego, jak niemniéj zdolnych zabezpieczyć byt Nauczycieli i urzędników przy gimnazyum pozostających, a to do czasu, dopóki nie nastręczy się możność rozmieszczenia ich na odpowiednich posadach w powierzonym Panu okręgu.

Stosowne w téj mierze wnioski przedstawi JW. Pan zwykłym porządkiem Radzie Administracyjnéj, do dalszego wyrzeczenia.

w Warszawie, d. 3 (15) Czerwca 1852 roku.

Namiestnik, Jenerał Feldmarszałek,
(podpisano) *Książe Warszawski.*

Nr. 606.

N° 48.

O urządzeniu szkół powiatowych 5-cio klassowych.

(d. 21 Sierpnia 1852 r.)

Do Zarządzającego okręgiem naukowym Warszawskim.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

Przedstawione w rapporcie Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego z dnia 14 (26) Kwietnia r. b. Nr. 12,839, wnioski, dotyczące urządzenia szkół powiatowych 5-cio klassowych w Królestwie Polskiem, miałem zaszczyt, po poprzedniem porozumieniu się z Namiestnikiem Królestwa, przedstawić łącznie z projektem etatu do łaskawego uznania Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości, z prośbą o Najmiłościwsze dozwolenie:

1) aby na pierwszy raz szkoła powiatowa 1-sza w Warszawie, tudzież szkoły powiatowe w Łęczycy, Pułtusku, Siedlcach i Łomży, zreorganizowane zostały na szkoły 5-cio klassowe, jak niemniéj, aby podobna szkoła otwartą została w mieście Pinczowie, za przeniesieniem tamże szkoły powiatowéj z miasta Końskie;

2) *a*,въ училища сіи принимать преимущественно дѣтей дворянъ и чиновниковъ, съ назначеніемъ училищной платы въ Варшавѣ по 12, а въ губерніяхъ по 10 рублей серебромъ въ годъ со всѣхъ учениковъ безъ изъятія, и *b*, упразднить уѣздное училище въ городѣ Луковѣ, а находящихся тамъ, по 2-мъ частнымъ фундушамъ Шанявскаго и Издебскаго, 12 стипендіатовъ, содержать при уѣздномъ училищѣ въ Сѣдльцахъ.

На всеподданнѣйшей моей о семъ докладной запискѣ Государю Императору благоугодно было, въ 16-й день сего Августа, положить собственноручную Высочайшую резолюцію: „Согласенъ", а на штатѣ: „Быть по сему".

О таковой Монаршей волѣ сообщивъ Господину Товарищу Министра Статсъ-Секретаря Царства Польскаго, для обнародованія, по существующему въ Царствѣ порядку, и Господину Намѣстнику Царства, имѣю честь увѣдомить и Васъ, Милостивый Государь, съ препровожденіемъ копіи съ Высочайше утвержденнаго штата пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа, для надлежащаго исполненія.

Представленный Господиномъ Попечителемъ проектъ распредѣленія учебныхъ предметовъ по классамъ въ пятиклассныхъ училищахъ, я утверждаю и прошу покорнѣйше сдѣлать распоряженіе о составленіи программъ преподаванія учебныхъ предметовъ въ тѣхъ училищахъ, и о представленіи ихъ на мое утвержденіе.

С.-Петербургъ, 21 Августа 1852 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 8,264.

---

2) *a*, aby do tych szkół przyjmowane były przedewszystkiem dzieci szlachty i urzędników, za opłatą, w Warszawie po 12 rsr. a w guberniach po 10 rsr. rocznie od wszystkich uczni, bez wyjątku, i *b*, aby skasowaną została szkoła powiatowa w mieście Łukowie, a utrzymywani przy tejże szkole, z dwóch legatów prywatnych Szaniawskiego i Izdebskiego, 12 stypendyści przeniesieni zostali do szkoły powiatowéj w Siedlcach.

Na najpoddanniejszem mojem w téj mierze przedstawieniu, Najjaśniejszy Pan w dniu 16 Sierpnia r. b. raczył własnoręcznie wypisać: „Zgadzam się“,—zaś na etacie: „Ma być podług tego“.

O takiéj Monarszéj woli powiadomiwszy tak Towarzysza Ministra Sekretarza Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla ogłoszenia, stosownie do przepisów w Królestwie obowiązujących, jak niemniéj Namiestnika Królestwa, mam honor uprzedzić o tém JW. Pana, przesyłając mu kopię Najmiłościwiéj zatwierdzonego etatu szkół powiatowych 5-cio klassowych, do należytego wykonania.

Przedstawiony przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego projekt rozkładu nauk w klassach szkół 5-cio klassowych zatwierdzam, i proszę o wydanie rozporządzeń względem przygotowania programmatów do wykładu przedmiotów naukowych w tychże szkołach.

Programmata takowe do zatwierdzenia mego przedstawione być mają.

St. Petersburg, d. 21 Sierpnia 1852 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

Nr. 8,264.

№49.

Штатъ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

(16 Августа 1852 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Петергофѣ, 16 Августа 1852 года.

Штатъ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

	Число лицъ	Классы должностей и разряды мундировъ	Въ Варшавѣ		Въ губерніяхъ	
			Рубли и коп. сер			
Штатный Смотритель	1	VIII	675	—	675	—
Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія	1	—	300	—	300	—
Старшіе Учители русскаго и латинскаго языковъ по 450 руб. сер.	2	IX	900	—	900	—
Младшіе Учители наукъ: одинъ 450 руб. сер. два по 360 „ одинъ 300 „	4	X	1470	—	1470	—
Учители французскаго и нѣмецкаго языковъ, чистописанія и рисованія, по 270 руб.	3	XII по должности, X по мундиру.	810	—	810	—
Учитель пѣнія	1	—	90	—	60	—
На единовременное вознагражденіе Русскихъ Учителей	—	—	200	—	200	—
Смотритель дома и писецъ	1	—	120	—	120	—
На совершеніе духовныхъ требъ, прислугу, канцелярскіе расходы, отопленіе, освѣщеніе и другія надобности	—	—	332	50	227	50
итого	13	—	4897	50	4762	50

Примѣчаніе. Единовременное награжденіе Русскимъ Учителямъ назначается Попечителемъ учебнаго округа, по мѣ-

N° 49.

Etat szkół powiatowych 5-cio klassowych w okręgu naukowym Warszawskim.

(d. 16 Sierpnia 1852 r.)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego“*.
w Peterhofie, d. 16 Sierpnia 1852 r.

Etat szkół powiatowych 5-cio klassowych w okręgu naukowym Warszawskim.

	Ilość osób	Klassa urzędu i munduru	w Warszawie (ruble i kop. sr.)		w guberniach (ruble i kop. sr.)	
Inspektor	1	VIII	675	—	675	—
Nauczyciel Rzymsko-Katolickiéj Religii	1	—	300	—	300	—
Starsi Nauczyciele ruskiego i łacińskiego języków po 450 rsr.	2	IX	900	—	900	—
Młodsi Nauczyciele nauk: jeden 450 rsr., dwóch po 360 rsr., jeden 300 rsr.	4	X	1470	—	1470	—
Nauczyciele języka francuzkiego i niemieckiego, kalligrafii i rysunków po 270 rsr.	3	urzędu XII munduru X	810	—	810	—
Nauczyciel śpiewu	1	—	90	—	60	—
Na jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli russkiego języka	—	—	200	—	200	—
Nadzorca domu i pisarz	1	—	120	—	120	—
Na koszta nabożeństwa, usługę, wydatki kancellaryjne, opał, światło i inne potrzeby	—	—	332	50	227	50
Razem	13	—	4897	50	4762	50

Uwaga. Jednorazowe wynagrodzenie dla Nauczycieli języka russkiego wyznacza Kurator okręgu naukowego, stosow-

рѣ ихъ усердія къ службѣ; въ случаѣ же неизрасходованія опредѣленной на сей предметъ суммы, она, наравнѣ съ прочими остатками отъ штатныхъ суммъ, поступаетъ въ Казну.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№50.

Распредѣленіе учебныхъ предметовъ по классамъ въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.

(21 Августа 1852 года.)

№	Учебные предметы	Число уроковъ по классамъ					Всѣхъ уроковъ
		I	II	III	IV	V	
1	Законъ Божій	3	2	2	2	1	10
2	Русскій языкъ	4	4	4	4	5	21
3	Польскій ,,	4	3	3	3	2	15
4	Латинскій ,,	4	4	4	4	4	20
5	Французскій ,,	3	3	3	3	3	15
6	Нѣмецкій ,,	3	3	3	3	3	15
7	Математика	4	5	5	6	5	25
8	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и изъ физики	—	—	—	—	4	4
9	Географія	2	3	3	1	—	9
10	Всеобщая исторія	—	—	2	2	3	7
11	Русская исторія	—	—	—	2	2	4
12	Чистописаніе	4	3	2	2	1	12
13	Рисованіе	3	4	3	2	1	13
	итого	34	34	34	34	34	170

nie do ich gorliwości. W razie, jeżeli fundusz ten nie będzie wydatkowany, takowy łącznie z innemi oszczędnościami od summ etatem wyznaczonych, stanowi pozostałość na rzecz Skarbu.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

N° 50.

Rozkład nauk na godziny w szkołach powiatowych pięcioklassowych.

(d. 21 Sierpnia 1852 roku)

№	Przedmioty	Liczba godzin w klassach					Ogółem godzin
		I	II	III	IV	V	
1	Nauka Religii	3	2	2	2	1	10
2	Język rossyjski	4	4	4	4	5	21
3	„ polski	4	3	3	3	2	15
4	„ łaciński	4	4	4	4	4	20
5	„ francuzki	3	3	3	3	3	15
6	„ niemiecki	3	3	3	3	3	15
7	Matematyka	4	5	5	6	5	25
8	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z fizyki	—	—	—	—	4	4
9	Geografia	2	3	3	1	—	9
10	Historya powszechna	—	—	2	2	3	7
11	Historya Rossyi	—	—	—	2	2	4
12	Kalligrafia	4	3	2	2	1	12
13	Rysunki	3	4	3	2	1	13
	Razem	34	34	34	34	34	170

№ 51.

О новомъ устройствѣ Варшавской реальной гимназіи.

(16 Декабря 1852 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 31 Мая сего года и по предварительному соглашенію съ Господиномъ Намѣстникомъ Царства Польскаго, я имѣлъ счастіе входить къ Государю Императору со всеподданнѣйшимъ докладомъ о новомъ устройствѣ Варшавской реальной гимназіи и повергать на Высочайшее благоусмотрѣніе проекты новаго распредѣленія наукъ въ сей гимназіи и штата оной, съ присовокупленіемъ, что требующаяся прибавка суммы на содержаніе сего заведенія покроется остатками отъ упраздненныхъ гимназій въ Ломжѣ и Сѣдльцахъ.

На всеподданнѣйшей моей о семъ докладной запискѣ Государю Императору благоугодно было, въ 13 день сего Декабря, положить собственноручно Высочайшую резолюцію „Согласенъ", а на штатѣ „Быть по сему".

О таковой Монаршей волѣ сообщая Вашему Превосходительству и препровождая при семъ копію съ Высочайше утвержденныхъ штатовъ Варшавской реальной гимназіи и распредѣленія въ оной наукъ для приведенія ихъ въ дѣйствіе, покорнѣйше прошу о времени исполненія сего увѣдомить меня, равно сдѣлать распоряженіе о составленіи: 1) подробныхъ программъ преподаванія, сообразно новому устройству реальной гимназіи, 2) правилъ для управленія ботаническимъ садомъ, долженствующимъ составлять нынѣ отдѣльное учрежденіе и 3) распредѣленія назначенной на содержаніе онаго суммы и представить все это на мое утвержденіе.

Къ сему нужнымъ считаю присовокупить, что о Высочайшемъ утвержденіи новаго устройства реальной гимназіи и штата оной, вмѣстѣ съ симъ доведено мною до свѣдѣнія Его Свѣтлости Господина Намѣстника Царства Польскаго и сообщено Господину

N° 51.

O nowem urządzeniu gimnazyum realnego w Warszawie.

(d. 16 Grudnia 1852 roku)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

W skutek przedstawienia JW. Pana z dnia 31 Maja r. b., i za poprzedniem zniesieniem się z JO. Namiestnikiem Królestwa, miałem zaszczyt ponieść do NAJWYŻSZÉJ decyzyi przedstawienie w przedmiocie nowego urządzenia gimnazyum realnego w Warszawie, przyczem załączone były projekta nowego podziału nauk w temże gimnazyum i etat onegoż. W końcu objaśnionem było, że fundusz potrzebny dodatkowo na utrzymanie tego zakładu, poczerpnięty będzie z oszczędności pozyskanych na funduszu pozostałym po zamkniętych gimnazyach w Łomży i Siedlcach.

Na tak przedstawionéj przezemnie relacyi, NAJJAŚNIEJSZY PAN w d. 13 Grudnia r. b. raczył położyć własnoręczną NAJWYŻSZĄ decyzyę: „Zgadzam się“,—na etacie zaś „Ma być według tego“.

O téj NAJWYŻSZEJ woli uwiadamiając JW. Pana i przesyłając przy niniejszém kopię z NAJWYŻÉJ zatwierdzonych etatów dla gimnazyum realnego w Warszawie, i rozkładu wtemże nauk, dla wprowadzenia takowych w wykonanie, proszę JW. Pana, abyś o czasie wykonania powyższego rozkazu uwiadomić mnie zechciał, a zarazem wydał polecenie przygotowania:

1) szczegółowego programmatu wykładów, zgodnego z nową organizacyą gimnazyum realnego;

2) przepisów o zarządzie ogrodu Botanicznego, któren od dziś stanowić ma oddzielny zakład, i

3) podziału wyznaczonego na utrzymanie tegoż funduszu.

Odpowiednie w téj mierze wnioski zechcesz JW. Pan przedstawić do mego potwierdzenia.

Przytem za stosowne poczytuję dodać, że o NAJWYŻSZEM zatwierdzeniu nowéj organizacyi realnego gimnazyum i etatu takowego, uprzedziłem jednocześnie JO. Namiestnika Królestwa, tu-

Товарищу Министра Статсъ-Секретаря Царства, для обнародованія о томъ въ Царствѣ.

С.-Петербургъ, 16 Декабря 1852 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*
№ 12,276.

Приложеніе 1-е къ № 51-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 13 Декабря 1852 г.

Штатъ Варшавской реальной гимназіи.

	Число лицъ	Классы должностей и разряды мундировъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебр.	
Директоръ	1	VI	1,200	1,200
Инспекторъ. . . .	1	VIII	750	750
Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія . .	1	—	360	360
Старшіе Учители:				
Русскаго языка. . .	1	IX	750	750
Польскаго языка . .	1	IX	450	450
Математики: одинъ 750, одинъ 600, одинъ 450, два по 300 . .	5	IX	2,400	2,400
Естественной исторіи и техническихъ наукъ: одинъ 750, одинъ 600, два по 540, одинъ 400 . .	5	IX	—	2,830
Младшіе Учители:				
Русскаго языка. . .	1	X	450	450
итого .	—	—	—	9,190

dzież Towarzysza Ministra Sekretarza Stanu Królestwa, dla należnego o tém ogłoszenia w Królestwie.

St. Petersburg, d. 16 Grudnia 1852 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

Nr. 12,276.

1-szy Annex do Nr. 51-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego“.*

St. Petersburg, d. 13 Grudnia 1852 r.

Etat gimnazyum realnego w Warszawie.

	Ilość osób	Klassy posad i mundurów	jednemu	w ogóle
			rubli srebrem	
Dyrektor	1	VI	1,200	1,200
Inspektor	1	VIII	750	750
Nauczyciel Religii Rzymsko-Katolickiéj	1	—	360	360
Starsi Nauczyciele:				
Języka rossyjskiego . .	1	IX	750	750
„ polskiego . .	1	IX	450	450
Matematyki: jeden 750, „ 600, „ 450, dwóch po 300	5	IX	—	2,400
Historyi naturalnéj i nauk technicznych: jeden 750, „ 600, dwóch po 540, jeden 400	5	IX	—	2,830
Młodsi Nauczyciele:				
Języka rossyjskiego . . .	1	X	450	450
do przeniesienia .		—	—	9,190

транспортъ .	—	—	—	9,190
Исторіи, географіи и статистики	1	X	270	270
Учитель нѣмецкаго языка .	1	XII по должности, X по мундиру.	270	270
Учитель французскаго языка .	1		270	270
Учитель рисованія . . .	1		300	300
Учитель чистописанія .	1		270	270
Учитель церковнаго пѣнія .	1	—	180	180
На единовременныя вознагражденія Русскихъ Учителей .	—	—	—	300
Секретарь	1	XIV	350	350
Писецъ	1	—	180	180
Дядьки изъ отставныхъ унтеръ-офицеровъ: одинъ 150, другой 120 . . .	2	—	—	270
Смотритель зданія и вмѣстѣ швейцаръ	1	—	150	150
Ему на одежду. . .	—	—	—	60
Служителей	4	—	90	360
На канцелярскіе припасы .	—	—	—	75
На совершеніе духовныхъ требъ	—	—	—	90
На отопленіе и освѣщеніе .	—	—	—	180
На механическую мастерскую и столярную . . .	—	—	—	930
На физическіе и химическіе опыты	—	—	—	400
итого .	—	—	—	14,095

Примѣчаніе: *1*) Исполненіе должности лаборанта при химической лабораторіи возлагается на одного изъ Учителей техническихъ наукъ.

2) Единовременныя награжденія Русскимъ Учителямъ назначаются Попечителемъ учебнаго округа, по мѣрѣ ихъ усердія къ службѣ; въ случаѣ же неизрасходованія опредѣленной на сей предметъ суммы, она, наравнѣ съ прочими остатками отъ штатныхъ суммъ, поступаетъ въ Казну.

3) Суммы, назначенныя въ послѣднихъ шести статьяхъ, въ случаѣ надобности, могутъ быть пе-

z przeniesienia .	—	—	—	9,190
Historyi, geografii i statystyki.	1	X	270	270
Nauczyciel języka niemieckiego.	1	XII posady, X munduru	270	270
Nauczyciel języka francuzkiego.	1		270	270
Nauczyciel rysunków . .	1		300	300
Nauczyciel kalligrafii . .	1		270	270
Nauczyciel śpiewu kościelnego.	1	—	180	180
Na jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli rossyjskich .	—	—	—	300
Sekretarz	1	XIV	350	350
Pisarz.	1	—	180	180
Dozorcy z dymmissyonowanych podofficerów: jeden 150, drugi 120 . . .	2	—	—	270
Murgrabia gmachu i zarazem szwajcar	1	—	150	150
Dla niego na ubiór . .	—	—	—	60
Posługaczy	4	—	90	360
Na potrzeby kancellaryjne .	—	—	—	75
Na potrzeby odbywania nabożeństwa	—	—	—	90
Na opał i światło . . .	—	—	—	180
Na warsztat mechaniczny i stolarski	—	—	—	930
Na doświadczenia fizyczne i chemiczne . . .	—	—	—	400
Razem .	—	—	—	14,095

Uwaga 1) Wykonywanie obowiązków laboranta przy laboratoryum chemiczném, wkłada się na jednego z Nauczycieli nauk technicznych.

2) Jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli rossyjskich wyznacza Kurator okręgu naukowego, w miarę gorliwości ich w służbie; na przypadek zaś niewydatkowania przeznaczonéj na ten cel summy, takowa wraz z innemi oszczędnościami, pozostałemi z funduszów etatowych, wpływa do Skarbu.

3) Kwoty oznaczone w ostatnich sześciu pozycyach,

реносимы изъ одной статьи на другую, по усмотрѣнію Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, согласно существующимъ въ Царствѣ формамъ.

4) Назначенная по прежнему штату реальной гимназіи сумма на содержаніе ботаническаго сада (4,000 руб. сер.), который, составляя особое учрежденіе, долженъ служить учебнымъ пособіемъ для сей гимназіи и для другихъ учебныхъ заведеній, отпускается особо.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

Приложеніе 2-е къ № 51-му.

Распредѣленіе наукъ въ Варшавской реальной гимназіи.

№	Учебные предметы	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю														Всѣхъ уроковъ
		Пріуготовительные классы					Специальные классы									
		I	II	III	IV	V	VI			VII						
										1-й г.			2-й годъ			
							отдѣл. механики	отдѣл. химіи	общіе уроки	отдѣл. механики	отдѣл. химіи	общіе уроки	отдѣл. механ.	отдѣл. химіи	общіе уроки	
1	Законъ Божій и священная исторія	3	3	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12
2	Русскій языкъ	5	5	5	5	4	—	—	4	—	—	3	—	—	2	33
3	Польскій языкъ	4	4	3	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16
4	Нѣмецкій языкъ	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
5	Французскій языкъ	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
6	Ариѳметика	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
7	Первоначальная геометрія, съ приложеніемъ	1	2	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
8	Алгебра	—	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	9
9	Тригонометрія	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
10	Начертательная геометрія	—	—	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	9
	итого	23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134

w razie potrzeby, mogą być przenoszone z jednéj pozycyi na drugą, stosownie do uznania Kuratora okregu naukowego Warszawskiego, zgodnie z istniejącemi w tym względzie w Królestwie przepisami.

4) Fundusz oznaczony podług poprzedniego etatu gimnazyum realnego na utrzymywanie ogrodu Botanicznego (4,000 rsr.), który stanowiąc obecnie osobną instytucyę, służyć powinien jako pomoc naukowa dla tegoż gimnazyum i dla innych zakładów naukowych, wypłaca się oddzielnie.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

2-gi Annex do Nr. 51-go.

Rozkład nauk na godziny w gimnazyum realném w Warszawie.

№	Przedmioty	Liczba lekcyj w klassach w tygodniu														Ogół lekcyj
		Klassy przygotowawcze					Klassy specyalne									
		I	II	III	IV	V	VI			VII						
										1-y rok			2-gi rok			
							oddział mechaniki	oddział chemii	lekcye wspólne	oddział mechani.	oddział chemii	lekcye wspólne	oddział mechani.	oddział chemii	lekcye wspólne	
1	Nauka Religii, historya święta. .	3	3	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12
2	Język rossyjski .	5	5	5	5	4	—	—	4	—	—	3	—	—	2	33
3	„ polski . .	4	4	3	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16
4	„ niemiecki .	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
5	„ francuzki .	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
6	Arytmetyka . . .	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
7	Geometrya elementarna z dowodzeniami . .	1	2	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
8	Algebra	—	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	9
9	Trygonometrya .	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
10	Geometrya opisująca.	—	—	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	9
	do przeniesienia	23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134

	транспортъ .	23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134
11	Коническія сѣченія	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
12	Бухгалтерія и коммерческая ариѳметика	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	7
13	Землемѣріе и нивелированіе . . .	—	—		-	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
14	Общая механика .	—	—	—	—	2	4	—	—	2	—	—	-	—	—	8
15	Естественная исторія	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
16	Геологія	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
17	Физика съ приложеніемъ	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	3	—	—	—	11
18	Математическая географія . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
19	Общая химія съ приложеніемъ .	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	8
20	Химія аналитическая	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	6
21	Химія агрономическая	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	9
22	Химія мануфактурная	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	3	—	8
23	Географія и статистика	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8
24	Всеобщая исторія.	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
25	Коммерческое законовѣдѣніе . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
26	Постройка машинъ	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	6
27	Черченіе механическихъ предметовъ	—	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	2	—	—	9
28	Архитектура, съ приложеніемъ къ мануфактурѣ .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	7
29	Рисованіе и топографическое черченіе	2	2	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
20	Чистописаніе . .	5	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
	итого .	32	32	32	34	34	9	9	25	13	9	13	8	9	8	267

Примѣчаніе 1) Нужныя, по указанію опыта, измѣненія въ этой таблицѣ допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

2) Обученіе французскому языку необязательно для всѣхъ учениковъ, но предоставляется только желающимъ. Ученики, необучающіеся сему языку, занимаются въ часы, на оный опредѣленные, въ пяти низшихъ классахъ черченіемъ и рисованіемъ,

	z przeniesienia	23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134
11	Sekcye koniczne .	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
12	Buchhalterya i arytmetyka handlowa	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	7
13	Miernictwo i niwellacya . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
14	Mechanika ogólna.	—	—	—	—	2	4	—	—	2	—	—	—	—	—	8
15	Historya naturalna	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
16	Geologija . . .	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
17	Fizyka experymentalna . . .	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	3	—	—	—	11
18	Geografia matematyczna . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
19	Chemia ogólna z doświadczeniami	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	8
29	Chemia analityczna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	6
21	Chemia agronomiczna	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	9
22	Chemia rękodzielnicza	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	3	—	8
23	Geografia i statystyka	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8
24	Historya powszechna	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
25	Prawo handlowe .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
26	Konstrukcya machin	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	6
27	Rysowanie przedmiotów mechanicznych . . .	—	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	2	—	—	9
28	Architektura z zastósowaniem do rękodzielnictwa .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	7
29	Rysunki ręczne i i topograficzne .	2	2	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
30	Kalligrafia . . .	5	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
	Razem .	32	32	32	34	34	9	9	25	13	9	13	8	9	8	267

Uwaga 1. Zmiany, jakieby z doświadczenia, wedle téj tablicy, okazały się potrzebnemi, nieinaczéj zaprowadzonemi być mogą jak z decyzyi Ministra Oświecenia Publicznego.

2. Uczęszczanie na wykład języka francuzkiego nie jest obowiązkowem, lecz pozostawia się dla życzących. Uczniowie, nieuczęszczający na ten wykład, zajmują

въ 6-мъ же классѣ, по отдѣленію механики—въ механической мастерской, по отдѣленію химіи—въ химической лабораторіи.

3) Въ каждомъ изъ высшихъ классовъ назначено не менѣе 34 учебныхъ часовъ въ недѣлю; въ VII-мъ же классѣ число уроковъ опредѣлено въ меньшей соразмѣрности, съ тѣмъ, чтобы остальные часы употреблять въ механическомъ отдѣленіи на рисованіе и черченіе, а въ химическомъ—на производство опытовъ, подъ руководствомъ Учителей, или ихъ помощниковъ.

4) Учитель химіи агрономической преподаетъ также тѣ предметы изъ технологіи, кои имѣютъ ближайшую связь съ хозяйствомъ.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 52.

Высочайше утвержденный уставъ Варшавскаго Благороднаго Института.

(2 (14) Мая 1854 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 2 (14) Мая 1854 года.

Уставъ Варшавскаго Благороднаго Института.

ГЛАВА I.

Цѣль учрежденія и составъ Института.

§ 1.

Варшавскій Благородный Институтъ имѣетъ цѣлью доставить дворянамъ, чиновникамъ и другимъ высшимъ сословіямъ Царства Польскаго средства къ образованію своихъ сыновей, для приготовленія ихъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи или въ государственную службу, равно для доставленія имъ достаточныхъ свѣдѣній въ общественномъ и домашнемъ быту.

się w czasie przeznaczonych na ten cel godzin, w pięciu niższych klassach rysunkami, w klassie zaś VI-téj, na oddziale mechanicznym, pracują w warsztatach mechanicznych, a na oddziale chemicznym, w laboratoryum chemiczném.

3. W każdéj z klass wyższych liczba godzin oznaczoną jest nie mniéj od 34, w klassie zaś VII-éj liczba lekcyj oznaczona jest w mniejszym stosunku, z warunkiem, ażeby godziny zbywające przeznaczać na oddziale mechanicznym—na rysunki, a na oddziale chemicznym—na doświadczenia pod kierunkiem Nauczycieli, albo ich Pomocników.

4. Nauczyciel chemii agronomicznéj wykłada także te przedmioty z technologii, które mają najbliższy związek z gospodarstwem.

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Książe Szyryński-Szychmatow.*

N° 52.

NAJWYŻÉJ zatwierdzona Ustawa dla Instytutu szlacheckiego w Warszawie.

(d. 2 (14) Maja 1854 r.)

Na oryginale własną JEGO CESARSKO-KRÓLEWSKIÉJ Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w St. Petersburgu, d. 2 (14) Maja 1854 roku.

USTAWA DLA INSTYTUTU SZLACHECKIEGO W WARSZAWIE.

ROZDZIAŁ I.

Cel i skład Instytutu.

§ 1.

Instytut szlachecki w Warszawie ma na celu podać możność szlachcie, urzędnikom i innym wyższym stanom Królestwa Polskiego, kształcenia swoich synów, dla przysposobienia ich do wyższych zakładów naukowych w Cesarstwie, albo do służby rządowéj, jak równie dla podania im odpowiednich wiadomości, w społeczném i domowém życiu potrzebnych.

§ 2.

Въ Институтѣ полагается 220 воспитанниковъ, въ томъ числѣ 24 на казенномъ содержаніи. Число это, въ случаѣ надобности и возможности, можетъ быть увеличено съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительномъ сношеніи съ Намѣстникомъ Царства.

§ 3.

Институтъ состоитъ подъ начальствомъ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 4.

При Институтѣ находятся: Директоръ, Инспекторъ, Учители, комнатные Надзиратели и Надзиратель при больницѣ, Врачъ, Экономъ, Смотритель, Бухгалтеръ, Писмоводитель, Писцы, садовникъ, дядьки и нижніе служители.

§ 5.

По усмотрѣнію Намѣстника Царства Польскаго и по соглашенію его съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія, можетъ быть назначено при Институтѣ довѣренное лицо изъ среди дворянъ Царства, въ качествѣ Почетнаго Попечителя, котораго права и обязанности будутъ опредѣлены особою инструкціею, утвержденною по взаимному соглашенію Намѣстника Царства съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 6.

Законоучители Православнаго и Римско-Католическаго исповѣданій исполняютъ вмѣстѣ съ тѣмъ и обязанности Священниковъ въ находящихся при Институтѣ церквахъ сихъ исповѣданій. Если современемъ окажется потребность опредѣлить при Православной церкви причетника, то, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія можетъ быть назначенъ таковой, съ производствомъ жалованья изъ остаточныхъ суммъ Института.

§ 7.

Директоръ Института избирается Попечителемъ учебнаго округа и, по соглашенію Министра Народнаго Просвѣщенія съ Намѣстникомъ Царства Польскаго, утверждается въ этомъ званіи Высочайшимъ приказомъ по Гражданскому вѣдомству.

Почетный Попечитель также опредѣляется Высочайшимъ приказомъ.

§ 2.

W Instytucie ustanawia się liczba uczniów 220, licząc w to 24 na koszcie rządowym. Liczba ta, wrazie potrzeby i możności, może być powiększoną z decyzyi Ministra Oświecenia Narodowego, za poprzedniem zniesieniem się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 3.

Instytut pozostaje pod zwierzchnictwem Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 4.

W Instytucie znajdują się: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciele, Guwernerowie, Nadzorca przy infirmeryi, Lekarz, Ekonom, Dozorca, Buchhalter, Sekretarz, Kancelliści, Ogrodnik, Dozorcy uczniów i służba niższa.

§ 5.

Wedle uznania Namiestnika Królestwa, i po zgodzeniu się jego z Ministrem Oświecenia Narodowego, może być wyznaczoną osoba, posiadająca zaufanie, z pośród szlachty Królestwa, na Kuratora honorowego Instytutu, prawa którego i obowiązki wskazane będą osobną instrukcyą, zatwierdzoną po wzajemném zniesieniu się Namiestnika Królestwa z Ministrem Oświecenia Narodowego.

§ 6.

Nauczyciele Religii Prawosławnego i Rzymsko-Katolickiego wyznania, pełnią zarazem i obowiązki Kapelanów przy kaplicach Instytutowych właściwych wyznań. Jeżeli z czasem okaże się potrzeba, aby przy Prawosławnéj kaplicy znajdował się sługa cerkiewny, to takowy może być naznaczony, za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego, z płacą z funduszów oszczędności Instytutu.

§ 7.

Dyrektor Instytutu wybierany jest przez Kuratora okręgu naukowego, i, po zniesieniu się Ministra Oświecenia Narodowego z Namiestnikiem Królestwa, zatwierdza się na ten urząd przez Najwyższy rozkaz do Zarządu Cywilnego.

Kurator honorowy podobnież mianuje się przez Najwyższy rozkaz.

§ 8.

Инспекторъ, Учители, комнатные Надзиратели и Врачъ опредѣляются Попечителемъ округа.

§ 9.

Бухгалтеръ, Письмоводитель, Писцы, Надзиратель при больницѣ, Экономъ, Смотритель дома и садовникъ избираются Директоромъ и утверждаются Попечителемъ округа.

§ 10.

Дядьки и служители избираются и опредѣляются Директоромъ Института.

ГЛАВА II.

Управленіе Институтомъ.

§ 11.

Непосредственное управленіе Институтомъ ввѣряется Директору.

§ 12.

Для совѣщанія о предметахъ особенной важности, преимущественно о томъ, что относится къ учебной части, при Директорѣ находится Совѣтъ, который, подъ его предсѣдательствомъ, состоитъ изъ Инспектора, старшихъ Учителей и старшихъ Надзирателей.

§ 13.

Совѣтъ Института разсуждаетъ о дѣлахъ, касающихся до преподаванія наукъ, снабженія Института учебными пособіями, нравственности и успѣховъ воспитанниковъ.

§ 14.

Совѣтъ Института удостоиваетъ пріема учениковъ, перевода ихъ въ высшіе классы, наградъ и выдачи аттестатовъ по окончаніи курса.

§ 15.

При разсужденіи объ успѣхахъ и поведеніи воспитанниковъ, о переводѣ ихъ въ высшіе классы и объ удостоеніи наградъ, могутъ быть приглашаемы Директоромъ въ засѣданіе Совѣта Института и тѣ Учители и Надзиратели, которые въ составъ Совѣта не входятъ.

§ 16.

Въ началѣ каждаго мѣсяца бываетъ обыкновенное собраніе

§ 8.

Inspektora, Nauczycieli, Guwernerów i Lekarza mianuje Kurator okręgu.

§ 9.

Buchhaltera, Sekretarza, Kancellistów, Dozorcę infirmeryi, Ekonoma, Dozorcę gmachów i ogrodnika wybiera Dyrektor, a potwierdza Kurator okręgu.

§ 10.

Dozorców uczniów i służących wybiera i przeznacza Dyrektor Instytutu.

ROZDZIAŁ II.

Zarząd Instytutu.

§ 11.

Bezpośredni zarząd Instytutu powierza się Dyrektorowi.

§ 12.

Dla naradzania się w rzeczach szczególnéj wagi, mianowicie w tych, które odnoszą się do części naukowéj, przy Dyrektorze ustanawia się Rada, która pod jego prezydencyą składa się z Inspektora, starszych Nauczycieli i starszych Guwernerów.

§ 13.

Rada Instytutu roztrząsa przedmioty dotyczące wykładu nauk, zaopatrywania Instytutu w pomoce naukowe, a także co do sprawowania się uczniów i ich postępów w naukach.

§ 14.

Rada Instytutu kwalifikuje uczniów do przyjęcia i promowania ich do klass wyższych, do nagród i wydawania patentów po ukończeniu całkowitego kursu nauk.

§ 15.

Przy naradzaniu się nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów, oraz w przedmiocie promowania się ich do klass wyższych, i udzielania nagród, Dyrektor może wzywać na posiedzenie Rady Instytutu i tych Nauczycieli i Guwernerów, którzy w skład jéj nie wchodzą.

§ 16.

W początku każdego miesiąca odbywa się zwyczajne posie-

Совѣта; въ случаѣ же надобности, назначаются Директоромъ чрезвычайныя собранія. Разсужденія и опредѣленія Совѣта вносятся въ журналъ засѣданій онаго.

§ 17.

Должность Секретаря Совѣта исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора. Письмоводство поручается канцеляріи Института.

§ 18.

Всѣ распоряженія по хозяйственной части, а также производство торговъ на поставку разныхъ предметовъ и на исполненіе работъ по Институту, равно храненіе, расходъ и отчетность въ суммахъ, относятся къ обязанности хозяйственнаго Комитета, состоящаго, подъ предсѣдательствомъ Директора, изъ Инспектора, двухъ Учителей и одного старшаго Надзирателя, избираемыхъ Директоромъ и утверждаемыхъ Попечителемъ округа. Опредѣленія хозяйственнаго Комитета вносятся въ журналъ засѣданій онаго; письмоводство поручается канцеляріи Института.

ГЛАВА III.

Пріемъ воспитанниковъ.

§ 19.

Въ Институтъ принимаются дѣти потомственныхъ и личныхъ дворянъ, чиновниковъ, Защитниковъ при Судахъ, Нотаріусовъ, духовенства, владѣльцевъ значительнѣйшихъ недвижимыхъ имѣній и промышленныхъ заведеній, банкировъ и купцовъ 1-й гильдіи. Первенство же отдается дворянамъ, потомъ чиновникамъ. Дѣти нехристіанскихъ исповѣданій не допускаются въ Институтъ.

§ 20.

Пріемъ воспитанниковъ производится однажды въ году, а именно съ 20 Іюля (1 Августа) по 1 (13) Августа. Только по уваженію особенныхъ причинъ, въ случаѣ открытія вакансій, могутъ быть принимаемы воспитанники и въ другое время, не иначе однако, какъ съ разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, и если выдержатъ испытаніе въ пройденной уже части предметовъ.

§ 21.

Лица, желающія помѣстить дѣтей въ Институтъ, подаютъ о томъ прошенія Попечителю округа, съ приложеніемъ документовъ:

dzenie Rady; wrazie zaś potrzeby, Dyrektor zwołuje posiedzenie nadzwyczajne. Narady i postanowienia Rady Instytutu zapisują się do protokółu jéj posiedzeń.

§ 17.

Obowiązek Sekretarza Rady wykonywa jeden ze starszych Nauczycieli, wyznaczony przez Dyrektora. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi Instytutu.

§ 18.

Wszelkie rozporządzenia po części ekonomicznéj, jako też odbywanie licytacyi na dostawę różnych przedmiotów i na wykonywanie robót w Instytucie, również nadzór nad funduszami, wydatki i kontrolla, odnoszą się do obowiązków Komitetu gospodarczego, który składają, pod prezydencyą Dyrektora, Inspektor, dwóch Nauczycieli i jeden ze starszych Guwernerów, wybrani przez Dyrektora, a zatwierdzeni przez Kuratora okręgu. Postanowienia Komitetu gospodarczego zapisują się do protokółu posiedzeń Komitetu. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi Instytutu.

ROZDZIAŁ III.

Przyjmowanie uczniów.

§ 19.

Do Instytutu przyjmują się synowie dziedzicznéj i osobistéj szlachty, urzędników, obrońców sądowych, rejentów, duchownych, właścicieli znaczniejszych nieruchomych majątków i zakładów przemysłowych, bankierów i kupców 1-széj gildy. Pierwszeństwo zaś ma szlachta, potém urzędnicy. Dzieci niechrześcijańskich wyznań nie przyjmują się do Instytutu.

§ 20.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz do roku, mianowicie od 20 Lipca (1 Sierpnia) do 1 (13) Sierpnia. Z uwagi tylko na szczególne powody, wrazie mogących odkryć się wakansów, mogą być przyjmowani uczniowie i w innym czasie, nieinaczéj jednak, jak za decyzyą Kuratora okręgu, i jeżeli złożą egzamen z wyłożonéj już części przedmiotów.

§ 21.

Osoby, pragnące pomieścić swoich synów w Instytucie, podają w tym celu prośby do Kuratora okręgu, z załączeniem dowodów:

1) о происхожденіи: дворяне—удостовѣреніе Герольдіи или свидѣтельство, выданное Губернскимъ Предводителемъ дворянства; чиновники, состоящіе на службѣ,—формулярные о службѣ ихъ списки, а отставные—аттестаты объ отставкѣ, или выписки изъ послужныхъ списковъ, засвидѣтельствованныя ихъ начальствомъ; духовенство, Защитники при Судахъ, Нотаріусы, банкиры и купцы 1-й гильдіи—свидѣтельства о состояніи ихъ въ семъ званіи; владѣльцы значительнѣйшихъ недвижимыхъ имѣній и промышленныхъ заведеній—надлежащія о томъ доказательства;

2) свидѣтельства о рожденіи и крещеніи кандидата;

3) свидѣтельства о здоровомъ состояніи и привитіи оспы, за подписью врача;

4) обязательство, съ поручительствомъ лица, заслуживающаго довѣріе и живущаго постоянно въ Варшавѣ, въ томъ, что воспитанникъ будетъ имъ принятъ, если начальство признаетъ нужнымъ уволить, или исключить его изъ заведенія. Таковое обязательство должно быть возобновляемо въ началѣ каждаго учебнаго года;

5) училищное свидѣтельство о поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ кандидата, если онъ находился уже въ какомъ либо казенномъ, или частномъ учебномъ заведеніи.

§ 22.

Воспитанники, соотвѣтственно степени ихъ знаній, доказанныхъ испытаніемъ, могутъ быть принимаемы только въ первые три класса: въ первый—не моложе 10-ти и не старѣе 12-ти, а во второй—до 13-ти, въ третій—до 15-ти лѣтъ. Въ прочіе классы пріемъ не дозволяется. Исключеніе изъ сего правила допускается только по весьма уважительнымъ причинамъ, и не иначе, какъ съ разрѣшенія Намѣстника Царства или Министра Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію его съ Намѣстникомъ.

§ 23.

Если поступающій въ Институтъ будетъ 6 мѣсяцами моложе или старѣе вышепоказанныхъ лѣтъ и удовлетворитъ всѣмъ остальнымъ требованіямъ, то это пріему его не препятствуетъ.

§ 24.

Поступающіе въ Институтъ воспитанники должны быть совершенно здоровы, а потому, если, при представленіи кандидата въ Институтъ, возникнетъ сомнѣніе на счетъ состоянія здоровья

1) co do pochodzenia: szlachta — poświadczenie heroldyi, lub świadectwo wydane przez Marszałka szlachty gubernii; urzędnicy będący w służbie — listy stanu ich służby, dymissyonowani zaś — attestaty o ich uwolnieniu, lub też wyciągi z list stanu ich służby, poświadczone przez ich władzę; duchowni, obrońcy sądowi, rejenci, bankierowie i kupcy 1 gildy — świadectwa udawadniające, że pozostają w tym stanie; właściciele znaczniejszych nieruchomych majątków i zakładów przemysłowych — stosowne w tym względzie dowody;

2) metrykę urodzenia i chrztu kandydata;

3) świadectwo o dobrym stanie zdrowia i szczepionéj ospie, wydane przez lekarza;

4) deklaracyą, z poręczeniem osoby zasługującéj na zaufanie i stale zamieszkałéj w Warszawie, jako uczeń będzie przez nią przyjęty, jeżeli władza uzna za potrzebne uwolnić go, lub też usunąć z Instytutu. Taka deklaracya powinna być odnawianą z początkiem każdego roku szkolnego;

5) świadectwo szkolne o sprawowaniu się i postępie w naukach kandydata, jeżeli ten znajdował się już w jakim zakładzie naukowym, czy to rządowym czy też prywatnym.

§ 22.

Uczniowie, stosownie do stopnia usposobienia, okazanego na egzaminie, mogą być przyjmowani tylko do pierwszych trzech klass; do klassy 1-éj nie młodsi jak 10 lat wieku, i nie starsi jak 12; do 2-éj klassy do lat 13; a do klassy 3-éj do lat 15-tu; przyjmowanie do innych klass nie dozwala się, wyjątek od tego przepisu może mieć miejsce tylko z bardzo ważnych powodów, nieinaczéj jak za decyzyą Namiestnika Królestwa, lub też Ministra Oświecenia Narodowego, za zniesieniem się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 23.

Jeżeli kandydat do Instytutu będzie starszy lub młodszy o 6 miesięcy nad wyżéj wskazane lata, a uczyni zadosyć wszystkim innym warunkom, to nie będzie przeszkadzać jego przyjęciu.

§ 24.

Wstępujący do Instytutu uczniowie powinni być zupełnie zdrowi, i dla tego, jeżeli przy przedstawianiu kandydata zajdzie jaka wątpliwość co do stanu jego zdrowia, wówczas lekarz Instytutu,

его, то ему производится врачемъ заведенія освидѣтельствованіе въ присутствіи Директора и Инспектора, и когда окажутся признаки хронической, неизлечимой болѣзни, то онъ не принимается въ Институтъ.

§ 25.

Пріемный экзаменъ производится подъ предсѣдательствомъ Директора, Учителями Института, на общемъ основаніи училищнаго устава. При немъ могутъ присутствовать родители или опекуны кандидатовъ, подавшіе прошеніе.

§ 26.

По окончаніи экзамена, составляется Инспекторомъ общій списокъ всѣмъ, подвергавшимся испытанію кандидатамъ, по разсмотрѣніи котораго, Совѣтъ удостоиваетъ пріема тѣхъ кандидатовъ, которые получили высшее число баловъ, если для помѣщенія всѣхъ, выдержавшихъ установленное испытаніе, не окажется достаточнаго числа вакансій. При семъ Совѣтъ отдаетъ также первенство дѣтямъ дворянъ и чиновниковъ. Таковой списокъ, съ своимъ заключеніемъ, Совѣтъ представляетъ на окончательное рѣшеніе Попечителя учебнаго округа.

§ 27.

Пріемъ казенныхъ воспитанниковъ начинается непремѣнно съ 1-го класса.

Примѣчаніе. Въ теченіе $185^4/_5$ и $185^5/_6$ учебныхъ годовъ, казенные воспитанники могутъ быть принимаемы, кромѣ 1-го, во 2-ой и 3-ій классъ.

§ 28.

За ученіе и полное содержаніе воспитанника полагается: въ первыхъ трехъ классахъ—по 250 руб., а въ остальныхъ классахъ—по 300 руб. сер. въ годъ.

Сверхъ сего, въ первомъ году вносится единовременно, на первоначальное обзаведеніе, 50 руб. сер.

§ 29.

Увеличеніе платы, въ случаѣ необходимости, можетъ быть сдѣлано не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительному соглашенію съ Намѣстникомъ Царства.

§ 30.

Годовая плата вносится по полугодно съ 1 (13) по 10 (22)

wobec Dyrektora i Inspektora, odbędzie rewizyę, i jeżeli okażą się znaki chronicznéj, nieuleczonéj słabości, to taki uczeń nie może być przyjęty do Instytutu;

§ 25.

Egzamen wstępny uczniów odbywa się pod prezydencyą Dyrektora przez Nauczycieli Instytutu, na zasadzie ogólnych przepisów ustawy szkolnéj. Przy takowym egzaminie mogą być obecni rodzice i opiekunowie kandydatów, którzy podali prośby.

§ 26.

Po ukończeniu egzaminu, Inspektor sporządza listę wszystkich kandydatów egzaminowanych, po przejrzeniu któréj, Rada kwalifikuje do przyjęcia tych kandydatów, którzy otrzymali najwyższą liczbę stopni, a to jeżeli dla pomieszczenia wszystkich, którzy złożyli przepisany egzamen, nie okaże się dostateczna liczba wakansów. Przyczem Rada pozostawia także pierwszeństwo synom szlachty i urzędników. Taką listę wraz z opinią swoją, Rada przedstawia do ostatecznéj decyzyi Kuratora okręgu naukowego.

§ 27.

Uczniowie na koszt Rządu mogą być przyjmowani nieinaczéj, jak tylko od klassy 1-éj.

Uwaga. W ciągu roku szkolnego 185$^4/_5$ i 185$^5/_6$ uczniowie mogą być przyjmowani na koszt Rządu, oprócz klassy 1-éj, do klassy 2-éj i 3-éj.

§ 28.

Za naukę i zupełne utrzymanie ucznia ustanawia się opłata w pierwszych 3-ch klassach po rsr. 250, w innych zaś po rsr. 300 rocznie.

Oprócz tego w pierwszym roku uiszcza się jednorazowo rsr. 50 na początkowe potrzeby.

§ 29.

Powiększenie opłaty, wrazie koniecznym, może nastąpić nieinaczéj, jak za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego, po poprzedniem zniesieniu się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 30.

Opłata roczna uiszcza się w dwóch półrocznych ratach z gó-

Августа и съ 20 Декабря (1 Января) по 29 Декабря (10 Января); единовременная же плата, на первое обзаведеніе воспитанника,— вмѣстѣ съ первымъ взносомъ денегъ на содержаніе.

§ 31.

Въ случаѣ поступленія воспитанника въ Институтъ не въ началѣ полугодія, плата берется по разсчету съ 1 числа того мѣсяца, въ которомъ онъ поступилъ, до начала слѣдующаго полугодія.

§ 32.

Если воспитанникъ выбудетъ изъ Института до истеченія полугодія, то сумма однажды внесенная не возвращается. Если однакожъ въ первые два мѣсяца пребыванія въ Институтѣ съ поступленія въ заведеніе, воспитанникъ, по усмотрѣнію начальства онаго, окажется неблагонадежнымъ и будетъ уволенъ, то деньги берутся только за два мѣсяца, хотя бы воспитанникъ и не пробылъ сего срока въ заведеніи, а за остальное время полугодія возвращаются. То же самое бываетъ, если воспитанникъ въ первые два мѣсяца пребыванія въ Институтѣ выбудетъ изъ онаго по желанію родителей, или опекуновъ. Въ томъ и другомъ случаѣ однако единовременный взносъ, на первоначальное обзаведеніе, не возвращается.

§ 33.

Воспитанники, за которыхъ плата не будетъ внесена въ установленные сроки, отсылаются къ родителямъ, или къ лицамъ, заступающимъ ихъ мѣсто, а за время, которое они находились въ Институтѣ, деньги взыскиваются съ родителей ихъ, или съ поручителей, на основаніи общаго положенія о казенныхъ взысканіяхъ.

§ 34.

На содержаніе и первоначальное обзаведеніе казенныхъ воспитанниковъ назначается, изъ опредѣленной на сей предметъ суммы, такое же количество денегъ на каждаго, какое положено за содержаніе своекоштныхъ воспитанниковъ.

§ 35.

Право на поступленіе въ казенные воспитанники предоставляется дѣтямъ бѣдныхъ и по заслугамъ своимъ извѣстныхъ Правительству дворянъ и чиновниковъ; но при семъ отдается преимущество дѣтямъ бѣдныхъ и заслуженныхъ чиновниковъ и Учите-

ry od 1 (13) do 10 (22) Sierpnia, i od 20 Grudnia (1 Stycznia) do 29 Grudnia (10 Stycznia); jednorazowa zaś kwota, na początkowe potrzeby ucznia, wnosi się razem z pierwszą ratą opłaty.

§ 31.

Wrazie wstąpienia ucznia do Instytutu nie z początkiem półrocza, opłata pobiera się po obliczeniu od 1-go tego miesiąca, w którym on przyjętym został, do początku następnego półrocza.

§ 32.

Jeżeli uczeń wyjdzie z Instytutu przed upływem półrocza, to opłata raz wniesiona nie zwraca się. Jeżeliby jednak uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w Instytucie od czasu wejścia, wedle uznania zwierzchności Instytutu, okazał się nie odpowiednim, i był uwolnionym, to opłata bierze się tylko za dwa miesiące, chociażby uczeń nie zostawał przez ciąg tego czasu w Instytucie; a za resztę czasu półrocza zwraca się. To samo ma miejsce, jeżeli uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w Instytucie, takowy opuści za wolą rodziców lub opiekunów. W obydwóch tych jednak razach, jednorazowa opłata na początkowe potrzeby nie zwraca się.

§ 33.

Uczniowie, za których opłata nie będzie wniesioną w czasie przepisanym, odesłani zostaną do rodziców, lub do osób zastępujących ich miejsce, a za czas, w ciągu którego znajdowali się w Instytucie, należność egzekwuje się od rodziców, lub poręczycieli, na zasadzie ogólnych przepisów co do rządowych należności.

§ 34.

Na utrzymanie i początkowe potrzeby uczniów na koszcie Rządu wydziela się, z przeznaczonego na ten cel funduszu, takaż sama opłata za każdego, jaka jest ustanowiona za uczniów na własnym koszcie.

§ 35.

Prawo do pomieszczenia na koszt Rządu pozostawia się synom biednéj i z zasług swoich znanéj Rządowi szlachty, oraz urzędników; jednakże przytém mają pierwszeństwo synowie biednych

лей, служащихъ или служившихъ по Варшавскому учебному округу.

§ 36.

Желающіе помѣстить дѣтей въ Институтѣ на казенное содержаніе, сверхъ документовъ, означенныхъ въ статьѣ 21-ой сего Устава, должны представить надлежащее свидѣтельство о ихъ бѣдности.

§ 37.

По надлежащемъ испытаніи кандидатовъ, на основаніи статьи 25-й сего Устава, составляется списокъ имъ, по установленной формѣ, который Попечитель округа, вмѣстѣ съ своимъ заключеніемъ, представляетъ Министру Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію котораго съ Намѣстникомъ Царства, разрѣшается пріемъ воспитанниковъ.

ГЛАВА VI.

Нравственное, умственное и физическое воспитаніе.

§ 38.

Въ направленіи и ходѣ воспитанія нравственнаго и физическаго, Институтъ руководствуется правилами училищнаго устава, а также особымъ наставленіемъ, упомянутымъ въ статьѣ 107-ой сего Устава.

§ 39.

Курсъ ученія въ Институтѣ раздѣляется на семь классовъ, съ назначеніемъ для каждаго по одному году.

Въ нихъ преподаются: Законъ Божій и священная исторія; русскій языкъ и словесность; языки: латинскій, французскій и нѣмецкій; математика до коническихъ сѣченій включительно, съемка и нивеллированіе; естественная исторія, физика, химія, географія, всеобщая исторія, законовѣдѣніе, свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства, свѣдѣнія изъ архитектуры, чистописаніе, черченіе, рисованіе, церковное пѣніе, гимнастика, танцованіе, фехтованіе и плаваніе.

§ 40.

Желающіе могутъ учиться англійскому и италіянскому языкамъ и музыкѣ. Для сего приглашаются особые Учители, за установленную плату.

§ 41.

Въ гимнастикѣ и танцованіи упражняются всѣ воспитанники

i zasłużonych Urzędników i Nauczycieli, którzy pozostają lub zostawali w słżbie w okręgu naukowym Warszawskim.

§ 36.

Pragnący pomieścić synów swoich w Instytucie, na koszcie rządowym, oprócz dowodów wskazanych § 21-m niniejszéj ustawy, winni przedstawić stosowne świadectwo o swym biednym stanie.

§ 37.

Po odbyciu odpowiedniego, stosownie do § 25-go niniejszéj ustawy, egzaminu, układa się lista kandydatów wedle formy przepisanéj; listę tę Kurator okręgu wraz z swoją opinią przedstawia Ministrowi Oświecenia Narodowego, po zniesieniu się którego z Namiestnikiem Królestwa, decyduje się przyjęcie uczniów na koszt rządowy.

ROZDZIAŁ IV.

Moralne, naukowe i fizyczne wychowanie.

§ 38.

Co do kierunku i postępowania w wychowaniu moralném i fizyczném, Instytut trzyma się zasad ustawy szkolnéj, a także i osobnéj instrukcyi, o któréj mowa w § 107-m niniejszéj ustawy.

§ 39.

Kurs nauk w Instytucie dzieli się na siedm klass, przeznaczając na każdą rok jeden czasu.

W nich wykładają się:

Nauka Religii i historya święta, język i literatura rossyjska, język i literatura polska, język łaciński, francuzki i niemiecki, matematyka do sekcyj konicznych włącznie, pomiary i niwellacya, historya naturalna, fizyka, chemia, jeografia, historya powszechna, prawo, wiadomości z gospodarstwa wiejskiego, wiadomości z architektury, kalligrafia, rysunki, śpiew kościelny, gimnastyka, tańce, fechtowanie i pływanie.

§ 40.

Życzący mogą pobierać lekcye języka angielskiego i włoskiego, a także i muzyki, do czego przeznaczają się osobni Nauczyciele, za umówioną opłatą.

§ 41.

Gimnastyki i tańców uczą się wszyscy uczniowie Instytutu;

Института, въ фехтованіи же—только воспитанники трехъ высшихъ классовъ. Въ обученіи плаванію начальство соображается съ возрастомъ и физическимъ сложеніемъ воспитанниковъ.

§ 42.

Начальство Института старается доставить воспитанникамъ возможность обучаться верховой ѣздѣ, по изъявленному на то желанію родителей, со взносомъ особой платы.

§ 43.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ по классамъ и назначеніи числа уроковъ, Институтъ руководствуется приложенною къ сему Уставу таблицею, въ которой измѣненія допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 44.

Учебные предметы преподаются по утвержденнымъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія программамъ.

§ 45.

Въ Институтѣ, кромѣ учебныхъ пособій, необходимыхъ для преподаванія, должны быть: библіотека и собранія: математическихъ и физическихъ инструментовъ, химическихъ приборовъ, естественныхъ произведеній, образцовъ земледѣльческихъ орудій и нумизматическое.

§ 46.

Классное ученіе въ Институтѣ производится ежедневно, кромѣ воскресныхъ и табельныхъ дней, равно вакаціоннаго времени, установленнаго и для прочихъ заведеній Варшавскаго учебнаго округа.

§ 47.

Время и занятія воспитанниковъ распредѣляются сообразно съ временемъ года, на основаніи наставленія, упомянутаго въ статьѣ 107-й сего Устава.

§ 48.

Въ свободные отъ ученія дни, благонравные и прилежные воспитанники отпускаются въ домы родителей, или заступающихъ ихъ мѣсто, не иначе однако, какъ въ сопровожденіи присылаемыхъ за ними надежныхъ людей.

§ 49.

Для исправленія неприлежныхъ и неблагонравныхъ воспи-

fechtowania zaś tylko uczniowie trzech klass wyższych; co do nauki pływania, zwierzchność Instytutu ma na względzie wiek i kompleksyę uczniów.

§ 42.

Zwierzchność Instytutu stara się podać możność uczniom uczenia się konnéj jazdy, jeżeli tego życzyć sobie będą rodzice i złożą osobną opłatę.

§ 43.

Przy rozdziale nauk na klassy i oznaczeniu liczby lekcyj, Instytut stosuje się do rozkładu załączonego przy niniejszéj ustawie, w którym zmiany mogą być wprowadzane nieinaczéj, jak za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 44.

Przedmioty naukowe wykładają się wedle instrukcyj, zatwierdzonych przez Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 45.

W Instytucie, oprócz naukowych pomocy, koniecznych do wykładu nauk, powinny być: biblioteka i zbiory matematycznych i fizycznych narzędzi, preparatów chemicznych, zbiory do historyi naturalnéj, modeli, gospodarskich narzędzi, tudzież zbiór numizmatyczny.

§ 46.

Lekcye w Instytucie odbywają się codziennie, oprócz dni niedzielnych, świątecznych i galowych, tudzież wakacyj, wyznaczanych, tak jak dla innych szkół okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 47.

Rozkład czasu i zajęcia uczniów urządzają się odpowiednio do pory roku, na zasadzie instrukcyi, o któréj wzmianka w § 107-m niniejszéj ustawy.

§ 48.

W dni wolne od lekcyj, pilni i dobrze sprawujący się uczniowie uwalniają się do domu rodziców lub zastępujących ich miejsce, nieinaczéj jednak, jak pod dozorem przysyłanych osób, zasługujących na ufność.

§ 49.

Dla poprawy niepilnych i niemoralnych uczniów, przedsię-

танниковъ, употребляются мѣры, опредѣленныя для учениковъ гимназій. Если же мѣры сіи окажутся безполезными, то воспитанникъ исключается изъ Института, по опредѣленію Совѣта онаго, съ утвержденія Попечителя учебнаго округа.

§ 50.

Въ концѣ учебнаго года производятся испытанія воспитанникамъ, по даннымъ для гимназій правиламъ, которыми опредѣляется степень успѣховъ, однихъ—для выпуска изъ Института, другихъ—для перевода въ высшіе классы. Попечителю округа предоставляется командировать на сіи испытанія членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія, или другія лица Учебнаго вѣдомства.

§ 51.

Списки удостоиваемыхъ къ выпуску воспитанниковъ съ точнымъ означеніемъ числа баловъ, полученныхъ по каждому предмету и по поведенію, представляются на усмотрѣніе Попечителя учебнаго округа.

§ 52.

Воспитанники, послѣ годоваго ученія въ классѣ не удостоенные перевода въ высшій классъ, могутъ, съ разрѣшенія Попечителя округа, быть оставляемы въ томъ же классѣ еще на годъ, но не болѣе.

§ 53.

Воспитанники, отличившіеся по наукамъ и поведенію, награждаются, съ утвержденія Попечителя учебнаго округа, книгами, похвальными листами и медалями. Серебряныхъ медалей назначается двѣ. Первый же по выпуску воспитанникъ получаетъ золотую медаль, и имя его изображается на мраморной доскѣ въ залѣ Института.

§ 54.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ которому приглашаются мѣстныя начальства, родители и родственники воспитанниковъ и вообще любители просвѣщенія. На актѣ читается отчетъ о дѣйствіяхъ и состояніи Института. Учители и ученики произносятъ приличныя торжеству рѣчи, или читаютъ свои сочиненія, а въ заключеніе провозглашаются имена назначенныхъ къ выпуску, къ переводу въ высшіе классы и удостоенныхъ наградъ, которыя тутъ же и раздаются. Воспитанники, кончившіе курсъ наукъ въ Институтѣ, получаютъ аттестаты

biorą się środki przepisane dla uczniów gimnazyów. Jeżeli zaś środki te okażą się bezskutecznemi, to uczeń oddalony zostaje z Instytutu, za postanowieniem Rady tegoż Instytutu i decyzyą Kuratora okręgu.

§ 50.

W końcu roku szkolnego odbywają się wedle przepisów wydanych dla gimnazyów, egzamina uczniów, na których oznaczają się stopnie postępu ich w naukach, a to dla przyznania jednym patentów z ukończenia całkowitego kursu, drugim promocyj do klass wyższych. Kurator okręgu może delegować na te egzamina Członków Rady Wychowania Publicznego, lub inne osoby hierarchii naukowéj.

§ 51.

Lista uczniów, którzy uznani zostali za godnych otrzymania patentów, z dokładném oznaczeniem stopni otrzymanych z każdego przedmiotu i ze sprawowania, przedstawia się do uznania Kuratora okręgu.

§ 52.

Uczniowie, którzy, po rocznym pobycie w klassie, nie zasłużą na promocyą do klassy wyższéj, mogą być z decyzyi Kuratora okręgu pozostawieni w tejże saméj klassie jeszcze na rok jeden, lecz nie dłużéj.

§ 53.

Uczniowie odznaczający się, pod względem postępu w naukach i sprawowania, otrzymują z decyzyi Kuratora okręgu nagrody w książkach, listach pochwalnych i medalach. Medali srebrnych przeznacza się dwa; najlepszy zaś uczeń z kończących całkowity kurs nauk, otrzymuje medal złoty, a nazwisko jego zapisuje się na marmurowéj tablicy w sali instytutowéj.

§ 54.

Po ukończonych egzaminach oznacza się dzień aktu uroczystego, na który zapraszają się władze miejscowe, rodzice i krewni uczniów i w ogóle miłośnicy nauk. Na akcie odczytuje się sprawozdanie z czynności i stanu Instytutu. Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do téj uroczystości mowy, lub czytają rozprawy, a w końcu ogłaszają się nazwiska uczniów, kończących całkowity kurs nauk, promowanych do klass wyższych i otrzymujących nagrody, które na tymże akcie rozdają się. Uczniowie kończący

по прилагаемымъ формамъ, а оставляющіе Институтъ до окончанія полнаго курса снабжаются свидѣтельствами, за подписью Директора и печатью Института.

ГЛАВА V.

Обязанности лицъ, къ Институту принадлежащихъ.

§ 55.

На Директорѣ лежитъ преимущественная обязанность заботиться о внутреннемъ благосостояніи Института. Онъ имѣетъ главный надзоръ за зданіемъ, имуществомъ заведенія и вообще за хозяйственною частію и за порядкомъ во всѣхъ отношеніяхъ. Обязанности Директора въ подробности опредѣляются училищнымъ уставомъ.

§ 56.

Въ случаѣ важныхъ и не терпящихъ отлагательства дѣлъ, Директоръ имѣетъ право увольнять подчиненныя ему лица и воспитанниковъ въ отпускъ на десять дней. На отсутствіе болѣе продолжительное онъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя округа.

§ 57.

Инспекторъ есть помощникъ Директора по всѣмъ частямъ управленія и исполняетъ въ точности возлагаемыя на него Директоромъ порученія. Въ отсутствіе Директора онъ исправляетъ его должность.

§ 58.

Въ ближайшемъ завѣдываніи Инспектора находятся учебныя пособія, назначаемыя для употребленія воспитанниками. Обязанности Инспектора въ подробности опредѣлены училищнымъ уставомъ.

§ 59.

Должность Инспектора, въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, поручается Директоромъ, съ разрѣшенія Попечителя округа, одному изъ старшихъ комнатныхъ Надзирателей, а въ крайней надобности, какъ напримѣръ, въ случаѣ болѣзни обоихъ старшихъ комнатныхъ Надзирателей, одному изъ старшихъ Учителей.

§ 60.

Обязанности Учителей опредѣляются училищнымъ уставомъ.

całkowity kurs nauk w Instytucie, otrzymują patenta, według załączającéj się poniżéj formy; opuszczający zaś Instytut, przed ukończeniem całkowitego kursu, otrzymują świadectwa z podpisem Dyrektora i pieczęcią Instytutu.

ROZDZIAŁ V.

Obowiązki osób, do składu Instytutu należących.

§ 55.

Szczególnym obowiązkiem Dyrektora jest starać się o wewnętrzny dobry stan Instytutu. Główny ma on nadzór nad gmachem, własnością Instytutu, i w ogóle nad częścią ekonomiczną, tudzież nad porządkiem pod każdym względem. Obowiązki Dyrektora w szczególności wskazane są w ustawie szkolnéj.

§ 56.

Dla ważnych, niecierpiących zwłoki interessów, Dyrektor ma prawo udzielić urlop na dni 10 podwładnym swoim i uczniom Instytutu; na czas zaś dłuższy, uprasza o decyzyę Kuratora okręgu.

§ 57.

Inspektor jest pomocnikiem Dyrektora we wszystkich częściach zarządu, i wykonywa ściśle dawane przez Dyrektora poruczenia. W czasie nieobecności Dyrektora, Inspektor pełni jego obowiązki.

§ 58.

Pod bliższym zarządem Inspektora pozostają pomoce naukowe, przeznaczone dla użytku uczniów. Obowiązki Inspektora w szczególności wskazane są w ustawie szkolnéj.

§ 59.

W razie nieobecności, lub słabości Inspektora, Dyrektor porucza jego obowiązki, za decyzyą Kuratora okręgu, jednemu ze starszych Guwernerów, a wrazie koniecznéj potrzeby, jak np. słabości obydwóch starszych Guwernerów, jednemu ze starszych Nauczycieli.

§ 60.

Obowiązki Nauczycieli wskazane są w ustawie szkolnéj.

§ 61.

Комнатные Надзиратели назначаются въ помощь Директору и Инспектору для постояннаго и непрерывнаго наблюденія за воспитанниками и вообще для исполненія возлагаемыхъ на нихъ Директоромъ по Институту порученій.

§ 62.

Въ комнатные Надзиратели избираются люди благовоспитанные, образованные и во всѣхъ отношеніяхъ неукоризненные. Въ должность эту предпочтительно опредѣляются такія лица, которыя свободно объясняются на языкахъ: русскомъ, французскомъ, или нѣмецкомъ. Учителямъ Института можетъ быть также поручаема должность комнатныхъ Надзирателей, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія. Въ такомъ случаѣ получаютъ они квартиру въ зданіи Института. Количество же жалованья, по сей послѣдней должности, опредѣляется имъ каждый разъ, по усмотрѣнію Попечителя округа, соотвѣтственно ихъ способностямъ и заслугамъ, а равно по соображенію съ жалованьемъ, какимъ пользуются они по должности Учителей.

§ 63.

Комнатнымъ Надзирателямъ, которые выдержали въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ установленное испытаніе на званіе Учителя, можетъ быть, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа и съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, поручаемо преподаваніе уроковъ въ Институтѣ съ соотвѣтственнымъ вознагражденіемъ.

§ 64.

Занятія комнатныхъ Надзирателей распредѣляются Директоромъ Института.

§ 65.

Обязанности комнатныхъ Надзирателей опредѣляются важнымъ ихъ назначеніемъ. Они должны всегда и вездѣ наблюдать за приличнымъ и благонравнымъ поведеніемъ воспитанниковъ, и находиться при нихъ безотлучно, подавать имъ полезныя наставленія при всѣхъ случаяхъ, стараться разговорами своими съ воспитанниками приносить имъ пользу, какъ въ нравственномъ, такъ и учебномъ отношеніи, и требовать отъ нихъ строгаго соблюденія предписаннаго, во всѣхъ отношеніяхъ, порядка. Отношенія младшихъ Надзирателей къ старшимъ и вообще обязанно-

§ 61.

Guwernerowie przeznaczeni są do pomocy Dyrektorowi i Inspektorowi, dla ciągłego i nieustannego dozoru nad uczniami, i w ogóle dla wypełniania dawanych im przez Dyrektora poruczeń co do Instytutu.

§ 62.

Na Guwernerów wybierają się osoby dobrze wychowane, ukształcone i pod żadnym względem niepodlegające zarzutowi. Na posady te przeznaczają się szczególniéj tacy, którzy dobrze mówią po rossyjsku, francuzku lub po niemiecku. Nauczycielom Instytutu mogą być także poruczane obowiązki i Guwernerów, za decyzyą Ministra Oświecenia. W takim razie wyznacza się im mieszkanie w gmachu instytutowym, wysokość zaś płacy za te ostatnie obowiązki przeznacza za każdym razem Kurator okręgu, odpowiednio do ich zdolności i zasług, a także płacy, jaką pobierają za obowiązki nauczycielskie.

§ 63.

Guwernerowie, którzy złożą w Komitecie egzaminacyjnym przepisany egzamen na Nauczycieli, mogą, stósownie do uznania Kuratora okręgu i za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego, być użyci do wykładu lekcyj w Instytucie, za stósowném wynagrodzeniem.

§ 64.

Zajęcia Guwernerów przeznacza Dyrektor Instytutu.

§ 65.

Obowiązki Guwernerów wykazuje ważność ich powołania; wszędzie i zawsze powinni oni przestrzegać przyzwoitego i moralnego zachowania się uczniów, znajdować się przy nich nieodstępnie, dawać im w każdym razie stósowne przestrogi, starać się konwersacyą swoją z nimi przynosić im pożytek, tak pod względem moralnym, jako i naukowym, i wymagać od nich ścisłego wykonywania przepisanego we wszystkiem porządku. Stosunki pomiędzy młodszemi a starszemi Guwernerami i w ogólności obowiązki Guwernerów, będą szczegółowo wskazane w osobnéj

сти Надзирателей будутъ подробнѣе опредѣлены въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 66.

Для ближайшаго завѣдыванія хозяйственною частію назначается Экономъ. Въ вѣдѣніи его состоятъ: кастелянша, буфетчикъ, поваръ и часть прислуги, равно всѣ вещи, принадлежащія къ хозяйственной части Института. Попечитель округа даетъ ему особое наставленіе.

§ 67.

Обязанности Письмоводителя тѣ же самыя, какъ и Письмоводителей гимназій.

§ 68.

Бухгалтеръ завѣдываетъ счетоводствомъ и отчетностію въ суммахъ.

§ 69.

Смотритель зданій имѣетъ смотрѣніе за чистотою оныхъ, за безопасностію отъ огня и вообще за полицейскою частію Института.

ГЛАВА VI.

Форма одежды чиновъ и воспитанниковъ Института.

§ 70.

Чиновникамъ Института присвояются мундиры, установленные для Варшавскаго учебнаго округа. Разряды мундировъ означены въ штатѣ.

§ 71.

Преподаватели, приглашенные изъ другихъ вѣдомствъ, сохраняютъ присвоенные симъ вѣдомствамъ мундиры.

§ 72.

Воспитанники Института имѣютъ мундиръ однобортный темнозеленаго сукна съ краснымъ суконнымъ же воротникомъ и обшлагами, на воротникѣ по двѣ золотыя изъ галуна петлицы, пуговицы металлическія, желтыя, съ изображеніемъ герба Царства Польскаго, панталоны сверхъ сапоговъ, зимою суконныя, сѣросинія, а лѣтомъ нанковыя темносѣраго цвѣта, или изъ фламскаго бѣлаго полотна. Фуражки темнозеленаго сукна съ краснымъ околышкомъ, бѣлою на верху выпушкою и съ козырькомъ, шинель сѣрая съ такимъ же воротникомъ и съ красною выпушкою.

instrukcyi, zatwierdzonéj przez Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 66.

Dla bliższego zarządu częścią ekonomiczną przeznacza się Ekonom. Pod jego kierunkiem zostają: dozorczyni bielizny, bufetowy, kucharz i pewna część służących; pod jego także dozorem pozostają wszystkie przedmioty, należące do części ekonomicznéj Instytutu. Osobna dla niego instrukcya wydaną będzie przez Kuratora okręgu.

§ 67.

Obowiązki Sekretarza są też same jak i Sekretarzy gimnazyów.

§ 68.

Buchhalter prowadzi rachunki i kontrollę funduszów.

§ 69.

Dozorca gmachów czuwa nad zachowaniem ich w czystości, nad bezpieczeństwem od ognia, i w ogóle nad częścią policyjną Instytutu.

ROZDZIAŁ VI.

Forma ubioru urzędników i uczniów Instytutu.

§ 70.

Urzędnicy Instytutu nosić mają mundury ustanowione dla okręgu naukowego Warszawskiego. Klassy mundurów oznaczone są w ètacie.

§ 71.

Nauczyciele użyci w Instytucie z innych władz, zachowują mundury właściwe tymże władzom.

§ 72.

Uczniowie Instytutu mają mundury na jeden rząd guzików, z ciemno-zielonego sukna z czerwonym sukiennym kołnierzem i wypustkami, na kołnierzu po dwa złote galonki, guziki metalowe żółte z herbem Królestwa Polskiego, spodnie na wierzch butów, w zimie sukienne niebiesko-szaraczkowe, a w lecie nankinowe, ciemno-szaraczkowego koloru, lub też białe z płótna flamandzkiego, czapki z ciemno zielonego sukna, z czerwonym lampasem, białą na wierzchu wypustką i daszkiem, płaszcz szaraczkowy z takimże kołnierzem i czerwoną wypustką. Na lekcye uczniowie cho-

Въ классы ходятъ они въ курткахъ темнозеленаго сукна, съ краснымъ суконнымъ воротникомъ и съ пуговицами какъ на мундирѣ.

ГЛАВА VII.

Помѣщеніе, содержаніе и отчетность Института.

§ 73.

Институтъ помѣщается въ принадлежащемъ ему зданіи.

§ 74.

Директоръ, Инспекторъ, комнатные Надзиратели, Надзиратель при больницѣ, Бухгалтеръ, Смотритель дома, Экономъ, дядьки, садовникъ и служители помѣщаются въ зданіи Института.

Примѣчаніе. Комнатнымъ Надзирателямъ отводится въ зданіи Института по одной комнатѣ каждому.

§ 75.

Живущія въ Институтѣ лица пользуются казеннымъ отопленіемъ. Освѣщеніе же относится на ихъ собственный счетъ.

§ 76.

Комнатные Надзиратели получаютъ столъ отъ Института, вмѣстѣ съ воспитанниками.

§ 77.

Содержаніе Института опредѣляется прилагаемымъ у сего штатомъ.

§ 78.

Назначенные по штату расходы покрываются суммою, отпускаемою изъ Казны Царства въ количествѣ 16,477 рублей и платою за своекоштныхъ воспитанниковъ.

§ 79.

Остатки отъ получаемыхъ Институтомъ суммъ и сбереженія отъ штатныхъ назначеній обращаются на погашеніе долга, сдѣланнаго на возведеніе зданія для Института. По уплатѣ же долга, остатки и сбереженія поступаютъ въ экономическую сумму, которая, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, употребляется на разныя хозяйственныя улучшенія и постройки, на пріобрѣтеніе учебныхъ пособій, на единовременное вознагражденіе, или добавочное жалованье достойнѣйшимъ чиновникамъ и на прочія надобности Института.

§ 80.

Слѣдующую изъ Казны сумму и плату за воспитанниковъ

dzą w kurtkach z ciemno-zielonego sukna, z czerwonym sukiennym kołnierzem i z guzikami, jak przy mundurze.

ROZDZIAŁ VII.

Pomieszczenie, utrzymanie i część rachunkowa Instytutu.

§ 73.

Instytut mieści się w należącym do niego gmachu.

§ 74.

Dyrektor, Inspektor, Guwernerowie, Dozorca infirmeryi, Buchhalter, Dozorca gmachów, Ekonom, Dozorcy uczniów, Ogrodnik i służba niższa, mają mieszkanie w gmachu Instytutu.

Uwaga. Guwernerom wyznacza się w gmachu Instytutu po jednym pokoju dla każdego.

§ 75.

Osoby mieszkające w Instytucie, otrzymują od Rządu opał, oświetlenie zaś do nich samych należy.

§ 76.

Guwernerowie mają w Instytucie stół razem z uczniami.

§ 77.

Wydatki na utrzymanie Instytutu oznaczone są w załączonym tu etacie.

§ 78.

Objęte etatem wydatki pokrywają się z funduszu 16,477 rs., wyznaczonego ze Skarbu Królestwa, tudzież z opłaty od uczniów będących na własnym koszcie.

§ 79.

Pozostałości od funduszów Instytutowych i oszczędności z pozycyj etatowych, przeznaczają się na umorzenie długu zaciągniętego na budowę gmachu Instytutu. Po spłaceniu zaś długu, pozostałości i oszczędności stanowią fundusz Instytutowy, który, za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego, może być użyty na rozmaite gospodarskie ulepszenia i budowy, na zakupywanie pomocy naukowych, na jednorazowe wynagrodzenia, albo dodatki do płac odznaczającym się urzędnikom, i na inne potrzeby Instytutu.

§ 80.

Przeznaczony ze Skarbu fundusz i opłatę od uczniów odbie-

принимаетъ самъ Директоръ и выдаетъ въ полученіи квитанціи, вырѣзываемыя изъ контрольной книги.

§ 81.

Поступившія въ Институтъ суммы кладутся немедленно въ особый сундукъ, снабженный тремя замками, отъ которыхъ ключи находятся у Директора, Инспектора и одного изъ членовъ хозяйственнаго Комитета. Лица сіи прикладываютъ къ сундуку и свои печати. Въ этомъ же сундукѣ хранятся и билеты на внесенные въ кредитныя установленія капиталы.

§ 82.

Въ сундукѣ не должно находиться наличными деньгами болѣе 2,000 рублей серебромъ. Превышающія это количество суммы вносятся немедленно въ Польскій Банкъ, откуда требуются обратно, по мѣрѣ надобности.

§ 83.

Деньги и билеты кладутся и вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи лицъ, означенныхъ въ статьѣ 81-й, и Бухгалтера.

§ 84.

Для текущихъ мелочныхъ расходовъ по Институту, Директоръ можетъ оставлять у себя до 300 руб. сер.

§ 85.

На небольшія, необходимыя починки въ зданіяхъ Института Директоръ можетъ употребить, по своему усмотрѣнію, до 150 рублей серебромъ въ годъ изъ штатной суммы, на ремонтъ зданій назначенной.

§ 86.

Ежели нужно употребить на починки или постройки болѣе значительную сумму, то Директоръ приглашаетъ Архитектора Варшавскаго учебнаго округа къ освидѣтельствованію необходимости поправокъ и, составивъ смѣту потребной на то суммы, по обсужденіи въ хозяйственномъ Комитетѣ, какъ необходимости работы, такъ и правильности составленной смѣты, представляетъ о томъ Попечителю округа.

§ 87.

Совѣтъ Института свидѣтельствуетъ ежемѣсячно наличность суммъ. Сверхъ сего, Попечитель учебнаго округа можетъ во

ra sam Dyrektor, i wydaje z odbioru kwity, wycinane z księgi sznurowéj.

§ 81.

Wpływające do Instytutu fundusze składają się niezwłocznie w osobną skrzynię, opatrzoną trzema zamkami, od których klucze winny się znajdować u Dyrektora, Inspektora i jednego z członków Komitetu gospodarczego; prócz tego, osoby te opatrują skrzynię swojemi pieczęciami. W tejże skrzyni zachowują się i dowody na wniesione fundusze do instytucyj kredytowych.

§ 82.

W skrzyni nie powinno znajdować się gotowizną więcéj jak 2,000 rsr., przewyższająca zaś ilość przelewa się natychmiast do Banku Polskiego, zkąd podnosi się w miarę potrzeby.

§ 83.

Pieniądze i dowody wkładają się do skrzyni i podnoszą się z tejże nie inaczéj, jak w obecności osób oznaczonych w § 81-m, tudzież Buchhaltera.

§ 84.

Na bieżące drobne wydatki Instytutu, Dyrektor może pozostawić u siebie do 300 rsr.

§ 85.

Na niewielkie, a konieczne reparacye w zabudowaniach Instytutu, Dyrektor może wydatkować, wedle swojego uznania, do 150 rsr. rocznie, z funduszu etatem na reparacyą gmachów oznaczonego.

§ 86.

Jeżeli zajdzie potrzeba użycia większéj summy na reparacyą lub budowę, to Dyrektor wzywa Budowniczego okręgu naukowego Warszawskiego, dla sprawdzenia potrzeby reparacyi, i sporządziwszy na to anszlag kosztu, po roztrząśnięciu w Komitecie gospodarczym, tak potrzeby reparacyi, jak i zasadności sporządzonego anszlagu, przedstawia to wszystko Kuratorowi okręgu.

§ 87.

Rada Instytutu sprawdza co miesiąc stan kassy. Prócz tego Kurator okręgu naukowego może w każdym czasie delegować

всякое время командировать отъ себя чиновника для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

§ 88.

Директоръ представляетъ Попечителю округа ежемѣсячно рапортъ о состояніи суммъ Института. Если же Попечитель найдетъ нужнымъ, то можетъ требовать отъ Директора представленія ему за каждый мѣсяцъ и подробнаго о суммахъ отчета, постановленнаго въ статьѣ 91-й сего Устава.

§ 89.

Поставка одежды, обуви, бѣлья, съѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ производится по годовымъ контрактамъ, заключеннымъ съ подрядчиками хозяйственнымъ Комитетомъ Института, съ разрѣшенія Попечителя округа. На мелочные расходы выдается Эконому изъ кассы Института до 300 руб. сер., расходъ коихъ онъ записываетъ въ выдаваемую ему ежегодно шнуровую книгу. По израсходованіи сей суммы, Экономъ представляетъ хозяйственному Комитету шнуровую книгу, по повѣркѣ которой, выдается ему вновь такая же сумма.

§ 90.

Отчетность вообще производится по установленному въ Царствѣ порядку. Форма шнуровыхъ книгъ, вѣдомостей, описей и и проч., равно какъ порядокъ полученія и расходованія суммъ опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, о коемъ упомянуто въ статьѣ 107-й сего Устава.

§ 91.

По истеченіи каждаго года, Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа подробный отчетъ о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ Института, съ очищеніемъ каждой статьи прихода шнуровыми книгами, а расхода денегъ—узаконенными документами. Сей отчетъ, по надлежащей повѣркѣ и сличеніи съ документами, долженъ быть засвидѣтельствованъ въ вѣрности хозяйственнымъ Комитетомъ Института. Послѣ повѣрки и первой ревизіи сего отчета въ Управленіи Варшавскаго учебнаго округа и по скрѣпленіи Попечителемъ округа, представляется оный, согласно существующимъ постановленіямъ, въ Высшую Счетную Палату для окончательной ревизіи. Сверхъ того, Попечитель округа представляетъ Министру Народнаго Просвѣщенія крат-

od siebie urzędnika, dla sprawdzenia kassy i własności, oraz dla rewizyi ksiąg rachunkowych.

§ 88.

Dyrektor co miesiąc przedstawia Kuratorowi okręgu rapport o stanie funduszów Instytutu. Jeżeli zaś Kurator uzna potrzebę, to może żądać od Dyrektora przedstawienia sobie za każdy miesiąc i szczegółowego z funduszów rachunku, jaki przepisany jest w § 91-m niniejszéj Ustawy.

§ 89.

Dostawa ubioru, obuwia, bielizny, zapasów żywności i innych potrzeb w znacznéj ilości, odbywa się za rocznemi kontraktami, zawieranemi z dostawcami, za decyzyą Kuratora okręgu, przez Komitet gospodarczy. Na drobne wydatki, zalicza się Ekonomowi z kassy Instytutu do 300 rsr., których rozchód zapisuje tenże do księgi sznurowéj, wydawanéj mu corocznie. Po wydatkowaniu téj kwoty, Ekonom przedstawia sznurową księgę Komitetowi gospodarczemu, a po jéj sprawdzeniu, zalicza się mu znów takaż sama kwota.

§ 90.

Rachunkowość w ogóle odbywa się według porządku ustanowionego w Królestwie. Forma ksiąg sznurowych, wykazów, inwentarzy i t. p. jak również sposób przyjmowania i wydatkowania funduszów, przepisane będą osobną instrukcyą, o któréj wzmianka w § 107-m niniejszéj Ustawy.

§ 91.

Po upływie każdego roku, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego szczegółowy rachunek pieniężny z wpływów, wydatków i remanentu funduszów Instytutowych, usprawiedliwiając każdą pozycyę dochodu księgami sznurowemi, a wydatki pieniędzy właściwemi dowodami. Rachunek ten, po należytem sprawdzeniu i porównaniu z dowodami, winien być poświadczony za rzetelność, przez Komitet gospodarczy Instytutu. Po dopełnieniu pierwszéj rewizyi tego rachunku w Zarządzie okręgu naukowego Warszawskiego i po stwierdzeniu takowego przez Kuratora okręgu, przedstawia się, stosownie do obowiązujących przepisów, Najwyższéj Izbie Obrachunkowéj, do ostatecznéj rewizyi. Prócz tego Kurator okręgu przedstawia Ministrowi Oświe-

кую годовую вѣдомость о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ Института.

§ 92.

Статью расхода по штату на пищу воспитанникамъ и комнатнымъ Надзирателямъ очищаетъ Попечитель округа предъ Высшею Счетною Палатою вѣдомостью, сколько воспитанниковъ и Надзирателей состояло въ Институтѣ въ теченіе года, а равно квитанціями хозяйственнаго Комитета въ полученіи суммъ на вышепомянутый предметъ; подробный же счетъ о закупкѣ, оборотѣ и употребленіи, въ теченіе года, съѣстныхъ припасовъ, веденный и засвидѣтельствованный хозяйственнымъ Комитетомъ, повѣряется и утверждается окончательно Попечителемъ учебнаго округа.

§ 93.

Все имущество Института находится въ главномъ завѣдываніи Директора; библіотеку имѣетъ въ ближайшемъ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ Учителей или Надзирателей по назначенію Директора; храненіе математическихъ и физическихъ инструментовъ и другихъ учебныхъ пособій поручается Учителямъ по принадлежности предметовъ, или Надзирателямъ, по усмотрѣнію Директора. За мебелью и прочими хозяйственными принадлежностями имѣетъ ближайшее смотрѣніе Экономъ. Опись всему имуществу Института составляется въ такомъ же порядкѣ, какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ.

§ 94.

Пища для воспитанниковъ приготовляется здоровая и въ достаточномъ количествѣ. Число блюдъ и что̀ именно и въ какой день должно быть приготовлено, опредѣляется Директоромъ Института, съ утвержденія Попечителя округа.

§ 95.

Бѣлье на воспитанникахъ перемѣняется зимою по два раза въ недѣлю, лѣтомъ же—черезъ день; постельное бѣлье мѣняется одинъ разъ въ недѣлю, въ опредѣленные для того дни.

§ 96.

При Институтѣ находится больница для воспитанниковъ; но родители и заступающіе ихъ мѣсто могутъ брать больныхъ дѣтей и къ себѣ на домъ.

cenia Narodowego krótki wykaz roczny o wpływach, wydatkach i remanencie funduszów Instytutu.

§ 92.

Wydatek z pozycyi etatu na żywność dla uczniów i Guwernerów Kurator okręgu usprawiedliwia przed Najwyższą Izbą Obrachunkową złożeniem wykazu, ilu uczniów i Guwernerów w ciągu roku w Instytucie było, tudzież kwitami Komitetu gospodarczego z podniesionych kwot na powyższy przedmiot. Szczegółowy zaś rachunek zakupu, obrotu i użycia w ciągu roku artykułów żywności, prowadzony i poświadczony przez Komitet gospodarczy, sprawdza i zatwierdza ostatecznie Kurator okręgu naukowego.

§ 93.

Wszelka własność Instytutu znajduje się pod głównym zarządem Dyrektora; nad biblioteką ma najbliższy nadzór jeden z Nauczycieli lub Guwernerów, wybrany przez Dyrektora; dozór zaś nad matematycznemi i fizycznemi narzędziami i innemi naukowemi pomocami porucza się Nauczycielom odpowiednich przedmiotów naukowych, lub też Guwernerom, podług uznania Dyrektora; nad utensyliami i innemi gospodarskiemi sprzętami ma bliższy nadzór Ekonom. Inwentarz wszelkiéj własności Instytutu sporządza się tak, jak w innych zakładach naukowych.

§ 94.

Żywność dla uczniów powinna być zdrowa i w dostatecznéj ilości. Ilość potraw, jakie mianowicie i w jakim dniu mają być dawane, oznacza Dyrektor Instytutu, za decyzyą Kuratora okręgu.

§ 95.

Bielizna, którą uczniowie noszą na sobie, ma być zmieniana w zimie po dwa razy na tydzień, w lecie zaś co drugi dzień; bielizna zaś na pościel zmienia się jeden raz w tygodniu, w oznaczone na to dnie.

§ 96.

W Instytucie znajduje się infirmerya dla uczniów; wszakże rodzice lub zastępujący ich miejsce, mogą brać słabych do siebie.

ГЛАВА VIII.

Права и преимущества Института.

§ 97.

Варшавскій Благородный Институтъ состоитъ во второмъ разрядѣ учебныхъ заведеній и пользуется общими правами и преимуществами гимназій.

§ 98.

Институтъ имѣетъ печать съ гербомъ Царства Польскаго и съ надписью: „Варшавскій Благородный Институтъ."

§ 99.

Пакеты, письма и посылки, отправляемые за печатью Института и за номеромъ его канцеляріи, принимаются на почтѣ по общимъ правиламъ, для прочихъ казенныхъ учрежденій установленнымъ.

§ 100.

Въ производствѣ всякихъ дѣлъ Институтъ освобождается отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 101.

Директоръ, Инспекторъ, Учители наукъ, чистописанія и рисованія, также комнатные Надзиратели и Надзиратель при больницѣ, если они не изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство Царства или Имперіи, Врачъ, Бухгалтеръ, Письмоводитель, Смотритель дома и Писцы—считаются въ государственной службѣ. Права ихъ по чинопроизводству суть тѣ же, какія предоставлены соотвѣтственнымъ должностямъ въ дворянскихъ Институтахъ Имперіи. Въ отношеніи пенсій пользуются они правами, постановленными на сей конецъ въ Царствѣ Польскомъ, а классы должностей и разряды мундировъ опредѣлены въ штатѣ.

§ 102.

Тѣ изъ Преподавателей, кои будутъ приглашены изъ другихъ казенныхъ училищъ или вѣдомствъ, съ оставленіемъ при прежнихъ должностяхъ, пользуются правами, присвоенными тѣмъ должностямъ.

§ 103.

Комнатные Надзиратели изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство Имперіи или Царства Польскаго, равно Учители: гимнастики, музыки, танцованія, пѣнія, фехтованія, пла-

ROZDZIAŁ VIII.

Prawa i prerogatywy Instytutu.

§ 97.

Instytut szlachecki w Warszawie należy do drugiego rzędu zakładów naukowych, i służą mu też same prawa i prerogatywy, jakie są nadane gimnazyom.

§ 98.

Instytut używa pieczęci z herbem Królestwa Polskiego i z napisem: „Instytut Szlachecki w Warszawie".

§ 99.

Ekspedycye, listy i posyłki ekspedyowane pod pieczęcią Instytutu i za numerem Kancellaryi tegoż Instytutu, przyjmują się na poczcie na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych dla innych zakładów rządowych.

§ 100.

Przy załatwianiu wszelkich nteressów Instytutu, wolny jest od używania papieru stemplowego.

§ 101.

Dyrektor, Inspektor, Nauczyciele przedmiotów naukowych, kalligrafii, rysunków, również Guwernerowie i Dozorca infirmeryi, jeżeli nie są cudzoziemcami, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo Królestwa lub Cesarstwa, Lekarz, Buchhalter, Sekretarz, Dozorca gmachów i Kancelliści uważają się za zostających w służbie rządowéj. Prawa ich do otrzymywania rang są takież same, jakie zapewnione są odpowiednim urzędom w Instytutach szlacheckich Cesarstwa. Co do pensyi emerytalnej, korzystają oni z praw, ustanowionych w tym względzie dla Królestwa Polskiego, zaś klassy urzędów i mundurów oznaczone są w etacie.

§ 102.

Ci z Nauczycieli, którzy przybierani będą z innych szkół rządowych lub władz, z pozostawieniem ich przy dotychczasowych urzędach, korzystają z praw, zapewnionych tymże urzędom.

§ 103.

Guwernerowie z cudzoziemców, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo Cesarstwa lub Królestwa Polskiego, jak również Nauczyciele: gimnastyki, muzyki, tańca, śpiewu, fechtowania,

ванія, верховой ѣзды, Экономъ, зубной Врачъ и садовникъ не считаются въ государственной службѣ.

§ 104.

Воспитанники въ продолженіе обученія въ Институтѣ освобождаются отъ рекрутской повинности.

§ 105.

Окончившіе полный курсъ ученія воспитанники и удостоенные похвальныхъ аттестатовъ, если они, сверхъ отличнаго поведенія, окажутъ и превосходные успѣхи во всѣхъ наукахъ, выпускаются изъ Института, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, съ правомъ на чинъ XIV-го класса. При поступленіи въ военную службу, они производятся въ офицеры по выслугѣ шести мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, хотя бы не имѣлось вакансій въ тѣхъ полкахъ, куда они приняты будутъ, лишь бы только знаніемъ фронта были того достойны. Ежели же они пожелаютъ продолжать свое образованіе, то принимаются въ Университеты Имперіи, безъ особаго испытанія.

§ 106.

Означенныя въ предыдущей статьѣ преимущества предоставляются только тѣмъ воспитанникамъ Института, кои начнутъ въономъ свое воспитаніе съ 1-го класса.

Примѣчаніе. Изъ сего правила, на основаніи Высочайшаго соизволенія отъ 28 Февраля 1853 года, допускается изъятіе только для тѣхъ воспитанниковъ, кои въ теченіе $185^4/_5$ и $185^5/_6$ учебныхъ годовъ поступятъ въ Институтъ во 2, 3 и 4-й классы.

§ 107.

По всѣмъ безъ изъятія предметамъ, въ семъ уставѣ отдѣльно не поименованнымъ, Институтъ руководствуется постановленіями училищнаго устава Варшавскаго учебнаго округа, поколику они не измѣняютъ особой цѣли сего учрежденія. Подробныя же правила относительно воспитанія, ученія и управленія по всѣмъ частямъ Института опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Авраамъ Норовъ.*

pływania, konnéj jazdy, Ekonom, Dentysta i Ogrodnik nie korzystają z prerogatyw służby rządowéj.

§ 104.

Uczniowie, w ciągu pobierania nauk w Instytucie, wolni są od zaciągu wojskowego.

§ 105.

Uczniowie, którzy ukończyli całkowity kurs nauk i którym przyznane zostały patenta z wzorowem sprawowaniem i celującemi postępami ze wszystkich przedmiotów naukowych, przy wyjściu z Instytutu, otrzymują, za decyzyą Kuratora okręgu naukowego, prawo na rangę XIV klassy. Jeżeli wstąpią do służby wojskowéj, to awansują na officerów po wysłużeniu sześciu miesięcy w stopniu podofficerskim, chociażby nie było wakansu w tych pułkach, do których zostali przyjęci, skoro tylko przez znajomość frontowéj służby zasługiwać na to będą. Jeżeli zaś życzyć sobie będą pobierać daléj nauki, to przyjmują się do Uniwersytetów Cesarstwa, bez składania oddzielnego wstępnego egzaminu.

§ 106.

Prerogatywy, powyższym paragrafem objęte, służą tylko tym uczniom Instytutu, którzy w nim rozpoczną nauki od klassy 1-éj.

Uwaga. Od tego przepisu, na zasadzie Najwyższéj decyzyi z dnia 28 Lutego 1853 r., dozwala się wyjątek dla tych, którzy w ciągu roku 185$^4/_5$ i 185$^5/_6$ wejdą do Instytutu do klassy 2, 3 i 4-éj.

§ 107.

We wszystkich bez wyjątku przedmiotach, w téj ustawie oddzielnie niewyszczególnionych, Instytut stosuje się do przepisów ustawy szkolnéj Okręgu naukowego Warszawskiego, o ile one nie zmieniają właściwego celu założenia tegoż Instytutu. Szczegółowe zaś przepisy co do wychowania, nauk i zarządu we wszystkich częściach Instytutu, objęte będą osobną instrukcyą, zatwierdzoną przez Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *Abraham Norow.*

Приложеніе 1-е къ № 52-му.

Форма аттестата съ правомъ на классный чинъ.

Предъявитель сего, бывшій воспитанникъ Варшавскаго Благороднаго Института (имя, отчество и фамилія), изъ дворянъ, отъ роду . . . лѣтъ, . . исповѣданія; поступилъ въ Институтъ (число, мѣсяцъ) 18 . . года и, состоя въ ономъ по . . Іюня 18 . . года, окончилъ полный курсъ наукъ. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ . . . . . и въ преподаваемыхъ предметахъ оказалъ слѣдующіе успѣхи:

въ Законѣ Божіемъ и нравственности . . . ., въ русскомъ языкѣ и словесности . . ., въ польскомъ языкѣ и словесности . . ., въ латинскомъ языкѣ . . ., въ нѣмецкомъ языкѣ . . ., во французскомъ языкѣ . . ., въ математикѣ . . ., во всеобщей географіи . . ., въ географіи Россіи . . ., во всеобщей исторіи . . ., въ русской и польской исторіи . . ., въ естественной исторіи . . ., въ физикѣ . ., въ химіи . . ., въ законовѣдѣніи . . ., въ рисованіи и чистописаніи . . ..

По сему, на основаніи статьи 105-й Устава Института, Высочайше утвержденнаго во 2 (14) день Мая 1854 года, онъ удостоенъ полученія, при поступленіи въ гражданскую службу, чина XIV класса и имѣетъ право считаться по воспитанію во 2-мъ разрядѣ чиновниковъ, а при поступленіи въ службу военную, воспользоваться производствомъ въ офицеры, по прослуженіи шести мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, хотя бы и не имѣлось вакансіи въ томъ полку, куда онъ принятъ будетъ, лишь бы только знаніемъ фронта былъ того достоинъ. Если же пожелаетъ продолжать свое образованіе въ одномъ изъ Россійскихъ Университетовъ, то имѣетъ право поступить въ оный безъ особаго пріемнаго испытанія.

Въ увѣреніе чего и данъ ему NN сей аттестатъ, на основаніи разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа . . . . 18 . . года, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Института.

Варшава, Іюня . . дня 18 . . года.

Директоръ. Инспекторъ. Учители.

(Печать)

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *А. Норовъ.*

1-szy Annex do Nr. 52-go.

Wzór attestatu z prawem do rangi.

Okaziciel niniejszego, były uczeń Instytutu szlacheckiego w Warszawie, (imię jego i ojca, tudzież nazwisko), stanu szlacheckiego, mający wieku lat . . . Religii . . . ., wszedł do Instytutu (dzień, miesiąc) r.18 . . i pozostając w nim do . . Czerwca 18 . . r., ukończył całkowity kurs nauk. W ciągu tego czasu sprawował się . . . ., a z wykładanych nauk uczynił postęp następujący:

Z nauki Religii i moralności . . . ., z języka rossyjskiego i literatury . . . ., z języka polskiego i literatury . . . ., z języka łacińskiego . . . ., z języka niemieckiego . . . ., z języka francuzkiego . . . ., z matematyki . . . ., z jeografii powszechnéj . . . ., z jeografii rossyjskiéj . . . ., z historyi powszechnéj . . . ., z historyi rossyjskiéj i polskiéj . . . ., z historyi naturalnéj . . . ., z fizyki . . . ., z chemii . . . ., z nauki prawa . . . ., z rysunków i kalligrafii . . . .

W skutku tego, na zasadzie § 105-go ustawy, Najwyżéj zatwierdzonéj dla Instytutu szlacheckiego dnia 2 (14) Maja 1854 r., przyznaném mu zostaje, przy wejściu do służby cywilnéj, prawo otrzymania rangi klassy XIV-éj, i należenia pod względem ukształcenia naukowego do kategoryi 2-éj urzędników; przy wejściu zaś do służby wojskowéj, ma prawo awansowania na officera, po wysłużeniu sześciu miesięcy w stopniu podofficerskim, chociażby i nie było wakansu w tym pułku, do którégo został przyjętym, skoro tylko przez znajomość służby frontowéj, zasługiwać na to będzie. Jeżeli zaś życzyć sobie będzie pobierać daléj nauki w jednym z Uniwersytetów Cesarstwa, to ma prawo być do niego przyjętym, bez składania oddzielnego wstępnego egzaminu.

Na dowód czego wydany zostaje NN niniejszy patent, na zasadzie decyzyi Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego z dnia . . . . roku 18 . ., za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci Instytutu.

w Warszawie, dnia . . Czerwca 18 . . roku.

Dyrektor Inspektor

Nauczyciele

(pieczęć)

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow.*

Приложенiе 2-е къ № 52-му.

ФОРМА АТТЕСТАТА БЕЗЪ ПРАВА НА КЛАССНЫЙ ЧИНЪ.

Предъявитель сего, бывшiй воспитанникъ Варшавскаго Благороднаго Института (имя, отчество и фамилiя), изъ дворянъ, отъ роду . . лѣтъ, . . . исповѣданiя, поступилъ въ Институтъ (число, мѣсяцъ) 18 . . года и, состоя въ ономъ по . . . . Iюня 18 . . года, окончилъ полный курсъ наукъ. Въ продолженiе сего времени поведенiя былъ . . . . и въ преподаваемыхъ предметахъ оказалъ слѣдующiе успѣхи:

въ Законѣ Божiемъ и нравственности . . . ., въ русскомъ языкѣ и словесности . . ., въ польскомъ языкѣ и словесности . . ., въ латинскомъ языкѣ . . . ., въ нѣмецкомъ языкѣ . . . ., во французскомъ языкѣ . . . ., въ математикѣ . . . ., во всеобщей географiи . . . ., въ географiи Россiи . . . ., во всеобщей исторiи . . ., въ русской и польской исторiи . . . , въ естественной исторiи . . ., въ физикѣ . . . ., въ химiи . . . ., въ законовѣдѣнiи . . . ., въ рисованiи и чистописанiи . . . ..

По сему, на основанiи Свода Законовъ (изд. 1842 г.) тома III-го Устава о службѣ по опредѣленiю отъ Правительства статьи 81-й и приложенiя къ этой статьѣ по 15 продолженiю Свода части 2-й, онъ NN имѣетъ право, при поступленiи въ гражданскую службу, считаться по воспитанiю во 2-мъ разрядѣ чиновниковъ. Въ увѣренiе чего, и данъ ему NN, сей аттестатъ за надлежащимъ подписанiемъ и приложенiемъ печати Института.

Варшава, Iюня . . дня 18 . . года.

Директоръ. Инспекторъ. Учители.

(Печать)

Министръ Народнаго Просвѣщенiя (подписано) *А. Норовъ.*

2-gi Annex do Nr. 52-go.

WZÓR PATENTU BEZ PRAWA NA RANGĘ.

Okaziciel niniejszego, były uczeń Instytutu szlacheckiego w Warszawie, (imię jego i ojca, tudzież nazwisko) pochodzenia szlacheckiego, mający wieku lat . . ., Religii . . ., wstąpił do Instytutu (dzień, miesiąc) r. 18 . . i pozostając w nim do . . . Czerwca 18 . . roku, ukończył całkowity kurs nauk. W ciągu tego czasu sprawował się . . ., a z wykładanych nauk uczynił postęp następujący:

Z nauki Religii i moralności . . . ., z języka rossyjskiego i literatury . . . ., z języka polskiego i literatury . . . ., z języka łacińskiego . . . ., z języka niemieckiego . . . ., z języka francuzkiego . . . ., z matematyki . . . ., z jeografii powszechnéj . . . ., z jeografii rossyjskiej . . . ., z historyi powszechnéj . . . ., z historyi rossyjskiéj i polskiéj . . . ., z historyi naturalnéj . . . ., z fizyki . . . ., z chemii . . . ., z nauki prawa . . . ., z rysunków i kaligrafii . . . .

W skutku tego, na zasadzie Zbioru Praw Cesarstwa (wyd. 1842 r.) t. III-go Ustawy o służbie zależącéj od nominacyi Rządu, § 81 i dodatku do tego paragrafu wedle 15 dalszego ciągu Zbioru części 2-éj, NN ma prawo, przy wejściu do służby cywilnéj, należenia pod względem ukształcenia naukowego do kategoryi 2-éj urzędników. Na dowód czego wydany zostaje NN niniejszy patent, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci Instytutu.

w Warszawie, dnia . . . Czerwca 18 . . roku.

Dyrektor Inspektor

Nauczyciele

(pieczęć)

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow.*

Приложеніе 3-е къ № 52-му.

Распредѣленіе учебныхъ предметовъ по классамъ въ Варшавскомъ Благородномъ Институтѣ.

№	Учебные предметы	Число уроковъ въ недѣлю I	II	III	IV	V	VI	VII	Всѣхъ уроковъ въ недѣлю
1	Законъ Божій и Священная исторія	2	2	2	2	1	1	1	11
2	Русскій языкъ и словесность	5	4	4	4	5	5	5	32
3	Польскій ,, ,,	3	2	2	2	2	1	1	13
4	Латинскій языкъ. . .	4	3	3	4	4	4	4	25
5	Французскій языкъ . .	3	3	3	4	4	4	4	25
6	Нѣмецкій языкъ . . .	3	3	3	3	2	2	2	18
7	Математика	4	5	5	5	4	3	3	29
8	Естественная исторія . .	—	2	2	2	—	—	—	6
9	Физика и химія . . .	—	—	—	—	3	3	3	9
10	Географія	3	3	3	—	—	—	—	9
11	Математическая географія .	—	—	—	—	—	1	1	2
12	Всеобщая исторія . . .	—	—	—	3	3	3	2	11
13	Русская и польская исторія .	—	—	—	—	2	2	2	6
14	Законовѣдѣніе Россійское и мѣстное	—	—	—	—	4	4	4	12
15	Свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства	—	—	—	—	—	1	1	2
16	Свѣдѣнія изъ архитектуры .	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Чистописаніе	2	2	2	1	—	—	—	7
18	Черченіе и рисованіе . .	3	3	3	2	—	—	—	11
	итого .	32	32	32	32	34	34	34	230

Примѣчаніе. Съемкѣ и нивеллировкѣ обучаются воспитанники лѣтомъ въ свободное отъ класснаго ученія время.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *А. Норовъ.*

3-ci Annex do Nr. 52-go.

Rozkład nauk na klassy w Instytucie Szlacheckim w Warszawie

№	Przedmioty naukowe	Liczba godzin w klassach							Ogół lekcyj w tygodniu
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
1	Nauka Religii i Historya Święta	2	2	2	2	1	1	1	11
2	Język rossyjski i literatura .	5	4	4	4	5	5	5	32
3	,, polski ,, .	3	2	2	2	2	1	1	13
4	,, łaciński . . .	4	3	3	4	4	4	4	26
5	,, francuzki. . .	3	3	3	4	4	4	4	25
6	,, niemiecki . . .	3	3	3	3	2	2	2	18
7	Matematyka . . .	4	5	5	5	4	3	3	29
8	Historya naturalna . .	—	2	2	2	—	—	—	6
9	Fizyka i chemia . .	—	—	—	—	3	3	3	9
10	Geografia	3	3	3	—	—	—	—	9
11	Geografia matematyczna .	—	—	—	—	—	1	1	2
12	Historya powszechna . .	—	—	—	3	3	3	2	11
13	Historya rossyjska i polska .	—	—	—	—	2	2	2	6
14	Prawo Cesarstwa i miejscowe	—	—	—	—	4	4	4	12
15	Wiadomości z gospodarstwa wiejskiego . . .	—	—	—	—	—	1	1	2
16	Wiadomości z budownictwa .	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Kalligrafia	2	2	2	1	—	—	—	7
18	Rysunki ręczne i graficzne .	3	3	3	2	—	—	—	11
	Razem . .	32	32	32	32	34	34	34	230

Uwaga. Pomiarów i niwellacyi uczniowie uczą się w porze letniéj, w czasie wolnym od lekcyj.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow.*

№ 53.

Штатъ Варшавскаго Благороднаго Института.

(2 (14) Мая 1854 года)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ С.-Петербургѣ, 2 (14) Мая 1854 года.

Штатъ Варшавскаго Благороднаго Института.

	Число лицъ	Классы должностей	Разряды мундировъ	Жалованье			
				Одному		Всѣмъ	
				Рубли и коп. сер.			
Директоръ	1	VI	VI	1,500	—	1,500	—
Инспекторъ	1	VIII	VIII	750	—	750	—
ему столовыхъ	—	—	—	250	—	250	—
Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія	1	—	—	400	—	400	—
Законоучитель Православнаго исповѣданія	1	—	—	400	—	400	—
Старшіе Учители:							
Русской словесности							
Польскаго языка и словесности							
Латинскаго языка		IX	IX				
Математики							
Естественныхъ наукъ							
Всеобщей, русской и польской исторіи							
Двумъ изъ нихъ по 750 руб. сер.	2	—	—	750	—	1,500	—
Двумъ по 600 руб. сер.	2	—	—	600	—	1,200	—
Двумъ по 510 руб. сер.	2	—	—	510	—	1,020	—
Младшіе Учители:							
Русской грамматики							
Латинской грамматики и географіи		X	X				
Ариѳметики и геометріи							
итого	—	—	—	—	—	7,020	—

N°53.

Etat Instytutu Szlacheckiego w Warszawie.

(d. 2 (14) Maja 1854 roku)

Na oryginale własną ręką Jego Cesarskiéj Mości napisano:

„*Ma być podług tego*“.

w St. Petersburgu, d. 2 (14) Maja 1854 r.

Etat Instytutu Szlacheckiego w Warszawie.

	Liczba osób	Klassy urzędu	Klassy mundurów	Płace Jednemu		Płace Wszyst.	
				Rubli i kopiejek			
Dyrektor . . .	1	VI	VI	1,500	—	1,500	—
Inspektor . . .	1	VIII	VIII	750	—	750	—
„ dla niego na stół	—	—	—	250	—	250	—
Nauczyciel Religii Rzymsko-katolickiego wyznania . . .	1	—	—	400	—	400	—
Nauczyciel Religii Prawosławnéj . .	1	—	—	400	—	400	—
Starsi Nauczyciele:							
Literatury rossyjskiéj .							
Języka i literatury polskiéj . . .							
Języka łacińskiego .		IX	IX				
Matematyki . . .							
Nauk przyrodzonych, historyi powszechnéj, rossyjskiéj i polskiéj .							
Dwóm z nich po 750 rsr.	2	—	—	750	—	1,500	—
Dwóm po 600 rsr. .	2	—	—	600	—	1,200	—
Dwóm po 510 rsr. .	2	—	—	510	—	1,020	—
Młodsi Nauczyciele:							
Grammatyki rossyjskiéj .							
Grammatyki łacińskiéj i geografii		X	X				
Arytmetyki i geometryi.							
do przeniesienia	—	—	—	—	—	7,020	—

транспортъ .	—	—	—	—	—	7,020	—
Одному изъ нихъ 450 руб. сер.	1	—	—	450	—	450	—
Двумъ по 360 руб. сер.	2	—	—	360	—	720	—
Учитель французскаго языка	1	XII	X	450	—	450	—
Учитель нѣмецкаго языка	1	XII	X	400	—	400	—
Учитель чистописанія, черченія и рисованія .	1	XII	X	270	—	270	—
На плату Учителямъ, приглашаемымъ для преподаванія въ Институтѣ: *а*) Закона Божія Евангелическаго исповѣданія; *б*) Законовѣдѣнія Русскаго и мѣстнаго; *в*) Французскаго языка въ помощь штатному Учителю; *г*) сельскаго хозяйства, *д*) архитектуры; *е*) церковнаго пѣнія; *ж*) гимнастики; *з*) фехтованія; *и*) плаванія и *к*) танцованія .	—	—	—	—	—	2,175	—
Старшіе комнатные Надзиратели	2	IX	IX	600	—	1,200	—
Младшіе комнатные Надзиратели . . .	8	XII	X	450	—	3,600	—
Дядьки: тремъ изъ нихъ по 150 руб. с. четыремъ по 120 руб. сер. .	7	—	—	—	—	930	—
Бухгалтеръ	1	XII	X	450	—	450	—
Письмоводитель . .	1	XII	X	270	—	270	—
Писецъ 1-го разряда .	1	—	—	180	—	180	—
Писецъ 2-го разряда .	1	—	—	150	—	150	—
Врачъ	1	IX	IX	450	—	450	—
Фельдшеры	2	—	—	120	—	240	—
Надзиратель при больницѣ	1	XII	X	150	—	150	—
Зубной врачъ изъ вольнопрактикующихъ. .	1	—	—	150	—	150	—
итого . .	—	—	—	—	—	19,255	—

z przeniesienia	—	—	—	—	—	7,020	—
Jednemu z nich 450 rsr.	1	—	—	450	—	450	—
Dwóm po 360 rsr. .	2	—	—	360	—	720	—
Nauczyciel języka francuzkiego . . .	1	XII	X	450	—	450	—
Nauczyciel języka niemieckiego . .	1	XII	X	400	—	400	—
Nauczyciel kalligrafii, rysunków ręcznych i graficznych . . .	1	XII	X	270	—	270	—
Na płace dla Nauczycieli przybranych do wykładu w Instytucie: *a*) Nauki Religii wyznania Ewangelickiego; *b*) prawa Cesarstwa i miejscowego; *c*) Języka francuzkiego, w pomoc Nauczycielowi etatowemu; *d*) Gospodarstwa wiejskiego; *e*) Budownictwa; *f*) Spiewu kościelnego; *g*) Gimnastyki; *h*) Fechtunku; *i*) Pływania, i *k*) Tańca .	—	—	—	—	—	2,175	—
Starsi Guwernerowie .	2	IX	IX	600	—	1,200	—
Młodsi Guwernerowie .	8	XII	X	450	—	3,600	—
Dozorcy uczniów: trzem z nich po 150 rs. czterem po 120 rsr.	7	—	—	—	—	930	—
Buchhalter . . .	1	XII	X	450	—	450	—
Sekretarz	1	XII	X	270	—	270	—
Kancellista 1-go rzędu .	1	—	—	180	—	180	—
Kancellista 2-go rzędu .	1	—	—	150	—	150	—
Lekarz	1	IX	IX	450	—	450	—
Felczerów	2	—	—	120	—	240	—
Dozorca infirmeryi. . .	1	XII	X	150	—	150	—
Dentysta z wolno praktykujących . . .	1	—	—	150	—	150	—
do przeniesienia	—	—	—	—	—	19,255	—

транспортъ .	—	—	—	—	—	19,255	—
Экономъ	1	—	—	600	—	600	—
Смотритель дома . . .	1	XIV	X	225	—	225	—
Садовникъ	1	—	—	450	—	450	—
На церковныя потребности Православной церкви	—	—	—	—	—	100	—
На церковныя потребности Римско-Католической церкви . .	—	—	—	—	—	100	—
На медикаменты и другіе по больницѣ расходы	—	—	—	—	—	300	—
На покупку письменныхъ матеріаловъ, печатаніе бланковъ, объявленій въ вѣдомостяхъ и другія надобности Канцеляріи	—	—	—	—	—	200	—
На учебныя пособія и классныя потребности	—	—	—	—	—	1,300	—
На пріумноженіе библіотеки	—	—	—	—	—	150	—
На пополненіе музея .	—	—	—	—	—	150	—
На физическіе и химическіе опыты . . .	—	—	—	—	—	100	—
На награды воспитанникамъ и расходы при публичномъ актѣ .	—	—	—	—	—	450	—
На содержаніе воспитанниковъ:							
а) на пищу 220 воспитанникамъ, 10 комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждаго по 19 коп. въ сутки, или 69 руб. 35 коп. сер. въ годъ	—	—	—	—	—	16,019	85
б) на обмундированіе, бѣлье и постель 220 воспитанниковъ, полагая на							
итого .	—	—	—	—	—	39,399	85

z przeniesienia	—	—	—	—	—	19,255	—
Ekonom . . .	1	—	—	600	—	600	—
Dozorca gmachów . .	1	XIV	X	225	—	225	—
Ogrodnik . . .	1	—	—	450	—	450	
Na utrzymanie Nabożeństwa w kaplicy Prawosławnéj . . .	—	—	—	—	—	100	—
Na utrzymanie Nabożeństwa w kaplicy Rzymsko-katolickiéj . .	—	—	—	—	—	100	—
Na lekarstwa i inne wydatki dla infirmeryi .	—	—	—	—	—	300	—
Na kupno materyałów piśmiennych, drukowanie blankietów, ogłoszeń w gazetach, i inne potrzeby kancellaryjne . . .	—	—	—	—	—	200	—
Na potrzeby i pomoce naukowe dla uczniów .	—	—	—	—	—	1,300	—
Na kupno książek do biblioteki . . .	—	—	—	—	—	150	—
Na powiększenie zbiorów w muzeum . .	—	—	—	—	—	150	—
Na doświadczenia fizyczne i chemiczne . .	—	—	—	—	—	100	—
Na nagrody dla uczniów i wydatki na akt uroczysty . . .	—	—	—	—	—	450	—
Na utrzymanie uczniów: *a*) Na żywność dla 220 uczniów, 10 Guwernerów i Dozorcy infirmeryi, rachując na każdego po kop. 19 dziennie, czyli rsr. 69 kop. 35 rocznie . .	—	—	—	—	—	16,019	85
b) Na ubranie, bieliznę i pościel dla 220 uczniów,							
do przeniesienia	—	—	—	—	—	39,399	85

транспортъ .	—	—	—		—	39,399	85
каждаго по 62 руб. 80 коп. сер. .	—	—	—	—	—	13,816	—
в) на мытье бѣлья, полагая на каждаго по 10 руб. 90 коп. сер. .	—	—	—	—	—	2,398	—
На ремонтъ столоваго бѣлья, чайной и столовой посуды, столовыхъ приборовъ и проч. .	—	—	—	—	—	300	—
На ремонтъ и луженіе кухонной посуды .	—	—	—	—	—	300	—
На наемъ вахтеровъ, поваровъ, печника, дворниковъ и другихъ служителей . . .	—	—	—	—	—	4,270	—
На форменную одежду швейцару и прочимъ служителямъ . .	—	—	—	—	—	600	—
На внутреннее и наружное освѣщеніе зданія	—	—	—	—	—	1,500	—
На отопленіе . .	—	—	—	—	—	3,000	—
На внутреннюю и наружную чистоту зданія, содержаніе огнегасительныхъ орудій и проч.	—	—	—	—	—	1,300	—
На натирку половъ воскомъ . . .	—	—	—	—	—	400	—
На ремонтъ зданій. .	—	—	—	—	—	1,500	—
На содержаніе сада .	—	—	—	—	—	150	—
На ремонтъ классной и прочей мебели . .	—	—	—	—	—	300	—
На мыло, ваксу, щетки гребенки и стрижку волосъ . . .	—	—	—	—	—	330	
На содержаніе одной лошади . . .	—	—	—	—	—	100	—
На набивку льдомъ ледника . . .	—	—	—	—	—	20	—
На подати и экстраординарные расходы .	—	—	—	—	—	800	—
всего .	—	—	—	—	—	70,483	85

Примѣчаніе 1. Плата приглашаемымъ для преподаванія Учителямъ производится изъ назначенной въ шта-

z przeniesienia	—	—	—	—	—	39,399	85
rachując na każdego po rsr. 62 kop. 80 . .	—	—	—	—	—	13,816	—
c) Na pranie bielizny, rachując na każdego po rsr. 10 kop. 90 . .	—	—	—	—	—	2,398	—
Na uzupełnienie bielizny stołowéj, naczyń do herbaty, stołu, przyborów do stołu i t. p. .	—	—	—	—	—	300	—
Na uzupełnienie i pobielanie naczyń kuchennych	—	—	—	—	—	300	
Na opłatę wachterów, kucharzy, zduna, stróżów, i innéj służby . .	—	—	—	—	—	4,270	—
Na ubranie szwajcara i innéj służby . .	—	—	—	—	—	600	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne oświetlanie gmachu	—	—	—	—	—	1,500	—
Na opał . . .	—	—	—	—	—	3,000	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne ochędóstwo gmachu, utrzymanie narzędzi do gaszenia pożaru i t. p. . .	—	—	—	—	—	1,300	—
Na froterowanie . .	—	—	—	—	—	400	—
Na reperacyą gmachów .	—	—	—	—	—	1,500	—
Na utrzymanie ogrodu .	—	—	—	—	—	150	—
Na uzupełnienie i naprawę utensyliów klassowych i innych mebli	—	—	—	—	—	300	—
Na mydło, szuwaks, szczotki, grzebienie i strzyżenie włosów .	—	—	—	—	—	330	—
Na utrzymanie jednego konia . . .	—	—	—	—	—	100	—
Na zaopatrzenie lodowni lodem . . .	—	—	—	—	—	20	—
Na podatki i extraordynarya . . .	—	—	—	—	—	800	—
razem .	—	—	—	—	—	70,483	85

Uwaga 1. Płaca dla Nauczycieli przybranych wyznacza się z funduszu rs. 2,175 etatem wskazanego, za decy-

тѣ суммы (2,175 руб. сер.), съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, по мѣрѣ трудовъ, способностей и заслугъ каждаго.

Примѣчаніе 2. Остатки по однѣмъ статьямъ могутъ быть употребляемы на покрытіе недостатковъ по другимъ, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа; но общій расходъ не долженъ превышать суммы штатомъ опредѣленной.

3. Расходы на содержаніе воспитанниковъ производятся соразмѣрно наличному числу ихъ, по означенному здѣсь разсчету. Въ случаѣ увеличенія числа воспитанниковъ, можетъ быть увеличено и число Надзирателей, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *А. Норовъ.*

КОНЕЦЪ III ТОМА.

(*Окончаніе отдѣла I въ IV томѣ*)

---

zyą Kuratora okręgu, w miarę pracy, zdolności i zasług każdego z nich.

Uwaga 2. Oszczędności na jednych pozycyach mogą być używane na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycyach, za decyzyą Kuratora okręgu; lecz ogólny wydatek nie powinien przewyższać summy etatem oznaczonéj.

3. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się odpowiednio do znajdującéj się ich liczby w Instytucie, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego. W razie powiększenia liczby uczniów, może być powiększoną i liczba Guwernerów, za decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow.*

KONIEC TOMU III.

(Koniec działu I-go w tomie IV)

